תוכן העניינים

	הנושא	עמודים
1	תוכן עניינים	1
2	הקדמה	3
3	תאריכים וציוני - דרך בחייו של יעקב כרמון	7
4	**פרק א'** 1. עיר הולדתו של יעקב-בילסק פודלסקי 2. בילסק-פודלסקי היום 3. בילסק כפי שהיא משתקפת בעיתונות יהודית היסטורית	142-9
5	**פרק ב'** 1. משפחת קמין- משפחת אמו של יעקב-גיטל. 2. יצחק קמין וראשית תיאטרון "הבימה"	216-143
6	**פרק ג'** משפחת קרמר,משפחת אביו של יעקב-אליעזר	254-217
7	**פרק ד'** 1. יעקב-חייו. 2. הגמנסיה העברית בביאליסטוק. 3. האוניה "פולוניה " בה הגיע יעקב לארץ. 4. מיכה -זיכרונות	360-255
8	**פרק ה'** מעזבונו של יעקב 1947-1972 רשימותיו וכתבותיו-רובן בעיתונות הישראלית "ספיח"	506-361
9	סוף דבר	507

הקדמה

"ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה"

עם כתיבת הספר אודות סבא יעקב – הצלחנו להגיע לסיום המשימה שלקחנו על עצמנו – כתיבה אודות כל הסבים והסבתות ובני משפחותיהם.

היה לא קל – אבל מאלף וחשוב .

כאשר הסתיימה כתיבת ספר זה יקל על ילדינו ונכדינו שלא זכו להכיר את סבם לדעת ולהבין מי היה יעקב כרמון (קרמר) , מי הייתה משפחתו ועל שם מי נקרא האבא – הדוד – ישי – יעקב שנולד אחרי פטירתו .

הרבה תודות לבני המשפחה שסייעו , שהעבירו תמונות והשתדלו לזהותן .

ללא סיוע זה היה חסר חומר רב והשתדלותנו להציב זיכרון לבני המשפחה שנספו בשואה - הייתה נפגעת .

כמובן שלא נוכל שלא להודות לספקי המידעים הכתובים ובין היתר לאינטרנט שהפך להיות חלק בלתי נפרד מחיינו ובמיוחד לאתר "העיתונות היהודית ההיסטורית" שסללו דרכים לא מעט .

השתדלנו להקיף את סיפורי הורינו ובני משפחותיהם אך לא השלינו את עצמנו שנצליח להגיע ליותר משהגענו .

ועדיין רב הנסתר על הידוע .

תקוותנו שיהיו לעבודתנו ממשיכים .

למדנו והפקנו רבות מן העבודה שהתמשכה על פני כמה שנים .
בעיקר למדנו להכיר את עצמנו .

תקוותנו כי בני משפחותינו ובמיוחד ילדינו ונכדינו יפיקו תועלת , עניין ואנו מקווים שגם הנאה וגאווה .

אנו בטוחים כי גיבורי ספרינו היו מאד גאים בצאצאיהם שלא זכו להכירם .

פנינה ויעקב כרמון

ירושלים , דצמבר 2014

תאריכים מרכזיים בחיי אבא, יעקב קרמר - כרמון

1914 שנת הלידה

1929 גמר הלימודים בבית הספר העממי ב 'בילסק -פודלסקי'

1933 גמר הלימודים בגימנסיה העברית בביאליסטוק

1935 העלייה לארץ - ישראל

1936 לימודים במכללה - האוניברסיטה העברית על 'הר הצופים'

1936 עבודות לשם קיום כמו : 'סבלות' בתחנת "אגד" בירושלים

1936 התגייסות והתחלת החברות ב "הגנה"

1938 נישואים עם פנינה שטמפפר

1938 - 1945 בשירות "הנוטרות"

1942 הולדת מיכה

1942 השמדת המשפחה בגטו ובטרבלינקה

1945 - 1948 ב "משטרת המנדט"

1948 במשטרה הצבאית - בחטיבת ירושלים

1948 - 1950 במשטרת ישראל

1949 - 1950 לימודים באוניברסיטה העברית בירושלים

1951 - 1953 ב "מועצת פועלי ירושלים"

1954 - 1963 ב' שירות המדינה'

במשך השנים ב'שירות המדינה' גם עבודות שונות כמו : הדרכה ב "אהל יזכור" במוסד "יד ושם" בירושלים וכן איסוף מקורות , עדויות , כתיבה ועריכה באזור ירושלים לספר הנוטרים "לאש ולמגן" .

1963 - 1972 ב "קופת חולים כללית"

1972 - השנה בה נפטר

1948 - 1972 במהלך השנים - רשימות רבות בעיתונות הישראלית

פרק א' – בילסק–פודלסקי

1. ***<u>בילסק - פודלסקי שבפולין</u>***

יעקב כרמון : "קינה על בילסק"

(הסברים קצרים ניתנים בסוגריים בסוג אותיות שונה)

כמה מאנשי בילסק יושבים אתנו באזכרה .

התאספתם פה כולכם קדושי בילסק ואתם משתתפים אתנו במסיבה זו .

הנה יושב בפינה האדון למפה המורה הראשון שלי לעברית עוד מלפני ארבעים שנה . זוכר את מיזוג ציונות וסוציאליזם . נאסרת , איבדת את רגליך נהיית למורה לעברית .

זוכר אני איך שהיית מלמדנו את 'ההפטרה' בניגון מסורתי ובלי כובע . בהפסקה היית לוחש לנו – "הזוברה , אדל איננה עכשיו צאו לגן קטפו תפוזים אבל תיזהרו ממנה , וזלילה לכם להגיד לה מילה ".

על ידו יושב יונגרמן , מזליק את שפמו , לבוש זולצה טולסטוית שזורה .(חולצה רוסית חולצת איכרים משתלשלת מעל מכנסיים רחבים) מיושב בדעתו ובעל בעמיו , פולקיסט . קורא בעיון רב את מאמריו של הלל צייטלין ב "מומנט" ('דער מאמנט' – ביידיש "הרגע" = עיתון . צייטלין היה סופר וחוקר החסידות , הוגה דעות שנספה עם תלמידיו בידי הנאצים בגטו וורשה . דמותו מרתקת במהלכיו הציוניים , וספקותיו

באמונה עד שחדל לשמור מצוות , אחרי מלחמת העולם הראשונה חזר לאמונת אבותיו . היה חברו הטוב של ברנר) .

והנה ר' ניסל זוצי מורה וזוצי מלמד , נעים זמירות ישראל , בכרך בילסק מלמד דרדקי כל השנה ובימים נוראים עובר לפני התיבה באיצלה'ס בית – מדרש ' השכיבנו ה' אלהינו לשלום והעמידנו מלכנו לזויים' וגם 'מפני זטאינו גלינו מארצנו' (מתוך התפילות) והאימהות באויבער שטיבל מזילות דמעה .

(שטיבל - בית הכנסת ובית המדרש החסידי) .

והנה ר' משה שמש של יפה עיניים – בית המדרש , שמש וש"ץ. זוכר אני את ניגוניו המיוזדים שלא שמעתי אותם לא מפי סירוטה לא מרוזנבלט ולא מליבלה גלאנץ ' הוא הוא הוא הוא אלהינו מלפני אדון זוולי ארץ מלפני אלוה יעקב' (סירוטה , גלאנץ ורוזנבלט מגדולי החזנים באירופה לפני מלחמת העולם השנייה. רוזנבלט היה חזן ומלחין ונחשב מגדולי החזנים בכל הזמנים) .

והנה ר' עפשטיין סוחר המנופקטורה (האריגים והבדים) .....

(בעיזבון חסר עמוד אחד)

בית הכנסת היה נהפך לאולם אסיפות .

זוכרים אתם בטזז את הזזיט רקוביצקי, את ר' יאנקל אפלבוים והמורה הקטנה והדזינדזית בתו של ר' זואצקל הייתה מרביצה בבורגנים מעל הבמה שעל יד ארון הקודש .

והנה שמחה באגאן ציוני ובונדיסט ('הבונד' יידיש 'הברית' - מפלגת

הפועלים היהודית של רוסיה פולין וליטא . הרכבה היה מפועלים ואומנים , מאפייניה - חילונית , אנטי ציונית והשימוש באידיש כשפה הלאומית- לדעתם היה על היהודים להישאר בפולין וללחום למען הסוציאליזם ולא להגר) יושב לו שמחה בשבת בנחת על הספסל בחצרו של ר' פייבל ריבילער (פייבל היה הסבא , מצד אימו , של יעקב) וקורא בהתלהבות את המאמרים החוצבים אש להבה של כמורנער, הערליך ויאנקל פאט מ 'הפאלקם צייטונג'

(יעקב פאט היה עורך עיתון בונדיסטי לצעירים . 'פאלקס צייטונג' "עיתון העם" של מפלגת "הבונד") הוא היה (שמחה באגאן) צווישנרופער פרופסיונאלי ('מחלונן מקצועי') באסיפות של מתנגדים .

וזוכרים אתם את מרכז התרבות של בילסק את ביתה של הגב' אגרם די בריווטרעגערן , זוכרים אתם את שלוש בנותיה , זוכרים אתם את שולחן העיתונים שלה 'מאמענט' , 'היינט' , 'פאלקס צייטונג' 'אונזער וואַרט' (עיתון אידי 'מילתנו').

חורף , ערב שנה חדשה שנת 1933 . הסטודנטים חניכי האנדקים בוורשה ('המפלגה הדמוקרטית הלאומית' - הייתה מפלגה ימנית לאומנית שביטאה את התפיסה של "פולין לפולנים" . ניהלה מדיניות אנטישמית לפי ההנחה שהיהודים לא ישתלבו בפולין ועליהם להגר ממנה .

הרעיונות האנטישמיים של המפלגה הקצינו בשנות השלושים בהשפעת התעוררות הנאציזם באירופה) האנדקים ניסו לארגן פוגרום בבילסק .

הילקע דער קצב , שראליק דירעקטאר ויבדל לחיים גרשון גלסאצקי (או אסאצקי ?) ושראליק ראזנברג מארגנים הגנה עצמית בבילסק , מזדיינים במקלות יוצאים לקולנוע קורסו ומלמדים לקח את בנו של ד"ר סמולסקי .

וזוכרים את הסטודנט שלוימה עפשטיין שהופיע בחוצות בילסק בכובע כחול לבן של קורפורציה ציונית , כאשר כל ילדי העיר הביטו בקנאה על הכובע סמל הקוממיות הלאומית .

וגם בנו החיגר והחיור של ר' יאנקל דוד מלמד נמצא בתוכנו . הוא חלם על אחוות עמים בעיירה בילסק , חזית משותפת בין בית מדרש גאם ודלביטש . האם הספיק לראות בסוף ימיו את תזוזת הצבא האדום מערבה ?

ושוב , "שמחת תורה " בבית – המדרש "יפה עיניים" . יאנקל אפלבוים קידש מלחמה ציבורית .

אחרי התפילה מוכרחים לשיר את "התקווה", אחדים מתנגדים אך הוא נצח בסוף .

ביום שבת אחרי הצהריים העיירה נוהרת ללאגר **(מגרש)** .

הבחורים היהודים מנצחים את הגויים בכדורגל והגב הכפוף

מתיישר "הפועל" מורגנשטרן...

אתם זוכרים את כל זה ומה בדבר ה...?

זוכרים אתם שמוטילייב היה מתקשט בבגדי גנרל עם הכובע הנוצץ

והמדליות על החזה והיה צועד בימי מסדר בראש החבורה , ובתו

נתפסה למינות והייתה קוראת בחשאי את ספרי מרכס .

והתיאטרון הבילסקאי המפורסם עם : "גאט מענטש און טייויל "(**מחזה של יעקב גורדין ממייסדי תרבות ותיאטרון יידיש בארצות הברית . המחזה**

"אלוהים , אדם ושטן ") . שלום שוואַרץ (**ראו ברשימה בספר זה על יצחק קמין ושלום שוואַרץ הנערים המשתתפים בביאליסטוק בשנת 1909 בהצגות בתיאטרון לילדים - ראשית 'הבימה'**) . שוואַרץ האקטיאר

והרעשזיסור (**השחקן והבמאי**) שבימים הנוראים היה נהפך לחזן וקש הרזה כארטיסט הראשון .

כזאת הייתה בילסק עיר ששכנה בין פולין ליטא ורוסיה . ברחוב

השלושה במאי דברו כבר פולנית... וכיוצא בזה אבל בשאר הסמטאות השפה המדוברת הייתה אידיש עסיסית .

ציונים , בונדאים , "פועלי ציון" , פולקיסטים , קומוניסטים , 'על המשמר'

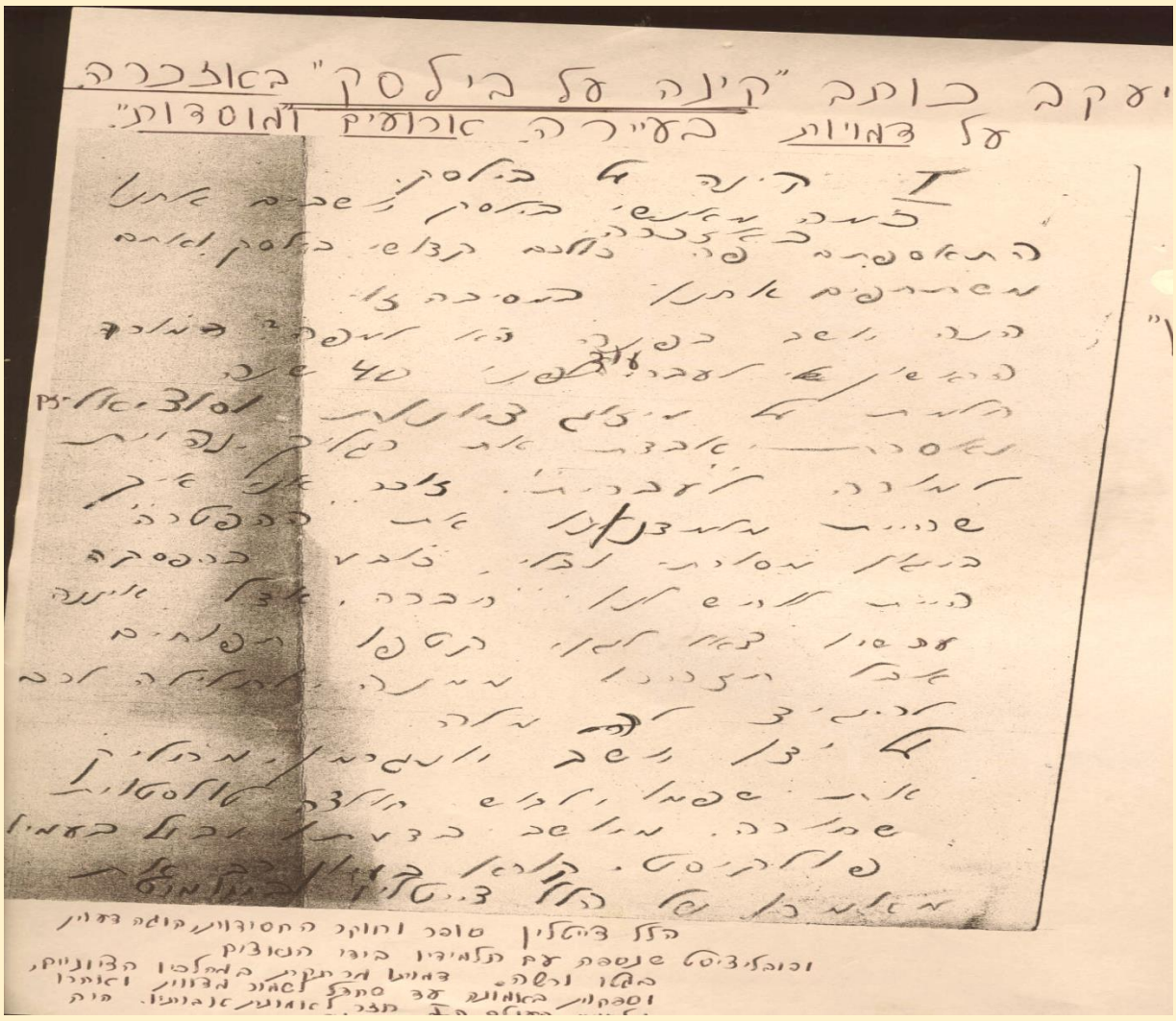
(**הפלג הציוני רדיקלי בראשות יצחק גרינבוים**) , ו 'עת לבנות' (**פלג בפולין**

מקרב הציוניים הכלליים , היו בעד הרחבת 'הסוכנות' ונגד עליית קרנה של תנועת העבודה בארץ – ישראל) , בית"ר ו 'השומר הצעיר' – חיו זה

על יד זה ורבו אחד עם השני .

בבית הספר העברי "תרבות" חינכו בעברית לציונות – להגשמה .

בבית הספר של ציש"א (**רשת החינוך שהקימה מפלגת "הבונד" ששפת ההוראה בו הייתה יידיש**) גוועו המורים שלוש פעמים ליום .

"קינה על בילסק" כתב יעקב קינה (מודפסת למעלה) שקרא ככל הנראה בטקס אזכרה

לנרצחים יעקב מזכיר דמויות מהעיר שנחרתו בזיכרונו ,

להזכיר את בני משפחתו שלו לא מצא כנראה כוח

מפת פולין- בילסק (מסומנת) נמצאת 54 ק"מ מדרום לביאליסטוק , קרובה לגבול בלארוס

בבילסק - פודלסקי נולד וגדל יעקב קרמר שם גדלו

הוריו ובני משפחתו, שם

נרצחו הם וחבריו.

יש להבדיל מן העיירה ביאלה-פודולסק שבמחוז לובלין

תמונה פנורמית מבילסק (מוזיאון העיר)

מצד שמאל רואים את ה "ראטוש" –בנין העירייה הישן .

בני המשפחה התגוררו ככל הנראה בבניינים הנראים בתמונה

<u>הבית בביאלסק -פודלסקי (מפיה של ציפורה קוברינסקי ז"ל)</u>

המשפחה התגוררה ברח' מיצ'קיביץ' (ע"ש המשורר הפולני אדם מיצקביץ) מול ה"ראטוש". (הכתובת המדוייקת רח' מיצקביץ' 84)

כשנכנסו הרוסים הוחלף שם הרחוב לרח' לנין.
הרחוב היה הרחוב הראשי בעיר ומשם עברה הדרך לביאליסטוק מצד אחד ולבריסק מהצד השני.

בית העירייה הישן (הראטוש) היום מוזיאון

הבית היה בן קומה אחת .
באותו הבית בשתי דירות נפרדות גרו שתי האחיות גיטל ופרידה עם משפחותיהן. (גיטל הייתה אמו של יעקב ופרידה סבתה של ציפורה)
גיטל הייתה נשואה לאליעזר קרמר הייתה להם דירה עם כמה חדרים בכניסה היו סלון, חדר לשתי הבנות ציפורה וצילה , חדר להורים וחדר ליעקב.
בדירה היה מטבח עם יציאה לחצר ששם גרו עוד יהודים כולל קרובי משפחה.
לאליעזר קרמר הייתה חנות לכלי כתיבה או לבדים.

פרידה אחותה של גיטל התגוררה באותו הבית , לבעלה הייתה חנות לדברי מתכת, מסמרים וכו'.

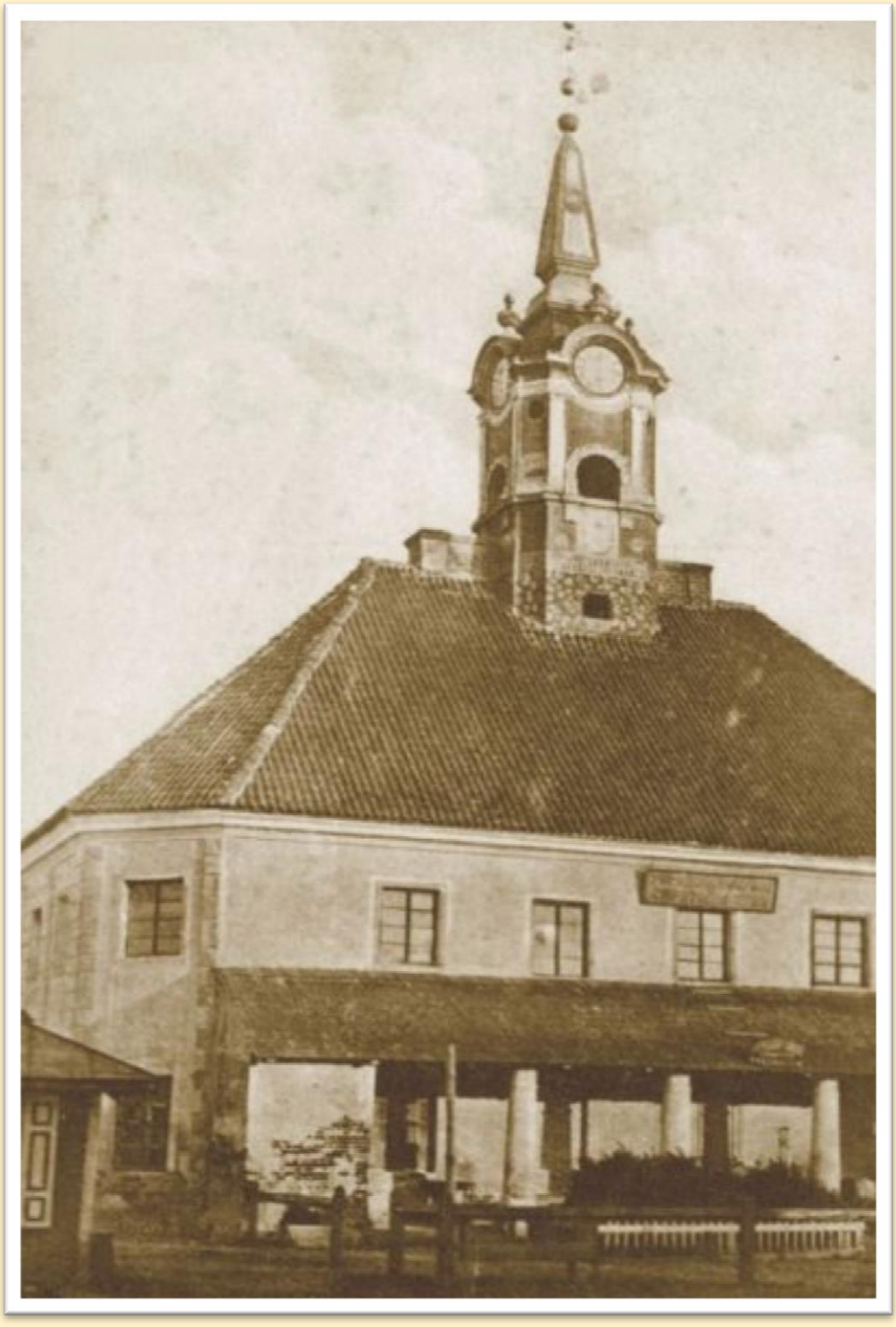
פרידה ובעלה אהבו מאד חתולים והייתה להם חתולה זקנה שהמליטה.

גיטל החליטה לקחת חתול זכר אלא שהתברר שהזכר שלקחה המליט ומאז צחקו כולם על ה"ידע" שלה ....

לא הרחק –גם מכאן-התגוררה המשפחה

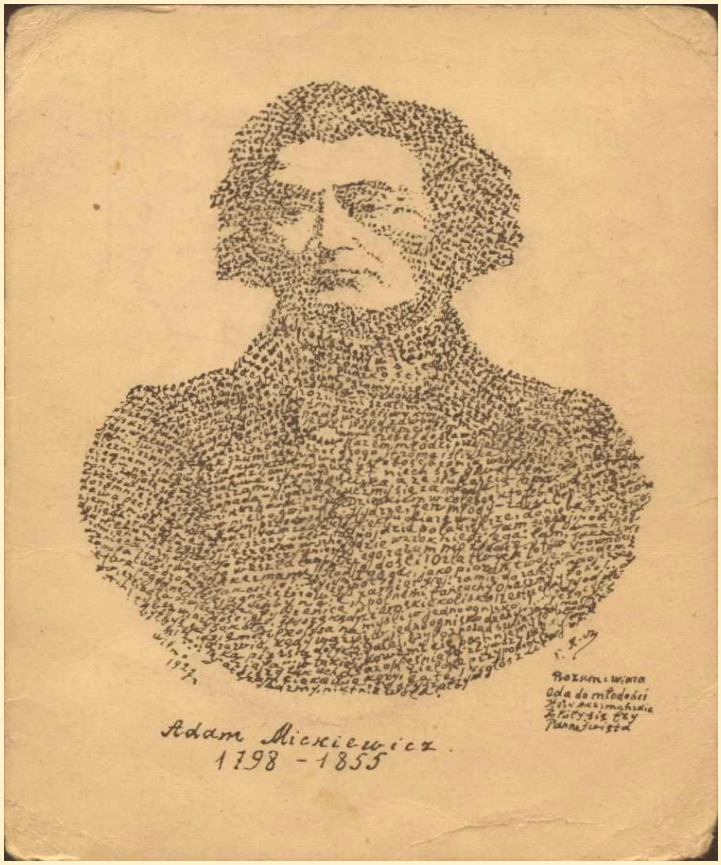
בית העירייה בשנת 1910 התמונה נמצאת במוזיאון העיר צולמה על ידי

אדם בשם קפלנסקי -יתכן שקשור למשפחה

אדם מיצקביץ' שעל שמו הרחוב בו התגוררה המשפחה

עד היום רחוב ראשי בבילסק

גלויה שנמצאה בעיזבונו של יעקב דמותו של אדם מיצקביץ' מורכבת ממילות השיר שכתב והפך להימנונם של בני הנוער "שיר הלל לנוער"

אדם ברנרד מיצקביץ' 1798- 1855 סופר ומשורר, מגדולי אנשי הרוח של פולין. נחשב היום למשורר לאומי הן בפולין הן בליטא והן בבלארוס

מדוע נקראת העיר בילסק־פודלאסקי? — פודלאסקי בפולנית וברוסית מובנו העברי הוא מתחת ליערות. דרומית־מערבית לבילסק התחיל היער הגדול והמפורסם שנקרא ביאלוביז'. היער השתרע על מאות ואלפי קילומטרים ובאמצעו היתה עיירה בשם ביאלובאז'ה ומובנו העברי — הגבעה הלבנה. כל הסביבה ניכרה בשמות המורכבים מ־לבן, ביאלו.

ביער היה גם מעון הקיץ של הצאר הרוסי, ארמון גדול מאוד. אשר הצאר, משפחתו וידידיו היו באים לשם לציד, כי ביער זה חיו חיות ציד רבות ומשונות. ובעיירה ביאלובאז' היה גם מוזיאון של כל החיות הללו. היער הביאלובאז'ע היה כה מפורסם כמקום ציד, עד כי בשנת 1938, שנת פריחת הידידות בין פולין לגרמניה בא לשם גרינג למסע ציד, לפי הזמנת הממשלה הפולנית שרצתה בכך להפיס את דעתו.

היה הייתה קהילה-על הקהילה ועל חורבנה של בילסק פודלסקי

לכל יוצאי בילסק פודליסקי והסביבה

ביום רב"ע ר' כסליו תש"ב 5.12.51 יתקיים

כנוס אזכרה שנתי

(לזכר השמדת בני עירנו)

באולם בית החלוצות ת"א רח' המלך ג'ורג' 37.

ההתחלה בשעה 8 בערב. האולם פתוח משעה 6.

עיתון: ????? - Maariv תאריך: 16 מרץ 1949 עמוד: 4

לכל יוצאי בילסק-פודליסקי והסביבה !

ביום שני כ' אדר (21.3.1949) יתקיים באולם בית־
החלוצות (רחוב המלך ג'ורג')

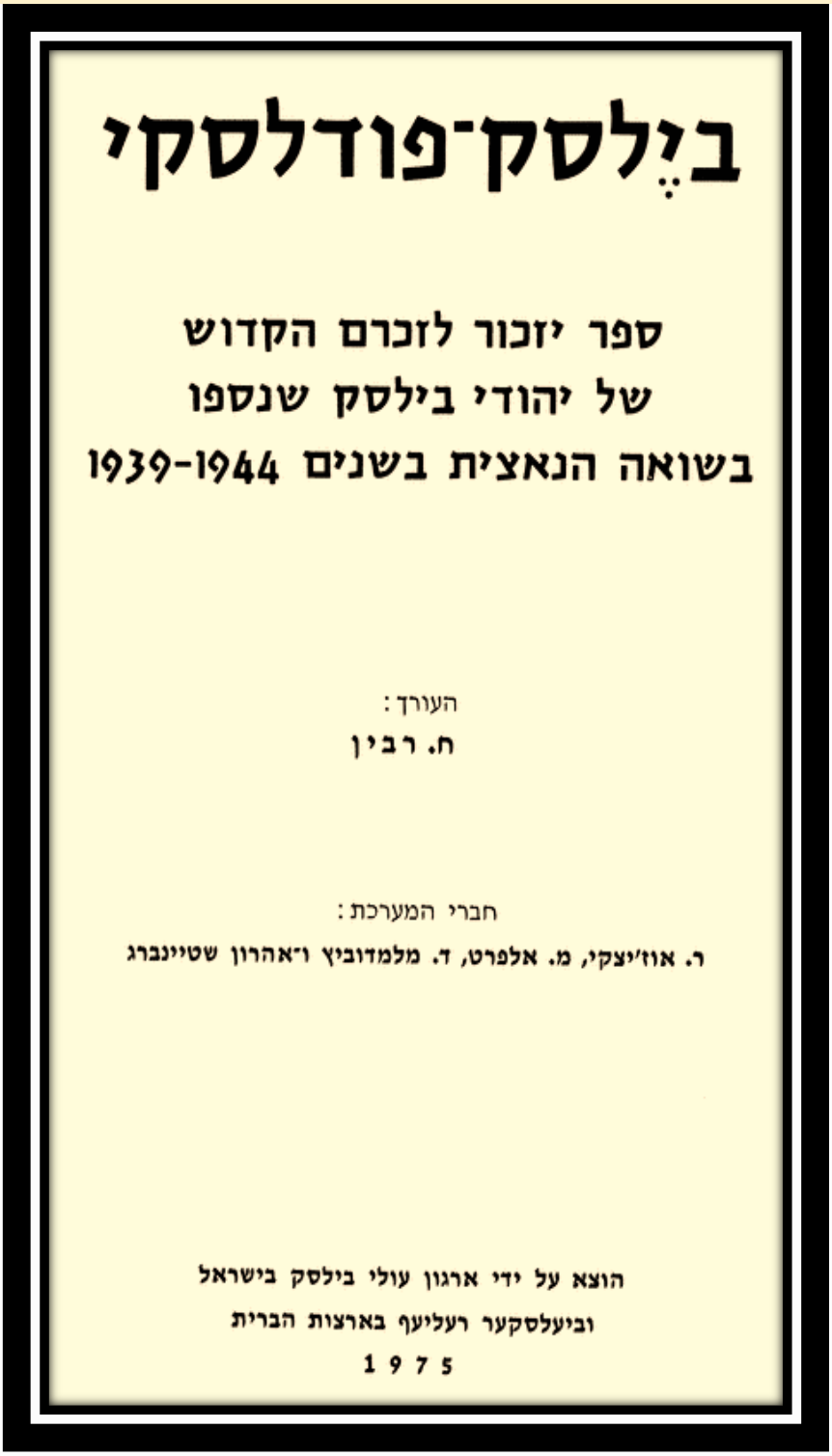
כנוס־אזכרה

לזכר השמדת בני עירנו.

ההתחלה בשעה 7.30 בערב. כולם מתבקשים להשתתף!
המפקדים מתבקשים לאפשר לחיילים — יוצאי עירנו
להשתתף באזכרה זו.

טכסי אזכרה לבילסק.

היום לא נותר מי שיזכיר

ספר הזיכרון לעיירה מאפשר לנו יותר מהצצה לחיים שהתנהלו בעיר עד השואה הנוראה.

יעקב הספיק להיות שותף בכתיבת הספר שיצא לאור שלוש שנים לאחר מותו.

פרטים רבים על בני המשפחה נתגלו לנו בזכות כתיבתו

ביילסק פודלסקי- שכונתה "פנינת פודליאסקי"

"עיר ראשית של אדמת בילסק"

עיירת נפה במחוז ביאליסטוק ,פולין

נקודות ציון בהסטוריה של העיר

1. לבילסק היסטוריה ארוכה ועשירה, שראשיתה במאה ה-12, כאשר אזור זה של פולין היה שייך לקייב .
2. מאז נשלט האזור לסירוגין זמן רב על ידי ליטא ופולין,
3. כבר במאות ה-13 וה-14,בשל מיקום נוח בתוואי סוחר שבין קרקוב לוילנה, הפכה בילסק למרכז חשוב של מסחר וממשל.
4. בשנת 1563 , היו בעיר 830 בתים,
5. בעקבות האיחוד של לובלין (1569), בילסק הועברה מהדוכסות הגדולה של ליטא לממלכת פולין. העיר שגשגה, מלאה כנסיות, בתי חולים, מפעלים, חנויות ובעלי מלאכה .
6. ביילסק נשרפה בשנת 1591, ופלישה שוודית אל פולין הביאה להרס כמעט מוחלט שלה (1655).
7. בעקבות החלוקות של פולין, הועברה בילסק לממלכת פרוסיה (1795-1807):
8. לאחר חוזה טילזיט שנחתם עם נפוליאון ב-1807 הועברה לאימפריה הרוסית.
9. ביילסק נכבשה על ידי גרמניה במלחמת העולם הראשונה 1915,
10. הגרמנים נסוגו מהעיר בפברואר 1919, והוחלפו על ידי יחידות הצבא הפולני.
11. בסוף יולי 1920, במהלך המלחמה הפולנית-הסובייטית, ביאלסק נכבשה לזמן קצר על ידי הצבא האדום.
12. במהלך 1939 העיר נכבשה על ידי הוורמאכט, שביום 23 בספטמבר מסר אותו לסובייטים, שנשארו כאן עד 23 ביוני 1941.

בתקופה זו נשלחו בכפייה לסיביר אלפי אנשים.

13. בין-1941 - 1944,הייתה העיר תחת שלטון הרייך השלישי. בתקופה זו חוסלו יהודי העיר.
14. ביאלסק נכבשה על ידי הצבא האדום ב -30 ביולי 1944.

<u>המצב בעיר ערב המלחמה והשמדת יהודי - העיר</u>

בפרוץ מלחמת העולם השנייה חיו בביילסק פודלסקי כ-2,400 יהודים – כמחצית אוכלוסייתה.

הם התפרנסו בעיקר ממלאכה ומסחר.

בעיירה פעלו מוסדות פיננסיים וארגוני סעד יהודיים. על אף המצב הכלכלי הקשה הייתה בעיירה פעילות ציבורית ותרבותית יהודית ערה, פעלו בה מפלגות ותנועות נוער יהודיות, ובהן תנועות ציוניות והבונד ,וכן מוסדות חינוך ודת יהודיים, בית כנסת וישיבה, בית ספר יידישאי ובית ספר עברי של רשת "תרבות ."

עם כיבוש ביילסק פודלסקי בידי הגרמנים בראשית ספטמבר 1939 נרצחו שניים מיהודי העיירה. כעבור שבועיים הועברה העיירה לשליטת הסובייטים על-פי הסכם ריבנטרופ-מולוטוב .בימי השלטון הסובייטי הולאמו או נסגרו

חנויות פרטיות והוקמו קואופרטיבים .בתקופה זו נהרו לביילסק פודלסקי פליטים יהודים ממערב פולין .

ביילסק פודלסקי נכבשה בשנית בידי הגרמנים ב-25 ביוני 1941. בראשית יולי 1941 נרצחו כשלושים אנשי אינטליגנציה יהודים מחוץ לעיירה. ביולי 1941 חויבו יהודיה לשאת טלאי צהוב והוטלו עליהם הגבלות תנועה.

בפקודת הגרמנים הוקמו בביילסק פודלסקי יודנרט ,בראשותו של שלמה,אפשטיין ושירות סדר יהודי .

בראשית אוגוסט 1941 הוקם בביילסק פודלסקי גטו מגודר ונדחסו לתוכו כ-5,000 יהודים תושבי העיירה וסביבתה. היהודים קיבלו תשלום במזון בעבור עבודות שונות שעשו בשביל איכרים והשיגו מזון גם באמצעות הברחות. רוב השוטרים בשירות הסדר היהודי בגטו לא היו מבני המקום, ועדויות מתארות אותם כמלשינים ולוקחי שוחד .

ב-2 בנובמבר 1942 רוכזו בגטו ביילסק פודלסקי יהודים מכמה עיירות. קצתם גורשו משם למחנה ההשמדה טרבלינקה ,והנותרים – כמה מאות, בעיקר בעלי מקצועות נדרשים – נשארו בגטו. בראשית 1943 הועברו בעלי המקצועות הנדרשים לגטו ביאליסטוק .

הגטו חוסל בתחילת פברואר 1943. הקשישים והחולים נרצחו מחוץ לעיירה, ושאר היהודים גורשו **לטרבלינקה**

מחנה ההשמדה טרבלינקה

כאן מצאו מותם רוב תושביה היהדים של בילסק ובתוכם בני משפחתנו –סבא סבתא דודות, בני דודים ובני משפחה רבים נוספים.

מחנה ההשמדה טרבלינקה–היה בין המחנות הגדולים בפולין, שנרצחו בו מעל 800,000 איש, כשכמעט כולם יהודים. הוא מספר סיפור של בידוד, נטישה וייאוש. מחנה זה שוכן לא רחוק מהעיר **ורשה**, כ-60 ק"מ ממנה, ובמרחק של 4 ק"מ מהכפר **טרבלינקה**. הוא מוקף יער ונמצא באזור שאין בו כמעט אוכלוסיה. הוא הוקם באביב 1942 בסמוך למחנה עבודה שהיה במקום. ב-23 ביוני 1942 החלו להגיע אליו, מגטו ורשה, קבוצות היהודים הראשונות, אז החל תהליך ההשמדה האכזרי. בתקופה של חודשיים (!) נרצחו במחנה הזה 254,000 יהודים. סך הכל נרצחו במחנה כמעט 800,000 יהודים. מחנה זה הושמד כליל על ידי הגרמנים, מתוך רצון לטשטש את מעשיהם האכזריים. בשטח המחנה הוקם אתר הנצחה, בו ניתן לבקר כיום. אתר זה כולל 17,000 אבנים, כשעל כל אחת מהן חרוט שמה של קהילה יהודית, שחבריה הובאו אל המחנה. בנוסף להן עוד 10 אבנים כשכל אחת מהן מציינת מדינה, ממנה הגיעו היהודים. במתחם המחנה שלושה חלקים. אחד מהם הוא מוזיאון.

טרבלינקה הוקם בצפון מזרח פולין ארבעה ק"מ מן הכפר ותחנת הרכבת טרבלינקה, לא רחוק ממאלקיניה שבה נמצאת תחנת רכבת על קו מסילת הברזל הראשית ורשה – ביאליסטוק. תחנת רכבת קטנה במרחק של 80 ק"מ צפונית מזרחית מוורשה, כ 4 ק"מ משם הוקם המחנה. המחנה היה בנוי בצורה מלבנית, אורכו 600 מטרים ורוחבו 400 מטרים. גדר תיל כפולה הקיפה את המחנה. הגדר הפנימית הייתה שזורה בענפי עצים שהסתירו מבחוץ את שטח המחנה ואת הנעשה בתוכו. מגדלי שמירה בגובה של כשמונה מטרים הוצבו בפינת המחנה ולאורך הגדרות.

כאשר הרכבת הגיעה לרציף הקבלה. היהודים לא הבינו מה קורה, הם ראו צריפים מחסנים (לאחסון רכוש הנרצחים) שלא נראו כמחסנים אלא כתחנת רכבת, היה שעון המראה את השעה, הייתה קופה לקניית כרטיסים, אדנית לנוי. משרד מנהל התחנה, לוחות זמנים של רכבת, חיצי הפניה, הודעות על מועד יציאתן של רכבות לכאן ולכאן, כל שצריך כדי שההונאה, תהייה מושלמת. היה גם שלט לקוראי גרמנית ופולנית המספר כי הגיעו למחנה מעבר,

"אתם באים מהגטו, מהלכלוך, מהמגפות והמחלות ובטרם תיסעו למזרח אתם צריכים לעבור חיטוי ומקלחת."

בנוסף לכך נתבקשו היהודים "לגשת לקופה, להפקיד בה את רכושם כולל חפצי ערך, יהלומים, דולרים, ולקבל קבלה על מנת שיוכלו לקבל בחזרה את רכושם כאשר יחזרו מהמקלחת ומהחיטוי לקראת הנסיעה מזרחה" (לכאורה).

המשלוחים היו מגיעים לעיתים קרובות בשעה 6:00 בבוקר לא הייתה שעה קבועה, משלוח אחד ב 6:00 בבוקר אחר כך עוד משלוח בצהריים, או עוד אחד מאוחר בערב.

המשלוחים היו מגיעים למלקיניה ונכנסים לשלב של המתנה. אחר כך יצאו מתחנת הרכבת של מלקיניה לתחנת הרכבת של טרבלינקה. שם בתחנה האומללים חיכו, הם בכו, הם בקשו מים, הם גססו.

אזור ההשמדה או המחנה העליון, כפי שכינוהו הגרמנים היה בחלק הדרומי – המזרחי של המחנה. שביל רחב ידיים מוביל היום אל האנדרטה המרכזית העומדת במקום בו היו תאי הגזים. שטחו של איזור ההשמדה היה 200 על 250 מטר בלבד והוא היה מגודר ומופרד משאר חלקי המחנה. היו בו שלושה תאי גזים, כול אחד היה בגודל של 4 על 4 מטרים. מנוע דיזל שהוצב בסככה, לא רחוק מהמבנה של תאי הגזים, החדיר לתוך התאים גז חד תחמוצת הפחמן באמצעות מערכת צינורות שחוברו לתקרת התאים ובקצה שלהם חוברו ראשי מקלחת רגילים, שיצרו, לשם הטעיה רושם של בית רחיצה.

הכניסה לתאי הגזים הייתה דרך פרוזדור שהיה בחזית הבניין. בין איזור הקבלה לאיזור ההשמדה הוליכה דרך צרה שגדרותיה משני צידיה היו שזורות בענפים, וכינויה היה ה"צינור", הגרמנים כינו אותה "הדרך לשמיים", היהודים כינו אותה "הדרך האחרונה" בדרך הזאת הובלו הקורבנות הערומים מהמקום שבו התפשטו לתוך תאי הגזים.

יהודים מ<u>הונגריה</u> ברציף הרכבת באושוויץ, מאי <u>1944</u>

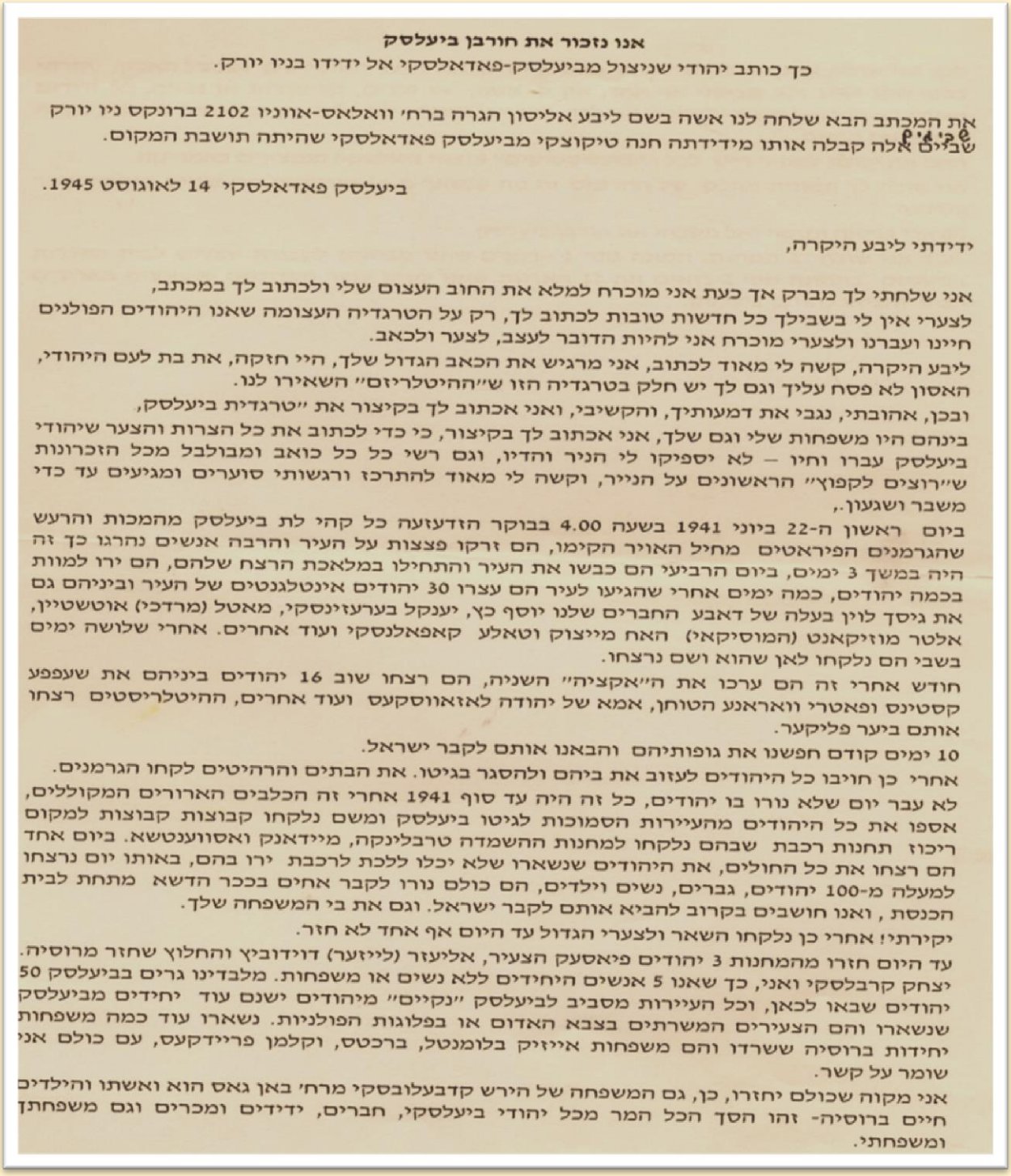

בתי בילסק של פעם

מכתב מזעזע באידיש שנותר בעזבונו של יעקב ונמסר על ידינו לתרגום.

חמישה איש בלבד שהיו בשטח העיר נותרו בחיים וכותבת המכתב הייתה אחת מהם.

כך נותרו גם יהודים שגורשו לרוסיה וביניהם בני משפחת קדלובוסקי שיינה בת דודתו של יעקב בעלה ושלושת ילדיהם שאחת מהם צפורה קוברינסקי ז"ל מקיבוץ גשר שאת דבריה הבאנו בתחילה

אנו נזכור את חורבן ביעלסק

כך כותב יהודי שניצול מביעלסק-פאדאלסקי אל ידידו בניו יורק.

את המכתב הבא שלחה לנו אשה בשם ליבע אליסון הגרה ברח' וואלאס-אווניו 2102 ברונקס ניו יורק שביים אלה קבלה אותו מידידתה חנה טיקוצקי מביעלסק פאדאלסקי שהיתה תושבת המקום.

ביעלסק פאדאלסקי 14 לאוגוסט 1945.

ידידתי ליבע היקרה,

אני שלחתי לך מברק אך כעת אני מוכרח למלא את החוב העצום שלי ולכתוב לך במכתב, לצערי אין לי בשבילך כל חדשות טובות לכתוב לך, רק על הטרגדיה העצומה שאנו היהודים הפולנים חיינו ועברנו ולצערי מוכרח אני להיות הדובר לעצב, לצער ולכאב.
ליבע היקרה, קשה לי מאוד לכתוב, אני מרגיש את הכאב הגדול שלך, היי חזקה, את בת לעם היהודי, האסון לא פסח עליך וגם לך יש חלק בטרגדיה הזו ש"ההיטלריזם" השאירו לנו.
ובכן, אהובתי, נגבי את דמעותיך, והקשיבי, ואני אכתוב לך בקיצור את "טרגדית ביעלסק, בינתם היו משפחות שלי וגם שלך, אני אכתוב לך בקיצור, כי כדי לכתוב את כל הצרות והצער שיהודי ביעלסק עברו וחיו – לא יספיקו לי הניר והדיו, וגם רשי כל כל כואב ומבולבל מכל הזכרונות ש"רוצים לקפוץ" הראשונים על הנייר, וקשה לי מאוד להתרכז ורגשותי סוערים ומגיעים עד כדי משבר ושגעון..
ביום ראשון ה-22 ביוני 1941 בשעה 4.00 בבוקר הזדעזעה כל קהי לת ביעלסק מהמכות והרעש שהגרמנים הפיראטים מחיל האויר הקימו, הם זרקו פצצות על העיר והרבה אנשים נהרגו כך זה היה במשך 3 ימים, ביום הרביעי הם כבשו את העיר והתחילו במלאכת הרצח שלהם, הם ירו למוות בכמה יהודים, כמה ימים אחרי שהגיעו לעיר הם עצרו 30 יהודים אינטלגנטים של העיר וביניהם גם את גיסך לוין בעלה של דאבע החברים שלנו יוסף כץ, יענקל בערעזינסקי, מאטל (מרדכי) אוטשטיין, אלטר מוזיקאנט (המוסיקאי) האח מייצוק וטאלע קאפאלנסקי ועוד אחרים. אחרי שלושה ימים בשבי הם נלקחו לאן שהוא ושם נרצחו.
חודש אחרי זה הם ערכו את ה"אקציה" השניה, הם רצחו שוב 16 יהודים ביניהם את שעפע קסטינס ופאטרי ווראנע הטוחן, אמא של יהודה לאזאווסקעס ועוד אחרים, ההיטלריסטים רצחו אותם ביער פליקער.
10 ימים קודם חפשנו את גופותיהם והבאנו אותם לקבר ישראל.
אחרי כן חויבו כל היהודים לעזוב את ביהם ולהסגר בגיטו. את הבתים והרהיטים לקחו הגרמנים.
לא עבר יום שלא נורו בו יהודים, כל זה היה עד סוף 1941 אחרי זה הכלבים הארורים המקוללים, אספו את כל היהודים מהעיירות הסמוכות לגיטו ביעלסק ומשם נלקחו קבוצות קבוצות למקום ריכוז תחנות רכבת שבהם נלקחו למחנות ההשמדה טרבלינקה, מיידאנק ואסווענטשא. ביום אחד הם רצחו את כל החולים, את היהודים שנשארו שלא יכלו ללכת לרכבת ירו בהם, באותו יום נרצחו למעלה מ-100 יהודים, גברים, נשים וילדים, הם כולם נורו לקבר אחים בכפר הדשא מתחת לבית הכנסת , ואנו חושבים בקרוב להביא אותם לקבר ישראל. וגם את בי המשפחה שלך.
יקירתי! אחרי כן נלקחו השאר ולצערי הגדול עד היום אף אחד לא חזר.
עד היום חזרו מהמחנות 3 יהודים פיאסעק הצעיר, אליעזר (לייזער) דוידוביץ והחלוץ שחזר מרוסיה. יצחק קרבלסקי ואני, כך שאנו 5 אנשים היחידים ללא נשים או משפחות. מלבדינו גרים בביעלסק 50 יהודים שבאו לכאן, וכל העיירות מסביב לביעלסק "נקיים" מיהודים ישנם עוד יחידים מביעלסק שנשארו והם הצעירים המשרתים בצבא האדום או בפלוגות הפולניות. נשארו עוד כמה משפחות יחידות ברוסיה ששרדו והם משפחות אייזיק בלומנטל, ברכטס, וקלמן פריידקעס, עם כולם אני שומר על קשר.
אני מקוה שכולם יחזרו, כן, גם המשפחה של הירש קדבעלובסקי מרח' באן גאס הוא ואשתו והילדים חיים ברוסיה- זהו הסך הכל המר מכל יהודי ביעלסקי, חברים, ידידים ומכרים וגם משפחתך ומשפחתי.

היכל השמות "יד ושם"

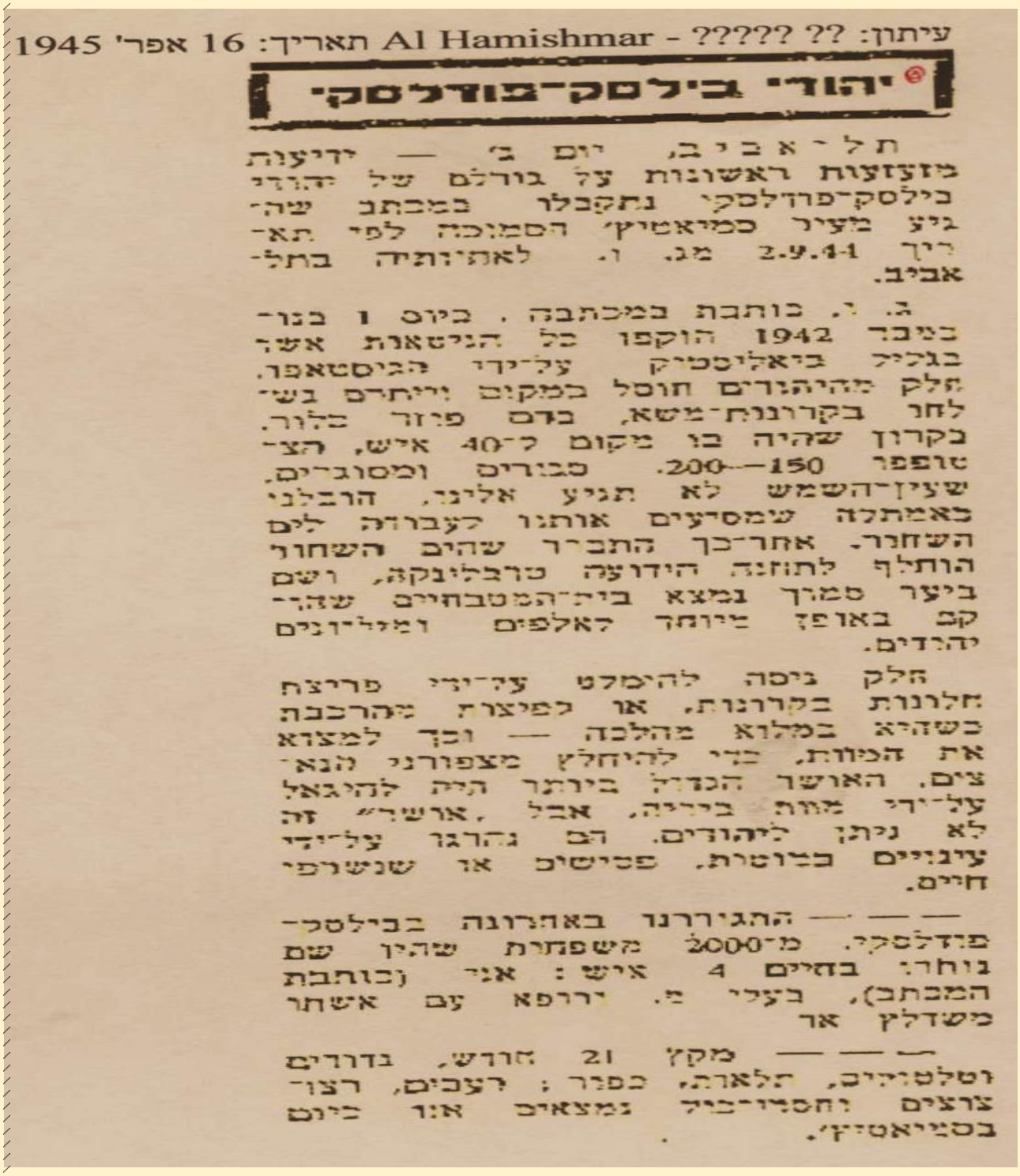
לכן, אני ארגיע אותך בכמה מילים כי מספיק יש לך את הצער האישי שלך ומגודל האסון, חזרתי בסוף שנת 1944 ולא מצאתי אף אחד, אין לי אשה, או ילדים, לא אחיות או אחים, לא ידידים ואפילו לא אף אחד מידידי לשעבר, אני לבד, כמו אבן ויותר – לא כלום! אך מוכרחים להמשיך הלאה ולחיות את החיים.

האם את יכולה למסור ד"ש לכל ה"ביעליסטוקים" (יוצאי ביעלסקי) הנמצאים באמריקה.

אני שולח לך תמונות מחלק של ההרוגים זה מה שנשאר מ-16 הנרצחים הראשונים שנקברו ביער פליקער.

השארי בריאה וחזקה ואל תשכחי את חורבן ביעלסק.

ועוד אני שולח 2 תמונות. תמונה מס' 1 –רואים שאנו מביאים לקבורה יהודים לבית הקברות בביעלסק בתמונה מס' 2 רואים את 12 הארנות שאנו עשינו עבור הקדושים שהנאצים הארורים רצחו והביאו לחורבן ביעלסק.

עיתון: ?? ????? - Al Hamishmar תאריך: 16 אפר' 1945

יהודי בילסק־בודלסקי

תל־אביב, יום ב' — ידיעות מזעזעות ראשונות על גורלם של יהודי בילסק־פודלסקי נתקבלו במכתב שהגיע מציר כמיאטיץ' הסמוכה לפי תאריך 2.9.44 מג. ו. לאחיותיה בתל־אביב.

ג. ו. כותבת במכתבה, ביום 1 בנובמבר 1942 הוקפו כל הגיטאות אשר בגליל ביאליסטיק על־ידי הגיסטאפו. חלק מהיהודים חוסל במקום וייתרם נשלחו בקרונות־משא, בדם פזור בלוי. בקרון שהיה בו מקום ל־40 איש, הצטופפו 150—200. גברים ומסוגרים, שעיין־השמש לא תגיע אליהם, הובלו באמתלה שמסיעים אותם לעבודה לים השחור. אחר־כך התברר שהים השחור הותלף לתוזנה הידועה טרבלינקה, ושם ביער סמוך נמצא בית־המטבחיים שהוקם באופן מיוחד לאלפים ומיליונים יהודים.

חלק ניסה להימלט על־ידי פריצת חלונות בקרונות, או לפיצות מהרכבת כשהיא במלוא מהלכה — וכך למצוא את המוות, בלי להיחלץ מצפורני הנאצים. האושר הגדול ביותר היה להיגאל על־ידי מוות בירייה, אבל „אושר" זה לא ניתן ליהודים. הם נהרגו על־ידי עינויים בדוטות, פסיכים או שנשרפו חיים.

— — — התגוררנו באחרונה בבילסק־פודלסקי. מ־2000 משפחות שהיו שם נותרו בחיים 4 איש: אני (כותבת המכתב), בעלי מ. יוסף עם אשתו משדלץ אר

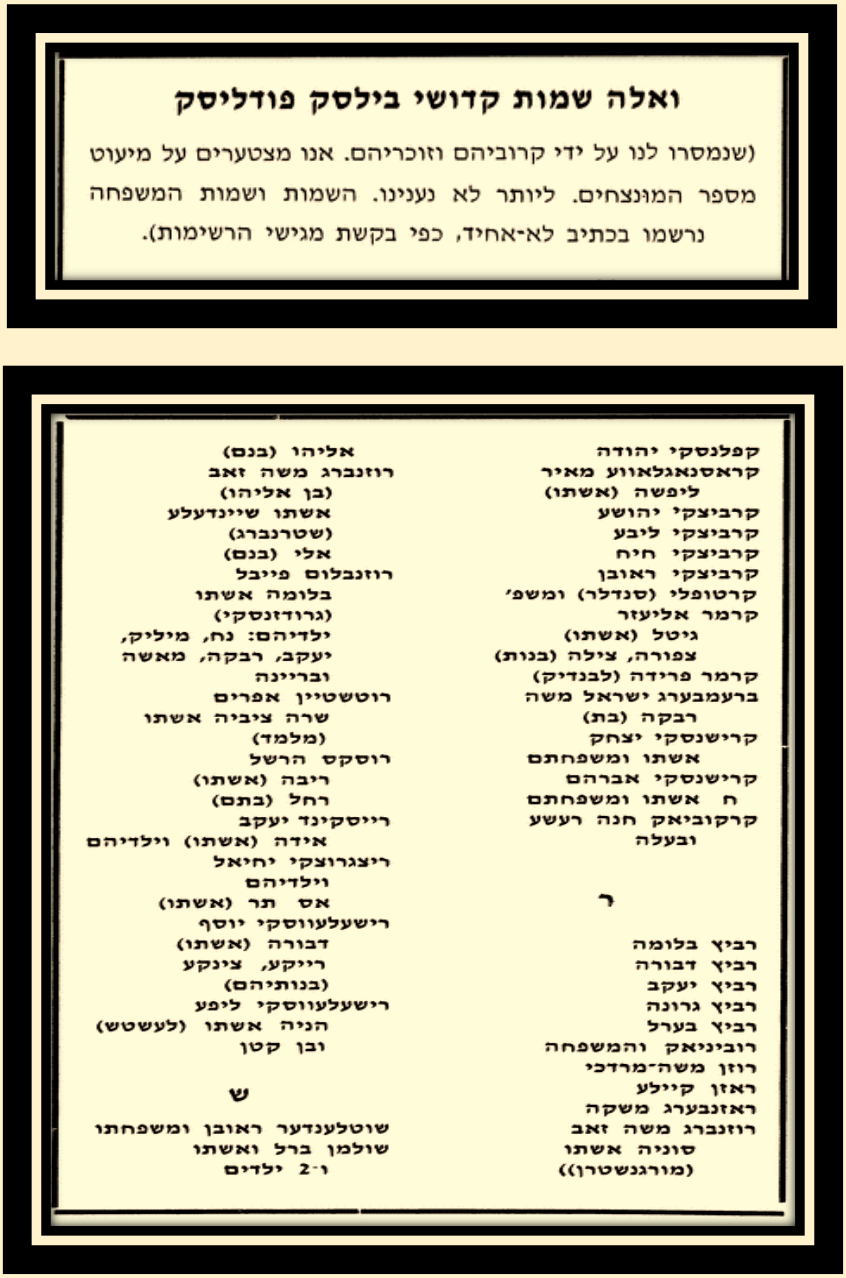
— — — מקץ 21 חודש, גדודים וטלטולים, תלאות, כפור; רעבים, רצוצים וחסרי־כוח נמצאים אנו ביום בכמיאטיץ'.

אפריל 1945- ידיעה קשה בעיתון "על המשמר" על הידיעות הקשות המגיעות מבילסק על גורלם של אנשי העיר.

מתוך 2000 משפחות נותרו בחיים רק ארבעה

לא ניתן להבין כיצד בני העיר שחיו בארץ כאשר כל בני משפחותיהם נותרו באירופה מצאו כוחות נפשיים להמשיך בחייהם, לעבוד, לגדל משפחות.

כיצד יכול היה יעקב –הבן המפונק לעשות כן ?

ואלה שמות קדושי בילסק פודליסק

(שנמסרו לנו על ידי קרוביהם וזוכריהם. אנו מצטערים על מיעוט מספר המונצחים. ליותר לא נענינו. השמות ושמות המשפחה נרשמו בכתיב לא־אחיד, כפי בקשת מגישי הרשימות).

קפלנסקי יהודה
קראסנאגלאווע מאיר
ליפשה (אשתו)
קרביצקי יהושע
קרביצקי ליבע
קרביצקי חיח
קרביצקי ראובן
קרטופלי (סנדלר) ומשפ׳
קרמר אליעזר
גיטל (אשתו)
צפורה, צילה (בנות)
קרמר פרידה (לבנדיק)
ברעמבערג ישראל משה
רבקה (בת)
קרישנסקי יצחק
אשתו ומשפחתם
קרישנסקי אברהם
ח אשתו ומשפחתם
קרקוביאק חנה רעשע
ובעלה

ר

רביץ בלומה
רביץ דבורה
רביץ יעקב
רביץ גרונה
רביץ בערל
רוביניאק והמשפחה
רוזן משה־מרדכי
ראזן קיילע
ראזנבערג משקה
רוזנברג משה זאב
סוניה אשתו
(מורגנשטרן))

אליהו (בנם)
רוזנברג משה זאב
(בן אליהו)
אשתו שיינדעלע
(שטרנברג)
אלי (בנם)
רוזנבלום פייבל
בלומה אשתו
(גרודזנסקי)
ילדיהם: נח, מיליק,
יעקב, רבקה, מאשה
וברוינה
רוטשטיין אפרים
שרה ציביה אשתו
(מלמד)
רוסקס הרשל
ריבה (אשתו)
רחל (בתם)
רייסקינד יעקב
אידה (אשתו) וילדיהם
ריצגרוצקי יחיאל
וילדיהם
אס תר (אשתו)
רישעלעווסקי יוסף
דבורה (אשתו)
רייקע, צינקע
(בנותיהם)
רישעלעווסקי ליפע
הניה אשתו (לעשטש)
ובן קטן

ש

שוטלענדער ראובן ומשפחתו
שולמן ברל ואשתו
ו־2 ילדים

מתוך ספר הזיכרון לעיר:

אחד העמודים בו מצוינים הוריו של יעקב- גיטל לבית קמין ואליעזר והאחיות ציפורה וצילה וכן בת הדוד פרידה והדוד יהודה קפלנסקי ציפורה הייתה נשואה וככל הנראה גם אם לתינוק

בני משפחה רבים אחרים - דודים ,דודות ובני דודים הושמדו ושמותיהם מופיעים בעמודים אחרים של ספר הזיכרון עליהם - בפרק העוסק במשפחה.

רבים השמות שאינם מוזכרים .יתכן ולא נותרו מי שיזכירום

היהודים האחרונים בבילסק פודלאסק מוכנים לעליה

בעיר שהיתה בת 12 אלף יהודים נשארו שמונה משפחות. — איך השתקפה עלילת הרופאים בביאלסק

מיוחד ל„דבר“ מאת ש. ל. שניידרמאן

הכביש, המוביל מזאבלודוב לעיר המחוז ביאלסק־פודלאסק, רצוף לבנים אפורות. כביש מפואר זה. המתמשך לאורך קילומטרים רבים, כולו סמוג דמם של יהודים. עובדי הכפיה, את הכביש בנו יהודי זאבלודוב, ביאלסק־פודלאסק, אורלה, גרייאווה, ואסילובקה, ואמברובה, ועוד ערים מאיזור ביאליסטוק.

כמו במצרים נאלצו גם כאן היהודים לספק בעצמם את החמרים, לעשות את הלבנים ולרצוף בהן את הדרכים, שהיו שוקעות בבוץ. את האחריות לביצוע מהיר של העבודה הטילו הנאצים על הרב האלפרין ועל יושב־ראש ועד הקהילה שמואל וויינשטיין, שהיה בעל שלושה בתי־חרושת ללבנים בסביבה. שגיהם נפלו חלל תחת מהלומות הנאצים על אשר סרבו להאיץ ביהודים שיעבדו יותר מהר.

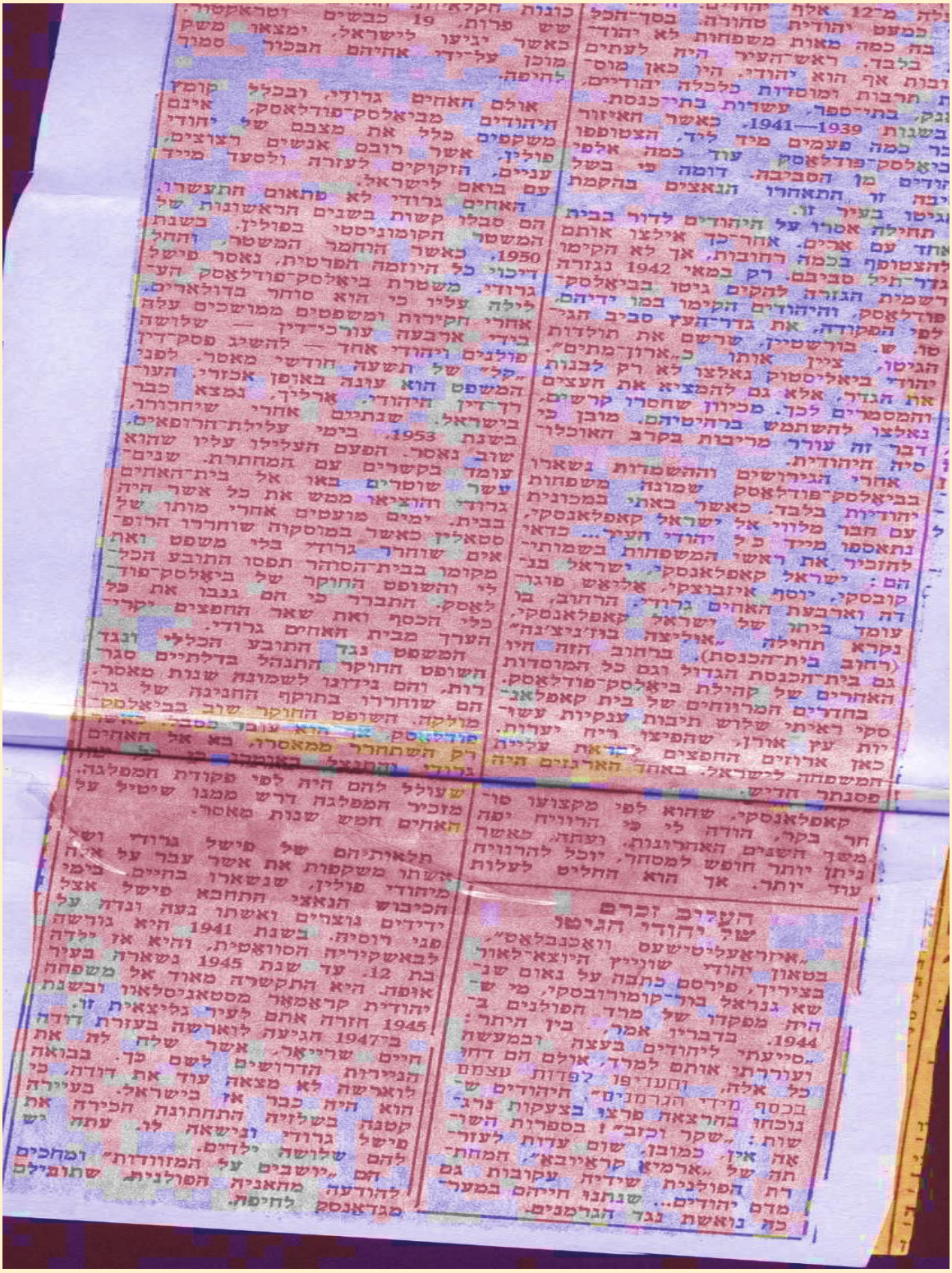
ביאלסק־פודלאסק היתה עיר של מרכז יהודי גדול באיזור ביאליסטוק. עם פרוץ המלחמה חיו בביאלסק־פודלאסק למעלה מ־12 אלף יהודים. היתה זו עיר כמעט יהודית טהורה. בסך־הכל חיו בה כמה מאות משפחות לא יהודיות בלבד. ראש־העיר היה לעתים קרובות אף הוא יהודי. היו כאן מוסדות תרבות ומוסדות כלכלה יהודיים, בנק, בתי־ספר, עשרות בתי־כנסת.

בשנות 1939—1941, כאשר האיזור עבר כמה פעמים מיד ליד, הצטופפו בביאלסק־פודלאסק עוד כמה אלפי יהודים מן הסביבה. דומה כי בשל סיבה זו התאחרו הנאצים בהקמת הגיטו בעיר זו.

אליאש פרוגודה חודה כי יושב־ראש הוועד, ידידו האישי, דיבר בכעס גמורה, כאשר אמר: „אל תספר; יהיה משעמם בלעדיכם. אין לכם מה לפחד. מה שהיה לא יהיה עוד“.

גם שלושת האחים גרודי מוכנים כבר לצאת לישראל. כסוחרים מוכשרים תיכננו יפה את עלייתם לישראל. הם שלחו כחלוץ לפניהם את אחיהם הבכור, אליעזר, עם בנו בן ה־17. אליעזר גרודי עם בנו יצאו יחד עם קבוצה של 22 חקלאים יהודים משלזיה התחתית. היה זה מסע מיוחד של 36 קרונות עם פרות, סוסים, כבשים ומכונות חקלאיות. האחים גרודי שלחו שש פרות, 19 כבשים וטראקטור. כאשר יגיעו לישראל, ימצאו משק מוכן על־ידי אחיהם הבכור שמוך להיפה.

אולם האחים גרודי, ובכלל קומץ היהודים מביאלסק־פודלאסק, אינם משקפים כלל את מצבם של יהודי פולין, אשר רובם אנשים רצוצים, עניים, הזקוקים לעזרה ולסעד מיידי עם בואם לישראל.

קטע עיתון ששמר יעקב השנה היא 1958 .בבילסק נותרו שמונה משפחות אולם כולם היו נחושים בדעתם לעזוב.

אחת המשפחות היא משפחת קפלנסקי ויתכן מאד שיש לה קשר למשפחתנו

ש. ל. שניידרמאן

היהודים האחרונים בבילסק פודלאסק מוכנים לעליה

(מיוחד ל„דבר")

הכביש, המוביל מזאבלודוב לעיר־המחוז בילסק־פודלאסק, רצוף לבנים אפורות. כביש מפואר זה, המתמשך לאורך קילומטרים רבים, כולו ספוג דמם של יהודים, עובדי הכפיה. את הכביש בנו יהודי זאבלודוב, בילסק־פודלאסק, אורלה, גרייאווה, ואסילובקה, אזמברובה, ועוד ערים מאיזור ביאליסטוק.

כמו במצרים נאלצו גם כאן היהודים לספק בעצמם את החמרים, לעשות את הלבנים ולרצף בהן את הדרכים, שהיו שוקעות בבוץ. את האחריות לביצוע מהיר של העבודה הטילו הנאצים על הרב האלפרין מאורט ועל יושב־ראש ועד הקהילה שמואל ווינשטיין, שהיה בעל שלושה בתי־חרושת ללבנים בסביבה. שניהם נפלו חלל תחת מהלומות הנאצים על אשר סרבו להאיץ ביהודים שיעבדו יותר מהר.

בילס־פודלאסק היתה עיר של מרכז יהודי גדול באיזור ביאליסטוק. עם פרוץ המלחמה היו בבילסק־פודלאסק למעלה מ־12 אלף יהודים. היתה זו עיר כמעט יהודית טהורה. בסך־הכל חיו בה כמה מאות משפחות לא יהודיות בלבד. היו כאן מוסדות תרבות ומוסדות כלכלה יהודיים, באנק, בתי־ספר, עשרות בתי־כנסת.

בשנות 1939—1941, כאשר האיזור עבר כמה פעמים מיד ליד, הצטופפו בבילסק־פודלאסק עוד כמה אלפי יהודים מן הסביבה. דומה כי בשל סיבה זו התאחרו הנאצים בהקמת הגיטו בעיר זו.

תחילה אסרו על היהודים לדור בבית אחד עם ארים. אחר־כך אילצו אותם להצטופף בכמה רחובות, אך לא הקימו גדר־תיל סביבם. רק במאי 1942 נגזרה רשמית הגזרה להקים גיטו בבילסק־פודלאסק, והיהודים הקימו במו ידיהם, לפי הפקודה, את גדר־העץ סביב הגיטו. ש. בורשטיין, שרשם את תולדות הגיטו, ציין אותו כ„ארון־מתים". יהודי בילסק נאלצו לא רק לבנות את הגדר, אלא גם להמציא את העצים והמסמרים לכך. מכיון שחסרו קרשים, נאלצו להשתמש ברהיטיהם. מובן כי דבר זה עורר מריבות בקרב האוכלוסיה היהודית.

אחרי הגירושים וההשמדות נשארו בבילסק־פודלאסק שמונה משפחות בלבד. כאשר באתי במכונית עם חבר שלי אל ישראל קאפלאנסקי, נתאספו מייד כל יהודי העיר... כדאי להזכיר את ראשי המשפחות בשמותיהם: ישראל קאפלאנסקי, ישראל בינקובסקי, יוסף איזבוצקי, אליאש פוגודה וארבעת האחים קרודי.

בחדרים המרווחים של בית קאפלאנסקי ראיתי שלוש תיבות ענקיות עשויות עץ אורן, שהפיצו ריח יערות. כאן ארוזים החפצים לקראת עליית המשפחה לישראל. באחד הארגזים היה פסנתר חדיש.

קאפלאנסקי, שהוא לפי מקצועו סוחר בקר, הודה לי כי הרוויח יפה במשך השנים האחרונות, ועתה, כאשר ניתן יותר חופש למסחר, יוכל להרוויח עוד

יותר. אך הוא החליט לעלות לישראל מאחר שבבילסק, ואף בביאליסטוק, דועכים והולכים החיים היהודיים, „ויש רצון לחיות את השנים האחרונות בסביבה יהודית".

קאפלאנסקי וגם אליאש פוגודה, האחרון מנהל מטוויית־הפשתן הממלכתית, נקראו אל נשיאות הוועד הארצי בבילסק, ויושב־ראש הוועד, יחד עם פקידים אחרים, ניסו להשפיע עליהם שלא יעזבו את העיר.

אליאש פוגודה הודה כי יושב־ראש הוועד, ידידו האישי, דיבר בכנות גמורה, כאשר אמר: „אל תסעו; יהיה משעמם בלעדיכם. אין לכם מה לפחד. מה שהיה לא יהיה עוד".

גם שלושת האחים גרודי מוכנים כבר לצאת לישראל. כסוחרים מוכשרים תיכננו יפה את עלייתם לישראל. הם שלחו כחלוץ לפניהם את אחיהם הבכור, אליעזר, עם בנו בן־17. אליעזר גרודי עם בנו יצאו יחד עם קבוצה של 22 חקלאים יהודים בשלזיה התחתית. היה זה מסע מיוחד של 36 קרונות עם פרות, סוסים, כבשים ומכונות חקלאיות. האחים גרודי שלחו שש פרות, 19 כבשים וטרק־טור. כאשר יגיעו לישראל, ימצאו משק מוכן על־ידי אחיהם הבכור סמוך לחיפה.

האחים גרודי, ובכלל קומץ היהודים מבילסק־פודלאסק, אינם משקפים כלל את מצבם של יהודי פולין, אשר רובם אנשים רצוצים, עניים, הזקוקים לעזרה ולסעד מייד עם בואם לישראל.

האחים גרודי לא פתאום התעשרו. הם סבלו קשות בשנים הראשונות של המשטר הקומוניסטי בפולין. בשנת 1950, כאשר הוחמר המשטר, והחל דיכוי כל היוזמה הפרטית, נאסר פישל גרודי. משטרת בילסק־פודלאסק העלילה עליו כי הוא סוחר בדולארים. אחרי חקירות ומשפטים ממושכים עלה בידי ארבעה עורכי־דין — שלושה פולנים ויהודי אחד — להשיג פסק־דין „קל" של תשעה חודשי מאסר. לפני המשפט הוא עונה באופן אכזרי. העורך־דין היהודי, ארליך, נמצא כבר בישראל. שנתיים אחרי שיחרורו, בשנת 1953, בימי עלילת־הרופאים, שוב נאסר. הפעם העלילו עליו שהוא עומד בקשרים עם המחתרת. שנים־עשר שוטרים באו אל בית־האחים גרודי והוציאו ממש את כל אשר היה בבית. ימים מועטים אחרי מותו של סטאלין כאשר במוסקוה שוחררו הרופאים שוחרר גרודי בלי משפט ואת מקומו בבית־הסוהר תפסו התובע הכללי והשופט החוקר של בילסק־פודלאסק. התברר כי הם גנבו את כל כלי הכסף ואת שאר החפצים יקרי־הערך מבית האחים גרודי.

המשפט נגד התובע הכללי ונגד השופט החוקר התנהל בדלתיים סגורות, והם נידונו לשמונה שנות מאסר. הם שוחררו בתוקף החנינה של גומולקה. השופט החוקר שוב בבילסק־פודלאסק, אך הוא עובד כסבל. כאשר רק השתחרר ממאסרו, בא אל האחים גרודי והתנצל באומרו, כי כל מה שעולל להם היה לפי פקודת המפלגה. מזכיר המפלגה דרש ממנו שיטיל על האחים חמש שנות מאסר.

תלאותיהם של פישל גרודי ושל אשתו משקפות את אשר עבר על אלה מיהודי פולין, שנשארו בחיים. בימי הכיבוש הנאצי התחבא פישל אצל ידידים נוצרים ואשתו נעה ונדה על פני רוסיה. בשנת 1941 היא גורשה לבאשקיריה הסוויטית, והיא אז ילדה בת 12. עד שנת 1945 נשארה בעיר אופה. היא התקשרה

מאוד אל משפחה יהודית קראמאר מסטאניסלאוו ובשנת 1945 חזרה אתם לעיר גליצאית זו.

ב־1947 הגיעה לוארשה בעזרת דודה חיים שרייאר, אשר שלח לה את הניירות הדרושים לשם כך. בבואה לוארשה לא מצאה עוד את דודה, כי הוא היה כבר אז בישראל. בעיירה קטנה בשלזיה התחתונה הכירה את פישל גרודי ונישאה לו. עתה יש להם שלושה ילדים.

„הם יושבים על המזוודות" ומחכים להודעה מהאניה הפולנית, שתובילם מגדאנסק לחיפה.

הערת המערכת:

אנו נותנים קטע זה מ„דבר" 1954 (?), כי הוא משקף את בילסק ונדחי יהודיה 12 שנה אחרי השמדת יהודי בילסק ומשום שמוזכרים בו שמות של שרידים בילסקאים, כי בין ערכי הספר השונים יגרכו רזה שהוא מספר על אנשי בילסק אחרי השואה ויש ביורך חשיבות לאנשי כילסק בתפוצו־תיהם.

הדפסה ברורה יותר של המסמך החשוב

הרשימה ב"דבר" 1958, מרץ

בילסק — מראה כללי

החיים בבילסק - פודלסקי לפני השואה

קטעים מספר הזיכרון לעיר

רוב הכתוב כאן הוא מפרי עטו של יעקב.

יעקב כתב אך לא זכה לראות את הספר מאחר ונפטר קודם שיצא לאור.

בין היתר מובאים כאן דברים שכתבה ברכה צפירה על העיר שריגשה אותה.

על בילסק שהייתה שונה ומיוחדת מכל עיירות פולין

רחוב בביאלסק פודלסקי

<u>הנושאים מתוך ספר הזיכרון המובאים כאן</u>

יעקב כרמון-תיאור העיר.

יעקב כרמון –בתי כנסת בבילסק.

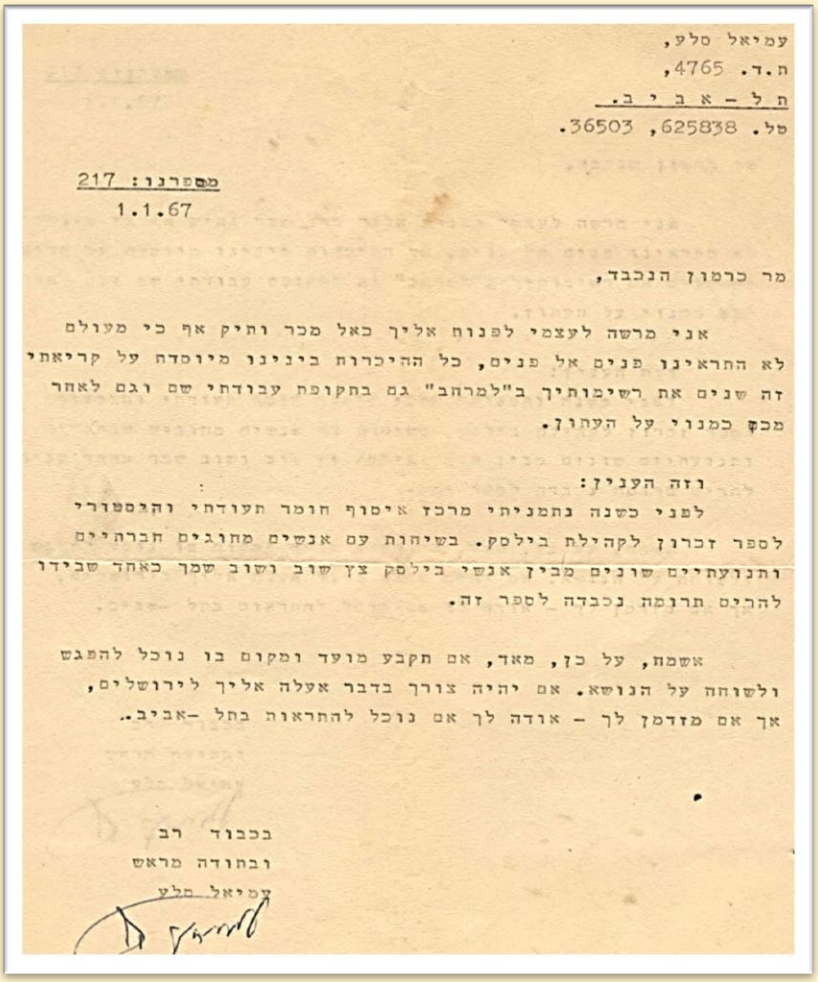
יעקב כרמון-מוסדות חסד בבילסק.

ברכה צפירה-ביקור מרשים בבילסק במסגרת מסע הופעות.

יעקב כרמון-אנטישמיות והגנה עצמית בבילסק.

גינצבורג - בילסק בעיני מורה (למיטב זכרונו של מיכה היה גינצבורג מורו של יעקב בבילסק והשנים היו נפגשים במקום עבודתו של המורה לשעבר-בירושלים).

יעקב כרמון - דמויות בעיירה.

עמיאל טלץ,
ת.ד. 4765,
ת ל – א ב י ב.
טל. 625838, 36503.

מספרנו: 217
1.1.67

מר כרמון הנכבד,

אני מרשה לעצמי לפנות אליך כאל מכר וחיק אף כי מעולם לא התראינו פנים אל פנים, כל ההיכרות בינינו מיומדת על קריאתי זה שנים את רשימותיך ב"למרחב" גם בתקופת עבודתי שם וגם לאחר מכן כמנוי על העתון.

וזה העניין:
לפני כשנה נתמניתי מרכז איסוף חומר תעודתי והסטורי לספר זכרון לקהילת בילסק. בשיחות עם אנשים מחוגים חברתיים ותנועתיים שונים מבין אנשי בילסק צץ שוב ושוב שמך כאחד שבידו להניח תרומה נכבדה לספר זה.

אשמח, על כן, מאד, אם תקבע מועד ומקום בו נוכל להפגש ולשוחח על הנושא. אם יהיה צורך בדבר אעלה אליך לירושלים, אך אם מזדמן לך – אודה לך אם נוכל להתראות בתל-אביב.

בכבוד רב
ובתודה מראש
עמיאל טלץ

יעקב מתבקש לכתוב על בילסק לרגל הכוונה להוציא ספר זיכרון

יעקב מתאר את העיר

העיירה שלנו, שלא כמו רבות מעיירות פולין, הצטיינה בכך שהיו לה שני נהרות. אחד היה למעשה נחל בשם דלובקה, שהיה עובר במרכז העיר והשתפך לנהר בשם ביאלה. מסתבר ששם העיר בא לה משם הנהר ביאלה. ברובע דוביצ'ה גרו לרוב רוסים לבנים. הם חיו במתיחות פוליטית רבה. חלק מהם היו רוסים לבנים לאומניים. אנטי־פולנים ואנטישמיים, ובראשם עמדו בני הכומר הרוסי. היו אלה בחורים בריאים, חזקים. חלק שני היוו הקומוניסטים הרוסים והפולניים. מקום פגישתם היה שפת הנהר ואליהם הצטרפו גם כמה בחורות יהודיות. קומוניסטיות בהכרה. בחודשי הקיץ היתה שפת הנהר מרכז־קייט ורחצה ובני נוער רבים התרכזו שם.

סביבה זו היתה יפה בצורה בלתי רגילה. השטח היה רצוף גבעות מוריקות עטויות עצי נוי ופרי ובמרכזן — הנהר.

גם המרכז היהודי בעיר היה יפה אף כי רוב הבתים היו בנויים עץ, בכל זאת היה מראם מהדר ונאה, והרחובות נאים אף הם. על החוף היו בקתות, שטבלו בגנים וירק, דבר שלא היה ברחובות היהודיים בכלל. הגן היפה ביותר שהיה באיזור יהודי בעיר היה סביב בית הכנסת „יפה עיניים".

מנופיה של בילסק

בתי כנסת בבילסק כתב יעקב כרמון

כרמון

מרכזי ענין בבילסק

בתי־כנסת

בעירנו בבילסק היו שלושה בתי כנסת ונוסף עליהם מניינים שונים.

עד גיל 13 הייתי תחת השפעת סבא אולי יותר מאשר תחת השפעת ההורים. הורי לא היו דתיים ושמרו רק על סדר פסח, על צום יום הכיפורים ועל תפילה בימים הנוראים. כל בית כנסת איפיין משהו מיוחד. בית הכנסת העתיק ביותר היה בית הכנסת שנקרא „איצ׳לס בית מדרש". מדוע איצ׳ל׳ס בית מדרש? — לפני מאה שנה, אולי יותר, היה רב אחד בשם זה ועל שמו נקרא בית הכנסת. היה זה בית כנסת יהודי טיפוסי, בנוי בעומק, במרתף והיו צריכים לרדת אליו במדרגות. בחינת ממעמקים קראתיך.

היה זה בית כנסת קטן והיה לו ארון קודש יוצא מן הכלל ביופיו. אני ביקרתי בבתי כנסת רבים מאוד וראיתי ארונות קודש רבים, אך עוד לא ראיתי ארון קודש יפה כזה כשל „איצל׳ס בית מדרש". מה שהיה בו יפה באופן מיוחד היו כל כלי הנגינה של בית המקדש לפי המסורת היהודית, שהיו מגולפים בו מלאכת מחשבת ממדרגה ראשונה. לא בחוץ לארץ ולא בארץ לא ראיתי יופי והדר כאלה. אם זכרוני אינו מטעה אותי היו הקישוטים עשויים כסף טהור.

דוקא בית כנסת זה היה מקום התפילה של עניי העם ובעלי המלאכה. בית כנסת זה עמד ברחוב שהיה מיושב כולו יהודים, אורלי׳ר גאס. ע״י בילסק היתה עיירה בשם אורלי והרחוב הזה שהוליך אליה, נקרא על שמה. לא רחוק מבית כנסת זה היה בניין לבנים קטן שבו היתה משפחת סבי עושה לפרנסתה כאופים. שם רב כבעלי מקצוע יצא להם לסבי, לבנו ולבתו בעיר והם אף נקראו על שם אומנותם — די בעקערס. ביחוד יצא שמה של שרה׳לה די בעקערקע, אשר לאחר מות בעלה החלה היא במלאכה במו ידיה, לא ע״י שכירים ועוזרים, אף עשתה חיל בעבודתה והתפרסמה מאוד באפיית מצות. אז היתה זו כמובן מלאכת כפיים. מצותיה היו שם דבר בסביבה ונקראו „די מצות פון שרה׳לה די בעקערקע".

בית כנסת זה היה בעיקרו מקום תפילה של בעלי מלאכה. על כל פנים ה„מיוחסים" לא היו באים להתפלל שם. לא היו בו מלחמות מעמדות ילא הבדלי יחוס והרגשת כולם היתה טובה. גם צורתו החיצונית ושטחו המצומצם העידו על כך.

בית כנסת אחר שנקרא „יפה עיניים", היה בית הכנסת של המיוחסים, של גדולי העיר ואפילו מקומו וצורתו העידו על כך. הוא עמד במקום גבוה, במרכזו של גן עצי פרי נרחב, עם ספסלים למנוחה וכו׳. חלונות הבניין היו רחבים, את תקרת האולם תמכו עמודים, אך ארון הקודש שלו היה „מודרני" כבכל מקום אחר. היה זה מקום תפילתו של רב העיר הרב בנדס והסחרים העשירים כל אלה שנהגו להתפלל רק בראש השנה וביום הכיפורים, אשר קנו „מקומות" לימים הנוראים. כאן היתה „מלחמת מעמדות" מתמדת, ביחוד ביום הכיפורים, וכמעט בכל יום כיפורים. ביום הכיפורים יש כידוע „מפטיר" חשוב מאוד

סבו של יעקב "פייבעל דער ריבעלער" היה בעל קורא

בבית הכנסת "יפה עיניים"

הנקרא „מפטיר יונה" ומי ש„קונה" את „מפטיר יונה" הרי זה חשוב מאוד ומכבד את הקונה. כסף ה„קניה" שימש אז למטרות שונות של בית הכנסת, אך גם למטרות אחרות כמו קרן קיימת, לינת הצדק ועוד. תמיד היו עשירי העיירה יושבים בכותל המזרח מה שיותר קרוב לרב; היו אלה הסוחרים העשירים, בעלי הבתים ודומיהם. בספסלים האחוריים בבית הכנסת היו יושבים — עשירים למדי אף הם, אך לא מיוחסים למדי — הקצבים, החייטים ודומיהם. והמאבק היה מתוהל בין הספסלים האחוריים לאנשי כותל המזרח מי יפדה את „מפטיר יונה". מכותל המזרח הכריז מאן דהוא על מתן זהוב תמורת ה„מפטיר" מיד היה עונה לעומתו מי מהקצבים ומוסיף על כך משהו. על פי רוב היה זה קצב שהאטליז שלו היה ב„בית מדרש גאס" והיה קצב מצליח, כשהיו מכריזים מכותל המזרח על זהוב היה הוא מעלה ומוסיף חצי זהוב. מיד היו קופצים מכותל המזרח ומעלים שוב והוא החרה־החזיק אחריהם וכך נמשכו ההכרזות לפעמים שלושת רבעי שעה עד שעה. ברוב המקרים היו מתנגדיו מפסיקים ומוותרים, מאחר שאפילו הם, העשירים המיוחסים, לא היה בכוחם להתחרות בו.

כך התנהלה מדי שנה בשנה „מלחמת המעמדות" בין היחסנים המכובדים לבין אלה שרצו בעזרת כספם להגיע לאותו מקום. מלחמה־זוטא זו התנהלה במקרה נוסף, על פתיחת ארון הקודש ב„נעילה" בין המיוחסים היושבים ב„מזרח" לבין יושבי הספסלים האחוריים.

המאבק על „התקוה"

מאבק נוסף בבית הכנסת, אם גם בעלי אופי ומטרה אחרים לגמרי. היה המאבק על שירת „התקוה" בתום התפילה. יהודי אחד, קפלנסקי, סוחר עורות במקצועו וציוני לפי השקפתו, היה יהודי גברתן, בעל קול בס חזק, וציונותו התבטאה בכך שהיה נלחם בבית הכנסת על שירת „התקוה" לאחר התפילה בשמחת תורה. הדתיים האדוקים, והחרדים יותר, שלא היו ציונים, התנגדו כמובן לרעיון, באמרם שיש בכך משום חילול השם, והמאבק היה קשה. על פי רוב היה קפלנסקי מנצח בויכוח. כשהויכוח לא היה מסתיים היה הוא מפסיקו, פותח בקול הבס החזק שלו ב„התקוה" סוחף אחריו חלק ניכר מן המתפללים ומחסל בכך את חילוקי הדעות. זה היה בית הכנסת „יפה עינים".

אחר כך בראשית שנות השלושים או בסוף שנות העשרים התחילו גם ה„בעלי בתים" והעשירים במעוז לבנות בית כנסת שלישי שהיה נקרא „שערי ציון". היה זה בית כנסת יפה, מודרני והוא עמד על תלו ברחוב שהיה נקרא „בית מדרש גאס", שם היה פעם בית כנסת ונשרף בימי מלחמת העולם הראשונה.

דער בעראק אין דער בית מדש נאס

רחוב בית המדרש

בצד אחר, גם הוא לא רחוק מבית הכנסת היה ה„תלמוד תורה". באחד ה„חדרים" של ה„תלמוד תורה" היה רבי אחד בשם יענקל־דוד. רבי אחר נקרא שמואל־לייב או לייזר־לייב וגם השלישי זוכרני היה בעל שני שמות. ליד ה„תלמוד תורה" היתה גם ישיבה. בזכרונותיו של הסופר חיים גראדה קראתי על הישיבה הזאת, הוא למד בה כמה שנים למרות היותו וילנאי. בישיבה היו כמה וכמה בחורים כאלה שבאו מחוץ לעיר ואכלו „ימים" אצל התושבים. גם אצלנו היה נוהג בבית שכל יום רביעי היה בא אלינו בחור ישיבה לאכול. אותו יום זוכר אני, היתה אמי מכינה מאכלים מיוחדים, טובים, שיהנה גם הוא, אף על פי שהורי לא היו דתיים כלל. מסורת זו נמשכה שנים וכל משפחה היה לה „יום" קבוע בשביל בחור ישיבה. ב„תלמוד תורה" היו כמה כיתות לפי התקדמות הלימודים.

ברחוב זה, „בית מדרש גאס" גרה דלת העם: הסנדלרים, החייטים, וכו' ודוקא ברחוב זה של מוסדות דת היתה ל„בונד" ההשפעה הגדולה ביותר. בכל עת של מתיחות בין היהודים לגויים היו השקצים מפחדים להיכנס לרחוב. הרחוב היה מורכב סימטאות וחצרות ומבוכים ושם היה הנפח היחיד בעיירה,

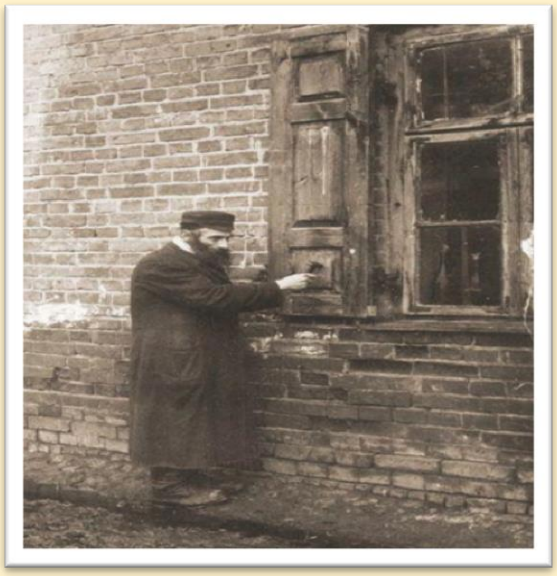
בית המדרש „יפה־עינים" בפנים

(צולם 1919 על ידי חיל גרמני נוצרי שהתרשם מיפי הבנין)

אצלנו בעיירה היו שלושה בתי כנסת. הכי גדול ביניהם היה נקרא „יפה עיניים". והסבא שלי עליו השלום היו קוראים אותו פייבל דער ריבעלעך. מפני שהוא גר הרבה שנים בכפר בשם זה ליד בילסק ושם היה לו פונדק ולאחר שבניו ובנותיו גדלו והתחתנו הוא עבר העירה. הוא היה יהודי שהיה לו קול ערב ושימש „בעל קורא" בבית כנסת זה. ביחוד שימש „בעל קורא" ב„ימים נוראים". בשבת „שובה" ובתשעה באב. שאז קוראים את התורה בניגון מיוחד. והוא לא היה „בעל קורא" פשוט אלא „בעל קורא" למאורעות חשובים. פעם אחת, בראשית שנות השלושים, כאשר השלטונות התחילו לפתח את המסחר הפולני והקימו משמרות כדי להכות ביהודים, נפתח ליד בית הכנסת, ממש, חנות ואטליז לבשר לא כשר. זה הרגיז את כל היהודים ולא רק את הדתיים. התחילה סדרה של משפטים בביאליסטוק בבית הדין המחוזי. דבר זה ראוהו כפגיעה בדת היהדית, בשעה שלהלכה היה בפולין חופש דתות — כך טענו עורכי הדין — ופולין הכריזה על עצמה כעל ארץ דמוקראטית. הסבא שלי עליו השלום, היה הבא במגע עם עורכי הדין שניהלו את המערכה המשפטית בביאליסטוק בשם הקהילה היהודית. אחד מעורכי דין אלה היה יהודי־משומד, אך כאן יכול להיות שהתעורר בו הרגש היהודי והוא הגן בלהט על ענין הקהילה בבילסק, התביעה עברה כמה וכמה אינסטאנציות עד אשר בסופו של דבר זכו היהודים בדין. השמחה אז — זוכרני — היתה גדולה מאוד.

בית המדרש "יפה עיניים" סבו של יעקב "פייבעל דער ריבעלער" שהיה לו קול ערב שימש כאן "בעל קורא" באירועים חשובים ובתפילות עיקריות

עזריאל שמש בבית כנסת 1926

מוסדות חסד בביאלסק-כתב יעקב כרמון

מוסדות חסד

ליד בית כנסת זה היו כל המוסדות היהודיים: קודם כל היה ה„באד" — בית המרחץ. כמו שכל בתי המרחץ הטיפוסיים האלה היה גם זה שברחוב „בית מדרש גאס" מרכז לויכוחים ולפוליטיקה וכל מי שהתעניין בשכאלה מצא שם את מה שחפץ. זוכר אני שהייתי מלווה לשם את אבי כל יום ששי.

באותו „בית מדרש גאס" היה מוסד שנקרא „בית היתומות". המשגיחה הראשית של בית היתומות הזה, מה שנקרא היום „אם הבית", היתה דודתי חסיה שניאות. היא נתאלמנה מבעלה הראשון ושני בניה מתו במגיפת טיפוס במלחמת העולם הראשונה. כאשה עצמאית ובעלת מרץ היא התגברה על צערה ומצאה נחמה בטיפול ביתומות. בעבודתה זו היתה קשורה קשר אמיץ בכל המוסדות היהודיים בעיר, בלינת־צדק וכדומה. קשה לי לומר בהחלטיות, אם מוסדות הציבור בעלי הגון הסוציאלי, כמו לינת הצדק, בית היתומות וכו' נוסדו ע"י הקהילה נוהלו על ידיה או לאו. דבר אחד ברור למעלה מכל ספק,

חלוקת עצים לעניי בילסק

כל אותם האנשים שעבדו במוסדות אלה ובעבודות ציבור אחרות לא קיבלו כל שכר. כל עבודתם נעשתה בהתנדבות מתוך רצון לסייע לזולת ולא לתת לאיש לשקוע בצרתו. אנשים אלה עסקו במלאכתם באהבה ודומה כי תמורה לעבודתם קיבלו מסיפוקם למוסד.

בית היתומים הישן

עומדת מימין הדודה חסיה

בית היתומים

יעקב כותב על עזרה לחולים בעיירה

„לינת הצדק" היתה חבורה שתמכה בכל חולה קשה, אשר אסור היה לעזבו בלילה לבדו. בימים ההם היה בעיירה בית חולים אחד בלבד, לא יהודי ואנשי „לינת הצדק" היו הולכים ללון עם חולה זה ולסעדו בחוליו, לתת לו תרופות, להגיש לו את ה„סיר", לפעמים גם עשו לו בנקס — כוסות רוח.

בעיירות רבות בפולין קראו להרבה ראשי משפחות לפי מקצועם, או לפי האשה שלהם. בין אלה שהגישו עזרה לחולים היה אביו של שמולקה לוין וקראו למקצועו פעלטשער — חובש. הוא היה חובש פצעים, שם „באנקעס", מקיז דם וכו'. אבל הוא לא נקרא בשם משפחתו אלא וועלוועל רייצעס לפי שם אשתו רייצע. לא תמיד יכלו לדעת מי זה וועלוול לוין, אבל רייצעס — שאני.

מנהג נוסף שרווח בעיירתנו כמו בכל עיירות פולין — כמעט כל הגלבים, הספרים, היו גם חובשים, מניחי „באנקעס" ו„פיאפקעס" (עלוקות) מקיזי דם וכו'. אני זוכר אחד מהם, מיישקע דער שערער, שהיה נוסף על מקצועו, גם עוסק בעיסויים וכו'.

ייִדישע קינדערקיך — 1920

מטבח להזנת ילדים

תמונות מהווי העלייה

גם בבית קרמר פתחו תודעה ציונית-על הקיר השקל הציוני ובבית קוראים את עיתון התנועה

תיאטרון עממי בביאלסק

כתה בבית הספר העברי בבילסק 1929. המורה — ר. סלוצקי

שיעורי ערב לעברית,

צילה, אחותו של יעקב, הבטיחה לפנינה כי בתוך פחות מחצי שנה תכתוב מכתבים בעברית

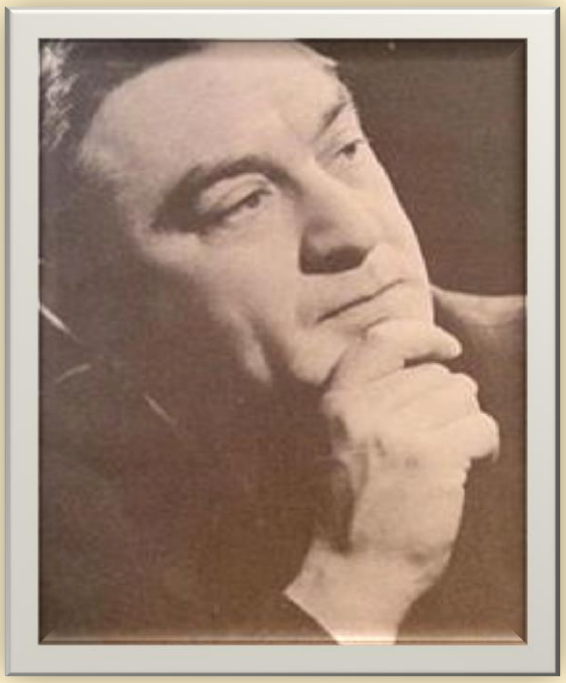
הזמרת הארצישראלית ברכה צפירה בקרה בעיירה בשנת 1930 ועל התפעלותה והתפעמותה מהמקום בקטעים הבאים שכתבה.

כך כתבה ברכה צפירה על פגישתה עם בילסק לאחר מצב הרוח הקשה שהשרו עליה עיירותיה של פולין
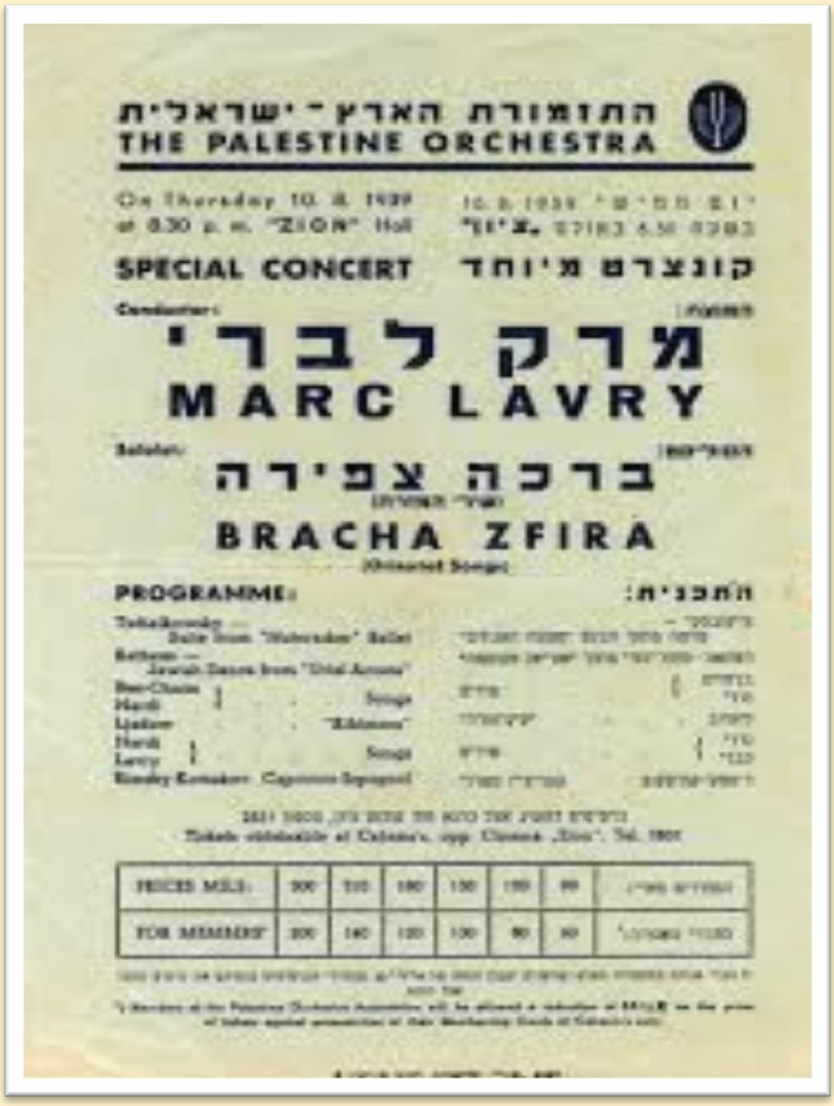

ברכה צְפִירה (1910 –1990) הייתה זמרת פופולרית בארץ ישראל החל משנות ה-30, חלוצה בזמר העברי. דרך שיתוף הפעולה שלה עם נחום נרדי, היוותה שירתה אבן דרך ביצירת סגנון מוזיקלי ישראלי מקורי.
ברכה צפירה נולדה בירושלים להורים שבאו מהעיר צנעא בתימן בנערותה עברה לכפר הנוער מאיר שפיה ובגיל 16 הצטרפה כזמרת לתיאטרון הארץ ישראלי (התא"י). בתיאטרון פגשה באמרגן משה ואלין שהפך לאמרגנה ואירגן עבורה קונצרטים. לאחר מכן הופיעה כזמרת בתיאטרון הסאטירי הקומקום שהוקם

על ידי אביגדור המאירי. המאירי התרשם מזמרתה וביוזמתו יצאה לברלין ללמוד מוזיקה.
בברלין, בסוף שנות העשרים, למדה צפירה בבית הספר של מקס ריינהרדט והכירה את המלחין נחום נרדי. נרדי הלחין עבורה שירים רבים במשך עשור הופיעו שניהם בקונצרטים משותפים באירופה, ארצות הברית ואף בארץ ישראל ובמצרים, כך שצפירה קנתה לה מעמד של כוכבת על. בשנות ה-40 שיתפה צפירה פעולה גם עם מלחינים שעלו לארץ מאירופה .

נחום נרדי

התזמורת הארץ־ישראלית
THE PALESTINE ORCHESTRA

On Thursday 10. 8. 1939
at 8.30 p. m. "ZION" Hall

SPECIAL CONCERT קונצרט מיוחד

Conductor:
מרק לברי
MARC LAVRY

Soloist:
ברכה צפירה
(שיר המזרח)
BRACHA ZFIRA
(Oriental Songs)

PROGRAMME: התכנית:

Tchaikowsky — Suite from "Nutcracker" Ballet
Rathaus — Jewish Dance from "Dybuk Ancora"
Ben-Chaim — Songs
Haidi
Ljadow — "Kikimora"
Haidi — Songs
Lavry
Rimsky-Korsakow — Capriccio Spagnol

PRICES MILS.	300	250	180	150	100	80	
FOR MEMBERS'	200	140	120	100	80	50	

ברכה צפירה : "בילסק הייתה עולם אחר לגמרי"

בכלל היה סיורי זה בפולין סיור שהרבה דכאון היה בו, ערים קודרות שתושביהן רוחם עמומה ונפשם עכורה, עיירות אשר חיצוניותן האפורה תואמת את עגמת יהודיהן המדוכאים עד עפר ואין בהן מה שירשים.

בילסק — מראה כללי

אני זוכרת את וולקוביסק המדמימה, המתעוררת פתאום מדממונה ביום השוק שכולו סחר סוסים וחילופיהם זה בזה. למחרת ברנוביץ, עיר ואם במחוזה שבתיה קטנים מדי לפי מידתה, שבתיה ממש קטנטנים ושוכניהם גוחנים ונכנסים משעריהם, אך כולה חבורת שיר ורננים, שרחובותיה הומים מחבורות שנולדו לשיר, ובכל זאת עיר קודרת.

וגרודנה, זו של צ'רנו. עיר זו שהעזה להקים סמינר למורים וגננות בנכר ולהקים קדרים של מרביצי תורת ישראל ומלמדי שפת עבר שם. והרושם חזק. ממש חזק. כלומר הרושם של הסמינר הזה.

אך כל אלה רשמים חולפים המצטרפים לרושם כללי אחד של ערים ועיירות שכולן שממון ואין מה שירנין את לבה של זמרת, ילדה עדיין, אשר נפשה פתוחה לחדש, לשונה, למפתיע ואלה אינם בהן.

עד שבאתי לבילסק.

פתאום נפלתי כאילו לפלניטה אחרת. אחרי רחובות העפר של הערים היהודיות בפולין ובתיהם המעופרים בשרידי החורף הגשום והסתיו המשליך אגלי הבוץ שלו על כל מה שנקרה לו ברחובו, מצאתי כאן לפתע עיר נקיה להפליא. רחובותיה מצוחצחים ובתיה מלבינים בנקיונם וכל חלון בהם, אלפי שמשות משתקפות בשמשותיו המבהיקים שוילונותיהן מתבדרים בחן רב. מגוהצים וגאים לקבל, כביכול, אורחת חשובה מארץ הקודש.

כל הדרך אל מקום לינתי בבילסק נראתה לי כשביל בוהק המוביל אל החג ואל תכונת הקודש. היה משהו ברחובות בילסק, אשר לא היה באף עיר, בהן ביקרתי קודם. כאן הכל היה לבן ונקי. לעתים נדמה היה לי, כי בילסק כולה עיר של מפונקים, אשר גם בדלותם אינם סובלים את הלכלוך, את הקדרות ואת השממון. הם עסקו כאילו תמיד בצחצוח עירם ובניקוי חצרותיה וסימטאות שכונותיה.

אני זוכרת כמה קשה היה לי לעמוד בהרגשת התוגה שאפפה אותי בכניסתי לעיר יהודית בפולין ובצאתי ממנה. בכניסה הלמה בפני תנועת השווקים המלאה פרפורי יאוש של יהודים רודפי פרנסה ומתאכזבים, זוהמת הסמטאות הקודרות נסכה בי דכאון וסלידה, וכל אלה גברו יותר עם צאתי מהן. הילדים שלווני דרך חלון המכונית ועיניהם מיסתורים וגעגועים אל משהו רחוק וכמוס, שנאסר עליהם כביכול בצוו גורל. בעיירות אלה היתה צפה ועומדת מול עיני רוחי תל אביב שלי, הקטנה ושמיה התכולים, שמחת רחובותיה המלבינים ורננת ילדיה העולזים ולבי נוקפני ומושכני מכאן.

מה שאין כן בילסק. כאן כאילו חזרתי והייתי באחד הרובעים של ערי גרמניה הנקיה, שכולה אז, תרבות של נקיון וסדר.

ברכה צפירה (המשך)

זוכרת אני כניסתי לאודיטוריום של בילסק. הכסאות נוצצו משוחי לכה, שאנשי בילסק זכרו למשחה עם כל אירוע שנראה להם מכובד ומיוחד. הרצפה היתה משופשפת ומצוחצחת, הקירות הבהיקו בצחותם, והחלל היה מלא שקט. שקט חגיגי של ציפיה לדבר גדול העומד להתרחש. עוד מעט והדומיה תדחק החוצה ומקומה תתפוש סימפוניה של צלילים וקולות שכולם מחכים להם בכליון רוח.

כך נתרשם בתוכי האודיטוריום של בילסק, אשר אנשי בילסק חדורי חדוות רוח הכינוהו למאורע.

אם בכל מקום בפולין ובארץ שיחקתי את שירי והמחשתי את תוכנם במעוג ותנועה, כיאות לשירי עם, הרי כאן בבילסק היתה אתי רוח אחרת. לאור החג שננסך בכל פינה כאן ובכל פנים נתמלאתי גם אני חג. טיהרתי עצמי, התקנתי עצמי, לא לשירה סתם, אלא לקונצרט והערב בבילסק היה באמת קונצרט עם קהל לבושי חג, מצוחצחים, נקיים ומתוחים. גם אני עמדתי מתוחה, רצינית ללא תנועות ועוויים, ללא נטויי גוו וקריצת עינים שהייתי מלווה בהם את שירי לעם. כאן עמדתי מתוחה, קשובה לעצמי ומדקדקת כל צליל ובת קול וכל גוון של לחן נמסר פה בנאמנות קונצרטנטית, כהולם את הקהל החגיגי הקונצרטי הזה.

ואם אני רציתי אי־פעם להבהיר לעצמי, בדפדפי ביומני סיורי, מנין בא לי יחס זה אל בילסק ומדוע התרשמתי כך, אני מסבירה לי זאת במשהו שאני קוראת לו תרבות אדם. היתה בה בבילסק מסורת של תרבות שאסור לה להתחלל בחוסר תרבות כלומר אם מתכנסים אנשים יחד בהזדמנויות שונות, הרי חייב כל אחד לצאת מחולשותיו האישיות והוא צריך כולו להיות קשוב לרצון הכללי של הנאספים, לא להכביד על הזולת, וגם על „המופיעה" במשמע, כל אחד חייב לתרום תרומה אישית של התאפקות ושקט למען השקט הכללי,

רח' הינדנבורג בבילסק

בילסק

כי אין מדובר כאן במשהו חולף, כאן עומדת להתרחש התרבות עצמה ולהוסיף חוליה בהתקדמות האדם. שהיא קדם כל תרבות של שקט וצליל, של קשב וחג והתרוממות הרוח.

כל ההסבר הזה בא לי מהרושם החגיגי, האירועי שהגיעני בבילסק במגעי הראשון איתה והוא קיבל אישורו אחר כך, במה שהיה אחרי הקונצרט שלי. משסיימתי את תכניתי ונרמז לקהל הבילסקאי, כי ההופעה תמה, פרצה באולם שירה אדירה והתלהבות של כל הקהל בשלימותו. שכאלה לא ראיתי אלא פעמים מעטות מאוד בחיי ורק בארצי שלי. אך קודם נטיתי לחשוב, כי כל השקט התרבותי הזה שליווה את הופעתי בבילסק, לפניה, לקראתה ובעת קרותה, איננו אלא מין ביטוי של קרירות אופי וחסר כשרון של התלהבות לדברים, הרי התפרצות יצרים זו שלאחרי הקונצרט הוכיחו לי בצורה ברורה, כי אכן נתברכו אנשי בילסק בריסון עצמי ובריכוז רוחני כביר. כאשר מדובר במשהו שנוגע לאמנות שירה, אינטליגנציה של הקשבה זוהי ההגדרה הנכונה שהיתה משותפת לכל אנשי בילסק, הקשבה שיש בה ביטוי עמוק לשאיפות רוח ולהתעלות, אנשי בילסק הנפלאים.

וביחוד הנוער, הנוער הנפלא של בילסק.

ברוב עיירות סיורי הנזכר היתה עגמה מתמשכת מכל האירוע. הכל היה מבוצע בידי מבוגרים, כשבני הנוער משמשים שליחים להם ועושי דברם. האדישות הקודרת שלא תמיד יכלו להתגבר עליה המבוגרים בעת התכונה להופעה היתה כמעט נדבקת שם גם לנוער. בבילסק היה הכל אחרת. הנוער היה מורגש בכל וכמעט הייתי אומרת, כי הנוער היה שליט בכל מה שהתרחש סביבי והמבוגרים היו נשמעים להם ומתנהגים כיאות למקרי חג שבהאסף עם, וגם זו היא ממידת תרבות עם גבוה, ציות הדדי של דורות. של אבות ובנים.

הנוער הזה הבילסקאי היה באמת משהו נדיר בפולין. הוא היה כולו חיוך יחדוה, ויצינות וחובה, הוא היה נלהב ומאופק, רונן ללא קלות דעת ומעמיק חשוב, ללא טעם הלוואי של יאוש וחסר אונים, המתלווים כרגיל לאנשי הגות. היה זה נוער אלגנטי, עדין וחביב עד אין לשכוח אותו.

כל אותו ערב הרגשתי תסיסה פעלתנית בנוער, ראיתי שהצעירים האלה קופצים מעורם ממש, לעשות, להוסיף מעשה, להתפרץ לרוץ. בכל זאת היתה פה איזשהי משמעת בלתי נראית אך מורגשת ביותר כשמישהו מציית למישהו. והפעולה נעשית בידי כולם לרצון כולם ולמילוי סיפוק של כולם.

אני רושמת דברי באמנות והתיחסותי אל בילסק היא כמובן התיחסות של אמן אל קהל שומעיו. אך לא רק כאמנית נמלאתי התלהבות של חיבה לבילסק גם כצעירה יהודיה, ילידת הארץ, סופגת תרבות עמים ואדם בסיוריה, ראיתי בעיר הזאת הרבה דברים מיוחדים ונעלים.

כאמנית לא יכולתי להשתחרר מגילוי החינוך העממי הגבוה שספגו אנשי בילסק מאיזשהו מקור לא נודע לי שנתגלה לי אותו ערב בעת ההופעה. ראית לנגד עיניך קהל שיודע טרדיציה של קונצרט וכשיר ליצור לה מסגרת של הצלחה. הדלתות נסגרו בזמן, כשכל הקהל כבר יושב באולם, איש לא אחר ושעת הפתיחה נשמרה לדיוקו של רגע. ההפסקה התקיימה בזמן שנקבע ואיש

ברכה צפירה (המשך)

לא התפרץ אל האמנים, אל נחום נרדי מלוי ואלי להפריע לנו. הם ידעו, כי פסק־זמן זה נועד לנו לנופש ויחוד, להתפרקות והתרכזות ואין להם רשות לחדור לתוכם. מאחורי הקלעים שמענו את שאון הנקהלים והמונם במשך ההפסקה ונדהמנו לראות את הקהל יושב במקומותיו ודומם, כאשר נכנסנו לאולם.

היכן מצוי קהל כזה כיום? והיכן הוא היה אז?

עיר נפלאה נשארה בילסק בזכרוני וקשה לי לשכוח אותה. קשה ביותר לשכוח את הנוער הנפלא הזה שהיה בה. כשאני נזכרת באיזו התלהבות עמדו בני נוער אלה לקבל את חתימותינו, כשהם מבטאים בכך את כמיהתם לארץ, לאמניה, לתרבותה המתהווית ועיניהם נוצצות מתקווה, שהנה עוד מעט, עוד מעט, וגם הם יהיו שותפים ליצירת העם הנפלאה נצבט לבי על כי הם לא זכו לכך. הכאב גדול מאוד.

ברכה צפירה (סוף)

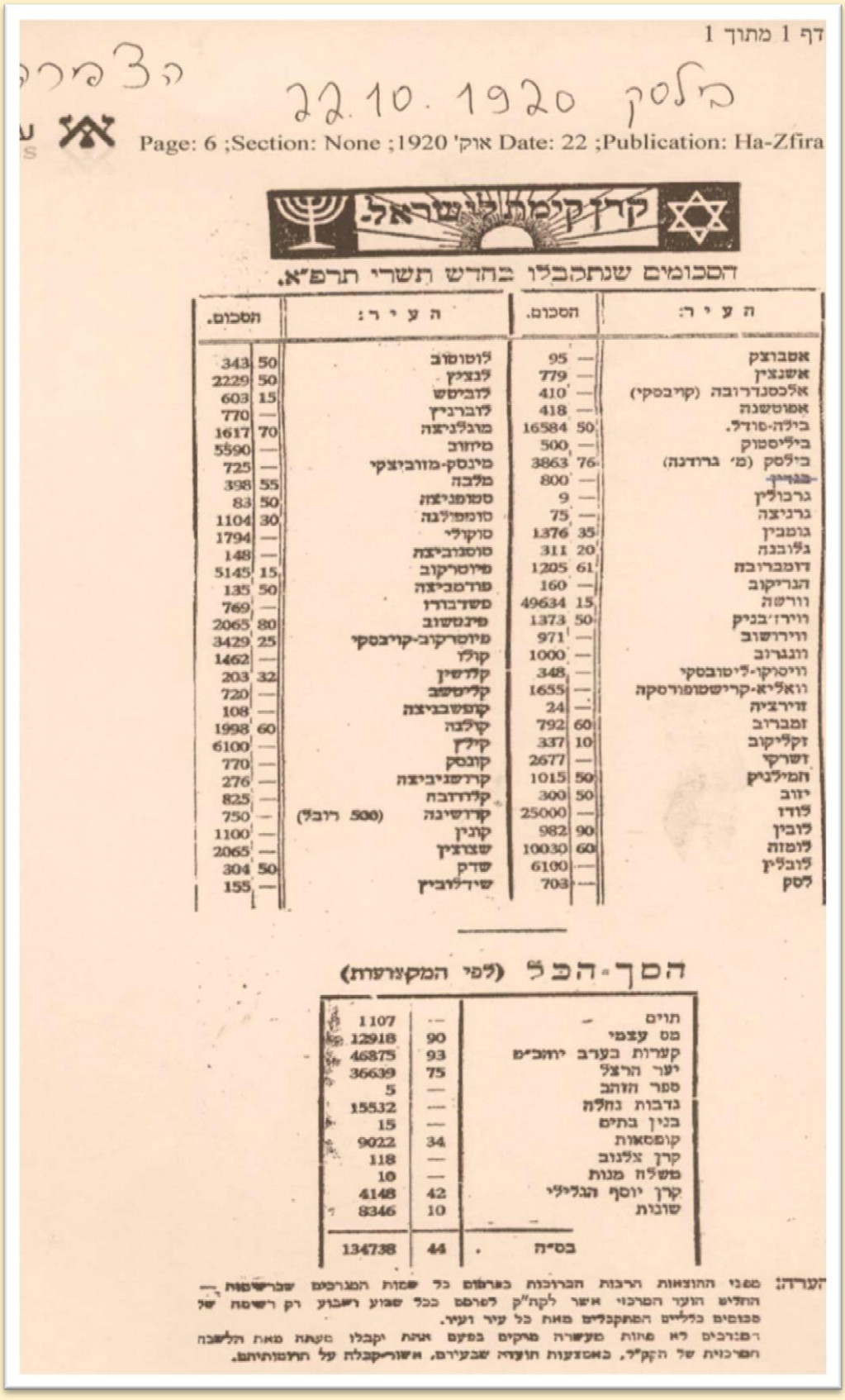
סתם יום של בילסק

הסטודיו לדרמה של בילסק, למטה –הופעת ילדים

קינדער־שוישפילערס

דף 1 מתוך 1

בילסק 22.10.1920

Page: 6 ;Section: None ;1920 אוק' Date: 22 ;Publication: Ha-Zfira

קרן קיימת לישראל

הסכומים שנתקבלו בחדש תשרי תרפ"א.

הע י ר:	הסכום.	הע י ר:	הסכום.
אסבוצק	95 —	לוטומוב	343 50
אשנצין	779 —	לנצקי	2229 50
אלכסנדרובה (קוביפסקי)	410 —	לובישש	603 15
אמוטשנה	418 —	לוברנין	770 —
בילה-סודל.	16584 50	מוגלניצה	1617 70
בילייסטוק	500 —	מיזוב	5590 —
בילסק (מ' גרודנה)	3863 76	מינסק-מזוביצקי	725 —
[illegible]	800 —	מלבה	398 55
גרבולין	9 —	סמומניצה	83 50
גרניצה	75 —	סומפולבה	1104 30
גומבין	1376 35	סוקולי	1794 —
גלובנה	311 20	סוסנוביצה	148 —
דומברובה	1205 61	סיטרקוב	5145 15
הנריקוב	160 —	פרסביצה	135 50
וורשה	49634 15	פשדבורז	769 —
ווירז'בניק	1373 50	פינסשוב	2065 80
ווירושוב	971 —	סיטרקוב-קוביפסקי	3429 25
וונגרוב	1000 —	קולי	1462 —
וויטרקי-ליטובסקי	348 —	קלדשין	203 32
וואליא-קרישטופורסקה	1655 —	קליששב	720 —
זוירביה	24 —	קפשבניצה	108 —
זמבריב	792 60	קלצה	1998 60
זקליקוב	337 10	קילץ	6100 —
זשורקי	2677 —	קונסק	770 —
חמילניק	1015 50	קרשניביצה	276 —
יזוב	300 50	קלרדבה	825 —
לודז	25000 —	קרושינה (500 ריבל)	750 —
לובין	982 90	קוזין	1100 —
לומזה	10030 60	שצרצין	2065 —
לובלין	6100 —	שדק	304 50
לסק	703 —	שידלובין	155 —

הסך-הכל (לפי המקצועות)

תוים	--	1107
מס עצמי	90	12918
קעריות בערב יוהכ"פ	93	46875
יער הרצל	75	36639
ספר הזהב	—	5
גדבות נחלה	—	15532
בנין בתים	—	15
קופסאות	34	9022
קרן צלנוב	—	118
משלח מנות	—	10
קרן יוסף הגליקי	42	4148
שונות	10	8346
בס"ה	44	134738

הערה: מפני התוצאות הרבות הברוכות כפרטים כל שמות המברכים שברשימות — החליט הועד המרכזי אשר לקה"ק לפרסם בכל שבוע ושבוע רק רשימת של סכומים כוללים המתקבלים מאת כל עיר ועיר.
המברכים לא מאות מעשרה פרקים בפעם אחת יקבלו משאת מאת הלשכה המרכזית של הקה"ל, באמצעות תועדה שבעירם, אשוריקבלה על תרומותיהם.

בילסק תורמת ל"קרן הקיימת"

(פון רעכטס צו לינקס)

ערשטע רייע (שטייען): שרה אייזענבערג, קאם, חנה לעוויטאן, נאָווואָגראָדסקי, וואָלפסאָן, חישילעווסקי

צווייטע רייע (זיצן): מ. יוננערמאן, ד"ר כהן. רבי יוננערמאן, וואקסמאן, פרעדמיעסטקי

דריטע רייע: קראמער, אכרימאָווסקי, יצחק וואקסמאן, רחל בנדעת, פיניע ראבינאָוויטש, פאניע עפשטיין, חנא טיקאָצקי, יוסף לעווארטאָווסקי

בית ספר "אידישע פאלקס שולע בביעלסק" - צוות המורים

<u>לפי מיטב זכרונו של מיכה הרי המורה ל. גינצבורג היה מורהו של יעקב והיה נערץ עליו - הוא עלה ארצה ויעקב נהג להפגש עימו במקום עבודתו.</u>

ל. גינזבורג

בילס'ק בעיני מורה

אחרי מות אבי עברתי לגור עם אמא שלי לבילסק. הייתי בן ישיבה וגם ידעתי עברית. והיות והיה אז חוסר במורים ואני התכוננתי להמשיך בלימודי להיות מורה, או לנסוע לא"י, חיפשתי לעשות משהו. במקרה קרה שבאפריל 1922 אחרי פסח עזב שם אחד המורים, (מהקודמים נשארו רק שניים, וינשטיין, עד סוף שנת הלימודים במקום משה אפשטיין. הוא היה אחד המורים הראשונים המורה לעברית והמורה לפולנית אפלבוים). פנו אלי שאהיה בינתיים מורה בבית הספר וקיבלתי את ההצעה.

בית הספר עוד לא היה מאורגן. זה היה בית ספר עברי לא מסונף לרשת „תרבות". אחר כך רק הכניסו אותו ל„תרבות". אפלבוים ומלמדוביץ היו הציונים שעמדו מאורי בית הספר. פרבר לא היה עדיין, לא סטופניצקי ולא גרמיזה.

באוגוסט או ביולי נגמרו שלושת החדשים. ואז פנו אלי מבית הספר של צישא שאהיה שם מורה רק לעברית. מתחילה קיבלתי את זה. אולי היתה להם כוונה להפריע לבית הספר העברי, אבל בשבילי זה היה לימוד עברית. פה או שם לא החשבתי זאת. התחלתי לעבוד. הציונים חששו שמא זה יכול היה להרע את מצב בית הספר העברי ובקשו ממני שאחזור אליהם. היו אז שלוש כיתות ונתקבלו עוד שני מורים. סלוחובסקי שלא היה במקצוע מורה, הוא היה סטודנט ובא מוינה וקיבלו אותו בתור מורה. ורדזילובסקי שהיה בא"י ודיבר בהברה ספרדית ועוד נשאר וינשטיין.

עברה השנה חלק גדול מהתלמידים כבר היו מבוגרים ועברו ללמוד לגימנסיה תרבות בביאליסטוק. יתר התלמידים שהיו בערך בני שלוש עשרה עברו ללמוד בבתי ספר שונים. שלוש הכיתות היו מתקדמות, לא ראשונות. העסקנים החליטו לצרף את בית הספר של בילסק לרשת „תרבות", והממשלה הסכימה בתנאי שהמורים יקבלו הכשרה מקצועית פדגוגית ויקבלו תעודות. נתנו להם גם אפשרות להשתלם היות שזה היה זמן המעבר. נוסדו בוורשה קורסים להשתלמות למורים. הם היו צריכים ללמוד ארבע שנים, בכל שנה להבחן במקצוע אחר. וכעבור ארבע שנים אם יקבלו תעודת מורה יוכלו להשאר מורים בבית הספר. בינתיים נתנו להם רשיון זמני. בכל זאת רובם התפזרו, לא רצו להשלים עם לימודים ממושכים ולגמרי לבטל את בית הספר לא רצו, אז החליטו העסקנים להתחיל לגמרי מא" ולא רק מכתה א' אלא מהגן. אז נוסד הגן בשנת 1923 בהנהלתה של ספר. בשנה הזאת עזבתי ועברתי ללמד למקום אחר. וכעבור שנה כשהכשירו והכינו את התלמידים האלה לכתה א' והיו אז שתי כיתות, הזמינו את שרה ללמד וגם אני חזרתי. זה היה ב־1924. אינני זוכר אם נשאר הגן אבל מתלמידי הגן שנוסד אז, סידרו שתי כיתות של בית ספר. ואז נשארנו שנינו שם ולימדנו במשך השנה הזאת ובסופה עלינו ארצה.

מורה בית הספר בצאתו לרחוב בבילסק התייחסו אליו בכבוד מיחד והיתה הערכה מלאה. לא הביטו עליו כעל בטלן. הוא היה מקובל מאוד. הם היו מסדרים נשפים לפעמים למורים ולתלמידים. בט"ו בשבט, בחנוכה, בל"ג בעומר. החגים היו מתאימים לחגים שאנחנו חוגגים פה.

הורי בילסק ידעו את סוד הקשר האישי. הם השתדלו לקרב את המורים שהיו אנשי חוץ והיו מזמינים את המורים הביתה.

הכרתי את בילסק מביקורי הקודמים, אך הפעם קרה משהו ובילסק שונתה. היה זה בשנת 1921, אבא שלי נסתלק לעולמו ובאביב 1922 באתי עם אמא שלי לבילסק והתחלתי לעבוד בבית הספר. היתה זו בילסק שונה לגמרי מזו שהכרתי בשנות הילדות שלי. כל העיר שינתה את צורתה. כמו במראה החיצוני כך במבנה החברתי. חלק גדול מהעיר ובנייניה עלו באש. חלק גדול מהיהודים התפזר ולא חזר לבילסק. אחר כך התחילו לבנות בתים יותר קרוב לרכבת והעיר שינתה מראיה.

שינוי גדול התהווה גם בחינוך. תודות לחוק חינוך חובה שהתקבל בפולין ב־1919 התהוו הרבה צורות של בתי ספר. החדר שהיה על פי רוב החינוך המקובל בקרב היהדות האורטודוקסית התפורר. מלבד בתי הספר הממשלתיים קמו ע"י המפלגות השונות בתי ספר ברוח האידיאולוגיה שלהם. כך קם גם בית הספר תרבות בהשראת האידיאולוגיה הציונית לכן היתה לשון ההוראה בו עברית. וא"י עמדה במרכז פעילותו החינוכית.

בבואי לבילסק היה בית הספר ליידיש ברום המעלה. היו שם שמונה כיתות ויותר ממאתיים תלמידים. בית הספר היה בבניין אחד. בניין שנבנה והותאם לבית ספר. הוא היה גם במרכז העיר. יתכן שהיה שם מקודם בית ספר ממלכתי.

תקציב בית הספר האידישאי היה יותר מבוסס. הם היו מקבלים תמיכה מצי־שא. והיות שזה היה אחרי המלחמה ולכל קהילה וקהילה היה פרבנד באמריקה היו מקבלים תמיכה מהפרבנד. גם הממשלה נתנה, אם כי תמיכה עלובה מאוד.

בכל זאת היתה העבודה שלנו בבית הספר העברי בבחינת עבודת קודש שחזון בה ולהט יצירה. כך גם התייחסה אלינו בילסק, כי גם היא היתה נוטה לחזון העליה וההגשמה וחבל שהיא ניספתה לפני הגשמתה את העליה.

יעקב כרמון-על הפרות ועל הספורט בעיירה

הווי נוסף בעיירה היווה העדר. לכל בעל־בית בעיירה היתה פרה. בכל בית היו עושים את תוצרת החלב לפי דרכי המשפחה: חמאה, שמנת, גבינה וכד'. כל בוקר, השכם מאוד, היה נשמע קולו של הרועה הלא־יהודי, וכל בעלי־הבתים היו יוצאים לשלח בהמותיהם למרעה. הוא היה מרכז אותן בשוק ומשם היה יוצא אתן עד לערב. וכמו שבחורי הישיבה היו אוכלים „ימים" כך, להבדיל, היה אוכל גם הרועה כל יום אצל מישהו אחר. הוא היה אוכל

בערב, כשחזר מן המרעה, והיו שמים לו חבילת אוכל לאחר הסעודה בשקית שיהא לו למחרת לכל היום.

הפעילות הספורטיבית התבטאה בשחיה ובכדורגל בלבד. מחוץ לעיר היה מגרש שקראו לו „דער לאגער", בזמן הפולנים היה חונה שם צבא. היה זה מגרש מסודר לכדור־סל, כדורגל וכד', ובשנות השלושים היו בעיר מספר קבוצות כדורגל יהודיות וכמה נוצריות. מבין הקבוצות היהודיות זוכר אני את קבוצת „מכבי" וקבוצה מטעם ה„בונד" ודומני שלפני עזבי את בילסק התארגנה גם קבוצת „הפועל".

מתיחות רבה השתררה בעיר כשהיתה משחקת קבוצה יהודית עם קבוצה נוצרית, מתיחות משני הצדדים. האבות והאמהות של בחורי היהודים היו אומרים אז, שסופו של הכדורגל שיביא אסון על העיירה. מדוע? — מפני שאם מנצחת קבוצה יהודית תמיד זה מפעיל רגשות אנטישמיים. משחקים מעורבים אלה גררו אחריהם מכות מחוץ למגרש ואף במגרש עצמו בעת המשחקים. קבוצה כזאת אשר היתה בבילסק היתה קבוצת „קראפט" „הכוח" בחסותן של מפלגות ארץ ישראל העובדת. בעת אחד המשחקים של קבוצת „קראפט" נגד קבוצה נוצרית — קיבל בן־דודי, שהשתתף במשחק, בעיטה כזו ששכב כמה שבועות לאחר מכן. אך היה בכך, במידה מסויימת, משום קידוש השם. האבות שאלו תמיד „למה לכם כל זה?" „זה עושה צרות ליהודים!" „זה מגביר את האנטישמיות". אך הנוער היה „מצפצף" ולא מוותר. פרעות של ממש לא נגרמו אף פעם בעטיים של המשחקים אך רגישות רבה בשני הצדדים — היתה והיתה. המגרשים ריכזו את כל בני הנוער כמעט, מכל הצדדים, שיצרו לצד המגרש שני מחנות.

בסוגיה זו של ספורט יש להוסיף עוד של„שומר הצעיר" היו גם קבוצות כדור־סל ובבית הספר „תרבות" היה מגרש לכדור־סל. מגרש מסודר עם שני עמודי סלים והיו בני הנוער משחקים שם לעתים מזומנות. גם שיעורי ספורט בבית־ספר זה התנהלו כסדר, אף על פי שמורה הספורט לא היה אחד שאומן לכך ולכך בלבד, אלא היה אחד ממדריכי הנוער שעסק גם בהוראת ספורט.

נושאים רבים העסיקו את בילסק וכולם במרכזם — האדם וצרכיו. מתחלה האדם ובוראו, אחר כך האדם ובריאותו, וקיומו ובסופו האדם היהודי ועתידו. לו נשאלתי „מה ייחד את בילסק" הייתי עונה — האדם וצרכיו, כפי שהציבור חייב לראותו.

קבוצת חברי „השומר הצעיר"

לתנועת "השומר הצעיר" היו גם קבוצות כדורסל

בבית הספר "תרבות" היה גם מגרש ספורט מסודר

יעקב כרמון- שפת האידיש שבפי תושבי בילסק

ראשית הקהילה,

אנטישמיות בעיירה והגנה עצמית בבילסק

הגנה עצמית בבילסק

לפני שש שנים דפק יהודי אחד בדלתי, וכשפתחתי את הדלת ראיתי בן־אדם מחרץ לארץ: היה זה ד"ר הרצוג מאוניברסיטת קולומביה בניו־יורק. הוא בא באופן מיוחד מטעם המחלקה הפילולוגית של האוניברסיטה לחקור ניבים שונים בשפת אידיש. ובילסק היתה במפה שלו; היו לו מספר ערים בפולין במרחק של מאה קילומטר אחת מהשניה בהן עמד לחקור בנושא שלו. על־ידי „יד ושם" נודע לו באיזה שהוא אופן שאני מבילסק.

אחר־כך שהוא גמר אתי חמש הקלטות, הוא הסביר לי כי עיירה זו ששכנה על שלושה גבולות: גרמניה, רוסיה ופולין (ובתקופה קצת קודמת יותר — גם ליטא), נבחרה למחקרו, כי הדיבור היהודי בעיירה זאת ובסביבתה היה מושפע מארבע שפות אלה. בעזרת המיקרופון הוא הדגים, הנה אתה רואה — ביטוי זה וזה מן הלשון הגרמנית, וביטוי זה וזה מליטאית וביטוי זה וזה משפה שלישית וכו'. זהו אחד הדברים האופייניים לבילסק שלנו ולסביבה הזאת. מהיותה עיירת גבול של ארבע מדינות התפתחה שם שפה מיוחדת וניבים ומנהגים מושפעים ממנהגי המדינות השכנות.

יכול להיות שקירבת הגבולות השונים לבילסק השאירה אותותיה בחיי החברה בעיר, במנהגיה, ביחסי אבות ובנים, איש וחברו, איש ואלוהיו וכדומה. אולם אני איני יכול כרגע לומר איך התבטא הדבר בשטחי החברה השונים. אבל בשפה זה התבטא מאוד מאוד. יוצר האספראנטו, ד"ר זמנהוף, שהוא מביאליסטוק, — חמישים קילומטר מבילסק — כתב בזכרונותיו, כי הדחיפה ליצור את השפה הבינלאומית אספרנטו נעוצה בעובדת היותו מסביבה, בה נפגש בעירו ובסביבתה עם תושבים ותיקים בני משפחות שגרו במקום מאות בשנים, המדברים בארבע שפות אלו.

ד"ר הרצוג אסף אז הקלטות מיוצאי פולין ורומניה בישראל אח"כ כתב על כך מחקר גדול שנתפרסם בייוו"א. היה גם כנס מיוחד של ייוו"א לפני שנתיים, מוקדש לפרי עבודתו זו של ד"ר הרצוג. חבל שלא ראיתי את המחקר השלם ואיני יודע אם בילסק תופשת בו פרק לעצמה, או שהיא מוזכרת כל פעם לפי הענין.

הפולנים שבעיירה העריכו הערכה רבה את העיירה מפני ששם היו חורבות של מנזר פולני־קתולי, שנבנה במאה השבע עשרה ע"י המלך הפולני סטפן בטורי שהיה מלך פופולרי מאוד בפולין, מפני שהיה מלך מנצח במלחמותיו.

בבילסק נשארו עקבות של מנזר שקראו לו „ליסה גורה" ז"א הגבעה הערומה. היה זה מין מקום קדוש, עד כדי כך קדוש שעד לפני מספר דורות ויש אומרים מספר מאות שנים, אסור היה ליהודים בכלל לגור בעיירה זאת. בעיירות סמוכות לבילסק כעשרה קילומטר, כמו אורלי, גיל הקהילה היהודית הוא כאלף שנה. אבל בבילסק בגלל המנזר הנ"ל הקהילה היהודית כפי שהיא מופיעה בספרי יסוד היסטוריים, היא כבת 450 שנה בלבד. המלך סטפן בטורי

חי, אם איני טועה, במאה ה־17. אך בילסק עצמה היתה עיירה ידועה כבר במאה החמש־עשרה.

בית העיריה הוא לפי המסורת מן המאה החמש־עשרה. הוא עמד על תלו עד עוזבי את בילסק. במשך השנים הוא שופץ פעמים רבות, אבל צורתו הכללית היא כזו שהיתה לו מאז נבנה. הוא עמד במרכז העיר והיהודים וגם הפולנים קראו למרכז זה „רינק", כלומר השוק. מסביב היה שוק גדול, ריק, לא היו בו בניינים, לשם היו באים בכל יום חמישי גויים מהעיירות הסמוכות ומהכפרים ושם היה מתרכז המסחר. הם היו מוכרים מוצרי חקלאות והיו קונים בעיר כל הדרוש להם. מספר היהודים בעיר היה כ־50%, ואף כי היו רק 50% היה משקלם ברחובות המרכזיים כ־90%. הם גרו במרכז העיר, הם היו בעלי החנויות הגדולות, בעלי הקיוסקים והעסקים הלא־גדולים ובכלל ריכזו בידיהם הרבה יותר ממחצית המסחר והמלאכה. הנוצרים היו גרים בשכונות ובפרברים של העיר.

זה היה עד ראשית שנות השלושים. בזמן זה התפתחה האנטישמיות בפולין בעקבות התחזקות המפלגות הימניות, הוחל בהקמת קואופראטיבים פולניים כעין סופרסלים פולניים בזעיר־אנפין, והתחילה אז דחיקת היהודים מעמדות כלכליות. זה היה כאמור בראשית שנות השלושים. על רקע זה היו גם מקרים של פרעות אנטישמיות. היה זה בשנת 1932 או 1933 כשפרצו הפרעות האלימות בבילסק. סטודנטים פולניים בני העיר, שהיו לומדים באוניברסיטה בווארשה, או בקראקוב, באו לחופשת חג המולד והם שהניעו אותן. בראשם עמד בנו של רופא העיר, אוסמולסקי. אביו היה אף הוא שייך למפלגה פולנית אנטישמית שנקראה „אנדציה" ז"א לאומיים—דמוקראטים. בכל זאת היה אביו רופא אהוב על היהודים; האנטישמיות שלו והאנטישמיות של הדור הישן שלו, היתה, אם אפשר להגיד, אנטישמיות אלגנטית, שגרסה שנאת יהודים כן, פרעות ביהודים — לא. אבל הבנים היו אחרים. הבן הזה שלמד בווארשה, שמן ובלונדי, היה שייך להסתדרות הסטודנטים האנדקית שנקראה בשם „נארה", „נארובצים". אני זוכר את אותו חג המולד, כי גם אני אז באתי העירה לחופשה מלימודים. הוא אירגן קבוצה שעמדה ליד בתי הקולנוע היהודיים והיו מפריעים לנוצרים להיכנס בסיסמאות — „אל תיכנסו! זהו קולנוע יהודי!" ליד קולנוע אחד, יהודי, כבר איני זוכר את שמו, פרצה קטטה עם מכות. ואותו אוסמולסקי, בן הרופא קיבל מכות נאמנות מאוד מיהודים. באופן ספונטני וגם לא כל כך ספונטני נוצרה בעיר מין הגנה עצמית. בראש ההגנה והמוחצים היה ישראל רוזנברג ואחד מבין שלושת האחים, הסבלים במקצועם, שאחד מהם עדיין חי בבילסק בין המשפחות הבודדות שנשארו בעיר. היו קוראים להם פשוט „די טרעגערס", הסבלים. הם היו שלושה אחים. הם היו בחורים בעלי גוף, חסונים, איני בטוח אם היו חברים ב„בונד" אבל בכל אופן היו מאותה שכבה שהיתה תחת השפעת הבונד.

טיקוצקי גם הוא היה פעיל מאוד בעניינים אלה. הייתי אז אולי כבן 16 כשנתקיימה האסיפה בבית המדרש „יפה עיניים" לענין ההגנה הזאת. באו לולם. מהקומוניסטים ועד הרב של העיר, ר' משה אהרן בנדס. ויכוחים פרצו

אז בין הנוער לבין זקני העדה. הזקנים סענו שיש לנהוג בישוב הדעת, אין למהר וצריך לנקוט דרך של שתדלנות, לפנות אל ראש העיר שאינו אנטישמי, והצעירים, בלי הבדל מפלגתי, היו נסערים יותר ואקטיביים יותר. נפלה אז החלטה שישראל רוזנברג זה ועוד אחדים צריכים להתחבא ולא להיות בבית כי המשטרה מחפשת אותם אחרי שאוסמולסקי הבן קיבל מכות. דיברו על ארגון ועל הושטת עזרה משפטית. אחד מראשי המכים את ה„שקצים", היה קצב אחד יהודי. נדמה לי ששמו היה אילקה, גם הוא היה יהודי בריא, גברתן מאוד. אסרו אותו, או חיפשו אותו והוא התחבא. בבית אבי סיפרו על שוחד בסכומים גבוהים שניתן לשלטונות על מנת לא לנגוע בו. אך כל זה נשתתק מעצמו, כאשר אותם סטודנטים שהסיתו לפרוע ביהודים שבו למקומות לימו־דיהם בתום חג המולד וחופשת בתי הספר.

ועוד על מקרה אחד של הגנה על יהודים. בזה מעורב גם הסבא שלי. אצלנו בעיירה היו שלושה בתי כנסת. הכי גדול ביניהם היה נקרא „יפה עיניים". והסבא שלי עליו השלום היו קוראים אותו פייבל דער ריבעלער. מפני שהוא גר הרבה שנים בכפר בשם זה ליד בילסק ושם היה לו פונדק ולאחר שבניו ובנותיו גדלו והתחתנו הוא עבר העירה. הוא היה יהודי שהיה לו קול ערב ושימש „בעל קורא" בבית כנסת זה. ביחוד שימש „בעל קורא" ב„ימים נוראים". בשבת „שובה" ובתשעה באב. שאז קוראים את התורה בניגון מיוחד. והוא לא היה „בעל קורא" פשוט אלא „בעל קורא" למאורעות חשובים. פעם אחת, בראשית שנות השלושים, כאשר השלטונות התחילו לפתח את המסחר הפולני והקימו משמרות כדי להכות ביהודים, נפתח ליד בית הכנסת, ממש, חנות ואטליז לבשר לא כשר. זה הרגיז את כל היהודים ולא רק את הדתיים. התחילה סדרה של משפטים בביאליסטוק בבית הדין המחוזי. דבר זה ראוהו כפגיעה בדת היהדית, בשעה שלהלכה היה בפולין חופש דתות — כך טענו עורכי הדין — ופולין הכריזה על עצמה כעל ארץ דמוקראטית. הסבא שלי עליו השלום, היה הבא במגע עם עורכי הדין שניהלו את המערכה המשפטית בביאליסטוק בשם הקהילה היהודית. אחד מעורכי דין אלה היה יהודי־משומד, אך כאן יכול להיות שהתעורר בו הרגש היהודי והוא הגן בלהט על ענין הקהילה בבילסק, התביעה עברה כמה וכמה אינסטאנציות עד אשר בסופו של דבר זכו היהודים בדין. השמחה אז — זוכרני — היתה גדולה מאוד.

בבילסק היו מה שאפשר לכנות „בעל־בתים כלומר יהודים אמידים, בעלי רכוש, אלה האמינו שכל צרות האנטישמיות באו על היהודים רק בעטיים של הנוער והסטודנטים הפולניים. ולדידם התרופה לכך היתה התרופה היהודית הבדוקה: שתדלנות ושליחות. הם אמרו ש„אפשר להסתדר" עם השלטונות. לכן טענו תמיד, וגם באסיפות בבית הכנסת שהזכרתי, שאין למהר; צריך לדבר עם גוי זה, ולהיפגש עם גוי זה להשתדל אצל פלוני ולשלוח שליחים אל פלמוני ולעומתם הנוער היהודי ולא רק הנוער — תסס. על אלה נמנו המפלגות כמו ה„בונד", פועלי ציון, השומר הצעיר, בית"ר וגם הקומוניסטים. כל אלה תססו. מתנגדי שיטת ה„נחכה ונראה" קיבלו סיוע כלשהו גם מלא־יהודים, חסידי אומות העולם. אפילו אביו של הסטודנט המוכה אוסמולסקי, שהיה עצמו ימני

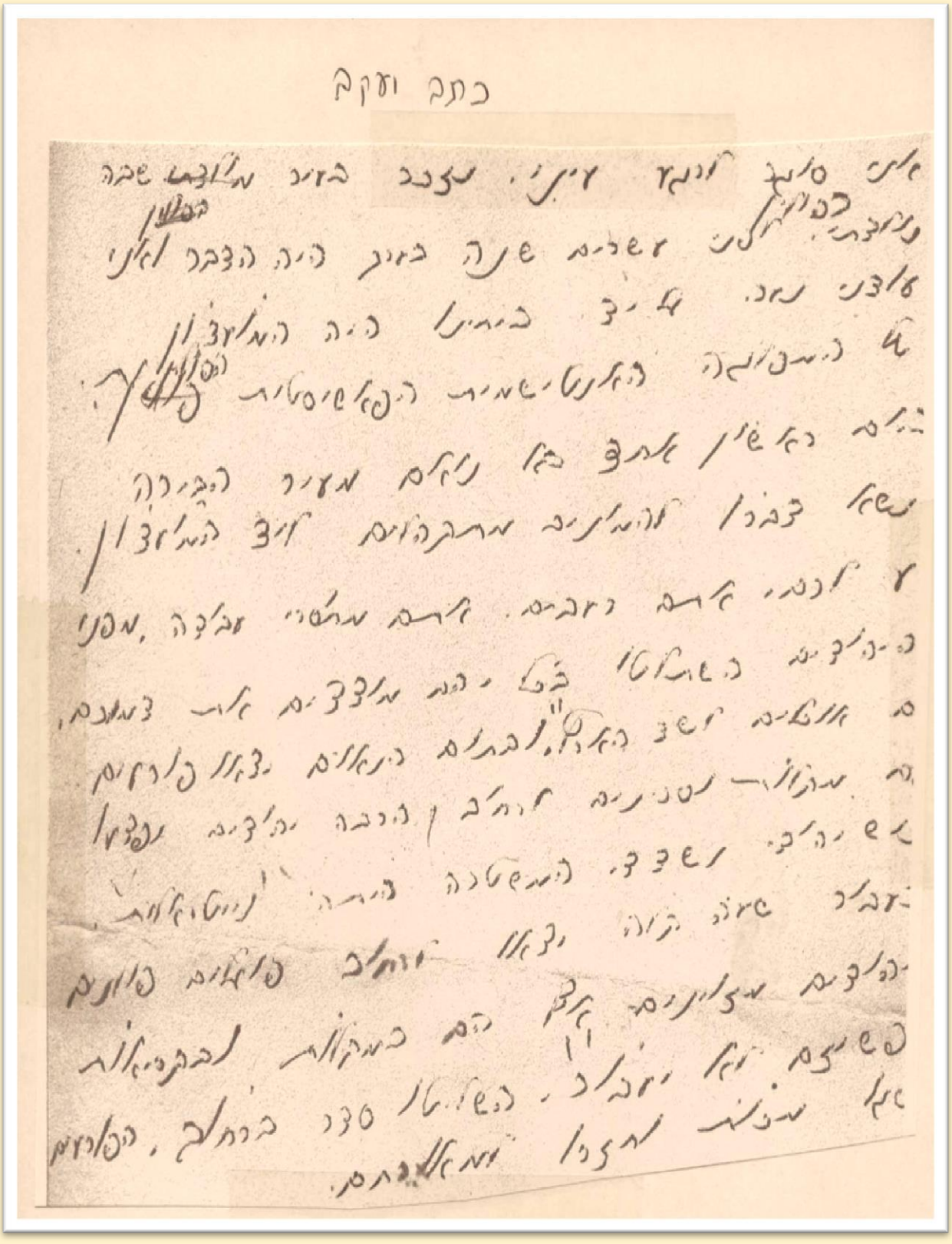
והשתייך למפלגת האנדקים, היה נגד פרעות ביהודים ומחזק ידי יהודים לעמוד על נפשם ורכושם.

כך עמדה בילסק על נפשה שנים רבות לפני השואה. כך נראו חיי היהודים בפולין הדמוקראטית כביכול. חשוב כי ייזכר שתולדות ההגנה העצמית הן תולדות של מצב טרגי ששמו „נכר" כדי לזכור, כי „מכאן אין לוח".

„טרומפלדור" — בילסק

בית"ר-בילסק

יעקב מתאר תקרית אנטישמית בעיר קודם השואה כאשר היה עוד נער

יעקב על דמויות בעיירה.

שמחה בגן היה דייר ששכר צריף מסבו של יעקב

שמחה היה איש ניגונים רווק ודל שהכיר את רוב השירים שהושרו באידיש

(יעקב כתב עליו גם ב"קינה על בילסק" המופיעה בראשית ספר זה).

בנימין ברוורמן שישב למד וקרא כל העת .

יוסף לברטובסקי קומוניסט יהודי ולוחם מחתרת אנטי נאצית.

שמחה בגן

אחד הטיפוסים המעניינים בבילסק היה שמחה בגן. היה זה בחור ה„הולך בדרכו", הפורש, כביכול, מן הציבור כשהמדובר בזה הנקרא, עולמו הרוחני. משהו בפנימיותו אמר לו לייחד עצמו לצליל היהודי. הוא לא היה מוסיקאי ובוודאי לא מוסיקאי לפי המקובל אך נשמתו התנגנה בו בשפע של צלילים ולא היה יכול בלי זה. בתוך אווירת הדכאון והיבושת, הדאגה והחרדה לבאות של בילסק, היה שמחה בגן מהלך ומפזם לעצמו שירים ולחנים, אשר כאב האומה, כמיהותיה ותקוותיה היו מתבאים בה ומזדעקים ומתגנחים בהם, כאילו אין הוא שייך לבילסק ולאפקה הצר והולך, הקטן והולך.

שמחה ידע את רוב השירים שזומרו אז בעם ביידיש. בתקופה ההיא, תקופת התסיסה באימפריה הרוסית של 1882—1905, החלו עממיה מתקוממים נגד השעבוד הלאומי והמעמדי גם יחד וכל זה השתקף בשירי העם והמעמד, שבקעו ופרצו מגרונות הנוגעים בדבר, ואשר המכנה המשותף שלהם היה המרי, הזעם, הרגישות. שירים אלה פרצו גם בעם היהודי כמאליהם, בטאו אותם מוריס רוזנפלד, וינצ'בסקי, רייזן ואחרים בשירים למאות ובשירות אדירות לחן ומלה. שמחה ידע את כולם כמעט על־פה, תמליל וצליל וכל נפשו היתה מלאה בהם עד אפס מקום.

אותה תקופה היתה גם תקופה מיוחדת בתקומת האומה, הבילויים, העליה השניה בראשיתה, היישוב היהודי בארץ המתעורר ומשמיע את עצמו ולעצמו בצלילי ציון וכיסופים אליה ואל ריכוז העם בה. כל אלה הפציעו ונזדמרו באלפי נימין של שירה וצליל והיוו מיגוון עצום של זמר. שירים אלה למן „במחרשתי" „שאו ציונה", „שושנה חכלילת עינים" בעברית ועד לשירי הערגה של משוררי העברית בימי הביניים, היו שונים בתוכנם משירי היידיש, בכך שכל כולם לאומיות וטבע, מולדת ועבר מתחדש. גם את אלה אצר בתוך נשמתו שמחה בגן ונפשו התמוגגה על צליליהם יומם וערב שעות על שעות.

הוא היה שכן שהתגורר אצל סבא שלי, באחד הצריפים ששכר, ואני הייתי מאזין לאיש, מתמלא ערגה כמוהו ויחד אתו הייתי שוקע בעולם שכולו טוב, שכולו עולם חזוי בהגשמתו, שכולו רחוק מעולמנו זה, העכור, הכבד והחמרני עד לידי פחד ודכאון והייתי אסיר תודה לו והערצה שאין לבטאה.

כשעזבתי את בילסק היה שמחה בגן רווק עדיין, מחוסר עבודה לעתים מזומנות, מסתופף בבית אמו הדל וחי חיי דוחק ומצוקה. אך בכל אלה לא ראיתיו אף פעם מתמרמר, משתפל לדרגה של מקללי עולם או שותק שתיקת זעם הרת אסון לו ולאחרים. להפך, בשעות וימים כאלה היה שמחה צולל אל ים הצליל היהודי העשיר, דולה ממנו מיני מנגינות ערגה קורעות לב ומזמר בשרשרת.

משהתחיל בשירי עם יהודיים שוב לא פסק שעות עד הגיעו לקצה עמקם. והיה אז חדרו הקטן מתמלא רגשות עליונים, מרוממי אדם ומעשירי נפשו ההומיה.

לא פעם אני נזכר בשמחה בגן ותוהה על העושר הזה של גוני קול

ודיבור שנשתמר ונאצר בו. מניין היה לו הכוח הזה לדחוס לתוך לבו כל כך הרבה ביטויים של חוויות נפשיות וגעגועים עלאיים ולהשמר כאחד מאנשי בילסק? ויחד עם זאת כואב הלב על שכוח כזה נתבזבז על דאגות יום פעוטות מבלי להשאיר זכר לאוצר שבולם בתוכו. אני בטוח, כי לו היה שמחה חי במסגרת־ציבור אחרת היה כבר מישהו „מגלה" אותו ומשמר אותו כאנציק־לופדיה חיה של פולקלור יהודי, כפי שהוא השתקף באומר ובצליל של תקופתו רבת הלבטים, התהפוכות והסבל.

עם מותו של שמחה בגן, או יותר נכון, עם העלמו מעולמי, ירד אלי קבר השכחה אוצר בלום ידע עם, אשר שום מוסד בעמנו לא הצליח לשמרו לנצחים, ולי אבד מקור רבגוני של חוויות נפש עשירות ומעשירות.

במרחקי הזכרון, בזכרי את בילסק מתבלטת אישיותו המוסיקלית וכשרונו לעממיות של שמחה, כדבר נדיר שאיננו שכיח בחיינו. כמין אדם עשיר נפש וכמה ביטוי שקשה לא לזכרו ולהזכירו.

בנימין בושקה—ברוורמן

הוא היה עני מרודה, בן בניהם של עניים מדורות וספק, אם סיים בית ספר עממי, כלומר, אם ניתן לו להשקיע שנים בלמידה, בעוד שמשפחתו נזקקה לכל גרוש שיכול היה הילד להביא הביתה תמורת עמל זמנו, תמורת זמנו שמכר בשליחויות בשירותים ובעוד תועלת שיכול היה ילד להפיק ממכירת מרצו בבילסק.

כמעט בטוח שלא למד, אלא שנים מועטות משנות ילדותו המוקדמות. אני זוכרו תמיד מורחק מילדי גילו, מעיסוקיהם, משמחותיהם, מלימודם ומשחקם, שקוע ועסוק בשליחויות שונות שעשה למען הוריו ולפי דרישת הוריו — לאחרים. והנה, בכל זאת צמח פתאום בנימין, בגר, והרי הוא נער, בחור דובר שפות, מתבל דברו במובאות לשוניות וענייניות מספרויות עמים ואוצרות הגותם. מניין לקח בנימין כל זאת? מתי שאף בלע כל אלה? איש לא ידע ואיש מאתנו לא הבחין.

בכל אופן, כשאני זוכרו עכשיו, אני רואה לפני חנות מכולת קטנה, שמחה שוהה בה שעות על גבי שעות, בעוזרו לאביו רוב שעות היום, בעוד שבבית מצפים לפת לחמם הילדים הקטנים שנולדו לאביו משתי נשותיו, מהראשונה, אמו של בנימין ומהשניה שנשא לאחר מותה, אך משהגיע הערב היה נעלם בנימין, מסתגר במקומות שונים ועוסק בעיון ולימוד, בהתמדה, שאין דוגמתה באדם רגיל. כך הגיע בנימין ולמד עברית על בוריה וכך הצליח לספוג לתוכו את אוצרות ספרותה העשירה ורבת הדורות, כך גם הופיע לפתע כבחור המגלגל שיחות בפולנית, רוסית וגרמנית, כשכולן שגורות על פיו והספרות של כל אחת מהן נתונה לו כמאליה.

בנימין היה צנום ודל מראה, רשמו החיצוני היה כל כך לא בולט, עד

שדמה לך, כי כולו שעמום ושכיחות, שאינם ראויים לתשומת לב. אך משפתח את פיו והתחיל בשיחה שוב לא יכולת להנתק ממנו וכל מוצא לשון שלו נחרת בלבך כדבר מרתק שאין להשתחרר ממנו.

שעות יכולנו לשבת ולהקשיב למה שבנימין מספר. בחור רזה וקטן זה שלא השתייך לשום מפלגה, תנועה, או חברה, שאף פעם לא היו עתותיו בידיו לקשור קשרים אישיים ולהשתלב למסגרת חברה כלשהי, היה מרכז סביבו אנשים ויוצר לו מסגרות הקשבה לעת מצוא רק בכוח אישיותו העשירה.

בנימין היה בקיא בספרות העברית כשם שהיה בקיא ביידיש וספרותה וכשם שידע את הספרויות הזרות שנזקק להן, כשרונו האוטודידקטי והתמדתו העצומים היה בהם להפליא. הווייתו, מציאותו האפורה ותנאי חייו שהקיפוהו לא היה בהם בנותני דחיפה לדעת ולהעשרת הדעת. מאליו, מכוחי העצמי נדחף בנימין אל גנזי המחשבה והרעיון של חברת האדם. מאיזה שהוא דחף פנימי שבנפש שאב בנימין כוחות חקר עצומים והגיע למה שהגיע. ועד היום אין ביכולתי להסביר לעצמי, על שום מה ואיך נהה בנימין וחיפש עוד ועוד וגילה לעצמו אפקים רחוקים מחייו ומחיי כל המקיף אותו.

יש אנשים היודעים ליצור, לשיר, לספר, לחבר דברי ספרות והגות, שירה ומעשה. בנימין זנח את כל אלה. אם כי עד היום הנני בטוח, כי אילו התחיל היה ממשיך והופך יוצר, מחבר הוגה ומבטא הרבה דברים חשובים לאדם. הוא לא עשה זאת, הוא לא יכול היה במציאות חייו לחשוב על יצירת דפוסי נצח של ביטוי, אך היה בו משהו יותר מזה, בנימין היה הוא עצמו יצירה נפלאה וחייו לא היו, אלא ביטוי מתמיד ומתמשך של הצורך האנושי לחקור, לדעת, להעמיק ולהקיף. בזה היה בנימין משהו מיוחד בעולם האדם ובעולמה של בילסק היה הוא מין חריג־אדם שקשה לשכחו.

כרמון

משהו על יוסף לברטובסקי

השלטונות הפולניים היו נוהגים כל שנה לפני ה־1 במאי לאסור את כל היסודות הקומוניסטיים ולשחררם לאחר יום זה. עובדה זו אף היא היה בה, כדי להצביע על קומוניסטים ולעשות סלקציה בטחונית־פולנית בעיר. לכן כל עוד המפלגה הקומוניסטית בפולין היתה במחתרת אפשר היה להעריך את כוחה לפי מספר האסירים בהזדמנויות שונות. בבילסק היו אסירים יהודים לא מעטים. אם זכרוני אינו מטעה אותי לא הגיע ארצה אף אחד מאלה שנחשדו, לפי הסימנים הנ"ל, בקומוניזם בבילסק.

קשה לדעת, ולמעשה לי לא ידוע מאומה, על גורלם ומעשיהם של הקו־מוניסטים בבילסק בשנים מאוחרות יותר. אך אחד מהם נתפרסם מאוד, הרבה מעבר לגבולות בילסק ואף מעבר לגבולות פולין. יודעים עליו הרבה בקיבוץ לוחמי הגיטאות אף אם לא הכירוהו פנים אל פנים. זהו יוסף לברטובסקי.

הוא היה הרבה יותר מבוגר ממני. אני אף פעם לא ראיתי אותו. עליו שמעתי ומכיר אני את משפחתו. יש לו אפילו בארץ שתי אחיות.

אביו של יוסף לברטובסקי היה יהודי אדוק, עבדקן, תושב ותיק בבילסק והיתה לו מה שהפולנים כינו „אולירניה", וזהו להבדיל מפעל כמו „שמן". בית בד. הבן יוסף היה בצעירותו ובנערותו חבר פועלי ציון שמאל. בראשית שנות העשרים ניהלו פועלי ציון שמאל מו"מ עם הקומאינטרן על הצטרפות מפלגת פועלי ציון שמאל לקומאינטרן. ניר־רפלקס היה במוסקבה כמה חודשים לצורך מו"מ זה והמו"מ נסתיים באפס. פועלי ציון שמאל היו מוכנים לקבל במה תיזות יסוד של הקומאינטרן אבל בתנאי אחד: שתישמר עצמאות המפלגה ושבאופן עקרוני־פרינציפיוני תוכר הזכות של היהודים לעלות לארץ ישראל. ניר ניהל את המשא ומתן עם זינובייב וקאמינייב, ותולדות מו"מ זה כתובות בספר שיצא גם בתירגום עברי.

כשמכל זה לא יצא כלום השפיע הדבר על רבים ובמפלגה זו חל פילוג.

היה זה בשנות העשרים הראשונות, ב־1921 דומני, ואני את הדברים מכיר יותר משמועה ולימד מאוחרים יותר מאשר מזכרון ילדותי. סיעה קטנה עזבה את פועלי ציון ויוסף לברטובסקי בתוכם. מאז כמעט לא ביקר בעיירה, כי חייו היו במחתרת ובבילסק היה עליו לחשוש ממאסר. הוא היה מאוד אקטיבי. ייתכן שמשפחתו ידעה כל הזמן היכן הוא, אך בציבור לא היה ידוע על כך מאומה ובעיירה לא נראה.

פעם, בווארשה, כשעמדו לאסור אותו — קפץ מקומה שניה, שבר רגל, והיה עליו לשכב בבית חולים שבועות אחדים. מאז סיפרו הוא היה נזהר שבעתיים מכיון שנשאר בו סימן מנפילתו זו. הוא שימש סימן היכר לו והשלטונות הגבירו חיפושיהם אחריו.

השלטונות הפולניים חשבו אותו לאחד המארגנים הראשיים של הנוער הקומוניסטי לא רק היהודי.

יוסף לברטובסקי

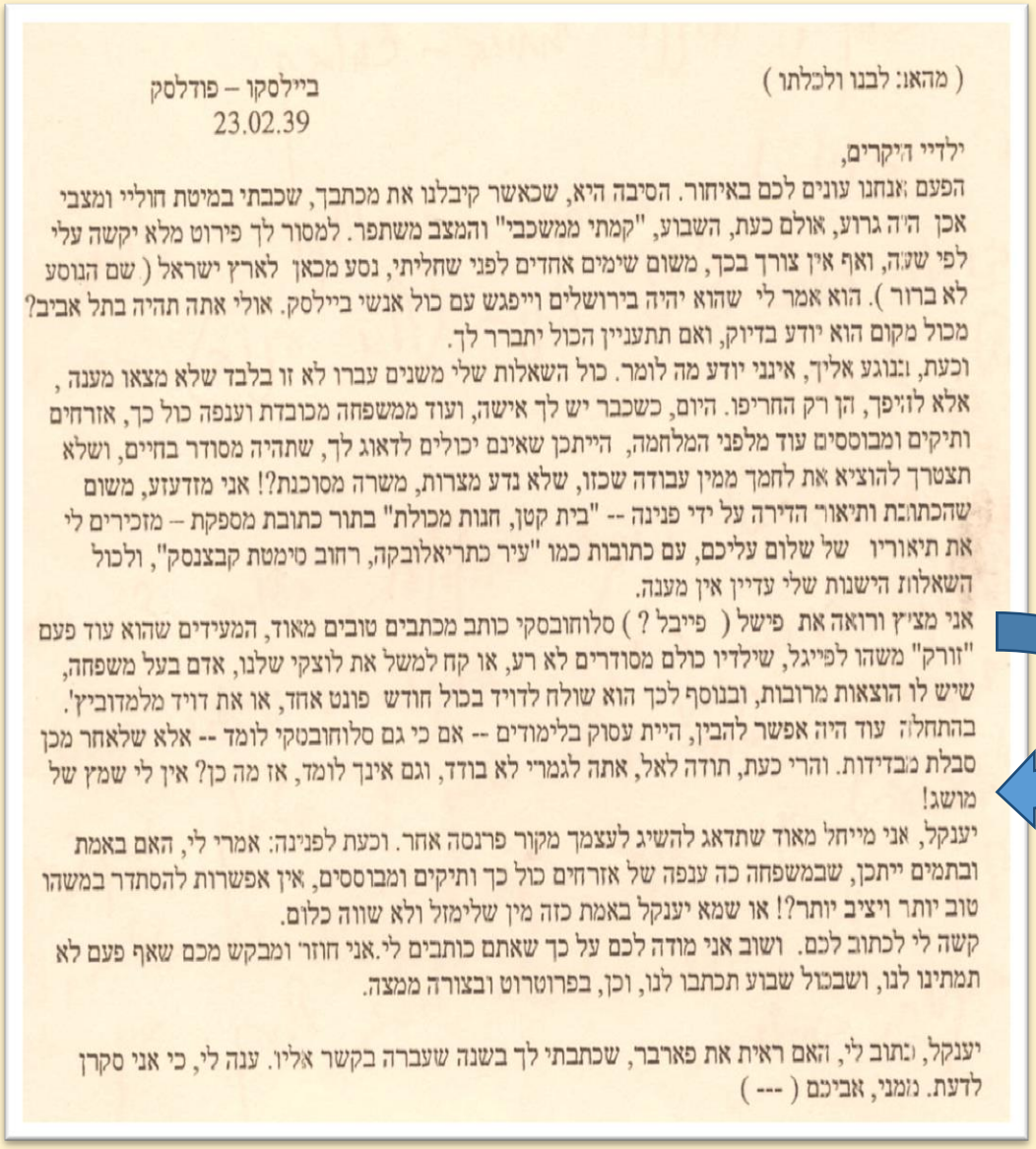
רבות נכתב עליו (כפי שכתב יעקב)
כאן מובא קטע מתוך "מדריך למטייל".
בכל מקום חוזרת הטעות לגבי מקום לידתו של יוסף לברוטובסקי.
הוא נולד בבילסק - פודלסקי ולא בביאלה - פודלסקה שהוא מקום אחר לגמרי.

יוסף לברטובסקי

אנדרטת הזכרון ליוסף לברטובסקי נמצאת בצומת הרחובות זמנהוף Ludwika Zamenhofa ולברטובסקי Jozefa Lewartowskiego .
יוסף לברטובסקי - פינקלשטיין Joseph Lewartowski - Finkelstein שהיה קומוניסט, חבר "הארגון היהודי הלוחם" בגטו ורשה נולד ב - 1896 בביאלה - פודלסקה Biala - Podlaska פולין, מראשי המפלגה הקומוניסטית הפולנית מפלגת הפועלים הפולנית, פפ"ר - P.P.R עם פרוץ מלחמת העולם השניה יצא לביאליסטוק Bialystok ושב מאוחר יותר לורשה. שימש כמזכיר הועד המחוזי של המפלגה בגטו, ממייסדי הגוש האנטי פשיסטי באביב 1942, ומעורכי עיתון התנועה, "דער רוף".עקב נכותו ביקש בימי האקציה הגדולה בקיץ 1942 את עזרת הקומוניסטים הפולניים שמחוץ לגטו, אך אלה התעלמו ממנו. נתפס וגורש למחנה ההשמדה טרבלינקה בשנת 1945 זכה בעיטור "צלב גרונוולד" מדרגה 3, מאת הפיקוד העליון של הצבא הפולני.

ועוד חברים מבילסק

(מהאו: לבנו ולכלתו)

ביילסקו – פודלסק
23.02.39

ילדיי היקרים,
הפעם אנחנו עונים לכם באיחור. הסיבה היא, שכאשר קיבלנו את מכתבך, שכבתי במיטת חוליי ומצבי אכן היה גרוע, אולם כעת, השבוע, "קמתי ממשכבי" והמצב משתפר. למסור לך פירוט מלא יקשה עלי לפי שעה, ואף אין צורך בכך, משום שימים אחדים לפני שחליתי, נסע מכאן לארץ ישראל (שם הנוסע לא ברור). הוא אמר לי שהוא יהיה בירושלים וייפגש עם כול אנשי ביילסק. אולי אתה תהיה בתל אביב? מכול מקום הוא יודע בדיוק, ואם תתעניין הכול יתברר לך.
וכעת, ובנוגע אליך, אינני יודע מה לומר. כול השאלות שלי משנים עברו לא זו בלבד שלא מצאו מענה , אלא לוזיפך, הן רק החריפו. היום, כשכבר יש לך אישה, ועוד ממשפחה מכובדת וענפה כול כך, אזרחים ותיקים ומבוססים עוד מלפני המלחמה, הייתכן שאינם יכולים לדאוג לך, שתהיה מסודר בחיים, ושלא תצטרך להוציא את לחמך ממין עבודה שכזו, שלא נדע מצרות, משרה מסוכנת?! אני מזדעזע, משום שהכתובת ותיאור הדירה על ידי פנינה -- "בית קטן, חנות מכולת" בתור כתובת מספקת – מזכירים לי את תיאוריו של שלום עליכם, עם כתובות כמו "עיר כתריאלובקה, רחוב טימטת קבצנסק", ולכול השאלות הישנות שלי עדיין אין מענה.
אני מציץ ורואה את פישל (פייבל ?) סלוחובסקי כותב מכתבים טובים מאוד, המעידים שהוא עוד פעם "זורק" משהו לפייגל, שילדיו כולם מסודרים לא רע, או קח למשל את לוצקי שלנו, אדם בעל משפחה, שיש לו הוצאות מרובות, ובנוסף לכך הוא שולח לדויד בכול חודש פונט אחד, או את דויד מלמדוביץ'. בהתחלה עוד היה אפשר להבין, היית עסוק בלימודים -- אם כי גם סלוחובטקי לומד -- אלא שלאחר מכן סבלת מבדידות. והרי כעת, תודה לאל, אתה לגמרי לא בודד, וגם אינך לומד, אז מה כן? אין לי שמץ של מושג!
יענקל, אני מייחל מאוד שתדאג להשיג לעצמך מקור פרנסה אחר. וכעת לפנינה: אמרי לי, האם באמת ובתמים ייתכן, שבמשפחה כה ענפה של אזרחים כול כך ותיקים ומבוססים, אין אפשרות להסתדר במשהו טוב יותר ויציב יותר?! או שמא יענקל באמת כזה מין שלימזל ולא שווה כלום.
קשה לי לכתוב לכם. ושוב אני מודה לכם על כך שאתם כותבים לי.אני חוזר ומבקש מכם שאף פעם לא תמתינו לנו, ושבכול שבוע תכתבו לנו, וכן, בפרוטרוט ובצורה ממצה.

יענקל, כתוב לי, והאם ראית את פארבר, שכתבתי לך בשנה שעברה בקשר אליו. ענה לי, כי אני סקרן לדעת. נמני, אביכם (---)

אביו של יעקב כותב ומבקש סיוע מבנו-הוא מזכיר שני שמות,פישל-ירוחם סלוחובסקי ודוד מלמדוביץ' אשר מסייעים למשפחותיהם.

אילו היו שני בחורים מוצלחים מבני העיירה-חבריו של יעקב -שהפכו לאנשי ציבור בארץ.

דוד מלמדוביץ שהיה סגן ראש עיריית רמת גן מספיד את חברו ומציין מה הייתה העיר בילסק פודלסקי עבור שניהם.

סלוחובסקי שהיה עו"ד עסק במסירות רבה בענייני ציבור.

הוא ומלמדוביץ היו חברי ביתר עוד מנעוריהם

אור ליום כ"ח באדר א, תשמ"א (3.3.1981), נערך בירושלים, באולם 'משכן המלאכה', ערב התייחדות עם זכרו של ירוחם סלוחובסקי, למלאות שלושים לפטירתו.
בהתייחדות זו, שבא אליה קהל רב, נשאו דברים ריעיו וידידיו של המנוח, שהיו לו בני-לווייה בתחנות-חייו ושיתפו עמו פעולה במוסדות אלה: המסדר על-שם זאב ז'בוטינסקי; ארגון יוצאי ביילסק; ברית חיילי אצ"ל; הסתדרות העובדים הלאומית; התאחדות בעלי-מלאכה ותעשיה זעירה; תנועת החרות.
להלן עיקרי הדברים שנאמרו בהתייחדות.

תולדות-חייו של ירוחם מקבילות לתולדות חיי התנועה הז'בוטינס-קאית מימיה הראשונים ועד ימינו. ירוחם השתתף בכל האירועים של התנועה הזאת במשך עשרות בשנים.
בין ביאליסטוק ובין בריסק יש בפולין עיר ששמה ביילסק-פוד-לאסק. עיר זו אינה קיימת יותר בשביל העם היהודי, בשביל התו-שבים היהודים שחיו בה, אף-על-פי שמבחינה פיסית היא עוד קיימת. באותה עיר נולדנו וגדלנו יחד.
וזוכר אני את ירוחם עוד משחר נעורי, בהיותנו ילדים, וכך המשכנו יחד בנתיבות חיינו, ואפילו הספקנו 'לשבת' יחד. ירוחם, או כפי שאנחנו קראנו לו בימים ההם 'פישל', אך במשך הזמן התחילו לקרוא לו ירוחם, וכך היו רגילים לקרוא לו בשם זה כל הידידים הרבים שהיו לו ובירושלים בעיקר, ובכן, באותם ימים ראשונים

להקמת תנועת הנוער בית"ר, היה פישל בין הראשונים שעסקו בהקמת קן בית"ר בעירנו בביילסק-פודלאסק. ומאז היה נאמן, כפי שגם נאמר פה, לרעיון, לדרך. בכל תחנות-חייו המשיך באותו מרץ-נעורים במלחמה לאותם הרעיונות שעליהם לחם באותה עיירה, בין אותם יהודים שהושמדו. ירוחם התמסר תמיד לבית"ר, וגם כשנסע אחר-כך ללמוד מחוץ לעיר, והיה בא לחופשה בביתו, בילה יותר זמן בקן בית"ר מאשר בבית.

רוצה אני לומר כמה מלים על עירנו המשותפת, העיר שירוחם היה קשור בה בלב ונפש, גם לאחר חמישים שנה מיום שעזבה ועלה לארץ. בני הנוער של עיר זו היו כל-כך טובים, יהודיים כל-כך. לא חסרה בה בעיר זו אפילו מפלגה אחת מקשת המפלגות היהודיות, אבל ידידות ציינה את כולן, והיתה נאמנות לאותה כמיהה — להגיע לארץ-ישראל. וכשאנחנו היום באים להעלות זכרונות על ירוחם, קשה לכל אחד מחבריו שעשו אתו יחד דרך ארוכה — ואני הלכתי אתו שנים רבות, מגיל צעיר ביותר, מגן-הילדים והשנים הראשונות של בית-הספר, ובמרוצת השנים גם קשרנו קשרים טובים עם המש-פחות שהקימונו — קשה שלא להעלות בזכרוננו את העיירה שלנו על ששונותיה ויגונותיה וסופה המר.

ירוחם הצליח בינתיים לבנות משפחה טובה ורווה נחת, והנה פתאום הוא נעקר מאתנו, מעינינו. שמענו כי נכנס לבית-החולים אבל כבר יצא, והנה פתאום, בוקר אחד, בשעות מוקדמות, אני מקבל טלפון ממוסיק שאבא איננו.

עד היום קשה לי לצייר לעצמי שירוחם נעלם מן הנוף שלנו, ובעיקר מן הנוף הירושלמי. נזכרהו כולנו כידיד יקר, כחבר נאמן, כאיש-משפחה, כלוחם בעד מדינת ישראל. יהי זכרו ברוך.

דוד מלמדוביץ

נולד בילסק-פודלסקי (פולין) בשנת תרע"ג (1913).

לאביו אפרים ולאמו שרה בת זאב אפלבוים. קבל חנוך מסורתי וכללי.

היה מפקד מחוז של בית"ר ופעיל במפלגת הצה"ר בפולניה,

בשנת 1935 עלה לארץ.

בשנת 1937 נשא לאשה את בלומה בת מאיר בסס.

היה חבר ומפקד באצ"ל. בשנת 1944 נעצר בלטרון הוגלה לאריסריה וסודן, שוחרר אחרי שנה, ונעצר שנית

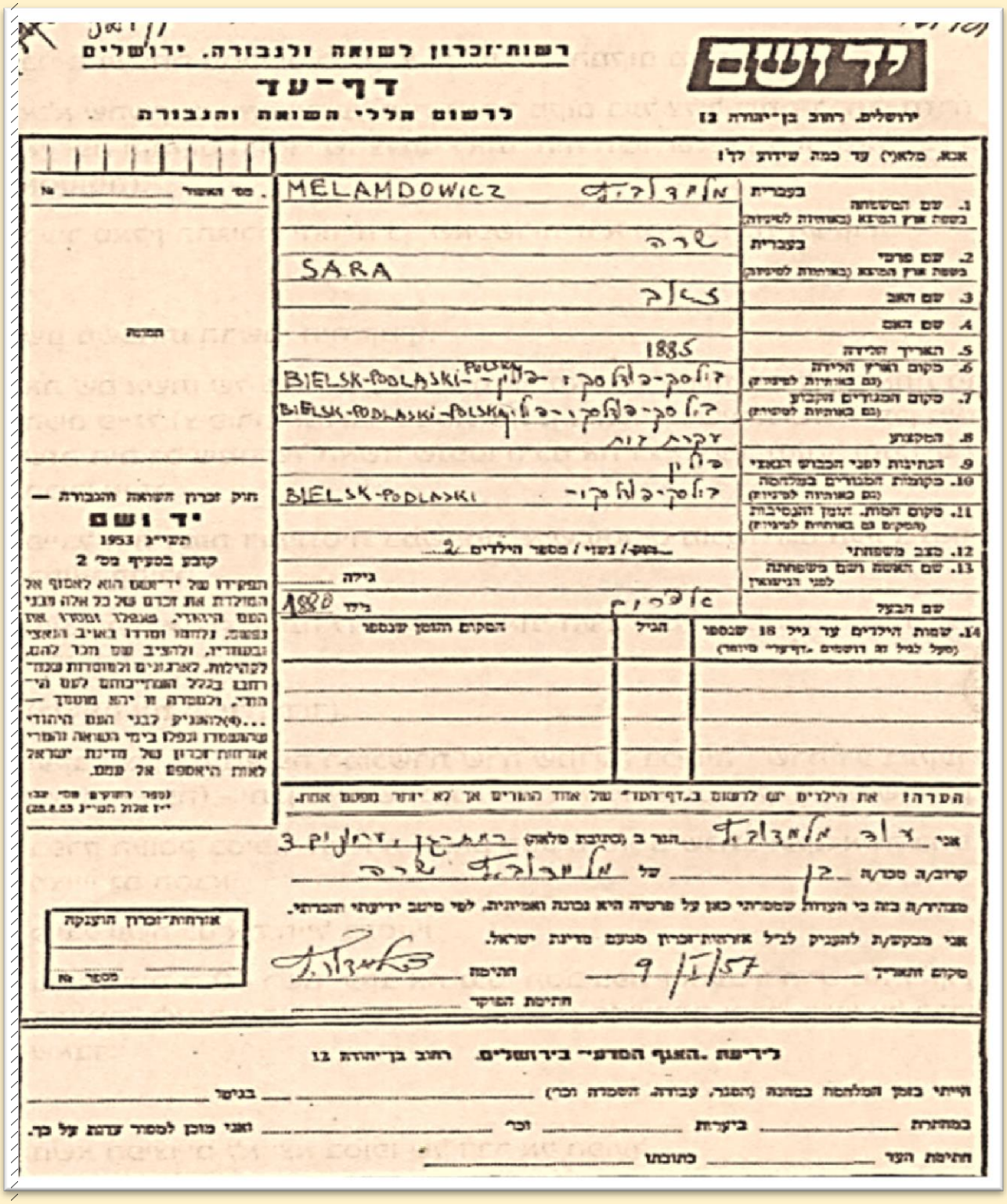
אחרי פיצוץ בנין המלך דוד בירושלים. נעצר שלישית 5.8.47 יחד עם מנהיגי הצה"ר וראשי העיריות.

בשנת 1955 היה סגן ראש עירית רמת-גן.

חבר מועצת עירית רמת-גן, חבר הועד הפועל של הסתדרות עובדים לאומיים. יו"ר תנועת החרות ברמת-גן.

היה ציר בקונגרסים: הכ"ג בירושלים (1951) והכ"ד בירושלים (1956). המזכיר הכללי של קופת חולים לעובדים לאומיים בישראל.

צאצאיו: מאיר, שרה.

רשות־זכרון לשואה ולגבורה. ירושלים

דף־עד

לרשום מללי השואה והגבורה

ירושלים, רחוב בן־יהודה 13

אנא מלא(י) עד כמה שידוע לך!

1. שם המשפחה בעברית (בשפת ארץ המוצא (באותיות לטיניות)	MELAMDOWICZ מלמדוביץ
2. שם פרטי בעברית (בשפת ארץ המוצא (באותיות לטיניות)	שרה SARA
3. שם האב	משה
4. שם האם	
5. תאריך הלידה	1885
6. מקום וארץ הלידה (גם באותיות לטיניות)	בילסק־פודלסקי BIELSK-PODLASKI פולין
7. מקום המגורים האחרון (גם באותיות לטיניות)	בילסק־פודלסקי BIELSK-PODLASKI פולין
8. המקצוע	עקרת בית
9. הכתובת לפני המלחמה	פולין
10. מקומות המגורים במלחמה (גם באותיות לטיניות)	בילסק־פודלסקי BIELSK-PODLASKI
11. מקום המות, זמנו והנסיבות (המקום גם באותיות לטיניות)	
12. מצב משפחתי	נשוי / מספר הילדים 2
13. שם האשה ושם משפחתה לפני הנישואין	גילה
שם האב	מלמדוביץ משה נולד 1880

14. שמות הילדים עד גיל 18 שנספו (מלא לגבי כל ילד "דף־עד" מיוחד)	הגיל	המקום והזמן שנספו

הערה: את הילדים יש לרשום ב"דף־העד" של אחד ההורים אך לא יותר משניהם ביחד.

אני הנך ב (קרבת משפחה) מלמדוביץ זלמן, מלמדוביץ שרה

קרוב/ה מכר/ה בן של

מצהיר/ה בזה כי הנתונים שמסרתי כאן על פרטיה הינם נכונים ואמיתיים, לפי מיטב ידיעתי והכרתי.

אני מבקש/ת להעניק לגיל אזכרות־זכרון מטעם מדינת ישראל.

מקום התאריך 9/5/57 החתימה מלמדוביץ

חתימת העד

מס' האשור

תמונה

תוק זכרון השואה והגבורה —

יד ושם

1953 תש"ג

קובע בסעיף מס' 2

הפקידה של יד־ושם הוא לאסוף את המולדת את זכרם של כל אלה מבני העם היהודי, שנפלו ומסרו את נפשם, נלחמו ומרדו באויב הנאצי ובעוזריו, ולהציב שם וזכר להם לקהילות, לארגונים ולמוסדות שנהרסו וחדלו בכל המדינות לעם היהודי, ולעמדות זו יהא מעתה — ...(ס)אלוניק לבני העם היהודי שנשמדו וגפלו בימי השואה ולמורי אזכרות־זכרון של מדינת ישראל לאות היאספם אל עמם.

(נוסח חוקים מס' 5711 מיום 19.8.53)

אזכרות־זכרון תונצחה

מספר

לרשות הנצח המרכזי בירושלים. רחוב בן־יהודה 13

קיימתי בזמן המלחמה במחנה (המגור, עבודה, השמדה וכו') בגיטו

במחנות ביערות וכו' ואני מוכן למסור עדותי על כך.

חתימת העד כתובתו

דוד מלמדוביץ –"דף עדות" לזכר הוריו.

כאשר הספיד את ירוחם סלוחובסקי חזר לילדותם ולעיירתם המשותפת שנמחתה.

שחקנית ידועה שנולדה בבילסק ונמנית עד היום על ידי עיריית בילסק כאחת מאנשי העיר המפורסמים ביותר

(כתבה מעיתון "הארץ" -מיכאל הנדלזלץ)

נולדה 1911 נפטרה 2010

ם בתיאטרון העברי

מינה ברן (ברנהולץ) – באתר "זמרשת" שירים בביצועה.

מודעת אבל קטנה ב"הארץ" ב-13 בינואר מסרה על מותה, בניו יורק, של מינה ברן, "זמרת, שחקנית ולוחמת למען שפת היידיש ותרבותה". השם נשמע לי מוכר, אך כדי להבין מנין הייתי צריך לעיין באתרי העיתונים "ניו יורק טיימס" ו"פורוורד" באינטרנט. שם נכתב כי כוכבת במת היידיש בניו יורק, מינה ברן, מתה, בת 98.

היא נולדה בעיירה הפולנית ביילסק פודולסקי כמינה ברנהולץ; החלק השני של שם משפחתה נשר כשנבחנה כשחקנית בתיאטרון-קברט היידיש "ארט" בלודז'. בתיאטרון זה, שיסד משה ברודרסון בשנות ה-20 של המאה הקודמת, התחילה גם הקריירה הבימתית של הקומיקאים שמעון דז'יגאן וישראל שומאכער. ברודרסון, שהתרשם מיכולתה של ברן כזמרת, שחקנית ובדרנית, העיר "קין הולץ איז זי ניט" (מעץ היא לא]עשויה[), וכך נולדה מינה ברן.

אחרי כמה עונות מוצלחות בלודז' היא ייסדה תיאטרון-קברט ביידיש בביאליסטוק. ב-1939, עם פלישת הנאצים והסובייטים לפולין, נמלטה עם בתה לרוסיה, שם המשיכה להופיע, אחרי המלחמה התגלגלה לאוגנדה ומשם הגיעה לפלשתינה-א"י.

למזלה, בשנים שקדמו להגעתה לארץ עסק האמרגן משה ואלין בהקמת תיאטרון רוויו בידורי וסאטירי בתל אביב, "לי-לה-לו", שיהיה משקל נגד לרצינות התיאטרונית הקלאסית של הבימה והאוהל וגם לרוח החלוצית של היישוב. ואלין חלם על הקמת קברט אירופי, עם תלבושות מפוארות וטקסטים משעשעים וחריפים, ועד מהרה הבין שאת כוכבי התיאטרון יצטרך לאסוף מבין המהגרים שזה עתה באו. לרשותו עמדו כותבים כמו נתן אלתרמן ומשה וילנסקי (אף הוא מהגר מפולין) והוא הצליח לקבץ על במה אחת כוכבים כמו ג'ני לוביץ',

ששרה, בין היתר את "בכל זאת יש בה משהו", טובה פירון, שביצעה את "תכול המטפחת", ג'טה לוקה, אלכסנדר יהלומי ויוסף גולנד. חלקם ביצעו את המערכונים והשירים כשהם לומדים את הטקסט העברי בתעתיק לטיני, אך ואלין מציין שבהיותם אנשי מקצוע הבין הקהל כל מלה, גם אם הם עצמם לא הבינו חלק מהן.

הכוכבת המקומית היתה שושנה דמארי הצעירה, שלמענה כתבו שני יוצאי פולין, אלתרמן ווילנסקי, את הפזמונים התימניים על "מרים בת נסים" ו"בכרמי תימן", אבל גם את השירים שהיו לקלאסיקה בביצועה - "כלניות", "אני מצפת" ו"צריך לצלצל פעמיים".

אגב, בתוכנית המוצלחת מאוד של הבימה שבה מבוצעים כעת השירים והמערכונים מאותה תקופה, "הקומקום והמטאטא", על שם שני תיאטרוני בידור שהיו קיימים אז, חלק ניכר מן השירים, ואולי הידועים שבהם, נלקחו מן הרפרטואר של "לי-לה-לו" דווקא, והדבר מוזכר בדף התוכנייה בחטף בלבד.

על כל פנים, ואלין, שספר זיכרונותיו, "ימים של חול וכוכבים; אימפרסריו עברי בארצנו הקטנטונת", ראה אור ב-1998, 18 שנים אחרי מותו, כותב כך על אחת הכוכבות שמצא בין המהגרים, בשנת 1945: "עולה חדשה מפולין, בלונדית תוססת ומלהיבה, דומה מאוד לבטי האטון ההוליוודית: מינה ברן. היא למדה עברית במהירות, התאקלמה בארץ מהר מאוד ובלטה בתיאטרון במשחקה הגרוטסקי ובהגשת פזמונים סאטיריים שנכתבו במיוחד בשבילה על ידי אלתרמן ווילנסקי. בין שיריה שהיו ללהיטים מסחררים: 'טנגו כפר סבא' ובמיוחד 'ארצנו הקטנטונת'".

ואלין לא כותב על כך מלה בספרו, אבל מינה ברן רשמה - ככל הנראה ללא כוונה - הערת שוליים בתולדות התיאטרון העברי, ומכאן שמה היה מוכר לי.

תקיפה ולא מניילון

לקראת תוכניתה העשירית של "לי-לה-לו", שבכורתה התקיימה ב-18 במארס 1947, תחת הכותרת "לא יותר מדי", כתבו אלתרמן ווילנסקי למען ברן את השיר "עכשיו עושים את זה מניילון". אנחנו רגילים כל כך לניילון עד כי נדמה שהחומר הזה היה כאן מאז ומעולם, אבל הוא יוצר לראשונה ב-1935 והיה ללהיט בימי מלחמת העולם השנייה, שבה גרם המחסור במשי לפיתוח תחליף בצורת גרבי ניילון.

בפזמון של אלתרמן היתה ברן אמורה לקונן שפעם לכלה היו שמלות ותכשיטים אמיתיים, אבל "עכשיו עושים את זה מניילון (...) היה יובל של חתונת כסף פעם / היה יובל של חתונת זהב, כלות. / יובלות ממש, אבל עכשיו, חזיז ורעם, / עכשיו עושים מניילון גם את היובלות (...) והעוזרת היא גם כן - / מניילון. / והחותנת היא - אמן! / מניילון. / ואם יצאתי מדעתי - אפשר מאוד - / אמצא דעה אחרת, יש פה די דעות... / עכשיו עושים את זה מניילון".

לבכורה בא גם קודמי המהולל בתפקיד מבקר התיאטרון של "הארץ", ד"ר חיים גמזו. הוא מילא את תפקידו אז כחמש שנים, אבל היה מתוסכל מחוסר יכולתו להשפיע, כפי שהתוודה באזני ידידו, העיתונאי אורי קיסרי. גמזו כתב ביקורות חיוביות על תוכניות קודמות של "לי-לה-לו" ואף שיבח את העובדה שקיים תיאטרון בידורי העשוי בטעם טוב. גם על "לא יותר מדי" כתב בנימה חיובית, וכן על החיוב שבקיומה של במה בידורית שבה יוכל "משורר רציני כאלתרמן להשתובב בחרוז פזיז, במשחק מלים משעשע, ברמז למשהו הסמוי מעינו הרגילה של האדם מן הרחוב".

אבל גמזו כתב בביקורתו זו, גם את המלים הבאות: "הפזמון היפה 'ניילון' מאת אלתרמן 'נרצח' ממש על ידי הגב' מינה ברן, שהראתה הפעם חוסר הבנה מפתיע של הטקסט או אזלת יד מדהימה בביצועו".

ברן (במרכז) בהפקה של תיאטרון פולקסבינה בברלין, 2000 (תצלום: טום בלום)

יומיים אחרי פרסום הביקורת בילה גמזו ערב בקפה כסית בתל אביב ויצא משם אחרי חצות, כשהוא מלווה ידידה. אז ניגש אליו אדם (העיתונים זיהו אותו כיאנוש אלתר רפפורט וציינו את משלח ידו, קצב) והכה אותו באגרופן ברזל בראשו, סנטרו, בטנו ורגלו, כשהוא צועק "הא לך! הגב' ברן שלחה לך מתנה בעד הביקורת".

גמזו איבד את הכרתו ואושפז ל-18 יום. התוקף נתפס על ידי המשטרה והואשם בתקיפה גופנית. הוא ביקש להישפט בפני שופט בריטי, או שופט עברי המשמש בסמכות שופט בריטי, כדי להבטיח שיזכה למשפט הוגן.

השופט היה בכור שלום שטרית (לימים שר המשטרה ומי ששימש זמן קצר לפני כן בורר בין האמרגן ואלין לשותפיו ב"לי-לה-לו"). במשפט נמצא התוקף אשם ונקנס ב-50 לירות ארץ-ישראליות, וכן נידון לשלם סכום זהה כפיצוי לגמזו (שתרם את הסכום לגולי קפריסין). שטרית אף נזף בתוקף: "אנו שמחים על קיום הביקורת. יכולת להכות בד"ר גמזו מעל דפי העיתון, אולם בחרת לך בדרך גסה".

שלום תל אביב

תיאטרון "לי-לה-לו" הוקיע את ההתקפה בשאט נפש במכתב ששלח לגמזו. אגודת העיתונאים דנה באפשרות להחרים את הופעות התיאטרון כל עוד מופיעה בהן מינה ברן, אבל ברן המשיכה להופיע גם בתוכנית הבאה "ארצנו הקטנטונת" ואף שרה בה את שיר הנושא. ואולם, ב-1949 עזבה את הארץ לתמיד.

התוכנית הראשונה שבה הופיעה בניו יורק, ביידיש, נקראה "שלום תל אביב". ככל שאני יודע לא היתה בכותרת כוונה אירונית. בשנים הבאות היא הופיעה עם בעלה, בן בונוס, בשורת תוכניות רוויו מצליחות כמו "Let's Sing Yiddish", "Sing, Israel, Sing" ובשנת 1976, לכבוד 200 שנה לארצות הברית, ב"Long Live Colombus". במשך תקופה מסוימת היא ובעלה ניהלו תיאטרון יידיש בשדרה השנייה. הם גם ראו שליחות בהופעה ביידיש לפני יהודים במקומות שהיידיש לא נשמעה בהם מעולם.

אחרי מותו של בונוס, ב-1984, היא הצטרפה ללהקת ה"פולקסבינה". במקביל הופיעה בשורת סרטים שנדרשה בהם דמות של מהגרת קשישה: "קרוסינג דלנסי", "אוולון" ו"אני לא רפפורט". עוד ב-2005 העלתה הצגת יחיד שסיכמה את הקריירה הארוכה והמצליחה שלה על במת התיאטרון היידי בארצות הברית, שעימעמה, ובצדק, את זכר הקריירה הקצרה (אם כי המוצלחת, למרות הכל) על הבמה העברית הצעירה.

שתי עדויות של ניצולים שבקרו בעירם ההרוסה.

הראשונה של יחיאל חרבלובסקי שביקר בבילסק זמן קצר לאחר השואה והשניה- של לאה רוזנברג שבקרה בה בשנת 1957.

ניתן להבין מן העדויות שהעיר נהרסה כמעט לגמרי.

חיים של מאות בשנים נמחו ונעלמו יחד עם בני הדור איתרע מזלו להיוולד ולחיות בשנים ארורות אלה.

הריסות גטו וורשה

ביקור בבילסק שאיננה

כשהגעתי ללודז' מקרקוב ביקשתי דבר ראשון, שיאפשרו לי לראות את בילסק. לפני שאני מתחיל לעבוד. אמרתי שאני רוצה להגיע לעיירה שלי לראות במו עיני את החורבן. השארתי שם אמא, שני אחים ושתי אחיות וגיס ואני רוצה לראות מה נעשה שם. שמעתי שטיקוצקי היה שם ועוד הרבה חברים. זאת היתה ההזדמנות האחרונה לראות את עירי במו עיני. קבלתי כסף ודרך ורשה הגעתי לבילסק. כשירדתי מהתחנה לא ראיתי את העיר. היא היתה הרוסה לגמרי. רק מרחוק ראיתי את שעון העיר. זה היה מגדל גדול שלא כתמיד, כי דבר לא הסתיר אותו לא בתים ולא אנשים, ומרחוק ראיתי את בית המרחץ ובתי הכנסיות שנשארו. כשהגעתי למקום שעליו עמדה פעם העיירה פגשו אותי גויים מכירים, ושאלו איך נשארת בחיים? חשבנו שאף אחד לא נשאר. ואחד אומר לי אתה יודע שהבית שלך נשאר. הוא לקח אותי והביא אותי לביתי. כל השכונה היתה שרופה, הבית שלי נשאר. נכנסתי לבית שגרתי שם. היתה שם משפחה גויית מאיזה כפר שתפסה את הבית. הם הסתכלו עלי כאילו הגעתי מהשמים. הם סיפרו לי כי בן הדוד שלי גם הוא שמו חרבלובסקי נמצא בבילסק והוא גר מהצד השני של הבית. זהו קרובי שנסע אחר כך לאמריקה. כשנפגשנו התרגשנו מאוד והוא סיפר לי איך הוא נשאר בחיים. גם הוא היה קצב בעיר וכשהרוסים נכנסו היה לו אטליז שהוא מכר בו בשר. הרוסים ראוהו כסוחר והטילו מיסים גבוהים עליו. כשהוא לא יכול היה לשלם הם אמרו שהוא עשה בויקוט לא לשלם להם כסף והוא קיבל עשר שנים. הוא ישב בבית הסוהר בבריסק. כשהתחילה המלחמה הם לקחו את כל האסירים ושלחום לרוסיה וכך הוא נשאר בחיים. כשהתחילה הנסיגה של הגרמנים והרוסים התקדמו לפולין הוא התקרב איתם יחד ובא לבילסק כמה ימים אחרי שחרור העיר. הוא היה אסיר. בכל זאת כשהיה הסכם של שיקורסקי, שחררוהו והרשו לו לשוב לפולין, כי היה לו אות הצטיינות מהמלחמה הראשונה.

ומה נשאר מיהודי בילסק? ומה נשאר ממשפחתי? וממשפחות אחרות?

מהמשפחה שלי לא נשאר אף אחד, גם לא ממשפחת בן הדוד. גוי אחד סיפר לי שהגיס שלי עם עוד חברים משלו רצו לברוח מהגיטו, אך כשהם

הגיעו עד ליערות בילובז׳ תפשו אותם הגרמנים והרגו אותם. זה היה בזמן שהגיטו בבילסק רק הוקם, הם חשו בפורענות שתבוא רצו להגיע לפרטיזנים, והניחו כי ביערות הגרמנים יפחדו להגיע.

כשאני הייתי בבילסק היו אב ובנו שפרמן ודוידוביץ׳ שחזרו מהמחנות, היה בלומנטל ובן דודי חרבלובסקי. טיקוצקי וחייט אחד מגינבקה. עם אבא של בלומנטל ז״ל נפגשנו בחסידים שול, שם היתה אסיפה של כל מי שנשאר מבילסק. דיברנו כל הערב והם סיפרו לי את כל מה שקרה ליהדות בילסק. הם גם דיברו על זה שיש להשאר, כדי למכור רכוש לעשות קצת כסף למחיה. אני אמרתי: „אני באתי רק לראות את המקום הזה. בשבילי אין כאן כלום. גם לא בית. אני לא יכול לחיות כאן״. כעבור יום נסעתי ולא חזרתי יותר.

מה ששמעתי:

הפולנים שנשארו בעיר סיפרו לי שכל השריפה היתה לפני שהגרמנים יצאו. וההתקדמות של הרוסים גם הוסיפה אש למדורה. היה שם קרב גדול במבואות העיר. הרבה בתים ציבוריים נהרסו. התיאטרון הגדול שנבנה לפני המלחמה זה הבניין הנהדר ברחוב צ׳צ׳ג׳ו־מאיה, נשאר. הם לא הספיקו לפוצץ אותו. את הבניין הגדול של העיריה גם כן רצו לפוצץ והשאירוהו ואת בית המרחץ העירוני. שמעתי שאת בית הכנסת המרכזי הגדול פירקו ומכרו אותו לחלקיו. בלומנטל הזקן אמר אז, שהוא לא יכול להבין דבר כזה. כשהוא בא הכל היה מפורק וזה היה חצי שנה אחרי המלחמה. כל הגשרים נעקרו. הגשר שחיברו אותנו עם בילובסק, היה מפוצץ. צעירים היינו יוצאים לטייל בגשר זה לצד השני של הכפרים. שם גרו גם יהודים. ברחוב אוסטובי שהוליך לאורלי גרה פעם משפחת גאייר, שבתם היתה חברה שלי מילדות ועד שהלכתי לצבא. סיפרו לי עליה, כי כאשר הגרמנים נכנסו לעיר הם הוציאו את ארבע הבחורות הכי יפות הראשונות שהם פגשו, התעללו בהן וירו בהן, ביניהן היתה גם בת גאייר. סיפרו דברים איומים, מה שעבר על צייטלין שהיה איש מכובד בעיר, ועל סטופניצקי מנהל בית הספר תרבות, שהיה ציוני גדול אצלנו מהוותיקים. איך שעינו אותם הגרמנים כשהם נכנסו.

פולני אחד שגר בשכונת יהודים וגדל יחד עם יהודים עד שדיבר אידיש טובה, סיפר לי, שלקחו את כל היהודים מהעיר והביאו אותם לגיטו בבילסק שהיה בצד השני של הנהר. בכל האיזור הזה של רחוב בית המדרש והתלמוד תורה עם אטליזי הקצבים, עד רחוב מיצקביץ׳ לצד המרכז וכביש אורלי מצד הרכבת, ועד השוק הגדול.

עדותו של יחיאל חרבלובסקי

עדותה של לאה רוזנברג על ביקורה בבילסק בשנת 1957 מתארת את

שהיה ואת שנותר מסביבת המגורים של יעקב.

רחוב מיצקביץ' ובנין העירייה הישן מוזכרים הרבה

„היא בילסקאית, אני זוכר אותה היטב".

„כן, נכון", אמרתי, בפנותי אחורה. לפני עמד עכשיו פולני די צעיר. בזמנו, בהיותו נער, הוא עבד בקולנוע השייך ליהודים.

היהודי השני בבילסק היה איזביצקי מאורלה השכנה, נשוי לנוצריה ואב לשלושה ילדים יפים. הוא עסק בהובלת חמרי הספקה מתחנת הרכבת, ועוד היתה משפחה אחת מורכבת משתי משפחות מקורבות — מבריאנסק. אלה ישבו כבר על מזוודותיהם מוכנים לעליה, אבל משום מה התעכב היתר היציאה לאחת משתי המשפחות והם היו מודאגים. דווקא אלה קיבלו אותי באורח חגיגי ובצורה ראוותנית, ערכו שולחנות מלכים עם מיני מאכלים ויין, כיד המלך.

במשפחה זאת. המורכבת, היו 2 נשים צעירות שהציעו ללוותי בטיולי של אחרי הצהריים.

בניין העיריה עמד כמו פעם, בשינויים קלים, על כיכר מרובעת, כיכר פילסודסקי, ששימש פעם מקום לשוק שבועי, בכל יום חמישי. אז היתה העיירה הומה מכפריים, שהיו מגיעים מכל הסביבה למכור את תוצרתם ולקנות את הדרוש להם למחייה בכפר. כעת עמדה הככר ריקה מאיש, מיותמת, על שטח ענקי של הרחובות הסמוכים, נטולי בתים גם הם. רק מצד אחד של הככר נשארו בתים בודדים, הכרתי בית בויארסקי ואחרים. ומהחצרות נראו בתים קטנים, ישנים. עמדנו ברחוב הראשי, רחוב מיצקיביץ, מול הככר והעיריה. באותו קטע נשארו בתים אחדים: של ברכט, שלוסברג, דנסקי, גרמייזה, וסר ומהצד השני של הרחוב — שדה, אין זכר לבתים.

המשכנו לאורך מיצקיביצ'ה, צפונה. בקשתי לראות את רחוב ביאלסר־טוצ'קה.

בקרן הרחובות מיצקיביצ'ה — ביאלוסטוצקה ניצבת הכנסיה האוניטית כמו פעם: העצים הגבוהים מתנשאים מעל לגדר ומשווים לה צורה של מנזר עתיק. קצת הלאה בניין ארוך בן קומה עם חלונות מסורגים, שימש פעם בית־סוהר לכל הסביבה, אחר כך נהפך לאולם הצגות, חגיגות וגם נשפי ריקודים בפורים ובחנוכה. עתה היה כאן הדואר. נכנסתי לקנות בולים. קצת הלאה, בצורת משולש, שקצהו החד מופנה אלינו, עמד באמצע הרחוב בנין לבן ובו, כמו פעם, משרד האוצר ומס הכנסה. הבנין הזה חילק את הרחוב לשתי זרועות, משמאלו התמשכה סימטה צרה ומימינו המשיך הרחוב ביאלוסטוקצה, על כל בתיו הקטנים, הכפריים, כמו פעם. מאחורי כל בית, כמעט, היה גן פירות נהדר וליד הכניסה. מתחת לחלונות — גנות קטנות עם פרחים שכבר קמלו. הרחוב יצא לכביש המוביל צפונה, 50 קילומטרים לביאליסטוק. על הכביש הזה טיילנו פעם הרבה. הכרתי כל הבתים של היהודים ושל הנוצרים, ומרחוק ראיתי את הבית של משפחת משורר, בו היתה גרה חברתי צפורה, שאותה הייתי רגילה לבקר לעתים מזומנות. היה להם מאחורי הבית אחד הגנים הגדולים והיפים שבעיר ושם לריח הפירות המתוק היינו מבלים שעות ארוכות בנעימים: לעתים קרובות ביחידות ולפעמים בצוותא. עכשיו עמד הבית עזוב ועצוב מאוד, גדר הקרשים הארוכה היתה מעוקמת, נוטה ליפול לצד העצים, מאחוריו נראו עצים מיובשים, חולניים...

153

מול רחבת העיריה, ברחוב מיצקיביצ׳ה, בו נשארו מספר בתים יהודיים בשלימותם. התיישבנו ופטפטנו כמו פעם. הנה בניין העיריה: הגרמנים הכניסו בו שינויים, פה סגרו דלת, שם פתחו חלון. הנה על ראש הבנין התנוסס על תורן גבוה הבופלו המפורסם בנוי חוטי ברזל, זהו סמל העיר, שעמד כך 600—700 שנים.

אלי נלוותה לידיה, השיקצה הפולניה, חברתי משכבר. סיפורה על יהודי העיר, שהיו ואינם עוד, תפש את כולי. הייתי מעוניינת לשמוע ולשמוע אותו מפי עדי ראייה. היא החליטה לאשר פעם נוספת את העובדה הטרגית של כליאת כל יהודי בילסק במכלאה צרה מהכיל, בגיטו שהיה ברחוב קז׳ימיז׳ובסקה, ושל גירושם אחר כך מן העיר. בעדינות ובקול נמוך סיפרה איך בקבוצות, תוך שלושה ימים, עם חבילות קטנות תחת הזרוע, הלכו היהודים לרכבת. היא ראתה ביניהם את אחי הגדול עם משפחתו... את חברותינו המשותפות. שהיו כבר נשואות, את כל העיר, זה היה נובמבר 1943. קולה רעד קצת, התמשך בהפסקים והודגש בו טון של אשמה... „מה יכולנו לעשות בנסיבות אלו?״ — שאלה את עצמה. במשך סיפורה התאדמו פניה וברור היה שבושה אחזה אותה. היא סבלה באופן אישי קשות, כי בעצמה נשארה אלמנה עם ילד קטן בזרועותיה, לאחר שהגרמנים קראו מהבית את בעלה, ומאז לא חזר. אותו הגורל פקד חברה אחרת לכיתה, יאנקה, קתולית, שהגיעה גם היא לפגשני. היא עבדה כפקידה בעיריה.

בערב זה, של יומי השני בבילסק, לא נתנה לי לידיה להישאר במלון. הזמינה אותי אליה, לחדרה בבית הוריה הקטן. בו היא מתגוררת עד היום עם בנה וכלתה. את היום הזה הקדישה לידיה לי ולביקורי בבילסק. הצעתי לערוך טיול בקטע האחרון של הרחוב הראשי ששם עוד לא הייתי. הרחוב הראשי, מיצקיביצ׳ה, מתחיל מפסי הרכבת בדרום ונמשך כשניים, שלושה קילומטרים צפונה. הוא מחולק לקטעים שהיהודים קראו להם בשמות שונים: הראשון הוא הקטע שמתחיל עם הכניסה העירה ונמשך עד קרן רח׳ פוניאטובסקי, ששם היה ביתנו. היהודים קראו לו: „די באן גאס״, רחוב הרכבת. לקטע הרחוב, שנמצא בין ביתנו לבין רחוב אורלה מצד הימיני שלו, היתה מדרכה רחבה. עליה טיילנו הרבה, בשבתות וביום ראשון, בשבת של הנוצרים ולאורך זה היה שם מיוחד עוד לפני המלחמה העולמית הראשונה, קראו לקטע זה בשם ראוותני: „דער ניעווסקער פרוספקט״, כאילו היה זה רחוב טיולים במוסקווה. הלאה היה רחוב מיצקיביצ׳ה מתקרב לככר השוק וכך כינוהו התושבים היהודים: רחוב המרכזי או זה שליד השוק. אחרי השוק היה קטע שקט ויותר צר, שנמשך עד קרן רחוב ביאליסטוק ומשם התחיל החלק האחרון שקראו לו „די ליטווישע גאס״, הרחוב הליטאי. את רחוב מיצקיביצ׳ה עברתי כבר פעמיים בכל הקטעים, כמעט, וכעת נשאר לי לראות רק את הרחוב הליטאי, המתחיל מקרן רחוב ביאליסטוק, ליד הכנסיה האוניטית והנגמר בגבול שטח העיר. לקטע זה מגיע שם מיוחד מכל הקטעים האחרים, כי לא רק שהוא נמצא בסביבה מיוחדת, אלא הוא בעצמו נבדל במראהו משאר הרחוב הראשי. יש לו לרחוב הליטאי צורה מיוחדת של רחוב כפרי אופייני. הוא גם היה תמיד מיושב על ידי נוצרים ומש־

פחות יהודיות היו שם ספורות, לכן אולי נשאר הרחוב בשלימותו בצורתו העתיקה. בבתים אחדים של יהודים כבר גרו תושבים שהגיעו מכפרים הסמוכים לעיר. אחרים היו עוד ריקים ומסוגרים, עמדו בצפיה, כאילו חיכו לתושביהם הוותיקים, שעזבום בצורה כה משונה. משמאלי הכרתי את הבית של אפלבוים, מימיני — של גלוגובסקי. ברחוב זה נשמר חלק של בילסק הישנה, של בילסק האמיתית, שעמדה מאות בשנים. פה יכולת להתרגש מרוח העתיקה של עיירה קטנה פולנית שרוב אוכלוסיה היו יהודים, פעם, כמובן. הלכנו לאורך צד אחד של הרחוב וחזרנו מצד השני. פה ושם נשארו עוד ברחוב מיצקיביצ׳ה בתים בודדים. בהתקרב לרחוב ביאליסטוק עמדו מצד שמאלי של הרחוב שני בתים קטנים מעוקמים ועגומים. באחד התגורר תושב וותיק קאתולי בשם שויצקי, השני היה פעם שייך לשתי משפחות יהודיות, איזנברג וקפלנסקי.

אחרי סיור כללי בכל שטח העיר אפשר היה להעריך את גודל ההרס. העיר היתה הרוסה: בעיקר המרכז והרי המרכז עם הרחובות הסמוכים היה מרכזם של יהודי בילסק. העיר הזאת נהפכה לשטח ריק, כמעט לגמרי עם רשת של כבישי אבן החותכים אותו ועם מדרכות שלימות משני צידי הכבישים — זכר לעיר לשעבר.

מסביב לשטח זה עם ההריסות שלו נשארו הרחובות המרוחקים כמו שהיו פעם. שם התגוררו לרוב נוצרים ויד השטן לא הספיקה עוד להגיע אליהם. בדרך הטבע הרחובות האלה נהפכו לפרוורים עם אוכלוסיה גדולה יותר, הזורמת מכפרים והזקוקה לדירות. מזרחה, הולוביסק, למשל, המשתרע מאחורי שני גשרים מקבילים מעל לביאלקה נבנה הרבה והפארק העתיק שניתן במתנה ע״י הצאר לגנראל מסור, נמצא כעת לא בסוף הרחוב והעיר, אלא בתוך שכונה שלימה ובנוייה מסביב. על הכביש המוביל לביאלוביז׳ה דרך היינובקה צמחה שדרה חדשה לאורך שני צידי הרחוב החדש. הרחוב העתיק דוביצ׳ה, גם הוא כמו פעם מאוכלס במלואו, אלא שבחלקו הגדול החליף הדור הצעיר את הוריהם. יותר קרוב למרכז, ומקביל לקטע המרכזי של מיצקיביצ׳ה, נשאר בשלימותו רחוב יאגיללונסקה לשעבר. מערבה, מן המרכז, הושלמה הבנייה של הרחוב אוגוסטובסקה, ההולך לכפר באותו שם, בניין טחנת החשמל ובית החולים המחוזי, הגובלים עם שדות חקלאיים, מצאו את עצמם פתאום באמצע רחוב מאוכלס. דרומה מזרחה שוב, אחרי פסי הרכבת, גדלה והתפתחה עקב חסר בדירות שכונה חדשה ופארק הספורט הגדול שהיה הרחק מן העיר, התקרב אל העיר והפך לחלק בלתי נפרד מן העיירה כולה.

2. בילסק - פודלסקי היום

מעיון באינטרנט מתגלה לפנינו עיר יפה ומוארת רבת פעילות תרבותית, - הרצאות,-הופעות,-סרטים,- מלאה בצמחיה ופארקים.

המפגש עם תמונות אילו מותירה מתבוננים כמונו הלומים.

כאן בצל בנינים הקיימים עד היום נולדו בני משפחתנו, חיו שיחקו, למדו אהבו.

כאן עברו גם שעותיהם הקשות ביותר ומכאן יצאו לדרכם האחרונה .

חלק מהבניינים שהיו עדים לכל הזוועות עומדים על מקומם ומלאים היום אור ושמחה כאילו לא היה דבר.

אתה מתמלא כעס נורא וחוסר אונים וגם פחד נורא.

פחד נורא מרשע ורוע האדם .

יופיה של העיר היום, קרבתה לביאליסטוק ,לפרקים ולנהרות הפכו אותה בין היתר לעיר תיירות .

בתי מלון רבים הוקמו בה שהביקוש להם רב.

בכל פינה כנסיה מעוררת התפעלות.

הרחוב בו התגוררה המשפחה הינו אחד הרחובות המרכזיים בעיר אם לא המרכזי.

על פי עדויות שנתקבלו מהניצולים-הסיכויים שנותרו שרידים מבתי בני המשפחה-קלושים.

הבנין המוכר ביותר בעיר שהפך להיות סימלה של בילסק הינו בית העיריה ה"ראטוש" המשמש היום כמוזיאון. מולו התגוררו רבים מבני המשפחה.

החלטנו להביא את נופה של העיר היום על מנת להפוך את עיסוקנו למוחשי יותר.

בסופו של פרק קצר זה אנו מצרפים ומשתפים בתקווה-

ילדים פולנים מבית ספר ברחוב מיצקביץ' מדליקים נרות חנוכה במסגרת לימודי יהדות.

לו יכולים היו הנספים לדעת כי נכדי שכניהם מנסים לכפר ולו במעט על הרצח הנוראי.

האם היה בכך שמץ של נחמה?

בתי מלון בבילסק פודלסקי

בניינים מיוחדים בבילסק –גלויות דואר

מנזר המשמש היום בית ספר למוסיקה

דומה מאד למגורי הנזירות במגרש הרוסים בירושלים המשמש היום את צרכי המשטרה

המוזיאון של בילסק

פארק מטופח בבילסק

כנסיה חדשה בנויה עץ

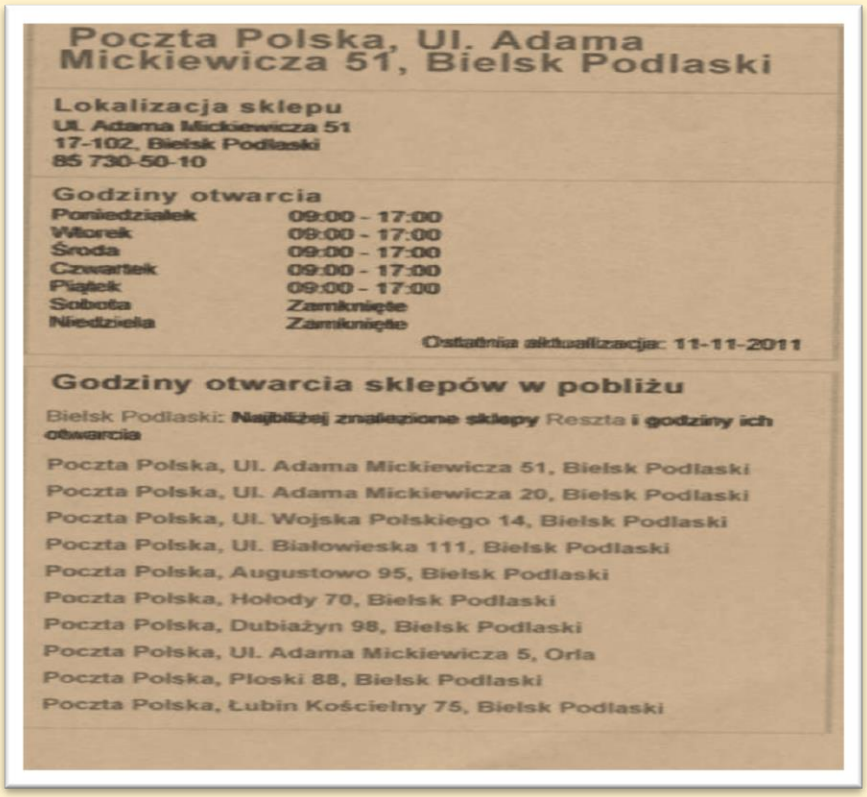
משרדי העירייה - סמל העיר (שור) תלוי בכניסה

כנסייה מפוארת

תחנת אוטובוס בעיר

סניף הדואר ברחוב מיצקביץ' הוא המרכזי בעיר

רחוב אדם מיצקביץ' בשנות השישים

-

בתי-מגורים ברחוב מיצקביץ'

CITIZת

בריכת שחיה ומתקני שעשועים בבילסק

ניהול

בית הספר "אדם מיצקביץ "
ביילסק פודלסקי

נסמוך לבית המשפחה

רחוב פודלסקי 17-100 Bielsk. תל מיצקביץ '126: (85) 730-67-72
דואר אלקטרוני: sekret-zs-am@o2.pl

אודות בית הספר

בית הספר אדם מיצקביץ בביילסקו פודלסקי ממוקם ב. א 126 מיצקביץ ', טל. / פקס (085) -730-67 72, דואר אלקטרוני sekret-zs-am@o2.pl, www.zs-mickiewicz.szkolnastrona.pl.
המשימה של בית הספר היא להיות "מקום של אינטגרציה של צוות בתי ספר של תלמידים, הורים, מורים והקהילה המקומית."
המטרה של בית הספר היא לתמוך בהתפתחות הילד על ידי למידה, הסתמכות עצמית, שיתוף פעולה ואחריות לכך שהתלמיד מסוגל להיות אדם יצירתי, סובלני ופתוח לצרכים של אחרים.
מאפיין ייחודי של בית הספר הוא ללמד את השפה האוקראינית למיעוט. .....

בין השנים 2006-2012 היה בית הספר מעורב בתוכנית "עיצוב זיכרון"

שנוהלה על ידי ה"קרן לשימור המורשת היהודית".

התלמידים למדו בין היתר על שואת היהודים בפולין תוך התעמקות בערכי סובלנות ופתיחות .

בכל שנה השתתפו התלמידים בטקס בבית הכנסת בוורשה שם הציגו הישגיהם

בתמונה תלמידי בית הספר מדליקים נרות חנוכה

3. בילסק - פודלסקי בעיתונות היהודית ההיסטורית

סיכום החיים בעיירה היהודית בציור:

הגעגועים לציון, הציפיה למשיח, החיים בעיירה והרבה שלג

ציור זה ויתר הציורים בפרק זה הינם פרי מכחולו של הצייר אלכס בלר אשר תיעד את חיי היהודים במזרח - אירופה לפני השואה

.

בעידן הדיגיטציה – המרת המקורות של "העיתונים" לקובץ במחשב הפתוח

לכל .מקרבת אותנו הצאצאים והמתעניינים אל ה'רחוק'.

האנשים , המוסדות , הארגונים והמפלגות לא רק " מגולגלים בתוך נייר עיתון" כמאמר השיר של קובי אוז , אלא נשארו גם שמורים עבורנו כמו היו חיים " הנה זה בא גם אלינו...הנה זה כאן אצלנו " .

" העיתונות היהודית ההיסטורית " פותחת " שער " - עוזרת ומאפשרת להתוודע לאופייה , גילוייה ערכיה , חייה ומוסדותיה של העיר .

"בילסק פודלסקי" הייתה עיר של חיים יהודיים ערים ביותר .

האתר "עיתונות יהודית היסטורית" העלה לרשת והיישר לצג המחשב בביתנו - עיתונים יהודיים רבים . בשנים האחרונות שיבצנו מתוך העיתונים מידע רב אותו שילבנו בספרים וברשימות באתר המשפחתי – הפתוח לכל : " הכרמונים כותבים " .

ברשימה זאת הבאנו את ענייני הקהילה של "בילסק פודלסקי" שמצאו את דרכם לעמודי העיתונים .

כמובן , כל עיתון על פי דרכו ומגמתו . החומר רוכז לפי נושאים , אישים , כתבות , ידיעות שוטפות פרסומות...

העיתונות היהודית ההיסטורית היא גם מקור ל"גנאולוגיה" , לשמות בני משפחה וקרובים וכן בני העיר .

לפעמים הוספנו הערה קצרה – מבהירה בעקבות תחקיר קצר שעניינו המושגים והשמות שנזכרו .

את הנתונים על העיר אספנו בעזרת 'מנוע החיפוש' .

הקטעים כולם - סודרו לפי הרצף הכרונולוגי . המיון נעשה על פי הנושאים.

על כל אחד מהעיתונים אפשר לקרוא במבוא ל"עיתון" באתר : "העיתונות היהודית ההיסטורית"

היינט

הצפירה מתחדשת

לכל ידיעה הבאנו שם העיתון ; החודש והשנה . יוצאים מן הכלל שני הקטעים

להלן , בתוספת יום הפרסום ומספר העמוד - "היינט" , 26 בפבר' 1930 עמוד 6 – רשימת התורמים לעזרת יהודי ארץ ישראל , ברשימות הערים "בילסק" ו "אורלע" הסמוכה נזכרים בני המשפחות הקרובות 'קרמר' ו'קפלנסקי'

וגם בעיתון "על המשמר" , 16 אפר' 1945 , עמוד 3 המכתב הקשה ביותר המתאר את השמדתם של בני העיר .
איות שם העיר בעיתונות לפי התקופות והשלטונות : 'ביעלסק' ; 'בילסק' ; 'ביעלסק פאדל .' ;'בילסק' גליל הרודנא ; 'בילסק פאדאלסקי' וגם לעיתים בהקשר – 'מחוז בילסק' פ . הוראדנא ;גוב' הוראדנא...

" פ " – " פלך " המונח מימי החלוקה המנהלית של האימפריה הרוסית . 'פלך' – אזור גיאוגרפי ,תחום במדינה .

" גוב' " - "גוברניה " הוא מחוז באימפריה הרוסית . בראשה עמד המושל - האחראי לשמירת זכויות השלטון ויישום החוקים וההנחיות של השלטון המרכזי .

לדוגמא – בנושא הספר : בשנת 1914 שם הגוברניה : " גרודננסקיה" אשר עיר בירתה היא : "הורדנא" .

עזרה לקהילות ישראל

'המגיד' פבר' 1872 עזרה ליהודי פרס שנפגעו ברעב ובחולירע . התורם : זאב בראדאץ ונוספים .

'הלבנון' מאי 1874 לעזרת נשרפים בעיירה יהודית .

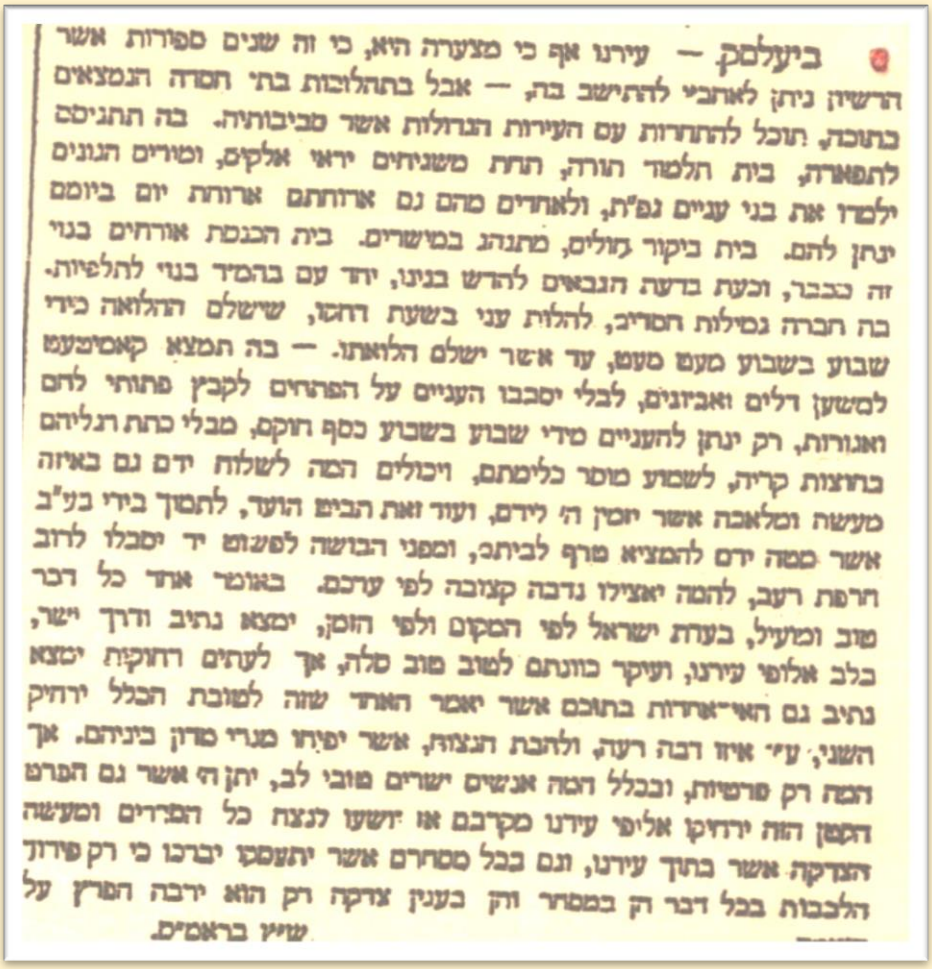
תולדות היהודים ב "ביעלסק"

בתי מגורים בעיירה

'הלבנון' אוג' 1880 מוסדות הקהילה - החינוך - הרווחה - הנהגת הועד – הסולידריות

עירנו אף כי מצערה היא, זה שנים ספורות אשר הרשיון ניתן לאחינו בני ישראל להתיישב בה 'בבתי החסד הנמצאים תוכל להתחרות בעיירות הגדולות אשר סביבותיה . בעיר מתנוסס לתפארה בית תלמוד התורה . המשגיחים יראי אלוהים , מורים הגונים מלמדים את בני העניים גפ"ת (גמרא פירוש תוספות) ילדים אחדים מקבלים ארוחות . בעיר בית ביקור חולים , גם בית הכנסת אורחים אשר ישופץ בקרוב בית המדרש בנוי לתלפיות . בקהילה חברה לגמילות חסדים המלווה לעניים בשעת הצורך והלווה מחזיר ההלוואה 'שבוע בשבוע מעט מעט בעיירה פועל ועד לעזרת דלים ואביונים . הנזקקים מקבלים הקצבה שבועית – דמי קיום , מבלי לכתת רגליהם ולא לקבץ נדבות וזאת כדי לשמור על כבודם . באפשרותם לעסוק בעבודות מזדמנות הועד תומך בקצבה המותאמת לכל אחד מאותם 'בעלי הבתים' שפרנסתם מועטה ובגלל הבושה - מבקשת נדבות סבלו חרפת רעב . הכותב מדגיש את ההרמוניה וההסכמה החברתית בקהילה התורמים ליציבותה וחוסנה .

ביעלמק — עירנו אף כי מצערה היא, כי זה שנים ספורות אשר
הרשיון ניתן לאחינו בה, — אבל בתהלוכות בתי חסדה הנמצאים
בתוכה, תוכל להתחרות עם העירות הגדולות אשר סביבותיה. בה התנוסס
לתפארת, בית תלמוד תורה, תחת משגיחים יראי אלקים, ומורים הגונים
ילמדו את בני עניים גפ"ת, ולאחדים מהם גם ארוחתם ארוחת יום ביומם
יתן להם. בית ביקור חולים, מתנהג במישרים. בית הכנסת אורחים בנוי
זה כבבר, וכעת בדעת הנבאים להדש בנינו, יחד עם בהמ"ד בנוי לתלפיות.
בה תברה גמילות חסדים, להלות עני בשעת דחקו, שישלם ההלואה כידי
שבוע בשבוע מעט מעט, עד אשר ישלם הלואתו. — בה תמצא קאסטעמ
למשען דלים ואביונים, לבלי יסבבו העניים על הפתחים לקבץ פתותי לחם
ואגורות, רק יתן להעניים מדי שבוע בשבוע כסף חוקם, מבלי כתת רגליהם
בחוצות קרית, לשבוע מטר כלימתם, ויכולים המה לשלות ידם גם באיזה
מעשה ומלאכת אשר יוסן ה' לידם, ועוד זאת הביש הועד, לתמך בידי בע"ב
אשר כמה ידם להמציא פרף לביתם, ומפני הבושה לפשוט יד יסבלו לרוב
חרפת רעב, להמה יאצילו נדבה קצובה לפי ערכם. באופן אחד כל דבר
טוב ומועיל, בעדת ישראל לפי המקום ולפי הזמן, ימצא נתיב ודרך ישר,
בלב אלופי עירנו, ועיקר כוונתם לשוב טוב סלה, אך לעתים רחוקות יתצא
נתיב גם האי־אחדות בתוכם אשר יאבר האחד שזה לשובת הכלל ירחיק
השני, עי"ז אין דבה רעה, ולהבת הנצוח, אשר יפיחו מנדי סדין ביניהם. אך
המה רק פרטיות, ובכלל המה אנשים ישרים טובי לב, יתן ה' אשר גם הפרט
הזמן הזה ידחקו אליפי עירנו מקרבם או ישעו לנצח כל המדים ומעשה
הצדקה אשר בתוך עירנו, וגם בכל מסחרים אשר יתעסקו יברכו כי רק פרדך
הלכבות בכל דבר ה' במסחר וה' בענין צדקה רק הוא ירבה הפרץ על
שיח בראמים.

הלבנון 27.8.1880

'המגיד' ינו' 1896 תחת הכותרת 'קדמוניות קרקא' דוגמא מימי המלך הפולני זיגמונט הראשון , מימי המאה השש עשרה . המלך הגן על מיכאל יוזיפוביץ מהעיר ביעלסק. מיכאל נעשק במשפטו נגד פקיד העיר , בנושא חכירה של מכס . המלך ביטל את פסק הדין ואף הטיל עונש – תשלום קנס של 'הפקיד' ליהודי .

'המגיד' יול' 1897 ברשימה 'קורות היהודים בפולניה' , המחבר מזכיר את יהודי 'ביעלסק' וערים נוספות : "עושים חיל בכל פינות שהם פונים ולהם כסף תועפות...ועוסקים בעסקי הממשלה , חוכרים מלח ויציקת מטבעות ומוכסים גשר וגבול..." .

'החבצלת' יונ' 1909 מיידע שהגוברניות (אזורי המינהל) הפולניות שנקרעו מהן מחוזות אחדים...לא תפסדנה כי יספחו אליהן מחוזות מגוברניה ליטאית כמו...'בילסק' ויהיו למחוזות פולניות לכל דבר .

'הצפירה' מרץ 1919 ברשימה 'שאלת ליטא ורוסיה הלבנה' סוקר המחבר גם באשר לאזור ביאליסטוק וחלק מ 'מחוז בילסק' על רקע התקופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה .

'הצפירה' פבר' 1921 סמוך מאד ל 'הסכם ריגה' - ההסכם שסיים את המלחמה הפולנית – סובייטית וקבע את גבולה המזרחי של הרפובליקה הפולנית. יצחק גרינבוים מראשי התנועה הציונית בפולין בתקופה בין שתי מלחמות העולם , החבר משנת 1919 ב "סיים" - הבית התחתון של הפרלמנט הפולני , והיה גם עורך העיתונים 'הצפירה' ; 'העולם' ו 'היינט' ולימים שר הפנים הראשון במדינת ישראל , הדגיש לקראת מימוש ה 'הסכם' את זכותם גם של יהודי 'בילסק' והעיירה 'סוקולקה' לשוויון זכויות אזרחי – פוליטי מלא .

'היינט' ביידיש אוק' 1922 ברשימת המועמדים של "ברית המיעוטים" – המיעוטים הגרמנים , אוקראינים , רוסים , יהודים... אותם ארגן גרינבוים. מטרת הגוש המשותף הייתה להתגבר על חוקת הבחירות – לפי אזורי בחירה , השיטה שהייתה קיימת 'ניטרלה' את ייצוג המיעוטים . ברשימת "הברית" מופיעים באזור מספר 'ארבע' המועמדים מאזור 'ביעלסק' . במסגרת "הברית" השיגו היהודים הישג תקדימי – חד פעמי עם בחירתם של עשרות צירים יהודים .

'היינט' מרץ 1939 הכותב מאזכר קיומם של בעלי שיטות ונטיות 'נאציות' בלאדז' ו 'ביעלסק' .

'על המשמר' מיום 16 באפריל 1945 , עמוד 3 ברשימה הקצרה : "יהודי בילסק – פודלסקי"מובא הסיפור הנורא , לפי מכתב שהתקבל , על קרונות המוות וחיסול כאלפיים ממשפחות העיר ב "טרבלינקה" . בחיים נותרו – ארבעה בלבד .

'דבר' מיום 18 מרץ 1958 עמוד 3 "היהודים האחרונים בבילסק פודאלסק מוכנים לעליה "

הרשימה פותחת בקורות הקהילה בתקופת מלחמת העולם השנייה . בילסק הייתה עיר של מרכז יהודי גדול באזור ביאליסטוק - היו בה למעלה מ 12 אלף יהודים , כמעט עיר יהודית טהורה . ראש העיר היה לעתים קרובות יהודי . בשנים 1939 – 1941 כאשר המחוז עבר כמה פעמים מיד ליד הצטופפו בבילסק עוד כמה אלפי יהודים מהסביבה . בחודש מאי 1942 אולצו יהודי 'ביעלסק פודלאסק' להקים בעצמם את גדר העץ מסביב ל "ארון המתים" – "הגטו" . הוטל עליהם להביא את הקרשים והמסמרים , וכאשר חסרו העצים הביאו את רהיטיהם . אחרי הגירושים וההשמדות נשארו בעיר שמונה משפחות יהודיות בלבד .

קאפלאנסקי ישראל – סוחר בקר במקצועו , התגורר ב 'רחוב בית הכנסת' בו היה בעבר 'בית הכנסת הגדול' וגם כל מוסדות הקהילה האחרים . ישראל בנקובסקי ; יוסף איזבוצקי ; אליאש פוגדה – מנהל מטוויית הפשתן וארבעת האחים גרודי – הסוחרים . האח הבכור אליעזר עם בנו יצא כבר יחד עם חקלאים יהודים משלזיה התחתית לישראל ועימו שלחו האחים – פרות אחדות , כבשים וטרקטור להכין משק חקלאי ליד חיפה . האחים גרודי סבלו מאד בימי המשטר הקומוניסטי בפולין . האח פישל נאסר ונשפט פעמיים ונידון למאסר על עלילות שווא בפעם השנייה בימי "המשפטים נגד הרופאים היהודים" כאילו היה קשור למחתרת . אשתו

של פישל ברחה בימי המלחמה לרוסיה שם נעה ונדה . בעיר 'אופה' התקשרה למשפחה יהודית - קראמאר מסטאניסלאוו .

ביעלסק : מוסדות רווחה - חסד

1870 'המליץ' יונ'

תרומה חודשית מבני הקהילה . מינוי נאמן וחלוקה לנצרכים בכל חודש .

1879 'המליץ' יונ' וגם יול'

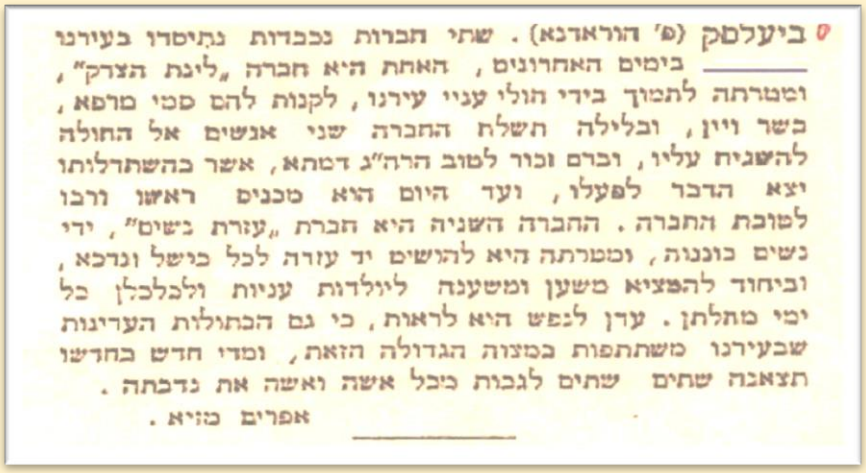
חברת "גמילות חסדים" מחדשת פעולותיה ושמות הנכבדים - המנדבים .

תור לבית תמחוי

1890 'הצפירה' מרץ

הקמת שתי חברות : "לינת הצדק" עבור חולים , לקניית תרופות , מזון והשגחה בבית החולה של שני מתנדבים במשך שעות הלילה .

ביעלסק (פ' הוראדנא). שתי חברות נכבדות נתיסדו בעירנו בימים האחרונים, האחת היא חברה „ליגת הצדק", ומטרתה לתמוך בידי הולי עניי עירנו, לקנות להם סכי מרפא, בשר ויין, ובלילה תשלח החברה שני אנשים אל החולה להשגיח עליו, וברם וכור לטוב הרה"ג דמתא, אשר בהשתדלותו יצא הדבר לפעלו, ועד היום הזה מכנים ראשו ורבו למובת החברה. החברה השניה היא חברת „עזרת נשים", ידי נשים כוננוה, ומטרתה היא להושיט יד עזרה לכל כישל ונדכא, וביחוד להמציא משען ומשענה ליולדות עניות ולכלכלן כל ימי מחלתן. ערך לנפש היא לראות, כי גם הבתולות העריגות שבעירנו משתתפות במצוה הגדולה הזאת, ומדי חדש בחדשו תצאנה שתים שתים לגבות מיכל אשה ואשה את נדבתה.

אפרים מזיא.

"הצפירה" 30.3.1890

הקמת החברה "עזרת נשים" . החברה נועדה בעיקר לעזור ליולדות עניות וחולות זוגות של צעירות בנות ביעלסק פוקדות וגובות מנשות הקהילה עבור קיום החברה .

1952 'דבר' פבר' - הקמת האגודה :" קופת גמילות חסדים על שם קדושי בילסק פודולסקי "

ביעלסק – דוגמא ומופת – קריה נאמנה וצדק ילין בה

'המגיד' פבר' 1877 כותב משה גראדזענסקי - העיר , אף כי מצער , מעשי הצדקה גדולים מאד .

תמיכה בעניים , מס שהוטל על כל אחד לפי ערכו הנאסף כל שבוע ומחולק ע"י הגזבר לעניים .

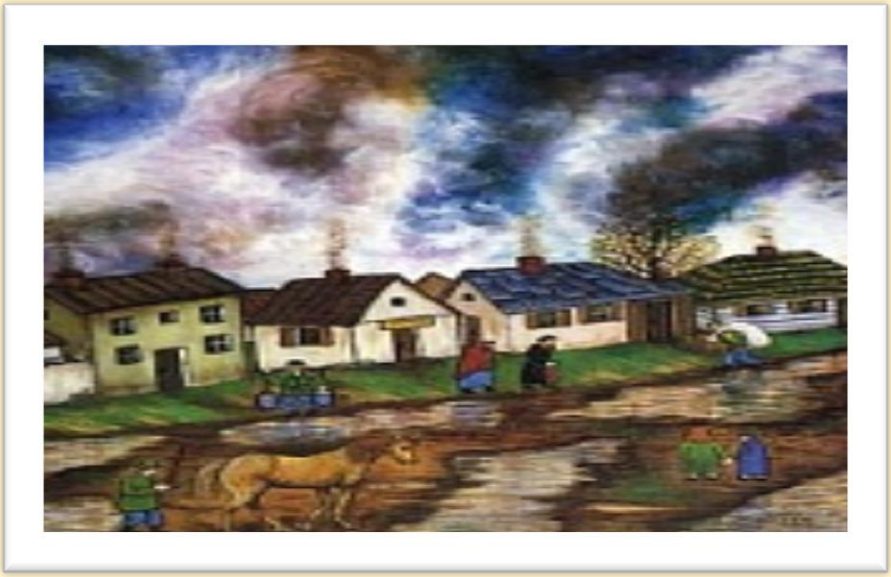
עזרה לשמונים חיילים יהודים החונים בעיר וסביבותיה . כל תושב יהודי מרבה או ממעט לקנות עבורם "מאכלות כשרות" וגם רבים החיילים שאוכלים על שולחן בני הקהילה . תפקיד נוסף לראשי העדה – השגחה על התנהלות בית תלמוד התורה .

'הצפירה' מרץ 1888 ביעלסק מוצגת כדוגמא חיובית של עזרה לעניים ברשימה שהיא ביקורת נגד ההתנהלות ב 'בריסק – דליטא' .

'הצפירה' אוק' 1920 כספי התרומות ל 'קרן קימת לישראל' בראשית תרפ"א תופסת העיר את המקום השמיני והמכובד - ברשימה של למעלה משבעים ישובים .

'ביעלסק' – שרפות : בעיר - עזרה לישובים סמוכים - התארגנות "חברת המכבים"

'המגיד' אוג' 1870 עזרת הגביר אריה ליב שכנא בן הרב שלום שכנא מודה לגביר על עזרתו למשפחות בעיירה שבתיהם עלו באש .

שריפה בעיירה

'הצפירה' יול' 1882 תבערה גדולה בעיר .

הצפירה 1885 ו'המליץ' יוני -נשלחה עזרה ל 'הוראדנא' השרופה באש

'המליץ' אוג' 1890 בעיר הקרובה ל 'ביעלסק' עלו באש כ – 300 מבתי העיר קורבנות רבים נשרפו חיים,פצועי כוויות בדרגות שונות הובאו לבית החולים ב'ביעלסק' .

הקהילה מתגייסת לעזרה מידית -מביעלסק נשלחות עגלות טעונות במצרכי מזון עבור אלפיים יהודי העיירה שנותרו חסרי כל .

יוצאת גם קריאה ובקשה להושטת סיוע מקהילות בערים נוספות.

'הצפירה' אוג' 1896 הקמת "חברת המכבים" ב 'ביעלסק'

חמישים מיהודי העיר ועימם עשרה נוצרים הגישו בקשה לאישור הקמת החברה. האישור מבוקש משר הפלך לאחר שכבר קיבלו רשות השלטון המקומי : שר העיר ושר –השוטרים .

כותב הידיעה פונה בבקשה לאגודה החדשה להרחיב שורותיה בקבלת נוספים.

גנאולוגיה - ייתכן מבני המשפחה .

זלמן קאפליאנסקי מ 'לעכאוויטש' מחוז סלוצק , ברשימת תורמים . 'המגיד' אפר' 1872 .

חיים יעקב קרעמער מ'אשמינא' בגליל ווילנא – פובליציסט . 'המליץ' דצמ' 1880 .

חיים יעקב קרעמער - לביאליסטאק הגיעה קריאתו לייסד מושבה בארץ – ישראל לזכר משה מונטיפיורי . 'הצפירה' ינו' 1884 .

פרידל קראמער - "משלוח מנות" תרומה לטובת בית הספר ביפו . 'המליץ' אפר' 1894 .

חיים יעקב קרעמער בברכה לאהרן – 'מגיד מישרים' - תפקיד של בעל ידיעות רבות בתורה ובחז"ל

ומעורר ללימוד תורה . 'המליץ' ינו' 1895 .

ח . י . קרעמער בין התורמים ב 'זאת חנוכה' – היום השמיני של חנוכה בחגיגת "בר המצווה" של יצחק זאב קלאסקי שגם נשא דרשה . 'המליץ' מרץ 1895 .

ח . י . קרעמער באותו היום והעיתון עם נוספים ברשימת אחרת של תורמים .

סאדאווסקי לעוו פצוע מ 'מחוז ביעלסק' ב 'רשימת הפצועים וההרוגים במלחמת רוסיה -יפן' גם תאריך ומקום הפציעה . 'הצפירה' נוב' 1904 .

אברהם לעוו תלמיד הגימנסיה הקריא שיר עברי בהטעמה , כשרון ודעת . ההקראה בחגיגת היובל של המחבר , סופר , עורך דוד פרישמאן שנערכה בעיר לודז' . 'הצפירה' מאי 1914 .

קאדלובובסקי יעקב מ 'בילסק' בכתבה המסקרת את היום השני והשלישי במשפט הפוליטי ב 'ביאליסטוק' נגד הקומוניסטים . צויין גם כ 'טכניקן' של המפלגה

(האחרים : היו"ר והגזבר) .

'הצפירה' אפר' 1928 .

קראמער פ . - ייתכן פייגה הדודה של מיכה כרמון או פרידה הבת דודה של יעקב כרמון , אחותה של מניה גולדוייץ וגם מופיעה מ . קראמער (אולי מניה) ואף ח . גאלדווייץ (אולי 'חונה' – אלחנן גולדוייץ לימים בעלה של מניה) .

הרשימה כוללת למעלה מארבעים שמות של תורמים מ 'ביעלסק' הנענים ל "קול קורא , של העיתון לעזרת יהודי ארץ – ישראל " . 'היינט' ביידיש , 26 בפברואר 1930 עמוד 6 .

מהעיר 'אורלע' ליד 'ביעלסק – פאדאלאסקי' נזכרים באותו "קול קורא... " :

קאפלאנסקי וציבאצקי - השותפים ; י . קאפלאנסקי ; ב . קאפלאנסקי ; מ . קאפלאנסקי ; מ . י . מלמד ועוד עשרות שמות של תורמים .

לעוו שמואל יעקב מהעיר לאדז' ברשימת המועמדים – הנציגים ב"הסתדרות הציונית" ברשימה ראוי לציין גם את ד"ר משה קליינבוים – לימים משה סנה מוורשא וסטאפניצקי מנחם מ 'ביעלסק פאדל . ' 'היינט' יול" 1939 .

ביעלסק : תרבות – חינוך - השכלה - הלכה

ילדים חוזרים מה"חדר"

'המליץ יונ' 1870

"מיום ליום יפקחו עיניהם צעירי עמנו בעדתנו , ביעלסק , להתחקות על שרשי מדע ולשון..."

'הצפירה' פבר' 1875

"...לפי מצבה הרוחני ואי הסדרים השוררים בה...המלמדים לא יודעים שפת עבר ולא רוסית ,

הנערים בורים וחסרי מדע , ההצעה – להביא לעיר מורים חכמים וגם דתיים . כך בבתי התלמוד

תורה , וגם להבדיל – אשר לא יוצלחו ללימודים וימסרום תחת בעלי מלאכה..." .

'הצפירה' נוב' 1926

נציגי 'ביעלסק' משתתפים ומברכים בעיר 'סלוצק' בחגיגת יובל לספרייה "הזמיר" . החגיגה לאומית

וחברי "החלוץ" דיברו בעברית בעוד שתלמידי "ציש"א" - ארגון בתי הספר היידיים המרכזי בפולין ,

דרשו אף "יידיש" . המנהיג יצחק גרינבוים נשא דברים על : 'התרבות העברית המתפתחת בארץ ישראל" .

'היינט' ביידיש נוב' 1930

הודעה על הצעת עבודה בעיר 'בילסק – פודלסקי' ל 'מורה הוראה' שהוא רב שקיבל סמיכה

ופוסק בשאלות הלכתיות המובאות לפניו , וגם הצעת עבודה ל 'שוחט' .

'היינט' ספט' 1937

במדור "הודעות קטנות" – ההודעה בעברית ולפיה - דרוש מנהל בעל כישורים מלאים בעיקר בפולנית ובעברית עם נסיון בהוראה בשביל בית הספר בן שבע מחלקות שע"י "תרבות בבילסק' מספר התלמידים. 250 . רצוי בעל השכלה אקדמאית . בהצעות לפנות אל : יאקים אפפעלבאום .

"תרבות" – רשת בתי ספר עבריים ציונים בפולין ביוזמות מקומיות ובפיקוח ' הלשכה לחינוך ולתרבות של ההסתדרות הציונית בפולין' . בעיר 'גרודנו' היה אחד הסמינרים למורים של האיגוד .

'היינט' אוג' 1939

הודעה על הופעתם של דזשיגאן ושומאכער ב'ביעלסק' וערים נוספות .

שלשה דורות בעיירה

בן ביעלסק 'תורם' להרחבת "אופקים"

1899 , 'המליץ' נוב'

אברהם יהודה ברעזינסקי בכתבה ארוכה מביא מעיתון אנגלי תיאורים וסיפורי אימים של הנוסע סידני ממסעותיו ל 'קונגו' ביבשת אפריקה ועל מלחי הספינה מ'בנגל" ועיקרם :זובחי אדם - ועל קניבליזם , הקונים לצורך זה גם עבדים בסחר חליפין , תמורת עיזים וצאן ועל כך שבאזורים רבים ב 'קונגו' גם גופם של הזקנים – בני השבטים , אשר כבר לא צלחו לעבודה היה למאכל לקניבלים .

'ביעלסק' - כרוניקה - "ילדי יום "

1887 גניבה גדולה

הגניבה הייתה בלילה – מביתו של הגענעראל שהתגורר בעיר . ביום המחרת , השכם בבקר , הלכה אחת מנשות העיר - יהודיה לבית העלמין להשתטח על קבר הרב ולבקש – עבור חברתה החולה . שם - בבית הקברות נמצאו ארגז הבגדים הגנובים למעט הכסף המזומן .

'הצפירה' דצמ'

1894 -על איכר שהפך לרוצח

ב 'יום השוק' ב 'ביעלסק' האיכר ניסה וניכשל בגניבת כיכר לחם מיהודיה . כנקמה ואולי בתסכול לכישלונו , נטל בול עץ והלם באלימות באישה עבריה מהעיירה הסמוכה 'אורלע' שהזדמנה למקום - והרגה . 'החבצלת' נוב'

1902 "מקצות ערי ישראל " ומיצירתו של אברהם גולדפדן

מאיר פאנער מספר ברשימה : "מקצות..." על נסיעתו ל 'אורלע' הסמוכה ל 'ביעלסק' - הוא מאזכר את בית המלון : 'בית דנאיל' (כך בדפוס) ומספר על הדמויות שפגש בדרכו ועל שיחותיו עימן . פאנער מצטט משירו של המחזאי,

המשורר , המלחין , הבמאי והשחקן גולדפדן כדי להציג פסיפס מדמויות העיירה : " רבנים ודיינים שמשים ושדכנים שדרים (שד"רים) וחזנים

מלמדים ובטלנים פרושים וקבצנים" 'המליץ' ספט'

1926

תאור הרעב הנורא בקרב הקהילה היהודית בעיירה הסמוכה 'סוקולקה'

'דואר היום' אפר'

1926

'מחוז בילסק' - סמל למאבק פוליטי

בדיווח על ויכוח פוליטי סוער שהתנהל ב 'בית התחתון' של הפרלמנט הפולני - "הסיים" מובא התיאור הבוטה של השלכת כותנות מוכתמות בדם איכרים מ'מחוז בילסק' בין ספסלי ה'שמאל' - האדום ל 'ימין' ולעבר שולחן הממשלה , בדיון נוקב על חוק העיתונות שכלל גם את נושא האזנות הסתר . ה'צפירה דצמ'

חורף בעיירה

1934

מאסר מורה 'מהפכן'

הודעה קצרה על מאסרו של מורה שנתפס בשעת הדבקת פלקטים מהפכניים – פעולה שנאסרה משום התארגנות לא חוקית 'היינט' ביידיש ספט'

'יום ספורט' בעיר "ביעלסק"

1926

התחרויות בהשתתפות כשמונה מאות משתתפים יהודים מערים אחדות נערכו בענפים שונים ונמשכו בפועל כשבוע . החגיגות כללו גם תהלוכות ברחובות העיר עם דגלים 'בכחול – לבן' ותזמורות . בהישגים הובלטה הזכייה - במקום הראשון , של "מכבי" מהעיר 'וורשה' בתחרויות "קרב – עשר" 'היינט ' באידיש יול'

ביעלסק : צבא - הגיוס - החיילים היהודים - כשרות - "ספר התורה"

1875

התגייסות של כמניין בני עשרים ואחת לעבודת הצבא, מילוי החובה ברצון וללא קולות יללה 'הלבנון' ינו'

1878

החיילים, בני העיר חוזרים – אחרי שנה משדה הקרב. נכבדי הקהילה קיבלום ב 'לחם ויין', החיילים שבו עם 'ספר התורה' שהיה עימם , שמור בתיבת אוצר הכסף -

(הכספת) כל ימי המלחמה . בראשם המפקד ורופא הגדוד היהודי . ספר התורה הוכנס לבית המדרש. החזן והמקהלה הנעימו : "ויהי בנסוע" ו "הנותן תשועה" . הרב נשא דברים , 'ספר התורה' הוכנס לארון הקודש ולבסוף "השיר

הלאומי" – ההמנון . בחצר היה שולחן ערוך . שר הגדוד נעתר לבקשה שהחיילים היהודים יישארו בעיר ב "יום הכיפורים" ועד לאחר "חג הסוכות" .

'הצפירה' אוק'

העיתונאי יעקב יעלין הרחיב תאור החגיגה שהובאה ב 'הצפירה' לעיל ואף הוסיף שהגדוד שחנה בעיר כשתים עשרה שנה יצא ל 'בולגריה '

'המליץ' נוב' 1878 .

1881

סיפור ייחודי על חותן שהלשין על חתנו המתחזה כאחר (תמורת שוחד) – שכבר שוחרר מהגיוס בשל היותו חולה . הכותב מעיר , כנראה באירוניה שהמניעים של 'החותן' היו 'מנאמנות למולדת' ושמא מ 'שנאת החתן' . החתן – נאסר . 'המליץ' ינו'

1883

מעשה בשני חיילים בני העיר ' ביעלסק' שחשפו תעלוליו של "מעמיד פנים" כאילו הוא צדיק ו "בעל שם" והוליך שולל את בני העיר . 'המליץ' אוג' .

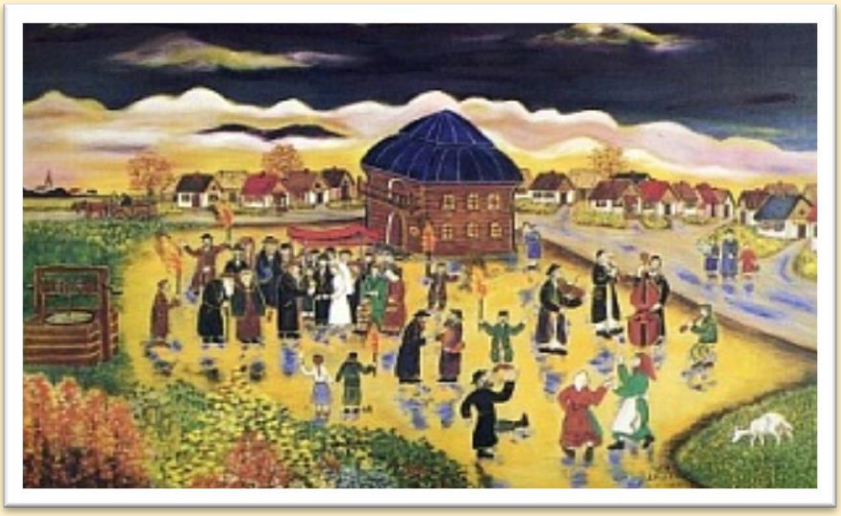
1887

למרות שהעיר 'ביעלסק' קטנה , לא עזבה את החיילים היהודים השוהים בעיר 'לכלכלם פעמיים ביום במאכלי כשרות - בעד מאה ושישים איש' . 'הצפירה' יונ'

1906

ברשימת אנשי - הצבא העברים שנהרגו ואבדו (הנעדרים) ב 'פורט - ארטור' (המבצר החשוב בקרב הפותח במלחמת רוסיה יפן) בשנת 1904 - 1905, הובא שמו של : 'ראוען' מהעיר 'ביעלסק' מהגדוד 'הסיבירי – מזרחי' 26 . צוין גם התאריך בו נהרג . ה'זמן' אוג'

ביעלסק : ההנהגה הדתית

חתונה בחצר בית הכנסת

1876 - תיקון הלוח

הרב שכנא הודיע שיש לתקן את הלוחות שהודפסו ב 'לובלין' . התיקון ב - אחד עשר יום באשר למועדה של תפילת הגשם : "טל ומטר" . 'הצפירה' נוב'

1889- שינוי במועד הגיוס (הפריזיוו)

הרב בן ציון שטערנפעלד מיידע : 'נודע לו עתה שהוקדם מועד הגיוס בעשרה ימים – לאחד בחודש נובמבר באזורי 'ביעלסק' ואורלע הסמוכה ועוד...ההודעה - לבל יכשלו בכסף ענושים ואיבוד זכויות ' ולכן מצא הרב את עצמו מחויב להודיעם לבל יאחרו . 'המליץ' נוב'

1890--בניית בית הכנסת "יפה עיניים"

הוקם לזכרו של ר' אריה ליב שכנא שישב על מדין - היה הדיין במשך כעשרים ושתים שנה בעיר . "יפה עיניים" כשם ביאורו על הש"ס . 'הצפירה' מרץ

1904

"מזכרת אמונה" - אזהרה דתית רוחנית

הרב בן ציון - אב בית דין 'ביעלסק' החותם עם רבנים רבים נוספים בשל : החשש מירידת מצב היהדות מפני ספרים חיצוניים בעברית וזארגאן בהם דברי כפירה , מזהיר נגד מסיתים ומדיחים שכל עניינם עגבות והוללות וכינוים גם : "מתועבים " . העיתון 'קול מחזיקי הדת' ספט'

1904

נגד : 'הציונות הדתית המזרחית' - " תנועת המזרחי " שפעלה

במסגרת ההסתדרות הציונית .

בן ציון שטערנפעלד אבד"ק 'בילסק' (מחבר שו"ת – שאלות ותשובות " שערי ציון ") ביטא את התנגדותו של חלק גדול ביהדות האורתודוקסית ל "תנועת המזרחי " . הרב בדברים קשים אף מדמה את 'המזרחית' לבור עמוק ברשות הרבים המכוסה רק בתבן וקש - המגדילים את הסכנה של כסוי השווא - בו מתפתים תמימים וישרים .

הסכנות העיקריות שראו היו : " דחיקת הקץ " - אין לעלות לארץ ישראל בטרם בוא "המשיח" והשפעת 'החילוניות' . 'החבצלת' נוב

.

1910

על מיכשול ה "שעטנז " ; וגם הטעמת "המחילה" בתפילת ליל 'יום הכיפורים '

הרב ב . צ . שטערנפעלד הרחיב , הסביר והתריע על 'השעטנז' - האיסור ללבוש בגד שבו ארוגים צמר ופשתן יחד לאריג אחד , הרב מציין שבדקו – שברו כפתורים ומצאו בד פשתן התפור בבגד של צמר בבגדי גברים ונשים , ולכן ביקש ליידע ולסמן במילה "כשר" את הראוי ללבוש .

בהיבט הרוחני , באותה הרשימה גם הצעתו להטעמה – הדגשה והבלטה בתפילה קודם "כל נדרי "

את נושא "המחילה" בהקשרה לחיי היום – יום ועל ידי כך , למנוע הסתמכות היתר של אלה הנוהגים 'להבליעה' בתפילתם וכך לדעתו תימנע גם אפשרותם כהיתר ל "עוולות" - אפילו קלות .

'המודיע' דצמ' וגם - באותו עיתון בשנת 1913 ספט'

'שעטנז' - הערה מבארת :

מעניין במיוחד הסברו של הרב קוק שפורסם ב "חזון הצמחונות והשלום" לפיו הצמר – נגזל מן החיה והותירה עירומה . הפשתן נלקח מן הצומח אותו גידל האדם . הצמר – גנאי לאדם הלא מוסרי הפוגע בחיה . הפשתן – שימוש מותר במשאבי הטבע . כדי להבחין בין לבישת הצמר – הלא מוסרית לבין הפשתן , אסרה התורה ללבשם ביחד.

1913

חיפוש ספרות תורנית : פירוש של "ההגר"א" (ראה גם באתר 'הכרמונים כותבים' הרשימה : " רחל - אחות הגואל ")

הרב כותב ומספר על החיפושים של פירוש ' הגאון מווילנה ' על "סדר זרעים" . את הפירוש ראה הרב שטערנפעלד בעבר . הרב מבקש מידע מכל מי היודע היכן החיבור . ידיעה זאת על החיפוש היא 'השלמה' ותוספת לרשימה שכתבנו באתר המשפחתי לעיל בשם : " רחל – אחות הגואל" .

הגואל של כתבי ה 'הגר"א' הוא אליהו לנדא מירושלים , נינו של 'הגאון' . אליהו הוא אחיה – ומאותה אם של רחל רלב"ג ממשפחתנו – משפחת גבריאלוביץ . 'המודיע' אוג'

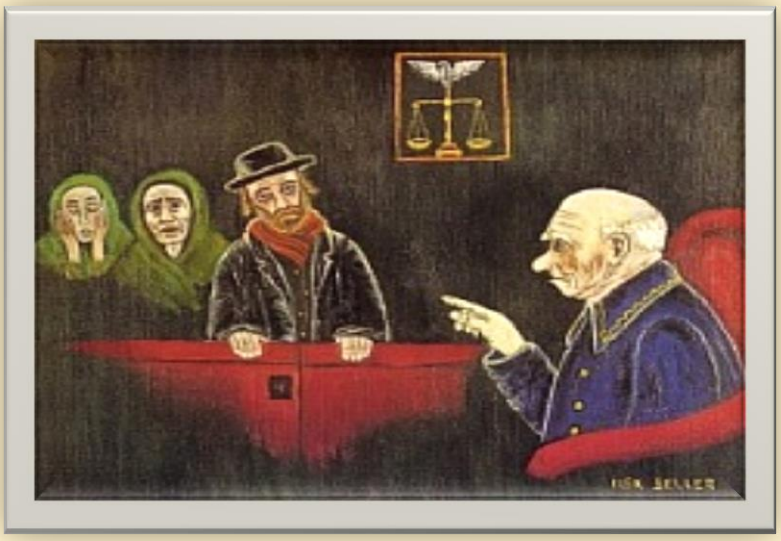
שאלות ותשובות.

1900 'הצפירה' דצמ' בית מגורים בכפר - הסמוך לביעלסק

שאלה : האם בית מגורים של יהודי בכפר – המרוחק כארבע ורסטות

(ארבעה ק"מ) מהעיר ביעלסק נחשב לעיר או דינו "מחוץ לתחום" - ככפר - האסור לישוב יהודי כפי שרצו פקידי המקום .

התשובה : מתבססת על החוק הפולני - המגורים של היהודי בבית המרוחק דינם כמגורים בעיר .

בית משפט

1902 'המליץ' יול' הערה ובקשת הבהרה - גבולות ארץ - ישראל

ברעזינסקי א . י . מ'ביעלסק' מבקש מעורך "המליץ" (רבינוביץ) בהערה - הארה תלמודית בנושא : האם עבר הירדן בכלל ארץ –ישראל יחשב - לפי דעת רבותינו בתלמוד ?

1900 'הצפירה' אפר' - 'ביעלסק' תהליך משפטי של "פשרה" ע"י רבנים.

הגראפין (בעל מעמד אצולה ועושר) מאריא ראניקער חוזר ומודיע ליעקב מאיר לערינמען מעיר 'ביעלסק' (פלך גראדנא) 'לבוא עימו להתפשר' ע"י רבנים בתנאי שיעקב לא יבחר ברבנים – קרוביו מ 'ביעלסק' ומ 'גראדנא' אלא ברב אחר . הגראפין יבחר בסגן הרב וויסאקעק מעיר "וויסקא -ליטעווסק" .

מהות הסכסוך המשפטי לא נמסרה . תהליך 'הפשרה' המוצעת עתיד להביא את שניהם לעמק השווה ע"י וויתור של כל אחד מהם על חלק מתביעותיו . 'הפישור' הוא תהליך משפטי 'המקביל' לבית המשפט . מעניינת ומאלפת מאד העובדה שמקובלת על הגראפין מאריא ראניקער הכרעת 'הרבנים' . הגראפין כבר פנה פעמים רבות בעבר והוא מצפה למענה של יעקב מאיר מעל גבי אותו כתב העת .

'ביעלסק' : " לישוב ארץ - ישראל " - " חובבי ציון " - והרעיון הציוני - התנועה הציונית

1884 'המליץ' אוק' קופות לישוב ארץ ישראל

קריאה גם ב 'ביעלסק' לאגודות "חובבי ציון" להנהיג בבתי הכנסת ובבתי המדרש , של חסידים , מתנגדים ומשכילים את קופות הפח עם הכיתוב " לישוב ארץ ישראל " . כל אחד מהמתפללים יתרום ביום ה "יארצייט" – יום השנה לפטירת קרובו והגבאי 'יזכהו' באמירת "הקדיש" .

1894 נציגות בתנועת חיבת ציון

בהודעת " חברת תמיכת בני ישראל עובדי אדמה ובעלי מלאכה בסוריא ובארץ הקדושה" –

הועד של תנועת "חיבת ציון" שהוקם בשנת 1890 ומושבו היה ב 'אודעסא' , מינה את מזיא אפרים מ 'ביעלסק' שהוא "המורשה" (בכל עיר היה 'מורשה' אחד) הפעיל , משתדל , האחראי לאסוף כסף התרומות וליתן קווינטציות – קבלות , אישורים לתורמים . עבודתו נעשתה שלא על מנת לקבל פרס כלומר - בהתנדבות 'ללא שכר' . 'המליץ' פבר'

1894 - לישוב ארץ ישראל

מזיא אפרים נודב כסף ל יא"י - "לישוב ארץ ישראל" לנשמת מיכאל מזיא 'המליץ' מרץ

1896

סכום התרומות ל יא"י שנאספו בבית המדרש ה 'ביעלסקי' . 'המליץ' נוב' .

1898 דרשות אהבה לציון ובוניה

"חובבי ציון" בעיר ביעלסק באמצעות פאנער מאיר ואבראמאוויץ יעקב מברכים את הדרשן מאיר דראגישטין על דרושיו הטובים המלאים אהבה וכבוד לציון ובוניה . 'המליץ' ספט'.

1898 הרעיון הציוני מכה שורשים ב 'ביעלסק'

הרעיון הציוני מצא לו נתיבות בעיר ורבים נתנו ידם לוועד המקומי של "אגודת חובבי ציון" .

שבעים רובל כסף נשלחו לוועד התמיכה . המדווח מהעיר הוא : יהושע סגל . 'הצפירה' נוב'

1899 למען : הלאומיות - הציוניות נגד : ההתנגדות האורתודוקסית

ברעזינסקי אברהם יהודה כותב ביקורת חריפה כנגד אותם האורתודוקסים כמו מחבר " מגן האמונה" הוא - טעפליצקי שלמה שיצא חוצץ נגד פרץ סמולנסקין , על מאמרו : " נחפשה דרכנו "

ברעזינסקי קורא לחיזוק הלאומיות – הציוניות ולהתגייס להגנה ופעולה למענה . 'הצפירה' אפר'

1900 " אוצר התיישבות היהודים "

ברשימה "מחשבות רצוצות " מסופר על שיחה ברכבת עם איש בא בימים מ'ביעלסק' המאוכזב מהמניות של "אוצר התיישבות היהודים" – הבנק של ההסתדרות הציונית שנוסד בשנת 1899 ונסחר בבורסה . 'המליץ' ינו'

1902 נתיבות ציון - נוסדו בביעלסק 'מנינים' וחדרי תפילה - ציוניים בדיווח על פעילות ציונית מקיפה בערים רבות נאמר שב 'ביעלסק' נוסדו "מנינים" ובתי תפילה ציוניים ובעיר נערכה התכנסות גם של האגודות מהמחוז . 'הצפירה' ספט'

1903 הכנסות מנשף ב 'ביעלסק' לתמיכת היהודים עובדי האדמה באה"ק.

ההכנסות - 'פרי הנשף' הספרותי שנערך בעיר הובאו לעיר 'אודיסה' 'לתמיכת היהודים עובדי האדמה בארץ הקודש' . 'הצפירה' יול' .

ביעלסק - למען ארץ ישראל וירושלים

1874 עבור עניי ארץ ישראל בערקאוויטץ יצחק בין התורמים עבור עניי ארץ – ישראל בעת הרעב .

'הלבנון' יונ'

1890 תרומה ל "מושב הזקנים " בירושלים

בחשבון 'ההכנסות - התרומות' גם תורם הרב בן ציון אב בית דין מ 'ביעלסק' 'החבצלת' יונ'

1911 עבור שכבות המצוקה בא"י - מפעלי התרומה והנהלים להקצבתה

הרב בן ציון שטערנפעלד קורא לעזור לנצרכים : לאלמנות ; ליתומים ; לזקנות וזקנים ;לתלמידי החדרים ; עבור חניכי בית חינוך עיוורים ותלמידי החכמים הגוועים ברעב .

הרב בן ציון היה בעל השפעה וסמכות "על קהילתית" ופנייתו יצאה למחוז ביעלסק ,וערים אחרות בגולה . הצעתו לעשות לכל מי "בעבור שנדר" – שנדב לצדקה יעשו לו הרבנים "מי שברך" – ברכה לזולת ויקוימו הנדבות – התרומות .

הרב ראה בייעוד של 'התרומות' ממש כאילו המדובר ב "פיקוח נפשות" . לשם המימוש הצודק ביקש לקבוע 'באסיפה' את חלוקת הכספים הנאספים באופן פרטני לנזקקים . 'המודיע' ספט'

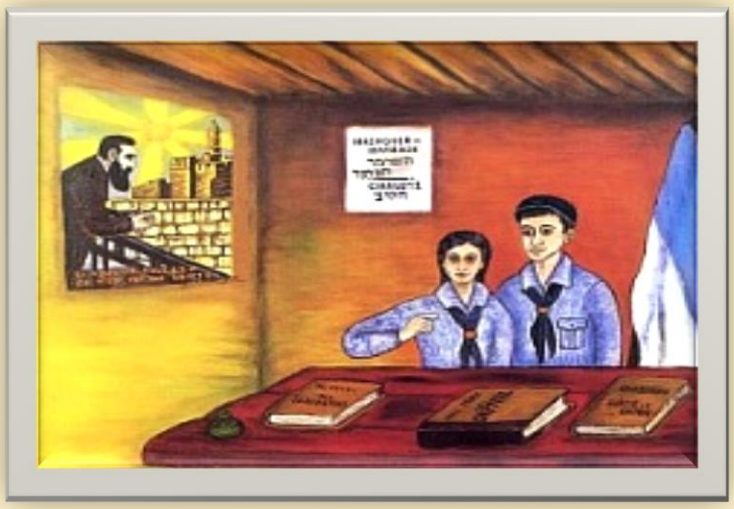
בני ביעלסק בארץ - ישראל

1888 מקבלים תמיכה ע"י "חברת עזרת נדחים"

משה אליהו ויעקב ליב מביעלסק נזכרים בין הנעזרים ע"י "החברה" שבין מייסדיה היה ישראל דב פרומקין . התמיכה שקיבלו הייתה בקטגוריה של ' לעובדים בשעה שלא ימצאו מלאכה ' היו מובטלים . 'החבצלת' יונ'

1913 נצר לבני ביעלסק בידיעה על מותו של צבי – הירש ילין שחי כיובל שנים בירושלים צוין אביו שלום שכנא שכונה "בעל מגיה" שהצטיין בהגהת ספרי התורה בערים ועיירות רבות בשעה שעשה דרכו לא"י. אחיו – ר' אריה ילין שהוא דודו של צבי – הירש ילין , היה ראב"ד של 'ביעלסק' . 'מוריה' דצמ'

ביעלסק - מפעולות ההסתדרות הציונית בעיר

פעילות ציונית

1905 " לזכר נשמת הרצל "

הוכרז מטעם הציונים לסגור את החנויות ולהתאסף בבית המדרש להספיד כראוי את מנהיגנו הד"ר הרצל ז"ל , הדליקו נרות שחורים, ארון הקודש כוסה בכפורת שחורה ועליה הכתובת: " לזכר נשמת הרצל ". הבית היה צר מהכיל את הגברים והנשים (הייתה אף הפרעה מחוגים ליברלים וגם מהמטיפים להתנצרות – לקתוליות) הכותב חותם "ציוני" 'הזמן' אוג'

1914 "צעירי ציון" מ "ביעלסק"

בתיאור המפורט של חגיגת היובל לכבודו של דוד פרישמאן שנערכה בעיר לודז' , פרישמאן – הסופר , המשורר , המתרגם , עיתונאי ועורך עברי מחלוצי הספרות העברית המודרנית , נזכרה גם הברכה – הטלגרמה של "צעירי ציון" מ "ביעלסק" . "צעירי ציון" - התנועה העממית של צעירים יהודים – ציונים שהדגישו ציונות מעשית : עלייה , חלוציות , עבריות ובנוסף - רוב החברים היו בעלי השקפות סוציאליסטיות .

'הצפירה' מאי

1921 נציגי 'ביעלסק' בפעולות אזוריות ב 'ביאליסטאק'

השתתפות נציגי ההסתדרות הציונית מ 'ביעלסק' בהתכנסות מועצות אזוריות .

'הצפירה' פבר'

הודעה ביידיש על התכנסות נציגי ערים רבות בנושאי פעילויות החוגים - בעיות ופתרונן

'היינט' ביידיש פבר'

1924 התכנסות דירקטורים – מנהלים של "קרן היסוד" מ 'ביעלסק' שלושה חברים .

'היינט' פבר'

1927 מפעל התרמה - "לגאולת הארץ"

ברשימות מקיפות של שמות תורמים וערים , נזכרת אף "ביעלסק - פאדל. " – ורק בציון הבנק בעיר אליו יש להעביר את התרומות .

'היינט' מרץ

1935 'ביעלסק' - אסיפת הסברה למען "קרן היסוד" בעיר - בשבת בבוקר . שלושת המרצים : מוארמאן יצחק ; מארק - פוסטעלניק וי . לעווינסאן .

'היינט' נוב'

'ביעלסק' - על לוח המודעות

ברכות : אירוסין – חתונות – אבל – עגונה – נעדרים – מסחריות – חיפוש קרובים – שארית הפליטה

1893 ברכות לרב שטערנפעלד אבד"ק ביעלסק לנישואי בנו חיים . 'המליץ' מרץ

1894 ברכה של יצחק גולדשטיין 'המליץ' מרץ

1894 ברכה לאיסר מינץ לחתונת בנו . 'המליץ' דצמ' .

שמחה בעיירה

1897 "האשה הנעצבת" שאשה בת ר' בעריל ליב בעיר "ביעלסק" , שנותרה עזובה מבעלה הסובב בערים , לקח ממנה את דמי הנדוניה , השאיר אותה ואת בנה ללא מזון ומחיה וללא "גט" וכידוע לה הונה עוד נשים המחפשות כמוה – אחריו .

הבעל מאיר חוניץ פרסם הודעה כעבור עשרה ימים בעיתון בכותרת : "לטענת עגונה מדומה" לטענת הבעל , באותו עיתון , האשה היא שנעלמה ושינתה את מקום מגוריה ללא ידיעתו .

לדבריו – אשתו היא שהעלילה עליו לתת את שמו לחרפה. ובאשר לנשים נוספות...- לא היו הדברים מעולם . 'הצפירה' יונ' 1900

הספד קצר של א . וויסטענענצקי על מותו של יהושע פאלק הערשבערג 'הצפירה' אוק' 1905

העיתונים "הזמן" ו "החיים והטבע" מפרסמים את ההודעה שהאדונים יונגערמאן מ . וטילמאן י . הם סוכני העיתונים ב "ביעלסק" 'הזמן' פורסם מרץ ובמאי 1906

הודעה ברוסית ובעברית : מרים בת יעקב הכהן שפירא ומשה בן בצלאל קאנדעלאוויץ "מאורשים" . 'הזמן' מרץ

1914 ברכה על האירוסין של רחל פארבער מ 'ביעלסק' עם יצחק ריינדארף מוורשה

'דער מומנט' ביידיש ,פבר'

1923 חיפוש קרובים , הודעה של "הועד הלאומי" בארץ ישראל - ביתם של קרזון אסתר ויוסף מ "ביעלסק פלך גרודנה " מחפשת את הוריה . 'דואר היום' מרץ

1934 מחפשים את הנעדר ישיע ברזשעזיבסקי . המודעה ביידיש במדור "הודעות קטנות" נותנים סימנים מזהים של הנעדר . היעלמותו קשורה באירוע – בנסיעה בין "ביעלסק" ו "וורשה" 'היינט' יונ'

1944במדור "מהגולה והשבי " מוסר לבקובסקי מוטל מ 'בילסק - פודולסקי' הודעה , דרך " לשכת המודיעין המרכזית של יהודים בברית המועצות " לדודה ציפורה – ציפה כ"ץ ולילדיה ולמשפחת גולדה ב 'ראשון לציון' . ההפניה לקבלת הפרטים במשרדי "הסוכנות היהודית בארץ ישראל" בעיר 'תל אביב' . 'הצופה' אפר' וגם ב 'על המשמר' מאי

1946 קרמר רבקה מ 'גרודנה' הנמצאת באוסטריה – בקטע בעיתון "ניצולים מגרודנה המחפשים קרוביהם" מחפשת את שתי חברותיה בשם 'קרמר' מ'סיקורקה'...'על המשמר' אוג'

1948במדור 'מתבקשים' בויארסקי משה מ 'בילסק' ע"י פאני שטיין מרץ 'דבר'

1949 קרוצזבסקי מהעיר "בילסק – פודלסקי" מחפש בני משפחה ב 'שיקגו' .

אפר' Chicago sentin

'ביעלסק' - חיי מסחר

1878 ב "לוח ווילנא" - ימי השוק השנה ב 'ביעלסק' הם : כ"ב תשרי ויום י"ד בחודש שבט

חנויות ברחוב הראשי

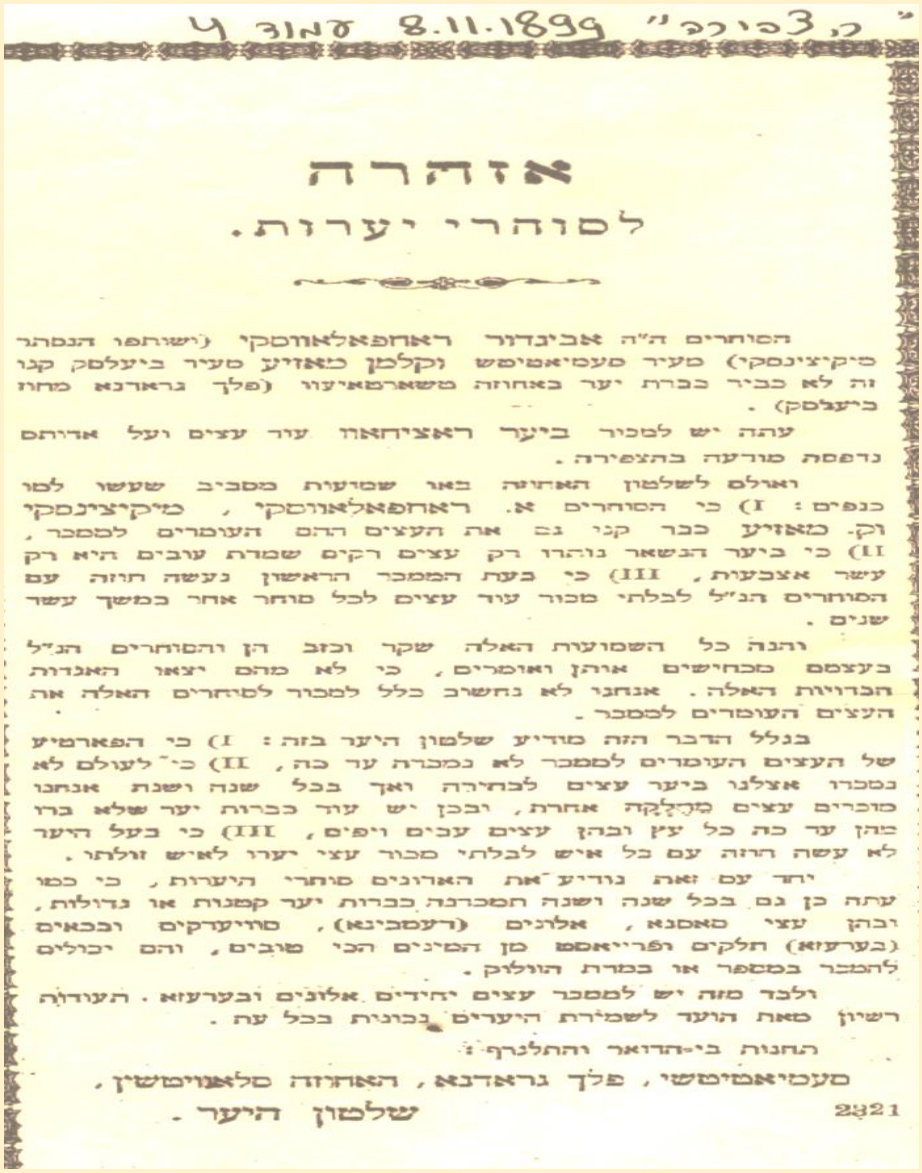
סוחרי יערות. - מכרזים

1899 מכרז של השלטון בדבר מכירת יער . במכרז פורטו סוגי העצים והשימושים :לעשיית קורות לבנייה ; אדנים - לוחות עץ לרהיטים ולמוטות . כמו כן האינפורמציה באשר להעברת לוחות העץ על הנהר והסעתם על מסילת הברזל אל התחנות . העיר "ביעלסק" הייתה אחת היעדים . 'הצפירה' אוק'

1899 "אזהרה לסוחרי יערות"

ההודעה מלמדת באשר לדרכי המינהל והביצוע של 'רשות שלטון היער'.

הפתיחה בהכחשה על מה שפורסם על הסוחרים היהודים מ 'ביעלסק' והם :אביגדור ראחפאלווסקי וקלמן מזיא כאילו רכשו "למפרע" חלקות יערות . האזהרה מלמדת כי 'שלטון היער' נוהג ב 'עין מפקחת – מבקרת' על הנעשה . נאמר שלא נמכרו עצים בודדים - 'לפי בחירה' מחלקות יער אלא אך ורק 'חלקות שלמות' . כמו כן בכל שנה מאזור אחר ביערות . ההודעה גם מביאה רשימה פרטנית של שמות – סוגי העצים . 'הצפירה' נוב'

אזהרה

לסוחרי יערות.

הסוחרים ה"ה אביגדור ראחפאלאווסקי (ישותפו הנסהר מיקיציגסקי) מעיר סעמיאטיטש וקלמן כאזיץ מעיר ביעלסק קנו זה לא כבר כברת יער באחוזה טשארמאיעוו (פלך גראדנא מחוז ביעלסק).

עתה יש למכור ביער ראציחאוו עור עצים ועל אדיתם נדפסת מודעה בהצפירה.

ואולם לשלטון האחוזה באו שמועות מסביב שעשו לסו כנפים: I) כי הסוחרים א. ראחפאלאווסקי, מיקיציגסקי וק. כאזיץ כבר קנו גם את העצים הדם העומדים למסכר, II) כי ביער הנשאר נוהרו רק עצים רקים שמרת עובים היא רק עשר אצבעות, III) כי בעת המסכר הראשון נעשה חוזה עם הסוחרים הנ"ל לבלתי מכור עוד עצים לכל סוחר אחר במשך עשר שנים.

והנה כל השמועות האלה שקר וכזב הן והסוחרים הנ"ל בעצמם מכחישים אותן ואומרים, כי לא מהם יצאו האגדות הבדויות האלה. אנחנו לא נחשוב כלל למכור לסוחרים האלה את העצים העומדים למסכר.

בגלל הדבר הזה מודיע שלטון היער בזה: I) כי הפארמיץ של העצים העומדים למסכר לא נמכרה עד כה, II) כי לעולם לא נמכרו אצלנו ביער עצים לבחירה ואך בכל שנה ושנה אנחנו מוכרים עצים מחלקה אחרת, ובכן יש עוד כברות יער שלא ברו מהן עד כה כל עץ ובהן עצים עבים ויפים, III) כי בעל היער לא עשה הזוה עם כל איש לבלתי מכור עצי יערו לאיש זולתו.

יחד עם זאת נודיע את האדונים סוחרי היערות, כי כמו עתה כן גם בכל שנה ושנה תמכרנה כברות יער קטנות או גדולות, ובהן עצי מאסנא, אלונים (דעסבינא), סויעדקים ובכאים (בערעזא) חלקים וסרייאסס מן המינים הכי טובים, והם יכולים למכר במספר או במדת הוולוק.

ולבד מזה יש למכר עצים יחידים אלונים ובערעזא. העודוה רשיון מאת הועד לשמירת היערים בכונית בכל עת.

תחנות בי-תדואר והתלגרף:

סעמיאטיטשי, פלך גראדנא, האחוזה סלאבויטשין,

שלטון היער. 2321

1903 מכירה פומבית של חלקות יער המדובר באזור של הגראף זאמויסקי ב 'מחוז ביעלסק פ' גראדנא' באחד עשר אתרים של עצים משובחים וטובים . הובאו גם התנאים של המכירה - קנייה . 'הצפירה' אוק'

חוטבים עצים

<u>עבודת כפיים - חקלאות</u>

1880 משפחות אחדות מ "ביעלסק (פלך הוראדנא) " וביניהם חרש ברזל – בעל מלאכה ,

רוצות לעבוד עבודת אדמה . 'המליץ' יונ'

בשדה

<u>מלאכה - חרושת מעשה</u>

<u>1903</u> נתונים סטטיסטיים

העיתון מביא נתונים מספריים לאזור 'גראדנא' המתייחסים לשנת 1902 מהם עולה ש 'מחוז ביעלסק' הצטיין במספר בתי החרושת ובערכם הכספי הכולל של המוצרים . רוב הפועלים באזור הועסקו בבתי מלאכה קטנים להפקת בדי צמר . 'הצפירה' אוק'

<u>1927</u> הכחשה של ארגון בעלי מלאכה ב 'ביעלסק'

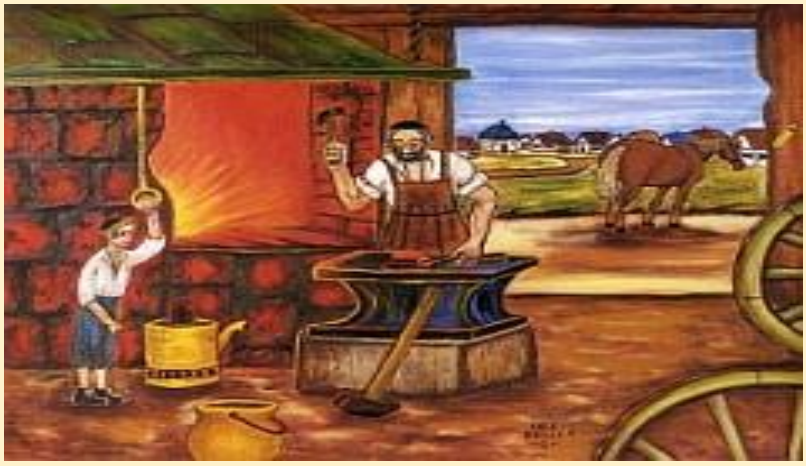
ההכחשה היא בעניין דיווח לא אמין על שביתה שהתקיימה 'כביכול' בעיר . 'היינט' ביידיש ינו'

<u>1927</u> משלחת מסחרית מליטא בפגישה עם בעלי עסקים ב 'ביעלסק'

באי כח של 'לשכת המסחר הליטאית' באו לפולניה כדי ליצור קשרי מסחר בתחום האריגים .המשלחת נפגשה עם בעלי מפעלים בענף ב 'ביעלסק' . 'הצפירה' ספט'

<u>1934</u> 'מאבק מסחרי' בענף הטקסטיל בין 'בילסק' והעיר ' לודז' '

במדור 'ידיעות אחרונות' מדווח על המאבק בין הפירמה " ווירוב ביעלסקי " העוסקת בתעשייה ושיווק תוצרת טקסטיל ומפעל מתחרה , באותו ענף בעיר לודז' . 'היינט' ביידיש יול'

נפח

<u>על דברי בילסק ואנשיה</u>

"עוד לא נותקה השלשלת

עוד נמשכת השלשלת

אני אבות אלי בנים"

מילים : יצחק למדן- אב מייסד בשירה העברית המתחדשת.

פרק זה , לדעתי , הוא רשימה חלוצית בספרי "יזכור "

הקטעים מתוך "העיתונות היהודית ההיסטורית " הם כאלומות אור - הפותחות עבורנו אלבומי משפחה , זיכרונות ומזכרות . רובנו נולדנו כאן ויד אבותינו תוליך ותעצב גם דמותנו . למי דמינו ? ולמי ידמו צאצאינו ?

בילסק עיר קטנה. ואנשים בה - פשוטים וללא זיקוקין וכותרות ראשיות . אנשים שרבים מהם לא נשארו בחיים...מי בגטו ומי בתאים ובעינויים . גם קטנים שלא גמרו לגדול והם נשאו עימם חלום גדול .

בילסק לא גידלה "אנשי שם" כמו - אדירי דורות - מנהיגים שהם ראשי וגאוני כלל ישראל אבל לאנשיה וילדיה אימותינו ואבותינו לכל אחד מהם "יש שם" שנתנו לו הוריו . לא תמיד נשארה עימנו ב " יד ושם " דמותו , קומתו ואופן חיוכו אפילו – אולי לא "מותו" .

בעזרת ספר " יזכור " בילסק - פודלסקי וקטעי העיתונים אנחנו יכולים 'לשער' דבר 'כמיהתו' , 'מלאכתו' , 'כתליו' , 'שכניו' , ו " אהבותיו " .

התמורות ב 'בילסק' - בראי העיתונות

הקריאה ב 'עיתונות היהודית ההיסטורית' והסקירה של הפרסומים על העיר בעיתונים לאורך עשרות שנים מאפשרת לעקוב ולציין את השינויים המרכזיים שחלו בתחומים השונים .

מלימודי הקודש - פקחו עיניהם צעירי עמנו בעדתנו להתחקות על שרשי מדע ולשון

מתלמידי 'החדר' אל חניכי הגימנסיה .

מבית המדרש אל "קן " המפלגה הציונית .

ממורים חסרי ידע למנהל בעל השכלה אקדמאית

מהחייט אל הפועל בחרושת

מיחידים יושבי ארץ הקודש לעולים וחלוצים מתערים בישוב הארץ במדינה בדרך ובישראל .

אל ההנהגה הדתית של הרבנים והדיינים להם ההלכה והפסיקה וסמכותם על העיירה וסביבותיה הצטרפה בשעתה גם ההנהגה הארצית של ההסתדרות הציונית , המפלגות והמוסדות אנשי "חיבת ציון" ובעלי "השקל" הציוני נאמני "הרצל" ומעריצי יצחק גרינבוים מנהיגה הלאומי של יהדות פולין .

המאפיינים של "בילסק – פודלסקי " העולים מן העיתונות היהודית ההיסטורית

הקריאה העוקבת מאפשרת ללמוד על הקווים המשותפים – הבולטים והייחודיים של הקהילה .

הנושאים העיקריים הם :

לכידות ואחריות קהילתית – לדוגמא הרב מיידע בדבר השינוי במועד הגיוס – למניעת עונשים .

שאיפתם של רבים להתחבר ב 'חבל טבורם' אל היהודים יושבי ארץ ישראל .

" אנו נהיה בין ראשוני התורמים " גם 'נעשה ונשמע' לעזרה , הצלה ובכמיהה לארץ הקודש .

המחלוקות "מתונות" כמו בין האורתודוקסיה השמרנית וההסתדרות הציונית .

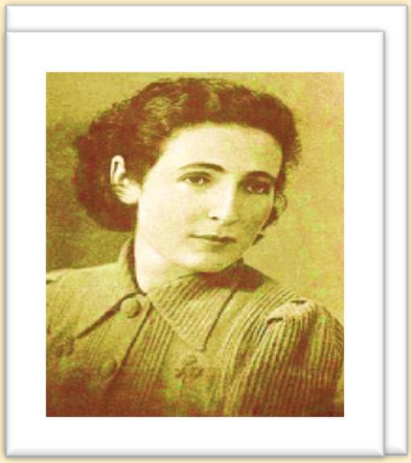
" יחסי גומלין " בחלק מהזמנים עם השלטונות שבעיר ובמחוז .

חיי תרבות וחברה פעילים וערניים : נשפים לספרות , תהלוכות , תזמורות , חגיגות ספורט...

שאון המונה של קריה : חיילים , תלמידי 'החדרים' , חניכי בית הספר "תרבות" דיינים ,פועלים ואומנים , סוחרים ו 'בעלי בתים ' , ילדות וילדים ובני כל הגילים .

האם לסוחרי היערות הייתה שירה של : 'ניגון של יערנים ' ?האם שרו החייטים את השיר העממי ביידיש *" כך תופר חייטנו / כך תופר החייט / יום ולילה שבו כפופ. / ושכרו הוא קרוב נקופ..."* התרגום של לוינסון .

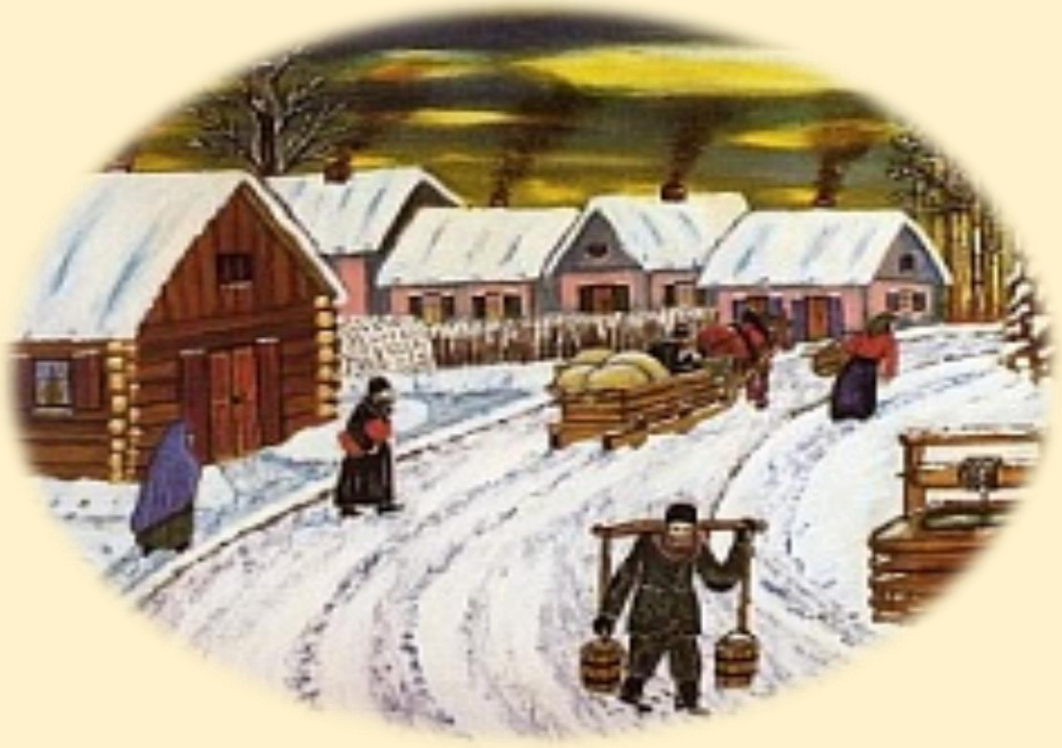
" ניגונים " המילים : פניה ברגשטיין הלחן : דוד זהבי

שתלתם ניגונים בי , אבי ואמי ,
ניגונים מנאורים שכוחים ,
ברזינים , ברזינים נשאם לבבי –
אתה הם עולים ובואחים .

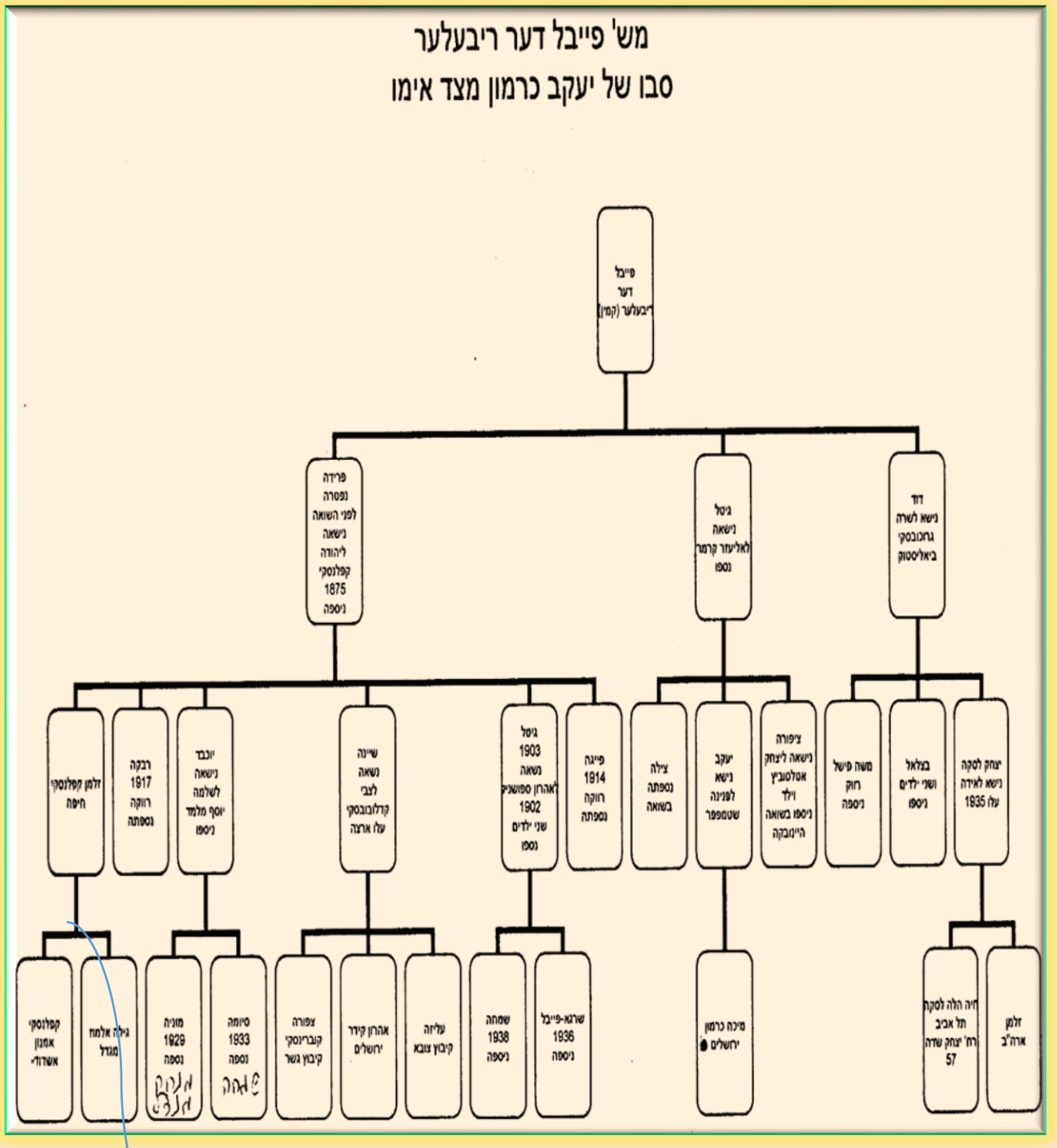
אתה הם שולחים בארות בדמי
שורשיהם בעורקי שלובים ,
ניגונך , אבי , ושיריך אמי ,
בדופקי נעורים ושבים..." .

פניה

פרק ב' – משפחת קמין

1. משפחת קמין –משפחתו של יעקב מצד אימו -גיטל

עץ-המשפחה מצד פייבל קמין (פייבל דער ריבעלער)

בן נוסף דן קדם

אב המשפחה פייבל (שרגא) קמין היה ידוע בכינויו "פייבל דער ריבעלער"

בני המשפחה מספרים כי נקרא כך על שם המקום ממנו הגיע.

אלא שהשקענו מאמצים על מנת לאתר מקום בעל צליל דומה ברחבי מזרח אירופה והמקום היחידי שהצלחנו לאתר היה העיר revel (היום טאלין בירת אסטוניה).

בעיר טאלין התגוררו יהודים כך שאפשרות זו אינה מופרכת מעיקרה.

שם משפחתו הרשמי היה קמין .

את שם אשתו של פייבל איננו יודעים אך מאחר ולנכדות וגם לנינה אחת ניתן השם פייגל (ציפורה) ומדובר בבנות שהינן צאצאיות ישירות שלו –יתכן מאד שזה היה גם שמה של האשה שנפטרה כנראה בגיל צעיר מאחר והנכדים לא הכירו אותה.

פייבל שהיה דמות דומיננטית במשפחה. איש עסקים מוכשר וגם מעורב מאד בחיי הקהילה.

הייתה לו מאפיה בפאתי העיר ובמלאכת האפיה שיתף גם את בתו ובנו.

(כנראה את פרידה ודוד).

יעקב מציין את האופה המוכשרת שרה שנודעה בכינויה "שרה די בעקערקע" (שרה האופה) - יתכן מאד שהכוונה לשרה לבית גרוכובסקי אשתו של הבן דויד.

בפרק העוסק בסיפור העיירה הבאנו קטעים שונים שכתב יעקב אשר בהם מצויין גם הסבא.

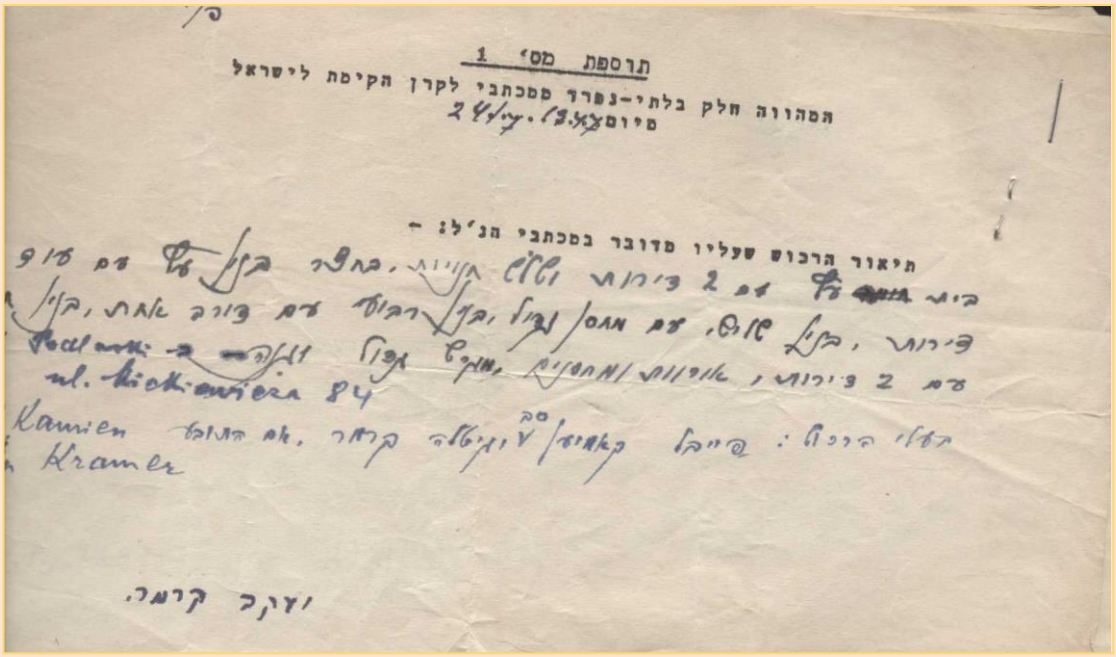
פייבל עשה כנראה חייל בעסקיו.

בסוף שנות ה-40 רשם יעקב את נכסי הסב בפולין והעביר הרשימה ל"קרן הקיימת" לאחר שהועלתה האפשרות שבני המשפחה יקבלו פיצוי על הרכוש שאבד.

נושא הפיצויים לא יצא בסופו של דבר אל הפועל .

במסמך מצוינים שלושה בנינים עם כמה וכמה דירות ,חנויות מגרש ועוד.

לפחות חלק מבני המשפחה התגוררו באותו קומפלקס דירות.

צפורה קוברינסקי תארה בשיחת טלפונית עמנו לפני מספר שנים את הבניינים שהיו שם:

הבית בביאלסק פודלסקי (ע"פ שיחה עם ציפורה קוברינסקי ל"ל)

המשפחה התגוררה ברח' מיצ'קייביצה מול ה"ראטוש" (בית העירייה).

כשנכנסו הרוסים הוחלף שם הרחוב לרח' ענין.

הרחוב היה הרחוב הראשי בעיר ומשם עברה הדרך לביאלסטוק,מצד אחד , ולברסק מהצד השני.

הבית היה בן קומה אחת .

באותו הבית בשתי דירות נפרדות גרו שתי האחיות מיטל ופריידה עם משפחותיהן.

מיטל הייתה נשואה לאליעזר קרמר היתה להם דירה עם כמה חדרים : בכניסה היה סלון, היה עם חדר לשתי הבנות- ציפורה וזילה ,חדר להורים וחדר ליעקב.

בבית היה מטבח עם יכולה לחדר שמש כרו עוד יהודים כולל קרובי משפחה.

לאליענר קראר הייתה חנות לכלי כתיבה או לבדים.

פרידה האחות של ציטל התעוררה באותו הבית. לבעלה הייתה חנות לדברי מתכת, מסמרים וכו'.

פרידה ובעלה אהבו חתולים והייתה להם חתולה נקנה שהמליטה.

ציטל החליטה לקחת חתול נכר אלא שהתברר שהנכר שלקחה המליט ומאז נחקו כולם על ה"יצ" שלה .

(מפיה של ציפורה קוברינסקי קיבוץ עשר הנכדה של פרידה 13.5.08)

מסתבר ,אם כן, שהיו לסב דירות שבחלקן התגוררו בני המשפחה , בחלקן היו חנויות שנוהלו על ידי המשפחה וחלקן היו מושכרות.

פייבל היה מוסיקאי בעל קול ערב ושמיעה טובה עקב כך שימש כבוחן חזנים והוא עצמו שימש כ"בעל קורא" בתפילות במועדים החשובים.

פייבל ייצג גם את הקהילה בסכסוכים משפטיים מול שכניהם .

יעקב מתאר מקרה של הצלחה (בפרק בעוסק בעיירה בילסק) .

הסבא פייבל היה נערץ מאד על יעקב ולימים כאשר החל לכתוב ולפרסם את מאמריו כינה את עצמו כ"נכד של שרגא " (שרגא - שמו העברי של פייבל).

לפייבל נולדו שתי בנות ובן:

פרידה קפלנסקי,

גיטל (גיטלה) קרמר,

דויד קמין.

בנין העירייה הישן (הראטוש) ברחוב מיצ'קביץ שלידו התגוררה המשפחה

בכל מקום שמופיעה המילה מיצ'קביץ, הכוונה לרחוב.

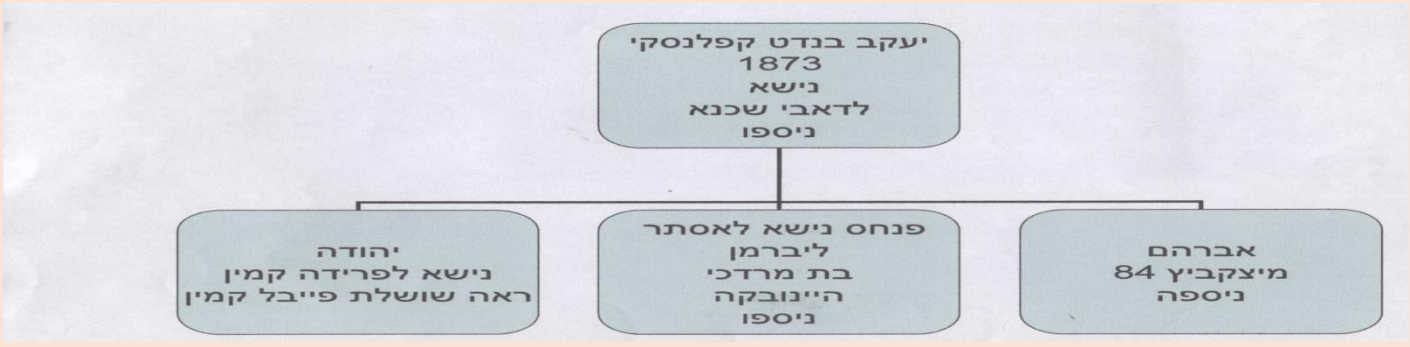
הבת פרידה קפלנסקי (קמין)

נישאה ליהודה קפלנסקי שמשפחתו הייתה מושרשת וענפה בבילסק.

ככל הנראה היה יהודה קפלנסקי בן משפחה קרוב של שלמה קפלנסקי מביאליסטוק ממנהיגי פועלי - ציון ומנהל הטכניון בחיפה.

יהודה קפלנסקי

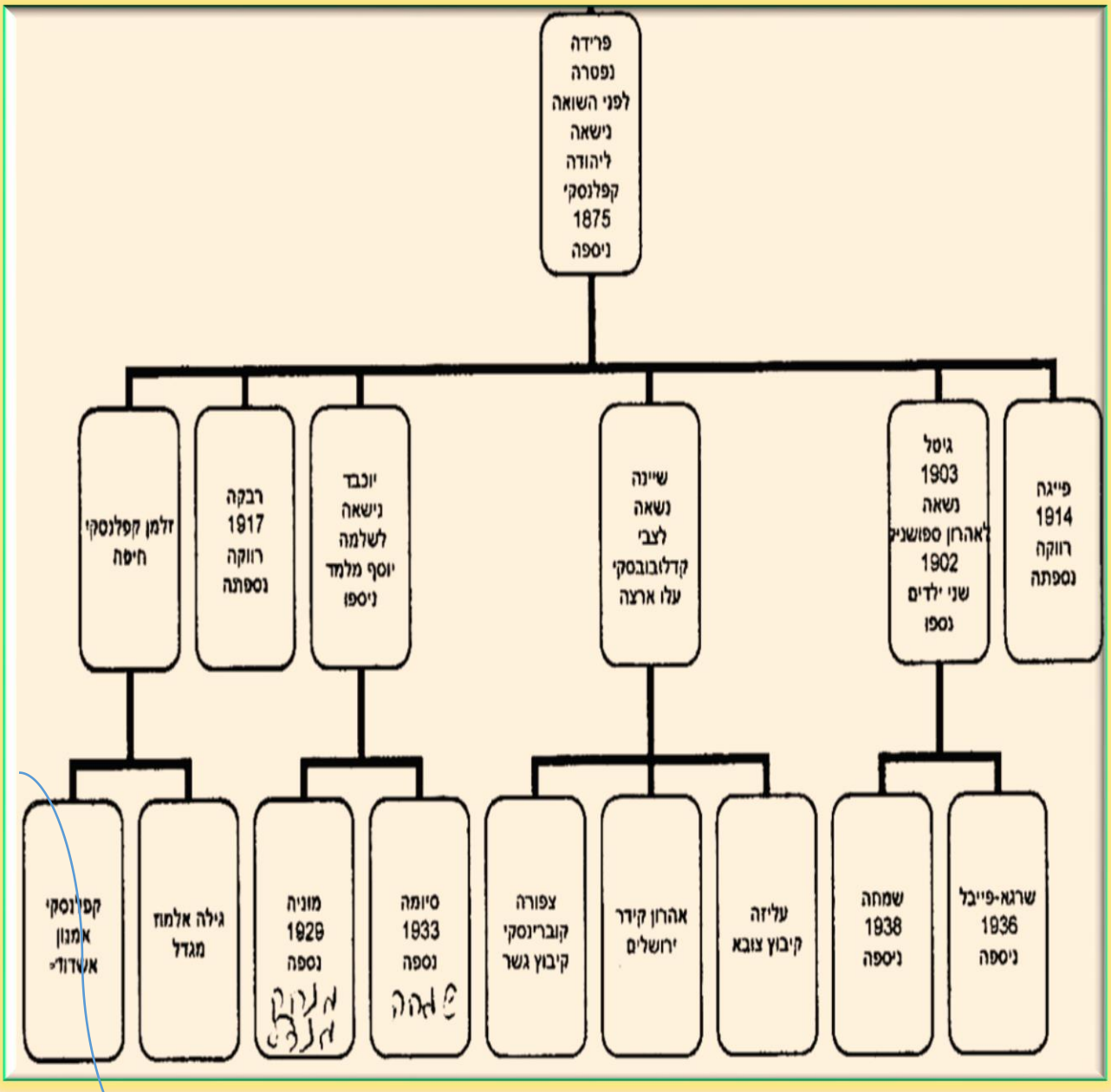
הוריו ואחיו של יהודה קפלנסקי ,יליד 1875,בעלה של פרידה לבית קמין

(כאשר מוזכרת המילה" מיצקביץ' הכוונה תמיד לרחוב בבילסק)

לפרידה ויהודה נולדו שישה ילדים. חמש בנות ובן:

גיטל, שיינה, פייגה, יוכבד, רבקה והבן זלמן.

פרידה נפטרה עוד לפני השואה.

דן-בן נוסף של

זלמן קפלנסקי

גיטל ספושניק (קפלנסקי)

ילידת 1903 נישאה לאהרון שפושניק היו הורים לשני ילדים.

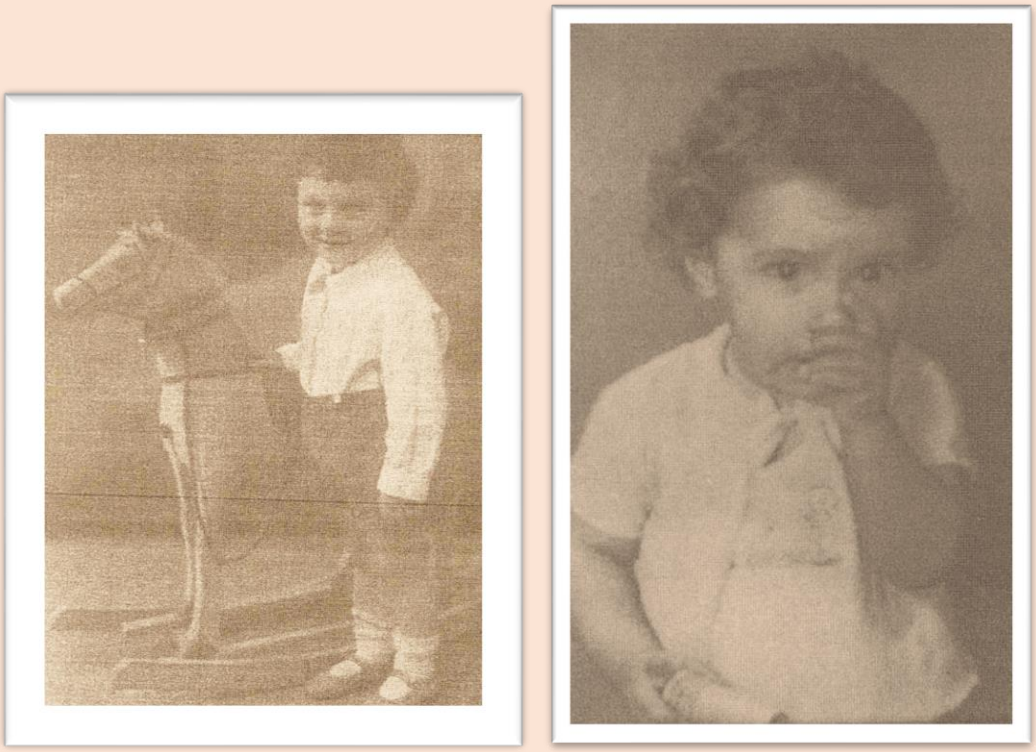
שרגא –פייבל ,יליד 1936

שמחה-יליד 1938.

ניספו כולם.

גיטל ספושניק

ילדיה של גיטל

נוף בבילסק

פייגה קפלנסקי

ילידת 1914 נספתה בשואה, רווקה.

פייגה

שיינה קדלובובסקי (קפלנסקי)

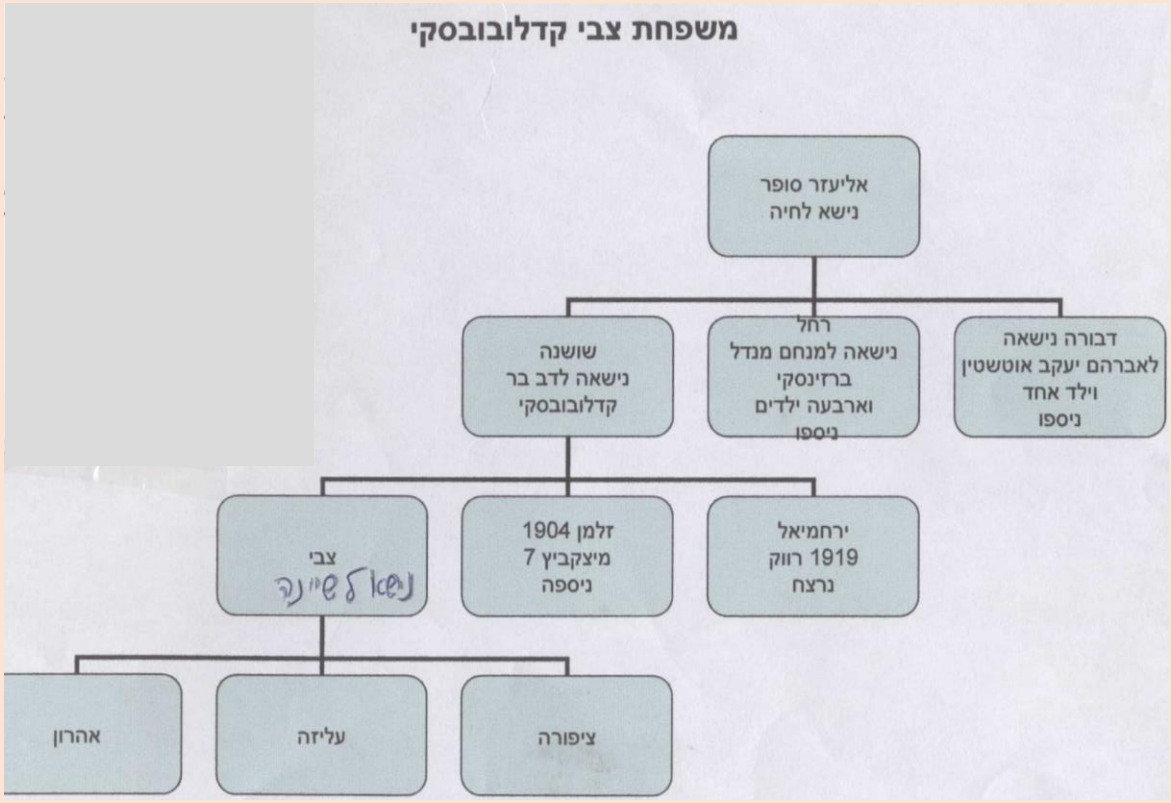
נישאה לצבי קדלובובסקי שהיה בעל עמדה ומעמד בעיר .

בני המשפחה ניצלו מאחר וגורשו לרוסיה - הם וילדיהם:

צפורה, עליזה ואהרון עלו ארצה .

ההורים התגוררו בחיפה.

הבת ציפורה קוברינסקי בקבוץ גשר, עליזה-בקבוץ צובא ואהרון-מתגורר בירושלים.

בית עץ ישן בבילסק

שיינה קדלובובסקי

נשואי אהרון קידר (בנם של שיינה וצבי קדלובובסקי), ונאוה-עומדים מצד שמאל פנינה ויעקב כרמון וזלמן קפלנסקי. יושבות לפניהם האם שיינה לבית קפלנסקי ושרה קפלנסקי. צבי קדלובובסקי יושב ליד בנו, החתן.

בתמונה זו מופיעים שלושה מתוך ארבעת בני הדודים ששרדו את השואה

ציפורה קוברינסקי בתה של שיינה קדלובובסקי לבית קפלנסקי על ברכי אביה, צבי, יושבת שלישית משמאל.

יושב בשורה הראשונה שני מימין זלמן אחיה של הלה לסקה לבית קמין נכדתו של דויד, הלה יושבת מאחורי הילד הראשון מימין-שניהם ילדיו של יצחק קמין.

מאחוריהם מחזיק הדוד מלמדוביץ -בעלה של יוכבד לבית קפלנסקי את שני ילדיו מוניה וסיומה.

מוניה(מנחם מנדל) ,סיומה (שמחה) והוריהם נספו.

כתתה של ציפורה קוברינסקי בבילסק

גן הילדים של ציפורה בבילסק

ציפורה-האהבה לחתולים עוד מהבית בביאלסק.

גם הסבא יהודה קפלנסקי גידל בביתו חתולים

על קברה הטרי של צפורה קוברינסקי-ציפורה הייתה אם שכולה .

היא ובעלה אריה שכלו את בנם יוסי בשנת 1982 -במלחמת - לבנון.

שבועיים לפני סיום קורס קציני שריון.

בית גשר אבל ומשתתף בצערם של
אריה, חיימקה, נורית והמשפחות
על מותה של
ציפורה קוברינסקי ז"ל
מי ייתן ולא תדעו עוד צער
יהי זיכרונה של ציפורה שמור עמנו לעד

ציפורה קוברינסקי ז"ל
נולדה – 1.11.29, נפטרה - י"ט אדר תשע"ב, 3.3.12

בראשון לנובמבר 1929 נולדה אמא, ציפורה, בת בכורה לאמה, שיינה קפלנסקי ולאביה צבי קדלובובסקי. מקום הולדתה פולין, בעיירה בשם בילסק פודלסקי. אביה עסק במסחר בעצים והיה פעיל ציוני במפלגת פועלי ציון. בסיפורה על ילדותה ובתמונות שנשארו, מתקבל הרושם שאמא הייתה קשורה לאביה. הוא היה איש חם עם הרבה חברים. לימים, כשכבר התבלבלו מחשבותיה בין עבר להווה, בין מציאות לדמיון, הייתה אומרת שאבא שלי, אריה, הוא אבא שלה, צבי. הדאגה והמסירות לאין קץ של אבי הייתה אולי פיצוי עבורה לחסר שחוותה כילדה. אמה הייתה אשה חכמה ודעתנית, ממשפחה מיוחסת. דמות חזקה ודומיננטית במשפחה עם גינונים של בת אצולה.

אמא, שדמתה במראיה לאביה, קבלה את אופיה ותכונותיה מאמה. תמיד הייתה מאד רגישה לכבודה ולא נתנה לפגוע בו.גם בשנים האחרונות לחייה, כשהייתה תלויה כמעט לחלוטין בעזרה ובטיפול של אחרים. התעקשה, לעיתים בבוטות ואפילו בקצת אלימות, שיעשו את מה שהיא רוצה.

דקות ספורות לפני שהנשמה האחרונה יצאה מגופה, כשהיא עוד בהכרה, חזרה ומלמלה משפט ברוסית שצביקה אקרמן ואני לא הבנו מה פירושו.צביקה ניסה לחבר איזה מילה עם צליל דומה ואז, בעברית ברורה, אמרה לו: "אל תצחק עלי, אמרתי – אני לא יכולה יותר".

ערב מלחמת העולם השנייה, כשהייתה בת7 או 8 אביה נאסר באשמת פעילות ציונית ונשלח לסיביר. בבית כבר היו גם עליזה אחותה ואהרון אחיה הצעיר. המשפחה נותרה ללא אב ומפרנס. אמא, מכיוון שהייתה הבכורה, נדרשה לעזרה ולאחריות שהיו מעבר למה שרצתה כילדה. זה מלווה אותה כל השנים. גם כשיש לה בעל ומשפחה ואת עליזה ואהרון שמאד מכבדים אותה.מרירות על ילדות שהוחמצה.
בזמן שאביה במאסר המשפחה מגורשת לצידה השני של רוסיה, לקזחסטן.בפולין אמא למדה בבית ספר יהודי ציוני - תרבות. בקזחסטן הרוסית הלכה ללמוד בבית ספר רוסי, והתקופה בקזחסטן משמעותית ונעצבת את את עולמה התרבותי והרגשי. השפה הרוסית, הספרות, השירים, היו בשבילה מקור לזהות.ולימים בארץ, מקור לגעגועים. געגועים לימים של שקט וביטחון.

חלק מהדברים שנאמרו על קברה ובתוכם סיפור הגירוש לקזחסטן שהציל את חיי המשפחה

רבקה קפלנסקי

נולדה 1917, רווקה, נספתה בשואה

פייגל או רבקה

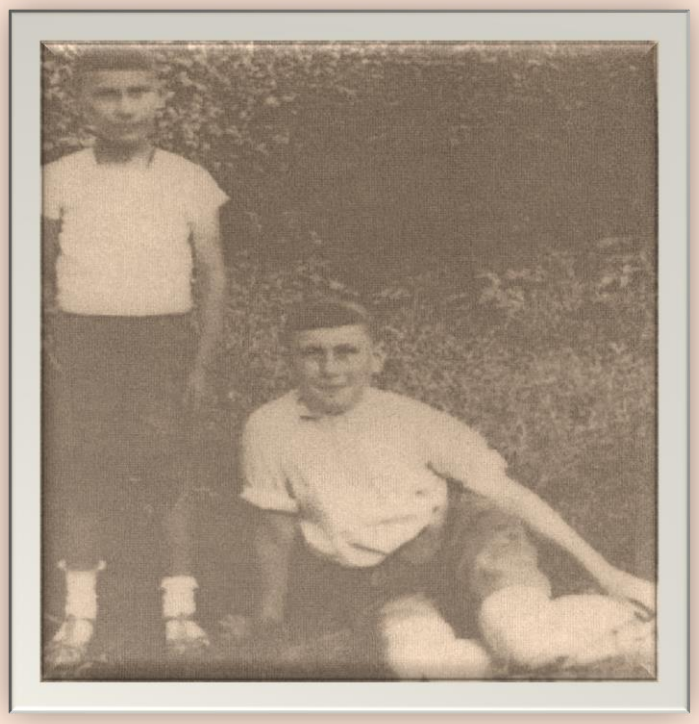
רבקה

יוכבד מלמד (קפלנסקי)

נישאה לשלמה יוסף מלמד, נספתה עם בעלה ושני ילדיה מנחם מנדל (מוניה) יליד 1929 וסיומה (שמחה) יליד 1933.

יוכבד מלמד

מוניה וסיומה ילדיה של יוכבד

זלמן קפלנסקי

עלה ארצה בשנת 1930 כחלוץ צעיר ופעיל .

בספר קלוסובה מופיעה תמונתו ליד בני מרשק ופנחס קוזלובסקי-ספיר.

מועצת „החלוץ" ופגישת הקיבוצים בקאיאנקה, 1927

מימין לשמאל, עומדים, שורה א' למעלה:
1. ... , 2. לאה רבינוביץ, 3. איטקה מינץ, 4. זלמן אלפרוביץ, 5. רחל מונדשר, 6. י. בראגינסקי, 7. בלה רובינס,
8. יעקב מאייק, 9. משה בקר, 10. יצחק קפלן, 11.———— , 12. חיים רוזמן, 13. דוד מרקביץ, 14. ישעיהו פונדיק;
עומדים, שורה ב':
1. זלמן קפלנסקי, 2. ב. מרשק, 3. פ. קוזלובסקי, 4.———— —, 5. דוד צירולניק, 6. אברהם רוטנברג, 7. ב. מינקובסקי,
8. עובדיהו יוסלביץ, 9. א. גוז'לצ'ני, 10. י. פונט, 11. בנדר, 12. מאיר פיליכוביץ, 13. שלמה מינץ;
יושבים, שורה ג':
1. שאול רובין, 2. א. דובקין, 3. חומה חיות, 4. פניה ברגשטיין, 5. יעקב גולדשטיין, 6. ז'ניה יונס, 7. ישעיהו ווינר, 8.
טיגר, 9. א. ציזלינג, 10. [illegible]

זלמן קפלנסקי עומד ראשון מימין בשורה ב' מלמעלה לידו בני מרשק הפוליטרוק של הפלמ"ח והשר המיתולוגי פנחס ספיר (קוזלובסקי).

בשורה ג' יושבת המשוררת פניה ברגשטיין ("בוא אלי פרפר נחמד")

ספר קלוסובה

קיבוץ חוצבי אבנים
ע"ש יוסף טרומפלדור בקלוסובה ופלוגותיו

מ א ס ף

כינס וערך: חיים דן
חתקין לדפוס: אריה פיאלקוב

זלמן נישא כאן לבת המושבה מגדל שרה ג'ינו .

בתחילה התגוררו בני הזוג בטבריה אך לאחר מכן עברו למגדל שם גידלו את ילדיהם.

שרה הייתה אשה מיוחדת אשר אחיה , מכלוף ג'ינו , הטיב לתארה בספר שכתב- "דליה".

שרה אחותי היתה אשה נמוכה למטה מהממוצע, כמטר ששים, שער אסוף לאחור מרוכז בשתי צמות, אשה ישרה, נבונה, אשת חברה מקסימה, עם מנטליות עשירה ומקרינה אצילות. היא היתה זריזה מאוד בעבודתה ובעיסוקיה, מודעת לגורלה הקשה, טעונה במידה רבה של גאנדיזם, דבר שהיה מקל עליה. היא הקרינה בהופעתה כאם, כאחות, ומעל לכל, חברה נאמנה, אשר אכפת לה ברגישותה מהסובב אותה. הבילוי במחיצתה היה מסקרן ומהנה, עם ספוק רב, עם אתגר ועושר רוחני המוקרן בפשטות, בטבעיות, ודרך ארץ וכבוד הזולת. שרה היתה כיהלום בכתר המשפחתי. ואכן כתר זה היה רוחני, חברתי, עשיר ויקר. בבית היתה תשתית. תשתית של ארץ ישראל היפה, העובדת, הלומדת, המלמדת, ושרה התעלתה מעל כולנו, ושכזאת ידעה גם להשלים עם נפילות כלכליות, אשר עם

לבני הזוג נולדו שלשה ילדים: דן, גילה, ואמנון.

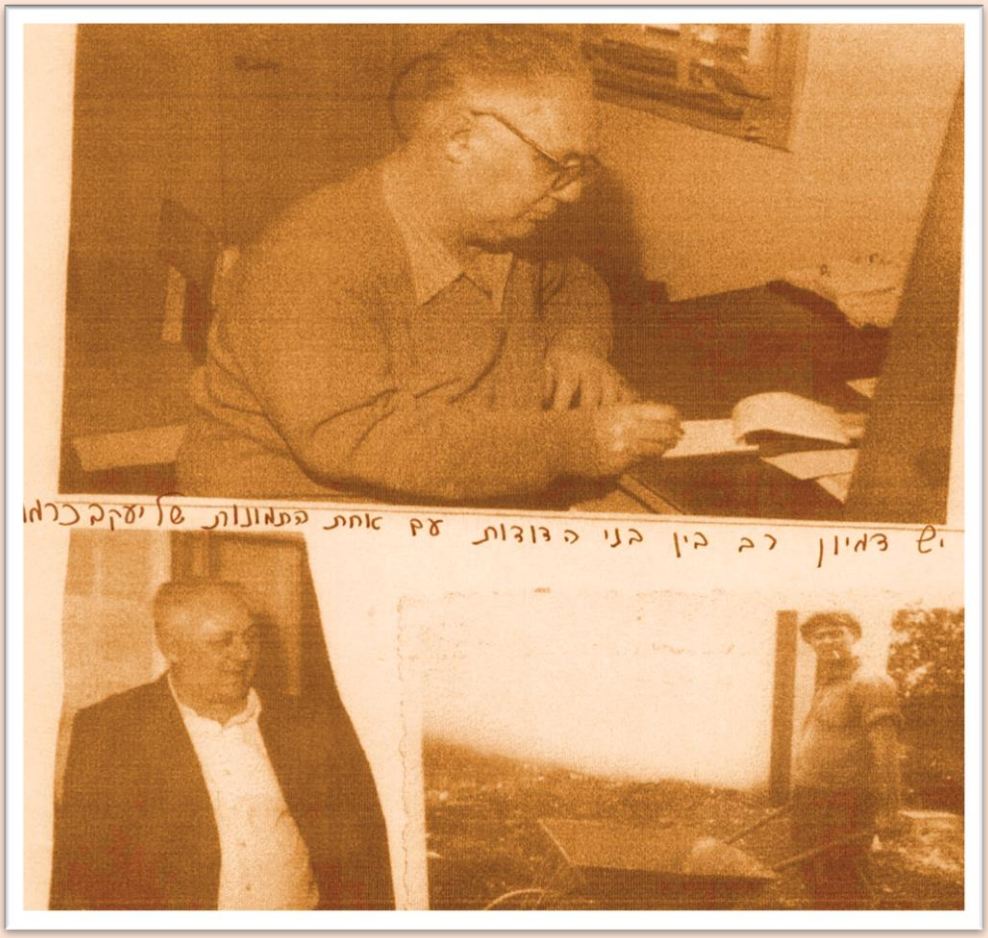
זלמן עבד בין השנים1937-1970 בבית הספר התיכון המקצועי שהוקם על ידי הטכניון - בסמ"ת .

שימש כאחראי תחזוקה וקניין בתי מלאכה.

הבן אמנון נפטר בימים אלה.

הבת גילה אלמוז- נפטרה לפני מספר חודשים (דובר צה"ל ,מוטי אלמוז ,הינו בנה-ראה הרשימה שהכינה לנו).

דן –הצעיר נפטר הרבה לפניהם.

זלמן קפלנסקי - איש ספר ועבודה

זלמן קפלנסקי בצעירותו

שרה קפלנסקי

זלמן ושרה- מזכרת ליעקב ופנינה - 1940

אמנון קפלנסקי- בן 71 עם תואר נוסף ביד

אמנון קפלנסקי, בן ה-71 קיבל החודש בטקס בוגרים שנערך באוניברסיטה הפתוחה את התואר השני בדמוקרטיה; קפלנסקי אינו הסטודנט המבוגר ביותר בארץ

לימודים הם אינם פונקציה של גיל. הסטודנטים המאיישים את ספסל הלימודים נעים בטווח גילאים שבין 15 שנים ל-90 שנים.
לפני כמה חודשים נערך טקס סיום באוניברסיטה הפתוחה בו קיבלו הבוגרים את התארים הנכספים שאליהם עמלו ארבע שנים.

מבין מקבלי התארים בלט במיוחד הסטודנט לשעבר ובעל תואר ראשון בהוה, מר אמנון קפלנסקי. קפלנסקי הוא בן 71 וסיים תואר ראשון בסוציולוגיה ותואר שני בדמוקרטיה באוניברסיטה הפתוחה. קפלנסקי אינו הסטודנט המבוגר ביותר בארץ. באוניברסיטת בן גוריון לומד סטודנט בן 85 ובאוניברסיטה העברית לומדים בני 90 ומעלה בתוכניות השלמה לקראת תואר והעתיד נראה להם מזהיר.

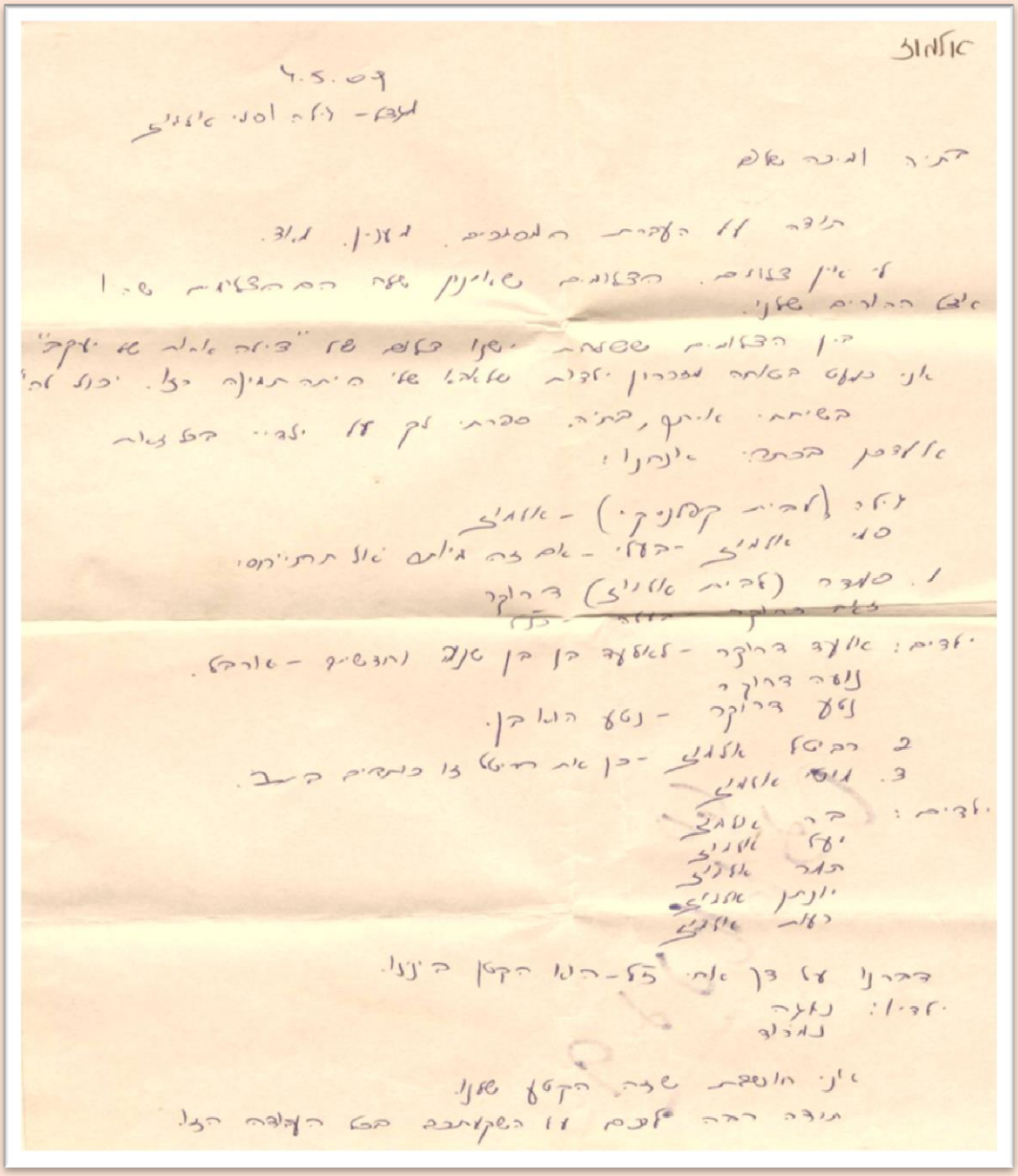
סיפור חייו של אמנון קפלנסקי מתחיל בעיירה מגדל בה נולד. "נולדתי בגליל וגדלתי בחיפה. בבגרותי למדתי באוניברסיטת חיפה וסיימתי בשנת 1969 תואר במדעי המדינה. לאחר סיום התואר נסעתי לכמה שנים לפריז, התחלתי בלימודי דוקטורט אך לצערי לא סיימתי ומצאתי את עצמי עובד בחברת אגרסקו".

קפלנסקי מודה כי כל חייו למד. "לקחתי במשך השנים המון קורסים במנהל כוח אדם, במחשבים ובשאר התחומים. אני לומד כי אני אוהב את זה ולמרות גילי יש לי עדיין סבלנות לשבת ולעשות עבודה 12 שעות מול מחשב. כולם חושבים שבאוניברסיטה הפתוחה קל לי יותר ללמוד כי, אבל זה קשה יותר כי אתה לומד לבד".

"לפני שנתיים, ממשיך קפלנסקי, התחלתי ללמוד לתואר שני, דבר שתמיד חלמתי לעשות אך בגלל סיבות רבות לא הספקתי. היום שלי מתחיל בעבודה ומסתיים בלימודים. אשתי מקבלת את העניין בחיוב וגם היא החלה ללמוד. המחלה מדבקת. אני לא חייב ללמוד ואני לא צריך את התואר, אבל אני עושה את זה מתוך אהבה. הגיל הממוצע בכיתה הוא 20+ ואני הכי מבוגר וזה לא מפריע לי. כולם בכיתה אומרים לי שאני משוגע. אני לומד עם הצעירים לבחינות ומכין אתם עבודות. אמנם אנחנו לא חברים לאחר שעות הלימודים, אבל קיימת אווירה נעימה והם לא מתייחסים אלי כאל זקן".

קפלנסקי ממליץ לאנשים מבוגרים ללכת ללמוד במקום לשבת בבית ולא לעשות כלום.ישנם אינספור קורסים והשתלמויות המתאימים למבוגרים. אין טעם בהקמת אוניברסיטה למבוגרים כי יותר נחמד למבוגרים ללמוד עם קהל צעיר ונמרץ".

אמנון קפלנסקי –איש מיוחד

גילה אלמוז –בתו של זלמן קפלנסקי-נינתו של פייבל קמין- מפרטת את צאצאי משפחתם

לבנם של זלמן ושרה קפלנסקי –אמנון -נולדו שלושה ילדים.

הבן אהוד (אודי) מתגורר ברמת השרון ויש לו שלושה ילדים-דנה קרן ויונתן.

בת –תמר המתגוררת בגבעתיים-ולה שני ילדים אביתר ויותם.

ובן אסף .

הבן הצעיר של זלמן ושרה קפלנסקי –דן-ששינה את שם משפחתו לקדם היה אב לשני ילדים : נוגה ונימרוד.

הבת גיטל קראר בת פייבל קאין

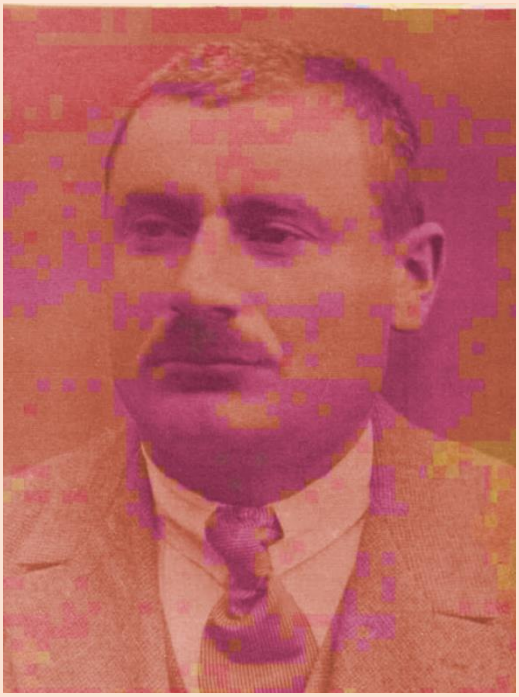
נשאה לאליעזר קראר

הוריו של יעקב

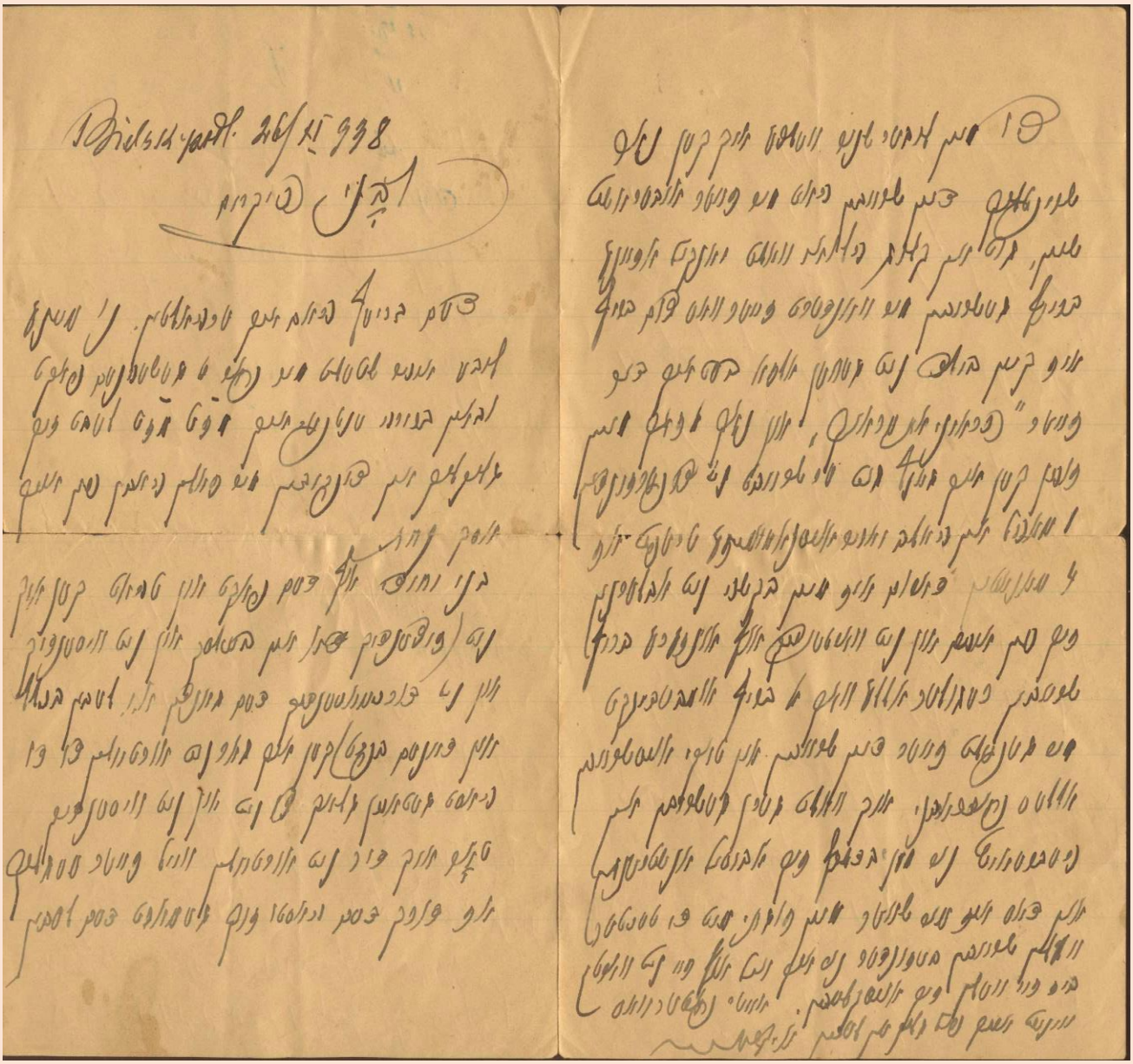

נולדו להם בן ושתי בנות ובן:

ציפורה, יעקב וצילה

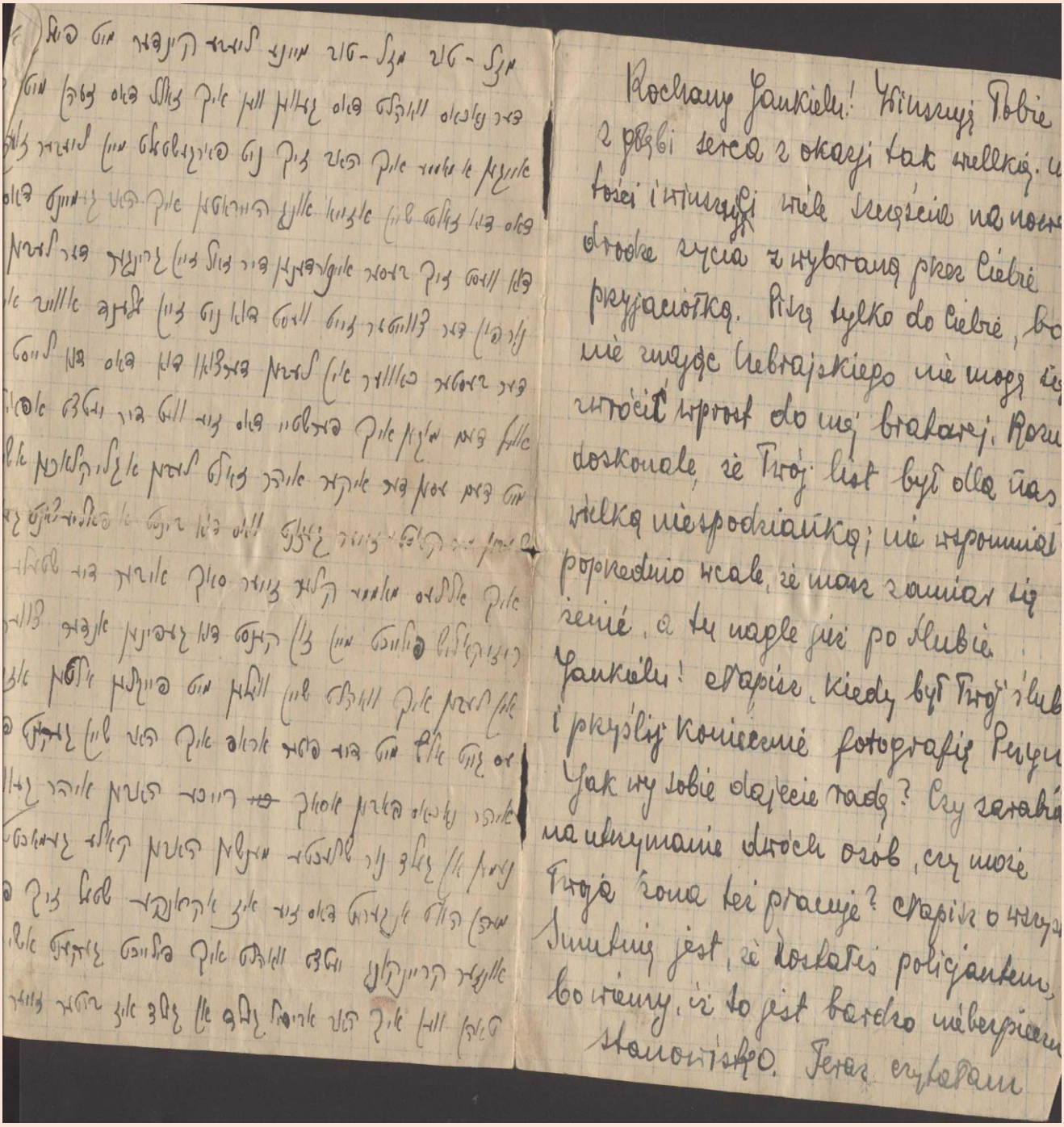

מלבד יעקב שעלה ארצה –ניספו כולם.
כך גם בעלה של ציפורה ובן שככל הנראה נולד להם.

מכתב מהאב ליעקב לאחר שנודע על נישואיו

(רשימה על המכתבים ותרגומיהם בהמשך)

Kochany Jankielu! Winszuję Tobie
z głębi serca z okazji tak wielkiej u
bości i winszuję wiele szczęścia na nowe
drodze życia z wybraną przez Ciebie
przyjaciółką. Piszę tylko do Ciebie, bo
nie mogę hebrajskiego nie mogę się
zmusić wprost do mej brakarej. Rozu
doskonale, że Twój list był dla nas
wielką niespodzianką; nie wspomniał
poprzednio wcale, że masz zamiar się
żenić, a tu nagle już po ślubie.
Jankielu! chciałbym, kiedy był Twój ślub
i przyślij koniecznie fotografię Pani
Jak wy sobie dajecie radę? Czy zarabia
na utrzymanie dwóch osób, czy może
Twoja żona też pracuje? chciałbym o wszy
Słuchaj jest, że dostałeś policjantem,
co słyszę, że to jest bardzo niebezpieczne
stanowisko. Teraz wybaczam

ציפורה אטלסוביץ לבית קרמר נישאה ליצחק

הזוג התגורר בעיירה היינובקה הסמוכה לבילסק שם הייתה ליצחק חנות בגדים.

ככל הנראה נולד להם בן.

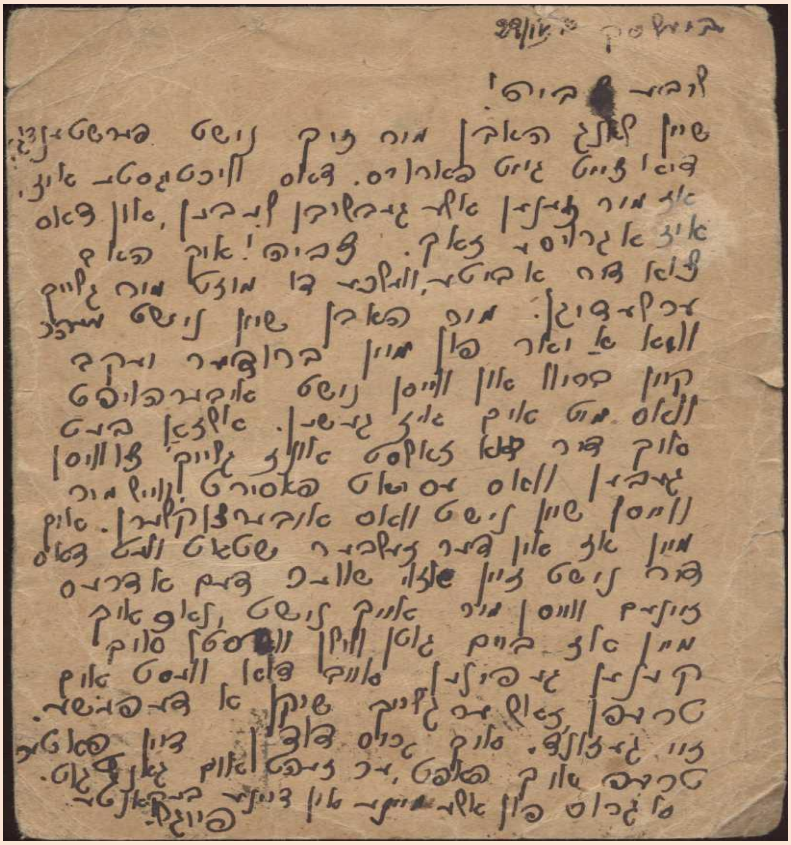
כולם נספו.

ציפורה הייתה האחות הגדולה מאד אחראית וחכמה .

את כל חסכונותיה נתנה ליעקב על מנת שיסע ארצה וילמד באוניברסיטה שבהר הצופים, סייעה גם לאחות הקטנה ולאב החולה ,אך להצילם לא יכולה הייתה.

ציפורה (פייגה,פאני)

בשנת 1940 בזמן הכיבוש הרוסי כותבת צפורה (פייגה) לחברה שנמצאת בארץ ועובדת כרוקחת בבית המרקחת "אורה" מבקשת לדעת את שלומו של יעקב

תמונה ששלחה ציפורה- "אני ויצחק"- לפי המכתב ששלחה יצחק אינו מלומד אך אדם טוב.

בעל חנות בגדים בהיינובקה שליד בילסק.

האם גיטל כתבה במכתב אחר כי בתקופה כזו כאשר המצב הכלכלי כל כך קשה, יש לעשות פשרות.

יעקב וציפורה, אחותו הגדולה, בילדותם בבילסק

יעקב קרמר (כרמון)

יעקב –יליד 1914 עלה ארצה בשנת 1935 כדי ללמוד כאן באוניברסיטה.

הוריו חששו מאד מפעילותו הפוליטית ורצו להרחיקו מפולין .לצורך זה תרמה אחותו ציפורה את כל חסכונותיה ובכך הצילה אותו.

על חייו נפרט בפרקים האחרים

יעקב נפטר בגיל צעיר - בשנת 1972.

הוא הרבה לכתוב ובין היתר גם על העיירה

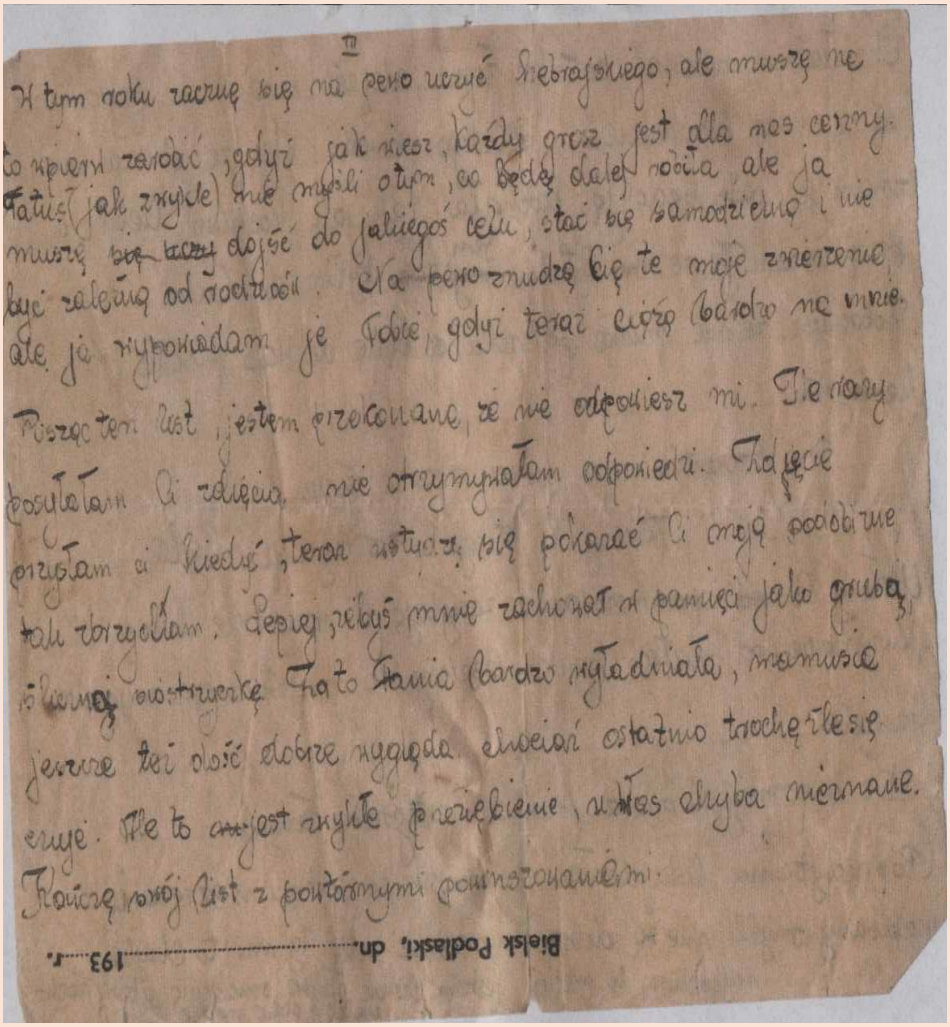
יעקב עם פנינה אשתו לאחר נישואיהם ,בירושלים

צילה קרמר

האחות הקטנה עדיין הייתה תלמידה כאשר נספתה.

צילה -אחותו הקטנה של יעקב

II

W tym roku zacznę się na pero uczyć Hebrajskiego, ale muszę nie
to wpierw zarobić, gdyż jak wiesz, każdy grosz jest dla nas cenny.
Tatuś jak zwykle mnie myśli o tym, co będę dalej robiła ale ja
muszę się tego dojść do jakiegoś celu, stać się samodzielną i nie
być zależną od rodziców. Na pero zmudzę się te moje zwierzenie,
ale ja wypowiadam je Tobie, gdyż teraz ciężko na mnie.

Pisząc ten list, jestem przekonana, że nie odpowiesz mi. Te razy
pisałam ci zdjęcia, nie otrzymywałam odpowiedzi. Tak jęcie
przypłam a kiedyś, teraz ustanę się pokarać ci czyją podobnie
tak rozgniewam. Lepiej, żebyś mnie zachował w pamięci jako grubą,
śliczną dziewczynkę. Tato Tania bardzo wyładniała, mamusia
jeszcze też dość dobrze wygląda. Chociaż ostatnio trochę tłesię
ernuje. Ale to jest zwykłe przeziębienie, u nas chyba nie mamy.
Kończę swój list z pozdrowieniami.

Białystok Podlaski, dn. ..... 193... r.

קטע ממכתב ששלחה צילה ליעקב (על המכתבים בהמשך).

דברים שכתב עומר כרמון, נכדו של יעקב, על מכתבים שנתקבלו מהמשפחה בבילסק. תרגום המכתבים בהמשך

״אחות שמנמונת ויפיפייה״

אחות שמנמונת ויפהפיה

אבי מצא לאחרונה מכתבים מצמררים שקיבלו הוריו בשנת 1939. המכתבים, ביידיש ובפולנית, שהוחלפו בין ירושלים לביילסק-פודלסקי, ממחישים עד כמה קשה לנחש מה צופן לנו העתיד.

יעוד אחר בחיים

סבי, יעקב קרמר, עלה ארצה לבדו מפולין כדי שיוכל ללמוד ולרכוש מקצוע. הוריו ואחותו הגדולה מימנו את הוצאות נסיעתו. לתדהמת בני המשפחה, במקום ללמוד, בישר להם יעקב בראשית שנת 1939, כי נישא לפנינה שטמפפר, ילידת ירושלים, והחל לעבוד כשוטר.

הוריו ההמומים של יעקב הגיבו בצורה קשה. הם לא שלחו אותו לפלשתינה הרחוקה כדי שיסכן את חייו.

אליעזר קרמר המאוכזב כתב לבנו: ״איני יודע מה לומר. כל השאלות שלי משנים עברו לא זו בלבד שלא מצאו מענה, אלא להיפך – רק החריפו. היום, כשיש לך אישה ועוד ממשפחה מכובדת וענפה כל-כך, היתכן שאינם יכולים לדאוג לך שתהיה מסודר בחיים ושלא תצטרך להוציא את לחמך ממין עבודה כזו?״

״שלא נדע מצרות, משרה מסוכנת!!״, הוסיף האב. ״אני מזועזע, משום שהכתובת ותיאור הדירה על-ידי פנינה: ״בית קטן ליד חנות מכולת״ – מזכירים לי את תיאוריו של ׳שלום עליכם׳, עם כתובות כמו: ״עיר כתריאלובקה, רחוב סימטת קבצנסק״.

האם, גיטל, הוסיפה: ״עולה לי בבריאות שנעשית שוטר. כאם, אני מרבה להרהר במשרה הזאת, המסוכנת. אולי אתה יכול, בני, למצוא לך יעוד אחר בחיים?״

לא תלויה בהורים

סבתי, הכלה הטרייה, ענתה מירושלים להורי בעלה: ״רוצה אני להרגיעכם, ובמיוחד את חמתי – משום שמבינה אני לב אם הדואגת לבנה יחידה. תפקידו של יעקב הוא לשמור משרדי ממשלה בתוך העיר. אין זה תפקיד מסוכן״.

גם האחות הצעירה, צילה (16), אינה שותפה לחששות הוריה: ״השנה אני בטח אתחיל ללמוד עברית״, היא כתבה ליעקב. ״אבל לפני כן אני צריכה להרוויח כסף – כי אתה יודע שכל גרוש יקר עבורנו. אבא, כרגיל, לא חושב מה יהיה עלי בעתיד. אבל אני צריכה להגיע לאיזושהי מטרה, להיות עצמאית ולא תלויה בהורים. אולי הוידויים שלי משעממים אותך, אבל אני מספרת לך את זה משום שהם מכבידים עלי מאוד״.

״בעודי כותבת לך את המכתב, אני בטוחה שלא תענה לי״, הוסיפה צילה. ״כמה פעמים שלחתי לך תצלומים ולא קיבלתי תשובה. את התצלומים שלחתי בעבר, עכשיו אני מתביישת להראות לך איך אני נראית – עד כדי כך התכערתי. עדיף שתזכור אותי כאחות שמנמונת ויפהפיה...״

״הייתי רוצה לכתוב לאשתך, אבל אין לנו שפה משותפת. לכן, תגיד לה שאני אוהב אותה כמו שאני אוהבת אותך, ושאני מבקשת ממנה שתסלח לי שאני פונה רק אליך. תראה שתוך פחות מחצי שנה אני אכתוב לכם בעברית. מזל טוב בדרך החדשה״.

״נקווה שיהיה טוב אצלכם״

חצי שנה לאחר מכתבה של האחות הקטנה, הגיע מכתב מהאחות הגדולה, פייגה: ״צילה כבר קיבלה תעודת בגרות״, היא מספרת. ״אחותנו תלמידה טובה מאוד, אלא שאין לה מה לעשות עם התעודה. הכי טוב היה אילו יכלה ללמוד בבית ספר מקצועי. אולם בעבורנו, היהודים – שהננו נוסף לכל גם קבצנים – אין הדבר אפשרי״.

״מה טוב היה אילו היה המצב בארץ שקט, וצילה היתה יכולה לנסוע אליכם״, כתבה פייגה. ״אך בואו נקווה שעוד יהיה

טוב אצלכם".

היה זה אות החיים האחרון מבני המשפחה. צילה הצעירה לא עלתה לארץ מכיוון "שהמצב בפלשתינה לא שקט".
כשכבשו הגרמנים את העיר, היא נרצחה; גם ההורים, אליעזר וגיטל נרצחו; האחות הגדולה, פייגה, נרצחה עם בעלה
ובנם התינוק; כמו כן נרצחו מרבית בני המשפחה שהתגוררו בביילסק-פודלסקי: דודים ובני דודים ממשפחות קרמר,
קפלנסקי וקמין.

יהי זכרם ברוך.

נכתב על ידי עומר

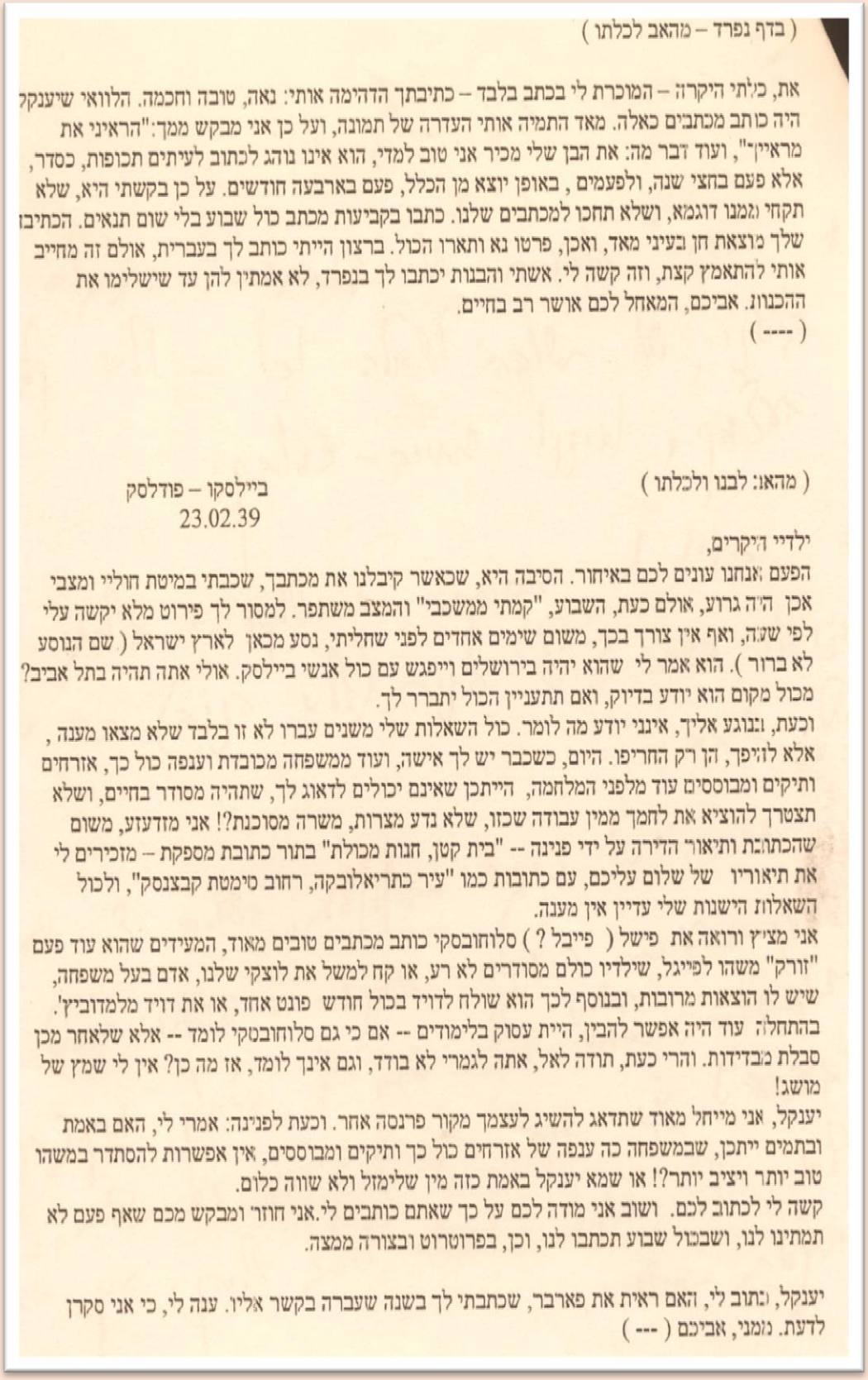
ביאליסטוק, נשים מביאות את סיר הצ'ולנט למאפיה

השכונתית ביום שישי אחרי צהריים.

כך הגיעו נשים למאפייתו של פייבל - סבא של יעקב –

בבילסק פודלסקי הסמוכה.

תרגום לעברית של מכתבי המשפחה ליעקב ופנינה.

(בדף נפרד – מהאב לכלתו)

את, כלתי היקרה – המוכרת לי בכתב בלבד – כתיבתך הדהימה אותי: נאה, טובה וחכמה. הלוואי שיענקל היה כותב מכתבים כאלה. מאד התמיה אותי העדרה של תמונה, ועל כן אני מבקש ממך: "הראיני את מראיך", ועוד דבר מה: את הבן שלי מכיר אני טוב למדי, הוא אינו נוהג לכתוב לעיתים תכופות, כסדר, אלא פעם בחצי שנה, ולפעמים , באופן יוצא מן הכלל, פעם בארבעה חודשים. על כן בקשתי היא, שלא תקחי זאת דוגמא, ושלא תחכו למכתבים שלנו. כתבו בקביעות מכתב כול שבוע בלי שום תנאים. הכתיבה שלך מוצאת חן בעיני מאד, ואכן, פרטו נא ותארו הכול. ברצון הייתי כותב לך בעברית, אולם זה מחייב אותי להתאמץ קצת, וזה קשה לי. אשתי והבנות יכתבו לך בנפרד, לא אמתין להן עד שישלימו את ההכנות. אביכם, המאחל לכם אושר רב בחיים.

(----)

(מהאב: לבנו ולכלתו)

ביילסקו – פודלסק
23.02.39

ילדיי היקרים,

הפעם אנחנו עונים לכם באיחור. הסיבה היא, שכאשר קיבלנו את מכתבך, שכבתי במיטת חוליי ומצבי אכן היה גרוע, אולם כעת, השבוע, "קמתי ממשכבי" והמצב משתפר. למסור לך פירוט מלא יקשה עלי לפי שעה, ואף אין צורך בכך, משום שימים אחדים לפני שחליתי, נסע מכאן לארץ ישראל (שם הנוסע לא ברור). הוא אמר לי שהוא יהיה בירושלים וייפגש עם כול אנשי ביילסק. אולי אתה תהיה בתל אביב? מכול מקום הוא יודע בדיוק, ואם תתעניין הכול יתברר לך.

וכעת, ובנוגע אליך, אינני יודע מה לומר. כול השאלות שלי משנים עברו לא זו בלבד שלא מצאו מענה , אלא לזיפך, הן רק החריפו. היום, כשכבר יש לך אישה, ועוד ממשפחה מכובדת וענפה כול כך, אזרחים ותיקים ומבוססים עוד מלפני המלחמה, הייתכן שאינם יכולים לדאוג לך, שתהיה מסודר בחיים, ושלא תצטרך להוציא את לחמך ממין עבודה שכזו, שלא נדע מצרות, משרה מסוכנת?! אני מזדעזע, משום שהכתובת ותיאור הדירה על ידי פנינה -- "בית קטן, חנות מכולת" בתור כתובת מספקת – מזכירים לי את תיאוריו של שלום עליכם, עם כתובות כמו "עיר כתריאלובקה, רחוב טימטת קבצנסק", ולכול השאלות הישנות שלי עדיין אין מענה.

אני מצ"ץ ורואה את פישל (פייבל ?) סלוחובסקי כותב מכתבים טובים מאוד, המעידים שהוא עוד פעם "זורק" משהו לפייגל, שילדיו כולם מסודרים לא רע, או קח למשל את לוצקי שלנו, אדם בעל משפחה, שיש לו הוצאות מרובות, ובנוסף לכך הוא שולח לדויד בכול חודש פונט אחד, או את דויד מלמדוביץ'. בהתחלה עוד היה אפשר להבין, היית עסוק בלימודים -- אם כי גם סלוחובסקי לומד -- אלא שלאחר מכן סבלת מבדידות. והרי כעת, תודה לאל, אתה לגמרי לא בודד, וגם אינך לומד, אז מה כן? אין לי שמץ של מושג!

יענקל, אני מייחל מאוד שתדאג להשיג לעצמך מקור פרנסה אחר. וכעת לפנינה: אמרי לי, האם באמת ובתמים ייתכן, שבמשפחה כה ענפה של אזרחים כול כך ותיקים ומבוססים, אין אפשרות להסתדר במשהו טוב יותר ויציב יותר?! או שמא יענקל באמת כזה מין שלימזל ולא שווה כלום.

קשה לי לכתוב לכם. ושוב אני מודה לכם על כך שאתם כותבים לי.אני חוזר ומבקש מכם שאף פעם לא תמתינו לנו, ושבכול שבוע תכתבו לנו, וכן, בפרוטרוט ובצורה ממצה.

יענקל, כתוב לי, האם ראית את פארבר, שכתבתי לך בשנה שעברה בקשר אליו. ענה לי, כי אני סקרן לדעת. נמני, אביכם (---)

אימו גיטל, לא מתוארך)

מזל טוב, מזל טוב ילדיי היקרים! הייתי יכולה לרוות הרבה יותר נחת, אילו זכיתי לראות זאת במו עיניי.
אמא. לא תיארתי לעצמי, בני יקירי, שתתחתן כבר כעת, בגיל כל כך צעיר. אני חשבתי, שמוטב שתסתדר
טוב יותר, בכדי שיקל עליך בחיים, אלא שמצד שני לא תהיה בודד: אישה היא החבר הטוב ביותר בחיים,
ונוסף לכך, אתה סובל מכאבי בטן, ואני מבינה שמעכשיו היא תשגיח עליך בעניין האוכל. העיקר, שתחיו
חיים יפים ומאושרים. עולה לי בבריאות, שנעשית שוטר: כאם, אני מרבה להרהר במשרה הזאת,
המסוכנת. אולי אתה יכול, בני, למצוא לך יעוד אחר בחיים? הייתי רוצה מאד לראות גם את פייגל באותו
מצב. זצלה הפרוסה תמיד נופלת ארצה עם החמאה כלפי מטה. יכולתי כבר לשבוע ממנה נחת...הרבה
עשירים רצו לשאת אותה לאישה בלי נדוניה, אולם אנשים רעים באו וקלקלו, העלילו עליה שהיא
חולנית, תאר לעצמך את החולניות שלנו...כיום אולי הייתי יכולה להשיג שידוך, אילו רק היה לי קצת
כסף. בלי כסף – מצבך רע ומר. אינני יודעת מה יהיה, אני יוצאת מדעתי. יש כעת בחור אחד, והוא, בלי
כסף, בכלל לא מוכן לדבר. אולם בואו נחכה עוד קצת. אני מבקשת מכם, ילדיי היקרים, שתכתבו לי
לעיתינו קרובות, ושתשלח לי תמונה של אשתך. ספרו לי איך אתם חיים. אני מאוד רוצה לדעת הכול
עליכם. הייתי יכולה לכתוב עוד הרבה, אבל ראשי סחרחר. חנוונית נהייתי לעת זקנה, ועלי לרוץ לחנות.
היו בריאים וחיו בנעימים, כפי שמאחלת לכם אמכם, גיטל קרמר.

ביילסקו --פודלסק
26.11.1938

(מאביו)

לבניי היקרים,

את מכתבכם קיבלתי, והנה, יקיריי, אתם מעמידים אותי לפני עובדה מוגמרת, ובלית ברירה הריני משיב
לכם: מזל טוב, מזל טוב. שתחיו באושר ובסיפוק, ושנזכה מכם לרוב נחת.
בני יחיד, מבחינה עובדתית ומעשית אין ביכולתי לשפוט אם טוב עשית אם לאו, שעה שאני יושב פה,
בביילסקו, בלי ידיעה כוללת וראייה מקיפה של תנאי החיים אצלכם ככלל, ושלך בפרט. בלי ידיעה כזו
אינני יכול ואינני רשאי לשפוט אותך, משום שיתכן מאד, שהודות לצעד שעשית, נהיו חייך קלים ונוחים
בהרבה. והשאלה, אם נשאת לך אישה עם נדוניה או בלעדיה, לגמרי לא מעניינת אותי. מעניין אותי דבר
אחד בלבד, האם בדעתך לממש את התוכנית שבה השקעתי כול כך הרבה כסף ובריאות. שלחתי אותך
לארץ למען שני דברים: ראשית, כדי שתמשיך ותשלים את לימודיך, וזה לכשעצמו היה מקל במידה רבה
את הגשמתה של התוכנית השנייה, דהיינו: לחשוב ולתת את הדעת בקשר אלינו... אתה יודע היטב,
שפייגל הפרישה למענך, להוצאותיך בוורשה כשש מאות זלוטי ממה שהיא משתכרת בעבודה קשה, וביחד
עם הכרוזים לאוניה זה מסתכם בכאלף זלוטי. והיום אין מניין להרוויח כסף, ונדמה לי שמצבי ידוע לך
היטב, היות שרוזנברג פירט באוזניך הכול. ולא די שאני מחוסר פרנסה, הרי רואה אתה: "לא ידיים ולא
לפרוע, ומלבד זאת פייגל, "מה תהי עליה"? ואם מדברים על שידוכים, הרי רואה אתה: "לא ידיים ולא
רגליים". אני כבר מסכים לכול, וכי יש לי ברירה? אבל לשם כך אתה חייב שיהיו לך כמה אלפי זלוטי,
והשאלה היא: מניין? בני, יקירי, אילו יכולת לעשות מאמץ, ככול אשר לאל ידך, ולשלוח לפחות 30 או
40 פונט, היית מחלץ אותנו מהמצב היוצא דופן. אני מאמין שתגייס את כול המאמצים למלא את בקשתי
כתוב לי מייד מכתב מפורט, והגד לי מה אתה צופה לעתיד. הרי מובן מאליו שלא לחינם יש לשוטר כוב
מצחייה. כתוב לי,האם יש לאשתך הורים, משפחה, הכנ
אביך, (___)

(מכתב מהאחות צילה, לא צוין תאריך)

השנה אני בטח אתחיל ללמוד עברית. אבל לפני כן אני צריכה להרוויח כסף, כי אתה יודע שכל גרוש יקו עבורנו. אבא, כרגיל, לא חושב מה יהיה עלי בעתיד, אבל אני צריכה להגיע לאיזושהי מטרה, להיות עצמאית ולא תלויה בהורים. אולי הוידויים שלי משעממים אותך, אבל אני מספרת לך את זה , משום שהם מכבידים עלי מאד. בעודי כותבת לך את המכתב, אני בטוחה שלא תענה לי. כמה פעמים שלחתי לך תצלומים ולא קיבלתי תשובה. את התצלומים שלחתי בעבר, עכשיו אני מתביישת להראות לך איך אני נראית – עד כדי כך התכערתי. עדיף שתזכור אותי כאחות שמנמונת ויפיפייה. ואילו ג'ניה, לעומת זאת, יפתה. אמא, גם היא נראית לא רע, למרות שבזמן האחרון היא לא מרגישה טוב, אבל זו פשוט הצטננות רגילה שאינה מוכרת אצלכם. אני מסיימת את מכתבי בברכות.

הייתי רוצה לכתוב לאשתך, אבל אין לנו שפה משותפת. לכן, תגיד לה, שאני אוהב אותה כמו שאני אוהבת אותך, ושאני מבקשת ממנה שתסלח לי, שאני פונה רק אליך. תראה, שתוך פחות מחצי שנה אני אכתוב לכם בעברית. מזל טוב בדרך החדשה מאחותך, צילה.

דרישת שלום וברכות שולחים לך כל בני ובנות דודיך, מהבן הקטן של שיינה ועד הדוד הגדול דויד.

אל תשכח לשלוח תצלום של אשתך. אחרי שקראתי את המכתב שנית, הגעתי למסקנה שניסחתי אותו בצורה מגושמת, ולא ביטאתי את המחשבות כראוי. אבל אתה בטח תבין ותסלח, כי עודני טיפשונת זבת-חוטם שרוצה לכתוב מכתבים חכמים.

(מכתב: מהאחות פייגל) היינובקה,18.7.39 לפרטי 38

ג'סתי ואחי היקרים!
אני כותבת לכם ביידיש, משום שאת, ג'יסתי היקרה, כתבת שאת יודעת לקרוא יידיש! לי הרבה יותר נוח לכתוב בפולנית, אלא שאני מעוניינת שגם את תקראי את המכתב.
אחי היקר! אתה תתפלא מאד ותתמה, מה פתאום אני כותבת לך את מכתבי מהיינובקה. אתה כבר(.....) שמעת, שנישאתי ונעשיתי תושבת היינובקה. בעלי, מצידו, מוצאו מגראייבו, אבל זה כמה שנים שיש לו פה חנות לדברי הלבשה. אין לי מושג כיצד להסביר לך מי, מה ואין: פולין נמצאת כיום בתקופה קריטית: מכל הבחינות, וכשעושים צעד כל כך רציני בחיים, מוכרחים לעשות פשרות גדולות: וכך גם במקרה שלי. בעלי, יצחק, הוא בחור פשוט ורגיל למדי, בלי תעודות ומסמכים(כוונתי: חסר השכלה), אך הוא זריז במלאכתו ועושה חיל בעסק שלו, וזה דבר חשוב מאד.
אחי היקר! היה לי קשה מאד לעזוב את ההורים עם צילה. לאבא יש כיום מחלת לב, עבר עליו חורף קשה מאד, כולל התקף לב. כעת עליו להיזהר מאד ולהישמר, ובמצבו החומרי זה בלתי אפשרי. גם מצב התעסוקה קשה מאד. צילה כבר קיבלה את "תעודת הבגרות הקטנה" (שהיו מעניקים בעבר אחרי סיום שש כיתות), היא תלמידה טובה מאד, אלא שאין מה לעשות איתה. הכי טוב היה, אילו יכלה ללמוד בבית ספר מקצועי, אולם בעבורנו, היהודים –שהגנו נוסף לכל גם קבצנים – אין הדבר אפשרי.
מה טוב היה, אילו היה המצב בארץ שקט, והיא הייתה יכולה לנסוע אליכם. אך בואו נקווה, שעוד יהיה טוב אצלכם. ובינתיים, היא תצטרך ללכת לליציאום וללמוד עוד שנתיים עד ל"בגרות המלאה",(כמו זו שיש לנו). הרי אי אפשר לצפות שנערה בת 16, ועוד עלוקה שכזאת, תשב בבית. אני משוכנעת, שאם תהיה בידכם האפשרות --ולו הקטנה ביותר--לעשות משהו בנידון, לא תשכחו אותה.
אני כותבת בצורה די אגואיסטית, רק על עצמי. מה נשמע אצלכם ? האם אתה, יעקב, עדיין שוטר? כתוב לי הכול בפירוט, ואליי במיוחד אתה הרי כותב המון, ומי יודע מתי אזכה לתשובה ממך. פנינה היקרה, אני

מבקשת ממך, אם לבעלך לא יהיה חשק לכתוב, כתבי לי את כמה מילים. אני מסוגלת להבין היטב את מכתבייך, אולם קשה לי לענות בעברית.
נדמה לי,שכבר כתבתי על הכול. זכרו, אם כן, וענו לי מיד.

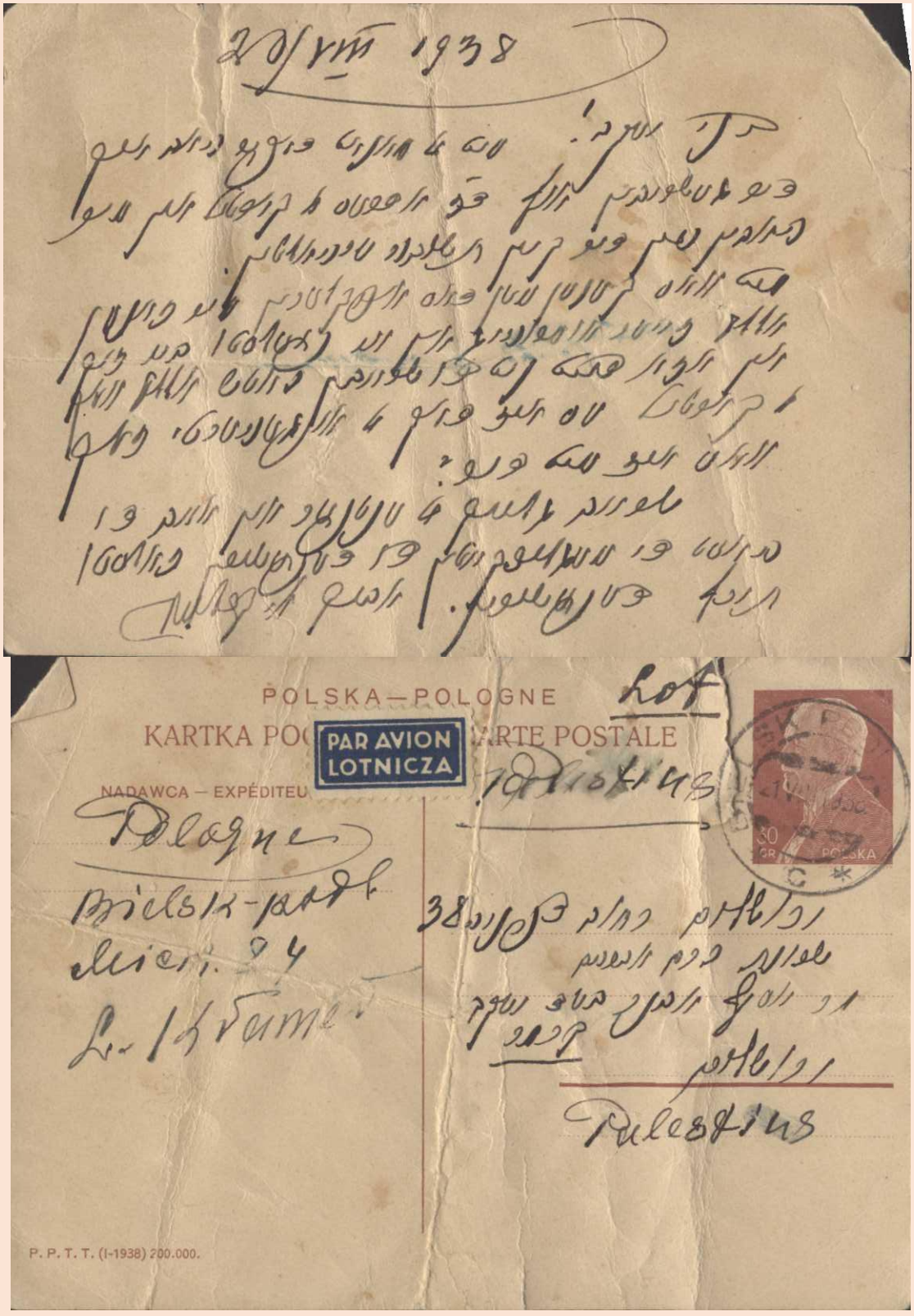
בעלי דורש בשלומכם וכן ההורים שלנו וצילה. היא נמצאת אצלי היום, והיא נחה לה קצת.
היו בריאים, שלכם, פאני!
כתובתי: י. אטלסוביץ'
פילסודסקי 14
היינובקה

(עוד מכתב מפאני – פייגל, בפולנית, לא מתוארך)

יענקל היקר!

מעומק ליבי אני מברכת אותך ומאחלת לך ולחברתך הרבה מזל בדרך החדשה שבחרתם. אני כותבת רק אליך, הואיל ואיני יכולה לכתוב לגיסתי במישרין בלי לדעת עברית. ודאי מובן לך שמכתבך היה לנו בגדר הפתעה גדולה, משום שלפני כן לא הזכרת כלל שאתה מתכוון להתחתן, והנה, פתאום, אנחנו כבר אחרי החתונה. יענקל, כתוב לנו מתי הייתה החתונה, ואתה חייב לשלוח לנו צילום של פנינה. איך אתם מסתדרים? האם אתה מרוויח מספיק, כדי לפרנס שני אנשים, או שגם אשתך עובדת? כתוב לנו הכול. עצוב לנו שנהיית שוטר, כי אנחנו יודעים שזאת עבודה מאוד מסוכנת. במקרה קראתי עכשיו מאמר על החלוצים של פתח תקוה. מסופר שם בדיוק על החלוץ הראשון שהגיע למקום מהונגריה, שטמפפר, שהבן שלו הוא כעת ראש המועצה המקומית. מה הקירבה בין פנינה לראש המועצה? כתוב נא על הכול, כתוב הרבה ולעיתים קרובות. אצלנו אין כול חדש. עובדים קשה כדי להביא פת לחם הביתה. ובינתיים אני כבר מסיימת. דרישת שלום לפנינה. אולי היא יודעת שפה נוספת? אולי היא יודעת גרמנית, כך שהייתי יכולה להבין?

תהיו בריאים. מאחותך בחיבה. אבא לא היה מסוגל לחכות למכתבים שלנו וכתב לך בנפרד, כך שהמכתב שלנו יגיע כמה ימים מאוחר יותר.

גלויה מהאב אליעזר ליעקב-טרם פרוץ המלחמה- מתלונן על כך שאינו כותב

דוד קמין נכנו של פייבל נישא לשרה ארוכובסקי

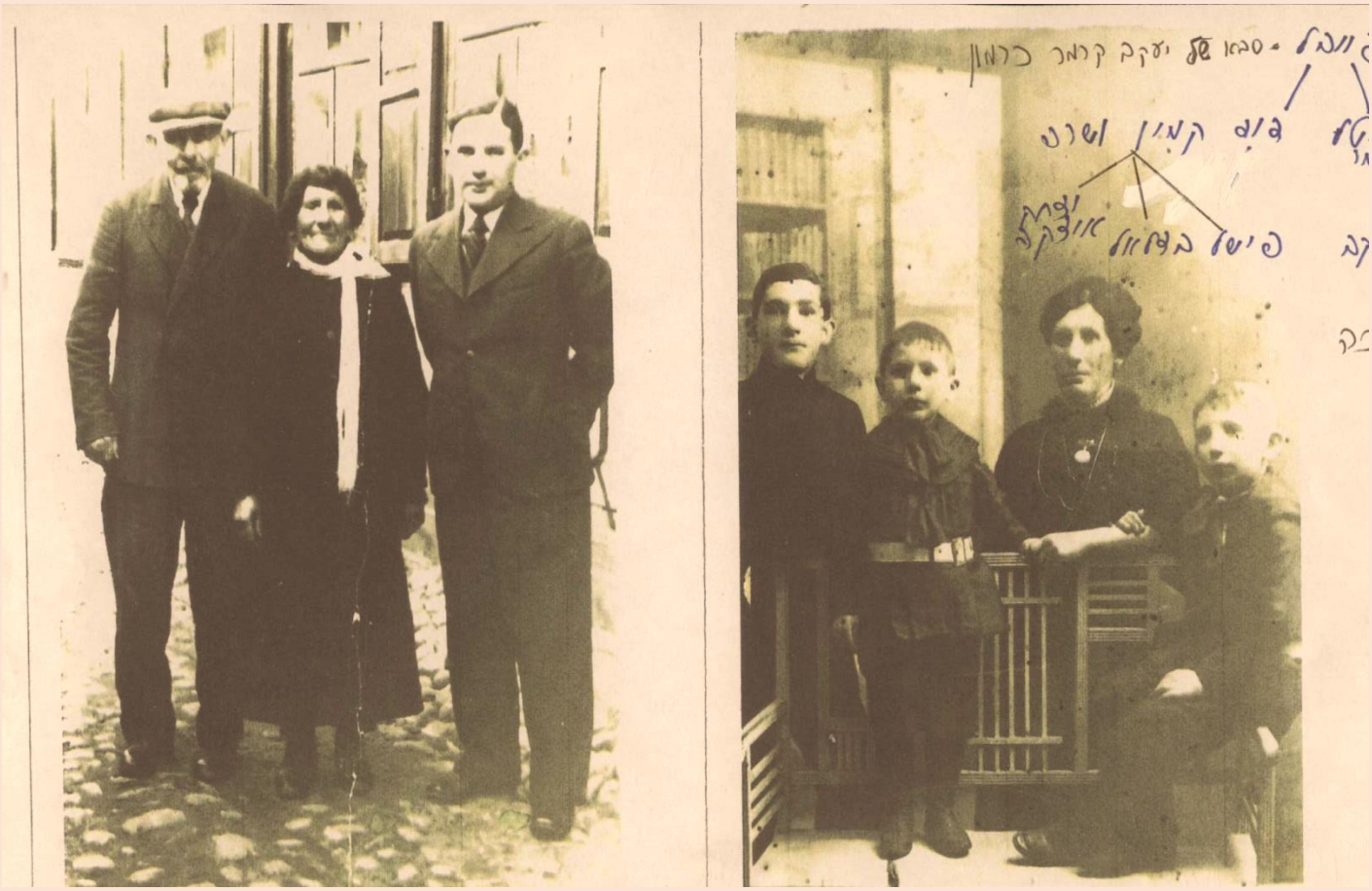
שרה ודוד קמין

נולדו להם שלושה בנים:

יצחק- נישא לאידה עלו ארצה בחודש פברואר 1935-שני ילדים - הלה וזלמן.

משה (פישל)-רווק-נספה

בצלאל-אשתו ושני ילדים ניספו

;

בתמונה מימין: שרה קמין , דודתו של יעקב, וילדיה: יצחק (איצקה),משה-פישל ובצלאל.

בתמונה משמאל: שרה ודוד קמין בשנת 1936 בחצר ביתם בבילסק – עם בנם פישל

יצחק קמין (פרק נפרד המתייחס אליו בהמשך)

הוא ומשפחתו עלו ארצה בשנת 1935.

כאשר יעקב עלה הוא התגורר מספר חודשים בביתם.

ליצחק ואידה נולדו שני ילדים.

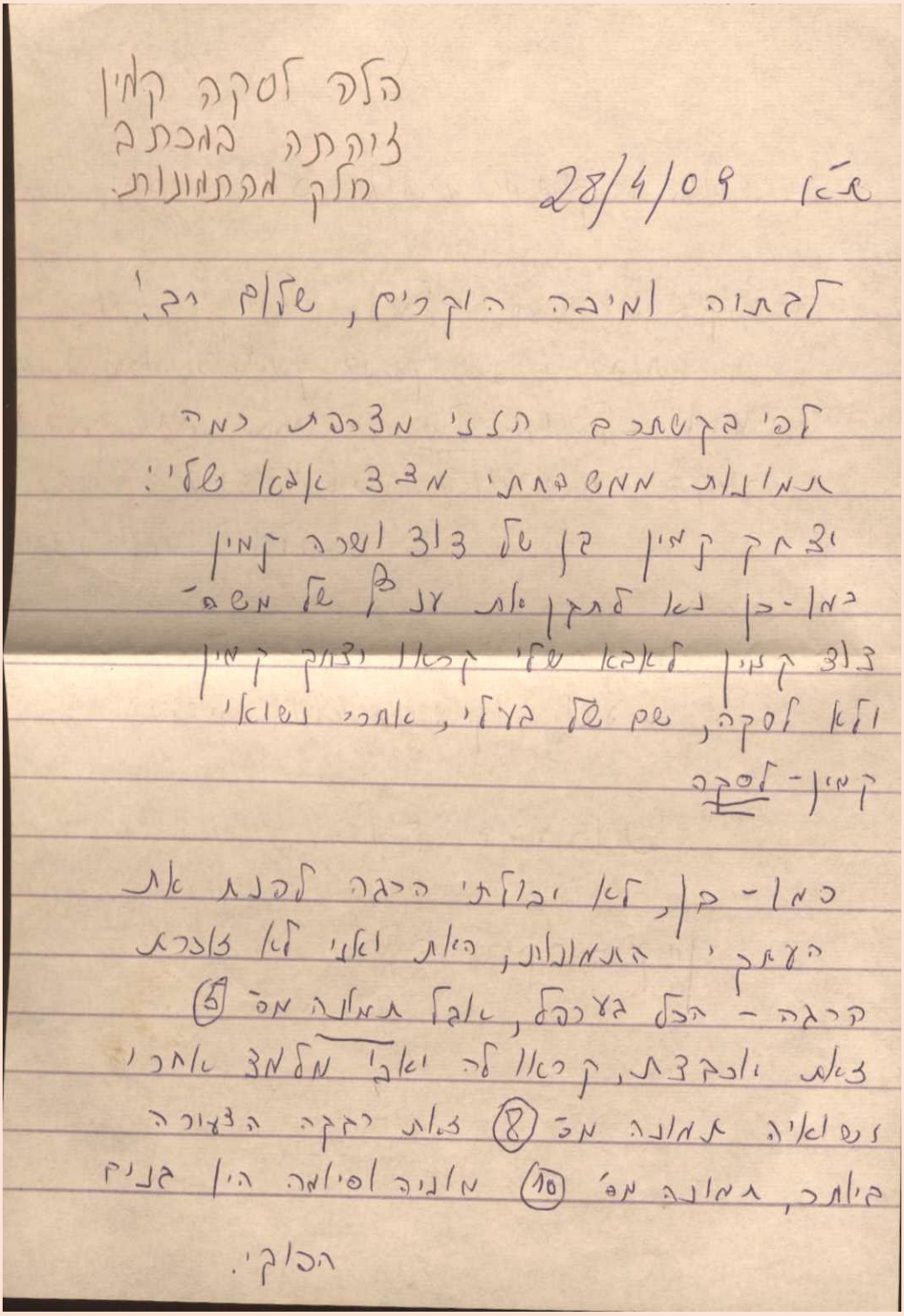
במכתב ששלח אליעזר קרמר אביו של יעקב לבנו הוא משבח את יצחק על כך

שלמרות שהוא מטופל במשפחה הוא שולח עזרה כלכלית לאביו.

<u>הלה -</u>שנשאה ליצחק לסקה ומתגוררת בתל אביב לזוג שני ילדים: אהוד ועירית בן -יעקב

<u>זלמן</u> -החי בארצות הברית. עם אשתו אתל לבני הזוג שני ילדים ישי ויהונתן

הלה לסקה סייעה לנו רבות בעבודה זו.

(2)

ס"ר ואבי מלמד. אולים אנו קצת לומר.

אני מקווה שנוכל לחפש את הקשר
שלנו שנותק למשך שנים רבות.
בתוך אלפי: בקרוב עם גילה-משפחה - ובכל
שיחה מאוד נהנה מהוולטר על הקשר
הזה מוקדם שלנו.

כל טוב לכם ובקרוב
תמשיכו לכתוב ונדע

שלכם בהנאות

הלה לסקה - קיין

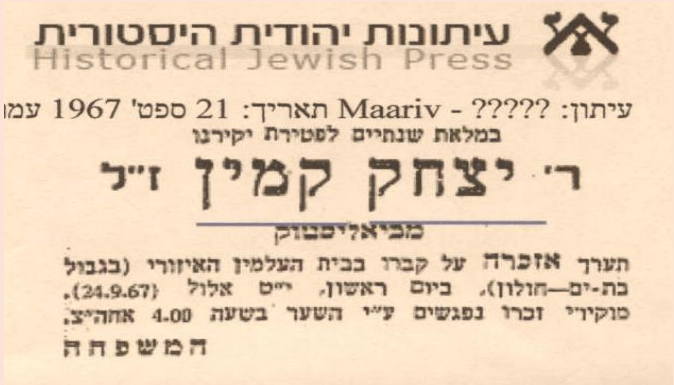
תמונה משנת 1950 משפחות קמין ולסקה

עומדים יצחק לסקה (בעלה של הלה לסקה לבית קמין),הלה לסקה,

יצחק קמין.

יושבים-זלמן קמין,

אידה קמין האם והתינוק אהוד לסקה (1950)

ניתון: ???? - Maariv תאריך: 30 יול' 1959 עמוד: 3

אדם ונוף

אין מקום לחיות־בר

בקולנוע „אלנבי" מוצג הסרט „אין מקום לחיות בר", שזכה בפרס ראשון בקאן לסרטים בשדה השבע. הוא צולם בראשית 1958 בשמורת אמבוסלי שלרגלי הר הקלימנג'רו — שמורה שגודלה ככל מדינת ישראל. את התסריט — ואת הספר בשם זה („נו פלייס פור וויילד אנימלס") כתב ד"ר זימק, רדאדיטריגז המנהל את גן החיות בפראנקפורט, מחברם של כמה ספרי חיות. ד"ר זימק גם צילם את הסרט ולידו סייע בנו מייקל בן ה־22, באחת הטיסות לתצלומים נתרסק האוירון והבן נהרג.

זהו סרט מרתק על הפאונה העשירה באפריקה וחיי הילידים שם. רואים את החיות במלחמתן על קיומן בטבע, כשהן משמידות זו את זו מחד ורהאדם מביא עליהן כלייה ודרחקן משדות מחייתן מאידך (תופעה הידועה גם בישראל — בחולה. למשל, סולקו החיות מרבצן). עוד מעט ושוב לא יהא מקום לחיות־בר, מזהירנו הסרט, זו השעה ה־12 לשמור עליהן.

„הבימה"... הביאליסטוקאית

יש טוענים, כי „הבימה" היא בעצם בת חמישים, לא בת 40 שנה, וראשיתה עוד בשנת 1909 בביאלסטוק. מספר מר יצחק קמין, תושב תל־אביב: „ביולי 1909 בא לפתע נחום דוד צמח לתלמוד תורה, בן למדתי, וחיפש נער שובב ונער צנוע יודעי עברית, שיופיעו במחזה „מוסר נער רע" למולייר. בחרו בי, בחבר שלום שוורץ ובשתי נערות מבית־הספר. צמח — הי יחיד שידע עברית באמת — שחק בתפקיד האב"... אז נוסדה „אגודת חובבי שפת עבר" בביאליסטוק ...וצמח הציע לה את שרותו, בהצגות עבריות.

ההצגה זכתה לשבחים, גם מפי מבקרים רוסים שבאו לראות מחזה עברי... ב־1912 נוסדה בביאליסטוק להקה מבוגרת יותר שהציגה — בווילנה — את „שמע ישראל" לסופר הביאליסטוקאי אוסים דימוב (בביאליסטוק אסרו אז להציג בעברית ואידיש). ב־1913 הציגו את „היהודי הנצחי". ההצגות נמשכו עד 1918, עד שייסד צמח את „הבימה". גם ל„הבימה" הכניס צמח הביאליסטוקאי מבני־עירך — את חנה'לה הגדלר, היה'לה שיפר ועוד.

משחקני ביאליסטוק הראשונים נותרו כיום בחיים חמישה, בהם בנימין צמח, מנהל בית־ספר דראמאטי בלוס־אנג'לס ואחותו של נחום דוד צמח ז"ל.

תקווה וויינשטוק

יצחק קמין מספר על עברו כשחקן כנער בביאליסטוק,

היה למעשה מראשוני השחקנים ב"הבימה"- בשנת 1909.

בפרק הבא מובא הספור בהרחבה

משה פישל קמין

צייר_שהיה רווק_נספה בשואה

<u>בצלאל קמין</u>

ניספה בשואה עם אשתו ושני ילדיו.

2. יצחק קמין - בן דודו של יעקב- "דברים כהווייתם"

ראשית "הבימה" בביאליסטוק

בשנת 1909

הנער יצחק שחקן בהצגות בעברית בתיאטרון לילדים

עוד בשנת 1909 **במחזה " מוסר נער רע " ובשנת 1912 במחזה " שמע ישראל "**

<u>הטעות הנפוצה על יסוד תיאטרון "הבימה" –להלן -ב"ויקיפדיה"</u>

התיאטרון נוסד תחילה בשנת 1914 על ידי נחום דוד צמח. פעילותו נפסקה בשל מספר סיבות, ביניהן מלחמת העולם הראשונה. צמח ייסד מחדש את התיאטרון בשנת 1917 במוסקבה יחד עם מנחם גנסין וחנה רובינא.

צמח נפגש עם הבמאי והמורה הרוסי המפורסם קונסטנטין סטניסלבסקי, מנהל התיאטרון האמנותי וביקש את סיועו בפעילות התיאטרונית

והאמנותית של "הבימה". סטניסלבסקי הסכים להפוך את "הבימה" לסטודיו של התיאטרון האמנותי והעמיד לרשותו את יבגני וכטנגוב, במאי ממוצא ארמני, מתלמידיו הטובים ביותר, כדי שישמש מדריך אמנותי לקבוצת הצעירים העבריים. על הרישיון להקמת התיאטרון חתם המיניסטר לענייני לאומים בברית המועצות דאז – יוסיף סטלין.

פעילותו של צמח הייתה חלוצית, שכן התיאטרונים העבריים שפעלו לפני כן בארץ ישראל וברחבי הגולה הגדירו עצמן כלהקות חובבים.

כך מוצגת הקמתו של תיאטרון הבימה בויקיפדיה ובספרים רבים –הקמה בשנת 1914 ,הפסקה ואחר כך הקמה מחודשת בשנת 1917.

אלא שמתברר שהתיאטרון הוקם בביאליסטוק עוד בשנת 1909 ואחד

השחקנים הראשונים בו היה יצחק קמין –בן דודו של יעקב

אבא יעקב קרמר עלה לארץ בשנת 1935 והתגורר כמה חודשים אצל בן דודו יצחק ומשפחתו שגם עלו באותה שנה לארץ ישראל . היה זה על מיטה מתקפלת ברחוב גרוזנברג מספר 13 בתל – אביב . הרחוב הסמוך לרחוב "נחלת בנימין" נקרא כך כבר בשנת 1913 לאות הוקרה לישראל גרוזנברג מגדולי הפרקליטים היהודים ברוסיה ולוחם עבור זכויותיהם שהוביל את ההגנה וזיכה באותה שנה את מנדל ביליס במשפט הידוע שהיה למעשה "עלילת דם" .

יצחק אליעזר קמין מביאליסטוק היה בנו של דוד אחיה של סבתא גיטל האימא של יעקב . אבא יעקב שלמד ב 'גימנסיה העברית בביאליסטוק' היה קרוב מאד אל בני משפחת קמין .

הלה לסקה (ביתו של יצחק קמין) הייתה בת שלוש עשרה כאשר הגיעה המשפחה ארצה . הלה סיפרה לנו על ביקוריה כילדה בתקופת החגים ב 'בילסק – פודלסקי' ועל בית הסבתא והסבא גיטל ואליעזר קרמר .

כילד אני זוכר את בית קמין בתל אביב כאשר התגוררו ברחוב יהודה

הלוי. הלה - נישאה ליצחק בן נח לסקה מוורשה .הלה היא משארית הפליטה של משפחתנו המהווה גשר וקשר לבילסק

פודלסקי . הלה הפקידה בידינו תמונות של יקירינו והיא שאישרה כי הצילומים בספר שערך יעקב סמיד על 'הגימנסיה העברית בביאליסטוק' הם של אבא יעקב אותו הכירה כמובן היטב , מימי בילסק , מביאליסטוק וארץ ישראל .

מימין לשמאל עומדים: יצחק לסקה (חתנו של יצחק קמין) ,

הלה לסקה (בתו של יצחק קמין) , יצחק קמין.

יושבים: זלמן קמין (בנו של יצחק קמין),אהוד לסקה (נכדו של יצחק קמין)

אידה קמין (אשתו של יצחק)

לקראת פגישתי עם הלה לאחרונה , הכנתי קטעים אחדים בעזרת האתר : 'עיתונות יהודית היסטורית' . אפילו ולכאורה כך חשבתי , 'הפתעה' על זכייתה בפרס לפני יובל שנים ("שמפו") הלה זכרה היטב והיא "הפתיעה" אותי מאד , כאשר הוציאה מארון הספרים את הספר של יצחק נורמן " בראשית הבימה " המוקדש לנחום צמח מייסד התיאטרון - בחזון ובמעש .יצחק קאמין כתב את הרשימה : " דברים כהווייתם " על ראשיתה של הבימה" בביאליסטוק - בשנת - 1909 ע" נחום צמח.

יצחק קאמין

דברים כהווייתם

נחום דויד צמח ז"ל יסד את "הבימה" בעיר ביאליסטוק. את המחזה הראשון, "מוסר נער רע" למולייר (תורגם לעברית מצרפתית), הציג צמח בעברית כתיאטרון לילדים, באולם תיאטרון הקיץ "פארק". ההצגה נערכה ביום כ"ד באב תרס"ט (29 ביולי 1909). השתתפו שלום שוואַרץ, יצחק קאמין, בנימין צמח, שפרה צמח, רחל גורנוסטאיסקי ורחל גייל. הבמאי היה אברהם שניידר, שהיה מכין הצגות גם בחוג הדראמטי "יידישע קונסט" (אמנות יהודית). בעצם הביצוע בפעם הראשונה בעברית היה משום הפתעה לציבור היהודי. מלבד ילדי בתי־הספר העבריים היו בקהל הצופים גם מבוגרים. הקהל קיבל את החזיון בתשואות, ובחלל האולם נישא נחשול של קולות: הידד, תחי "הבימה"! יחי צמח! תחי "הבימה" בירושלים!

ד"ר שמואל מוהליבר נשא נאום מלהיב לאחר ההצגה וסיים: "עכשיו נוצרה 'הבימה' בארץ־ישראל"... נחום צמח, אשר דיבר על התיאטרון העברי כאילו זה היה לחם־חוקו משכבר הימים, הוסיף על דברי ד"ר מוהליבר פסוק קצר וקולע: "הן זרעתי גרעין באדמה, ואני מאמין שהוא יצמח... מטרתי — 'הבימה' בארץ־ישראל".

לאחר נסיון מוצלח זה עברו כשנתיים עד השלב השני בהתפתחותו של התיאטרון העברי. צמח עסק בגישושים, הוא חתר בעוז אל אופקים רחבים יותר, טיפל ב"גיוס כוחות" והזמין כל עלם ועלמה, שניצוץ האמנות העברית בוער בלבם: "בואו והצטרפו אל התיאטרון העברי". מלבד החובבים בעיר נצטרף אחד ניצברג, שחזר זה עתה לביאליסטוק לאחר סיום חוק לימודיו בבית־הספר הדראמטי שבקיוב. אולם בימים ההם אסר מושל פלך גרודנה כל הופעה בעברית או ביידיש בפומבי, ונחום צמח חיפש דרכים, ביקש לצאת מן המעגל. וילנה היתה התחנה הראשונה. אמנם, ביאליסטוק לא על נקלה ויתרה על זכות־ראשונים, כי לא רק יוצר החטיבה — צמח — ולא רק הצעירים והצעירות היו אנשי ביאליסטוק, אלא גם המחזאי — אוסיפ דימוב — היה בן עירנו, וצמח בחר במחזה "שמע ישראל" לדימוב, שתורגם מרוסית בידי פסח קאפלאן.

הצגת הבכורה התקיימה בשנת 1912 בפילהרמוניה של וילנה, והפעם הקבוצה שלנו עמדה ב"מבחן האש". האולם היה מלא מפה אל פה: מורים, סופרים, סטודנטים ותלמידי הסמינאר נהרו בהמוניהם אל התיאטרון. הדיבור העברי נישא בחלל הפרוזדור וגם באולם. לאחר הורדת המסך ערכו לנו מסיבה והעסקנים נשאו נאומי ברכה. טעם ההופעה הראשונה בעברית עדיין לא פג מזכרוני.

אך בזה צמח לא אמר די. הוא חלם על דברים נועזים ומשוכללים יותר, ולשם כך הזמין

את השחקן יהושע ברטונוב, והוא שימש הפעם גם כבמאי. עצם הצלצול הרוסי של השם ברטונוב והעובדה שהיה חבר בלהקה הרוסית בטיפליס, בהנהגתו של אורליניב המפורסם, הטיל כמעט אימה על כולנו. מן הראוי לציין, שלא כל המשתתפים ידעו עברית, ומהם נאלצו לרשום את תפקידיהם באלף־בית הרוסי. אותו זמן הכין נחום צמח את המחזה "הנודד הנצחי" לאוסיפ דימוב לשם הופעה עם הלהקה בזמן הקונגרס הציוני הי"א (1913) בווינא. אם כי בעצם היוזמה ובביצועה היה משום תנופה, הרי הדבר לא הביא ברכה. ראשית, הקהל היהודי לא היה מוכשר בדור ההוא לחזות בתיאטרון עברי; ושנית, היו מתחרים לתיאטרון הצעיר, למשל: השחקן היהודי יוליוס אדלר, ששמו הלך לפניו, גם הוא הופיע עם להקתו בימי הקונגרס בהצגת "אוריאל אקוסטא".

נחום צמח תהה ותמה על סיבת הכשלון בווינא, תולעת הספק החלה מכרסמת בלבו, וזוהי הפעם הראשונה שראינו צל תוגה על פניו. אף־על־פי כן, כעבור זמן־מה, צמח התאושש, ושוב היה לרוח החיה באופנים. הוא סובב את כל הגלגלים עד שהשיג רשיון מטעם הרשות להציג את "הנודד הנצחי" בווארשה, בווילנא, במינסק, בדבינסק, בריגה ובפטרבורג. צמח ערך תכנית מפורטת, השקיע יגיעה רבה והחלה פרשת המסעים. לצערנו, צמח נפל למשכב בווארשה. ההנהלה נמסרה זמנית לידי אחיו שמעון ולברטונוב. אך העניינים התנהלו בכבדות וההתלהבות של השחקנים ירדה. ערב ההצגה בווארשה נשלח מנחם גנסין לביאליסטוק לשם קבלת הוראות מאת צמח כיצד להמשיך; ומיד נתקבל מברק בחתימתו של נחום צמח: "אדם נוטה למות, אך 'הבימה' חיה וממשיכה". בשובו לווארשה סיפר לנו גנסין כי צמח חולה אנוש, אך כל כמיהתו היא ל"הבימה", וזה מעיד בפירוש עד כמה היה צמח מסור להקמת התיאטרון העברי.

לאחר ההצגה בווארשה הפליגה הלהקה למינסק. גם שם נתקבלה בהתלהבות ובמחיאות כפיים סוערות. ומן העיר מינסק החלה הפרשה של "ויסעו ויחנו": בּוֹבּרוּיסק, וילנה, סמורגון ולידא. על אף ההצלחות הלהקה לאט־לאט התפוררה, כי היתה חסרה היד המנהיגה. אגב, זכור לי כי בלידא באו הרבה בחורי־ישיבה מטעם הרב ריינס לחזות בתיאטרון, ואז נחשב הדבר "כשר למהדרין". בתום ההצגה ערכו הציונים מסיבת פרידה. אולם כשנודע כי לתיאטרון יש גרעון ויש חשש לחסרון־כיס, התחמקו מהר איש איש לביתו. וכך נסתיימה תוכנית ההופעות של התיאטרון העברי בווארשה ובפטרבורג.

בינתיים העיבו ענני מלחמת־העולם הראשונה על הכול. על אף הכוונות הטובות, נחום צמח הסיק את המסקנה ועבר בשנת 1915 למוסקבה; ובהתקרב צבא הגרמנים אל ביאליסטוק, עברה גם כל משפחתו לעיר הבירה. במרוצת הזמן נקלטו שמועות כי צמח לא זנח את משא־נפשו ועוסק במעין מעשה־מרכבה להקמת תיאטרון עברי הראוי לשמו, ובאוקטובר 1918 נפתח דף חדש בקורות התיאטרון העברי ובתולדות חייו של נחום צמח.

תל־אביב, תשכ"ד

יצחק קאמין בן דודו של יעקב מביאליסטוק כילד שיחק בתיאטרונו של נחום צמח - "הבימה" כבר בשנת 1909 .

כאן בקטעים מהספר שצילומו מופיע בעמוד הבא - מתאר יצחק את ייסוד "הבימה" את

חוויותיו כשחקן וזכרונותיו מנחום צמח

יצחק ,כנער , השתתף כשחקן פעיל בהצגות ואף מובאות בספר תמונותיו.

הרשימה הייתה עבורי מנוף נוסף לחיפושים בעיתונות היהודית ההיסטורית .

התצלום למעלה: המשתתפים בהצגת "שמע ישראל" לאוסיפ דימוב (1912): יושבים (מימין): יהודה גרינהויז, נחום צמח, גב' פאט, מר ניצברג; עומדים (מימין): א. פלט, הגב' גולדברג, מר גרוזובסקי, נ. גלוגובסקי; על הריצפה: יצחק קאמין, ש. שוואַרץ

התצלום מלמטה: המשתתפים בהצגת "מוסר נער רע" יושבים (מימין): בנימין צמח, סוניה, שפרה צמח; עומדים (מימין): נחום צמח, יצחק קאמין, ש. שוואַרץ ושני ילדים

יצחק קמין כמשתתף בשתי הצגות בראשית "הבימה" "מוסר נער רע" בשנת 1909- ו"שמע ישראל"

יגעתי ומצאתי בעיתון "הצפירה" את הדיווח משנת 1912

על המחזה "שמע ישראל" שכתב אוסיפ דימוב וקורותיה של ההצגה ,

שגם בה השתתף יצחק , שנאסרה להופעה בביאליסטוק ולכן עלתה על

הבמה בעיר ווילנה .

<u>עיתון " הצפירה " 13 ביוני 1913 עמוד 3</u> - מ ביאליסטאק

' קבוצת צעירים אחדים מקומיים מ "חובבי הבמה העברית" הציגו בימים אלה את החיזיון "שמע ישראל" בווילנה באולם הפילהרמוניה , מפני שאצלנו בביאליסטוק לא הייתה להם אפשרות להציג מחזה עברי זה על הבמה , כי זה כשלש שנים , מיום שבא אצלנו לכהן שר הפלך החדש , אינו מרשה בשום אופן להציג על הבמה מחזה בז'רגון או בעברית ומה שאסור פה מותר בווילנה . מספרים עוד בתור קוריוז , שפעם אחת בא אחד האינטרפיונרים של התיאטרונים היהודיים בוורשה וביקש שירשה לו , לפחות , להציג פה עשרה ספקטלים (מחזות) וענהו הלז שירשה לו , רק בתנאי שייתן שלושים אחוזים מההכנסה לטובת " אגודת

הצפירה

מכתב עתי משמיע חדשות

בקרב עם ישרון מכל הרבריס הנוגעים להם בעניני המדינה ,
דברי חכמה ומדע , ידיעות העולם והמבע

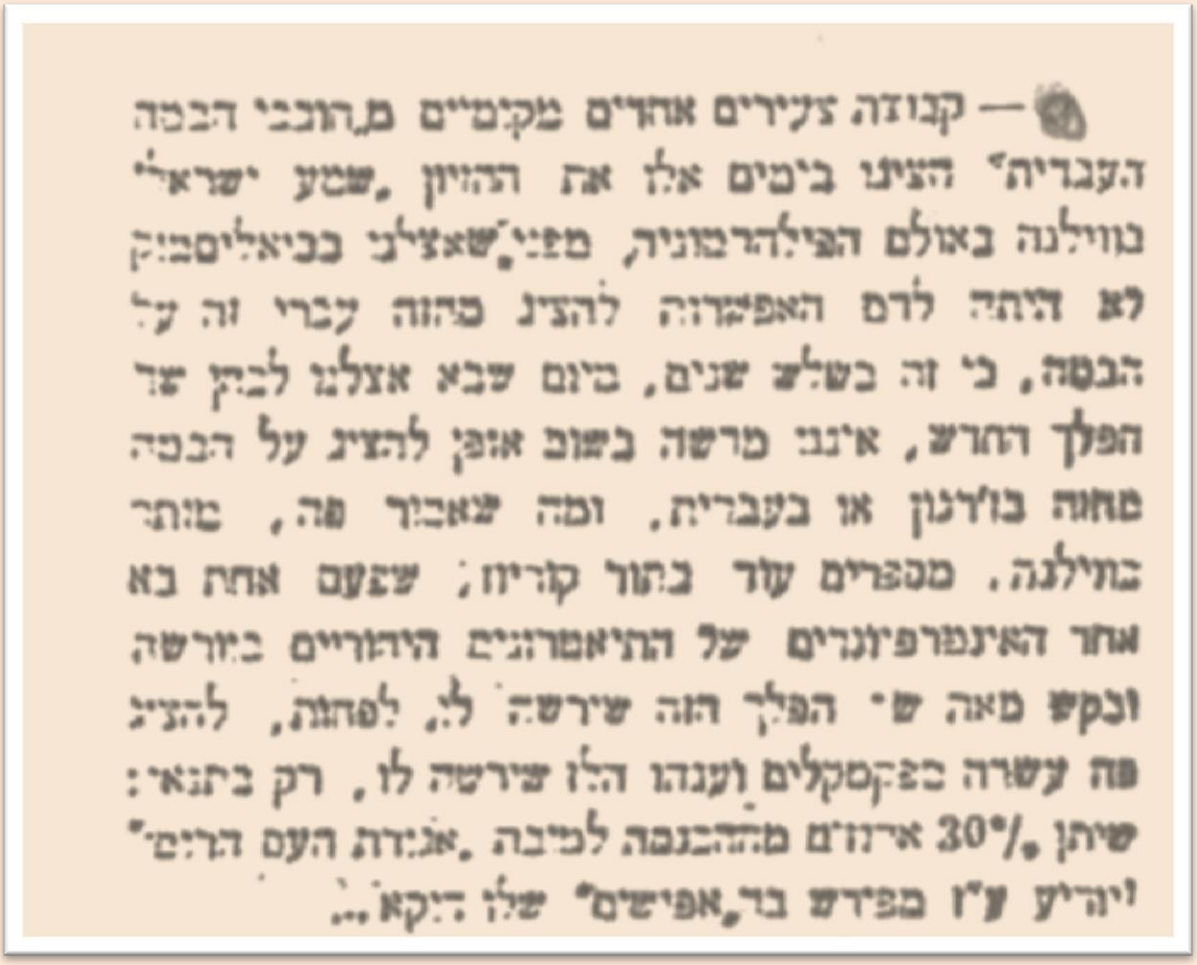
יוצא לאור אחת בשבוע , מאת

חיים זעליג סלאניטסקי

שנה ראשונה | וואַרשויא | HATZFIRA, | №. 4.

תכן הענינים

העם הרוסי " ויודיע על זה מפורש ב"אפשים" (מודעות) שלו דווקא ...'

— קבוצה צעירים אחדים מקימים מתוכנו הבמה
העברית" הציעו בימים אלו את הרעיון „שמע ישראל"
בווילנה באולם הפילהרמונית, מפני שאצלנו בביאליסטוק
לא היתה לרם האפשרות להציג פרוה עברי זה על
הבמה, כי זה בשלש שנים, ביום שבא אצלנו לבקר את
הפלך החרש, אינני מרשה בשום אופן להציג על הבמה
מחזה בז'רגון או בעברית, ומה שאבור פה, מתר
בוילנה. מספרים עוד בתור קריוז, שעשם אחת בא
אחר האינטרפיונרים של התיאטרונים היהודיים ביורשה
ובקש מאה ש' הפלך הזה שירשה לו, לפחות, להציג
פה עשרה בפקסקלים וענהו הלז שירשה לו, רק בתנאי:
שיתן 30% ארוזים מההכנסה לכיבה „אגודת העם הרוסי"
יהיה ע"ו בפרש בר„אפישים" שלו היקא...

"הצפירה" 13.6.1912

<u>הערות לרשימות על "ראשית הבימה בביאלסטוק"</u>

עו"ד נוחימובסקי ציין ייסודה בשנת 1912 בעוד שהשנה הייתה 1909 נוחימומבסקי ב'מכתבים למערכת' **('על המשמר' יול' 1954) .**

העיתונאי עזריה רפופורט ברשימתו "חג ל'הבימה' - לפני 40 שנה עלתה ארצה" הביא העובדה , ללא שכתב את השנה 'שבביאליסטוק - החלה הזיקה של 'הבימה' ליפו – ארץ ישראל" **('מעריב' אוק' 1958) .**

העיתונאית וחברת המערכת תקווה ווינשטוק העלתה את סיפורו של

יצחק קמין על "הבימה הבילסטוקאית" שנוסדה בשנת 1909 ועל שני

הנערים יצחק קמין ושלום שוורץ בהצגת המחזה "מוסר נער רע"
שתורגם לעברית מצרפתית ועל ההצגה : "שמע ישראל" של אוסיפ דימוב

('מעריב' יולי 1959)

המחנך אורי חקלאי מבית הספר להכשרת מורים באוניברסיטה בירושלים

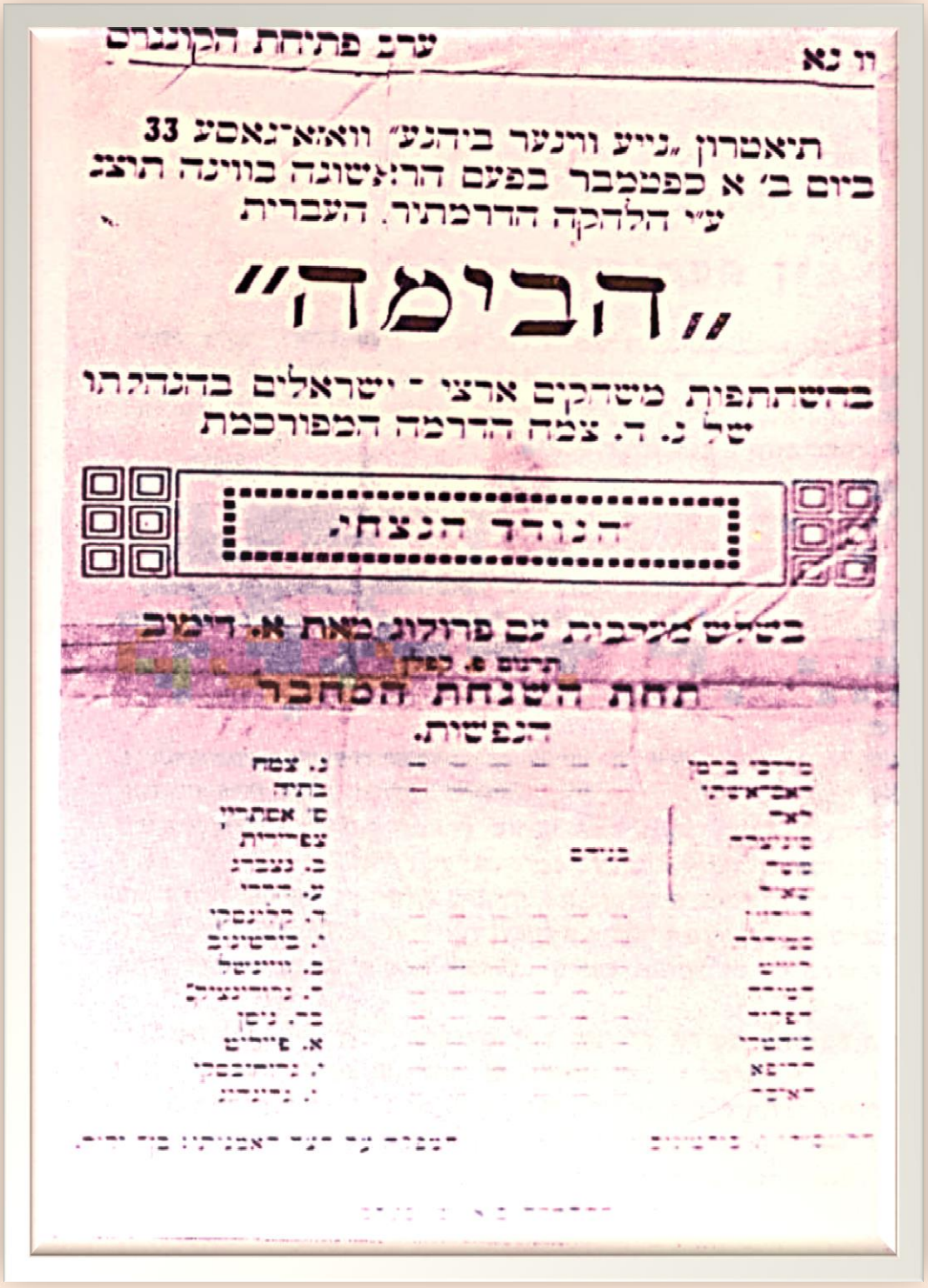
ברשימתו " בחיפוש אחר המחזה המקורי " פותח 'בעובדת ייסוד

התיאטרון ע"י צמח בביאליסטוק בשנת 1909 ולא במוסקבה ב - 1918

כמקובל בטעות' **('משא - המוסף הספרותי בעיתון 'דבר' אפר' 1976)**

מחפשים שחקנים -"הבימה " במוסקווה

ערב פתיחת הקונגרס

ו נא

תיאטרון „נייע וועלט" וואשינגטאן 33
ביום ב' א כסלו בשעה הרביעית בבוקר
ע"י הלהקה הדרמתית העברית

„הבימה"

בהשתתפות משתקפי ארצי - ישראלים בהנהלתו
של נ. ה. צמח הדרמה המפורסמת

הנודד הנצחי.

בשלש מערכות עם פרולוג מאת א. דימוב

תחת השגחת המחבר

הנפשות.

נ. צמח	—	
בתיה	—	
ס. אסתרין		
צפורית		
ב. נעברג		
ע. [illegible]		
ד. קלינסקי		
י. בוריסענקא		
ב. ווינשטאל		
ר. נחומענקא		
בר. נישן		
א. זייטיש		
[illegible]		
[illegible]		

1913- הלהקה מציגה בעברית במסגרת הקונגרס הציוני ה – 11 את המחזה "הנודד הנצחי" ולאחר סיור בערי אירופה, מתפזרת.

<u>על "מוסר נער רע" , הספר - הצגות ראשונות ומשפחת קרמר ב 'שכונת הבוכרים' בירושלים .</u>

ההצגה הועלתה בעיר אודסה בשנת 1903 בנשף ציוני ע"י " אגודת פרחי ציון " **(עיתון 'המליץ') .**

ביפו בשנת 1908 ע"י " אגודת הדור הצעיר " וניכתב : ' החיזיון הזה עלה יפה מאד ' **(עיתון ' השקפה') .**

המחזה "מוסר נער רע" הופיע בפרסום רשימת הספרים של הוצאת "תושיה" בוורשה משנת 1902 . תורגם כ 'מחזה לבני הנעורים' .

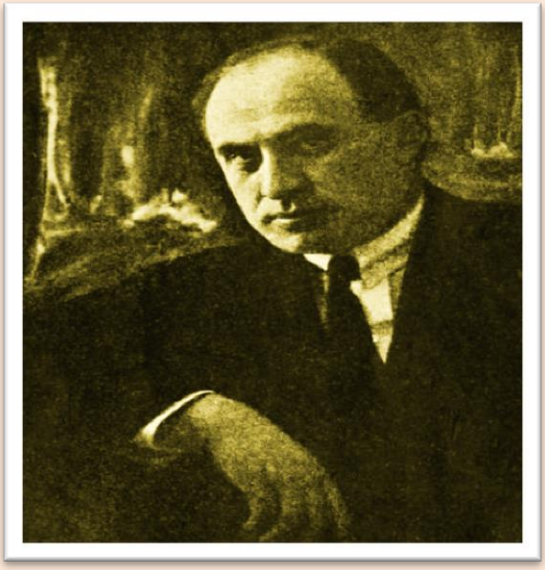
(עיתון 'הצפירה ' נוב' 1902)

הוצאת הספרים " תושיה " נוסדה ע"י הסופר 'בן אביגדור' . אשתו צפורה לבית בלומגארטן - סופרת ומתרגמת הייתה אחותו של 'יהואש' - מתרגם התנ"ך ליידיש וגיסתו של שמואל לייב גורדון – של"ג - מחבר הפירוש החשוב : "פירוש גורדון" . בן - אביגדור היה גם דודו של ד"ר נחום גולדמן - נשיא ההסתדרות הציונית .

הורי - פנינה ויעקב קרמר שכרו מציפורה 'בן אביגדור' דירה בת חדר ב 'שכונת הבוכרים' . בעיזבון – מצאנו קבלה על דבר השכירות .

הורי הכירו את הבת דבורה בן - אביגדור לימים - הכטמן (בעלה היה ממייסדי 'המכבי' ברוסיה) מדבורה קיבלנו עבורי , כילד קטן , תכולה מלאה בספרי ילדים 'כולם מעוררי תיאבון' לקריאה בגיל הרך . היו אלה סיפורי הילדים , הספרים הראשונים בחיי , אותם קראתי .

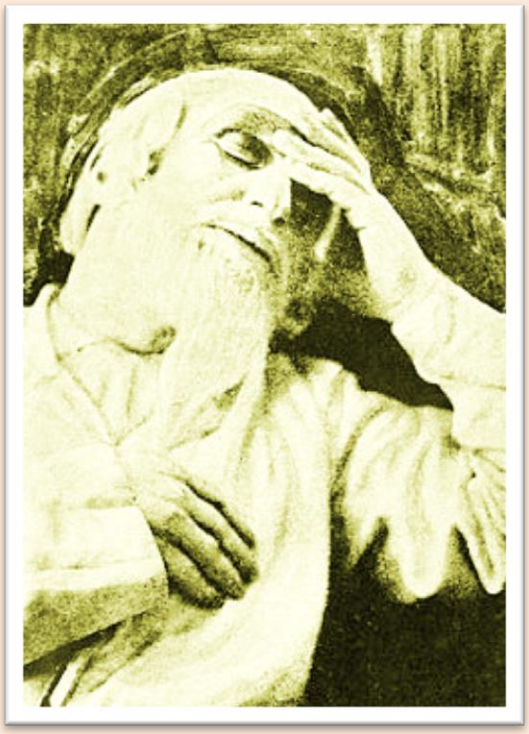
על נחום דוד צמח - מייסד "הבימה" בביאליסטוק בשנת 1909 - להקת תיאטרון בעברית –בעיתונות ההסטורית

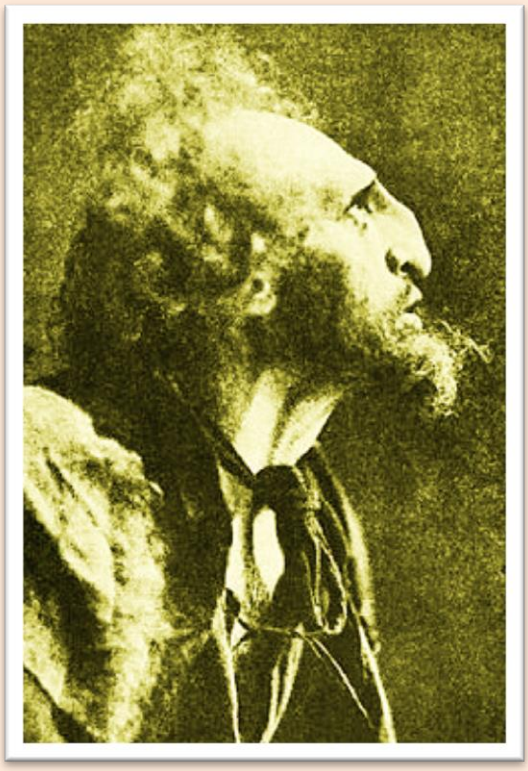
נחום דוד צֶמַח (1887 - 1939) היה מורה לעברית, שחקן ובמאי תיאטרון יהודי-רוסי, ממקימי התיאטרון העברי הראשון ואחד משחקניו הראשונים.

בשנת 1910 פנה צמח אל מנחם גנסין - שהיה מהאבות המייסדים של התיאטרון העברי בארץ ישראל וביקש לשלוח אליו . רפרטואר עברי מהצגות התיאטרון . גנסין מספר (בעיתון 'דבר' אוק' , 1939) שקיבל את מכתב הבקשה בשעת החזרה על ההצגה של גורדין " אלוהים , האדם והשטן " בתרגומו של ק . י . סילמן והתרגש גם מהחותמת העגולה בשולי המכתב ובה : " הבמה העברית בביאליסטוק' " . גנסין הרגיש מחויבות כלפי הנושא העברי בבקשה , ושלח אל צמח את "היהודי הנצחי " מאת ד . פינסקי בתרגומו של מ . קרישבסקי (אזרחי) ועוד דברים בודדים .

בשנת 1913 צמח - המורה לעברית השחקן ובמאי התיאטרון היהודי - רוסי כתב " הצעות – על דבר הבמה העברית " '...בגולה הבמה העברית היא הופעה זמנית , מקומה בעתיד בארץ ישראל בה יתנשאו היכלי החכמה והאמנות גם היכל האמנות התיאטרונית , הלשון העברית תמצא את בטויה הטבעי' **(עיתון 'הזמן' , יוני)** .

נחום צמח בתפקיד הצדיק בהצגה "הדיבוק"

נחום צמח בתפקיד הנביא בהצגה "היהודי הנצחי"

בשנת 1926 הייתה התכנית : '...שלושה חדשים בשנה – באדר ניסן ואייר נציג בירושלים את - הצגות החג" - הבכורה , וביתר חדשי השנה נבקר את אחינו בתפוצות הגולה ונשחק לפניהם " מזמרת הארץ " ' .

(עיתון 'הצפירה' נוב')

בשנת 1928 צמח בארצות - הברית ומאוכזב מאד . עדיין הוא 'מתרפק' על ימי קובנה , לודז' וורשה .

ביובל השלושים של ההסתדרות הציונית בניו – יורק הוא קובל על כך שלא הוזמנה "הבימה". "ומה הציגו...את..."חתונתו של שמנדריק " ואם כבר מוזמנים השחקנים , הרי מושכים בשרוולם : ' בבקשה לקצר' 'אם אפשר – לא בעברית...אולי...ברוסית ' . בשדה החינוך הוזמנו נציגים של

247 בתי ספר ציונים ועבריים לשיחה בענייני 'הבימה" והגיעו נציגים של שבעה בתי ספר בלבד... 'לא קושרים את 'הבימה' לציונות ולתרבות העברית' .

. **(עיתון 'הצפירה' יוני)**

הדרמה "שמע ישראל" בשלוש מערכות מאת אוסיפ דימוב שהוצגה ע"י תיאטרון "הבימה" מביאליסטוק בשנת 1912 . ויצחק קמין היה– בין השחקנים .

הועלתה על הבמה גם באולם תיאטרון "ציון" בירושלים בשנת 1921.

<u>לדמותו של אוסיפ דימוב</u>

דימוב היה בעל השכלה אקדמאית ברוסיה בוגר 'המכון ללימודי יער' דווקא , שהפך לכתב במגזין "התיאטרון והאמנות" ולסופר ודרמטורג יהודי מפורסם .

כדרמטורג עיבד את היצירות לבמה - לשפת המשחק והשחקנים .

מצאתי עניין רב בדמותו וביצירתו.

דימוב נולד בשם יוסף פרלמן התחנך בבית ספר קתולי (הגימנסיה על שם זיגמון אוגוסט בביאליסטוק).

בוגר מפורסם של בית ספר זה היה אליעזר לודוויג זמנהוף ממציא שפת האספרנטו.

בית הספר בו למד דימוב המשמש היום כמוזיאון

הנה מן הספור שכתב: " האדם שהמיר כ"ב פעם (22 פעמים) את דתו" שמצאתי בתרגום לעברית של אב . ריבלין **(בעיתון 'דאר היום' , ינו' 1932)** .

בספור מתגלה המחבר דימוב בסגנון הסאטירה המשלבת אירוניה וסרקזם .

המעשה עוסק בגורלו של היהודי מדביצקי , בעל משפחה וילדים , היושב במוסקבה בימי שלטון הצארים.

מדביצקי עוסק לכאורה במכירת דיו (היו זמנים - בטרם 'ההקלדה') ו"מתחזה" בכל פעם ליהודי אחר 'הממיר' את דתו לנצרות כדי לקבל 'זכויות' כמו הזכות להתגורר בעיר....

מדביצקי - תמורת קבלת תשלום מכובד - העמיד פנים ולבש דמות של 'מתנצר - ממיר דת ' וכל פעם ב' כנסיה' אחרת (במוסקבה היו עשרות רבות של כנסיות) .

כאשר השתנו הזמנים ברוסיה תבעו מגיבורנו להירשם באיגוד המקצועי כ 'אומן' במקצוע 'הדיו' . אך הסתבר שאיגוד כזה כלל לא היה .

התברר שמדביצקי - רק העמיד פנים שזה מקצועו (גם אשתו וילדיו לא ידעו מה 'באמת' עיסוקו) .

כאשר התפוגגה פרנסתו , והתערערו יסודות משפחתו . התגלה מדביצקי במלוא עוצמת "אמונתו " .

הוא היגר מרוסיה ועל המצבה שמעל קיברו סמוך לעיר ניו – יורק נחקקה הכתובת :

"ברקו מדביצקי - אדם שהמיר את דתו עשרים ושתיים פעם , ונשאר נאמן לדת אבותיו " .

.

השמירה על הזהות היהודית הייתה חשובה עד למאוד לדימוב שאף הוא היגר לארצות הברית.

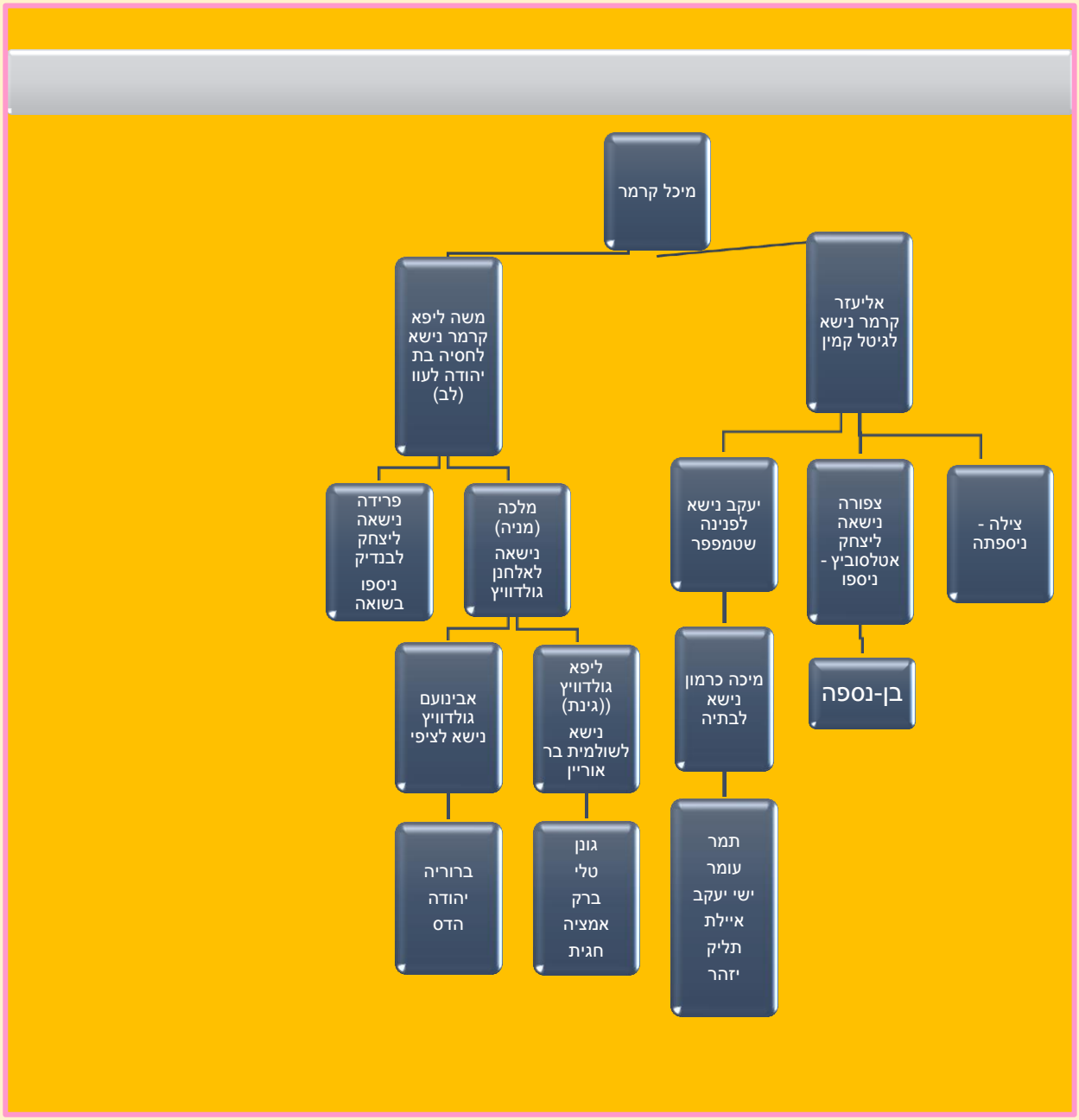

חנה רובינא בדמותה של לאה במחזה "הדיבוק"

את ראשית התהילה השיגה "הבימה" משהעלתה את "הדיבוק" של המחזאי היידי ש. אנ-סקי (שלמה רפפורט), ב-31 בינואר 1922. בהצגה זו, רווית הדרמטיות, נעשה שימוש בתפאורה, באיפור ובתלבושות המשרות אווירת מסתורין. בלטה בה השחקנית חנה רובינא, ששיחקה בתפקיד הכלה לאה רדופת הדיבוק והחלה להסתמן כ"סמל המסחרי" של התיאטרון. מי שקבלה במקור את התפקיד הייתה שושנה אביבית, השחקנית המקצועית היחידה בקבוצה, שעזבה את הלהקה עוד בתקופת החזרות. המחזה הועלה שוב ושוב במשך שנות קיומו של "הבימה", בגלגולים שונים ועל ידי שחקנים מדורות שונים. הזיהוי של התיאטרון עם המחזה היה כה גדול עד כי במשך שנים שימש דימוי נערה לבושת שמלה לבנה עם שתי צמות ארוכות, דימוי המאזכר את דמותה של חנה רובינא במחזה כסמליל של "הבימה". "הדיבוק" הוצג ברציפות עד שנת 1965 בשינויי קאסט. ברוב ההצגות גילמה חנה רובינא את לאה הרדופה אך לצידה גלמו את התפקיד בת עמי שניידר (שעזבה את הקבוצה בפילוג הלהקה בארצות הברית בשנת 1927), אינה גובינסקא, פנינה פרח, מרים זוהר ואוה ליאון.

פרק ג'–משפחת קרמר

משפחת קרמר-משפחתו של יעקב מצד אביו אליעזר

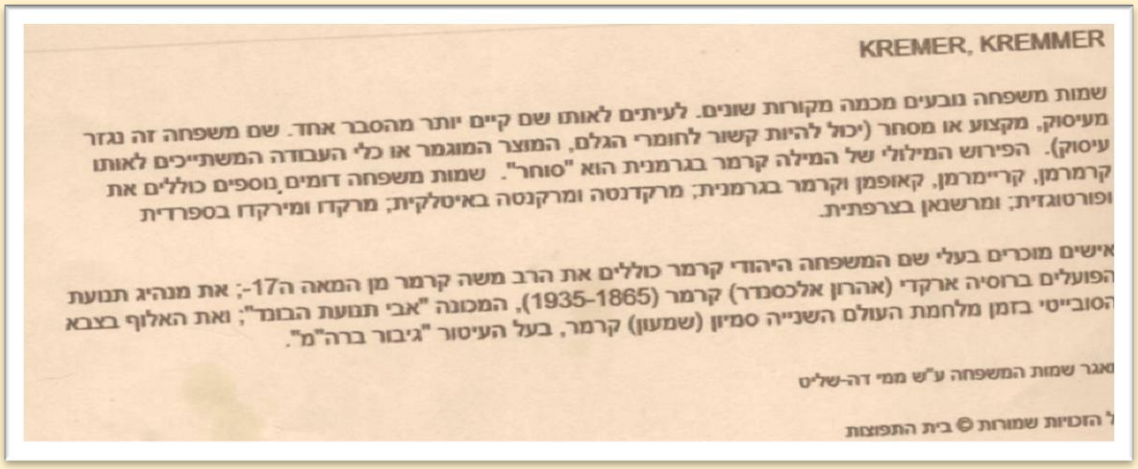

בני משפחת קרמר הידועים לנו,

למיכל קרמר - שמיכה נקרא על שמו - היו שני בנים:

אליעזר ,אביו של יעקב, שנישא לגיטל קמין ומשה-ליפא שנישא לחסיה לב

מעט מאד ידוע על תולדות יהודי ביילסק.
למרות שהייתה זו עיר מרכזית שאוכלוסייתה מתקדמת ומוסדותיה מפוארים לא הרבה ידוע עליה ועל מוצא יהודיה.
לא ידוע גם לנו כמה שנים ישבו אבותיו של יעקב בעיר ,האם היו מהגרים חדשים או שמא שורשיהם היו נטועים שם שנים רבות.
יחד עם זאת ברור שמדובר היה במשפחות מוכרות מבוססות ומעורות בחיי הקהילה ניתן לזהות אצלן קווים של שאיפה להשכלה, ציונות מושרשת, שאפתנות, ואצל רבים מהם עקשנות ולהט.
לגיטל אמו של יעקב הייתה זו מכה קשה כאשר בתה צפורה נאלצה להתפשר ולהינשא לאדם שאינו מלומד דיו כאשר המצב הכלכלי היה נואש .
ניסינו לדבר עם אדם שעיסוקו בחקר קהילות אירופה ותשובתו הייתה כי ניתן לומר שאין כל סיכוי להגיע לפרטים שילמדונו על שורשי המשפחה.
רוב בני המשפחה התחתנו בתוך הקהילה כך במשפחת אביו של יעקב משפחת קרמר נישא הבן אליעזר לגיטל ממשפחת קמין ואחיו משה פישל לחסיה ממשפחת לב.
אחיותיה של גיטל נישאו למשפחות קפלנסקי , קדלובובסקי,מלמד- ובתה של חסיה למש' גולדוויץ.
כולן משפחות מבילסק - פודלסקי או מהאזור הקרוב.
לא ידועים לנו פרטים על סבו של יעקב מלבד שמו – מיכל - והעובדה שהיה חובב ציון וסוחר.
הקשר הציוני הקיף את אנשי העיר ואת המשפחה המורחבת אשר התעניינו, למדו עברית ותרמו ככל שיכלו לטובת "אחינו בארץ ישראל".
כאשר נישא יעקב לפנינה שטמפפר בדקה אחותו ציפורה בספריה וגילתה מיד וללא כל מאמץ את שורשיה את קרבתה ליהושע שטמפפר ולשלמה שטמפפר ראש הועד בפתח תקווה - כך כתבה במכתבה לזוג הצעיר בירושלים.

KREMER, KREMMER

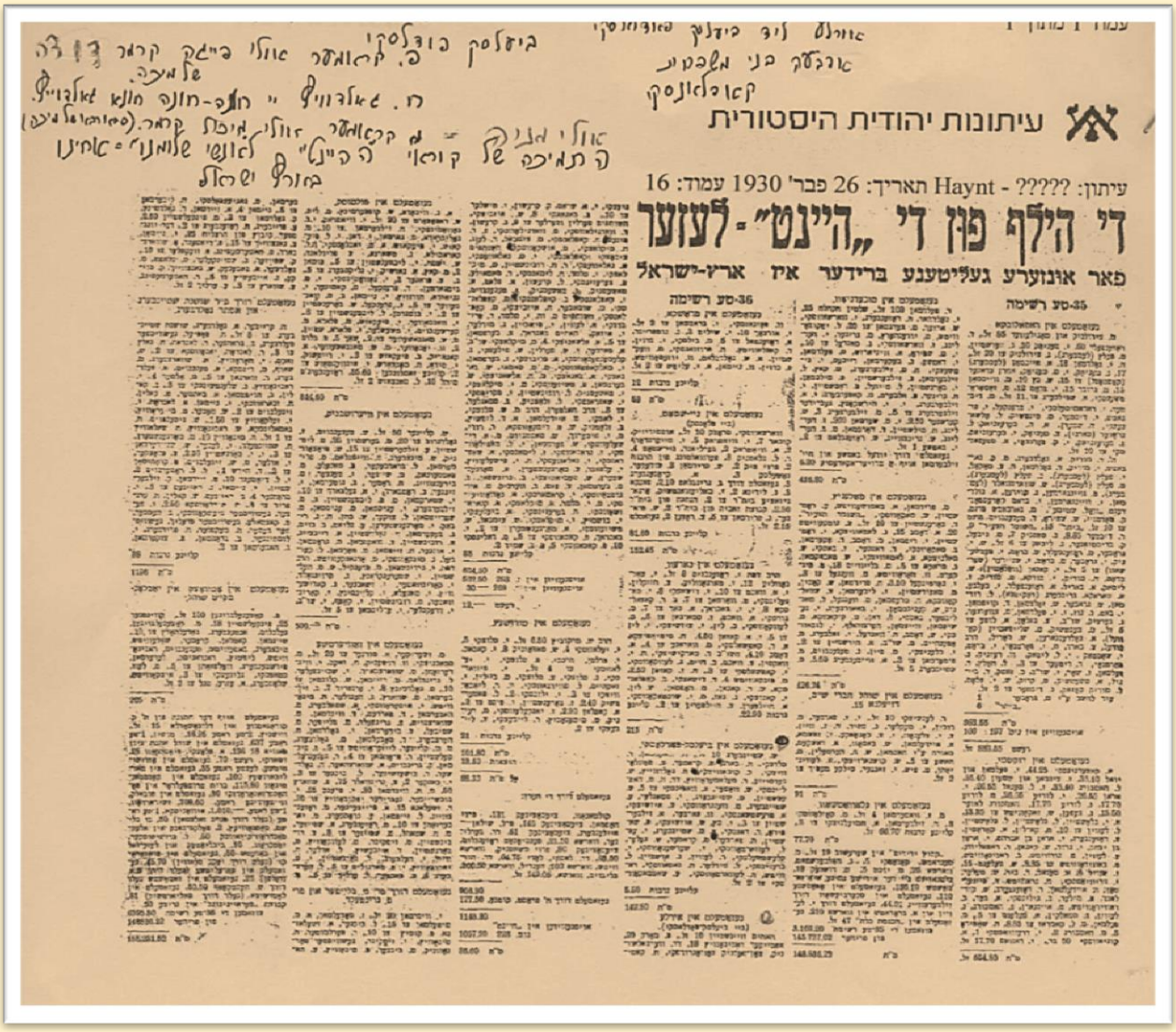
שמות משפחה נובעים מכמה מקורות שונים. לעיתים לאותו שם קיים יותר מהסבר אחד. שם משפחה זה נגזר
מעיסוק, מקצוע או מסחר (יכול להיות קשור לחומרי הגלם, המוצר המוגמר או כלי העבודה המשתייכים לאותו
עיסוק). הפירוש המילולי של המילה קרמר בגרמנית הוא "סוחר". שמות משפחה דומים נוספים כוללים את
קרמרמן, קריימרמן, קאופמן וקרמר בגרמנית; מרקדנטה ומרקנטה באיטלקית; מרקדו ומירקדו בספרדית
ופורטוגזית; ומרשנאן בצרפתית.

אישים מוכרים בעלי שם המשפחה היהודי קרמר כוללים את הרב משה קרמר מן המאה ה17-; את מנהיג תנועת
הפועלים ברוסיה ארקדי (אהרן אלכסנדר) קרמר (1865-1935), המכונה "אבי תנועת הבונד"; ואת האלוף בצבא
הסובייטי בזמן מלחמת העולם השנייה סמיון (שמעון) קרמר, בעל העיטור "גיבור ברה"מ".

מאגר שמות המשפחה ע"ש ממי דה-שליט

ל הזכויות שמורות © בית התפוצות

מקור שם המשפחה קרמר-בית התפוצות

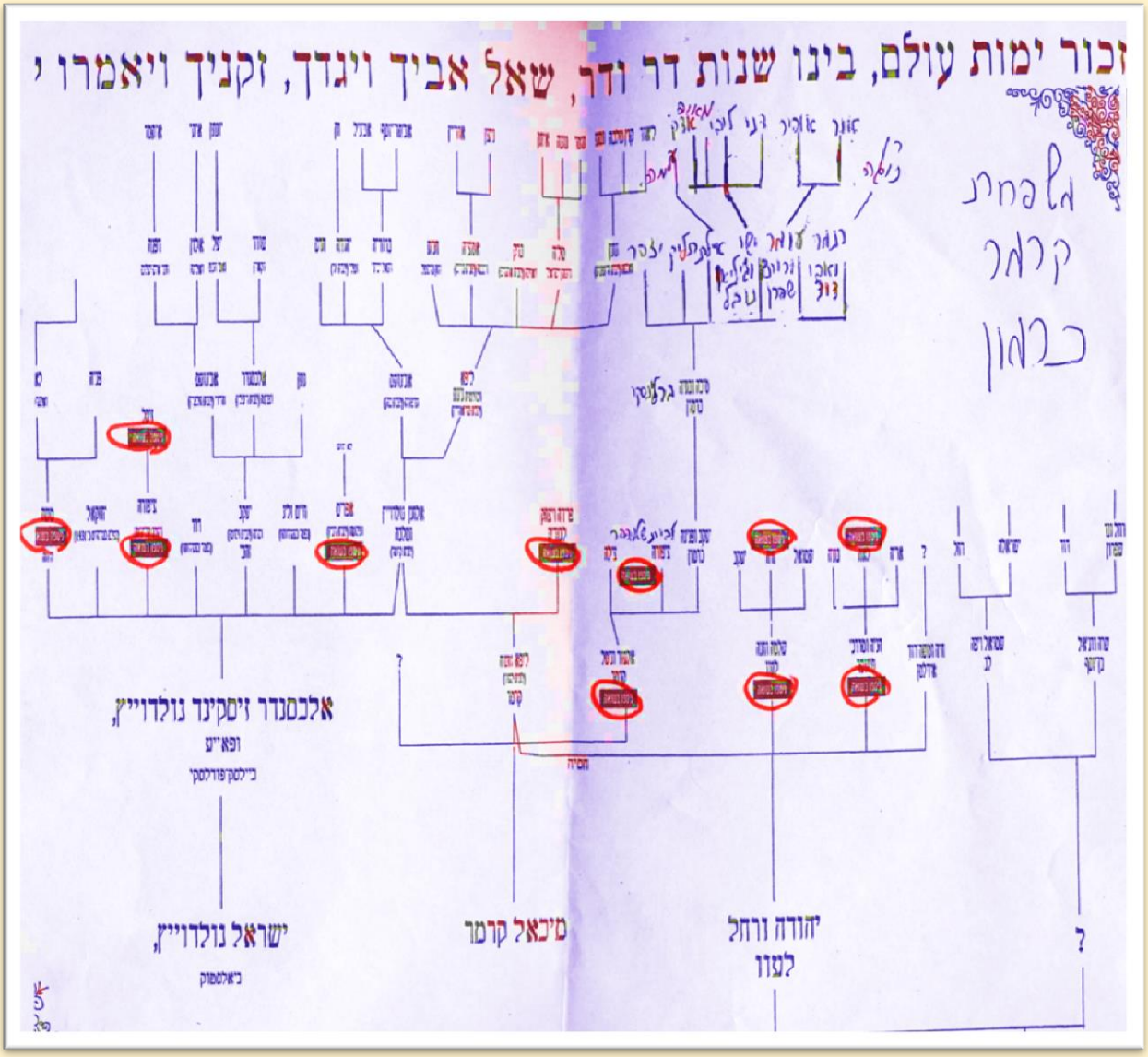
עיתונות יהודית היסטורית

עיתון: ????? - Haynt תאריך: 26 פבר' 1930 עמוד: 16

די הילף פון די „היינט" - לעזער

פאר אונזערע געליטענע ברידער אין ארץ-ישראל

שמות של קוראי עיתון "היינט" מבילסק אשר תרמו כספים "לטובת אחינו בארץ ישראל" בין השמות בני משפחות קפלנסקי , קרמר וגולדוייץ

עץ משפחה שהכין ליפא גינת נכדו - של משה- ליפא קרמר.

המסומנים בעיגול אדום ניספו בשואה.

משפחת לעוו (לב) היא משפחתה של חסיה סבתו של ליפא.

חסיה מלאה "דפי – עד" על בני המשפחה שניספו בשואה ואינם מופיעים כאן (סיכום דפי העד בהמשך)

משפחת גולדווייץ היא משפחת בעלה של מניה בתה של חסיה.

מניה ואלחנן גולדווייץ היו הוריו של ליפא ששרטט דף זה.

לאלחנן נותר אח אחד שעלה ארצה .

יתר אחיו ניספו או שמתו בצעירותם.

ליפא מילא דפי עד על הנספים והרשימה תצורף בהמשך.

יהודה לעוו מיכל קראמער

ורעיתו ורעיתו

מתכבדים לבקש את ידידם ואוהבם לבוא אל יום חתונת

בתם הכלה מ" בנם החתן מ"

חשה דבה משה ליפא

עם ב" ההתן מ" עם ב" הכלה מ"

משה ליפא קראמער חשה דבה לעוו

אשר ההיה איה"ש למז"ט ובשעה מוצלחת ביום ו' פ" בא ג' ימים

לחדש שבט שנת תרס"ז כעיר ביעלסק

החופה בשעה 3 בצהרים

для телеграммъ: Бѣльскъ, Льву, Крамеру

ההזמנה לחתונת דודו של יעקב- משה ליפא אחיו של האב אליעזר קרמר

החתונה נערכה בשנת 1907 בבילסק.

הכלה-חשה דבה (חסיה) שהייתה בתו של יהודה לעוו (לב) גם הם מבילסק

שמו של האב היה מיכל ועל שמו נקרא מיכה. פירוש השם קרמר הינו סוחר ואכן גם הסב וגם אביו של יעקב -אליעזר עסקו במסחר .

לא היה צורך לציין את מקום הטקס.

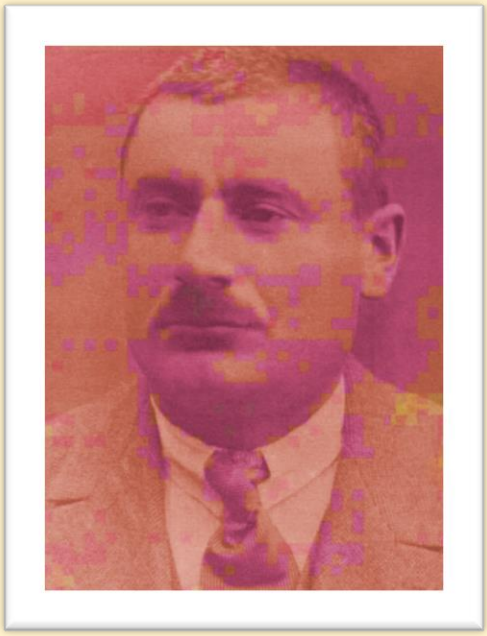
תושבי בילסק המוזמנים ידעו היטב לאן אמורים הם להגיע.

שימו לב לשורה האחרונה המען למברקים.

השורה כתובה רוסית לא פולנית עד שנת 1920 נכללה בילסק בשטח רוסיה.

משפחת אליעזר וגיטל קרמר הוריו של יעקב

אליעזר קרמר בנו של מיכל ואחיו של משה ליפא ואשתו גיטל לבית קאמין

משפחת אליעזר קרמר התגוררה עם משפחת אחותה של גיטל –פרידה קפלנסקי-בדירות שהיו בבעלותו של אב המשפחה ,פייבל קמין , ברחוב הראשי של בילסק שנקרא על- שם משוררה הלאומי של פולין ,אדם מיצקביץ,מול בית העירייה הישן-ה"רטוש".

המשפחות עסקו במסחר.

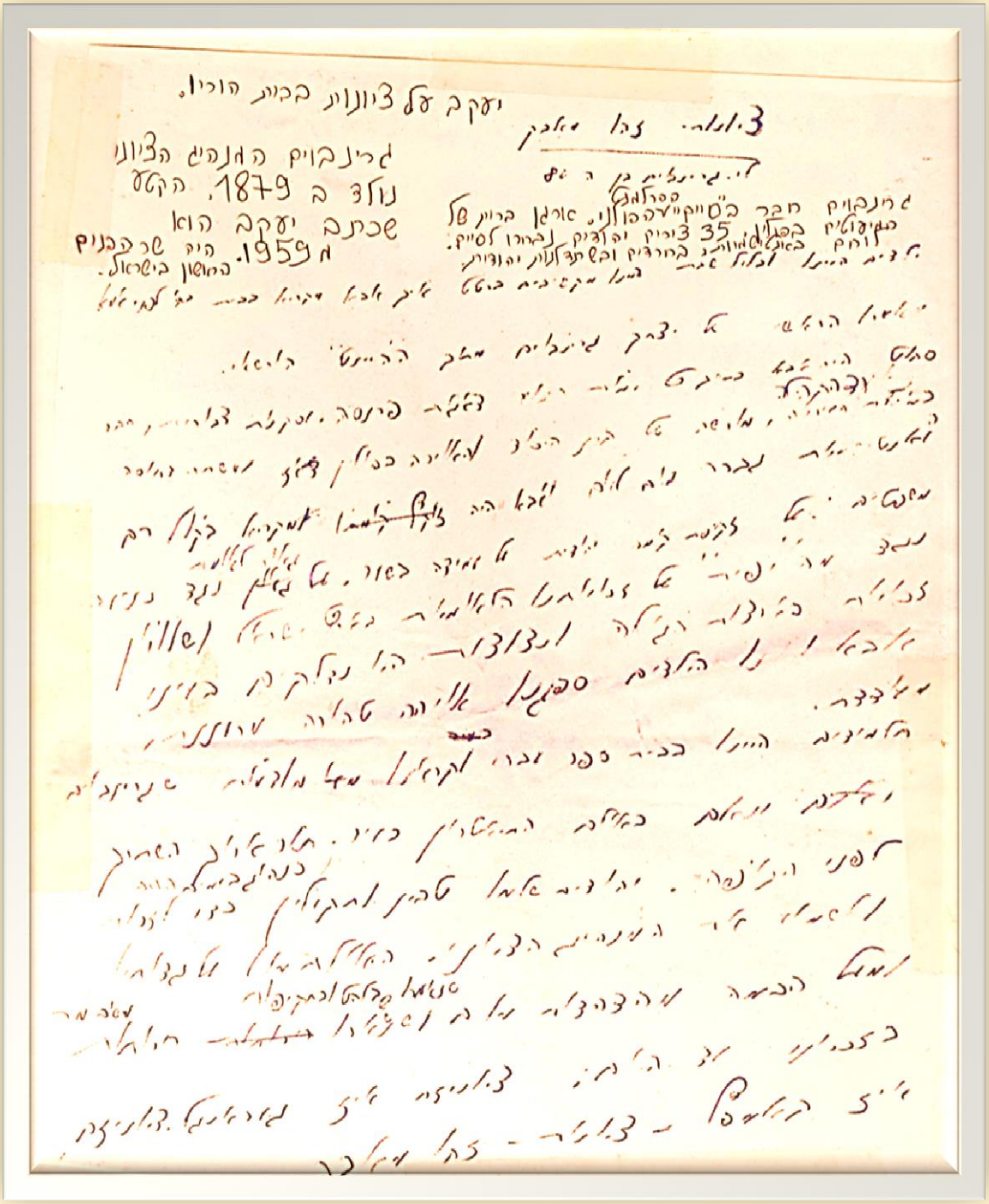
אליעזר וגיטל היו הוריהם של יעקב , ציפורה וצילה ועליהם הרחבנו בפרקים אחרים.

בזיכרונות יעקב על בית הוריו בבילסק מתגלה האב אליעזר כאדם פעיל ציבורית , היה חבר בוועד הקהילה ומורשה של קרן – היסוד. בבית היה מקריא בקול בפני המשפחה מתוך העיתון הציוני "היינט"- את מאמריו הראשיים של יצחק גרינבוים בעד שוויון ליהודים, זכויות לאומיות בארץ ישראל, ונגד כניעה.

"ציונות היא מאבק"-זו הייתה הסיסמה -"כך הקריא האב וניצוצות נדלקו בעיניו".

באווירה זו גדלו יעקב ואחיותיו.

ציפורה שנישאה בתקופת המלחמה ליצחק אטלסוביץ סוחר מהיינובקה שליד ביילסק- נספתה עם בעלה ובנם הקטן כך גם האחות הצעירה –צילה.

מזכרונות יעקב בכתב ידו על האב המקריא מתוך העיתון את המאמרים הציוניים חוצבי להבות

№ 3a. אבנער יאהרגאנג פריים 3 קאפ. HAJNT

היינט ניעס.

די שלאכטען אויפן פראנט פארשטשאוו-באלימאוו אין בי-טארנאוו.

באלימאוו, בי"ם רונאציין אין טארנאוו.

די ערד-ציטערניש אין אשאליין.

אויפן פראנט פארשטשאוו-באלימאוו אין בי-טארנאוו

עמוד שער של "היינט "(17 בינואר 1915 - יעקב בן שלושה חודשים) את המאמרים שבו היה מקריא האב אליעזר בפני המשפחה.

הַיְינְט (באידיש - "היום") היה עיתון יומי ביידיש שיצא לאור בוורשה בין השנים 1906–1939.

ב-1908 שונה שם העיתון ל"היינט", ועד מהרה מיצב את עצמו כעיתון היידיש הגדול בפולין הקונגרסאית. העיתון פרסם סיפורים בהמשכים, וקבע שיא בתפוצת עיתון ביידיש. עד שנת 1913 הגיע העיתון להיקף של 150,000 גיליונות.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה נסגר העיתון. המהדורה האחרונה של העיתון הודפסה ב-22 בספטמבר 1939, וכללה פרק מספר תהילים בתרגום ליידיש.

משפחת משה - ליפא קרמר וחסיה לבית לב

חסיה קרמר לבית לב

חסיה –מימין ובנותיה מניה ופרידה (הקטנה) טרם נסיעתה לארצות הברית

משה ליפא היה אחיו של אליעזר נישא לחסיה לבית לב בשנת 1907

לבני הזוג נולדו:

מלכה (מניה) גולדוויץ (קרמר)

פרידה לבנדיק (קרמר)

שני בנים שנפטרו בילדותם במגפה.

יהודה לב אביה של חסיה , מחותנו של מיכל קרמר.

משפחה זו התגוררה בבילסק רבים מבניה הושמדו בשואה

חסיה ,שהייתה אישה בעלת אישיות חזקה ,התאלמנה גם מבעלה בגיל צעיר.

כדי להתגבר על אבלה הכבד לאחר מות בעלה ובניה מילאה את ימיה בעבודה מסורה ואחראית בבית היתומות היהודי בבילסק . בנוסף לימדה ברשת "תרבות" בבילסק בשפה העברית.

בספר הזכרון לביאלסק מספרים בתה מניה ויעקב כרמון על האם והדודה ועל פעילותה המרכזית בבית היתומות בעיר. (הקטעים בהמשך).

שני בני אחיה של חסיה (שלמה לב) עלו ארצה.

האחד שמואל-מולקה לב מפתח תקווה והשנייה ,אחותו שרה פסובסקי (בן-יוסף) שהתגוררה בשכונת "מקור - חיים" בירושלים.

בשנות 1937 לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, נסעה חסיה לארצות הברית

עם בעלה השני הופמן (או גושמן) לאחר מותו נישאה בשנת 1942 לסם שניאור.

מארצות הברית שלחה חסיה תלושי מזון למשפחתה שבארץ.

בפולין נותרו שתי הבנות הצעירות.

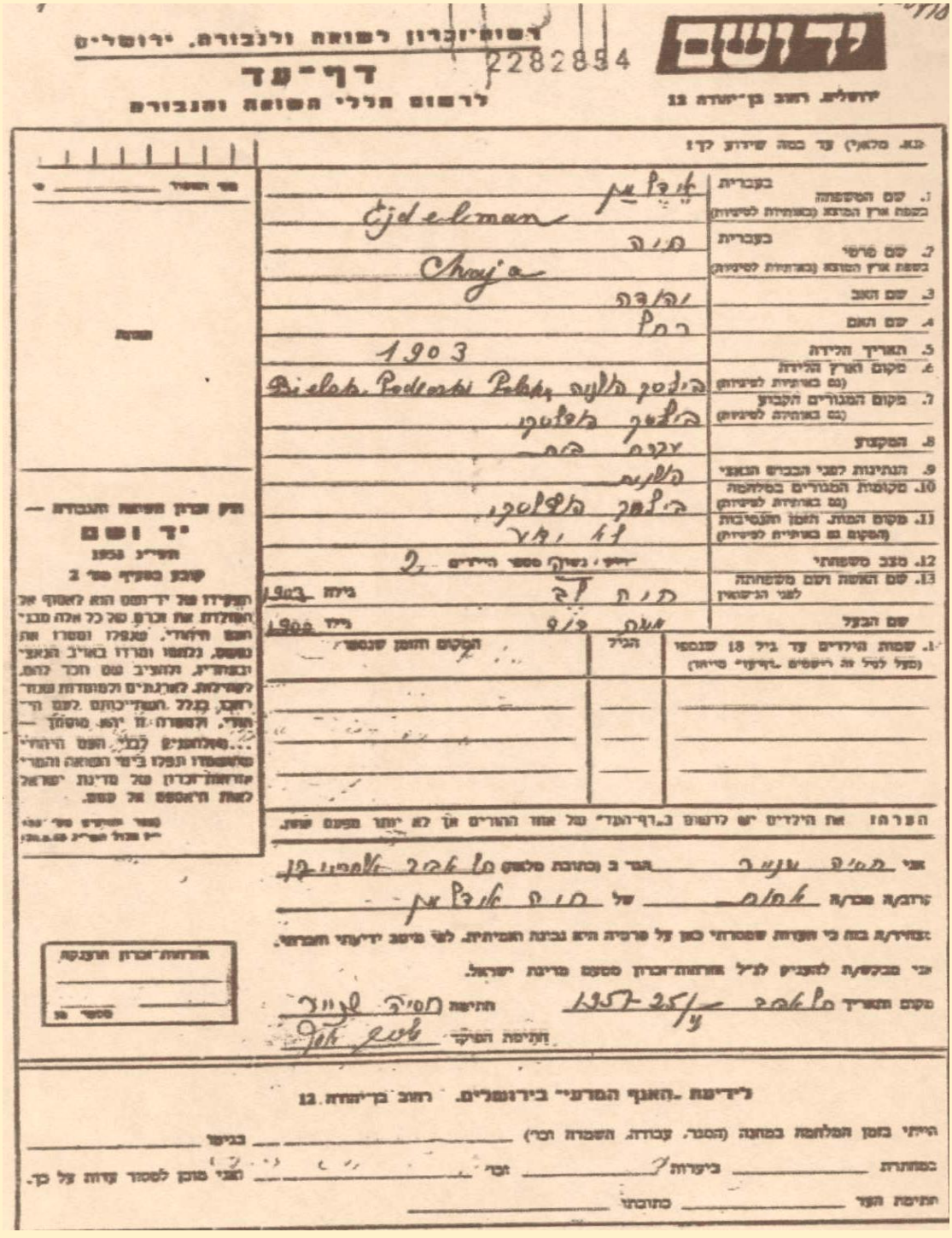
מניה הגדולה יותר עלתה עם בעלה ובנה התינוק לארץ ישראל ופרידה הצעירה שנישאה יותר מאוחר לחברה יצחק לבנדיק נותרה בפולין ונספתה שם עם בעלה.

בשנת 1953 החליטה חסיה לעלות ארצה ,זאת לאחר שבעלה האחרון גם הוא נפטר.

היא הצטרפה לביתה מניה ,חתנה אלחנן גולדווייץ ונכדיה ליפא ואבינועם בתל-אביב.

חסיה ובעלה בארצות הברית

רשום זכרון לשואה ולגבורה, ירושלים
דף עד
לרשום תלי השואה והגבורה
2282854
ירושלים, רחוב בן־יהודה 13

1. שם המשפחה: אדלמן
בעברית
בשפת ארץ המוצא (באותיות לטיניות): Ejdelman
2. שם פרטי: חיה
בעברית
בשפת ארץ המוצא (באותיות לטיניות): Chaja
3. שם האב: יהודה
4. שם האם: רחל
5. התאריך הלידה: 1903
6. מקום ארץ הלידה (גם באותיות לטיניות): Bielsk. Podlaski Polska, בילסק פולנה
7. מקום המגורים הקבוע (גם באותיות לטיניות): בילסק פולטבו
8. המקצוע: עקרת בית
9. הנתינות לפני הכיבוש הנאצי: פולנית
10. מקומות המגורים בשלחמת (גם באותיות לטיניות): בילסק פולטבו
11. מקום המות, הזמן והנסיבות (המקום גם באותיות לטיניות): ליד ורשה
12. מצב משפחתי: נשואה, נשואה מספר הילדים 2
13. שם האשה ושם משפחתה לפני הנישואין: בילת דב
שם הבעל: מאיר בן־ציון

1. שמות הילדים עד גיל 18 שנספו (מעל לגיל זה רישומים בדף־עד מיוחד)	הגיל	המקום והזמן שנספו

הערה: את הילדים יש לרשום בדף־העד של אחד ההורים אך לא שניהם ביחד.

אני חיה אדלמן הגר ב (כתובת מלאה) תל אביב אלחריזי 6
מודיע/ה בזה כי הפרטים שמסרתי כאן על פרטיה היא נכונים ומהימנים. לפי מיטב ידיעתי ואמונתי.
אני מבקש/ת להעניק לה אות־זכרון מטעם מדינת ישראל.
מקום ותאריך תל אביב 25/4/1957 חתימה חיה אדלמן
חתימת העד משה אלון

ליד־שם - האגף המרכזי בירושלים. רחוב בן־יהודה 13
היתי בזמן המלחמה במחנה (המקום, עבודה, השמות וכו') _____ בביקור _____
במחנות _____ ביערות _____ זכר _____ האני מוכן להסיר עדות על כך.
חתימת העד _____ כתובתו _____

שם הסופר _____

הערות

שם אגף השואה והגבורה — יד ושם
הוקם ב־1953
שנקבע בחוק ביום 2

חוק יד־ושם הוא לאמור של כל אלה מבני העם היהודי, שנפלו ושרו את נפשם, נלחמו ונרדו בגו"ב הנאצי ובעוזריו, ונהגו עם זכר להם. לשרידות, לארגונים ולמוסדות שהוקמו בגלל השתייכותם לעם היהודי, ולשמירה על עמם. מטרתו — ... להנציח לבני העם היהודי שנספו ונלחמו בימי השואה והמרי ומורשת־זכרון של מדינת ישראל לאות הוקמה על עמם.

מספר המיוחס שם יד־ושם

אגודת־זכרון הוענקה
מספר

דף זיכרון שכתבה חסיה בשנת 1957 לזכר אחותה חיה אדלמן שנספתה בשואה

המאגר המרכזי של שמות קרבנות השואה

המאגר מכיל מידע על יהודים שהיו קרבנות לרדיפה בתקופת השואה: אלו שנרצחו ורבים נוספי

שימו לב: עשויות להיות יותר מרשומה אחת עבור אותו הקרבן, המתבססות על מקור אחד או יותר.

1

שם	שנת לידה	מקום מגורים	
חיה Ejdelman, Chaja	1903	Bielsk Podlaski, Poland	דף-עד
Ejdelman, ירחמיאל		Bielsk Podlaski, Poland	דף-עד
Ejdelman, Mosze Dawid	1900	Bielsk Podlaski, Poland	דף-עד
פרידה Labendyk, Fryda	1920	Bialystok, Poland	דף-עד
יצחק Labendyk, Icchak	1919	Bialystok, Poland	דף-עד
מרדכי Siwer, Mordche	1903	Brisk, Poland	דף-עד
הניה Siwer, Henia	1905	Bries, Czechoslovakia	דף-עד
Siwer, לאה		Brisk, Poland	דף-עד
Siwer, אריה		Brisk, Poland	דף-עד
Siwer, בתיה		Brisk, Poland	דף-עד
לב, חייה		Bielsk Podlaski, Poland	דף-עד
לב, דוד		Bielsk Podlaski, Poland	דף-עד
לב, שמואל ליפא		Bielsk Podlaski, Poland	דף-עד
לב, Szloma שלמה	1897	Bielsk Podlaski, Poland	דף-עד
לב, חנה חנה	1905	Bielsk Podlaski, Poland	דף-עד

שמות בני המשפחה שחסיה שניאור מלאה דפי - עד לגביהם,

אחים, אחיות, גיסים וגיסות וכן בתה פרידה לבנדיק וחתנה יצחק.

בשנת 1957 ממלאת חסיה המתגוררת אז עם בתה מניה ומשפחתה בתל

אביב דפי – עד אלה להנצחת משפחתה.

על מצבתה של חסיה הוסיפו בתה וחתנה :

"לזכר בתה פרידה ויצחק לבנדיק

אחיה שלמה לב

אחותה חיה אידלמן

אחותה הניה סיוור

שניספו בשואה עם משפחותיהם"

<u>על בית היתומות בהנהלת דודתו של יעקב חסיה שהייתה אלמנת דודו ואם בנותיו כתב יעקב כרמון</u>

באותו „בית מדרש גאס" היה מוסד שנקרא „בית היתומות". המשגיחה הראשית של בית היתומות הזה, מה שנקרא היום „אם הבית", היתה דודתי חסיה שניאות. היא נתאלמנה מבעלה הראשון ושני בניה מתו במגיפת טיפוס במלחמת העולם הראשונה. כאשה עצמאית ובעלת מרץ היא התגברה על צערה ומצאה נחמה בטיפול ביתומות. בעבודתה זו היתה קשורה קשר אמיץ בכל המוסדות היהודיים בעיר, בלינת־צדק וכדומה. קשה לי לומר בהחלטיות, אם מוסדות הציבור בעלי הגון הסוציאלי, כמו לינת הצדק, בית היתומות וכו' נוסדו ע"י הקהילה נוהלו על ידיה או לאו. דבר אחד ברור למעלה מכל ספק,

בית היתומים הישן

עומדת מימין - הדודה חסיה

כל אותם האנשים שעבדו במוסדות אלה ובעבודות ציבור אחרות לא קיבלו כל שכר. כל עבודתם נעשתה בהתנדבות מתוך רצון לסייע לזולת ולא לתת לאיש לשקוע בצרתו. אנשים אלה עסקו במלאכתם באהבה ודומה כי תמורה לעבודתם קיבלו מסיפוקם למוסד.

מניה (מלכה) גולדוויץ בת דודו של יעקב בתה של חסיה כותבת אף היא על בית היתומות

גולדווייץ מלכה

בית היתומים

בית היתומים היה בהתחלה ברחוב יוספס בבנין בן שתי קומות, וכפי שאמי סיפרה, היה חדר אחד נבדל לשני ילדים חולי שחפת, כי לא היה בית חולים קטן בשבילם במקום אחר. במוסד היו 120—140 ילדים וכמעט 100% מחוץ לבילסק. בילסקאים לא היו בכלל. היו אלה ילדים מן העיירות הסמוכות ואפילו מביאליסטוק, אף על פי שהיה שם בית יתומים גדול. אחר כך הכניסו ילדה אחת בילסקאית, אך זה היה מקרה חריג — היה לה אבא ואם חורגת שהזניחה אותה ולא טיפלה בנקיונה ובבריאותה. הילדה לקתה בפצעים שפשו על רוב גופה ולא היה מוצא אלא בבית היתומים.

אחר כך הורע מצבו הכספי של המוסד והוא הועבר לדירה יותר קטנה. בינתיים גדלו הילדים ולא התאימו לתנאי המוסד ולא היה מוצא אלא להעבירם לעיירות קרובות, למשפחות שאימצו אותם ובית היתומים נסגר. זה היה בפולין המחודשת וההרוסה אחרי המלחמה. זה היה בשנות ה־20. אמא התחילה לעבוד בשנת 1922 ועבדה עד 24. היו בו גם יתומים בגיל בית ספר. בית היתומים לא העסיק עובדים בתשלום. שנים היו בתשלום, בר לוין שהיה מנהל פנקסים ועוד אחד. הגזבר היה מישל וינשטיין. אמי עבדה אחרי זה דוקא כשהקטינו את מספר הילדים, אחרי זה לקחו גם מטפלת שקראו לה פריבליסטין. אמי היתה אם הבית ואחראית בעד הכל.

ראויה להיזכר היא העלמה פרוילין שרשנובסקי, שהיתה ממש אם לכל היתומים בעיר ובכל הסביבה. מוצאה ממשפחה מאוד אינטליגנטית. זה היה סיפוקה הנפשי, היא היתה כבר אז בגיל 60 ואולי למעלה מזה. כשהייתי ילדה קטנה היא נראתה לי זקנה נורא, אך לבביותה והתמסרותה לילדים חבבוה על כולנו וזקנותה כאילו נעלמה. בין הפעילים בהחזקת בית היתומים היו חונא טוקוצקי, שהיה מאוד פעיל, אלכסנדר וינשטיין, עורך דין, יליד עיירה קרובה לבילסק, ומושקה רוזנברג, אחיה של לאה רוזנברג.

אישים אלה השפיעו להצלחה במגביות. אלכסנדר וינשטיין למשל היה מזמין רקדנית צעירה שהיא תרקוד בלט או שהם ערכו נשף שירה ו„שחקנים" לא מקצועיים בכרטיסים וההכנסה היתה לטובת בית היתומים. תמיד היה האולם מלא כשהעו"ד וינשטיין טיפל בנשפים כאלה לטובת בית היתומים.

נשפי התמיכה בבית היתומים הפכו למאורע בעיר. חוגים רחבים הפעילו עצמם להצלחת המבצע. תלמידי בתי הספר העמידו עצמם לרשות העסקנים ומקהלותיהם הופיעו בנשפים ותרמו להעשרת התוכנית.

העיריה עשתה עצמה אפוטרופוס למוסד ותמכה בו במצרכי מזון גם בתמיכות כספיות מדי פעם בפעם.

לפי תכנית מנהלי בית היתומים היו הילדים מתחילים ללמוד מקצוע בהגיעם לגיל 14. הם עשו זאת אחר הצהרים בגמר שעות הלימוד בבית הספר. בעיות ההתבגרות של ילדים מוכי גורל אלה היו קשות. לא היה זה לפי יכולתו

של המוסד לענות לצרכי הילד הצועד לקראת עצמאות בחייו, בכל זאת היה בית היתומים מפרנסם גם בגיל זה והם היו מקבלים מנות אוכל לעבודה ולבית הספר, אם כי לא התגוררו במוסד עצמו.

כאמור, סודרו המבוגרים במשפחות, לרוב בעיירות הסביבה ובמרבית המקרים היו הם גרים בבתי מעבידיהם־מכשיריהם.

בין הילדים־השוליות והמשפחות התפתחו במשך הזמן יחסים מעניינים מאוד ורבים היו הילדים, אשר שמרו על קשריהם עם מאמציהם תקופה ארוכה ביותר.

בית היתומים בבילסק נוסד מתוך רוח גדולה של עם מעונה, אשר ציווה על עצמו את המשך קיומו ודאגתו זו לילדי יהודים מיותמים, שעברה את גבולות יכולתו, היתה המשך ישיר של חוש לאומי־עממי עמוק מאוד מוחלט מאוד ורב שרשים ביותר.

תקופת בית היתומים בבילסק היתה קצרה יחסית, אך בתקופה קצרה זו עברה בילסק מבחן שיא בהישגיה בשטח העזרה ההדדית. סיפור קורותיו של בית היתומים מוסיף חן מיוחד ליהודי הזיידענע טארבעס.

בתם של חסיה וליפא - מלכה (מניה) גולדוויץ לבית קרמר , בעלה אלחנן ומשפחתה

מניה גולדווייץ לבית קרמר (מימין)עם בת דודתה צפורה אחותו של יעקב צפורה ,בעלה ובנם הקטן נספו בשואה.

מלכה-מניה , בתם של משה - ליפא קרמר וחסיה נולדה בשנת 1909 בבילסק.

בשנת 1930 נישאה לאלחנן גולדוויץ בן למשפחה גדולה בת המקום.

אלחנן היה בחור מוכשר ומסור שהצטיין גם בתבונת כפיים והיה נגר מוכשר, אביו עסק במסחר במתכות.

אלחנן ,שהיה מכונה במשפחה חונה -ואחיו יעקב, היו היחידים מתשעה אחים ששרדו את השואה והמחלות. בן אחד מתוכם נעלם ברוסיה ועקבותיו לא נודעו.

בתמונה מימין, אלחנן גולדוויץ בעלה של מניה.

בתמונה השמאלית, חסיה עם הזוג הצעיר בשנת 1928 , כנראה עוד לפני נשואיהם .

מניה , אלחנן וליפא הקטן שנולד שנה קודם לכן עלו לארץ בשנת 1933

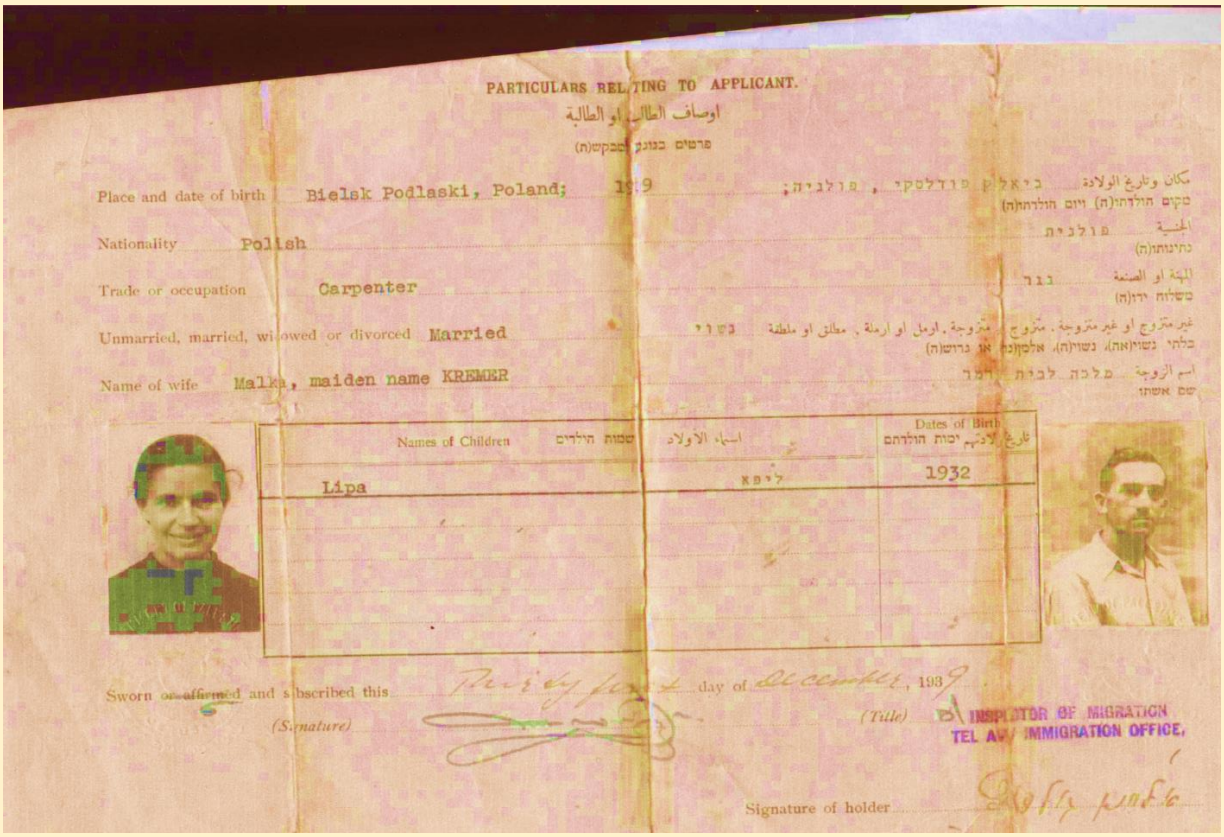
בשנת 1940 נולד להם ,בארץ,הבן אבינועם.

המשפחה השתקעה בתל אביב וניהלה אורח חיים דתי לאומי עם הערכה גדולה ללמודים והשכלה מחד והתמסרות לכלל מאידך .

בין היתר ניהל אלחנן קרן הלוואות לבני בילסק שנקלעו למצוקה כספית.

אלחנן עבד בארץ בעבודה חקלאית בפרדסים , בבניין, בנגרות וכאשר התרופפה בריאותו השתלם בהנהלת חשבונות ועבד במקצוע זה , גם בתפקיד בכיר - במשרד הדואר .

מניה היתה אשה יפה וטובה אמא מסורה וסבתא דואגת.

PARTICULARS RELATING TO APPLICANT.

اوصاف الطالب او الطالبة

פרטים בנוגע למבקש(ת)

Place and date of birth Bielsk Podlaski, Poland; 1919

Nationality Polish

Trade or occupation Carpenter

Unmarried, married, widowed or divorced Married

Name of wife Malka, maiden name KREMER

Names of Children שמות הילדים	اسماء الاولاد	Dates of Birth تاريخ ويوم الميلاد
Lipa	ليپا	1932

Sworn or affirmed and subscribed this ... day of December, 1939

(Signature) (Title)

INSPECTOR OF MIGRATION
TEL AVIV IMMIGRATION OFFICE

Signature of holder

בקשה לעלייה - אלחנן גולדוויץ, מניה לבית קרמר, וליפא שנולד ב-1932.

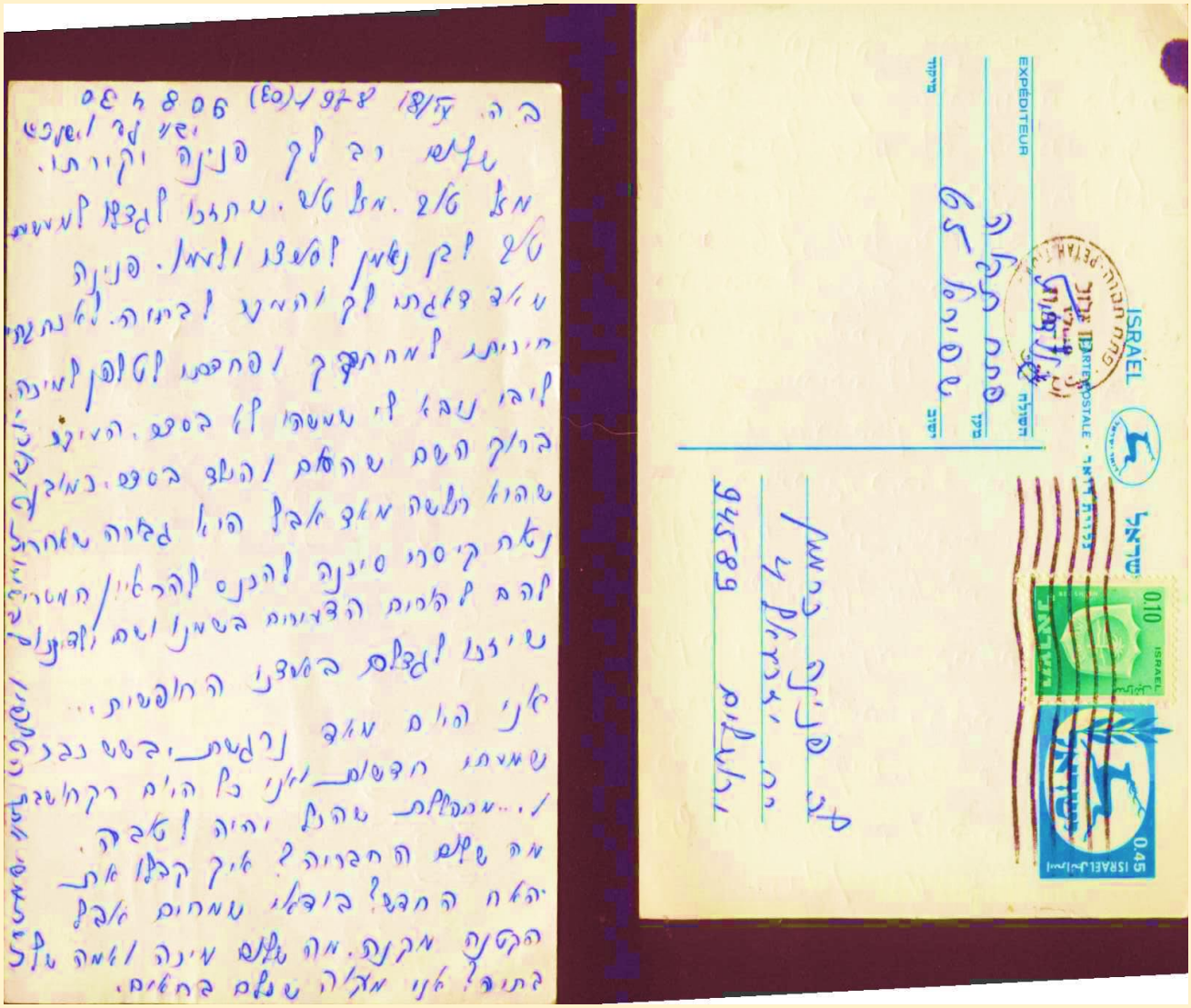
פנינה כרמון אהבה אותה מאד ושמרה עימה על קשר חם עד לפטירתה.

בביתה של פנינה נשתמרו התכתבויות עמה המעידות על אופייה הדואג והאוהב.

מצאתי גלוייה שכתבה מניה כשבועיים לאחר שנולד בננו תליק.

מאד מרגש היה לגלות עד כמה דאגה לי ועד כמה דאגתה הייתה כנה.

מניה נפטרה בנובמבר 1982 בגיל 74 קיברה לצד קברי בעלה אלחנן ואימה חסיה שניאור בבית העלמין "הדרום".

מניה כותבת לפנינה עד כמה דאגה לי ,שואלת על הילדים, כותבת שכל כך דאגה עד שפחדה לטלפן.

ליפא גינת– (גולדווייץ)

בנם הבכור של מניה ואלחנן עיברת את שם משפחתו לגינת.

ליפא היה איש חינוך ,חוקר במדעי היהדות (כתב גם בנושא ר' יוסף ראש הסדר ,חכם יהודי במצרים מאות 12-13)

סיים אף עבודת דוקטורט .

איש משפחה טוב ומסור ומורה אהוב ונאמן.

מתוך: Ha-Tzofeh - ????? תאריך: 1 יולי 1955 עמוד: 8

בעזהי"ת

נוֹגְלָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתֵנוּ

הורי החתן

אברהם וטובה בר־אורין

הורי הכלה

אלהנן ומלכה גולדויך

תל־אביב

פתח־תקוה

מתכבדים בזה להזמין את קרוביהם וידידיהם
להשתתף בשמחת כלולות בניהם

ש ו ל מ י ת ע ב י ל

ל י פ א

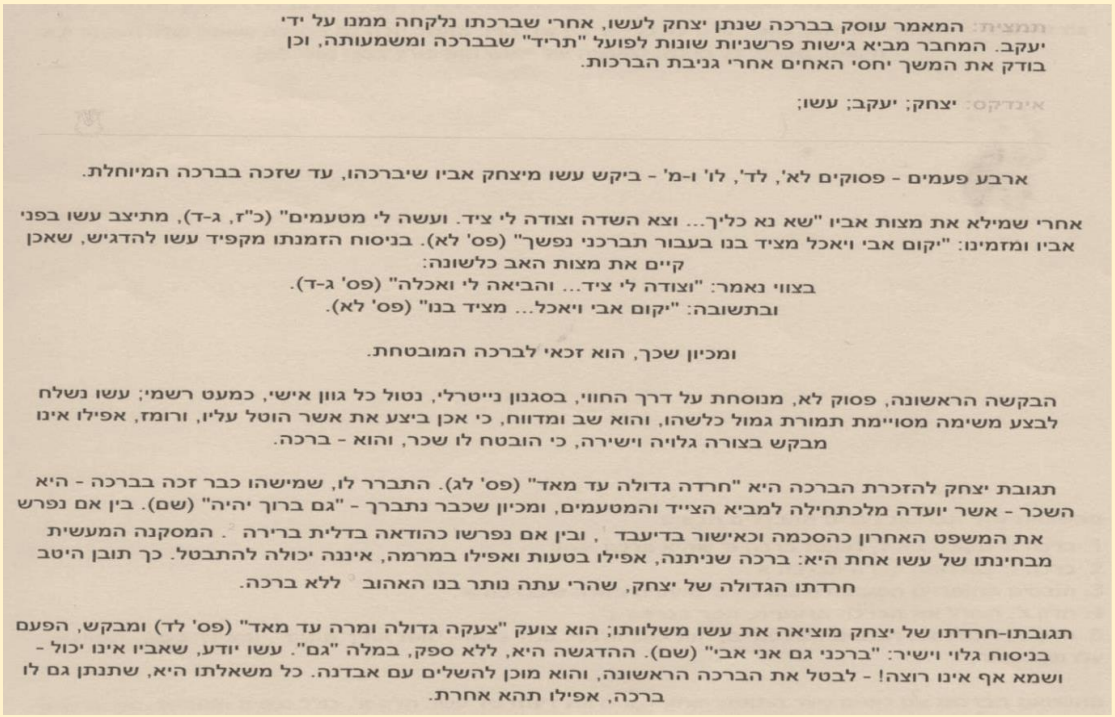
החופה תונקיים אי"ה בשטו"מ ביום שני אור לט"ו בתמוז תשט"ו (4.7.55) ב־8 בערב, באולם קפה "הצפור הכחולה", ברח' הוסשילד פתח־תקוה.

המען למברקים: בר־אורין—גולדויך, הצפור הכחולה, פתח־תקוה.

בשנת 1955 נישא ליפא לשולמית בר-אוריין מפתח תקוה מורה שנפטרה טרם זמנה.

לבני הזוג גינת נולדו חמישה ילדים: גונן, טלי, ברק, אמציה וחגית.

ליפא היה מורה הרבה לפרסם מאמרים ומחקרים – וסיים עבודת דוקטורט.

תמצית: המאמר עוסק בברכה שנתן יצחק לעשו, אחרי שברכתו נלקחה ממנו על ידי יעקב. המחבר מביא גישות פרשניות שונות לפועל "תריד" שבברכה ומשמעותה, וכן בודק את המשך יחסי האחים אחרי גניבת הברכות.

אינדקס: יצחק; יעקב; עשו;

ארבע פעמים - פסוקים לא', לד', לו' ו-מ' - ביקש עשו מיצחק אביו שיברכהו, עד שזכה בברכה המיוחלת.

אחרי שמילא את מצות אביו "שא נא כליך... וצא השדה וצודה לי ציד. ועשה לי מטעמים" (כ"ז, ג-ד), מתיצב עשו בפני אביו ומזמינו: "יקום אבי ויאכל מציד בנו בעבור תברכני נפשך" (פס' לא). בניסוח הזמנתו מקפיד עשו להדגיש, שאכן קיים את מצות האב כלשונה:
בצווי נאמר: "וצודה לי ציד... והביאה לי ואכלה" (פס' ג-ד).
ובתשובה: "יקום אבי ויאכל... מציד בנו" (פס' לא).

ומכיון שכך, הוא זכאי לברכה המובטחת.

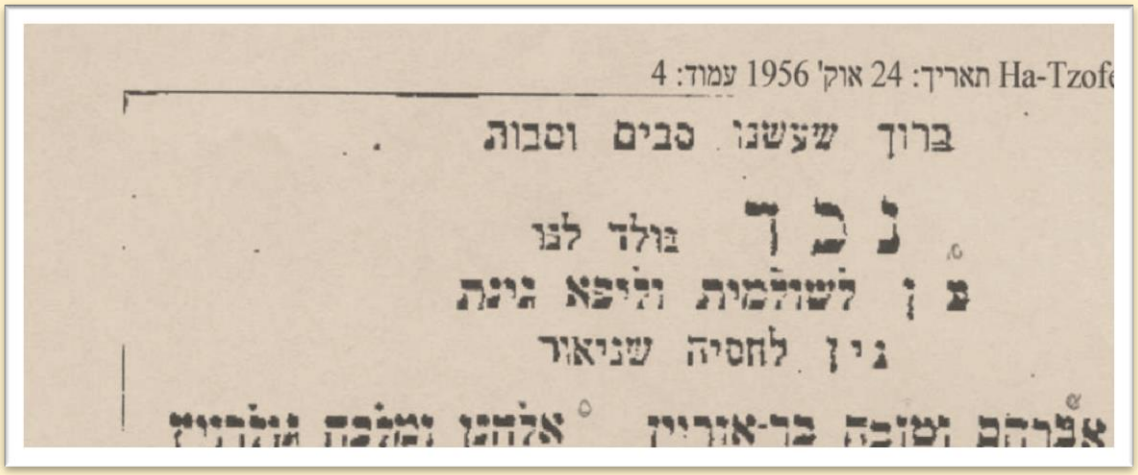
הבקשה הראשונה, פסוק לא, מנוסחת על דרך החווי, בסגנון נייטרלי, נטול כל גוון אישי, כמעט רשמי; עשו נשלח לבצע משימה מסויימת תמורת גמול כלשהו, והוא שב ומדווח, כי אכן ביצע את אשר הוטל עליו, ורומז, אפילו אינו מבקש בצורה גלויה וישירה, כי הובטח לו שכר, והוא - ברכה.

תגובת יצחק להזכרת הברכה היא "חרדה גדולה עד מאד" (פס' לג). התברר לו, שמישהו כבר זכה בברכה - היא השכר - אשר יועדה מלכתחילה למביא הציד והמטעמים, ומכיון שכבר נתברך - "גם ברוך יהיה" (שם). בין אם נפרש את המשפט האחרון כהסכמה וכאישור בדיעבד , ובין אם נפרשו כהודאה בדלית ברירה . המסקנה המעשית מבחינתו של עשו אחת היא: ברכה שניתנה, אפילו בטעות ואפילו במרמה, איננה יכולה להתבטל. כך תובן היטב חרדתו הגדולה של יצחק, שהרי עתה נותר בנו האהוב ללא ברכה.

תגובתו-חרדתו של יצחק מוציאה את עשו משלוותו; הוא צועק "צעקה גדולה ומרה עד מאד" (פס' לד) ומבקש, הפעם בניסוח גלוי וישיר: "ברכני גם אני אבי" (שם). ההדגשה היא, ללא ספק, במלה "גם". עשו יודע, שאביו אינו יכול - ושמא אף אינו רוצה! - לבטל את הברכה הראשונה, והוא מוכן להשלים עם אבדנה. כל משאלתו היא, שתנתן גם לו ברכה, אפילו תהא אחרת.

קטע קצר ממאמר שנכתב על ידי ליפא גינת ופורסם באתר "דעת"

עיון בברכת יצחק את עשו "והיה כי תריד".

Ha-Tzofe תאריך: 24 אוק' 1956 עמוד: 4

ברוך שעשנו סבים וסבות

נכד נולד לנו

מן לשולמית וליפא גינת

גין לחסיה שניאור

אפרהם ושובה בר-אוריון אלחנן ומלכה גולדויז

שנת 1956 נכד ראשון נולד למניה ואלחנן מבנם ליפא

גונן גינת

מתוך ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית

אין תמונה חופשית

גונן גינת (נולד ב-1956) הוא העורך הראשי לשעבר של "הצופה", עיתונאי, בעל טור ופובליציסט ישראלי.

ביוגרפיה

היש בבעלותכם תמונה כזו? אם כן, אנא לחצו כאן.

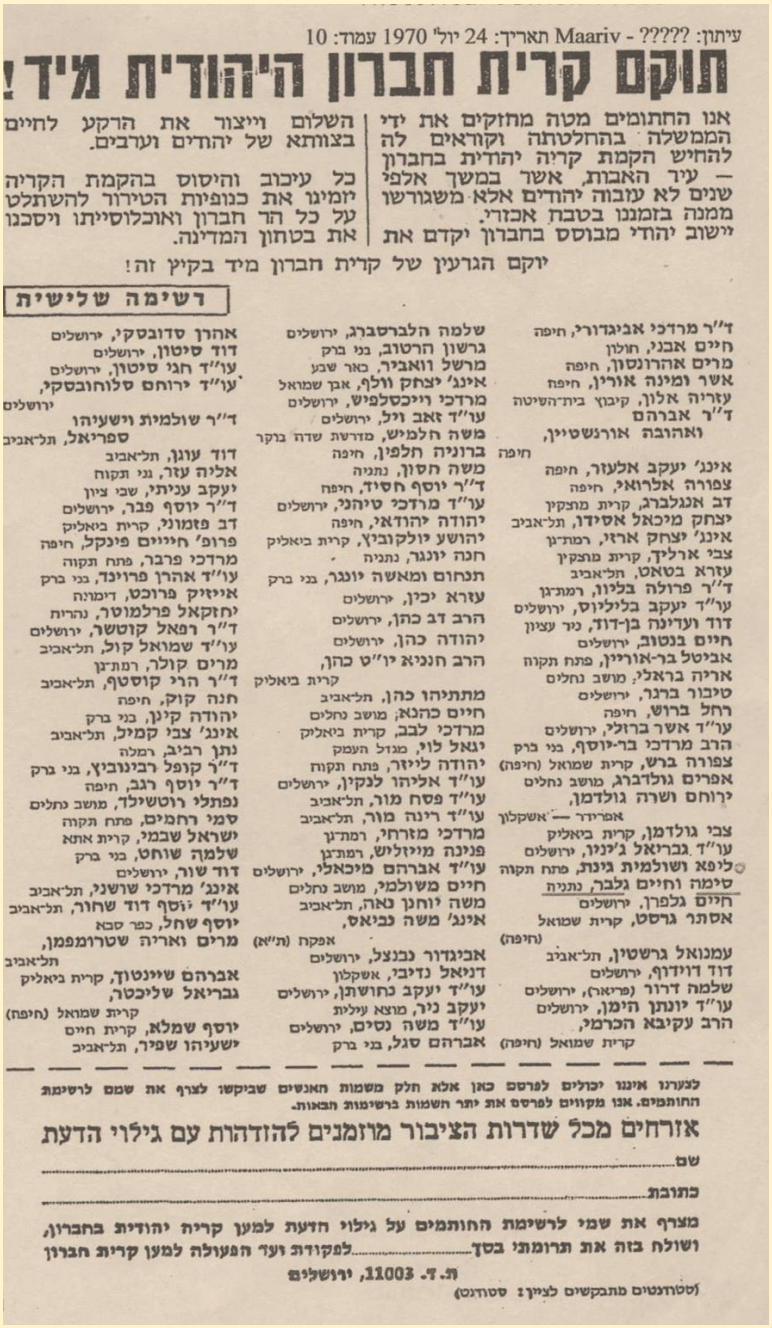
גינת נולד וגדל בפתח תקוה כבנם הבכור של שולמית וליפא גינת, יוצאי קיבוץ סעד. למד בתיכון עירוני ב'-ג' (צייטלין) בתל אביב. שירת בצה"ל בחיל המודיעין. לאחר שהשתחרר מצה"ל, ובמקביל ללימודיו בחוגים לפסיכולוגיה ויחסים בינלאומיים באוניברסיטת בר-אילן, החל את דרכו העיתונאית כמגיה בעיתון הצופה. בהמשך עבר לעיתון מעריב, שם שימש עורך חדשות, והתקדם לתפקיד ראש הדסק וסגן עורך מוסף השבת.

לאחר כ-11 שנות עבודה ב"מעריב" מונה גינת לעורך הראשי של "הצופה". הוא שדרג את העיתון והפך אותו לצבעוני, וגם העביר את גודל העמודים לפורמט טבלואיד.

היה ממייסדי החינמון "ישראלי" ועורכו הראשון. כיום הוא בסגל עיתון "ישראל היום", עורך מוסף השבת ובעל טור יקטואלי של העיתון.

הוא אב לארבעה ילדים ותושב המושב הדתי כפר הרוא"ה שבעמק חפר.

גונן גינת הבן הבכור שנולד ב-1956

עיתון: ????? - Maariv תאריך: 24 יול' 1970 עמוד: 10

תוקם קרית חברון היהודית מיד!

אנו החתומים מטה מחזקים את ידי הממשלה בהחלטתה וקוראים לה להחיש הקמת קריה יהודית בחברון — עיר האבות, אשר במשך אלפי שנים לא עזבה יהודים אלא משגורשו ממנה בזמננו בטבח אכזרי. יישוב יהודי מבוסס בחברון יקדם את השלום וייצור את הרקע לחיים בצוותא של יהודים וערבים.

כל עיכוב והיסוס בהקמת הקריה יזמינו את כנופיות הטירור להשתלט על כל הר חברון ואוכלוסייתו ויסכנו את בטחון המדינה.

יוקם הגרעין של קרית חברון מיד בקיץ זה!

רשימה שלישית

ד"ר מרדכי אביגדורי, חיפה
חיים אבני, חולון
מרים אהרונסון, חיפה
אשר ומינה אורין, חיפה
עזריה אלון, קיבוץ בית־השיטה
ד"ר אברהם ואהובה אורנשטיין, חיפה
אינג' יעקב אלעזר, חיפה
צפורה אלרואי, חיפה
דב אנגלברג, קרית מוצקין
יצחק מיכאל אסיידו, תל־אביב
אינג' יצחק ארזי, רמת־גן
צבי ארליך, קרית מוצקין
עזרא בטאט, תל־אביב
ד"ר פרולה בליון, רמת־גן
עו"ד יעקב בלילוס, ירושלים
דוד ועדינה בן־דוד, ניר עציון
חיים בנטוב, ירושלים
אביטל בר־אוריין, פתח תקוה
אריה בראלי, מושב נחלים
טיבור ברנר, ירושלים
רחל ברוש, חיפה
עו"ד אשר ברזלי, ירושלים
הרב מרדכי בר־יוסף, בני ברק
צפורה ברש, קרית שמואל (חיפה)
אפרים גולדברג, מושב נחלים
ירוחם ושרה גולדמן, אפרידר — אשקלון
צבי גולדמן, קרית ביאליק
עו"ד גבריאל ג'ניני, ירושלים
ליפא ושולמית גינת, פתח תקוה
סימה וחיים גלבר, נתניה
חיים גלפרן, ירושלים
אסתר גרסטי, קרית שמואל (חיפה)
עמנואל גרשטין, תל־אביב
דוד דוידוף, ירושלים
שלמה דרור (פריאר), ירושלים
עו"ד יונתן הימן, ירושלים
הרב עקיבא הכרמי, קרית שמואל (חיפה)

שלמה הלברסברג, ירושלים
גרשון הרטוב, בני ברק
מרשל וואביר, באר שבע
אינג' יצחק וולף, אבן שמואל
מרדכי וייכסלפיש, ירושלים
עו"ד זאב ויל, ירושלים
משה חלמיש, מזרעת שדה בוקר
ברוניה חלפין, חיפה
משה חסון, נתניה
ד"ר יוסף חסיד, חיפה
עו"ד מרדכי טיהני, ירושלים
יהודה יהודאי, חיפה
יהושע יולקוביץ, קרית ביאליק
חנה יונגר, נתניה
תנחום ומאשה יונגר, בני ברק
עזרא יכין, ירושלים
הרב דב כהן, ירושלים
יהודה כהן, ירושלים
הרב חנניא יו"ט כהן, קרית ביאליק
מתתיהו כהן, תל־אביב
חיים כהנא, מושב נחלים
מרדכי לבב, קרית ביאליק
יגאל לוי, מגדל העמק
יהודה לייזר, פתח תקוה
עו"ד אליהו לנקין, ירושלים
עו"ד פסח מור, תל־אביב
עו"ד רינה מור, תל־אביב
מרדכי מזרחי, רמת־גן
פנינה מיזלש, רמת־גן
עו"ד אברהם מיכאלי, ירושלים
חיים משולמי, מושב נחלים
משה יוחנן נאה, תל־אביב
אינג' משה נביאס, אפקה (ת"א)
אביגדור נבנצל, ירושלים
דניאל נדיבי, אשקלון
עו"ד יעקב נחושתן, ירושלים
יעקב ניר, מוצא עילית
עו"ד משה נסים, ירושלים
אברהם סגל, בני ברק

אהרן סדובסקי, ירושלים
דוד סיטון, ירושלים
עו"ד חני סיטון, ירושלים
עו"ד ירוחם סלוחובסקי, ירושלים
ד"ר שולמית וישעיהו ספריאל, תל־אביב
דוד עונן, תל־אביב
אליה עזר, נגי תקוח
יעקב עניתי, שבי ציון
ד"ר יוסף פבר, ירושלים
דב פזמוני, קרית ביאליק
פרופ' חייויים פינקל, חיפה
מרדכי פרבר, פתח תקוה
עו"ד אהרן פרוינד, בני ברק
איציק פרוכט, דימונה
יחזקאל פרלמוטר, נהריה
ד"ר רפאל קוטשר, ירושלים
עו"ד שמואל קול, תל־אביב
מרים קולר, רמת־גן
ד"ר הרי קוסטף, תל־אביב
חנה קוק, חיפה
יהודה קינן, בני ברק
אינג' צבי קמיל, תל־אביב
נתן רביב, רמלה
ד"ר קופל רבינוביץ, בני ברק
ד"ר יוסף רגב, חיפה
נפתלי רוטשילד, מושב נחלים
סמי רחמים, פתח תקוה
ישראל שבמי, קרית אתא
שלמה שוחט, בני ברק
דוד שור, ירושלים
אינג' מרדכי שושני, תל־אביב
עו"ד יוסף דוד שחור, תל־אביב
יוסף שחל, כפר סבא
מרים ואריה שטרומפמן, תל־אביב
אברהם שיינטוך, קרית ביאליק
גבריאל שליכטר, קרית שמואל (חיפה)
יוסף שמלא, קרית חיים
ישעיהו שפיר, תל־אביב

לצערנו איננו יכולים לפרסם כאן אלא חלק משמות האנשים שביקשו לצרף את שמם לרשימת החותמים. אנו מקווים לפרסם את יתר השמות ברשימות הבאות.

אזרחים מכל שדרות הציבור מוזמנים להזדהות עם גילוי הדעת

שם.....

כתובת.....

מצרף את שמי לרשימת החותמים על גילוי הדעת למען קרית יהודית בחברון, ושולח בזה את תרומתי בסך.....לפקודת ועד הפעולה למען קרית חברון

ת. ד. 11003, ירושלים

(סטודנטים מתבקשים לציין: סטודנט)

ליפא ושולמית מעורבים ומזדהים ומבקשים בשנת 1970 החשת בנית קריה יהודית בחברון

ליפא נפטר בשנת 2004.

מצאתי באינטרנט מילים לזכרו שכתבו עליו תלמידיו לשעבר כאשר נודע להם דבר פטירתו. ליפא לימד תנ"ך וערבית בתיכון צייטלין עירוני תורני בתל אביב

<u>תגובה ל: פטירתו של מר ליפא גינת</u> **18/10/2004**

צר לי לשמוע על פטירתו הוא למד אותי תנ"ך משתתפת בצער המשפחה שלא תדעו עוד צער .

תגובה ל :מר ליפא גינת-נפטר

צר לי לשמוע על פטירת אדם יקר זה .מר גינת ז"ל היה אדם חם ולבבי, אדם של ת'כלס שכל תלמיד ידע שתמיד ניתן היה לגשת אליו בכל בעיה שהיא ולקבל יחס אנושי ומתחשב ..אני רק מקווה שישנם ויהיו עוד מורים כמוהו . יהי זכרו ברוך .יעקב כהן

לזכרו של המורה !

צר לי לשמוע על הידיעה הנוראה הזאת .תנחומי למשפחה. ליפא גינת היה מורה נהדר .היה תמיד מוכן לעזור .הוא היה רגיש במיוחד לבעיות של תלמידים-עולים, אשר הודות למאמציו הם למדו תנ"ך והתחברו מחדש למסורת היהודית .יהיה זכרו ברוך !תלמידו הנאמן

ליפא גינת ז"ל

זוכרים את המורה המעולה הזה שכבר אין כמוהו בשיעור קומה? מקווה מאוד שכן-דוגמה לאיך מורה צריך להיות!!!!

תגובה ל: ליפא גינת ז"ל

אני בשוק אני סיימתי ב-93 בצייטלין מגמה מזרחנית ואני כל כך אהבתי אותו גם הוא מאוד חיבב אותי כי הייתי מאוד משקיענית וחרוצה ואוהבת את הנושא האם הוא לימד עד השנה האחרונה? וממה נפטר? אדם משכמו ומעלה אני זוכרת את דמותו את השפם הלבן שלו את הצחוק שלו חוש ההומור טוב לב יהיה זכרו ברוך .

אבינועם גולדוויץ

נולד בשנת 1940 , בנם הצעיר של מניה ואלחנן.

נישא לציפי לבית כהן ילידת ירושלים.

למד כלכלה ומינהל - עסקים ועבד בבנק איגוד בתל אביב ובתע"ש.

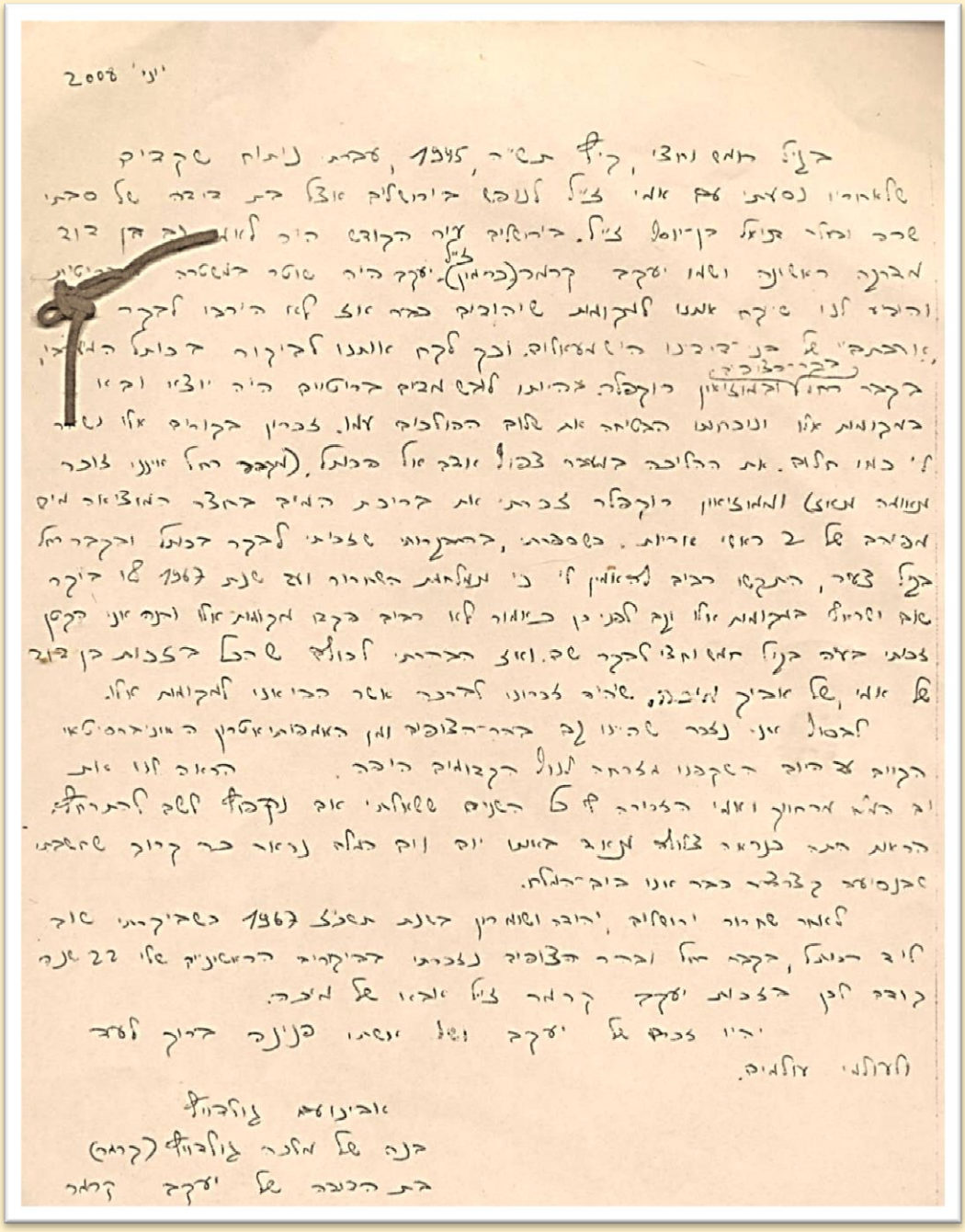

ציפי ואבינועם בתמונה משותפת עמנו בירושלים

גם היום ממשיך אבינועם להתנדב ולסייע מידי יום ביומו לנצרכים.

ציפי ואבינועם מגלמים את תמצית המסורת המשפחתית ששאבו מהוריהם.

לבני הזוג שלושה ילדים: ברוריה , יהודה והדס

אבינועם מספר במכתב למיכה על חוויותיו מהביקור שארגן להם יעקב, אביו של מיכה שהיה בן דודה של אמו מניה בירושלים בשנת 1945 כאשר אבינועם היה בן חמש וחצי.

יעקב ששרת במשטרה הבריטית הוביל את מניה ואבי לאתרים שיהודים חששו מלהגיע אליהם, קבר רחל מוזיאון רוקפלר, האמפיתיאטרון בהר הצופים ועוד.

בירושלים הם התאכסנו אז בביתה של קרובת משפחה ממשפחת לב מביילסק

משפחת אחיו של אלחנן גולדוויץ-יעקב

כפי שהזכרנו ,נותר בחיים מכל אחיו של אלחנן רק אח אחד-יעקב.

אח זה עלה אף הוא לארץ.

אחיו של אלחנן שינה את שמו לזהבי והוא אביהם של העיתונאי נתן זהבי,

חוקר הספרות אלכס זהבי, ואיש המדע אבינועם זהבי נכדו הוא המוסיקאי עודד זהבי.

ליפא דאג למלא דפי עד לגבי כל אחד מבני המשפחה שנרצחו כמו כן ציין את אלה שנפטרו בצעירותם בשרטוט השושלת המשפחתית שהבאנו בתחילת פרק זה.

בני הזוג זהבי היו אנשים מיוחדים כאשר נפטרו הוריו כתב עליהם הבן נתן זהבי:

טוב למות בעד ארצנו

בשבוע שעבר, כשנפטרה אמי בת ה־94,
הבנתי שדור החלוצים הציונים התמימים הלך
לעולמו, ומה שנשאר - אללה יוסטור

נתן זהבי - הוריו מבילסק בובלסקי

ירושלים
מקומון "מעריב"
21.8.09

שרה זהבי נותנת את האפודות לילדים

שרה ויעקב זהבי ביום ההולדת המאה של יעקב

שרה זהבי ומכונת הסריגה. מתנדבת בת 90

יעקב נפטר בשנת 2005 בגיל 102 על קברו נחקקה המילה "מענטש"=בן –אדם באידיש.

אבי המנוח היה פטריוט גדול של מדינת ישראל ואוהד גדול של העם היהודי. הוא היה טוען באוזניי לאחר כל מקרה רצח שקרא עליו בעיתון "דבר", אשר הוא היה מנוי עליו, כי הוא לא מאמין שיהודים מסוגלים לרצוח יהודים. הוא היה תמים כל כך והוא גם לא האמין כי הארגונים הוולנטריים כמו מגן דוד אדום והאגודה למען החייל אינם מתנהלים בצורה כשרה.

הקשיש היה מרים עליי את קולו כשהסברתי לו על הפוליטיקאים המסואבים, על הרשויות המקומיות המושחתות ועל אנשי העסקים שעובדים "בשחור" וגונבים את קופת המדינה.

בשבוע שעבר, כשנפטרה אמי בת ה־94, הבנתי שדור החלוצים הציונים התמים מים הלך לעולמו, ומה שנשאר – אללה יוסטור.

בין ניירותיה של אמי מצאתי תעודות הוקרה על עבודתה המסורה ורוח ההתנדבות שלה. למרות גילה המופלג, בגיל 90 היא הייתה יושבת וסורגת אפודות לילדים בעלי מוגבלויות וכובעי צמר לילדים חולי סרטן. היא התעקשה להביא את פרי עמלה, עשרות כובעים ואפודות, במו ידיה לילדים. העבודה הזו השכיחה ממנה את מה שהייתה קוראת בעיתון ושומעת בטלוויזיה. לא פעם אמרה, במידה גדולה של צדק, כי לא זו המדינה שהם חלמו עליה כשבאו לכאן. כה מוזר של־הוריי האשכנזים הלבנבנים לא הייתה מעולם מכונית, לא הייתה עוזרת תימנייה, לא היו מיליונים בבנק, הם לא עישנו, לא שתו אלכוהול, לא נסעו להמר בבתי קזינו או לסוף שבוע באנטליה. הם לא קיטרו ולא קינאו ולא האשימו איש. להוריי לא הייתה פלזמה ולא היה להם טלפון סלולרי. הם עברו את המסלול של מגורים באוהל, בפחון, בדירת חדר. הם עברו את הצנע עם מטבח משותף ושירותים משותפים וקופסת אפונה לחמש נפשות, אבל הם לא האשימו את המדינה ולא זעקו "מגיע לי".

הוריי נפטרו חסרי כול, כמו שהגיעו לארץ. כן היו להם – ובגדול – יושר, כבוד, אהבת העבודה, רוח התנדבות והאמונה במשפט "היה ותן לחיות".

נתן זהבי על הוריו שרה ויעקב זהבי (גולדוויץ) - יעקב היה אחיו של אלחנן

אוהב ספרות גדול

מת העורך והמבקר אלכס זהבי, בן 71

העורך ומבקר הספרות אלכס זהבי מת בשבוע שעבר בירושלים, בן 71, ממחלת הסרטן. זהבי נולד בתל אביב ב־1936. הוא למד ספרות, מקרא וחינוך באוניברסיטה העברית והתחיל לכתוב דוקטורט על ספרות הילדים היידית. במשך שנים רבות עבד כמורה וליימד ספרות בבתי הספר בויאר ובית חינוך בירושלים. כמו כן עבד כמפקח של משרד החינוך בתחום החינוך הלא פורמלי ואחר כך בעליית הנוער של הסוכנות היהודית.

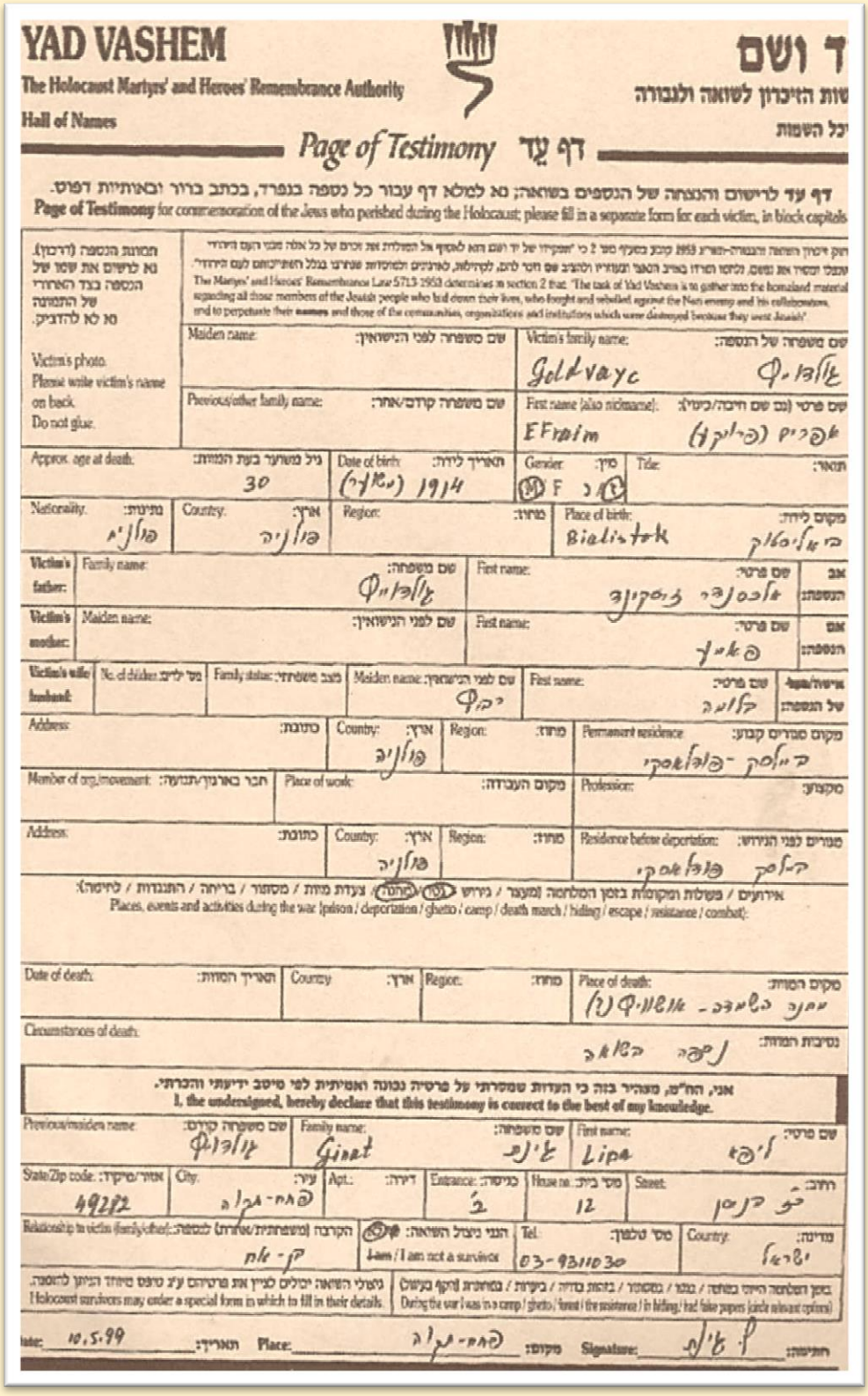
"הוא גדל בבית תל־אביבי של אנשים שהגיעו מפולין קצת לפני מלחמת העולם השנייה", מספרת אשתו, פנינה זהבי. "זה היה בית של עיתון 'דבר'". זהבי אף ערך את המוסף הספרותי של "עיתון היום", שצמח מתוך "הבוקר", העיתון של הציונים הכלליים. בשנים האחרונות עסק בעריכת ספרים בהוצאת שונות. "הוא אהב לעודד סופרים צעירים", אומרת זהבי, "והתיידד עם דויד גרוסמן, אמיר גוטפרוינד, נאוה סמל, פרייה הרט, דוד טרבאי. הוא ליווה סופרים כמורה וכמנחה. קודם דיבר אתם את הספר ואחר כך ערך אותו". זהבי פירסם מאמרים על ספרות, בין השאר ב"ידיעות אחרונות" ובכתבי העת "ארץ אחרת" ו"דימוי".

"הוא היה אוהב ספרות גדול וקורא כתבי יד מהטובים שאני מכירה", אומרת סופרת הילדים חיה שנהב, שהיתה מיודרת אתו. "הוא תמיד היה פתוח לחידושים, חיובי מאוד כלפי הכותבים, אבל גם מתוך עמדה של ביקורת וידע".

זהבי השאיר אחריו אשה, בן ובת – המלחין עודד זהבי ויעל זהבי־הכט, ארבעה נכדים, אם ושני אחים – העיתונאי נתן זהבי ואביגועם זהבי.

שירי לב־ארי

אלכס זהבי בנו של יעקב

YAD VASHEM

The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority

Hall of Names

ד ושם

שות הזיכרון לשואה ולגבורה

יכל השמות

Page of Testimony דף עד

דף עד לרישום והנצחה של הנספים בשואה; נא למלא דף עבור כל נספה בנפרד, בכתב ברור ובאותיות דפוס.

Page of Testimony for commemoration of the Jews who perished during the Holocaust; please fill in a separate form for each victim, in block capitals

תמונת הנספה (לרשות). נא לרשום את שמו של הנספה בצד האחורי של התמונה. נא לא להדביק.

Victim's photo. Please write victim's name on back. Do not glue.

Maiden name: שם משפחה לפני הנישואין:

Victim's family name: שם משפחה של הנספה: גולדווייץ Goldvayc

Previous/other family name: שם משפחה קודם/אחר:

First name (also nickname): שם פרטי (גם שם חיבה/כינוי): אפרים (פריק) EFraim

Approx. age at death: גיל משוער בעת המוות: 30

Date of birth: תאריך לידה: 1914 (משוער)

Gender: מין: M F נ

Title: תואר:

Nationality: מדינות: פולני

Country: ארץ: פולין

Region: מחוז:

Place of birth: מקום לידה: Bialistok ביאליסטוק

Victim's father: Family name: שם משפחה: גולדווייץ

First name: שם פרטי: אלכסנדר זיסקינד

אב הנספה:

Victim's mother: Maiden name: שם למני הנישואין:

First name: שם פרטי: פאניא

אם הנספה:

Victim's wife husband: No. of children: מס' ילדים

Family status: מצב משפחתי

Maiden name: שם למני הנישואין: ריבק

First name: שם פרטי: רבקה

אישה/בעל של הנספה:

Address: כתובת:

Country: ארץ: פולין

Region: מחוז:

Permanent residence: מקום מגורים קבוע: בריסק-דפולאסקי

Member of org./movement: חבר בארגון/תנועה:

Place of work: מקום העבודה:

Profession: מקצוע:

Address: כתובת:

Country: ארץ: פולין

Region: מחוז:

Residence before deportation: מגורים לפני הגירוש: בריסק דפולאסקי

אירועים / פעולות ומקומות בזמן המלחמה (מעצר / גירוש / הסתר / צעדת מוות / מסתור / בריחה / התנגדות / לחימה):
Places, events and activities during the war (prison / deportation / ghetto / camp / death march / hiding / escape / resistance / combat):

Date of death: תאריך המוות:

Country: ארץ:

Region: מחוז:

Place of death: מקום המוות: מחנה בשאדה - אושוויץ (ז)

Circumstances of death: נסיבות המוות: נספה בשואה

אני, החת"מ, מצהיר בזה כי העדות שמסרתי על פרטיה נכונה ואמיתית לפי מיטב ידיעתי והכרתי.
I, the undersigned, hereby declare that this testimony is correct to the best of my knowledge.

Previous/maiden name: שם משפחה קודם: גולדוק

Family name: שם משפחה: גינת Ginat

First name: שם פרטי: לידה Lipa

State/Zip code: אזור/מיקוד: 49282

City: עיר: פתח-תקוה

Apt.: דירה:

Entrance: כניסה: ב'

House no.: מס' בית: 12

Street: רחוב: יהודה הנשיא

Relationship to victim (family/other): הקרבה (משפחתית/אחרת) לנספה: בן-אחות

Was / I am not a survivor: הנני ניצול השואה:

Tel.: מס' טלפון: 03-9311030

Country: מדינה: ישראל

ניצולי השואה יכולים לציין את פרטיהם ע"ג טופס מיוחד העונד להשמר.
Holocaust survivors may order a special form on which to fill in their details.

במהלך המלחמה הייתי במחבוא / בגטו / במחנה / בהסתר / בהתחזות / בהתחמקות / בהתנגדות / בלחימה / בעזרת מסמכים מזויפים / בהתנדבות / בעבודת כפיה
During the war I was in a camp / ghetto / forest / the resistance / in hiding / had false papers (circle relevant options)

Date: 10.5.99 תאריך: Place: פתח-תקוה מקום: Signature: חתימה:

אחד מדפי - העד שמילא ליפא גינת על בני משפחת גולדוייץ שניספו בשואה

דף זה מתייחס לדודו (האח של אביו)

עודד זהבי

מתוך ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית

עודד זהבי (נולד ב-1961) הוא מלחין, מעבד ופסנתרן ישראלי.

עודד זהבי

זהבי נולד בירושלים לאלכס זהבי, (אחיו של העיתונאי נתן זהבי ושל איש המדע אבינעם זהבי), ולפנינה זהבי. הוא למד אצל המלחינים אנדרה היידו, ג'ורג' קראמב ושילה סילבר ואצל התאורטיקאים יוג'ין נרמור ולאונרד מאייר. בשנת 1993 סיים את עבודת הדוקטורט ומאז הוא פעיל בחיבור מוזיקה קונצרטנטית, מוזיקה לתיאטרון ולמחול וכן לסרטי תעודה ועלילה בקולנוע ובטלוויזיה.

יצירותיו של זהבי בוצעו בתזמורות חשובות בישראל ומחוצה לה. ביניהן תזמורת קירוב, התזמורת הפילהרמונית של לונדון והתזמורת הפילהרמונית הישראלית, עם המנצחים אנטוניו פאפן, ואלרי גרגייב, ליאונרד סלטקין, נועם שריף, מארק יונובסקי, דייויד פורצלן, מנדי רודן, סטנלי ספרבר וירון טראוב.

בשנת 1995 הקים את החוג למוסיקה באוניברסיטת חיפה ועמד בראשו עד שנת 2006. זהבי הוא פרופסור חבר (אמן) בחוג וממשיך ללמד בו (נכון לשנת 2011). כמו כן, הוא מלמד בבית הספר רימון ועוסק בפעילות ציבורית בתחום המוזיקה בישראל.

בשנת 2012 החל להגיש עם אמנון רובינשטיין תוכנית שבועית בקול המוסיקה בשם "שחרית מוסיקלית לנהגי משאיות ואוטובוסים".[1]

הוא נשוי לקרן ואב לשניים.

המוסיקאי עודד זהבי נכדו של יעקב

פרידה לבנדיק (קרמר) -בתה הצעירה של חסיה ובעלה יצחק

תמונה משפחתית מביילסק : חסיה, מניה , אלחנן והבת הצעירה פרידה.

פרידה ובעלה נותרו בפולין –וניספו.

זוג מאוהב-פרידה ויצחק לבנדיק

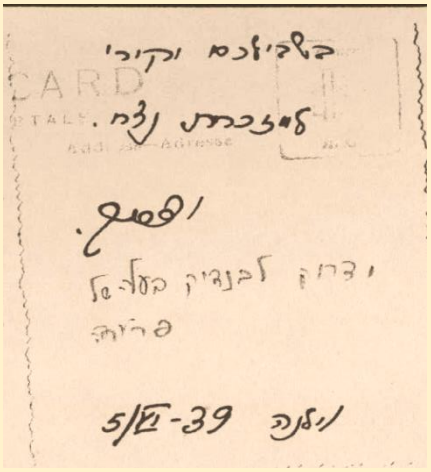
פרידה ויצחק, מאחורי התמונה רשם יצחק "לכולכם יקירי מזכרת נצח ,יצחק-וילנה 5.6.39"

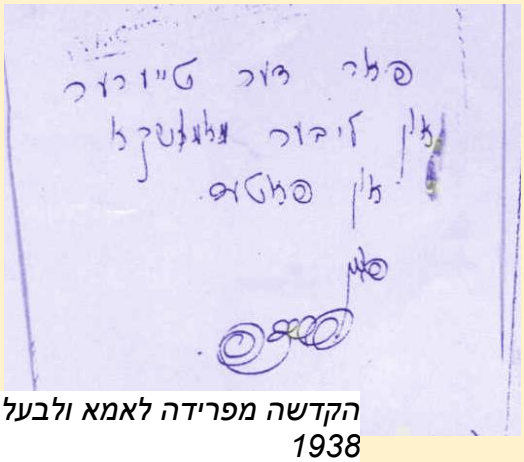
בשנת 1937 נסעה האם חסיה לארצות הברית לפני כן נסעה האחות הגדולה מניה עם משפחתה לארץ ישראל.

פרידה שהייתה כבר קשורה לסטודנט יצחק לבנדיק מביאליסטוק העדיפה להישאר בפולין.

משם שלחו היא ויצחק תמונות ומכתבים לבני המשפחה.

בני המשפחה אינם יודעים בוודאות היכן נספו.

הקדשה מפרידה לאמא ולבעלה 1938

תמונותיהם קורעות את הלב.

כל כך הרבה יופי פנימי וחיצוני נשקף מהן ,חוכמה ואהבה.

המחשבות על תעצומות הנפש שנדרשו מהניצולים על מנת להמשיך בחייהם – אינן נותנות מנוח

חסיה, פרידה, מניה ואלחנן

YAD VASHEM

The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority

Hall of Names

יד ושם

רשות הזיכרון לשואה ולגבורה

היכל השמות

Page of Testimony דף עד

דף עד ליישום והנצחה של הנספים בשואה; נא למלא דף עבור כל נספה בנפרד, בכתב ברור ובאותיות דפוס.

Page of Testimony for commemoration of the Jews who perished during the Holocaust; please fill in a separate form for each victim, in block capitals

תמונת הנספה (לרכון).
נא לרשום את שמו של הנספה בצד האחורי של התמונה.
נא לא להדביק.

Victim's photo.
Please write victim's name on back.
Do not glue.

חוק יזכרון השואה והגבורה-תשי"ג 1953 קובע בסעיף סק' 2 כי יפקידו של יד ושם הוא לאסוף אל השולחת את זכרם של כל אלה מבני העם היהודי שנפלו ונספו את מותם, נלחמו ומרדו באויב הנאצי ובעוזריו ולאגודים ולמוסדות שנתרבו בגלל היותם לעם היהודי
The Martyrs' and Heroes' Remembrance Law 5713-1953 determines in section 2 that: "The task of Yad Vashem is to gather into the homeland material regarding all those members of the Jewish people who laid down their lives, who fought and rebelled against the Nazi enemy and his collaborators, and to perpetuate their **names** and those of the communities, organizations and institutions which were destroyed because they were Jewish".

Maiden name: שם משפחה לפני הנישואין: Kramer קרמר		Victim's family name: שם משפחה של הנספה: Lebendik לבנדיק	
Previous/other family name: שם משפחה קודם/אחר:		First name (also nickname): שם פרטי (גם שם חיבה/כינוי): Frida (פרידה)	
Approx. age at death: גיל משוער בעת המוות: 22/23	Date of birth: תאריך לידה: 1920	Gender: מין: M/F ♂ ♀	Title: תואר:
Nationality: נתינות: פולניה	Country: ארץ: פולין	Region: מחוז:	Place of birth: מקום לידה: לודמיר
Victim's father: Family name: Kramer שם משפחה: קרמר		First name: Lipa שם פרטי: ליפא	אב הנספה:
Victim's mother: Maiden name: שם לפני הנישואין: לנג		First name: מאשא שם פרטי:	אם הנספה:
Victim's wife/husband: No. of children: מס' ילדים:	Family status: מצב משפחתי:	Maiden name: שם לפני הנישואין:	First name: יצחק שם פרטי: אישה/בעל של הנספה:
Address: כתובת:	Country: ארץ: פולניה	Region: מחוז:	Permanent residence: מקום מגורים קבוע: קיאלוסטוק
Member of org./movement: חבר בארגון/תנועה: ציוני	Place of work: מקום העבודה:		Profession: מקצוע:
Address: כתובת:	Country: ארץ: פולניה	Region: מחוז:	Residence before deportation: מגורים לפני הגירוש: קיאלוסטוק

אזורים / פעולות ומקומות בזמן השלטונה (מעצר / גירוש / גטו / מחבוא) צעדת מוות / מסתור / בריחה / התנגדות / לחימה:
Places, events and activities during the war (prison / deportation / ghetto / camp / death march / hiding / escape / resistance / combat):

Date of death: תאריך המוות:	Country: ארץ:	Region: מחוז:	Place of death: מקום המוות:
Circumstances of death: נספה בטלאז מסיבות המוות:			

אני, הח"מ, מצהיר בזה כי העדות שמסרתי על פרטיה נכונה האמיתית לפי מיטב ידיעתי והכרתי.
I, the undersigned, hereby declare that this testimony is correct to the best of my knowledge.

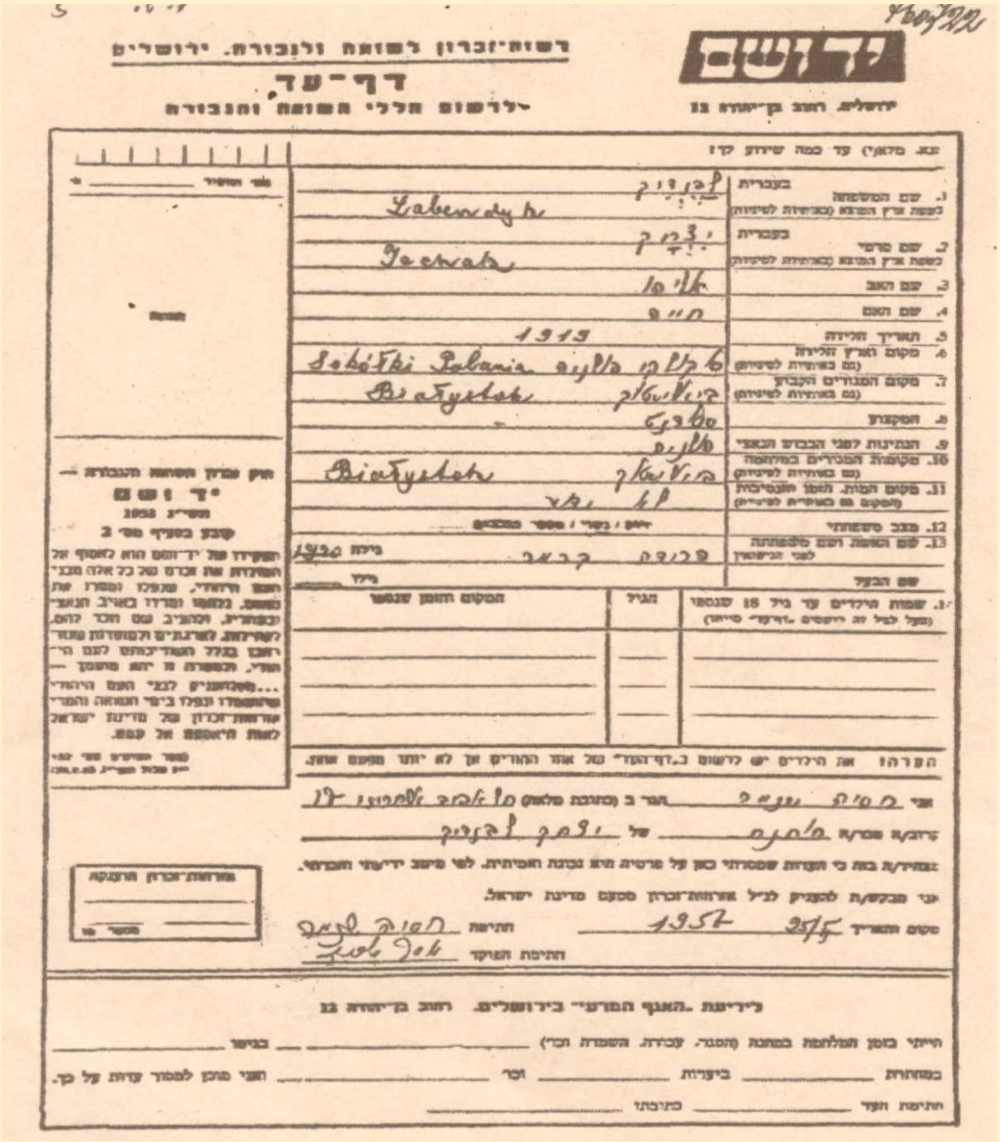
Previous/maiden name: שם משפחה קודם: קרמר	Family name: שם משפחה: Ginat גינת	First name: שם פרטי: Lipa ליפא	
State/Zip code: אזור/מיקוד: 49282	City: עיר: פתח-תקוה	Apt.: דירה:	Entrance: כניסה: ב	House no.: מס' בית: 8	Street: רחוב: קניון
Relationship to victim (family/other): הקרבה (משפחתית/אחרת) לנספה: קן-שלות		הנני ניצול השואה: I am / I am not a survivor: לא	Tel.: סמס טלפון: 03-9310760	Country: מדינה: ישראל

ניצולי השואה יכולים לציין זאת בטופס מיוחד הניתן לקבלה.
Holocaust survivors may order a special form in which to fill in their details.

במהלך המלחמה הייתי במחנה / בגטו / במסתור / בחורשת בריחה / ביערות / במחתרת / בקרב / בהחבא בצרפת
During the war I was in a camp / ghetto / forest / the resistance / in hiding / had false papers (circle relevant options)

Date: 10.5.99 תאריך: Place: פתח תקוה מקום: Signature: ג. גינת חתימה:

"ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם...אשר לא יכרת" (ישעיהו נ"ו, ה')
"...And I shall give them in My house and within My walls a memorial and a name...that shall not be cut off" Isaiah, 56:5

רשות־זכרון לשואה ולגבורה. ירושלים

דף־עד

ירושלים, רחוב בן־יהודה 13

למעלה דף - עד שמילא ליפא גינת בנה של מניה על דודתו פרידה שנרצחה.

צעירה יפה ושובת לב-שרק עתה נישאה לבחור יפה ומבטיח יצחק לבנדיק.

בהמשך - דף העד שמילאה האם חסיה על חתנה יצחק נולד בעיירה סוקולקה הקרובה לביילסק בשנת 1919.

מבוגר בשנה מפרידה.

חי בביאליסטוק ושהה בשנת 1939 בוילנה .

לא ידוע לנו לאיזה צורך שהה שם.

ניספה כנראה באושוויץ.

אנדרטה לזכר יהודי סוקולקה והסביבה –ספטמבר 2014

סוקולקה היא העיר בה נולד יצחק .

קרובה לביאליסטוק

יהודי סוקולקה ועיירות סמוכות הונצחו

ביום ה', 19.09.2014, בסוקולקה הוסר הלוט מהאנדרטה מוקדשת לקורבנות השואה – יהודי סוקולקה וערים סמוכות.

בלוח אנכי נחרטה הכתובת: "לזכרם של 8000 יהודים שמעל לשלושת אלפים מהם היו יהודי סוקולקה ועיירות סמוכות: קרינקי, יאנוב, צ'יז'ב, זרמבי קושציילנה שנרצחו על ידי הגרמנים במהלך מלחמת העולם השנייה. קרוב לכאן עמד בית הכנסת שחולל והושחת על ידי הכובשים הגרמנים". הלוח נוצר הודות למאמצי דינה פדר מארה"ב, אבה קריכניק – המורה והספרנית מסקולקה ואחרים.

האנדרטה הועמדה בשטח של בתי הספר האינטגרטיביים, ברח' שקולנה 2, המקום בו נמצאו לפני מלחמת העולם השנייה בית הכנסת ושני בתי תפילות. בזמן המלחמה בשטח זה נוצר גטו.

בטקס הסרת הלוט השתתפו כמה עשרות אנשים – צאצאי יהודים מקומיים, באי כוח של רשויות מקומיות, תלמידים ותושבי העיר. את התפילה על קרבנות השואה אמר חיים יואל נוביצקי מהקהילה היהודית בוורשה.

יהודים פולנים בלבוש טיפוסי המאות ה-17 (למעלה) וה-18 (למטה)

פרק ד'–יעקב קרמר–כרמון

1. יעקב כרמון (קרמר)-תולדות חיים

<u>מבילסק –פודלסקי לארץ ישראל</u>

אבא , יעקב קרמר ומראשית שנות החמישים - כרמון - נולד בשנת 1914 בעיירה הפולנית בילסק - פודלסקי , בן להוריו גיטל – טובה ואליעזר , ואח לאחותו הבוגרת ממנו , ציפורה, והצעירה , צילה .

בבית ההורים – בית חילוני – שררה אוירה לאומית – ציונית . יעקב זוכר את אביו מקריא לגיטל מהעיתון הציוני בלילות שבת כאשר הילדים מאזינים לדבריו בצימאון .

בשנים האחרונות במסגרת חיפושי הרבים אחרי שורשים משפחתיים למשפחת אימא – פנינה .

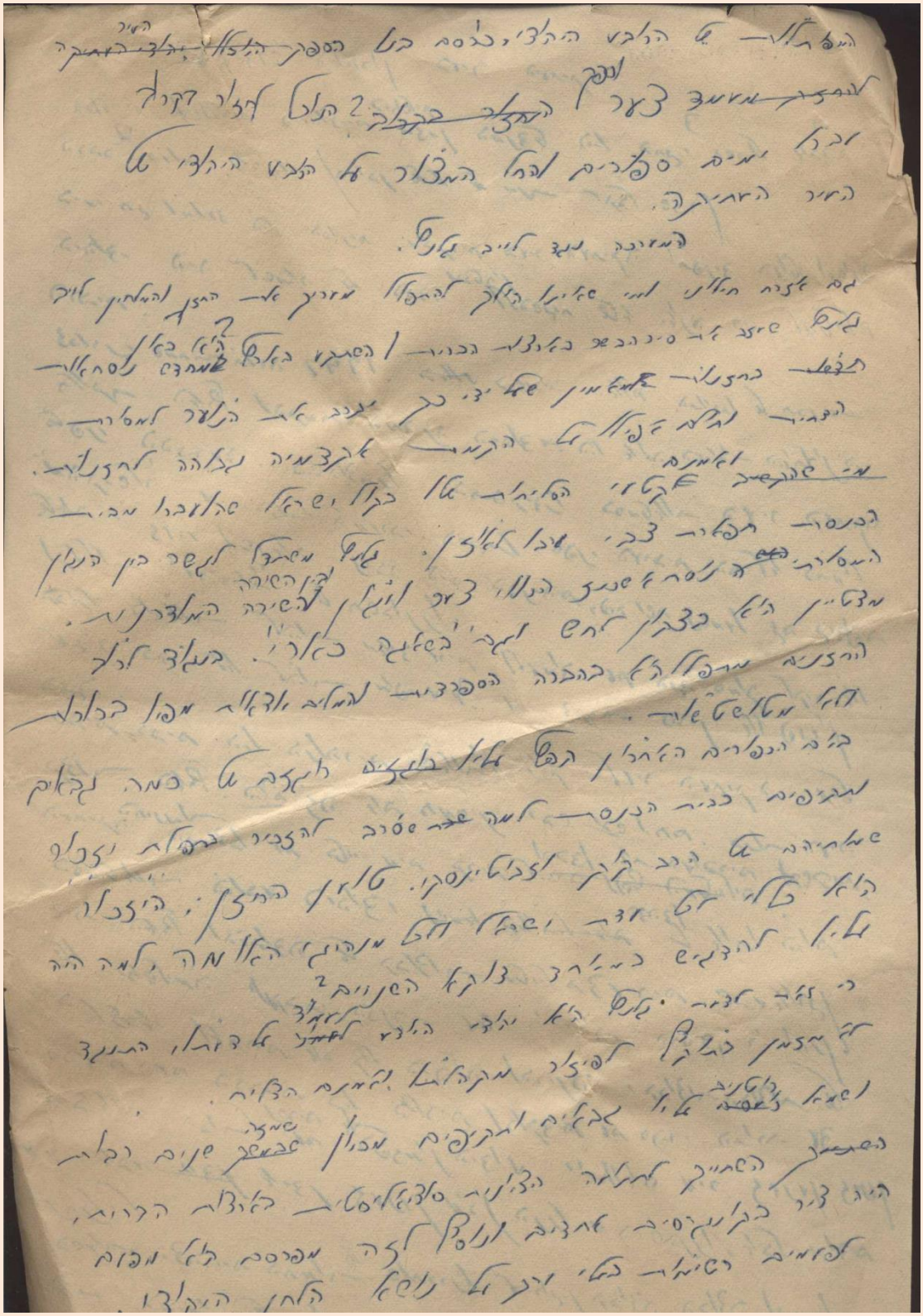
מצאתי ב "עיתונות יהודית היסטורית ", ברשימות "הכוללים" , של בני היישוב הישן בירושלים וכן בחלקות הקברים – במצבות שעל הר הזיתים שמות של אחדים מאנשיה וילידיה של " בילסק פודלסקי , דבר המעיד על רציפות הקשרים בין העיירה לארץ הקודש . יעקב , למיטב זכרוני , לא הזכיר ולא היה מודע לכך .

יהדות , מורשת והרבה תפילה וחזנות ספג בבית הסבא האהוב והנערץ פייבעל דער ריבעלער אביה של גיטל שהיה אופה וגם חזן בעל קול ייחודי ונידרש בבית הכנסת בימי החגים .

עדיין מהדהדים באזני צלילי הרדיו משנות ילדותי בתכנית לפרקי החזנות שהייתה משודרת בצהרי יום השבת , מן הפרקים עלו על כולם בהערצתו התענגותו והתלהבותו של אבא החזנים לייבלה גלנץ ,יוסלה רוזנבלט ומשפחת מלבסקי .

ל.גלאנץ

יעקב כותב על ליב גלנץ

גם תרבות היידיש הייתה אהובה מאד על סבא יעקב שדבר בה הרבה עם אימא פנינה .פעמים אחדות בא לביתנו חוקר יהודי צעיר מארצות הברית- ראיין את אבא ואף הקליט מפיו את ההגייה המיוחדת של היידיש השגורה בפי

אבא מעיירת הולדתו שהייתה גם מקום הצטלבות -'מפגש' של כמה דיאלקטים בשפת היידיש .

אני זוכר שכילד הלכתי איתו לראות ולשמוע באולם "אדיסון" את הופעתם של צמד הקומיקאים הידועים בתיאטרון היידיש "דז'יגאן ושומאכר"

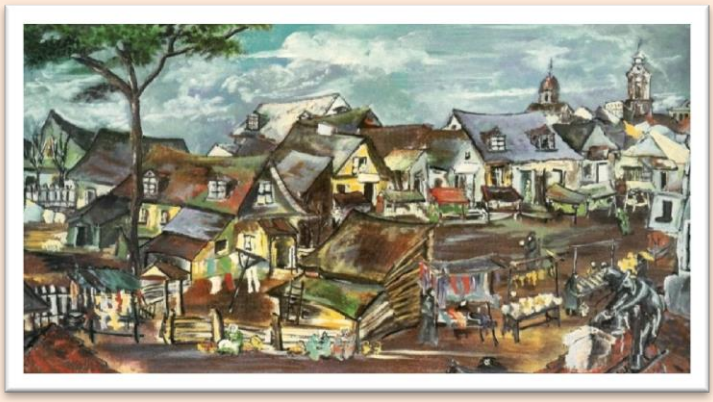
דז'יגאן ושומאכר (ביידיש: דזשיגאַן און שומאַכער) היה צמד קומי נודע בתיאטרון היידיש של המאה ה-20. הצמד החל את פעילותו בפולין ב-1927 בשנת 1950 עלה הצמד לישראל והופיעו בהצלחה רבה

בבית ההורים נחשף יעקב גם למודעות חברתית מעמדית וזוכרני סיפורו על בן משפחה – מהפכן שברח לדרום אמריקה מאימת השלטון .

יעקב למד בבית הספר העממי בבילסק – פודלסקי. על לימודי העברית , השירים והסמלים הלאומיים הוא כותב בהתמוגגות וערגה באחת ממחברות עיזבונו הרבות .

השכלתו התיכונית הייתה מחוץ לבית , בגימנסיה העברית בביאליסטוק אותה סיים בשנת 1933 (על הגימנסיה בביאליסטוק בפרק נפרד).

נוסף לקריאתו וכתיבתו הרהוטה בעברית וגם ביידיש ידע גם פולנית וגרמנית ובימי המנדט הבריטי נוספה האנגלית .

שוק בביאליסטוק

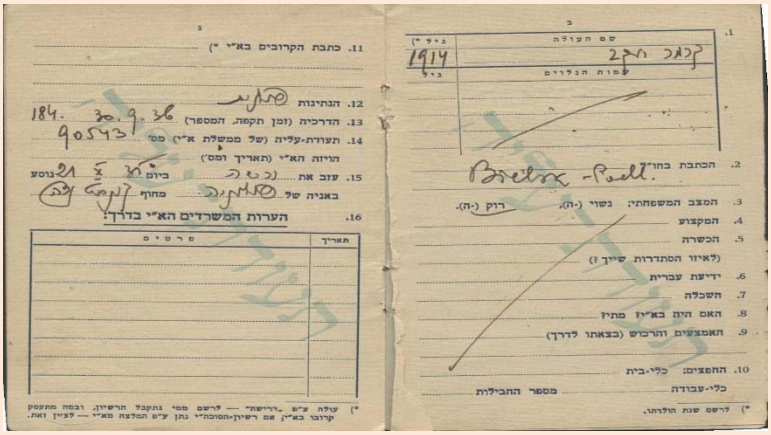
בארץ ישראל

יעקב הגיע ארצה בשנת 1935 באוניה "פולוניה " (על האוניה -שבה הגיעו ארצה רוב בני העלייה החמישית-בנפרד). כנראה מפני " שכיהודי שגורלו נחתך בהיותו בן שמונה ימים ", כתב לאחר שנים , כיהודי לא יכול היה להתקבל לאוניברסיטה הפולנית .
גם ייתכן שהוריו חששו מאישיותו "המהפכנית " והסכנות הטמונות לכך בפולין . בארץ ישראל ישבו כבר בני המשפחה הקרובים , בני הדודים - זלמן קפלנסקי ויצחק קמין ועוד מבני העיירה. האחות הבכורה ציפורה גייסה את כל חסכונותיה כדי לממן את עלייתו של אבא . ההורים קיוו מאד שיעקב יהיה " סנונית ראשונה " ואחריו, כאשר תתבגר, תבוא האחות הצעירה צילה.

האחות הגדולה ציפורה

תעודת העולה של יעקב

משנת 1935 אבא כבר חבר ב "הסתדרות הכללית של העובדים העברים "

כעבור שנה החל יעקב את לימודיו במכון ללימודי היהדות בפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטה ב "הר הצופים" .

למיטב ידיעתי למדו עמו אז פרופ' שמואל אטינגר, פרופ' שמואל אברמסקי וד"ר שמשון קירשנבוים.

מאחר ומצבה הכלכלי של המשפחה הורע ולא הייתה כל אפשרות לתמוך בו

החל לעבוד לצורך קיום כ " סבל " בתחנת " אגד " הישנה בירושלים . התחנה הייתה בסמוך וממול לכיכר "ציון" ורחוב " הרב קוק " ברחוב " יפו " .

בקיוסק הצמוד לחזית התחנה עבדה אימא פנינה , שם מכרה עיתונים .

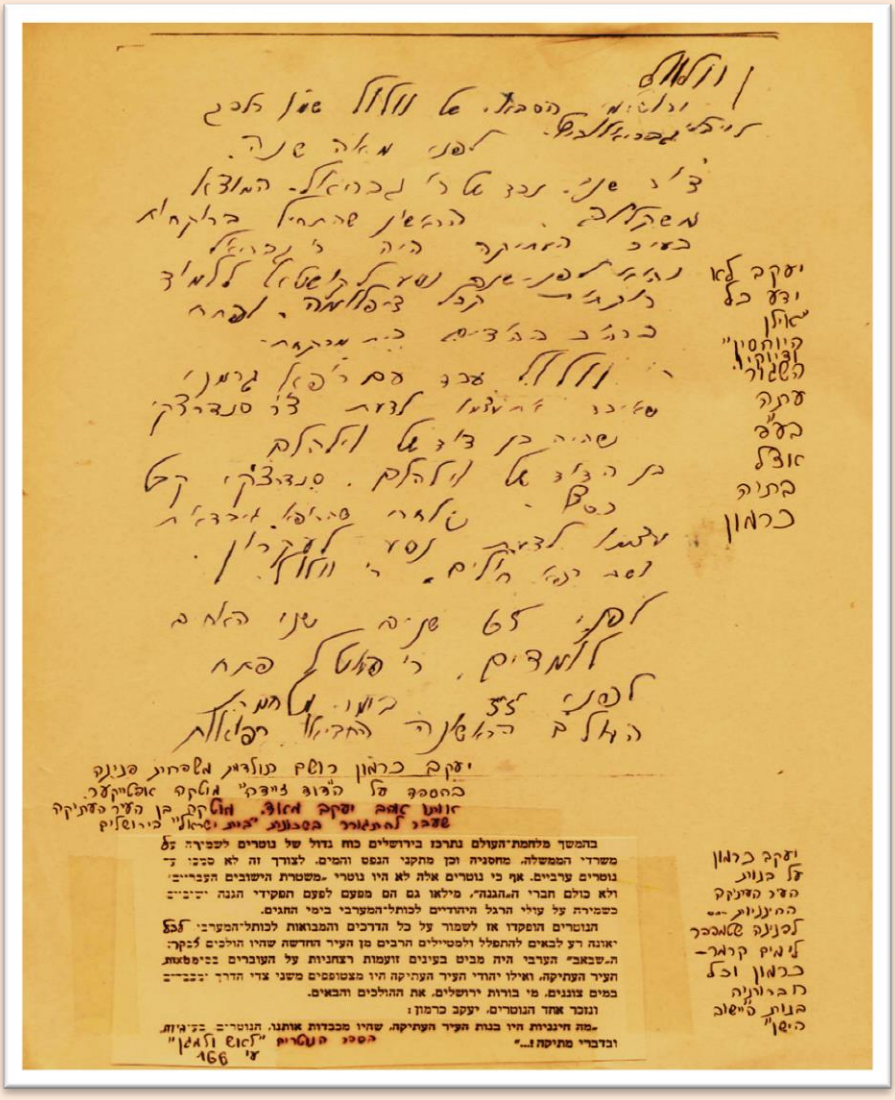
הפגישה הראשונה בין הורי יעקב ופנינה הייתה בחנות – הקיוסק המדובר ,ואין כל פלא שבעל הקיוסק : בנימין דיסקין הוא אחד משני העדים החותמים על התעודה בשעת נישואי הורי .

פנינה , אז "שטמפר" ,שייכת למשפחות וותיקות מאוד בתולדות " הישוב הישן". על שתי המשפחות כתבנו באתר המשפחתי : " הכרמונים כותבים " carmonia . net על משפחת פנינה מצד אימה הספר באתר הנ"ל : " בני משפחות גבריאלוביץ – ירוזלימסקי – לוי " ועל משפחת פנינה מצד משפחת אביה הספר באתר לעיל : " פנינה כרמון לבית שטמפפר ומשפחתה מצד אביה" .

אבא יעקב אהב במיוחד את דודה : " מוטקה אפטייקער " - הרוקח העממי והטבעוני משכונת "בית ישראל." במוטקה ראה מן הסתם גם המשך לדמויות מן העיירה , איתו היה מרבה להחליף דברים בענייני דיומא ולהרבות שיח אותו אני זוכר , אף על " דבורה אשת לפידות " היא : גולדה מאיר .

מוטקה אפטייקר

יעקב כותב על בני משפחתה של פנינה

בבית מוטק'ה התגוררו גם הבת פנינה הבן דב – שנהרג ב "מלחמת העצמאות " על 'הר הצופים' והבת אסתר ובעלה אביגדור שרף וילדיהם : הדיה, דפנה ואליעזר . כילד אהבתי מאד לבקר בביתם ונשארתי אף לתקופות זמן כאשר אימא נסעה לבית הבראה ואבא יעקב והדוד יששכר שהו עימי משך

שעות בכל יום . עוד זכור לי ולטובה רבה " הדוד זיידה " ביידיש : זיידה = סבא, כך קראתי למוטקה אפטייקער , בהעדר סבא משלי , כאשר בתחילת כל סתיו היה מקיש בחוזקה במקל ההליכה שלו על דלתות ביתנו ב "שכונת הבוכרים" וגם ב"קטמון הישנה" ומביא פחית של " שמן קיק " להשקותני , לחזקני ואף כ "חיסון " מפני מחלות ימות החורף .

יעקב הצמא לקריאה עוד מנעוריו פגש כאמור את פנינה בקיוסק העיתונים ובסוף שנת 1938 נישאו .

בשנת 1938 התגייס אבא ל "נוטרות " ועסק הרבה בשמירה על מבנים ומתקנים בירושלים .

בשנת 1940 מבקש יעקב קרמר תעודת התאזרחות מממשלת פלשתינה (ארץ ישראל) בימי הנציב העליון החמישי הבריטי הרולד מק מייקל .

בחודש מרץ בשנת 1942 נולדתי בבית היולדות - בבית החולים "הדסה" על "הר הצופים" .

יהודה לעוו
ורעיתו
מיכל קראמער
ורעיתו
מתכבדים לבקש את ידידם ואוהבם לבוא אל יום חתונת
בהם הכלה מ"
חשה דבה
עם כ' התהן ט"
בנם התהן מ"
משה ליפא
עם כ' הכלה מ"
משה ליפא קראמער
חשה דבה לעוו
אשר ההיה איה"ש לכוא"ם ובשעה מוצלחה ביום ו' פ' בא ג' ימים
לחדש שבט שנת הרס"ו כעיר ביעלסק
החופה בשעה 3 בצהרים
Для телеграммъ: Бѣльскъ, Льву, Крамеру

קיבלנו מגוני גינת הנכד של מניה את ההזמנה , שכמעט כולה בעברית , לחתונת משה ליפא – אחיו של סבא אליעזר עם חשה – חסיה דבה בשנת 1907 בעיר "ביעלסק " . המזמין : מיכל קראמער ורעייתו – והרי לנו מוצא שמי : מיכל (קרי : מיכיל) = מיכה.

התפילין שהביא עימו יעקב מבילסק

אם היתה נולדת בת, רצה אבא לקרוא את שמה: "סטרומה", לזכר האונייה שעל סיפונה 760 הפליטים היהודים שטובעה ב"ים השחור" בפברואר - 1942 כחודש טרם הולדתי . הסיפור ממחיש את המתיחות , היגון , העצב והתסכול הנורא שאפף אז את הישוב העברי בארץ ישראל ומידת המתיחות וההזדהות הלאומית שהיו נתונים בה אבא ואימא תחת שלטון "המנדט" והדאגות המלוות בעוצמות של מצוקות איומות , פחדים וחרדות של אבא לבית ההורים - לשלומם וגורלם בפולין .

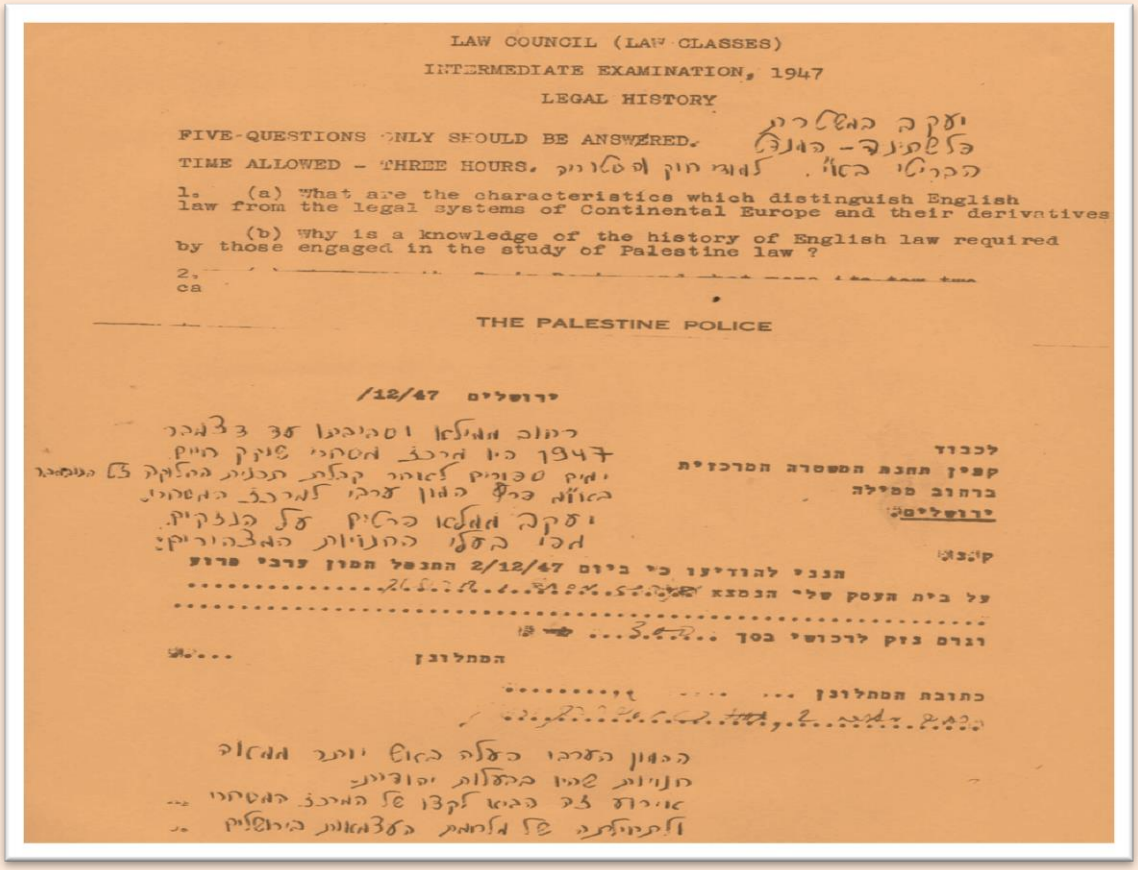
ב" נוטרות " שירת עד שנת 1945 . אימא פנינה בעותק של מכתב יחידי שנשאר , בטרם פרוץ מלחמת העולם השנייה , מרגיעה את הסבתא והסבא , את אליעזר וגיטל החוששים מאד מ "המקצוע " שבנם עוסק בו . פנינה כותבת שהאתרים עליהם שומר יעקב מצויים בטבורה של ירושלים במקומות שם לא נשקפת ליעקב כל סכנה .

יעקב בתקופת הנוטרות בשנת 1947

התכתבות קצרה זאת מלמדת גם על " האבסורדים - והאירוניה של ההיסטוריה " היכן היה יותר " מסוכן " בבילסק פודלסקי או בירושלים...? !

מן ה "נוטרות " עבר בשנת 1945 למשטרת המנדט הבריטית והשקיע רצינות רבה , כפי הנלמד מעיזבונו , באימונים בתרגילים ובלימודים ב 'בית הספר לשוטרים' אף של ספרי החוקים והתקנות .

LAW COUNCIL (LAW CLASSES)

INTERMEDIATE EXAMINATION, 1947

LEGAL HISTORY

FIVE QUESTIONS ONLY SHOULD BE ANSWERED.

TIME ALLOWED - THREE HOURS.

1. (a) What are the characteristics which distinguish English law from the legal systems of Continental Europe and their derivatives

(b) Why is a knowledge of the history of English law required by those engaged in the study of Palestine law ?

2.

ca

THE PALESTINE POLICE

/12/47 ירושלים

לכבוד

קצין תחנת המשטרה המרכזית

ברחוב ממילה

ירושלים

קיבל

הנני להודיעך כי ביום 2/12/47 התמסל התון ערבי פרוץ

על בית העסק שלי הנמצא

ונגרם נזק לרכושי בסך

המלונן

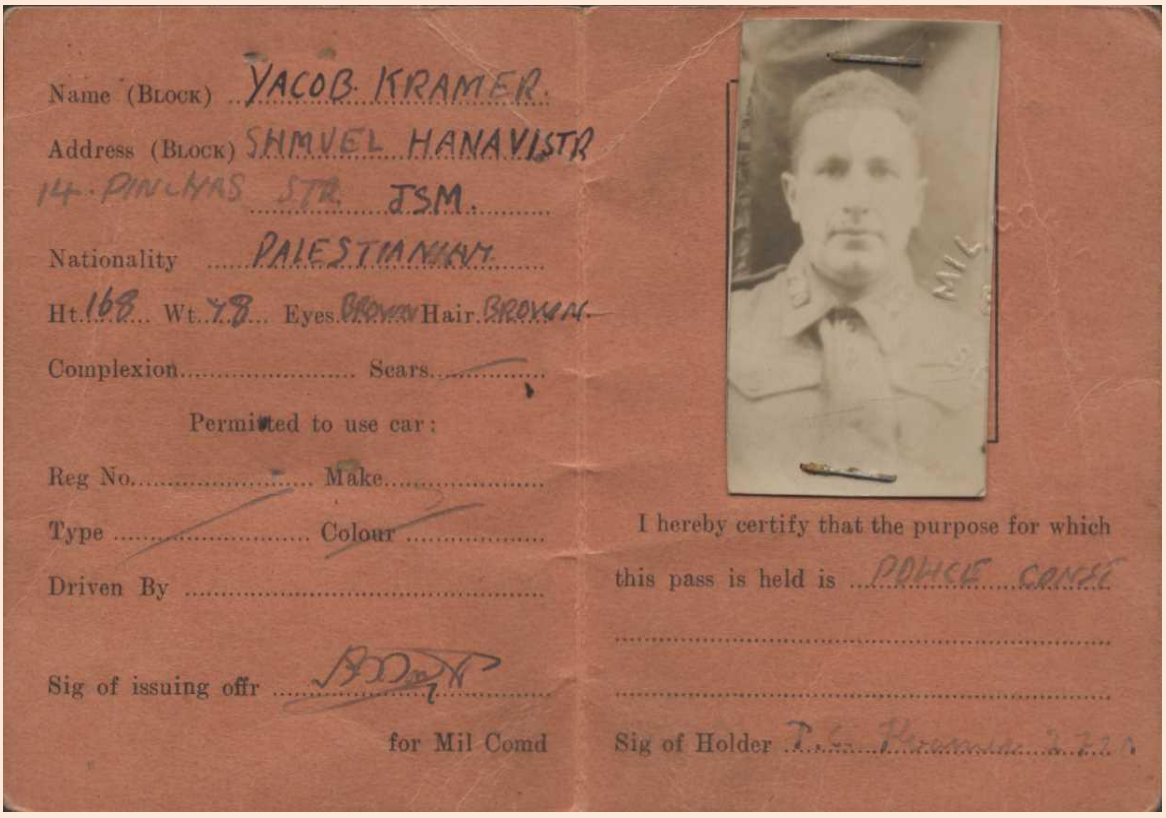
כתובת המלונן

עבודה במסגרת המשטרה הבריטית-שריפת המרכז המסחרי

הנוטרים היהודים התנדבו אז לשירות במשטרת המנדט לפי צו המוסדות הלאומיים .

אבינועם בנה של מניה גולדויץ – בת הדוד של יעקב , נזכר ומספר בהתרגשות על הטיול שארגן להם אבא יעקב הלובש בגדי " שוטר " ובזה הקנה להם ביטחון . השנה הייתה - 1945 ואפשרויות התנועה והטיול אל " הכותל המערבי " אל " קבר רחל " , " מוזיאון רוקפלר " ו "הר הצופים " האתרים שהיהודים רצו מאד אבל פחדו באותם הימים לטייל בהם .

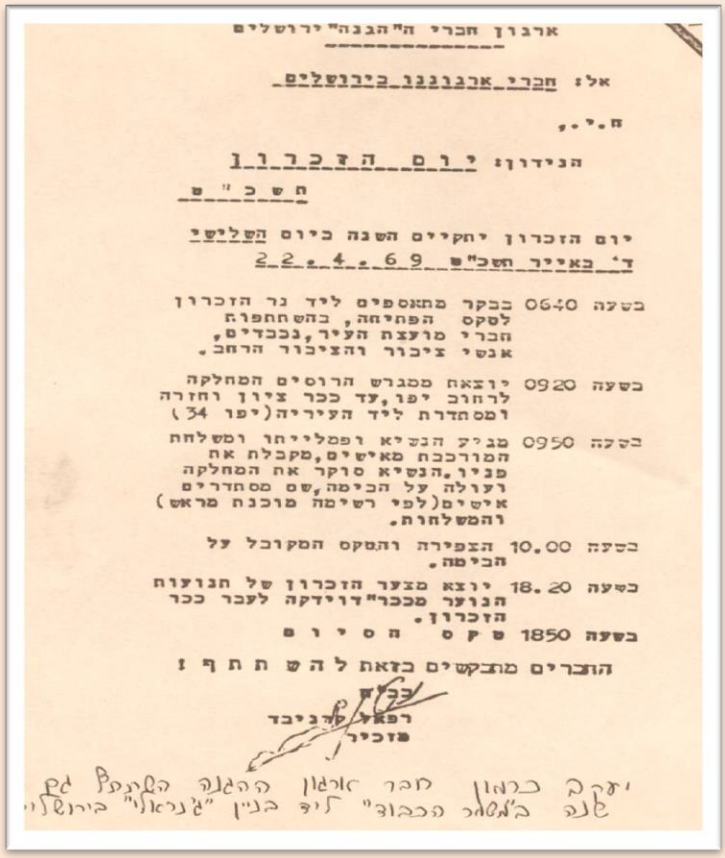
בשנת 1947 בחודש מרץ יעקב קרמר נושא תעודת שוטר בריטית , המקנה לו חופש תנועה באזור " היפו " , תושבי שכונות הצפון בירושלים. היו כלואים בגדרות תיל שגדרו עליהם הבריטים במבצע "היפו" . התיחום לאזורים נעשה בתגובה לפעולות של המחתרות היהודיות .

Name (Block) YACOB KRAMER.
Address (Block) SHMUEL HANAVISTR
14. PINCHAS STR. JSM.
Nationality PALESTINIAN
Ht. 168 Wt. 78 Eyes BROWN Hair BROWN
Complexion ..... Scars .....
Permitted to use car:
Reg No. ..... Make .....
Type ..... Colour .....
Driven By .....
Sig of issuing offr .....
for Mil Comd
I hereby certify that the purpose for which
this pass is held is POLICE CONST.
.....
.....
Sig of Holder .....

התעודה המאפשרת מעבר חופשי לאזור "היפו"

יעקב , על כך מעידה התעודה , צנום ודל במשקלו : 48 ק"ג , גובה : 168 ס"מ, צבע השיער והעיניים חום .

בעת שירותו במשטרה הבריטית היה קשור ומיידע את הש"י - שירות הידיעות של " ההגנה " בה היה חבר וגם העביר מידע לקרובנו שהשתייך למחתרת וכך נמנע מאסרו .

ארגון חברי ה"הגנה" ירושלים

אל: חברי ארגונינו בירושלים

ח.נ.,

הנידון: י ו ם ה ז כ ר ו ן
ת ש כ " ש

יום הזכרון יחקיים השנה כיום השלישי
ד' באייר תשכ"ש 22.4.69

בשעה 0640 בבקר מתאספים ליד נר הזכרון
לטקס הפתיחה, בהשתתפות
חברי מועצת העיר, נכבדים,
אנשי ציבור והציבור הרחב.

בשעה 0920 יוצאת מסגרש הרוסים המחלקה
לרחוב יפו, עד ככר ציון וחזרה
ומסתדרת ליד העיריה (יפו 34)

בשעה 0950 מגיע הנשיא ופמליחו ומשלחת
המורכבת מאישים, מקבלת את
פניו. הנשיא סוקר את המחלקה
ועולה על הבימה, שם מסתדרים
אישים (לפי רשימה מוכנה מראש)
והמשלחות.

בשעה 10.00 הצפירה והטקס המסוכל על
הבימה.

בשעה 18.20 יוצא מצער הזכרון של חנועות
הנוער מכבר"דוידקה לעבר ככר
הזכרון.

בשעה 1850 ס ק ס ה ס י ו ם

החברים מתבקשים בזאת ל ה ש ת ת ף !

רפאל [illegible]
מזכיר

יעקב ברמן חבר ארגון ההגנה הלחצף שם
שנב ב"מלחמת העצמאות" ליד בניין "צ'רצ'יל" בירושלים

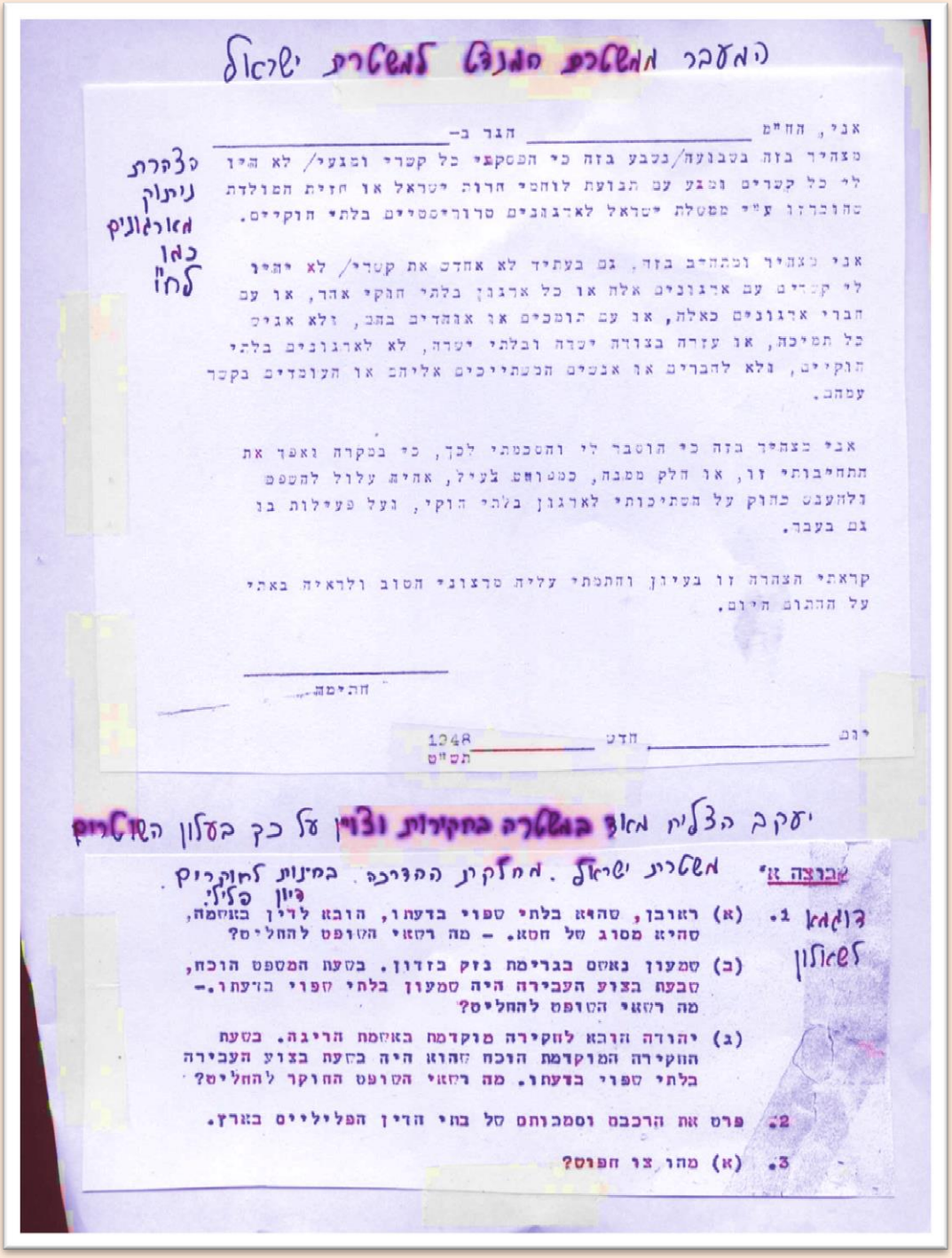
יעקב המשיך להשתתף בעצרות וימי זיכרון של "ארגון חברי ההגנה" משך שנים

<u>עם הקמת המדינה</u>

בחודש מאי בשנת 1948 , עם ההכרזה על הקמת המדינה היה אבא " קצין חוקר" ב "משטרה הצבאית " ב 'חטיבת ירושלים' . אני זוכר אותו היטב , חגור באקדוח וגם ממלא שקים בעפר למקלט שהיה לנו למחסה בבניין ב "שכונת הבוכרים" ב " מלחמת העצמאות " . אבא מעולם לא הסכים להיכנס למקלט , גם לא לשהות קצרה .

על הדמויות , הרשמים והחוויות מתקופה זאת כתב ברשימות בעיתון " דבר ירושלים " אותן אנו מביאים בספר זה.

עד לשנת 1950 שרת יעקב כסמ"ר ב "משטרת ישראל" בתפקיד של "סמל חקירות" - תפקיד שמצא בו הרבה עניין ואתגר .אבא נימנה עם עובדי המנדט לשעבר שסווגו על מנת לעבוד בשירות הציבור והמדינה בסוג השלישי והחשוב – כפי שצויין על ידי זיגפריד מוזס, שהיה מבקר המדינה הראשון של מדינת ישראל, ובלשון המסמך: "שרת את הישוב המאורגן וההגנה ללא דופי".

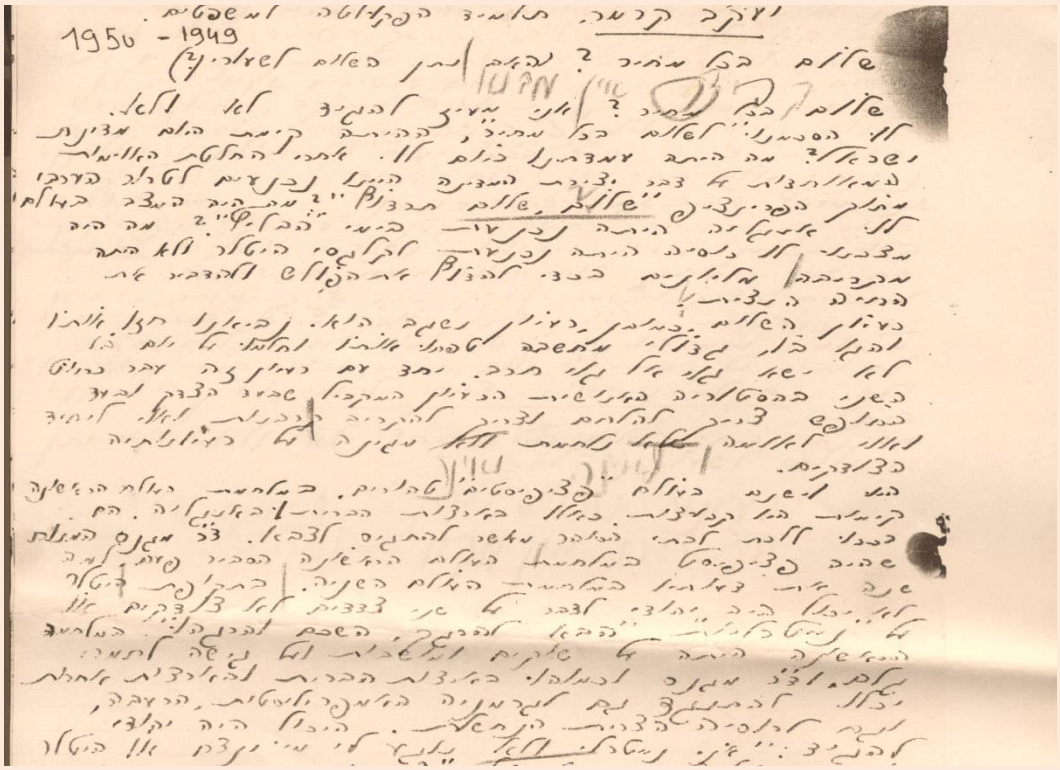

המעבר למשטרת ישראל

בראשית שנות המדינה משנת 1949 למד שנתיים בפקולטה למשפטים ששכנה אז בבניין " טרה סנטה " במרכז ירושלים . לימודי המשפטים ליוו את עבודתו במשטרת ישראל .

תעודת סטודנט בפקולטה למשפטים

קטע מחיבור שכתב בפקולטה למשפטים

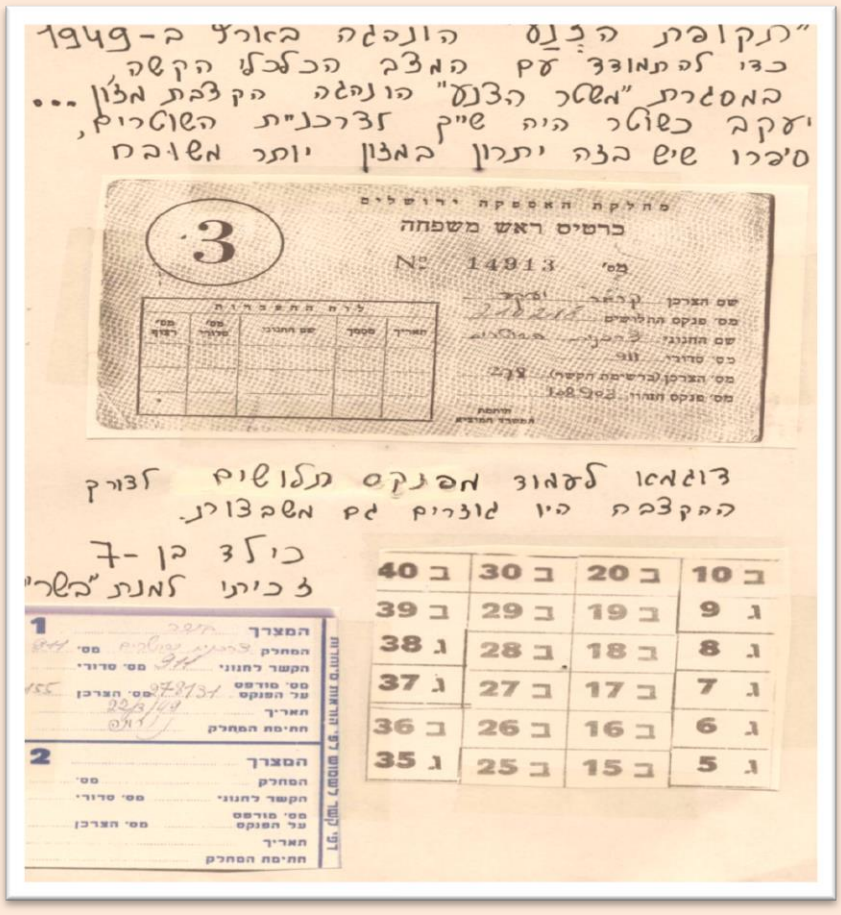
כמו כן , למד בשנת 1956 הנהלת חשבונות וגם זאת בהקשר לעבודתו בשירות המדינה .

כילד ביליתי לא אחת עם אבא בתחנות המשטרה בדרום ירושלים ברחובות "חזקיהו המלך" , "רחל אמנו" ו"עמק רפאים" אני אף זוכר סיפורים על הצלחותיו בחשיפת עבריינים .

אבא כתב באותה תקופה על מצבם הכלכלי - שכרם הנמוך של השוטרים המקשה על המשך שירותם של הוותיקים , האמינים והמנוסים וגיוס נוספים ואיכותיים , נקיי כפים חדורים בהכרה והפועלים על פי כללי המינהל התקין הנחוצים ביותר לחברה הישראלית המתרקמת בתהליכים של קליטת עלייה והתגבשות קודים של חברה אזרחית מתוקנת בתקופת "כור ההיתוך" .

את שנות שירותו של אבא ב 'משטרת ישראל' סיים בציון התנהגות " טובה מאד " .

את ההצעה לעבור קורס קצינים במשטרה - דחה .

היה יתרון בתקופה זו להיות שייך לצרכניית השוטרים

שר המשטרה היה: הכור-שלום שרית.

למה התפטרתי מהמשטרה?
(מכתב גלוי לשר המשטרה)
מאת י.כרמון-קרסר

בזמן האחרון דובר הרבה בצבור על ההתפטרויות במנגנון המשפלתי וגם במשטרה. בסקירתו לפני באי-כוח העתונות מסר מפקד משטרת ירושלים שהמתגייסים החדשים למשטרה ברובם עולים חדשים הם, אינם יודעים את שפת הארץ, אינם מכירים את האוכלוסיה ולכן נתקלת עבודת המשטרה בקשיים. נשאלת השאלה, מהי הסיבה לפטורים ולאי-שביעת הרצון השוררת בקרב השוטרים?

העתונות כותבת על המשכורת הזעומה של השוטר שאינה מספיקה לכלכלת המשפחה. הדבר נכון לגבי המגוייסים החדשים, שכרם ירוד באמת; אבל מדוע מתפטרים בעלי שוטרים ותיקים וגם בעלי דרגות? שכרם אינו ירוד לגבי השכר המקובל במקומות עבודה מאורגנים אחרים, הם נהנים מהקלות במסים, בתלבושת ובכל זאת מתפטרים הם בעשרות ובמאות. מהי הסיבה לכך?

בכדי לענות על כך אספר כדברים את הסיבה שהניעה אותי להתפטר מהמשטרה ואין לי ספק שסיבה אוניברסלית זו מכריחה רבים להתפטר אחרי שטרתו במשטרה במשך שנים רבות.

ב.

בשנת 1938 ואני חדש בארץ ומסודנט באוניברסיטה העברית, פנה אלי מפקד הפלוגה שלי באחת השכונות הקצוניות בעיר ודרש ממני לחתל הנוטרים. סלאתי את עקודתו. מאז וכר 1945 עשיתי את דרכי האפורה בחיל הנוטרים. במשך כל זמן שרותי הייתי בקשר הדוק עם ה'הגנה', עם הפודרין שלה ועם ההתדרות גם כשבילה בעצתי פעולות חשובות בחיל הנוטרים. בשנת 1945 קבלתי הוראה מאת אחד המפקדים החשובים של ה'הגנה' בירושלים להתגייס למשטרה הדתת וחשיבות מיוחדת מושלת על תאי ההגנה במשטרה.

התגייסתי למשטרה ומיום ראשון להתגייסותי קבלתי קשר עם שרות הידיעות של ה'הגנה' ידיעות חשובות ביותר נמסרו למוסדות הבטחון, נשק של ה'הגנה' שהוחרם הוצא לא פעם על ידי מתחנות משטרה בריטיות, אנשי הגנה שנאסרו הוצאו ושוחררו לא פעם על ידי.

בשלחת השחרור נשפחתי לשרות צבאי מסוים למשך חצי שנה בערך ולאחר מזם שרותי חזרתי למשטרת ישראל. התפלאתי ולא יכולתי להבין דבר אחד - עשרות שוטרים יהודים עלו כדרגא ורק אני וכמה מחברי נשארנו באותה דרגא שהיינו בזמן הבריטים. אולם מחר נודע לי הסוד.

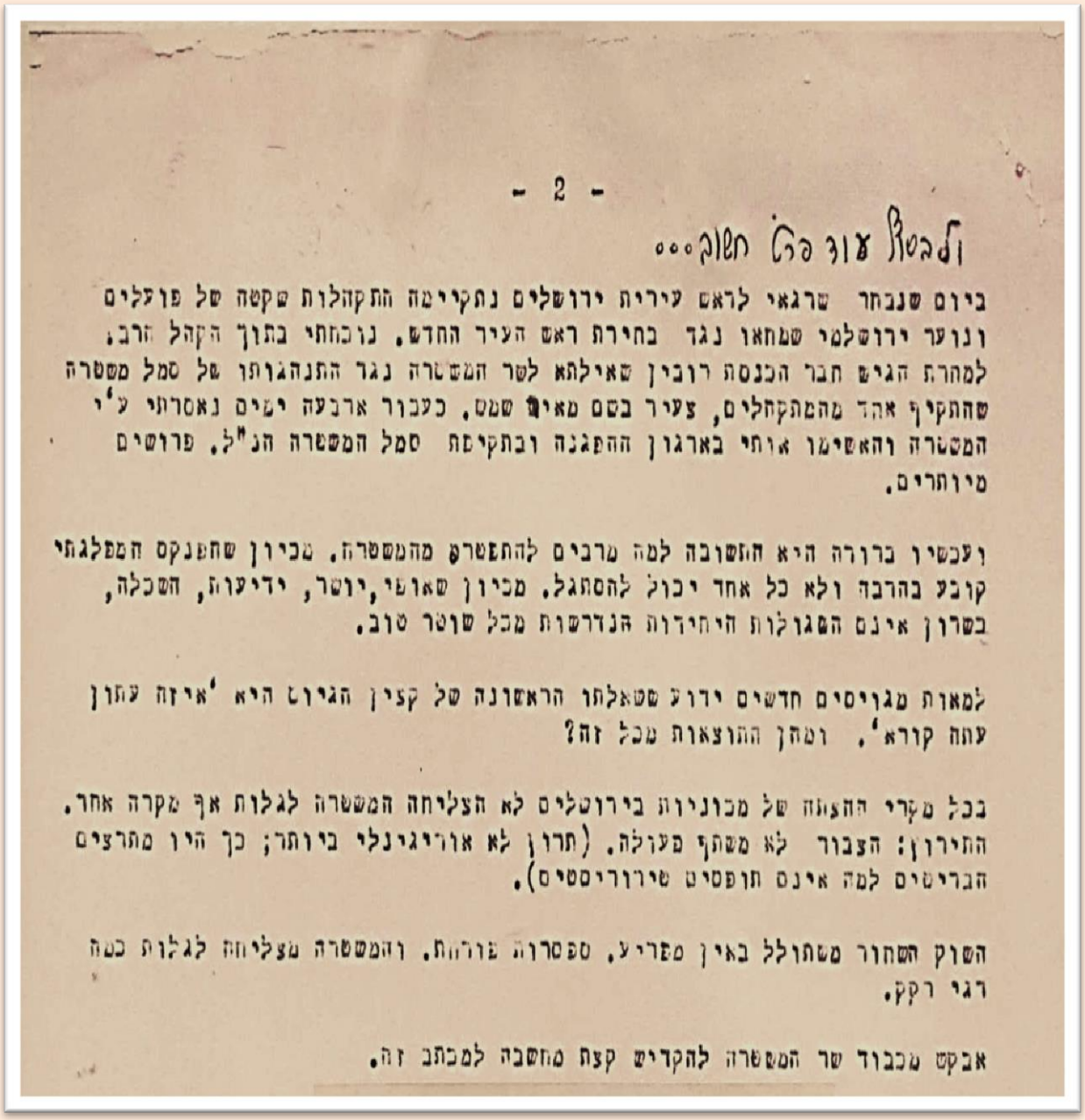
כמה חדשים לפני הבחירות לכנסת הראשונה נקראתי למזכיר המפקד של משטרת המחוז. לירושלים הגיעה אז משלחת עבודים גבוהים מהמטה שבאו בקשר עם העלאתם בדרגות של כמה שוטרים. נשאלתי ע"י המזכיר לאיזו מפלגה אני משתייך. עניתי לו שאני חבר מפ"ם. כעבור כמה ימים בקשתי מהמזכיר הסבר על השאלה שנשאלתי והוא ענה לי: "המזכיר שלי קרא אותך באופן פרטי. הוא רצה להצדיק לך לעמוד בראש מרכת הבחירות משום מפא"י בקרב השוטרים".

ג.

בידוע הקימה המשלה ועדה לחקר המנגנון. הרבה שוטרים וקצינים נזעקו. אני וחברי עשינו את הכל בכדי להגן על השוטרים. הופקדתי בפני כמה ועדות לחקנת השוטרים. חלק גדול מהשוטרים הוחזר למשטרה. וראוי זה פלא. חלק מהם נכנס לעמדות מפתח וקבל דרגות גבוהות ביותר. הדבר הוסבר לי. הם הצטיידו בידתים בפנקסי חבר מתאימים ולכן נפתחו בפניהם כל הדלתות.

עברה למשלה משנה. על לוחות העודיין של המשטרה ההרסמו מודעות שכל השוטרים הרוצים ללמוד באוניברסיטה בקולמה למשפטים ייהנו מהנחות וישפרו להם לבקר בשעורים. נרשמתי גם אני לקורס למשפטים. אחריט סודרו במקומות עבודה מתאימים על מנת שתהיה להם אפשרות ללמוד. לי סדרו לתת כל הנחה.

לא שאלתי הרבה שאלות. חבינותי למה. לפני שנה בערך נתפרסם בכל יחידות המשטרה חוזר שכל שוטר הרוצה לעלות בדרגה צריך לעבור 5 בחינות בחקירות ובמקצועות דומים. הייתי בין הראשונים והיחידים בירושלים שהצלחתי בכל הבחינות ונשארתי בדרגתי מלפני... 7 שנים. הבינותי שעלי לעזוב את המשטרה אף-על-פי שהקדשתי לה 12 שנות חיי הצעירים והטובים ביותר. מקרי כזראה לא הפסיר הרבה על עזיבתי. במשך שבועיים קבלתי תעודת התפטרות עם ציון "התנהגות טובה מאד".

- 2 -

ולבסוף עוד פרט חשוב...

ביום שנבחר שרגאי לראש עיריית ירושלים נתקיימה התקהלות שקטה של פועלים ונוער ירושלמי שמחאו נגד בחירת ראש העיר החדש. נוכחתי בתוך הקהל הרב. למחרת הגיש חבר הכנסת רובין שאילתא לשר המשטרה נגד התנהגותו של סמל משטרה שהתקיף אחד מהמתקהלים, צעיר בשם מאיר שטס. כעבור ארבעה ימים נאסרתי ע"י המשטרה והאשימו אותי בארגון ההפגנה ובתקיפת סמל המשטרה הנ"ל. פרושים מיותרים.

ועכשיו ברורה היא התשובה למה מרבים להתגרש מהמשטרה. מכיון שתפנקס המפלגתי קובע בהרבה ולא כל אחד יכול להסתגל. מכיון שאופי, יושר, ידיעה, השכלה, בשרון אינם התכונות היחידות הנדרשות מכל שוטר טוב.

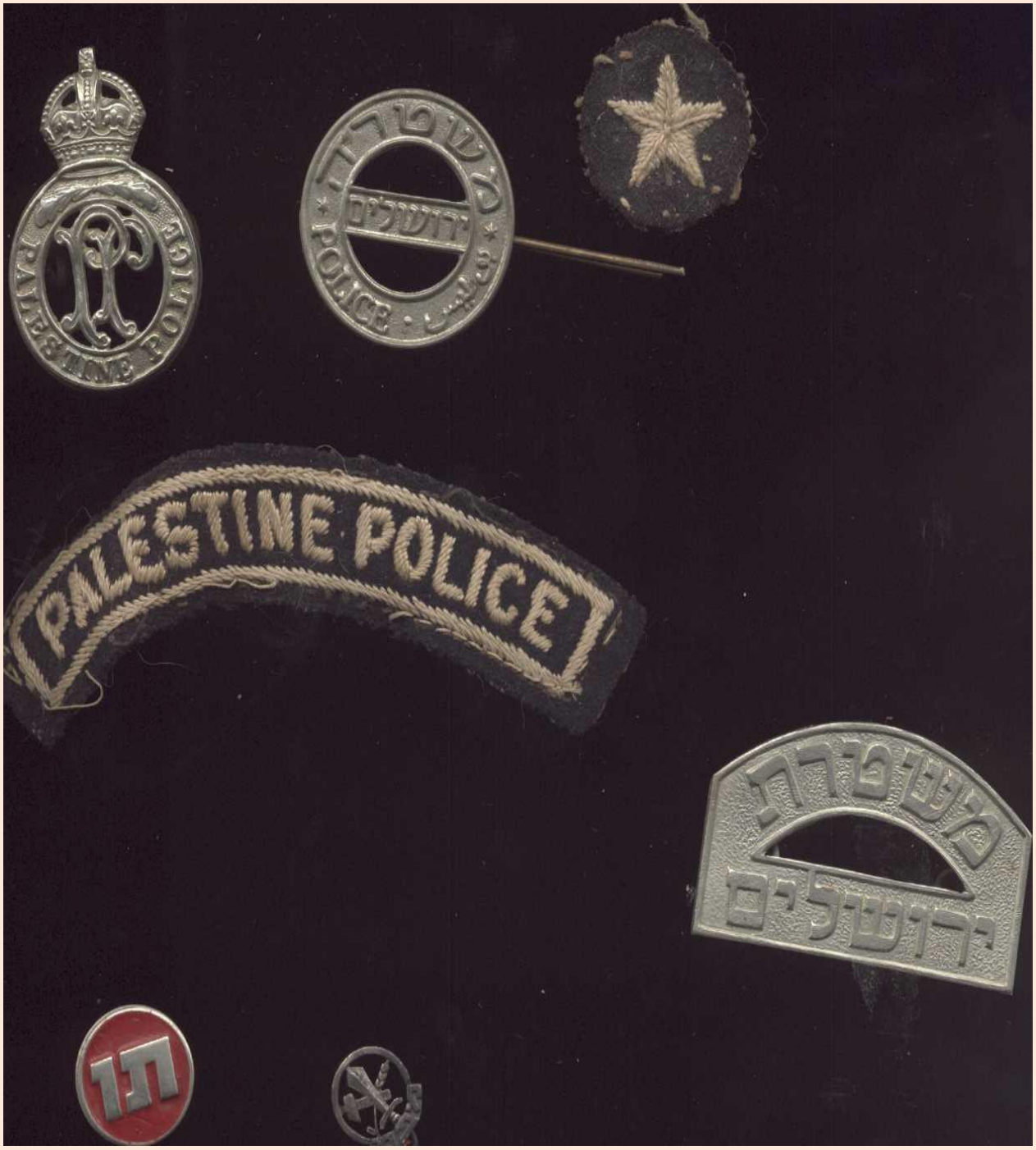
למאות מגויסים חדשים ידוע שטאלתו הראשונה של קצין הגיוס היא 'איזה עתון אתה קורא'. ומהן התוצאות מכל זה?

בכל מקרי ההתנגשות של מכוניות בירושלים לא הצליחה המשטרה לגלות אף מקרה אחד. התירוץ: הצבור לא משתף פעולה. (תרון לא אוהבים לי יותר; כך היו מתרצים הברישים למה אינם תופסים שרוורים).

השוק השחור משתולל באין מפריע. ספסרות גוברת. והמשטרה מצליחה לגלות כמה רגי רקק.

אבקש מכבוד שר המשטרה להקדיש קצת מחשבה למכתב זה.

יעקב מתפטר מן המשטרה ועובר לעבודה אירגונית ציבורית מטעם מפ"ם – מכתבו החושף את אפלייתם של אלה שלא השתייכו למפלגת השלטון – מעניין מאד

סמלים שנותרו למזכרת-

משטרה ארצישראלית וישראלית

ולמטה סמלי המפלגות-מפ"ם ואחדות העבודה

<u>עסקנות ציבורית</u>

אצל יעקב התגברו הנטייה , התודעה והעסקנות הציבורית הפוליטית .
בתקופת השירות במשטרה לא היה רשאי לעסוק בכך .

יעקב(מסומן) בתהלוכת האחד במאי 1952

בשנים 1950 - 1953 התמנה מטעם "מפ"ם" – "מפלגת הפועלים המאוחדת" כמזכיר באיגוד המקצועי של 'הסתדרות הפקידים' ובמשך כשנתיים ומחצה ארגן עשרים ושלושה מקומות עבודה ,מפעלים ובתי מלאכה במסגרת של וועדי עובדים , חתימת 'הסכמי עבודה' , ארגון קופות תגמולים

תוך כדי הדרכה , הכוונה ושמירה על מימוש וקיום הזכויות . בעבודתו זאת ראה שליחות ציבורית ומצא עניין גדול מאד . היה מקובל ואהוד על רבים

ב"מושבה הגרמנית " ובשכונות ירושלים .

התקופה זכורה לי ולטובה גם בזכות ההצגות הרבות שראו הורי ומעת לעת גם אני - באולם תיאטרון "אדיסון" , כנראה שהכרטיסים נרכשו בהנחה ב "מועצת פועלי ירושלים "

בשנים 1953 - 1954 חלה התפנית האידיאית בהשקפת עולמו של אבא.

עיתון: ?? ????? - Al Hamishmar תאריך: 28 אוק' 1951 עמוד: 1

גם פועלי ירושלים יפתחו במערכה להטבת מצב המזון

ירושלים, שבת. — תביעתנו לתוספת מזון ממשית, לשינוי שיטת מס־הבנסה, להעלאת השכר בהתאם ליוקר־החיים ולמלחמה מזג־ברת בשוק־השחור, היא לא רק תביעת פועלים, אלא בראש וראשונה מלחמה לעצמאות מדינתנו ומילוי הפקידיה — הכריז אברהם קוב־ גוב (חבר מזכירות מ. פ. ירושלים וחבר מועצת העירייה) בישיבת מועצה המקצועית של מפ״ם שנתקיימה כאן בהשתתפות פעילי שורות מקומות־עבודה בירושלים, לדיון על המצב החמור באספקה להתחלת פעולה בין פועלי ירושלים כדרך שפתחו בה פועלי ת״א.

• פתח וניהל את האסיפה י. כרמון, חבר מזכירות הסתדרות הפקידים בירו־שלים. הוא ציין, כי ב־פ. ירושלים טרם כינסה ישיבה לדיון מקיף בשאלות אלה, למרות הבטחותיה.

א. קובלנוב עמד בהרחבה על בעיית שלושת השווקים הקיימים בישראל: שוק הלבן, שוק השחור ושוק הסקריפ שמורגש במיוחד בירושלים. „אנו בני ירושלים — הדגיש א.ק. יודעים להס־תפק במועט אולם אין כל הצדקה למצב הנוכחי.

להלן מטר הגואם המנהל את מחלקת ההיגיינה במועצת פועלי ירושלים, כי בגלל חוסר תזונה מתאימה גדל מספר תאונות העבודה במידה מחרידה. כן ציין, כי פועלים מסרבים לעבוד בעבו־דות קשות, אפילו הן מכניסות יפה, בגלל חולשתם הגופנית שנגרמה ע״י חוסר תזונה מספיקה. תוך דבריו קרא את פעילי מקומות העבודה לנהל פעו־לת הסברה מקיפה בין חבריהם.

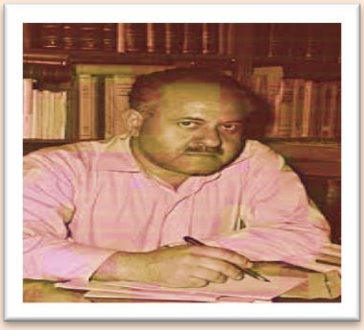
א. פרמינגר, שניתח את נאומו של דב יוסף, הדגיש, כי יש תקוה ממל־חמה ציבורית של הפועלים ומלחצם על המוסדות. לאחר ניתוח המצב הכל־כלי בכדינה הצביע על תוכנית פעולה נרחבה בין פועלי ירושלים וקרא ללחוץ על כוכדות ההסתדרות למען יצטרפו לפעולה להסרת חרפת הרעב ולהבטחת קיום הוגן להמוני העם.

עם סיום הישיבה נתקבלו החלטות על הפעולה בין פועלי ירושלים.

(1951) את האסיפה ניהל יעקב כרמון כמזכירבאיגוד המקצועי מטעם מפ"ם

אבא היה חבר ומשתתף פעיל עם הקבוצה שהקימה את מפלגת " השמאל הסוציאליסטי ".

בשנים הללו היה נתון בהערצה מלאה לדמותו של ד"ר משה סנה, שהיה בפולין רופא ובעל כישרונות רבים כנואם , כותב - עורך עיתון : "היינט" ביידיש , הוגה דעות , פובליציסט ומנהיג 'הציונים הכללים' לפני מלחמת העולם השנייה . לארץ ישראל הגיע בשנת 1940 ומיד התמנה לרמ"א 'ראש המפקדה הארצית' של "ההגנה" בשנים הסוערות של 'המדינה בדרך' .

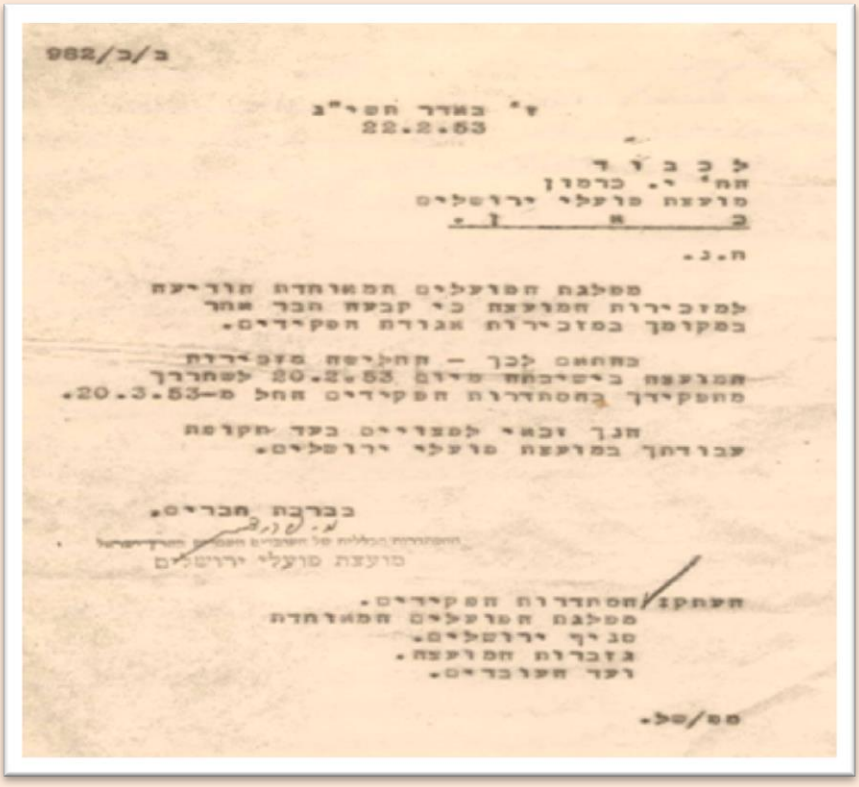
משה סנה

במפלגת מפ"ם הנהיג סנה את האגף השמאלי בעל האוריינטציה הפרו – סובייטית . התפנית הייתה בשנת 1952 כאשר נעצר בפראג שליח "הקיבוץ הארצי" מרדכי אורן והואשם בריגול לטובת בריטניה וישראל ועל כך שהיה פעיל ציוני כל זאת על רקע ימי התחייה של הטרור הסטליניסטי ,שידע הפסקה מסוימת בימי המלחמה העולמית השנייה. האגף השמאלי במפ"ם בהנהגת סנה סירב לגנות את מעצרו של אורן ועל עניין זה התפלגה התנועה ו "חטיבת השמאל" הוצאה ממפ"ם .גם כאשר טען סנה שהחטיבה שלו " עוד תוכיח כי היא תמלא תפקיד חלוצי בשחרורו הלאומי והסוציאלי של העם היהודי ובתפקיד הצלתה של מדינת ישראל אי תלותה , ביטחונה ועתידה ".

ייתכן ובכך היה המשך למסקנה הרדיקלית של סנה מתקופת ראשית המדינה כי על מנת לבסס את המדינה היהודית בעולם הדו – קטבי על המדינה להצטרף להשקפות המדיניות בעלות הנטייה הסובייטית ולהמשיך ולקבל את תמיכתה של 'ברית המועצות' .

בשנת 1953 הוקמה בכנסת " הסיעה הנפרדת " היא "סיעת השמאל" והוקמה " מפלגת השמאל הסוציאליסטי " .

אבא כחבר המפלגה לא יכול היה , כמובן , להמשיך ולייצג את מפ"ם ב "מועצת פועלי ירושלים " .

מאותה עת חלה הרעה גדולה בפרנסתו והתחילה תקופת מאבקים קשים על מעמדו , עבודתו , תפקידיו והתנהלותו בעבודתו במשרדי הממשלה ובמגעיו עם "נציבות שירות המדינה"

בספר הבאנו דברים שכתב והתפרסמו בשבועון המפלגה: " שמאל " .

אבא במפלגת " אחדות העבודה " - משנת 1955

כאשר נערך במפלגת " השמאל..." הדיון הנוקב האם להצטרף ל "מק"י – המפלגה הקומוניסטית הישראלית" יעקב התנגד לחלוטין לכך ונימוקיו , כפי שכתב ומצוי בעיזבונו : היות והמדינה היא יהודית ומקום לריכוז יהודי ; הוא אינו מוכן לענות " אמן " לכל תזוזה מדינית של 'ברית המועצות 'כמו כן התנגד לעברה ההיסטורי של " מק"י " .

אבא העיד וכתב שכינוהו אז , במהלך הויכוחים : " מעט ציוני , קצת זעיר בורגני וקצת אינדיבידואליסט " .

מראשית חברותו במפלגת "אחדות העבודה" בשנת 1955 הקדיש ונתן לה

הרבה מאוד מתמצית חייו וממרצו .

באותה שנה הגיעה המפלגה לשיא כוחה - 10 מנדטים – חברי כנסת .

בבחירות ל "כנסת" ה – 4 בשנת 1959 - 7 מנדטים .

בבחירות הבאות ל "כנסת" ה - 5 בשנת 1961 - 8 מנדטים .

גם ב "הסתדרות הכללית" הייתה "אחדות העבודה " באותן השנים השנייה בגודלה אחרי מפא"י .

יעקב התעסק בענייני המפלגה בירושלים הרבה מאוד . עוד מימי חברותו

במפ"ם היה בביתנו בשכונת "קטמון הישנה" מטה אזורי. אבא עסק בגיוס

אוהדים וחברים , בארגון והסברה במפגשים , חברות כמשקיף בקלפיות וכן

בהשתתפותו כנציג ניבחר מירושלים בוועידות המפלגה .

ב "מפלגת אחדות העבודה" הושפע מראשיה ומנהיגיה והיה נאמן לעיקרי

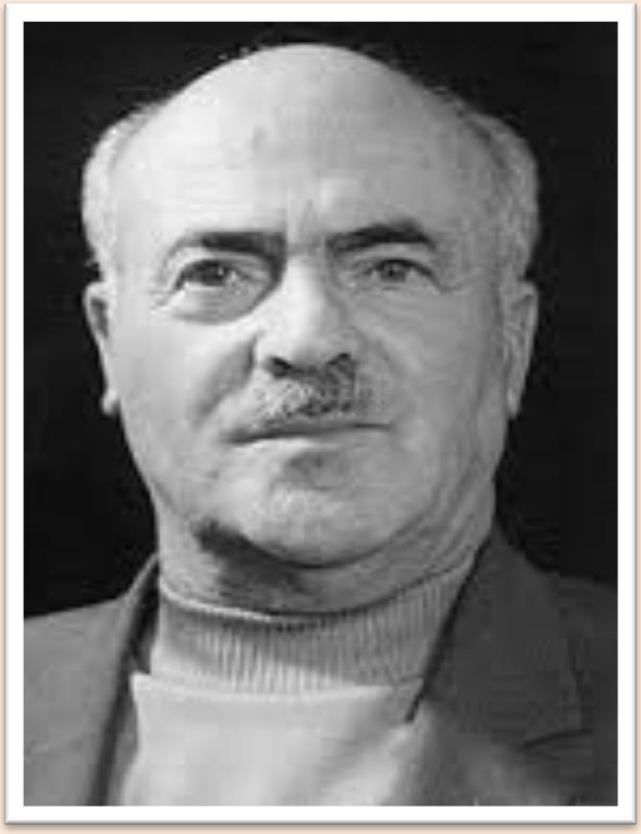
הקווים והמצעים שהציגו הם : יצחק טבנקין , ישראל גלילי , יגאל אלון ,

במיוחד העריץ את יצחק בן-אהרון בייחודיותו האידיאית ובעמדותיו כמזכיר הכללי של " ההסתדרות הכללית ".

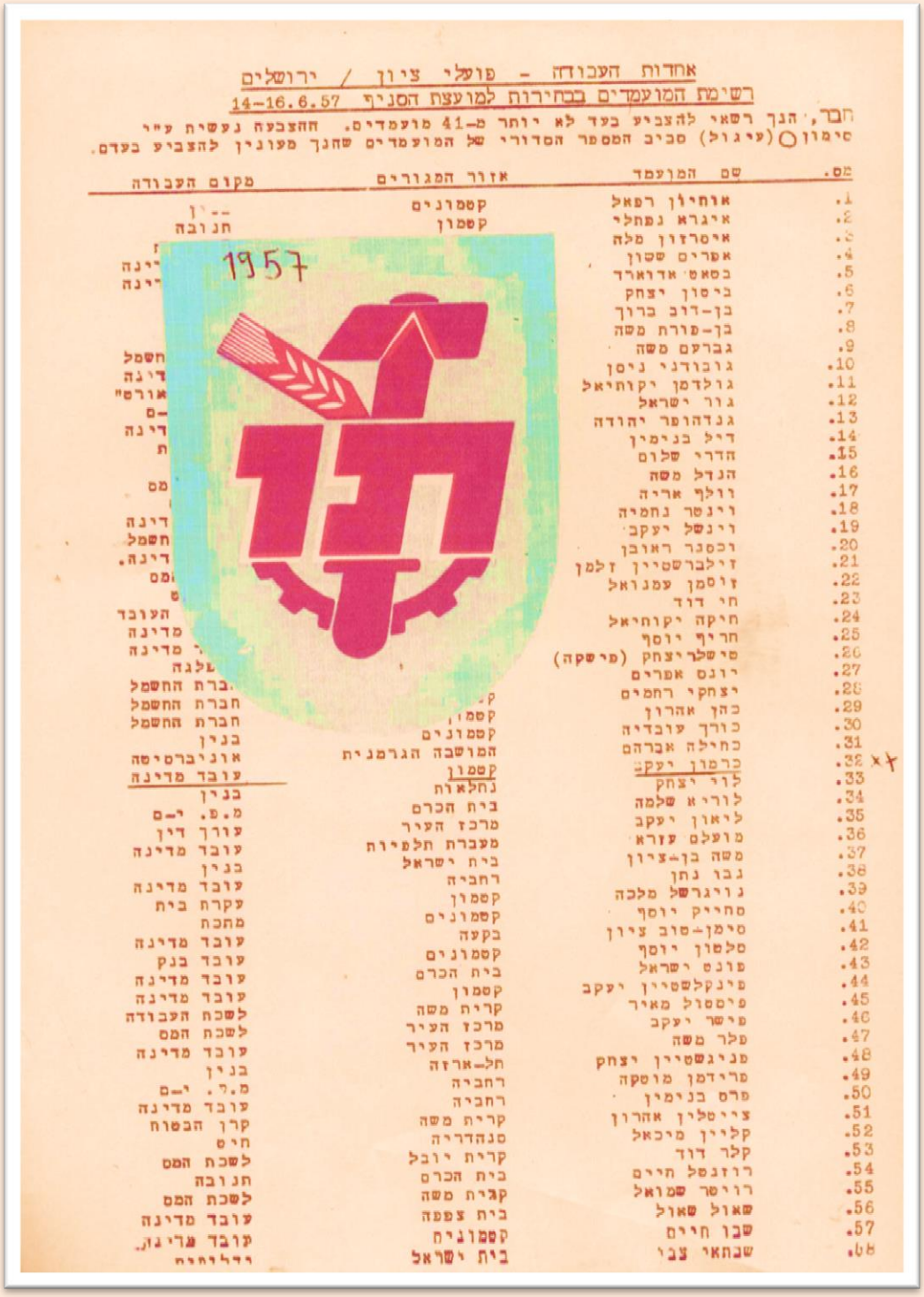
יעקב כתב לא אחת , במדור " מכתבים למערכת " וברשימות בעיתון

המפלגה" למרחב " והביע דעתו בדבר הצורך באחדות מחנה הפועלים במדינת

ישראל .

יצחק בן אהרון

אחדות העבודה - פועלי ציון / ירושלים

רשימת המועמדים בבחירות למועצת הסניף 14-16.6.57

חבר, הנך רשאי להצביע בעד לא יותר מ-41 מועמדים. ההצבעה נעשית ע"י סימון ○ (עיגול) סביב המספר הסדורי של המועמדים שהנך מעונין להצביע בעדם.

מס.	שם המועמד	אזור המגורים	מקום העבודה
1.	אוחיון רפאל	קטמונים	-"-
2.	איגרא נפתלי	קטמון	חנובה
3.	איסרזון מלה		
4.	אפרים שמון		
5.	בסאט אדוארד		
6.	ברסון יצחק		
7.	בן-דוב ברוך		
8.	בן-פורת משה		
9.	גברעם משה		
10.	גובודני ניסן		
11.	גולדמן יקותיאל		
12.	גור ישראל		
13.	גנדהופר יהודה		
14.	דיל בנימין		
15.	הדרי שלום		
16.	הנדל משה		
17.	וולף אריה		
18.	וינטר נחמיה		
19.	וינשל יעקב		
20.	וכסנר ראובן		
21.	זילברשטיין זלמן		
22.	זוסמן עמנואל		
23.	חי דוד		
24.	חיקה יקותיאל		
25.	חריף יוסף		
26.	טישלר יצחק (פישקה)		
27.	יונס אפרים		
28.	יצחקי רחמים		
29.	כהן אהרון		
30.	כורך עובדיה		
31.	כחילה אברהם		
32.	כרמון יעקב	קטמון	עובד מדינה
33.	לוי יצחק	נחלאות	בנין
34.	לוריא שלמה	בית הכרם	מ.מ. י-ם
35.	ליאון יעקב	מרכז העיר	עורך דין
36.	מועלם עזרא	מעברת תלפיות	עובד מדינה
37.	משה בן-צירון	בית ישראל	בנין
38.	נבו נתן	רחביה	עובד מדינה
39.	נוירגרשל מלכה	קטמון	עקרת בית
40.	סחייק יוסף	קטמונים	מחכת
41.	סימן-טוב ציון	בקעה	עובד מדינה
42.	סלמון יוסף	קטמונים	עובד בנק
43.	פונס ישראל	בית הכרם	עובד מדינה
44.	פינקלשטיין יעקב	קטמון	עובד מדינה
45.	פרסטול מאיר	קריית משה	לשכת העבודה
46.	פרשר יעקב	מרכז העיר	לשכת המס
47.	פלר משה	מרכז העיר	עובד מדינה
48.	צגיגשטיין יצחק	תל-ארזה	בנין
49.	צרידמן מוטקה	רחביה	מ.מ. י-ם
50.	צרם בנימין	רחביה	עובד מדינה
51.	צייטלין אהרון	קרית משה	קרן הבטוח
52.	קליין מיכאל	סנהדריה	חיט
53.	קלר דוד	קרית יובל	לשכת המס
54.	רוזנפל חיים	בית הכרם	תנובה
55.	רוטר שמואל	קרית משה	לשכת המס
56.	שאול שאול	בית צפפה	עובד מדינה
57.	שבו חיים	קטמונים	עובד עירנ.
58.	שבתאי צבי	בית ישראל	רדיו חיפה

יעקב מופיע ברשימות מועמדים ומשתתפים מטעם מפלגת "אחדות העבודה"

1960
רשימת המועמדים
לועידה ה־9 של הסתדרות העובדים העברים
חגשה מטעם
מפלגת אחדות העבודה – פועלי ציון
ובלתי מפלגתיים
מפלגת
אחדות העבודה – פועלי־ציון / המזכירות
ברטיס ציר
לועידת תשי"ח – 1958
כ"א – כ"ד אדר תשי"ח

השנים הקשות - שנות " הכף והמזלג " 1953 - 1963

בשנת 1964 הייתה התפנית הטובה כאשר החל עבודתו ב "קופת חולים" .

אך ה "שנים הרעות" שקדמו לשנה זו זכורות לי כ "טלטלה רבתי" .מה גם שבשנת 1953 בשל פרישתו ממפ"ם קרא לי-בן ה – 11- והיה זה עדיין בלשכתו , בבניין 'מועצת הפועלים' שהיה אז ברחוב "ההסתדרות" במרכז ירושלים ,ותבע ממני לעזוב מייד את -את תנועת הנוער "השומר הצעיר" של "הקיבוץ הארצי" כלומר מפלגת "מפ"ם" .

"לא יעלה על הדעת"-כך טען שאמשיך להיות חבר בתנועה שפוגעת בו .

וכך עשיתי.

ב "השומר הצעיר" , באותו קן של התנועה היו הרבה מחברי לכיתה בבית הספר העממי ואחדים מהם המשיכו דרכם בנח"ל ובהגשמה בקיבוצי "השומר הצעיר" .

יעקב עבד ב " שנות הרזון " במקומות עבודה רבים : ב 'נציבות מס הכנסה במדור הגזברות – משכורות' ; ב 'ארנונה לפיצויי מלחמה' ; ב 'יהב ומגן' (יהב = מתן , תשלום מס) .

בתקופה זאת נע אבא בין הקצוות של נתינת אונו וכוחו לעבודה ומאידך – עמידה בתוקף על זכויותיו הצודקות – "לא אינני יהודי גטו"-כלומר לא כפוף וכנוע.

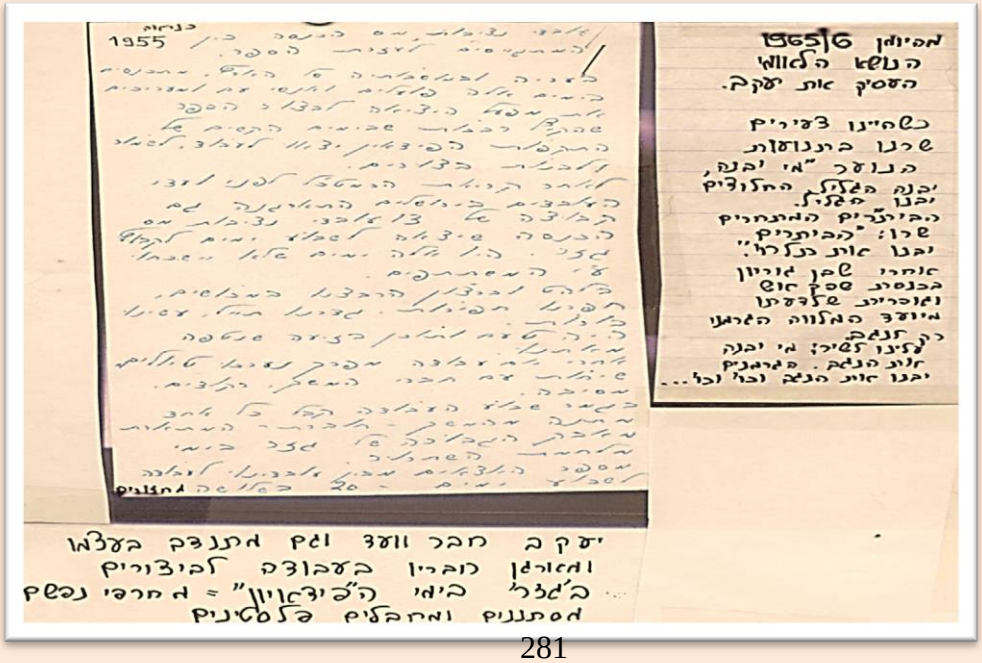
מפעם לפעם היו גם נקודות אור : חברותו מעת לעת ב "וועדי העובדים" שם הפשיל שרוולים לוחמניים עבור זכויות לעובדים אשר קופחו . כחבר "הוועד " דרך לא פעם על " יבלות " הממונים כאשר חשף , תקף ויצא חוצץ נגד "הנפוטיזם" הפושה בהעסקת הקרובים והמקורבים , ועדיין לא הזכרנו את מאבקיו נגד "הכרטיס האדום" - "מפתח הזהב" לבעלי השיוך המפלגתי ההולם שהסיר מחסומים 'רק עבורם' ופתח להם ל "מיוחסים" - 'שערי כבוד בדרגות ושכר' .

עוד בהיבטים החיוביים: קריאתו , יוזמתו ויציאתו להתנדבות בעבודות הביצורים שנערכו באזור קיבוץ "גזר" בשנת 1955 בתקופת "הפדאיון" – המסתננים , המחבלים שעסקו בפעולות טרור .

משאית שהותקפה ע"י הפדאיון ,

וגם וויתור – תרומה על חלק מהשכר שהיה זעום מאד לטובת - "קרן לאומית" .

עבודות נוספות

אבא תדיר עבד 'שעות נוספות' ואף בתעסוקות מגוונות ,גם השתכר מעט מרשימותיו הרבות לעיתונים ובין לבין - בעבודה מנהלית ב "כפר השוודי " –

מרכז לטיפול ושיקום של בעלי לקויות ; עבד בחברת הביטוח "הסנה" ;

במוסד" יד ושם " בעריכת טקסי ההתייחדות המרגשים באהל "יזכור" .

בנוסף עסק באינטנסיביות ועניין רב בראיונות , בתכנון , איסוף , ניסוח ועריכת

החומר מאזור ירושלים לספר הנוטרים " לאש ולמגן " בהוצאת "מערכות" של צה"ל.

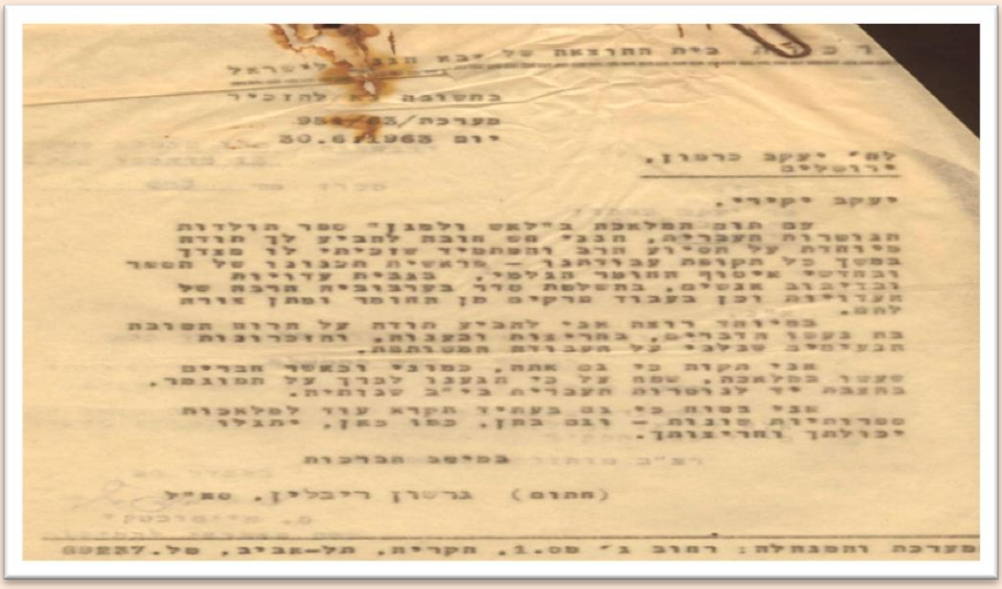
<u>הכעס על מועצת הפועלים</u>

במיוחד היה "מר ליבו" על "מועצת הפועלים" : בעקבות שיבוצו בדרוג נמוך והשתכרותו רק כמחצית משכרו הקודם ; הוא ראה זאת כנקמה נגדו בשל הליכתו עם " השמאל הסוציאליסטי " .

יעקב מחה נגד שלילת מרבית שנות הוותק בחישובי משכורתו ; העדר הקביעות ; חיסרון התנאים הסוציאליים במרכיבי שכרו ; "הענשת" המשפחה...

עשרות מכתבים בנושאים הללו נותרו בעיזבונו .

למרות הקשיים עודדה מאד את רוחו ההערכה הרבה לה זכה בעבודתו ב"מערכות" מראשית תכנון הספר על הנוטרות: " לאש ולמגן " על דיבוב האנשים , ההשקעה באיסוף החומרים, כתיבתם ועיבודם.

הפגישה עם " משפחת ברלינסקי "

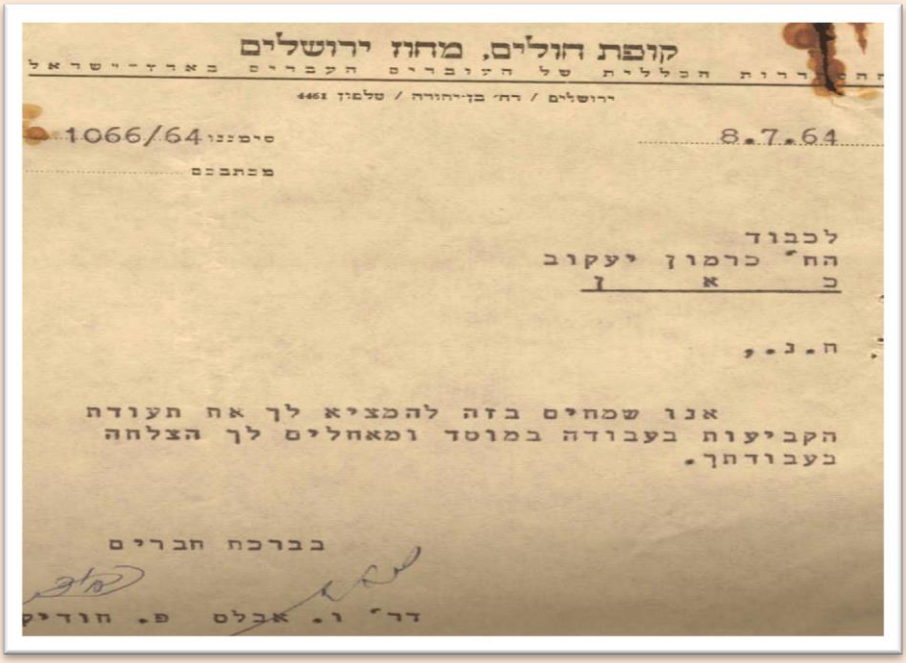
אבא יעקב השאיר יומני שנה רבים , חלקם שימשו אותו כמחברות לסיכומים . כאשר עברתי עליהם

מצאתי את השם " נפתלי ברלינסקי " לידו הכתובת : " רחוב אלחריזי מספר 28 " ומספר הטלפון בבית . בתיה זוכרת היטב משנת 1960 , את יעקב המראיין בביתם וגובה עדות מקיפה מנפתלי . את העדות המודפסת הבאנו באתר " הכרמונים כותבים" בספר : " סבא נפתלי והברלינסקים " וקטעים ממנה מופיעים בספר : " לאש ולמגן " .

בתיה מציינת עד כמה היה נושא "הנוטרות" חשוב וקרוב לליבו של נפתלי שהתרעם על כך שההיסטוריוגרפיה העוסקת בתקופת הישוב והמדינה בדרך מקפחת את חלקם של "הנוטרים" .

<u>עבודת אבא יעקב ב "קופת חולים כללית" 1964 - 1972</u>

אבא עבד במרפאות אחדות , החל משכונת "גאולים" (" בקעה") ברחוב "דרך בית לחם" – בו אנו דרים היום , לאחר מכן בשכונת " מקור ברוך " , ב "מרפאת עמוס" וגם בשכונת " רסקו " בה היה גם 'מזכיר הסניף' ועבד בה עד למותו בשנת 1972 . בעבודתו זאת זכה לעצמאות , יוזמה , עניין וקשרים ישירים עם ציבור התושבים.

קופת חולים, מחוז ירושלים

ירושלים / רח' בן-יהודה / טלפון 4461

סימוכין 1066/64 8.7.64

מכתבנו

לכבוד
הח' כרמון יעקוב
כ א ן

ח.נ.,

אנו שמחים בזה להמציא לך את תעודת
הקביעות בעבודה במוסד ומאחלים לך הצלחה
בעבודתך.

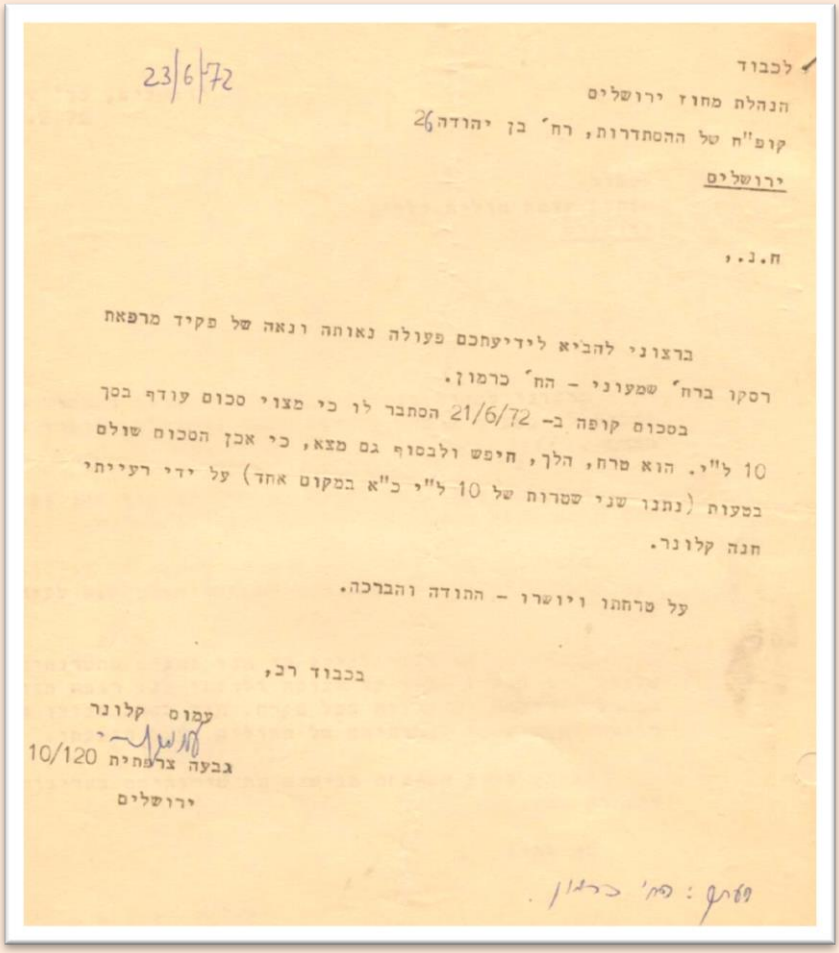
בברכת חברים

דר' ו. אבלס פ. חודיק

יעקב דרש עבורם גם שיפורים מנהליים ופיסיים במבנה הסניף

וזכה לסיועם של הנהלת " קופת חולים " צוות האחיות , הרופאים ועובדי המרפאה .

יעקב זכה למכתבי הוקרה והערכה שהסבו לו קורת רוח רבה.

23/6/72

לכבוד
הנהלת מחוז ירושלים
קופ"ח של ההסתדרות, רח' בן יהודה 26
ירושלים

ח.נ.,

ברצוני להביא לידיעתכם פעולה נאותה ונאה של פקיד מרפאת רסקו ברח' שמעוני - הח' כרמון.
בסכום קופה ב- 21/6/72 הסתבר לו כי מצוי סכום עודף בסך 10 ל"י. הוא טרח, הלך, חיפש ולבסוף גם מצא, כי אכן הסכום שולם בטעות (נתנו שני שטרות של 10 ל"י כ"א במקום אחד) על ידי רעייתי חנה קלונר.

על טרחתו ויושרו - ההודה והברכה.

בכבוד רב,

עמוס קלונר
גבעה צרפתית 10/120
ירושלים

פתק: דמי כרטיס.

יעקב סבא - דואג לקיים הבטחות ורישומים

בתקופת ימיו האחרונה כאשר הפך לסבא לשני ילדינו הגדולים : תמר ועומר דומה שמצא רוגע ושלווה בעבודתו . אבל - לא פסק , לטרוח ולדאוג לקיום הבטחותיו ומחויבותו.

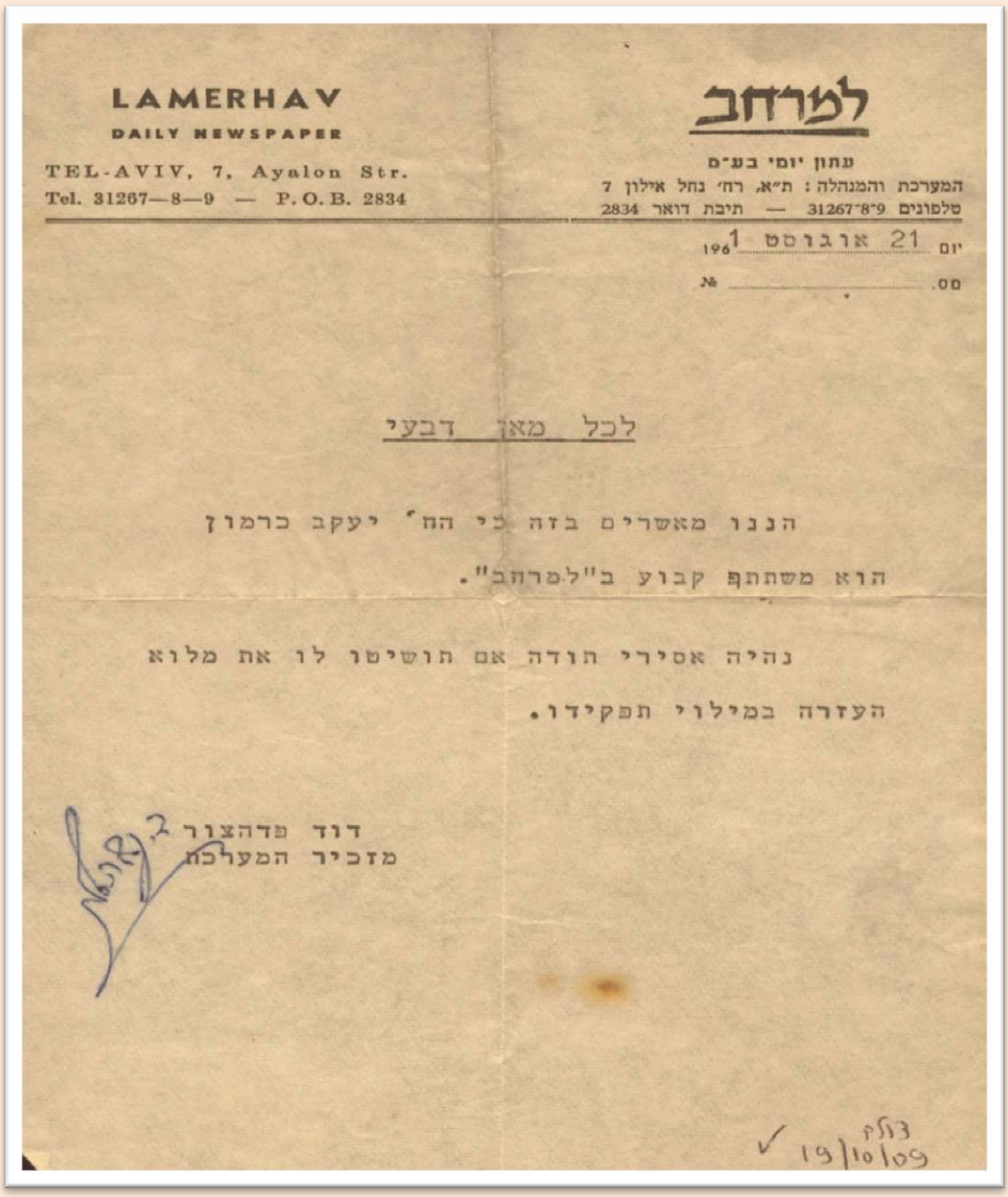
עם נישואינו עברו פנינה ויעקב לדור ב"דמי מפתח" בדירת שלושת החדרים במרכז ירושלים ברחוב "יזרעאל" . לפנינה היה קשר מיידי לבני המשפחה

שהתגוררו בסמוך , במרחק נגיעת יד , בשכונת "כנסת ישראל" , כמו כן היו לה חברות אחדות במרכז העיר .

בעיקר נהנתה מקרבתה -ממש מעבר לכביש -

אל הספרייה העירונית ב "בית העם" אותה פקדה כמה פעמים בשבוע ובכל פעם שואלת יותר מספר אחד בעברית או וגם באנגלית .

סבא יעקב היה קרוב מעתה במרחק של כמה מאות מטרים בלבד ממערכת עיתון " למרחב " בירושלים . בסניף 'בילה ' בכל ערב שעות אחדות לאחר שהכין חומרים כתובים – רשימות -שנשלחו בטלפרינטר למערכת העיתון ולדפוס ב "תל אביב" .

LAMERHAV
DAILY NEWSPAPER
TEL-AVIV, 7, Ayalon Str.
Tel. 31267—8—9 — P.O.B. 2834

למרחב
עתון יומי בע"מ
המערכת והמנהלה: ת"א, רח' נחל אילון 7
טלפונים 31267-8-9 — תיבת דואר 2834

יום 21 אוגוסט 1961
מס. א

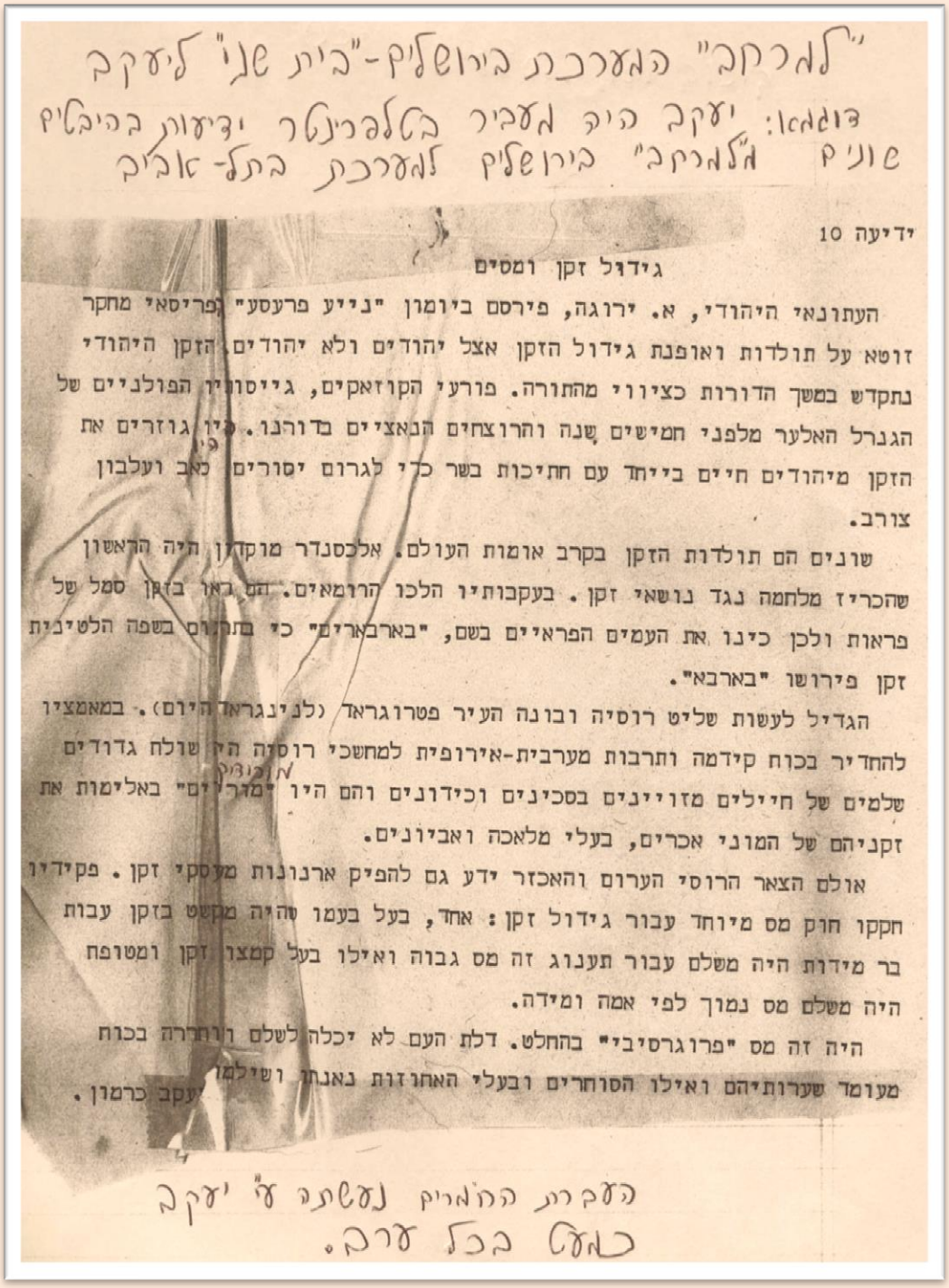
לכל מאן דבעי

הננו מאשרים בזה כי הח' יעקב כרמון
הוא משתתף קבוע ב"למרחב".

נהיה אסירי תודה אם תושיטו לו את מלוא
העזרה במילוי תפקידו.

דוד פדהצור
מזכיר המערכת

19/10/59

"למרקב" המערכת הירושלים-"בית שני" ליעקב
פרטים: יעקב היה מעביר בטלפונים ידיעות בהיבטים
שונים מ"למרקב" הירושלים למערכת בתל-אביב

ידיעה 10

גידול זקן ומסים

העתונאי היהודי, א. ירוגה, פירסם ביומון "נייע פרעסע" בפריסאי מחקר זוטא על תולדות ואופנת גידול הזקן אצל יהודים ולא יהודים. הזקן היהודי נתקדש במשך הדורות כציווי מהתורה. פורעי הקוזאקים, גייסותיו הפולניים של הגנרל האלער מלפני חמישים שנה והרוצחים הנאצים בדורנו, כיו גוזרים את הזקן מיהודים חיים ביחד עם חתיכות בשר כדי לגרום יסורים כאב ועלבון צורב.

שונים הם תולדות הזקן בקרב אומות העולם. אלכסנדר מוקדון היה הראשון שהכריז מלחמה נגד נושאי זקן. בעקבותיו הלכו הרומאים. הם ראו בזקן סמל של פראות ולכן כינו את העמים הפראיים בשם, "בארבארים" כי בתרגום בשפה הלטינית זקן פירושו "בארבא".

הגדיל לעשות שליט רוסיה ובונה העיר פטרוגראד (לנינגראד היום). במאמציו להחדיר בכוח קידמה ותרבות מערבית-אירופית למחשכי רוסיה הי שולח גדודים שלמים של חיילים מזויינים בסכינים וכידונים והם היו "מגרדים" באלימות את זקניהם של המוני אכרים, בעלי מלאכה ואביונים.

אולם הצאר הרוסי הערום והאכזר ידע גם להפיק ארנונות מעסקי זקן. פקידיו חקקו חוק מס מיוחד עבור גידול זקן: אחד, בעל בעמו שהיה מקשט בזקן עבות בר מידות היה משלם עבור תענוג זה מס גבוה ואילו בעל קמצו זקן ומטופח היה משלם מס נמוך לפי אמה ומידה.

היה זה מס "פרוגרסיבי" בהחלט. דלת העם לא יכלה לשלם ותחרה בכוח מעומד שערותיהם ואילו הסוחרים ובעלי האחוזות נאנחו ושילמו

יעקב כרמון.

בקרת המערכת נעשתה ע"י יעקב
כאשר בכל ערב.

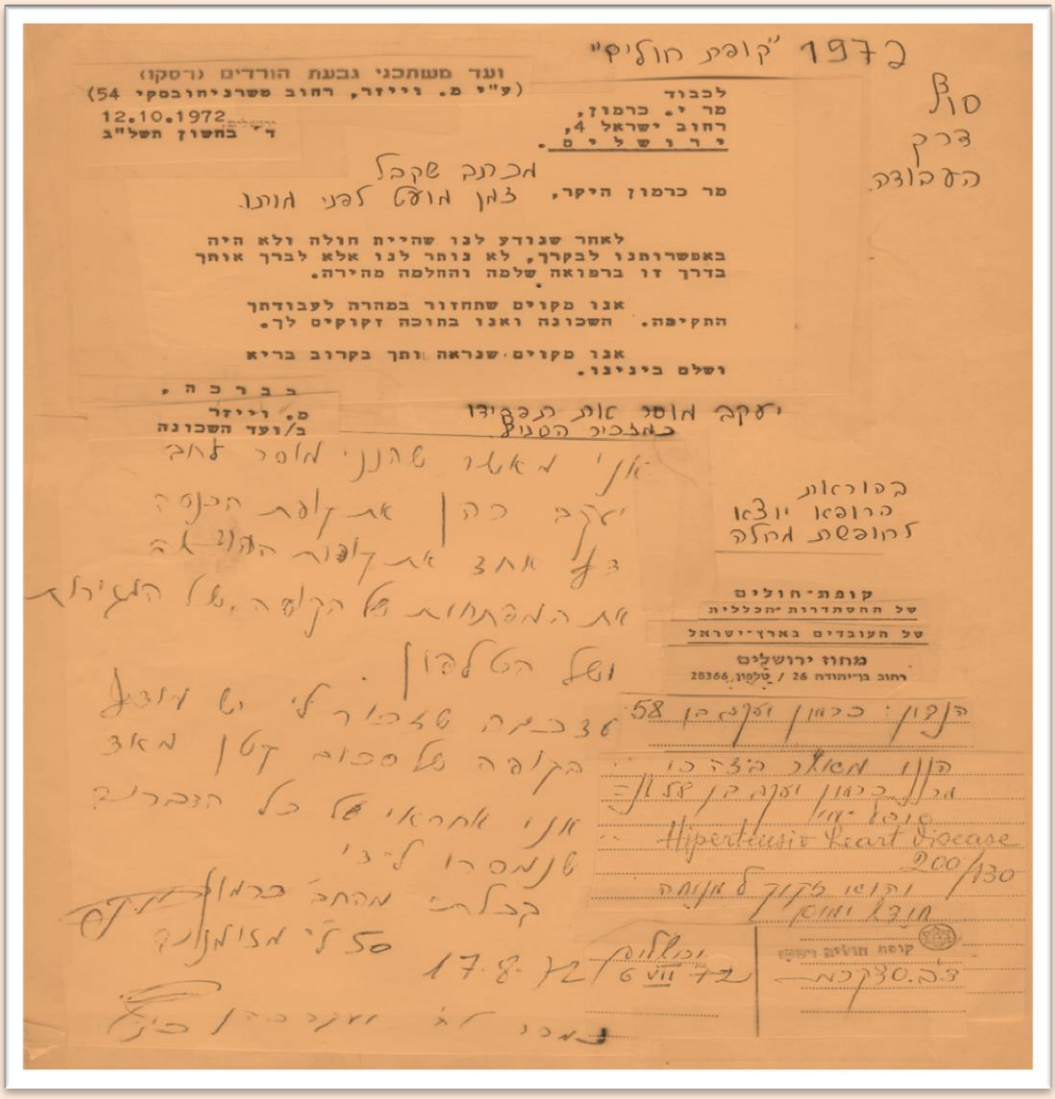
בסניף היה מחליף דעות , ידיעות והשקפות עם העיתונאים הירושלמיים .

שירת חיי אבא יעקב באמצע נפסקה

יעקב לא היה מעולם איש בריא , הוא סבל שנים רבות מ "יתר לחץ דם" . למרות היותו איש "פרסונל" בצוות המרפאה , התברר לאסוננו שהכדורים בהם טופל היו לו לרועץ ופגעו והרסו את כליותיו . יציאתו לעיתים בהוראות הרופאים לבתי ההבראה ההסתדרותיים וטיולים לפרקים במסגרות הארגונים הרחיבה אמנם את היכרותו עם נוף ארצנו ויישוביה ותרמה לשיפור במצב הרוח אבל ללא "ערך מוסף" ניכר לחוסנו הגופני – לבריאותו .

על "דיאליזה" לאדם בן - 58 שנים לא דיברו כלל בשנת 1972 וד"ר רחמילביץ דייק כאשר "בישר" לי בבית החולים "הדסה" ב "עין כרם" כי נותרו לאבא - סבא יעקב לחיות עוד שלושה חודשים בלבד וכך לאסוננו ולדאבוננו – אכן קם והיה .

הנכד – ילדנו ישי – יעקב שנולד בספטמבר 1973 נושא את שמו וזכרו של אבא וסבא יעקב .

יעקב איש הספרא

הקטע שלמטה מופיע שוב בפרק "רשימות - מעיזבונו" לצד רשימות רבות שנכתבו על ידו מסודרות על פי שנים וחודשים.

אבא כתב הרבה מאד לעיתונות . החל מ "דבר ירושלים" (עיתון עיתונאי ירושלים של העיתון "דבר" בימי מלחמת העצמאות -בתקופה שהקשר עם תל אביב היה בלתי אפשרי עקב המצור).

והמשך ב"מועצת פועלי ירושלים" ובפרסומים של הסתדרות הפקידים ושל מפלגת מפ"ם ואחרי כן בשבועון " שמאל " .

מאמצע שנות החמישים עד סמוך למותו כתב בהיקפים רחבים ב "למרחב" העיתון של מפלגת "אחדות העבודה" בטורים : " מהעולם היהודי " ; ב " טור אחרון "...רשימות רבות הודפסו ב "משא" – המוסף הספרותי של העיתון וגם ב"ג'רוזלם פוסט " .

שם תורגמו הרשימות ע"י המערכת לאנגלית והופיעו תחת השם : " נ . שרגא "דהיינו הנכד של שרגא שהוא הסבא של יעקב - פייבל דער ריבלער מבילסק פודלסקי .

אבא כתב גם ב "מן היסוד" ופרק זמן ב "כלכלן" לענייני משק וכלכלה . רשימות בודדות הופיעו

ב "מעריב" , ב "ידיעות אחרונות" ובעיתון "דבר" – עם התמזגות "למרחב" עם "דבר" .

הכתיבה הייתה חלק מהותי ומרכזי בחייו . עם הנץ החמה היה משכים וסוקר את עיתון הבוקר

ומה רבה הייתה שמחתו על כך שבאותו יום התפרסמה רשימה מפרי עטו .

יעקב כתב מאות רשימות הללו נשארו בעיזבונו , כתובות במחברות ובדפים . הכתבות שהיו יותר מרכזיות וחשובות בעיניו אף הודפסו . כל הקטעים מן העיתונים נשמרו וסודרו על ידי לפי שנים וחודשים .

אבא חתם במגוון רחב של זיהויים : יעקב ; י . בן אליעזר (אליעזר – לזכר אביו) ; shraga . n

(הנכד של הסבא – שרגא) ; יעקב כרמון ; כרמון ; כר ; כ – ן ; י . כ – ן ; י . בן מיכל (הכוונה כנראה מיכיל שהוא שם סבו השני) ; סופר "למרחב" וגם ללא שם שזיהיתי את חלקם כאשר ערכתי השוואה עם עשרות המחברות והיומנים שבכתב ידו .

יעקב היה " חלוץ " ו "מגשר " בשנות החמישים והשישים בכך שהביא לידיעת הציבור הישראלי " ד"ש" ומידע עדכני על הנעשה בקיבוצים היהודיים במזרח אירופה ובמיוחד ב "ברית המועצות "ו "פולין " החקוקה בליבם של ישראלים רבים . למעשה שימש אבא ל "פה" של "יהדות הדממה" וזכה לראות את תחילתה בראשית שנות השבעים של "יהדות התקווה" . הרשימות הקיפו גם

קיבוצים ומרכזים יהודיים נוספים .

יעקב אסף מקורות, קרא בספריות , סיכם , חקר וראיין .

המקורות העיקריים היו עשרות עיתונים ,כתבי עת וביטאונים שהופיעו בעיקרם במזרח אירופה

וגם בארצות הברית ובריטניה . ערכתי רשימה מפורטת ומלאה של כשישים מקורות מהם שאב נתונים .

לתיבת הדואר בביתנו היו מגיעים כסדרם ה "פאלקס שטימע" בעברית : "קול העם" , העיתון היהודי בשפת היידיש שיצא לאור בפולין . את בן משפחתו הקרוב של העורך הרש סמוליאר הכרתי היטב בשנות עבודתי כסטודנט במשרד החינוך בירושלים . וגם ה " סובייטיש היימלאנד " – ' מולדת

סובייטית' הירחון הספרותי הסובייטי בשפת היידיש החל משנת 1961 ואף

ה"קולטורה" מפולין .

העיתון המסקרן והייחודי עבורי יותר מכל בשפת יידיש היה מבירוביג'ן ושמו בתרגום : " כוכב בירוביג'ן " , של המחוז היהודי האוטונומי ברוסיה שהוקם בשנת 1934 ע"י השלטונות הסובייטים השפה הרשמית בו הייתה היידיש . האוטונומיה היהודית עברה תהפוכות במהלך השנים .

בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה הגיע מספר היהודים לשליש מאוכלוסיית המקום אבל לאחרונה פחת מאחוז אחד ורק כאלף יהודים.

יעקב - עמדה לאומית ציונית

מעניין במיוחד המכתב ששיגר להוצאת הספרים בישראל – ספקית העיתונים מפולין .

המכתב מיוני 1967 מייד לאחר " מלחמת ששת הימים " . יעקב מבקש להפסיק לאלתר - מייד

וללא כל דיחוי את המינוי על הזמנת העיתונים מפולין וזאת בשל:"האנטישמיות ודברי הבלע שהושמעו בפולין כנגד ישראל בעקבות 'מלחמת ששת הימים'..."

הכתיבה עבור אבא יעקב

הכתיבה בלהיטות המרובה שאפיינה את יעקב הייתה ביטוי , להבנתי לכמה היבטים .

1. כלי לביטוי יכולת אישית , מילולית, הצהרתית חווייתית והישגית .
2. תיאורי הווי יומיומי ודמויות כמו ברשימות מימי "מלחמת העצמאות" .
3. פורקן למתיחות יומית ותחליף להשפלה מקצועית שראה בעבודתו בשירות המדינה .
4. התרפקות ושחרור של געגועים עזים למשפחה , לבית , לעיירה

   ב"בילסק פודלסקי" ועל כך גם בקטעים הרבים שכתב בספר

   ה "יזכור" לעיירה .

5. התערות בחברה הישראלית ולדוגמא עבודתו המושקעת בספר הנוטרים "לאש ולמגן " .
6. הזיקה המעמדית והחברתית , התרבותית יהודית והישראלית .

" פרסמתי ", כתב אבא , " בעיתונות " תנועת העבודה " במשך שני עשורים מאות מאמרים ורשימות על נושאים פובליציסטיים וביקורת ספרותית ..."

יעקב הרבה לכתוב ב "משא " ובעיתון "ג'רוזלם פוסט " ביקורות על ספרים , חלקם היו מגיעים לביתנו לצורך הרשימה .

לעיתים היה מתרגם ואפילו ניסה כוחו והתחיל בתרגום ספר על : "יאנוש קורצ'אק" היהודי – פולני , הרופא , הסופר , המחנך והוגה הדעות החינוכי שהפך לסמל היסטורי לאומי ומופת חינוכי . כמנהל צעד בראש יחד עם חניכי בית היתומים אותו ניהל בגטו ורשה להשמדה ב "טרבלינקה" .

הכתיבה על תפארתה ובמיוחד חורבנה של יהדות פולין ,על בתי הכנסת , העיירות , תיאטרון היידיש ,מנהיגים , מדינאים , מחתרות , תנועות הנוער , סופרים , משוררים , שחקנים והקשרים לישראל היוותה אף דיאלוג עצמי עם מצוקות והדחקות וזיכרונות מימי הילדות , הנערות והבחרות בטרם תקופת "השואה" ובמיוחד אחריה .

אהבה רגשית וגעגועים עולים ברשימות המקומיות על "היישוב הישן " אותו הכיר מן "העיר העתיקה" וכן שכונות בירושלים כמו "מאה שערים".

במכתבים למערכת במדור " קוראינו כותבים " התבטא בדבר הנחיצות של הסולידריות החברתית –מעמדית , הביע משאלה לאיחוד מחנה הפועלים אשר תעצים כוחו וקולו במשק ובכלכלה , כתב בעד הצורך במיסוי פרוגרסיבי ...

רשימות אחדות הקדיש לנושא " שכונות המצוקה " בירושלים . כמו על

"הקטמונים ".

ביומניו הספיק אף לכתוב על תנועת המחאה " הפנתרים השחורים " עליהם , לאחר שנפגשה עימם , אמרה גולדה מאיר : "הם לא נחמדים" . בתקופת עבודתו ב "מועצת פועלי ירושלים" צועד יעקב בראש תהלוכת " האחד במאי" הצועדת בסך ברחוב "המלך ג'ורג' " .

בראשית שנות החמישים עדיין הייתה משמעות רבה של שילוב עוצמה ותוכן ביום חגם ותהלוכתם של "הפועלים" .

אבא כתב על "עמלי היום" . על 'מדביק המודעות' , על 'פועלי הבניין' , וברשימה 'חודרת' ומעניינת

על עובדי המוסד "יד ושם" היוצאים כ' אחד האדם' עם בוקר מביתם אל תחנת האוטובוס ומשם אל מרומי "הר הרצל" ובניגוד הנורא לשלוות הבוקר והבית - 'הפגישה' בעבודה עם הזוועה העומסת על כתפיהם נטל רוחני כבד מנשוא .

ב "ימי הזיכרון לשואה ולגבורה" הופיעו רשימות נרחבות שכתב אבא יעקב על שרידי ולוחמי גטאות ,פרטיזנים וארגוני לוחמים .

ארון הספרים בבית היה דל למדי . נמצאו ספרים על ראשית " אחדות העבודה", על תולדות ודמויות מרכזיות של תנועת הפועלים כמו : ז'אן ז'ורס

הצרפתי מראשוני הסוציאל דמוקרטיה . ספרים אחדים גם באנגלית על המהלכים הבולטים במלחמת העולם השנייה ולא נעדרו הכתובים לתורותיהם של "מרקס" ושל "לנין" .

לאחותו הקטנה אותה אהב ," צילה " הקדיש מילים בפתח הספר על "חנה סנש" וכך כתב :"זכר לנפש הזכה צילה שנגדעה באביב ימיה " . ובספר של הצנחן העברי הראשון שצנח לעזרת היהודים בתופת הנאצית כתב יעקב " זכר לאבא אליעזר אשר חלם על ציון ולא זכה להגיע אליה " .

במרוצת השנים התעשרה הספרייה בבית הורי בספרים שקיבל ממערכת

ה"ג'רוזלם פוסט" וכן מ "יד ושם" וממחברים אחדים בעברית , יידיש ואנגלית כדי לכתוב עליהם ביקורות . חלק מהספרים שילבנו בספרייה בביתנו .

לצורך ספר זה על אבא יעקב ערכתי מבחר מכל הדברים שהתפרסמו , ערוכים לפי סדר השנים .

קטעים רבים הבאנו בספר זה .

אבא וסבא יעקב קרמר - כרמון לא הותיר אחריו אוצרות חומריים . כן השאיר עיזבון גדול מאד של כתובים – אותם סידרנו וארגנו , את כל מה שהותיר בכתב ידו, אף בהדפסות והקטעים מן העיתונות , את כולם שמרנו ונשמור גם לבאים אחרינו .

יהיה זיכרונו של סבא – אבא יעקב שמור ונצור לטוב בליבנו מיכה ובתיה - הילדים – הנכדים – משפחתנו וכל חברינו ומכרינו.

יעקב כרמון (קרמר) ז"ל

נולד בבילסק בפולין (1914) וקבל חנוך יהודי-מסורתי מסבו שרגא, וציוני סוציאליסטי מאביו אליעזר ואמו גיטל. סיים את למודיו בגמנסיה "תרבות" בביאליסטוק ועלה ב-1935 לארץ כסטודנט.

משנת 1936 היה חבר ה"הגנה". זמן קצר עבד כסבל בתחנת אגד, ולאחר מכן התנדב לנוטרות. לילות ארוכים ורבים עשה כנוטר בתחנת הכוח בתלפיות, בקישלה שבעיר העתיקה. וליד הכותל המערבי (בעיקר בלילות שבת וחג, כאשר הסכנה היתה מרובה) ובכל מקומות התורפה בירושלים. נוסף לכך היה גם בתפקיד בש"י. את עבודתו במשטרת המנדאט סיים כשוטר היהודי האחרון ב"בווין-גראד" ועם קום המדינה היה רב סמל במשטרת ישראל.

הוא היה סייפא אבל גם ספרא. את השמחה הגדולה שמלאה את לבו עם שבועת האמונים למדינה ביטא בכתבה ב"דבר ירושלים" (26.8.48):

"שוטרי ירושלים נשבעו אמונים לדגל, לעם, למולדת. היתה זאת חוויה בשבילנו שלא במהרה תשכח. הרבה שנים ציפינו וייחלנו לכך. הנה הוא עומד על ידינו הקצין הצעיר בעל הפנים החוורים והעינים היוקדות. אצלם הוא היה שוטר טוראי, היום הוא אצלנו קצין. על ידו עומדים הותיקים. אנשי הארגון מאז ומתמיד. שומרי הסוד הקדוש — **אנחנו נשבעים אמונים**".

ב-5.5.48 נתמנה על ידי ההגנה, למשטרה הצבאית בחטיבת ירושלים בדרגת קצין חוקר. כשעזב את המשטרה, המשיך כנציג פועלים בהסתדרות, כפקיד ממשלתי ובימיו האחרונים היה מזכיר קופת חולים במרפאה ב"רסקו". איש עמל וחבר לארגוני עמל. מסור, מדייק, ומתמיד בכל אשר עבד.

הירבה לכתוב בכינוי בן אליעזר ב"דבר ירושלים" שהופיע בתקופת מלחמת השחרור ראיין, לקט כתבות ותמונות והשתתף בעריכת ספר הנוטרים "לאש ולמגן".

את מורשת בית אבא לספרות העברית והאידית הזכיר ברשימותיו על השואה, דמויותיה ומחקריה. וכן במאמריו על מקורות יהודי רוסיה בדורות האחרונים. כתב כתבות רבות ותרגומים ב"למרחב" "משא" ו"דבר" וגם ב"ג'רוסלם פוסט", בכינוי "נכד של שרגא". הוא הירבה גם ברשימות בעניני דיומא — בצביונו המעמדי והמוסרי. בהשקפותיו מיזג את הציונות הסוציאליסטית את אהבת הארץ והמסורת היהודית העממית.

אוהב אדם היה ואיש ציבור סוער ונלהב שנקטף ללא עת במיטב שנותיו.

יהי זכרו ברוך!

המשפחה

מיכה כרמון
כורנו היקר

אנו משתתפים בצערך ובאבלך
בפטירת אביך היקר

יעקב ז"ל

בעבודתך החינוכית חברוכה
מצא-נא ניחומים

חבריך לעבודה והתנהלה של
בית חינוך תיכון עירוני ב'

עליה לקברו של

יעקב כרמון ז"ל

ביום השבעה לפטירתו

תתקיים ביום חמישי, ג' בכסלו תשל"ג בשעה 3 אחה"צ בהר המנוחות בירושלים. יוצאים מבית המנוח רח' יזרעאל 4 (מול מועדון מגורה) בשעה 2.45. נפגשים ליד שער הכניסה של הר המנוחות בשעה 3.

2. יעקב - תלמיד הגימנסיה העברית בביאליסטוק

בניין הגימנסיה בביאליסטוק

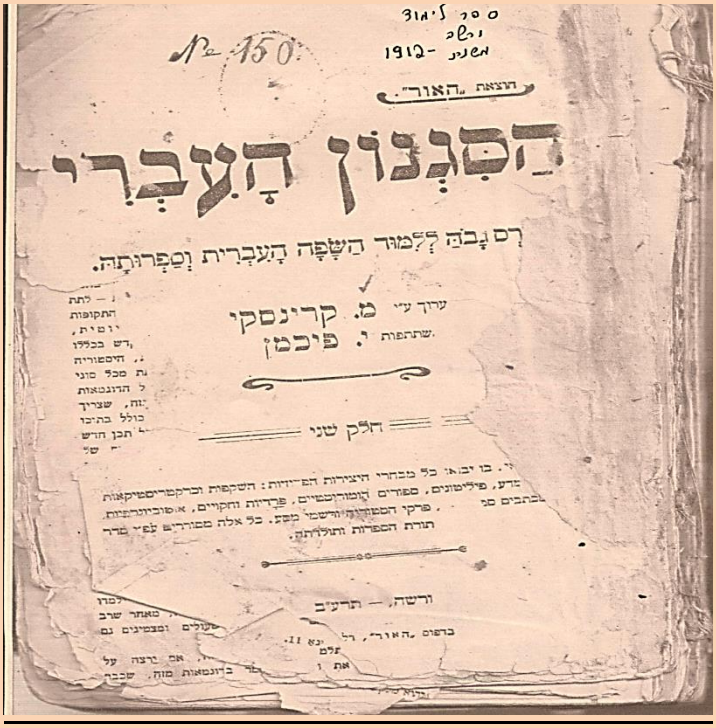

סמל בית הספר סמל בית הספר בו למדה בתיה בירושלים הורכב גם הוא משתי האותיות ג' וע'=גמנסיה עברית

שלט זיכרון בעברית ובפולנית במקום בו עמדה הגמנסיה .היום עומד במקום בית חולים (רח' סינקביץ' 79)

אחרי גמר לימודיו בבית הספר היסודי ב 'בילסק – פודלסקי' למד אבא

הסגנון העברי

אחד מספרי הלימוד ששמשו קרוב לוודאי את יעקב-וורשה 1912

בגימנסיה העברית . בזמן לימודיו התגורר בבית המשפחה בביאליסטוק . בעיר התגוררו באמצע שנות השלושים כארבעים אלף יהודים כאשר כל אוכלוסיית העיר מנתה - כמאה אלף נפש .

בניין העירייה הישן בביאליסטוק ,היום מוזיאון

הגימנסיה שנוסדה בשנת 1919 נחשבה כיהלום בכתר החינוך היהודי התיכוני . היא הייתה ייחודית בכך שכל המקצועות נלמדו בעברית במבטא ספרדי למעט כמובן למודי השפות : פולנית , גרמנית ולטינית .

הגימנסיה הוקמה , ביוזמתם הפרטית של עסקני ציבור בני העיר , המצוינים בחלקה הפותח של 'תעודת הבגרות' שקיבל יעקב והם : מנחם מנדל קפלן שהיה חבר ועד הקהילה , שופט בית המשפט העירוני , יו"ר החברה קדישא והנהלת בית היתומים . ד"ר משה קצנלסון , רופא , מנהל קופת גמילות חסדים וחבר מועצת העיר . אליעזר כהנא , חבר הנהלת בית החולים היהודי וד"ר משה זימן , רופא , עסקן ומנהל בית החולים היהודי .

בשנות השלושים היה מספר תלמידי כל הכיתות כ - 600 .

על תולדות הגימנסיה שנחשבה בעיני התלמידים ויהודי ביאליסטוק כ " מדינה ציונית בדרך" , יזם - יעקב סמיד וערך ספר מרכזי , יסודי

ומקיף הסוקר לפי שנים - מלווה בתמונות רבות של התלמידים , הבוגרים והמורים , הפעילויות החינוכיות הלאומיות , האסיפות והכינוסים חיי החברה , הטיולים ועיתון התלמידים . חדרי הכיתות , אולמות המלאכה והמעבדות וגם 'המסעדה הזולה' . ובישראל – התכנסויות הבוגרים .

זיכרונות והערכות על המוסד החינוכי העלה גם פנחס אדלר (אצל אהוד בן עזר , 'מכתב עיתי' מספר 539) .

תלמידי הגימנסיה העברית בביאליסטוק קיימו קשר מתמיד עם הישוב היהודי בארץ – ישראל .

רבים מבוגריה עלו לארץ , היו בין לוחמי המחתרות ובין המתנדבים לצבא הבריטי ולבריגדה היהודית - לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה .

בין הבוגרים היה יצחק שמיר - יזרניצקי לימים ממפקדי הלח"י וראש ממשלת ישראל . בין הבוגרות חייקה גרוסמן מראשי תנועת "השומר הצעיר" בפולין בתקופת השואה , פרטיזנית ולוחמת מחתרת בגטאות וחברת כנסת בכירה ופעילה .

חייקה גרוסמן

יצחק שמיר

בהקדמה לספר כתב שמיר :" חייקה ואני הלכנו בדרכים שונות . כשאני נלחמתי כאן למען חרות ישראל היא נלחמה בנאצים במרד גטו ביאליסטוק . המעיין שממנו שאבנו את כוחנו בימים הקשים ההם היה בית הספר המפואר שלנו " .

יעקב - תבנית נוף נערותו ובחרותו - תרבות בית הספר ואקלימו

בגימנסיה העברית ביקרו במהלך השנים רבים מ 'גדולי האומה' :

ביאליק – 'המשורר הלאומי' וטשרניחובסקי - מגדולי המשוררים העבריים ,

המנהיגים דוד בן גוריון וזאב ז'בוטינסקי , זרובבל - ממנהיגי מפלגת פועלי ציון שמאל בארץ.

יעקב זרובבל

יצחק גרינבוים- - מראשי התנועה הציונית של יהדות פולין בין שתי מלחמות העולם ,

נחום סוקולוב - מנשיאי ההסתדרות הציונית העולמית .

וגם שמעון דובנוב - ההיסטוריון שכתב ביידיש וברוסית והיה ממובילי

ההשקפה והתנועה 'האוטונומיסטית' - השאיפה לאוטונומיה - למיעוט

היהודי על בסיס אישי גם ללא מסגרת טריטוריאלית .

במסגרת חינוכית – לאומית - תרבותית וחברתית זאת רכש אבא

השקפות ומיומנויות שאפיינו אותו והן :

העברית הרהוטה

כושר הביטוי בעברית בכתב ובעל - פה

פתיחות והקשבה להשקפות לאומיות ומעמדיות.

מעורבות חברתית.

השתייכות ופעילות במסגרות לאומיות .

בשנת 1930 ביום חורף קר בשלהי נובמבר עמד כפי הנראה אבא ביחד עם תלמידי הגימנסיה ומוריה ברחבה שלפני בניין בית הספר . יעקב - עטוף במעיל וצעיף , לקבל את פני האורח מארץ – ישראל חיים נחמן ביאליק .

ח.נ.ביאליק

התזמורת – גאוות המוסד ניגנה , כך בספרו של יעקב סמיד , ' וגימנזיסט נרגש עלה על הבמה לברך ופתח ואמר : "בחרו אותי לברך... " .

חברי תזמורת הגמנסיה

"בחרו בי" - תיקן ביאליק את סגנונו של התלמיד הנבוך'.

אחרי הברכות דקלמה התלמידה מילכה בתו של המורה אורינובסקי את השיר שלמדה בעל - פה לקראת האירוע. אביה אהרון בן - אור המורה לספרות בגימנסיה גם הוא נולד בבילסק – פודלסקי ומחניך 'חדר' – ישיבה – סמינר למורים ואוניברסיטה, בבתי אולפנה של ערים מרכזיות ברוסיה ופולין הפך והיה גם למורה ולמנהל.

בן –אור אורינובסקי

בן - אור עלה לארץ ישראל בשנת 1933. בארץ פעל, יצר, חינך ולימד עוד ארבעים שנה.

בתיה כילדה בבית הספר העממי ביוזמתה – ממה שחסכה ומתוך עניין

רב רכשה את הנודעים שבספריו : "תולדות הספרות העברית החדשה" - בכרכים אחדים השוכנים במקום מכובד בספרייה שבביתנו .

כך נימשך המעגל מבילסק למשפחתנו .

בהמשך טקס קבלת הפנים השיב ביאליק למברכיו בעברית צחה אבל..... בהברה אשכנזית , למגינת לב כמה גימנזיסטים , שהיו קנאים להברה הספרדית . התלמידים - השומעים 'זכרו' את נאומו שנים רבות בעוד אחד מהם העיד שהנושא היה : 'נס תחיית השפה העברית ' הרי לעומתו טען השני שהנושא היה : 'התבגרות' ואף ציטט פסקה שזכר : " הפרי קשור אל העץ , אבל כאשר הוא מבשיל מגיע שלב הניתוק " .

חיי הקהילה בבית הספר - העזרה העצמית ו "המסעדה הזולה"

בתמונה מבית אמא גיטל בבילסק משתקף אבא המצולם צמוד לחי אל לחי עם אחותו - הדודה ציפורה כילד שזכה לפינוק וקדירות מלאות כל טוב וללא ספק גם עוגות ממתקים ומעדנים ממעשי ידיו ובית המאפה של הסבא פייבל - שרגא . ליעקב לחיים תפוחות (בתמונה צבעונית היה בוודאי 'סמוק לחיים') שמבטו מקרין ביטחון , רוגע ושביעות רצון.

בתמונות שבספר הגימנסיה אותן זיהינו לאחרונה בעזרתה של הלה

לסקה (לבית קמין) בת המשפחה הקרובה מאד שהכירה את יעקב עוד בטרם עלייתו לארץ , נראים פניו בעומדו בכיתה בשורה העליונה בתמונה הקבוצתית של כארבעים התלמידות והתלמידים כולם במדי התלבושת האחידה של בית הספר , ובתמונה הנוספת " נשף מאת - הימים" לפני בחינת הבגרות . בחזית - המורות והמורים יחד עם הבוגרות והבוגרים כשישים איש , כולם בלבוש חגיגי - במקטורן ועניבה מתכנסים באולם , ועל השולחנות גם תקרובת למסיבה .

בהשוואה שבין שתי התמונות בהפרש של שנתיים - ייתכן ובמלוא הזהירות שהן מלמדות על כך שאבא גבה ומבנה גופו הפך לרחב ומוצק יותר . אגב , בשתיהן שערותיו – מתולתלות במעט .

יעקב מסומן בכחול-למעלה שנת 1931 ובהמשך- 1933

בשנות לימודיו בגימנסיה במסגרת "העזרה העצמית" שנעשתה אז פעילה מאד , נפתחה מ - 1930 'ספינת הדגל' - " המסעדה הזולה " שהייתה גולת הכותרת של העזרה . ב "קולנו" החוברת של בית הספר משנת 1931 ניכתב : ' בגימנסיה לומדים יותר ממאה תלמידים מערי השדה , המקיימים את התורה מתוך לחץ ועוני . כשישים מהם מקבלים כל יום ארוחות צהריים הגונות , מבריאות במחיר 80 פרוטות , והזקוקים ביותר פטורים מתשלומים לגמרי ' .

בית מפואר ברחוב סנקביץ' - בעבר התגוררו בו יהודים - משמש היום "אקדמיה לתיאטרון"

ועד הגימנסיה הקים מבנה למסעדה , המציא לה כלים לבישול וסיפק פחמים להסקה . ההוצאות מומנו ע"י שני קונצרטים בהשתתפות תזמורת בית הספר ובנוכחות קהל רב מבין ההורים . 'העזרה העצמית' ניהלה גם חנות קטנה למכשירי לימוד , נתנה הלוואות , תמכה בנצרכים ביותר מבחינה כלכלית ובעיקר עזרה בשעורים פרטיים . ייתכן מאד שאבא שמשפחתו בבילסק - נחשב אף הוא על התלמידים מ 'ערי השדה' ואולי היה בין הסועדים ב'מסעדה הזולה' וממקבלי הסיוע בפעולות של 'העזרה העצמית' .

המזון הטוב סייע לו ככל הנראה כאשר הגיע ארצה.

למרות שיעקב לאחר עלייתו היה רחוק מאד מלהיות 'שמשון הגיבור' הרי עמד לו כוחו לשאת משאות בעבודת 'הסבלות' בתחנת "אגד" בירושלים .

ארוחה במסעדת "עזרה עצמית", שנת 1931

בימי שירותו ב 'משטרת המנדט הבריטית' מעידה 'תעודת השוטר' שהמדריכים ב 'בית הספר לשוטרים' הקפידו על כושר גופני ועל בריאות תקינה . אין לי ספק שאבא בשנות השלושים לחייו , התאמץ מאד ותעיד על כך התעודה לפיה משקלו למטה מחמישים ק"ג .

בגיל מבוגר יותר אבא לא היה בין שומרי המשקל , לא מאנשי הדיאטה

והמתכונים ולפרקים אף הפך ל 'בעל כרס' .

בתמונה- חבריו ומדריכיו הרזים של יעקב - כולם במשטרת המנדט

תעלולי בחינות וסולידריות כיתתית

העבירה הראשונה - "העתקה" ניסיון הונאה . גם בגימנסיה היוקרתית בביאליסטוק העתיקו ולא שמרו על 'טוהר הבחינות' (בניגוד לבית הספר החקלאי "ע"ש כדורי" בארץ ישראל) .

מרדכי תלמיד ' הגימנסיה העברית...' סיפר :

' לקראת הבחינה במתמטיקה שלשלנו חבל עם השאלות מחדר הכיתה למטה אל החצר . שלמה התלמיד המצטיין במתמטיקה ששלט בכל סודות המקצוע ולא היה לו מה לעשות בכיתה ובזמן השיעורים בילה את זמנו בחוץ , התגייס מיד לטובת הכלל ,שלמה פתר במהירות את כל השאלות . יצא לחצר , קשר לקצה החבל פתק ובו כל התשובות .

התלמיד שישב ליד החלון בכיתה משך אליו את החבל אבל....המשיכה הייתה חזקה מאד וזגוגית החלון נשברה. המורה ניגש מיד - ראה והבין והבחינה - בוטלה '

"חבר לצים"

צוות המורים 1935

העבירה השנייה - הפרת משמעת חמורה ביותר - הפרעה בזדון לפעולה לימודית .

הפעם מרדכי הביא תעלול אחר שהצליח .תלמידי הכיתה לא היו מוכנים לבחינה באחד המקצועות , והמורה - לא הסכים לדחות . התלמידים נזכרו במה שלמדו בכימיה ועד מהרה צרפו הידע אל 'המדע השימושי' מאחר וידעו שצינור מי השופכין עובר בקיר של חדר הכיתה יצא התלמיד בעל המוניטין של 'השרברב' והחדיר לצינור את התרכובת הכימית של מימן גופרתי בעלת הריח החריף במיוחד . חדר הכיתה התמלא סרחון נורא (כילדי הארץ אנחנו מכירים את "פצצת הסרחון") .

תלמידי הגימנסיה בביאליסטוק , "אחוזי הבהלה" , נסו על נפשם משדה המלחמה . הבחינה , כמובן , לא התקיימה .

עתה - נותרנו עם שתי הקושיות הבאות :

האם 'משטרת המנדט" ו 'משטרת ישראל' - אם היו מכירות את האירועים היו מגייסות את יעקב קרמר לשורותיהם לתפקידים של

"אכיפת החוק" ? האם יעקב קרמר היה שותף פעיל , האם ידע ולא מנע או שמא לא ידע כלל ?

יעקב –איש החוק בשמירה בירושלים

<u>סיפור על סולידריות חברתית כיתתית</u>

בשנת 1931 היה מספר התלמידים בגימנסיה העברית קרוב ל – 600 . ההנהלה החליטה לפצל כיתות אחדות שהיו מלאות וצפופות במספר רב של תלמידים . התלמידים באחת הכיתות המפוצלות הרגישו קיפוח הם ערכו השוואה והגיעו למסקנות הבאות : חבריהם לשעבר למדו בחדר מרווח , מאוורר ומואר וגם רחוק מ 'חדר המורים' . ואילו המקופחים <u>להיפך - חדרם צפוף , חשוך וקרוב מאד ל 'חדר המורים' ולא רק זאת</u> בימות החורף התגלתה רטיבות באחד מקירות הכיתה . הכעס המצטבר

8-lo kl. GIMNAZJUM KOEDUKACYJNE
(z hebr. jęz. wykł.)
z prawami Gimnazjum Państwowego
Białystok, ul. Sienkiewicza 79.

נמנסיה קואדוקציונית עברית
בצלת זכויות ממשלתיות
בילוסטוק, רחוב שנקביץ 79.

LEGITYMACJA לניטימציה
ważna do 1. IX 1932 כחה יפה עד
№ 359 מספר
Rok szkol. 1931/32 שנת הלמודים תרצ"א-צב

jest ucz. V kl. V ת/א (היא) תלמיד המחלקה
wyżej wymienionego gimnazjum. במוסד הנ"ל.
Dyrektor המנהל

קצור התקנון לתלמידים.

א) כל תלמיד חיב לבא לב"ה 15 רגע לפני 8 בבקר.
המחסר צריך להצדק ע"י הוריו או שפוטרופסיו.
ב) בחרי הספקה בלמודים ממשת מחלה חיב התלמיד להביא תעודה מאת הרופא ואשור מהוריו.
ג) התלמיד חיב לחבן את שעוריו בשקידה ובאמונה ועליו להודיע למחנך או למורה המקצע על כל שעור שלא הבין.
ד) התלמיד חיב להביא תמיד לבי"ה את כל הספרים והמכשירים הדרושים ללמודים.
ה) התלמיד חיב להקדים תמיד בשלום כל מורי הבוסד ועליו לקום לכבוד חברי שלטון בי"ה בבאם למחלקה ובצאתם ממנה.
ו) התלמיד המחנך יפה נכר תמיד במעשיו חטובים, בנקיונו ובקיונו והוא משמש מופת במסירותו ובאמנה לעמו, שפתו, ארצו וכל קניניו הלאומיים.
ז) אסור לתלמידים לחסמה לאיזו המגדרות שהיא בלי רשיון מפורש מאת המנהלת.
ח) אסור לתלמידים לבקר תעשרון חגיגות פומביות בלי רשיון מפורש מהמנהלת. כמו כן אסור לבקר ראי-נע, אם הסרט לא הותר לבני העשורים.
ט) הלניטימציה של ב"ה צריכה להמצא תמיד בידי התלמיד.
י) אסור לתלמיד לרחוב ברחוב אחרי 9 בערב.

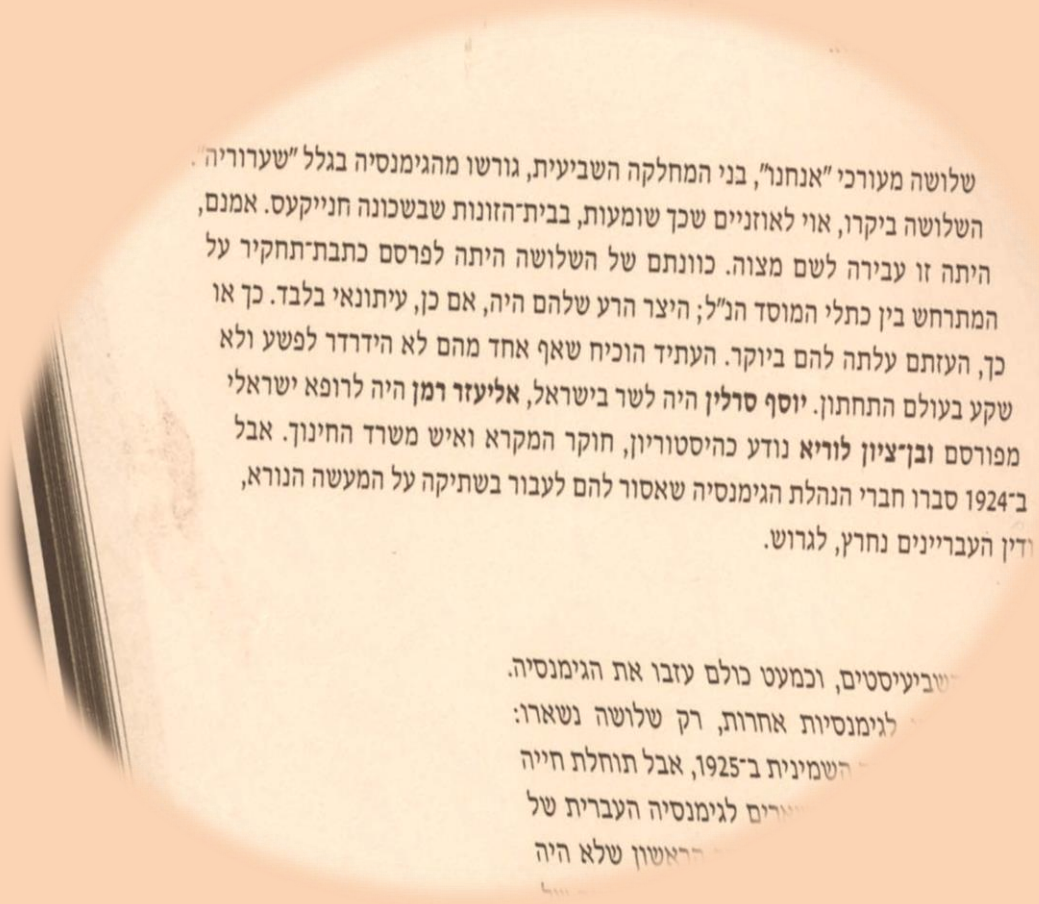
הנהלת הגמנסיה.

כרטיס תלמיד ובו התקנון: השתתפות בחגיגות רק באישור ההנהלה. ברחוב אסור להימצא אחר השעה 9 בערב

שהיה עד כה כבוש , סיפר משה , עלה ופרץ החוצה . התלמידים הכריזו על 'שביתה' . להורים ולמנהל אמרו : "סכנה לשבת בחדר שכזה כולנו נחלה ב 'דלקת – ראות " . הודיעו ועשו . התלמידים הסתלקו ליער ובילו שם את זמנם בנעימים .

אחרי שלושה ימים הושג הניצחון .

חדר המורים המרווח הפך להיות חדר הכיתה . המורים קיבלו חדר מרוחק - בקומה אחרת .

שלושה מעורכי "אנחנו", בני המחלקה השביעית, גורשו מהגימנסיה בגלל "שערוריה"
השלושה ביקרו, אוי לאוזניים שכך שומעות, בבית־הזונות שבשכונה חנייקעס. אמנם,
היתה זו עבירה לשם מצוה. כוונתם של השלושה היתה לפרסם כתבת־תחקיר על
המתרחש בין כתלי המוסד הנ"ל; היצר הרע שלהם היה, אם כן, עיתונאי בלבד. כך או
כך, העזתם עלתה להם ביוקר. העתיד הוכיח שאף אחד מהם לא הידרדר לפשע ולא
שקע בעולם התחתון. **יוסף סרלין** היה לשר בישראל, **אליעזר רמן** היה לרופא ישראלי
מפורסם **ובן־ציון לוריא** נודע כהיסטוריון, חוקר המקרא ואיש משרד החינוך. אבל
ב־1924 סברו חברי הנהלת הגימנסיה שאסור להם לעבור בשתיקה על המעשה הנורא,
דין העבריינים נחרץ, לגרוש.

שביעיסטים, וכמעט כולם עזבו את הגימנסיה.
לגימנסיות אחרות, רק שלושה נשארו:
השמינית ב־1925, אבל תוחלת חייה
ירים לגימנסיה העברית של
הראשון שלא היה

שלושה תלמידי כתה י"א סולקו מבית הספר בעקבות תחקיר עיתונאי לא הולם לגילם שבצעו.

השלושה הם יוסף סרלין שהיה לשר בישראל, אליעזר רמן רופא מפורסם בארץ ובן - ציון לוריא - היסטוריון וחוקר מקרא. (קטע מספר הזיכרון)

האם יתכן והעונש הקשה גרם להם לרצות להוכיח את עצמם בהמשך?

הקשר החזק של תלמידי הגימנסיה אל הישוב העברי בארץ ישראל

בימים לאחר פרסום "הספר הלבן" של שר המושבות הבריטי פאספילד בסוף שנת 1930 ובו הגבלות על עלייה , התיישבות ונסיגת בריטניה מההתחייבות להקמת הבית הלאומי היהודי , ובמלאת עשר שנים לרצח של י . ח . ברנר בעיתון של תלמידי הגמנסיה העברית בביליסטוק "קולנו" משנת - 1931 הביעו הכותבים את דעותיהם . התלמידים הביעו התלהבות ורצון אדיר לעשייה והגשמה . לרבים

'הציונות נשארת הדרך היחידה', השעה דורשת הכפלת המאמצים, יש הבעת נכונות לקרבנות, ואף - ביטויי אכזבה קשים בכתב ובציורים נגד 'ממשלת הלייבור' הבריטית המנערת חוצנה מטעמים אימפריאליים מיהודים חסרי זכויות - 'שרצו ליצור מעמד עובדים בריא'.

באותה השנה, לקראת מפקד האוכלוסין בפולין, מחליטים מורי הגימנסיה לכתוב כ"שפת האם" את "העברית" ובכך להעדיף את הרצוי על המצוי שהיא שפת ה'יידיש'.

<u>תעודת הבגרות של יעקב קרמר</u>

את התעודה תירגמנו מפולנית לעברית

בצד התמונה, תאריך הלידה, מקומה - ב'בילסק – פודלסקי' במחוז ביאליסטוק, בן דת משה.

החל משנת 1932 קיבלו בוגרי הגימנסיה "תעודת בגרות".

בראשה כתוב: "ועדה ממלכתית לבחינות הבגרות מטעם הקורטוריום (הועד המנהל) האזורי לחינוך" בתעודה כתוב שהתלמיד "סיים את לימודיו בגימנסיה הקואדוקציונית (המשותפת - חינוך משותף לבנות ובנים) של קצנלסון, קפלן, כהנא וזימן (שמות 'האבות המייסדים' של הגימנסיה שהבאנו לעיל) בביאליסטוק".

קרמר יעקב תלמיד במגמה הומנית קיבל את הציונים הבאים:

דת	**טוב מאד**
שפה פולנית	**מספיק**
שפה לטינית	**מספיק**

שפה עברית	**טוב מאד**
היסטוריה כוללת עם	
תולדות פולין המודרנית	**טוב**
גיאוגרפיה	**מספיק**
טבע	**טוב**
פיסיקה יחד עם כימיה	**מספיק**
מתמטיקה	**בלתי מספיק**
מבוא לפילוסופיה	**טוב**
שפה גרמנית	**מספיק**

בסיום פרק זה של לימודי אבא יעקב בגימנסיה העברית בביאליסטוק הרי שזכה לספוג את האווירה העברית והציונית – יהודית הגותה וערכיה התמלא באחריות ויראת כבוד רבה בהגשמה , עשייה, התמדה וחלוציות לעיתים אף בביקורת חברתית , בצד שיקול הדעת כלפיה בארץ - ישראל - במדינה , אל פני 'שארית הפליטה' והקיבוצים היהודיים הרבים בתפוצות הגולה .

יעקב בתקופת לימודיו

תמונת המחזור של שנת 1933 לא נשתמרה בידינו זוהי תמונה של מחזור קודם שמלבד תמונות התלמידים הייתה דומה ככל הנראה בכל לתמונת בני מחזורו של יעקב

3. יעקב קרמר – ההפלגה לארץ ישראל

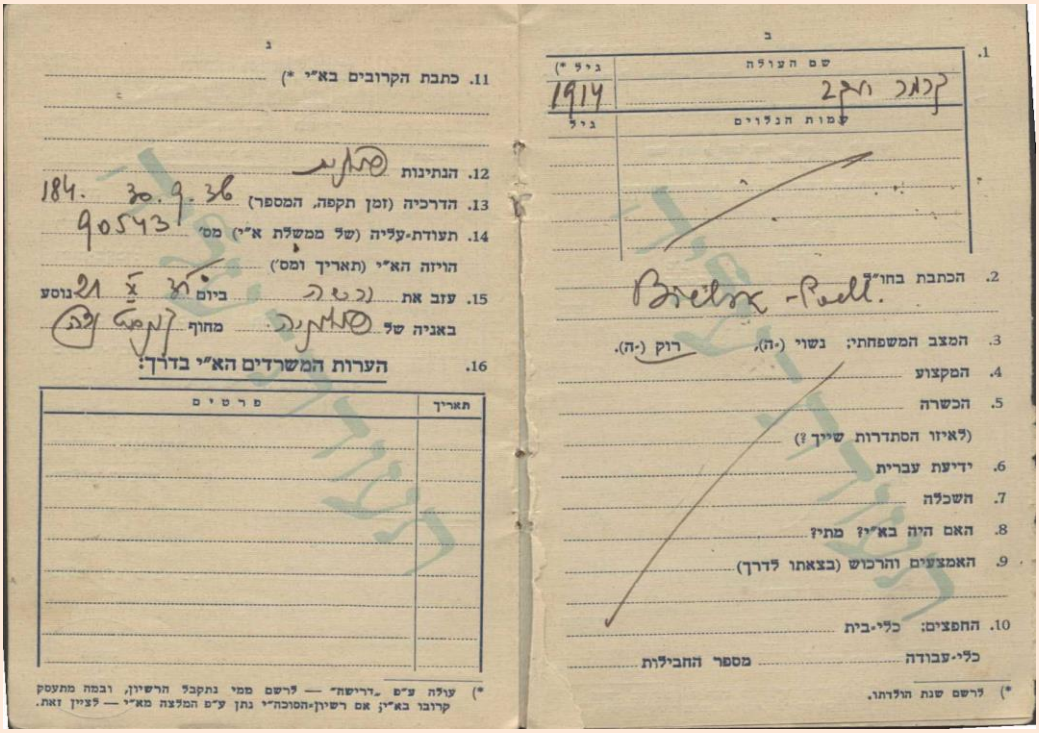
ההפלגה באניה "פולוניה"

ומעשה ב "טלית ותפילין" של יעקב.

הספינה "פולוניה" בה הפליגו מרבית העולים מפולין ('בעלייה החמישית')

לפי תעודת העלייה של "המשרד ארץ – ישראלי מרכזי בורשה" יצא אבא בן העשרים ואחת ביום ה 21 באוקטובר 1935 מורשה לנמל קונסטנצה ברומניה . הדרך ארכה שלושה ימים . ההפלגה הייתה ביום ה 23 בחודש באניה "פולוניה" .

ב

1. שם העולה — גיל *) — שמות הנלווים — גיל
   קראמר יעקב 1914
2. הכתבת בחו"ל Brelux - Paul.
3. המצב המשפחתי: נשוי (-ה), רווק (-ה).
4. המקצוע
5. הכשרה
   (לאיזו הסתדרות שייך?)
6. ידיעת עברית
7. השכלה
8. האם היה בא"י? מתי?
9. האמצעים והרכוש (בצאתו לדרך)
10. החפצים: כלי-בית
    כלי-עבודה — מספר החבילות

*) לרשם שנת הולדתו.

ג

11. כתבת הקרובים בא"י *)
12. הנתינות פולני
13. הדרכיה (זמן תקפה, המספר) 184. 30.9.36 90543
14. תעודת-עליה (של ממשלת א"י) מס'
    הויזה הא"י (תאריך ומס')
15. עזב את ורשה ביום 21 X 36 נוסע באניה של פולניה מחוף גדנייה
16. הערות המשרדים הא"י בדרך:

תאריך	פרטים

*) עולה ע"פ „דרישה" — לרשם ממי נתקבל הרשיון, ובמה מתעסק קרובו בא"י; אם רשיון-הסוכנ"י נתן ע"פ המלצה מא"י — לציין זאת.

הסוכנות היהודית לא"י, מחלקת-העליה
Jewish Agency for Palestine, Immigration Department
משרד א"י מרכזי, ורשה — Palestine Office Warsaw

תעודת-עליה
PALESTINE IMMIGRANT CERTIFICATE
No. KR/67

(*) סוג Category B2

השם Name Kramer Jakob

מקום התמונה — חותמת

תאריך 21 X 36

(חתימת מנהל המשרד הא"י)

*) לרשם בפירוש את הסוג של הויזה הא"י (A, C וכו') ואיך קבל את הרשיון (בתור חלוץ, המלצה, דרישה וכו').

אזהרה!

תעודת-עליה זו צריכה להמצא בידי העולה במשך כל ימי נסיעתו להמסר, לשם בקרת, מיד אחרי באו לארץ, לידי בא-כח לשכת-העליה של הסוכנות היהודית לא"י.

באין לעולה תעודת-עליה זו, לא יקבל שום סיוע, חמרי או מוסרי, מן המוסדות הציוניים בגולה ובארץ-ישראל.

בול עליה לעשרה גרוש

האניה פולוניה עוגנת בנמל קונסטנצה

יעקב הגיע לנמל יפו ביום 27 באוקטובר 1935 .

חברת הספנות 'מ . דיזנגוף ושו' סוכנת האנייה שהפליגה אחת לשבועיים מהנמל בחוף הים השחור , דרך איסטנבול ופיריאוס והגיעה כעבור חמישה ימים לחופי הארץ , הודיעה בעיתון 'דבר' ביום ראשון ה 27 לחודש אוקטובר שהאנייה 'תגיע היום לנמל יפו רק ב – 2 אחה"צ ולא בבוקר , חלק הנוסעים ירדו היום וחלק מחר בבקר ' .

משרד חברת דיזנגוף בעיר התחתית בחיפה

משרד מ. דיזנגוף ושות'

יפו — חיפה — בירות

מביע את ברכותיו לשנת אשר והצלחה לכל
לקוחותיו והבאים אתו במשא ומתן
ואת הישוב העברי בארץ

מודעה ב"דואר היום", 4 אוקטובר 1929

כעבור יומיים פורסם ב' דבר' כי פקידי הביקורת בנמל יפו לא הרשו לרדת מהאנייה לשלוש נשים עם בניהן ובחורה אחת – ביחד תשעה איש . הם הפליגו לחיפה ושם ייגזר דינם .

לפי 'דאר היום' הגיעה האנייה למחרת לחיפה ועימה כ – 300 עולים מנוסעי האנייה .

ב 'תעודת העלייה' של אבא צוין , על פי הקריטריון שהיה בתוקף באמצע שנות השלושים ש 'הקטגוריה' – הסוג של עלייתו הוא לפי - ב 3 (3 - B) .

סוג ב (3) ניתן " לתלמידים שפרנסתם מובטחת בעת לימודיהם " .ייתכן ו"הערובה" היו גם החסכונות של האחות הבכורה אותם נתנה - ציפורה .

אבא עלה במסגרת "העלייה החמישית" (1930 – 1939) . יעקב עלה על מנת ללמוד במכללה העברית – האוניברסיטה העברית על 'הר הצופים' .

כרטיס סטודנט בהסתדרות הסטודנטים 1936

מספר העולים בעלייה ה 5 היה כ 280 אלף נפש .

לפי הערכות כארבעים אחוז מהעולים הגיעו מפולין ומרביתם באנייה "פולוניה"

עולים מה"עלייה החמישית" על גבי סיפון ה"פולוניה"

.

העלייה החמישית

העלייה החמישית היא שם העלייה הגדול שבא לאחר העלייה הרביעית. העולים הגיעו מאירופה ומאסיה לארץ ישראל בין השנים 1930–1939.[1]

העלייה, החלה במאמדים נמוכים, התגברה בשנים 1933–1935 בעקבות עליית הנאצים לשלטון בגרמניה. המאורעות שהחלו עם פרוץ המרד הערבי הגדול ב–1936 החלישו את גרם העלייה, אך בשנים 1938–1939 הוסיפו לעלות רבבות עולים, חלקם באורח בלתי חוקי.

סיום העלייה היה עם תחילת מלחמת העולם השנייה. מספר העולים מוערך בכ–280,000 נפש. העלייה החמישית מכונה לעתים "עליית היקים" משום שקרוב לרבע מהעולים (כ–60 אלף איש) הגיעו לארץ מגרמניה.

האנייה "פולוניה"

תחילה נקראה הספינה בשם "קורסק" . היא הייתה אחת משלוש אניות נוסעים גדולות שנבנו במספנות בריטיות בעיר 'גלזגו' .

מספנה	Barclay, Curl & Co, Glasgow

לספינות ניתן הכינוי " אבני החן של הנסיכה דגמרה " היות ודאגמאר אלמנת הצאר אלכסנדר השלישי מכרה את תכשיטיה כדי לממן את בנייתן. ה "קורסק" הושקה ביולי 1910 (פורקה ב 1939) . הספינה הפליגה בשרות צי - הסוחר הרוסי לנמלי אירופה וצפון אמריקה . בשנת 1921 נמכרה לחברת "הקו הבלטי – אמריקאי" ושמה הוסב ל " פולוניה " – שמה של פולין בלטינית ובשפות הרומאניות . בשנת 1930 נמכרה לחברה שזה אך נוסדה ע"י ממשלת פולין : "הקו גדנסק – אמריקה". בשנת 1933 החלה החברה להפעיל קו נוסעים לארץ ישראל . הקו פעל באפן סדיר - כל שבועיים הפלגה - ' הלוך וחזור ' .
בסדרת הטלוויזיה "עמוד האש" משולבים קטעים מיומני קולנוע המראים עולים יהודים מפולין על סיפון האנייה ואת ירידתם לחוף .

האנייה "פולוניה" ב ' עיתונות יהודית היסטורית '

באוקטובר שנת 1933 מודיעים 'דאר היום' ביולי ו' דבר' על הקו החדש . 'האנייה הטראנסאטלנטית "פולוניה" השייכת לחברת "פולין – א"י" תגיע הבוקר (ה 1 באוק') לחיפה . עימה יגיע שר פולני . האנייה נקבעה לשירות דו – שבועי רגיל . האנייה בת 15 אלף טון ויכולה להוביל אלף נוסעים '. כעבור יומיים , בעיתון 'דבר' פרטים על החגיגה לכבוד חנוכת הקו בחיפה ולמחרת ביפו, בהשתתפות קהל מוזמנים רב בהם : משלחת עולי פולין ,

מפקדי הספינה ועובדיה , ב"כ ממשלות , מוסדות ועיתונות כולל העיתון "פלשתין" – העיתון היומי בשפה הערבית , שהיה פאן – ערבי לאומי - אנטי ציוני אבל גם נקט קו של הידברות . העיתונאי ב 'דבר' סוקר את

מספנה בגלזגו

רשימת המברכים והנואמים בפולנית , עברית וצרפתית . השר הפולני ארצישבסקי הביא את ברכת העם הפולני לא"י . ראשית בירך את יהודי פולין שהתיישבו בארץ שהיא ארץ 'הבחירה' ליהודה ו 'הקודש' לכל העמים השר העלה את קשרי 'פולין' ליהודים מאז שפתחה את שעריה בפניהם והעלה על נס את התקופה בה שפכו יהודים את דמם לשחרור פולין . השר לא קימץ בברכות ובדברי שבח לעבודת הבניין של היהודים הנעשית בא"י .

בדבריו הדגיש את רצונה של פולין בשווקים ב 'מזרח הקרוב' ובא"י . אותה פולין שבעברה הייתה מעצמה ימית גדולה 'מים עד ים' ועתה נשאר לה רק 'חלון' אחד .

פולוק מ"מ נציב המחוז בדבריו , התייחס לדברי השר וענה ב 'פטריוטיזם של ארץ ישראל' , גם לארץ ולא רק לפולין יש סחורה ל 'אכספורט' . האורחים ערכו סיור באנייה , עברו על פני כל המחלקות . הספינה עשתה רושם בניקיונה וסידוריה הנוחים בשביל הנוסעים . תאי המחלקה

השלישית (אין רביעית) הם בשביל ארבעה – ארבעה נוסעים .
היו שהעירו על כך שאין כתובות בעברית ובאידיש כמו במחלקה הראשונה.
בין עובדי האנייה 12 היו יהודים . 11 מהם בשירותי המטבח והמזנון
ואחד – מסיק בעל ותק של שמונה שנים באניות אנגליות ופולניות .
בסרטון ב "זמן חיפה" שנושאו האנייה "פולוניה" מספרים מרים להיס
ונפתלי הולנדר שהיו בין העולים בספינה בשנות השלושים . נפתלי זוכר
בהתפעלות את חדר האכל ובעיקר התפריט של ארוחת הבוקר הנפלאה :
את הלחם הלבן והטרי , החמאה וריבת תות השדה – שהיו עבורו 'מעדן –
מאכל תאווה' .

חדר האוכל באוניה "תל אביב" אוניה של "חברת ספנות ארץ-ישראלית"- 1935

מרים סיפרה על העלייה לאנייה , המדרגות הצרות , קבלת הפנים על ידי
הצוות , תאי הספינה והמחלקות 1 עד 3 . כילדה זכרה מרים את סיפון
האנייה הגבוה , את הנמל בחוף יפו וכיצד "העיפו" הסבלים את הילדים
מן הסיפון לסירת הדייגים .

נמל יפו

בסרטון ב "זמן חיפה" גם תמונות מן האנייה .

סופר 'דבר' בהמשך הכתבה משנת 1933 הציג גם את מפקד הספינה קפיטן סטאנקיביץ שהיה קצין בצי המלחמה הרוסי עד שחרור פולין . במחלקות הכביסה והלבנים באנייה עבדו צעירות .

הרופא בספינה ד"ר אברמוביץ' , נוצרי ממוצא יהודי , הדריך שעל הנוסעים העתידיים להיזהר מאד ברומניה (בקונסטנצה) שלא להפריז באכילת פירות , כי המעבר הפתאומי לדיאטה של פירות עלול להזיק , למרות שמצב הבריאות של הנוסעים – טוב .

מאיר דיזנגוף נציג החברה – הסוכנת של האנייה וראש עיריית תל – אביב יחד עם שותפיו 'הסוכנים הכלליים' , הבטיח להקל ולהנעים ככל האפשר על הנוסעים בקו החדש הזה .

בשנה הבאה ב 1934 מדווח עיתון 'דאר היום' על פתיחת המשרד החדש של "פולוניה" בתל – אביב . במשרד הנאה הוצגו תמונות אמנותיות ממראה האנייה העוגנת במימי הארץ ע"י חיפה ויפו .

במשך תשעת חודשי קיומו הפליגו בקו מאירופה לארץ ישראל וחזרה כ 14 אלף נוסעים .

בהודעה נוספת בעיתון נמסרו פרטים נוספים ועדכניים : תהיה הפלגה מיוחדת מחיפה לטריאסטה , כמו כן האנייה תושבת בקרוב למשך שלושה שבועות לשם בניית תאים רבים מחדש וכן יבוצעו עבודות תיקונים , ניקיון וחידושים 'והרבה נוחיות תוספנה' .

באוקטובר , בקורת על "הסדרים" בנמל חיפה . האנייה שהביאה לנמל 400 איש לא הורשתה לגשת אל הרציף , מעשה שהיה יוצא דופן - אניות מחברות אחרות תמיד עגנו ליד הרציף , התוצאה שנוסעי "פולוניה" – בהם זקנים - נאלצו לרדת במשך זמן רב ולהגיע לחוף - בסירות .

בכתבה מראשית שנת 1935 ('דאר היום' , פברואר) הופתעתי לגלות בעמוד הראשון בכותרת בולטת : "תביעה ראשונה במינה בא"י ,

דואר היום 26 מאי 1936

קברניט ה"פולוניה" נדרש להופיע בפני בי"ד " . רב החובל פציביץ' היה

צריך להסביר מדוע 'עצר' את אחד מנוסעי האנייה ומנע ממנו לעלות לחוף חיפה .

לאנדוי - בעל רישיון עליה כבעל הון סוג א' ולא הייתה מניעה מצד שלטונות ההגירה לאשר כניסתו לארץ יחד עם משפחתו .

רב - החובל טען שקיבל פקודה טלגרפית מפולין . לאנדוי נשאר חייב בפולין סכום של 14 אלף זלוטות .לאנדוי , אמנם הכחיש , אבל הציע להפקיד אצל הקונסול הפולני בארץ את הסכום הנקוב לעיל עד שיוכרע בפולין גורל התביעות האזרחיות שיוגשו שם - נגדו . עו"ד אולשן שייצג את לאנדוי טען בפני בית הדין הגבוה שלפי החוק הנוהג בא"י המנדטורית , חלים על האנייה (ועד טווח של 3 מילין מן החוף) דיני הארץ , לפיכך דרש שחרור מיידי או / ו צו עיכוב הפלגה – מידי של האנייה .

בית הדין הגבוה הורה לשחרר את לאנדוי .

רב החובל הודיע שהוא מציית להחלטה וכי "השבוי" – משוחרר .

הקברניט גם נימק והסביר שלא רצה לגרום לנזקים לחברת הספנות ולאחריותה להעברת מטענים ודואר בזמן .

כעבור כמה חודשים נערך דיון בבית הדין המחוזי בירושלים בנושא – האם יוסגר לאנדוי לפולין. המשטרה והתביעה טענו כי יש יסוד מספיק להרשעתו ולכן יש להסגירו . לעומתם - להגנתו טענו הסנגורים עורכי הדין אולשן ואליעש כי אין מספיק ראיות ולבסוף שוחרר.

שקית "התפילין" שהביא אבא מ 'בילסק פודלסקי'

העיתונאי המוכשר - הרב - גוני המעניין והייחודי אורי קיסרי כתב ב'דאר היום' , כמחצית השנה לפני שאבא יעקב הגיע ארצה , את הכתבה :

" כיצד חיים אצלנו – מקרים בכל יום " .

מעשה בישראל פידמן שהגיע לא"י באנייה "פולוניה" ואחרי שנסע ברכבת הגיע לבסוף לבית קרוביו בתל - אביב .

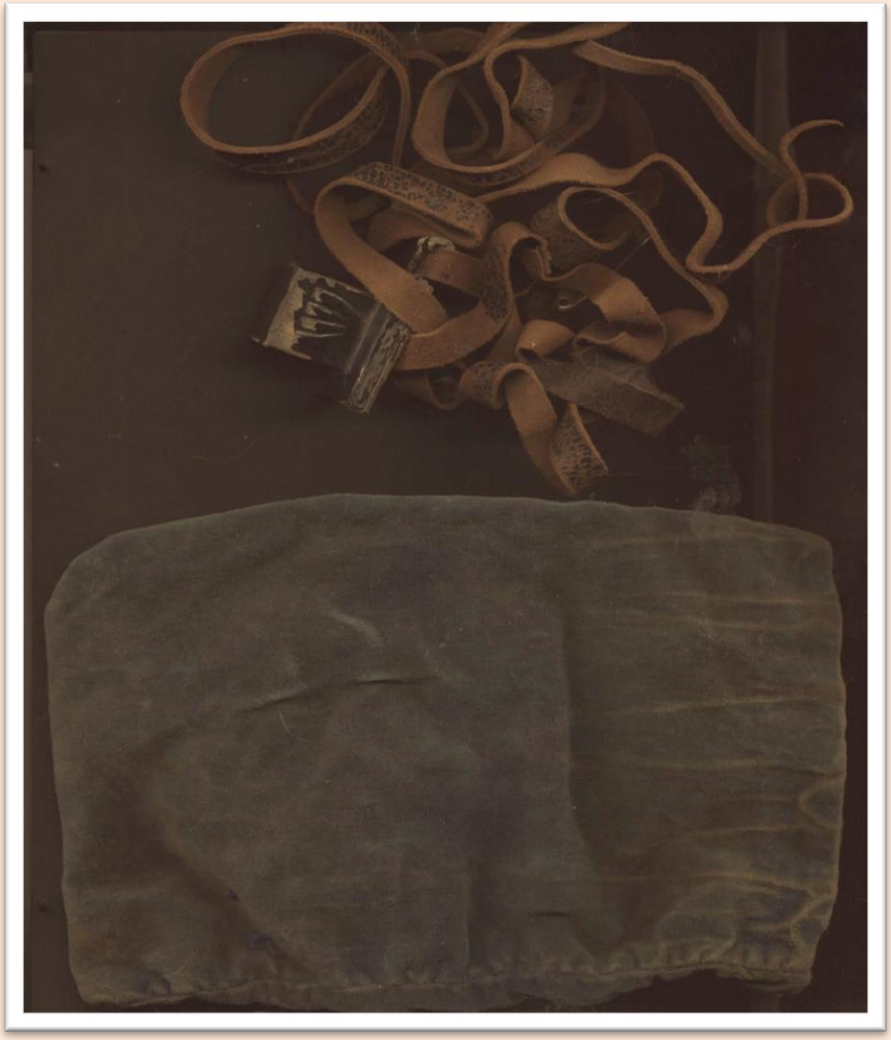
למחרת שם פניו אל בן דודו בכפר – סבא , ובעודו מצפה ומחכה ל "ימות המשיח" - בדמות האוטובוס של חברת "המעביר" -- שלא רצה עדיין לבוא - הרהר פידמן לעצמו :

'הן אני עמוס מטלטלים , הנה שתי מזוודות אתי , סל נצרים , חבילות שלוש ועל כל אלה טלית ושני זוגות תפילין...' לפתע - במקום אוטובוס "המעביר" - הופיע לפניו 'חמורו' של המשיח דהיינו - עגלון יהודי עם שני סוסים... נסעו (מתל אביב) ויגיעו-ויחנו (בכפר –סבא) , פידמן שילם לעגלון , קיבל ממנו את המלתחות – החפצים והנצרים - והלך . ' ויהי בלכתו דבר מה החל צורב בקרבו הוא לא הבין עדיין מה היה , אבל לפתע פתאום פרצה הלהבה וישראל נזעק : - אללי , אללי...היכן הטלית ושני זוגות התפילין? '

פידמן חזר העירה , אל הסתדרות - העגלונים , תאר את העגלון , את פרצופו , את צבע סוסיו ושאון גלגליו - ההסתדרות הבטיחה לחקור בדבר....ומה שמוזר ותמוה , חותם קיסרי המעשה , תמוה וראוי 'להוקרה' זו העובדה שהטלית והתפילין לא הוחזרו עד היום .

דרך אגב , בעיתון 'דבר' כעבור חודש הופיעה הודעה על מזוודה שאבדה בזמן הורדת החפצים מ "פולוניה" וגם שמה של בעלת האבידה – גוטשטיין והפניית המוצא למשפחה בתל אביב .

כאשר קראתי המקרה על ישראל פידמן , הרגשתי גם אני טלטלה ומיד נזכרתי , הרי בביתנו - בארון טמונה 'השקית ובה התפילין' שהביא אבא יעקב עימו מ "בילסק" והעבירה - הפקידה - בידי ולילדינו למשמרת עולם .

והרי "התפילין" לעיניכם .

מצגת מעניינת מאד של בני גבירצמן - כתוספת לפרק זה- ניתן לראות באינטרנט

4. אבא – יעקב גם יענקל ואף יענקל'ה לחבריו

זכרונות-מיכה כרמון

כדי לכתוב על אבא אני צריך לפתוח מגירות , לשלוף זיכרונות של "אני והוא" במצבים , אירועים , חפצים , תמונות ומקומות .

מגירה אחת הכילה המון רשימות , על "כולן" שמר בקפידה , גם בכתב יד במחברות ובדפוס ולעיתים בכמה עותקים , את עיקרם ומרביתם הבאתי בספר

במדף הרגשות של אבא כלפי בן – לא היה קפדן , אף לא מוכיח ולבטח לא מעניש . זכורני , רק פעמיים שבא אלי בטענות , בפעם האחת על שגגה בתחילת בגרותי ובשנייה בהיותו על ערש דווי ,בבית החולים הירושלמי "ביקור חולים " , בהיותו דואב ואני כשלתי מהקל על הסבל .

כרטיסי הזיכרונות הנאגרים

מיכה בן השבוע עם פנינה ויעקב

"האקווריום " ב "גן העיר"

בגן העיר

יחד עם אימא ואבא אנחנו ב'גן העיר' , ברחוב המלך ג'ורג' בירושלים המנדטורית (מול בית הכנסת 'ישורון') , אני הקטן בן החמש ואבא במדי המשטרה הבריטית ניצבים ליד בריכת נוי קטנה ופינתית

מעוטרת בפרחי העונה הצבעוניים ובה משייטים דגי נוי דגי זהב , הבריכה הקסומה עטופה באגפיה

בסבך צמחייה והיא מוצללת מאד , הדגים המשייטים הוסיפו כתמי צבע לשלל צבעי הקשת ותרמו לאוירת השלווה והמרגוע .

"הברט" מרחוב 'גאולה' - ליד 'כיכר השבת'

הלכתי עם אבא לקנות את כובע " הברט " השחור . ה 'ברט ' בלשוננו 'כומתה' וזה היה בשלהי שנת תש"ח – 1948 .

מה היה לי הילד החילוני עם 'ברט' וכיפה...? הייתה זו הכנה לקראת לימודי – שנה

אחת בכיתה ב ' בבית הספר הדתי – אורתודוקסי " מוריה " ברחוב 'מלאכי' , פינת רחוב 'צפניה'

מיכה עם תלמידי כתה ב' מבית הספר הדתי "מוריה" ביום העצמאות הראשון (רחוב גאולה ירושלים)

תקופת הלימודים בבית הספר "מוריה" עם הכיפה

שהיה סמוך לביתנו ברחוב 'פינחס הכהן'

ב"שכונת הבוכרים " . למדתי ב"מוריה" , וזה היה בתקופת "מלחמת העצמאות" כדי להימנע מהסכנות הביטחוניות שהיו 'אורבות' לי בן השש, בדרכי הארוכה ,

אם הייתי לומד בבית הספר הכללי "בית החינוך ע"ש ברל כצנלסון" בשכונת "מקור ברוך" - ליד

מחנה "שנלר" .

בבית הספר "מוריה" באותה השנה זכיתי יחד עם חברי בכיתה לומר " חמש " פעמים "חזק חזק ונתחזק", עם סיום כל אחד מספרי "החומש", אותם למדנו גם עם פירוש רש"י ותרגום אונקלוס לארמית .

<u>"המעיל " מהאחים "טרוקמן" ו'מעיל הגשם' מימי הבריטים</u>

רכישת המעיל הייתה הסימן המובהק שהחורף בפתח אבל גם עדות שגבהתי ושמנתי בשנה .

בבגרותי הייתי הולך עם אבא לקנייה אצל האחים החביבים טרוקמן , במרוצת השנים למדתי שהיו

ידידים וחברים למשפחתה של בתיה למשפחת ברלינסקי. בטרם העיסקה – ניבחנה היטב הביטנה –הבד הקרוב לגוף ועמידות הבד החיצוני בפני הרטיבות ואם לא מצאנו בחנות שברחוב "מרדכי בן הלל" התמלא החיסרון בחנות האח שברחוב הסמוך "המלך ג'ורג' " .

בילדותי , בימות הגשמים הסוערים והקרה , אימא עטפה אותי בדרכי לבית הספר מ "קטמון" אל "המושבה הגרמנית" " במעיל גשם רחב , אטום למים כבד ובעל צווארון רחב , גדול ונוקשה שהיה לאבא מימי השירות במשטרה הבריטית , וגם לרגלי מגפיים שחורים שהגיעו עד לברכיים וכך בעזרת

החגור יכולתי לפלס דרך ואף להתבוסס בבוץ באותם ימים של שנות החמישים , ימים שהמדרכות היו נדירות והניקוז טרם בא לעולם השכונות בדרום ירושלים .

מקלט הרדיו של ילדותי

היה לי גם הכבוד ללכת עם אבא לחנות שברחוב "גאולה" לרכוש את הרדיו הראשון . הייתה זו קופסת עץ פשוטה מלבנית שצבעה חום בהיר ובמרכזה מסך בד המחפה על הרמקול ובתחתיתה

מתגים . ייתכן , בערפילי הזכרון שהרכישה נעשתה לקראת הכרעת " הכ"ט בנובמבר – 1947 " השידור הידוע והמפורסם ב "קול ירושלים" . על כל פנים , וזאת אני זוכר היטב , בחודש מאי 1948 , אני במרכז החצר ברחוב "פינחס" ומן הדירה , שמעתי ובדיעבד אני יודע שבקע מן הרדיו השיר "בת – שבע" בביצוע להקת 'הצ'יזבטרון' . את השיר מאד אהבתי ואותו ייחסתי אז , בביטחון מוחלט , לילדה מן הגן או מהרחוב ששמה 'בת שבע' והנה..."נפל האסימון" , הקריין הכריז שהשיר הוא ליום ההולדת השביעי של "הפלמ"ח" , ואז בחדרנו , כאמור – רדיו . אותו מקלט ליווה מגורינו וניצב בכבוד ברוממות ובתרועות על המזנון בביתנו בקטמון הישנה , ברחוב ביל"ו 8 , סמוך לדלת המרפסת בקומה השנייה . אבא יעקב היה מאזין נלהב לתכנית 'פרקי החזנות' שהייתה משודרת בצהרי יום השבת ב "קול ישראל" , למרות שהפוסקים הרבניים אסרו גם לשמוע בשבת .

אברהם בוננו – חברי מילדות השכן מ 'ביל"ו 6 ' סיפר לי לאחרונה שאבא יעקב הסביר לו שהיה בכוונה מגביר את עוצמת הרמקול ופותח דלת המרפסת כדי ששכנינו – רבים מהם היו משפחות חרדיות יוכלו אף הן ליהנות כמו מיוסלה רוזנבלט "הנני העני ממעש"

החזן יוסל'ה רוזנבלט

ומזמירותיה של משפחת "מלבסקי " גם "הבן יקיר לי אפרים" ולזכות למלוא "עונג השבת" מביצועיו , יכולתו הכבירה וסולם הצלילים המופלא של לייבלה גלנץ . יש לזכור – הסבא של יעקב היה חזן ואף בוחן חזנים בעיירת הולדתו ושם בבית הכנסת ינק יעקב בשבתות ובחגים את נוסחי התפילות והלחנים .ההתרפקות על תכנית קטעי החזנות הייתה מוחלטת ומלווה בהבעה רגשית וליווי ווקאלי .

לימים – נמצאה פשרה "מפא"יניקית טיפוסית" כלומר – המשיכו לשדר בשבת, אך נוספה תכנית במשך השבוע . אבא היה מאושר עד מאד אם היה זוכה לחיות בתקופת ה'יוטיוב' וכך היה מאזין שעות רבות אף לחזנים הנערצים .

התפילות , התחנונים , הזמירות וההלל גם לפי מועדי ישראל עוררו להבנתי געגועים חזקים .

הם החזירו את אבא ורבים מבני דורו וגילו לכור מחצבתם לעיירה – לבית – להורים ולמשפחות שמרביתם הושמדו בתקופת השואה .

חניך בית הספר המנדטורי לשוטרים - ואיש המשטרה הצבאית 'חטיבת ירושלים'

אבא היה – בן למעמד העובדים – הפועלים . חבר מפ"ם – "מפלגת הפועלים המאוחדת" , איש שמאל , מארגן עובדים ב "מועצת פועלי ירושלים" , חבר ועד עובדים , ועובד ב "קופת חולים כללית" הקפיד על תלבושת של "אחד העם" –

לעולם לא חליפה ואף לא עניבה . כחניך בית הספר לשוטרים הקפיד תדיר להיות מגולח למשעי ובכך שימש לי למורה דרך . היה מתמיד מדי יום על

צחצוח הנעלים והברשתן – הברקתן , זה הפך לו לפולחן ולעיתים עשה כך ובעיקר לנעלי הצבאיות .

מקום מרכזי תפס בביתנו 'ארגז שחור' ובו היה מאוחסן הציוד האישי של השוטר . אימא שמרה ועדיין עימנו כפתורים רשמיים לחולצות המדים , תגי היחידות , דרגות וסמלים ואפילו כובע הפלדה הקשיח זכר לימי מלחמת העולם השנייה , והייתה גם אלה עם ידית מעץ – שחורה , ציוד חובה לשמירת הסדר הציבורי. בראשית הקמת המדינה אבא שירת במשטרה הצבאית כקצין חוקר ומי היה מאמין שלימד והדריך אותי בן השש , בשימוש באקדוח – טעינה ופירוק התרמילים ואף לחיצה על ההדק וירייה ורק לאוויר , כאשר פורקה המחסנית...עד כמה הייתי גאה וייחודי בעיני הילדים .

במשטרה הצבאית - יעקב יושב בשורה הראשונה (השלישי)

זיכרון מיום הפיגוע ברחוב בן יהודה פינת רחוב בן הלל בירושלים – 1948

ועוד על דם ופחדים מימי "מלחמת השחרור"

הפיגוע היה ביום ה – 22 בפברואר 1948 . בפיגוע נרצחו – 58 בני אדם , עשרות נפצעו . נפגעו גם שני בתי המלון : "אמדורסקי" ו "אטלנטיק" ובניינים סמוכים. מהדף הפיצוץ נמעך גם גג קולנוע "אוריון" , ברחוב 'שמאי' הסמוך. עוצמת הפיצוץ הגיעה לביתנו ב "שכונת הבוכרים". אני זוכר היטב את אבא שהגיע הביתה במהלך יום פינוי הנפגעים וההריסות , על בגדיו עפר ואפר ושרידים של דם על שרווליו הארוכים.

הפיגוע ברחוב בן יהודה

זמן קצר לאחר שהייה בבית יצא להמשך עבודות הפינוי והחילוץ שנמשכו שעות מרובות וחרדתי שמא יתרחש פיצוץ נוסף .

בדם עסקינן - זוכר אני שני אירועים מ "מלחמת השחרור" . הראשון - בשבת לפני הצהרים ואני פתח שער החצר צופה לעבר רחוב "יחזקאל" , הרחובות שוממים ..ולפתע – יריות צלפים ובמעבר הרחוב – יחזקאל התמוטט למולי עובר ושב ואני...מלא פחדים ובחיפזון נמלטתי היישר לחדר השירותים בחצר הבית , מלא מאז ברגשי אשמה וחרטה שמנעתי עזרתי מהפצוע .

ליד המקלט בשכונת הבוכרים ב"מלחמת השחרור".

המקרה השני – אירע בחצר ביתנו. החיילים הלוחמים בעמדות הירי שהוצבו ברחוב "דוד" ב 'שכונת הבוכרים' היו עוברים דרך החצר על מנת להגיע לבניין "הארמון" ברחוב "עזרא" וכך – לא נחשפו לצליפות . למרות זאת , באחד הימים עבר חייל פצוע ושותת דם בחצר , עקבות הדם נראו לאורכה ומכך פחדתי מאד. הדם התלווה לפחד שלי מפני המוות , סיפרו שסבא – שלמה מת שנה קודם

באוסטרליה מהרעלת דם . מאז כילד מאד חששתי מתספורת – שמא יגרום התער לפציעתי והרעלת דמי . בימי המלחמה מאד יראתי שמא יכניסו למקלט את השכן – המשותק והמרותק למיטתו . עוד זכורים לי לילות תחושת האימה – כאשר נהרגה השכנה בהמתינה בתור לחלוקת המים במשורה ושתי אחיותיה קוננו מעבר לקיר המקלט , בקצב הקינה המונוטוני , המתמשך והצורב

על מות יקירתם .

אבא ואימא – בשנות ילדותי , שירים , לימודים , משחקים , שכנים וזיכרונות

" שנות הנוער שנות ילדות וטוהר ,

שנצח בלבי שאור הטוהר מדי דברי בכן שנותי ,

בשעשועים האו אעי חיש מהר חלף עבר הנוהר ,

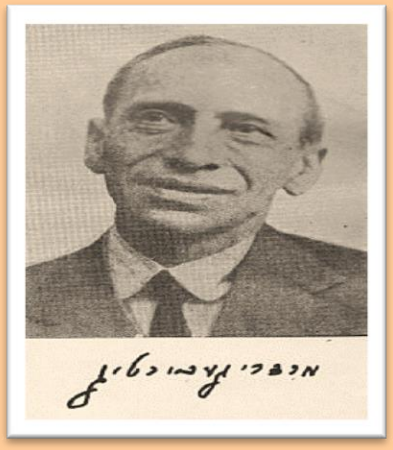
את הבית אחנה דומני , בו נולדתי והוא שלני ,

עוד אראק עריסתי , במקומה עומדת היא ,

כחלום יעוף נה עברנו..."

עד כמה היה מתרגש אבא יעקב אם היה זוכה לשמוע את נכדתו איילת הזמרת עם מקהלת " אנקור "שרה ביידיש את : " קינדער יארן " – " שנות ילדות " בעצרת "יום הזיכרון לשואה ולגבורה" ב "יד ושם " מוסד ההנצחה בירושלים בו עבד לעיתים יעקב .

בבית היה משמיע לפעמים בקול ולבטח בליבו את " ס'ברענט " – " העיירה בוערת "..." אונדזער שטעטל ברענט " המילים והלחן למרדכי גבירטיג ב-1938 לאחר פוגרום בעיירה – "שרפה, אחים שרפה " כמוהו כקריאת אזעקה על השואה המתקרבת :

מרדכי גֶבִירְטִיג הוא שם העט של מרדכי בּרטיג, משורר ומלחין יידי יהודי-פולני שנודע בין היתר כמחבר המילים והלחן לשיר "העיירה בוערת".

בגיל 10 נשלח לעבוד בשוליה אצל נגרות. ב- 1901 היה כבר נגר עצמאי. ב- 1905 הוא היה פעיל בתיאטרון חובבים ושיחק בתפקידים ראשיים בתיאטרון יידיש בקרקוב. הוא זכה להכרה על משחקו.

גבירטיג התפרסם בשירים שחיבר ביידיש. את הלחנים חיבר בלי שידע לקרוא תווים, שיריו, שהתחבבו על יהודי אירופה, הושמעו מעל במות הבידור בווילנה, בקרקוב, בוורשה ובלבוב, והגיעו עד הבמות בניו יורק. הוא כתב שירים לתיאטרון. השיר "קינדער-יארן" שנכתב כשהיה בן 40 מסמן מעבר לתקופה חדשה מבחינה אמנותית. הוא כתב פחות שירים פוליטיים ויותר שירים נוסטלגיה על ילדותו. סדרה של שירים עוסקת בטבע ובנוף הפך למעין המנון יהודי. י,

גבירטיג נרצח על ידי חייל נאצי במהלכה של פעולת גירוש של 6,000 יהודים מגטו קרקוב למחנה ההשמדה בלז'ץ ב-5 ביוני 1942 . על שמו נקרא רחוב בתל אביב.

"העיירה בוערת", בגרסתו העברית והיידית, הושמע רבות ברחבי העולם בעצרות הנצחת השואה .

" ...עייכתנו בוערת כולה ,

מה רוחות שחורות יסערו ....

עקבותיה לא נשארו ,

היא עולה באש ,

ואתם חובקים ידים , בלי הושיט עזרה ,

בלי כבות את אש הלהבה , אש העיירה "

תרגום הנוסח העברי : אברהם לוינסון .

האם ידע סבא יעקב וודאי היה נסער ונזכר מימי סבו בעיירה ולימוד "ההפטרה" שלו - עליה סיפר ברשימתו בכתב היד : " קינה על בילסק " את העובדה שהלחן המקורי של "העיירה בוערת" הושפע מטעמי המקרא של קריאת

ההפטרה בנוסח אשכנז , ותיבותיו הראשונות הן הטעמים הפותחים את " חזון העצמות היבשות " .

גבירטיג ביקש ככל הנראה ליצור זיקה מיצלולית להפטרה זו ולעולם המסורת בכלל .

סיפרתי לעיל , על "הברט " שקנה לי אבא ותעיד הזיקה למסורת גם תמונתי ולראשי כיפת "ילד טוב ירושלים " בשעת הדלקת "החנוכיה" בביתנו הקטן והדל בשנת תש"ט .

חדר המגורים מעלה באזני את השיר שאהבו ושרו הורי : " אלף בית " שכתב והלחין מרק ורשבסקי בשנת 1901 ותרגם לנוסח העברי : פסח קפלן " אויפן פריפעטשיק " - " על האח " . השיר היה לסמל של "העולם הישן" – "השטעטל " - העיירה היהודית במזרח אירופה והתקבל גם אצל אימא פנינה – ילידת הארץ מן "הישוב הישן" שיצאה אל הישוב "החדש" .

הווי החדר היהודי , עטוף התמימות והחום , וקול המלמד המקריא אות והברתה כאשר הילדים חזרו אחריו - הללו איחדו את אימא ואבא :

" חדר קטן , דר וחאים ,

ועל הכירה – אש ,

שם הרבי את תלמידיו ,

מורה אלף – בית .

את תורתי , ילדי חמד ,

שמעו , לכרו נא !

שנו , ילדים וחזורו ,

קמץ – אלף – א "

אבא היה משמיע כטוב רוחו , יומו ושעתו

" אויפן פריפּעטשיק בּרענט א פּייערל

און אין שטוב איז הייס,

און דער רבי לערנט קלייַנע קינדערלעך

דעם אלף-בית...

נאָטע נשמה נאָך א מאָל , און טאַקע נאָך א מאָל :

קאָמף – אלף א !..."

'חדר' ללימוד תורה במזרח אירופה

היו ימים שהיה מתארח בחדר ב "שכונת הבוכרים " אברהם חברו של אבא שהיה מרעים ושר עם יעקב בקול הבס ואכן - שר גם ב "מקהלת הפועלים" בירושלים . אברהם היה בן בית אצל הורי . היה לו גם סיפור חיים מעניין , במלחמת העולם השנייה נפל בשבי הגרמנים יחד עם בן אהרן (מי שכיהן כמזכ"ל ההסתדרות הכללית) לאחר מלחמת השחרור שהה שבועיים בחודש על " הר הצופים " במסגרת ההסכם עם " ממלכת ירדן ", אברהם היה בין העובדים המעטים שעלו בשיירה עם השוטרים .

לשיחת – בחינת ,הכניסה לכיתה א' אצל המורה והמנהלת יונינה קרל בבית הספר "מולדת הילד" ברחוב "זכריה" (עמוס עוז , ב "סיפור על אהבה וחושך " קורא לבית הספר " חברת הילד "). אימא היא שלקחה אותי ואף לימדה אותי

א – ב והרכבת מילים , דמויות בעלי חיים...מקוביות רבועות , גדולות , צבעוניות ומצוירות .

אבא היה תדיר בעבודה – במשטרה .

הסתיימה "מלחמת העצמאות " . בראשית שנות החמישים עברנו ל " קטמון הישנה " לרחוב במורדות הרכס שנקרא בתחילה בשם "רחוב העמק " ואחר כך " רחוב ביל"ו " . חזרתי להיות ילד חילוני – לא דתי . אחת מהנשים האשכנזיות חרדיות – לא רופאה , כינתה אותי " הווסווס " – שחור התלתלים בעל ההגייה הספרדית , בכינוי הגזעני (ביידיש , מה לעשות – הבנתי) " פרענק פארך " שמשמעו : "ילד מזרחי – חולה ספחת " 'ספחת' – פסוריאזיס – מחלת עור .

המגורים רווחו והתרחבו לדירת שלושה חדרים . אימא הייתה עקרת בית . עימנו ילדי הבניין והשכנים דתיים וחרדים בני תימן , ספרדים יוצאי השכונות מצפון ירושלים ו "העיר העתיקה " הייתה משתלבת ומשלבת במשחקי הילדים בשנות החמישים . ראשון בהם ה "ריכוז" ('המונופול') קנינו ומכרנו

בתים ורחובות בכל רחבי ארץ ישראל , לא רק עפולה וחיפה גם עזה שכם וג'נין, אז כעתה , הדירות היותר יקרות היו ב 'תל אביב' , ו 'ירושלים' ...אף דמי שכירות , השקעות - קרקעות ; 'חברת החשמל' שטרות של 200 לירות (₪) גם 'הפתעה' 'פקודה' 'קנסות' ו 'עונשים' היו בין כללי המשחק – שחרגו

עם בני השכנים ברחוב ביל"ו ממשפחות עמר ופסו

מעבר להטלת הקוביות .לפיתוח הזריזות – והזהירות באצבעות היד שיחקנו ב"דוקים" - שליפת הקיסמים המחודדים (הארוכים כ – 20 ס"מ) המנצחים ב"ריכוז" ב "חשבון הבנק " וב "דוקים" – זריז היד – זכה במירב הנקודות לפי ערך הקיסמים הצבעוניים ו"השחור" היה המוערך מכולם .

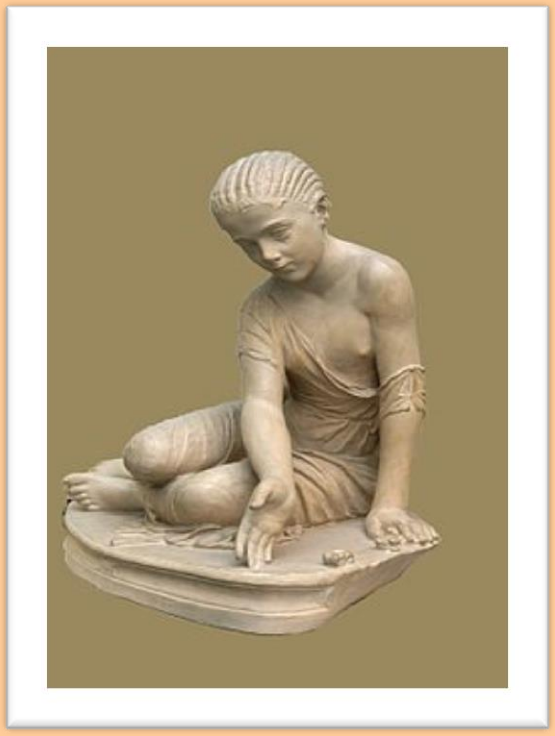
במשחקי ההרכבה כמו : "הטכנאי הצעיר" – "המכנו " הצטרפו היכולת לתרגם דוגמות מודפסות ודמיון יוצר לבניית מטוס גם אופנוע ומכונית ומכונות לתעשייה וחקלאות מחלקים רבים ושונים בגודל וצורה כמו : מסגרות מחוררות , זוויות מתכת , צירים , ברגים , אומים , וכלי עבודה כמו מברגים.

לביצועים נדרשו ופותחו : יכולת הנדסית , התמדה וסבלנות רבה .

ומיומנות בזריקה ובתפיסה וכמובן רק לפי 'כללי המשחק' .

האמנם שכחנו את " חמש אבנים " – עצמים קטנים ממתכת , קטנים מרובעים שווים בגודלם ולמשחקים נדרשו : זריזות באצבעות הידיים בתאום עם העיניים

פסל רומי של ילדה משחקת בחמש אבנים, 130–150 לספירה, במוזיאון העתיקות בברלין

אבא יעקב נעדר רוב שעות היום מן הבית בהיותו בעבודותיו השונות וכך לא היה שותף מקרוב לי ולחברי וליווה רק 'מרחוק' את שנות לימודי בבית הספר העממי ע"ש " אליהו הכרמלי " בשכונת "המושבה הגרמנית ". עריכת המסיבות ל"יום ההולדת " היו בסמכותה של אימא , אבל כן אני זוכר מעורבותו בחגיגת

"בר המצווה" בביתנו – כאשר התארח מזכיר "מועצת פועלי ירושלים" – משה ברעם.

הכרטיסיה ששימשה את מיכה לנסיעות מהבית ברחוב ביל"ו לבית הספר ע"ש אליהו הכרמלי

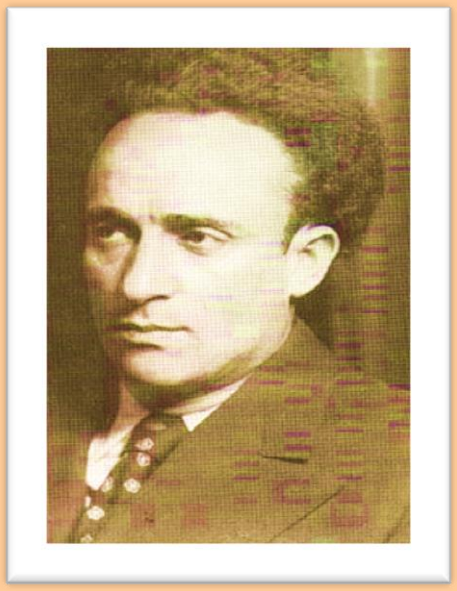
אימא קשרה יחסי ידידות ושכנות טובה מאד עם השכנות ובמיוחד עם : אורה עמר ורבקה בוננו .

אבא יעקב – היה בקשרים של עניין ולעיתים רב מאד עם אחדים מהשכנים . בשנות החמישים היה זה גם הד"ר מרדכי לנסקי , השכן בבניין הסמוך . ד"ר לנסקי היה הרופא בגטו ורשה שהצליח בשנת 1943 להעביר את משפחתו לצד הארי ולהסתתר עד סוף המלחמה . ב – 1943 – החל לכתוב את יומנו . סיפרו " חיי היהודים בגיטו ורשה " הוא אחד מספרי זיכרונות השואה – החשובים . זכור לי שפעם כאשר חליתי הזמין והביא אבא לביתנו את הד"ר – עבורי .

עם הסופר השכן לייב רוכמן - סופר יידיש ישראלי ממוצא פולני , שחיבר גם את " בדמייך חיי : יומן 1943 - 1944 " - הספר הייחודי ובו זיכרונות תקופת השואה , תיאור חיי היום יום של משפחה יהודית במחבוא במהלך מלחמת העולם השנייה תחת האימה עד השחרור הרוסי . רוכמן כתב גם

את : " בצעדים סומים על פני האדמה " ועוד...

עם לייב רוכמן הירבה אבא לשוחח וגם כתב על הספר " בדמייך חיי..." במוסף הספרותי "משא " . ביתו של רוכמן היא המשוררת רבקה מרים ובנו - הכנר יהושע רוכמן – אותם אנו מכירים מילדותם.

לייב רוכמן

גם עם יצחק – איגנץ גולדברגר ורעייתו אדלה – ניצולי השואה , בעלי חנות המכולת ברחוב "ביל"ו" היה אבא מרבה בחילופי דעות ודברים רבים בענייני השעה ונוספים .

עניין מרובה מצא בשיחות עם בעליה הצעיר של חנות היינות במורד רחוב המגורים – שפירא אולי ראה בו נציג של "הישוב החרדי הישן" משכונת "מאה שערים" , השכונה שאבא מאד התעניין בה ולא אך בזכות הציוריות הייחודית שהקרין 'עמרם בלוי' אלא אף פרקי החזנות שאהב להאזין להם בשטיבלך ובבתי הכנסיות שבסמטאותיה וכאמור היו לו כצלילי זיכרונות מעיירת הולדתו :

בילסק – פודלסקי בפולין .

בשכנות גר גם יעקב אבני הדוד של יוכי ברלינסקי לימים גיסתה של בתיה . באותה תקופה אבני היה איש מחנה השמאל , מקוראי העיתונים : " על המשמר " ו "למרחב " . עם אבני היה אבא בקשרי רעות וידידות , בנם של משפחת אבני – זמי בן גילי , חבר ילדותי למשחקים – לדעות עד לתקופת בחינות הבגרות וסיום לימודינו התיכוניים .

"פוליטרוק" – מדריך ופעיל פוליטי במפלגת פועלים

" יום הבוחר " – מטה הבחירות בביתנו " מפלגת אחדות העבודה – פועלי ציון "

אבא יעקב היה פעיל מאד מבחינה פוליטית והקדיש הרבה מרץ ואון למפלגות הפוליטיות בהן היה חבר והן : "מפ"ם" ; " השמאל הסוציאליסטי " ; " אחדות העבודה – פועלי ציון " ובמסגרת "המערך".

"הימים הנוראים" היו הללו שלפני ימי הבחירות – אז השתתף אבא בהרבה מאד אסיפות הסברה ,חוגים , כינוסים , ימי עיון...שנערכו בשכונות ירושלים - בסניפי המפלגה , באולמות , בבתי חברים , במקומות העבודה וגם

בקיבוץ " נען " – עם ישראל גלילי. לפעמים - כילד היה אבא לוקח גם אותי .

אחת הפעולות שאני זוכר היטב נערכה ב חלקו המזרחי של "הר הרוח" - שהוא שלוחה של הרי ירושלים . שבה " יער הצבא האדום " שניטע בשנת 1950

ב"יער הצבא האדום" מיכה בשורה הראשונה

לכבוד " הצבא האדום " שניצח את צבא גרמניה במלחמת העולם השנייה .
בראשית שנות החמישים ביום שבת לפני הצהרים בתאריך הסמוך ליום ה – 9
במאי : ' יום הניצחון על הנאצים וכניעת הצבא הגרמני לצבא האדום '
השתתפתי בטקס החגיגה ביער זה ואפילו 'הונצחתי' בתמונה בה יושב מיכה
הצעיר במרכז התמונה מוקף ברבים מהמשתתפים .בראשית שנות החמישים

פעילות 'פוליטית' נוספת שנשארה חרוטה בזיכרוני עם אבא הייתה בפגישתו
עם חברים ואוהדי המפלגה – עולים חדשים בשכונת " עין כרם " בירושלים
במועדון המפלגה הסמוך ל "מעיין " .

בשכונת "המושבה הגרמנית " (השם העברי: 'שכונת רמב"ם' - לא ניקלט)
בה למדתי ב "בית הספר העממי ע"ש אליהו הכרמלי" החל מכיתה ג ' אבא פעל
בה בשכונה כחבר מפ"ם ונציגה בארגון המקצועי במסגרת עבודתו ב "מועצת
פועלי ירושלים " העבודה הארגונית דרשה יוזמה – הדרכה לתודעת העובד
והקניית המודעות לצורך ההתארגנות וההשתייכות לארגון עובדים ולוועדים
נבחרים ומייצגים . הרכבם הדמוגרפי של שכונות ומגורי העולים גם :"בקעה"
- 'גאולים' , "אבו תור" , ומעברת העולים - "תלפיות" . התושבים היו רובם
משכבות העמלים ובהם רבים מארצות המגרב : תוניסיה , אלג'יריה ומרוקו

מעברת "תלפיות"

והרבה ניצולי שואה מפולין ; רוסיה , רומניה , בולגריה...עם רבים דיבר ביידיש ופולנית למשל עם בעל המספרה יותר מאשר בעברית . היו הורים מבני כיתתי שהכירו את אבא כאיש האיגוד המקצועי , כחבר מפ"ם , כבן פולניה ואף כשוטר וסמל חקירות בתחנות המשטרה שהוצבו בעבר בשכונה . לא מעט פעולות נערכו בסניף מפ"ם – ברחוב "עמק רפאים" ממש באותם החדרים המשמשים כיום כמרפאה הוטרינרית בה 'הולכי על ארבע' בביתנו - מקבלים טיפול ומזור.

יעקב (מסומן)
בתהלוכות האחד במאי בשנים 1950 ו– 1952 כנציג מפ"ם ב"מועצת פועלי ירושלים"

במועדון " השמאל הסוציאליסטי "

סניף המפלגה שכן במעלה רחוב הנביאים – במרכז ירושלים (סמוך לבית הספר המקצועי "אורט")

זכורה לי ההקרנה בה צפיתי של ההתרחשות הספורטיבית הזכורה ואף ידועה לרבים . המדובר בניצחון ההיסטורי של נבחרת הכדורגל של 'הונגריה' על 'אנגליה' בתוצאה 6 : 3 באצטדיון "ומבלי" בהתמודדות שכונתה לימים " משחק המאה " . האם ילד בן – 11 שנים יכול לשכוח דרמה כזאת ? !

מטה הבחירות במפלגות הפועלים – קטמון הישנה ושכונות הדרום

לפחות פעמיים התנהל מטה " יום הבחירות " בביתנו בקטמון הישנה . אימא פנינה , שלפי דיווח בעיתון " על המשמר " של מפלגת "מפ"ם" אף תרמה לפעילות השוטפת , הרי שביום הבחירות גויסה כולה למאמץ . פעם נוספת הייתה מטעם מפלגת " אחדות העבודה " . מבעוד יום הוכנו בדירה המצרכים , המשקאות והשכם בבוקר – הכריכים . אל הבית הובאו כסאות , שולחנות , ספסלים , כרוזים ופתקי התעמולה . למפקדה הביתית הצטרפו חברים מגויסים שבאו מהקיבוצים יחד עם ארגזי אספקה נוספים . זכורים לי מיכה מהקיבוץ הצפוני ועזרא בן למשפחת גורג'י משפחתו - מרובת הילדים ומהם חברי ילדותי , התגוררה בבית הקטן שברחוב מול הבניין בו גם דירתנו .

את " המענק " לעידוד הילודה למשפחה לה עשרה ילדים ומעלה , יוזמת ראש הממשלה דוד בן גוריון , עוד מראשית שנות החמישים כבר קיבלו ברחוב "ביל"ו " משפחות גורג'י ומזרחי .

רחוב ביל"ו בשכונת קטמון הישנה

עזרא גורג'י ושתיים מאחיותיו בקיבוצים , עזרא ב"נחשולים " של " הקיבוץ המאוחד ".

במהלך יום הבחירות רחש הבית והמה פעילות. הופעלו מכשירי קשר , הוצבו לוחות תצוגה של הקלפיות הפזורות בשכונות בהן ישבו חברי המפלגה כנציגיה והם יידעו מהנעשה בפועל, ומבחוץ הנערות והנערים חברי תנועות הנוער , כמובן - " החולצות הכחולות " , הופעלה מערכת הסעות אל הקלפי של מצביעים וממנה חזרה לביתם. המתח הגיע לשיאו לאחר סגירת הקלפיות וכאשר החלו לזרום תוצאות האמת , היו מתגברות קריאות " הידד " ועידוד...אכן היה הייתה תקופה של העצמה למפלגת " אחדות העבודה " גם בירושלים ולא רק במישור הארצי . בשכונות דרום ירושלים דאז נשבה רוח התחדשות דהיינו 'התנערות' מ "מפא"י" - "מפלגת פועלי ארץ ישראל"

ההיסטורית , התחדשות בה השתתפו שכונות הדרום שרבים מתושביהן השתייכו למעמדות ושכבות הפועלים והעובדים השכירים , שכונות שהיוו אף "כור היתוך " של: עולים חדשים , עם ילידי הארץ , בני כל העדות , חילוניים וגם – מסורתיים וחרדים .

תקופת "הבחירות בשער " , של פעילות קדחתנית עשירה בעשייה – התארגנות פוליטית ,של "מלחמת מעמדות " , התנצחויות תעמולתיות , מלל הסברתי ו "אידיאי" כל אלה שחברו יחדיו - העניקו , להשקפתי - תמריצים של סיפוק , חדוות עשייה , אושר "הישגי" כמו " סם חיים " לאבא – יעקב.

הכנס של "אחדות העבודה – פועלי ציון " - "היכל התרבות " בתל – אביב

זכור לי היטב , ולא רק משום שישבתי ליד אבא , סמוך לבמה , האירוע המרכזי הפוליטי שעשה עלי , למרבה הפליאה , אפילו רושם וגרם אצלי למחשבה מעצבת השקפת עולם כאשר לאחר סיום שירותי הצבאי , השתתפתי עם אבא בכנס של " אחדות העבודה " ב " היכל התרבות " בתל אביב המלא מפה לפה. אגב- גם כילד קטן היה לוקח אותי עימו לפעמים 'העירה' שם ישב ושתה באחד מבתי הקפה, במעלה רחוב בן יהודה אז - המנדטורי בירושלים , אבא היה "זולל" עיתונים שעה ש "טרפתי" דברי מתיקה ועוגה . גם בקיץ של שנת 1947 אבא 'ניצל' עבודתו במשטרה הבריטית ובשעת "סיעור המוחות" המדיני כאשר התכנסה בירושלים ועדת " אונסקו"פ " – 'הוועדה המיוחדת

מלון המלך דוד לאחר בנייתו

יצחק טבנקין

של האומות המאוחדות לענייני ארץ ישראל' שהתמנתה לבקשת הבריטים לקבלת חוות הדעת של האו"ם , הביא אותי אבא ל "מלון המלך דוד " לצפות מן הגג לעבר חומות "העיר העתיקה " ואף לראות מי ומי מחברי הוועדה .

ההתכנסות באולם "היכל התרבות " הייתה להערכתי בשנת 1964 .על הבמה ניצב ונאם המנהיג הציוני - הסוציאליסטי והדומיננטי של " הקיבוץ המאוחד " - יצחק טבנקין שהתקרב לגיל הגבורות של שמונים שנה ומעל הבמה ומן הדוכן קרא להבשלת והכשרת המגעים בדבר האיחוד המצופה

בין " אחדות העבודה " ו" מפא"י " שקרם עור וגידים עם הקמת " המערך – לאחדות פועלי ארץ ישראל ". התרשמתי באותה התכנסות מן התיאור המפליג שהקדיש לתהליך הצפוי , לפיו תהיה "אחדות העבודה" מעין " גיס חמישי " - גוף מחתרת – חשאי בתוככי " מפלגת פועלי ארץ – ישראל " על מנת לערער את חוסנה של מפא"י מבפנים , ומאידך עשיית תעצומות

ל "אחדות – העבודה פועלי ציון " . הייתה זאת תקופה סוערת בהיבטים הפוליטיים – החברתיים . ברקע פרישתה ממפא"י של קבוצת "מן היסוד" על רקע הדחת פינחס לבון מתפקיד מזכיר "ההסתדרות הכללית" ומפא"י , וכן הדרישות של ראשיה להעלות את רמת השיח הציבורי במדינת ישראל בשאלות

חברתיות וכלכליות , ואף הציפו הדרישה והנושאים לבירור אידיאולוגי באשר למצבה של מפא"י ההולכת ומתרחקת מציבור העובדים אותו היא מתיימרת לייצג .

עוד קודם לכן בשנת 1963 פרסם יצחק בן - אהרן ממנהיגיה החשובים של תנועת הפועלים בישראל ומהוגי הדעות שלה , את מאמרו הידוע ביותר : " עוז לתמורה בטרם פורענות " שפורסם במקביל בעיתוני מפלגות הפועלים " דבר"; "למרחב " ו " על המשמר " שבו קרא לאיחוד תנועות הפועלים בישראל , אחרת

תתפרק התנועה לגורמים ותיעלם מן המפה הפוליטית . אין פלא שאבא – שמר את המאמר המצוי עימנו היום .

11.1.1963 לחומר לפיקנו יש לשמור

עוז לתמורה - בטרם פורענות

מאת יצחק בן־אהרן

מאמרו של יצחק בן - אהרון ששמר יעקב

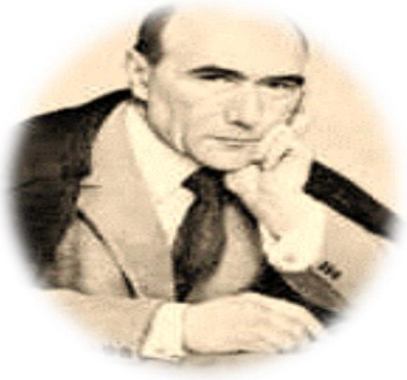
אבא יעקב - הכמיהה למנהיג – לדמות אב מוביל ואף "אלים שהכזיבו"

במבט לאחור קשה לי לאתר מסד אידיאי מקיף שהוביל את אבא לאורך כל השנים . היו שינויים ומהפכים . בארון הספרים המעטים אותם רכש מצאתי את ספרו של האיטלקי איגנציו סילונה (שם העט) "בית ספר לדיקטטורים"

שחובר בשנות השלושים והופיע בתרגום עברי ב–1942 ובו הביע הסופר הפעיל את התנגדותו לכל צורה של טוטליטריות וזכה להד רב בתקופת הישוב

בעברו היה סילונה סוציאליסט והפך לקומוניסט ומברית המועצות אליה עבר להתגורר עקר לשווייץ ופעל במלחמת העולם השנייה נגד שלטון איטליה הפשיסטית . בשנת 1969 זכה ב "פרס ירושלים" לסופרים המתמודדים עם נושאים של חופש הפרט בחברה .

בספרייה של בית הורי גם אנדרה ז'יד הצרפתי שאף הוא התאכזב מן הקומוניזם ,

אנדרה ז'יד מגדולי סופריה של צרפת במאה הזו, נולד בפריס בשנת 1869, [בשנת 1917 נעשה כמין נביא לנוער הצרפתי ודעותיו הלא-מקובלות היו נושא לויכוחים סוערים. הוא זכה לתארי כבוד רבים, ובשנת 1947 הוענק לו פרס נובל לספרות. בשנת 1951 נפטר בפריס והוא בן שמונים ואחת

וכן ספר של ריצ'רד קרוסמן מנהיג מפלגת "הלייבור " הבריטית וידיד הציונות וישראל .

קרוסמן ערך בשנת 1950 את הקובץ " האל שהכזיב " ובו מספרים עוד ארבעה סופרים נוסף לאיגנציו סילונה ואנדרה ז'יד על דרכם לקומוניזם והתפכחותם ממנו.

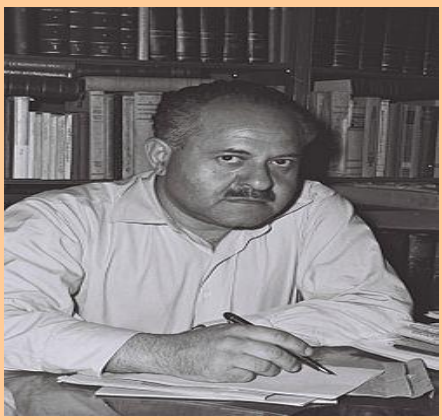
לאבא יעקב ורבים אחרים היו מהלכים שגם בהם מהפך והתפכחות כמו המעבר מהסגידה למפעליו ודמותו של סטלין בעקבות הניצחון של "הצבא האדום" ומפלת היטלר , הערכה והערצה שנבעה אף מרגשות הנקמה בגרמנים בעקבות הטראומה שחוו בשל השמדת בני המשפחות הגרעיניות והקרובים בידי הנאצים וכן תמיכתה הרבה של "ברית המועצות" בשלבי הקמתה של מדינת ישראל . עברו שנים אחדות עד שאבא – יעקב כרמון מתנער ממצג השווא כאשר החל לכתוב בעיתונות באינטנסיביות עצומה על : גורלם האכזרי של אנשי הרוח , התיאטרון , הרופאים היהודים במשפטי הראווה תחת השלטון הסובייטי ועל האשליה בדבר התיישבות יהודית בחבל היהודי האוטונומי - " בירוביג'ן ". מכאן ואילך החל לחפש ולכתוב על

'כל' ניצוץ וזיק של חיים לאומיים יהודיים בספרות , תיאטרון , בקהילה... ובמיוחד ב"מזרח אירופה ".

רשמים ממסע בבירוביג'אן יולי-אוגוסט 1934 מאת אָ. פרלמן. ורשה, 1934. בירוביג'אן הייתה בירת המחוז היהודי האוטונומי שבמזרח הרחוק הרוסי. ארבע חוברות עוקבות, עם מספור-עמודים רצוף, חלק מהסדרה "גראָשן-ביבליאָטעק".

לדעתי הייתה אצל אבא כמיהה לדמות של "מנהיג מוביל" אפילו צורך להערצה. כך היה כלפי משה סנה "האל שהכזיב" כאשר היה במפלגת "השמאל הסוציאליסטי ", ב "אחדות העבודה" האמין ושם מבטחו במנהיגותו של יצחק בן – אהרן .

משה סנה

בימי ילדותו היה זה הסבא "שרגא" מבילסק – פודלסקי ובארץ ישראל רכש הערכה עמוקה לדוד של אימא פנינה והוא : מוטקה אפטייקער – הרוקח מרדכי לוי – סג"ל. את מוטקה כיניתי : , הדוד זיידה " כלומר "הדוד סבא"

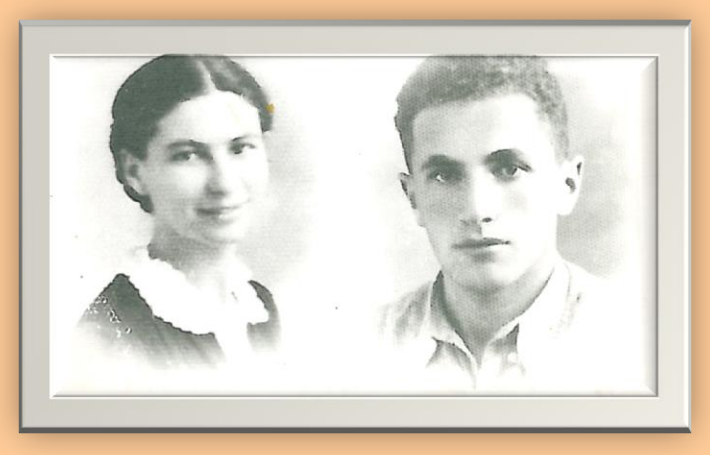

הזמנה לחתונתו של מרדכי לוי הרוקח ב"בתי אונגרן" בירושלים

משפחתה של פנינה הייתה מושרשת מאד בארץ

אבא ואימא - "שנינו ביחד וכל אחד לחוד "

המילים : יהודה עמיחי

"...אופק הים מאבד ספינותיו –
קשה לשמור על משהו עכשיו...
כאה נקוקים אנו לרחמים .
שנינו ביחד וכל אחד לחוד .

ירח מנסר את הצפים לשניים –
בואי ונצא לאהבת בינים .
רק שנינו נאהב לפני המחנות
אולי אפשר עוד הכל לשנות .
שנינו ביחד וכל אחד לחוד..."

יעקב קרמר , עלם צעיר בן עשרים בא לארץ ישראל , קרובי משפחתו בה מעטים. הקן – חיק ההורים גיטל ואליעזר והאחיות צילה וציפורה הרחק בפולין, המשפחה דלה בכלכלת ביתה ורחובות העיירה טעונים בשנאת היהודים שנים אחדות יעקב כבר מחוץ לבית ההורים כאשר למד בגימנסיה העברית בביאליסטוק עשרות ק"מ מהעיירה – בילסק פודלסקי . אבא נשלח ללמוד במכללה -האוניברסיטה במרומי הר הצופים ,

טקס פתיחת האוניברסיטה על הר הצופים

ללא משענת תומכת בממון במאכל , במזור ומשקה . למד שנה – התקיים בדוחק וכצעיר המאמין אולי ,בכוח שריריו ובהשפעת סביבת החברים המשחרת לעמל יצא לעבודה 'מזדמנת' בעבודת "הסבל" בתחנת " אגד " ברחובה הראשי של ירושלים החדשה רחוב " יפו " .

מה נוגות כנראה היו המחשבות והזיכרונות אצל יעקב – הלזה באתי לארצנו ? כמה קשה לי להתרכז בלימודים , מה שלומה ומעשיה של האחות הקטנה , השמנמנה והאהובה צילה ?

האחות הקטנה צילה שנותרה מאחור ונספתה עם יתר בני המשפחה

במה אשלם את שכר הדירה בחודש הקרב ובא? הלוואי והייתי טועם רק עוד מעט מתבשיליה של אימא... האם אבא מצליח למכור מעט ממרכולתו?

פנינה בקיוסק ליד תחנת "אגד"

יעקב (מסומן)-סבל ב"אגד"

על מצבו העגום בירושלים מיעט יעקב ולא רצה לכתוב לבית בגולה ועל כך אבא אליעזר התלונן במכתבו .

סמוך לפתח תחנת האוטובוסים של "אגד " ברחוב "יפו" חנות קטנה – קיוסק למכירת עיתונים , שבועונים, ירחונים וחוברות קריאה . המוכרת אימא – פנינה שטמפר, ילידת "העיר העתיקה" שבירושלים, אביה שלמה מחפש פרנסה באוסטרליה הרחוקה, האם - חיה. כמוה "כאלמנה חיה"

והאח – יששכר כמוהו כ "יתום". מעטים היו ימי האושר של פנינה ורבים מהם היו ימי הרעה .

מעט השנים הטובות - במושבה "חדרה" בשל בית הספר , החברות , המורים הטבע והנוף .

ייתכן והלימודים בסמינר למורות "המזרחי" בירושלים היו בחינת - " מצוות אנשים מלומדה " – שנעשתה מבלי שמאמינים בה , אולי כהרגל ושמא בשל לחץ חברתי , בעוד בנפשה כמהה פנינה למרדנות , ליצירה , לקיבוץ להכשרה אותם מצאה בקבוצת "השדה" ב "ראשון לציון" . הייתה בכך "בשורה" , מימוש תקווה , יציאה 'חלוצית' של "שוברת החומות" מגשימה לפי המיית ליבה של בת למשפחת " שטמפר " . אבל למרות עוז אופייה לא עמד די גופה במטלות – ורק 'הפיסיות' להן שאפה ובהן – בחרה . כך נאלצה פנינה לשוב לירושלים .

פגישת השניים ביחד של יעקב ופנינה היה של שתי נפשות בודדות שהתאחדו לחוויית "היחד" .

אנחנו כבר לא לבד. שנינו כמהים לחום , אהבה , הדדיות וביטחה כך משתקפת התמונה בה פנינה ויעקב – שתי דמויות נאות הצועדות שלובות זרועות ברחוב "המלך ג'ורג" בירושלים .

פנינה ויעקב

אבא ואימא

שניהם תאבי המילה הכתובה ולקריאה. אבא לעיתונים בעיקר, אבל לא רק , ואימא - לספרים.

דוברים ושולטים היטב בעברית ואף דמיון רב בהגיית היידיש המדוברת בפי שניהם.

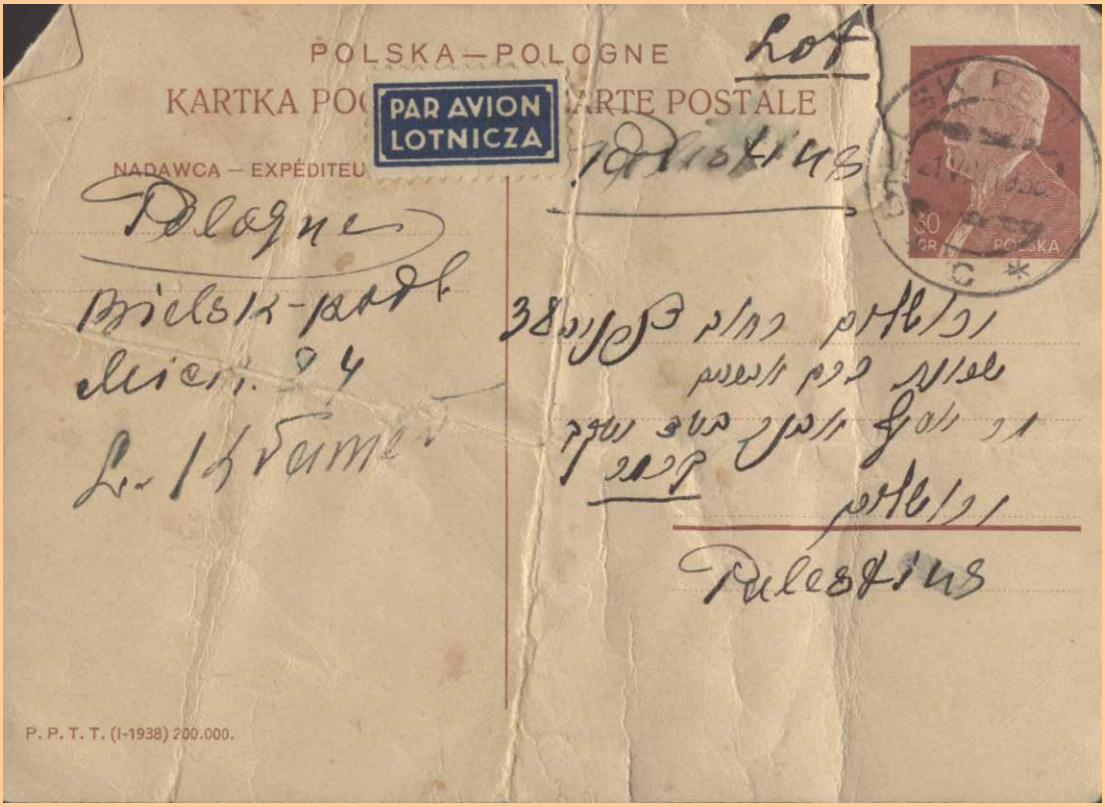
ובאשר לרומנטיקה - המשיכה ואהבה אף בין בת המזרח – העיר העתיקה והעולה החדש.

גם כל אחד "לחוד". הגימנסיה העברית בביאליסטוק , תכניות לימודים שונות, ילדות ונערות של בן העיירה , התרבות והשפה הפולנית...למול פנינה – הבוגרת יותר בשנים ובניסיון החיים .

השניים זקוקים לאהבה לפני המחנות, יעקב לליטוף , לחיבוק לאהבת אחות ואם ואישה .

אבא לא היה מן האיתנים בבריאותו , "הגיבור - הסבל " בעל כורחו ומעל ליכולתו , רדוף מחלות : דלקות ,גם של מעיים וקיבה, לב שלא תמיד חזק ויתר הלחץ דם...אימא פנינה טיפלה , טיפחה , ופינקה

והעניקה ממה שידעה מאביה והדודים הרוקחים , ואולי הכתה על חטא שהזניחה את אימה

גלויה שנשלחה מבילסק רחוב מיצקביץ 94 (84?) מאביו של יעקב

בגלויה הוא מביע דאגתו וכעסו על כך שאינו כותב מספיק

החולנית - שמא בשל התרסה , כעס ומרדנות , ואת יששכר האח הכחוש שבוודאי היה ראוי לחיזוק גרמיו – עצמותיו . ייתכן ואימא וגם אבא ציפו בחיי הנישואים למנת יתר של " תגמולי –פינוקים " מן החסר ובמקומם 'התמלאתי'

אני ... אימא הרעיפה עלי "הבן היחיד" את חום האהבה המפנקת , עשתה את כל מה שיכלה וידעה וזאת על רקע אימות המלחמה העולמית השנייה , בצל

"השואה" שגדעה את מרבית משפחת אבא , את סבא וסבתא , הדודות ובן הדוד...החורבן העצים אצל יעקב את עוצמת הבדידות – הגלמודיות ומזערה הבאת הרננה אל חיי היום יום .

אבא היה איש של מאבקים ורעמים , קנאי לדעותיו והשקפותיו , קשה למדי לפשרות ומוכן להקצנות בדעה , הבעה ואף בעשייה. היה גם "מתמיד" , חרוץ, אמין , ועם חלוף השנים התפייס והתרכך .

אימא גם היא הייתה לפעמים עקשנית " כמו פרד " ואזי – לא מתפשרת , שיחתה הייתה קולחת אבל היו ימים שהתחלפה ב "קול דממה " .

מבחינה רגשית , אולי לא תמיד זכיתי בילדותי ונערותי ב "כיפת ברזל" אבל נהניתי עד מאד מ "מרחב מוגן " שהיה : אוהב - מרופד - שומר- עוקב – דואג .

לפרקים דמו הורי יעקב ופנינה למאמר : " ברזל פוגש בברזל " אבל מיד ובסמוך היו אוהבים ,רוגעים , שלווים והתארכו ימי "ההפוגה" .

לא הייתי נוכח , אף לא " זבוב על הקיר " ליד מיטת חוליו , בלילות ימיו הספורים והאחרונים של אבא יעקב .

אימא פנינה ישבה לידו והחזיקה בידיו לאורך כל הלילה בשעותיו האחרונות בבית החולים בטרם קיצו - הוודאי ממחלת " האוריאה " – מחלת הכליות – המכלות .

הם - הורי פנינה ויעקב , בוודאי פתחו מסגור ליבם וקראו בדברים והגיגים.

את " ספרי הזיכרונות" של שני ימי חייהם.

.

מעיזבונו של יעקב

1972–1948

יעקב איש הספרא-מאמרים - 1948-1972

הקדמה

(הייתה משולבת גם בפרק קודם על חייו של יעקב)

אבא כתב הרבה מאד לעיתונות . החל מ "דבר ירושלים" (עיתון עיתונאי ירושלים של העיתון "דבר" בימי מלחמת העצמאות -בתקופה שהקשר עם תל אביב היה בלתי אפשרי עקב המצור). והמשך ב"מועצת פועלי ירושלים" ובפרסומים של הסתדרות הפקידים ושל מפלגת מפ"ם ואחרי כן -

בשבועון " שמאל " .

מאמצע שנות החמישים עד סמוך למותו כתב בהיקפים רחבים ב "למרחב" העיתון של מפלגת "אחדות העבודה" בטורים : " מהעולם היהודי " ; ב " טור אחרון "...רשימות רבות הודפסו ב "משא" – המוסף הספרותי של העיתון וגם ב"ג'רוזלם פוסט " .

שם תורגמו הרשימות ע"י המערכת לאנגלית והופיעו תחת השם : " נ . שרגא" דהיינו הנכד של שרגא שהוא הסבא של יעקב - פייבל דער ריבלער מבילסק פודלסקי .

אבא כתב גם ב "מן היסוד" ופרק זמן ב "כלכלן" לענייני משק וכלכלה . רשימות בודדות הופיעו ב "מעריב" , ב "ידיעות אחרונות" ובעיתון "דבר" – עם התמזגות "למרחב" עם "דבר" .

הכתיבה הייתה חלק מהותי ומרכזי בחייו . עם הנץ החמה היה משכים וסוקר את עיתון הבוקר - ומה רבה הייתה שמחתו על כך שבאותו יום התפרסמה רשימה מפרי עטו .

יעקב כתב מאות רשימות הללו נשארו בעיזבונו , כתובות במחברות ובדפים . הכתבות שהיו יותר מרכזיות וחשובות בעיניו אף הודפסו . כל הקטעים מן העיתונים נשמרו וסודרו על ידי לפי שנים וחודשים .

אבא חתם במגוון רחב של זיהויים : יעקב ; י . בן אליעזר (אליעזר – לזכר אביו) ; shraga . n

(הנכד של הסבא – שרגא) ; יעקב כרמון ; כרמון ; כר ; כ – ן ; י . כ – ן ; י . בן מיכל (הכוונה כנראה מיכיל שהוא שם סבו השני) ; סופר "למרחב" וגם ללא שם שזיהיתי את חלקם כאשר ערכתי השוואה עם עשרות המחברות והיומנים שבכתב ידו .

יעקב היה " חלוץ " ו "מגשר " בשנות החמישים והשישים בכך שהביא לידיעת הציבור הישראלי " ד"ש" ומידע עדכני על הנעשה בקיבוצים היהודיים במזרח אירופה ובמיוחד ב "ברית המועצות "ו "פולין " החקוקה בליבם של ישראלים רבים . למעשה שימש אבא ל "פה" של "יהדות הדממה" וזכה לראות את תחילתה בראשית שנות השבעים של "יהדות התקווה" .

הרשימות הקיפו גם קיבוצים ומרכזים יהודיים נוספים .

יעקב אסף מקורות , קרא בספריות , סיכם , חקר וראיין .

המקורות העיקריים היו עשרות עיתונים ,כתבי עת וביטאונים שהופיעו בעיקרם במזרח אירופה וגם בארצות הברית ובריטניה . ערכתי רשימה מפורטת ומלאה של כשישים מקורות מהם שאב נתונים .

לתיבת הדואר בביתנו היו מגיעים כסדרם ה "פאלקס שטימע" בעברית : "קול העם" , העיתון היהודי בשפת היידיש שיצא לאור בפולין . את בן משפחתו הקרוב של העורך הרש סמוליאר הכרתי היטב בשנות עבודתי כסטודנט במשרד החינוך בירושלים . וגם ה " סובייטיש היימלאנד " – ' מולדת

סובייטית' הירחון הספרותי הסובייטי בשפת היידיש החל משנת 1961 ואף ה "קולטורה" מפולין .

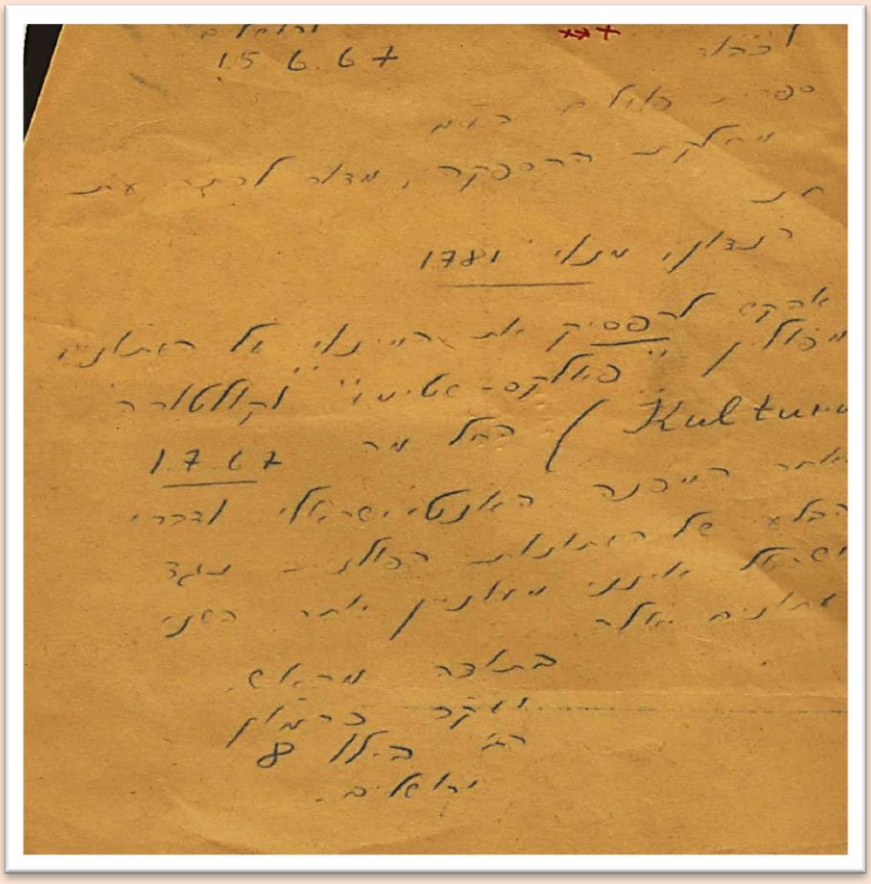
העיתון המסקרן והייחודי עבורי יותר מכל בשפת יידיש היה מבירוביג'ן ושמו בתרגום : " כוכב בירוביג'ן " , של המחוז היהודי האוטונומי ברוסיה שהוקם בשנת 1934 ע"י השלטונות הסובייטים השפה הרשמית בו הייתה היידיש . האוטונומיה היהודית עברה תהפוכות במהלך השנים .

בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה הגיע מספר היהודים לשליש מאוכלוסיית המקום אבל לאחרונה פחת מאחוז אחד ורק כאלף יהודים.

יעקב - עמדה לאומית ציונית

מעניין במיוחד המכתב ששיגר להוצאת הספרים בישראל – ספקית העיתונים מפולין .

המכתב מיוני 1967 מייד לאחר " מלחמת ששת הימים " . יעקב מבקש להפסיק לאלתר – מייד וללא כל דיחוי את המינוי על הזמנת העיתונים מפולין וזאת בשל: "האנטישמיות ודברי הבלע שהושמעו בפולין כנגד ישראל בעקבות 'מלחמת ששת הימים'..."

הבקשה להפסקת המנוי

הכתיבה עבור אבא יעקב

הכתיבה בלהיטות המרובה שאפיינה את יעקב הייתה ביטוי , להבנתי לכמה היבטים .

1. כלי לביטוי יכולת אישית , מילולית, הצהרתית חווייתית והישגית .
2. תיאורי הווי יומיומי ודמויות כמו ברשימות מימי "מלחמת העצמאות" .
3. פורקן למתיחות יומית ותחליף להשפלה מקצועית שראה בעבודתו בשירות המדינה .
4. התרפקות ושחרור של געגועים עזים למשפחה , לבית , לעיירה - "בילסק פודלסקי" ועל כך גם בקטעים הרבים שכתב בספר ה "יזכור " לעיירה .
5. התערות בחברה הישראלית ולדוגמא עבודתו המושקעת בספר הנוטרים "לאש ולמגן " .
6. הזיקה המעמדית והחברתית , התרבותית יהודית והישראלית .

" פרסמתי ", כתב אבא , " בעיתונות " תנועת העבודה " במשך שני עשורים מאות מאמרים ורשימות על נושאים פובליציסטיים וביקורת ספרותית ..."

יעקב הרבה לכתוב ב "משא " ובעיתון "ג'רוזלם פוסט " .

ביקורות על ספרים , חלקם היו מגיעים לביתנו לצורך הרשימה .

לעיתים היה מתרגם ואפילו ניסה כוחו והתחיל בתרגום ספר על : "יאנוש

קורצ'אק" היהודי – פולני , הרופא , הסופר , המחנך והוגה הדעות החינוכי שהפך לסמל היסטורי לאומי ומופת חינוכי . כמנהל צעד בראש יחד עם חניכי בית היתומים אותו ניהל בגטו ורשה להשמדה ב "טרבלינקה" .

הכתיבה על תפארתה ובמיוחד חורבנה של יהדות פולין ,על בתי הכנסת , העיירות , תיאטרון היידיש ,מנהיגים , מדינאים , מחתרות , תנועות הנוער , סופרים , משוררים , שחקנים והקשרים לישראל היוותה אף דיאלוג עצמי עם מצוקות והדחקות וזיכרונות מימי הילדות , הנערות והבחרות בטרם תקופת "השואה" ובמיוחד אחריה .

אהבה רגשית וגעגועים עולים ברשימות המקומיות על "היישוב הישן " אותו הכיר מן "העיר העתיקה" וכן שכונות בירושלים כמו "מאה שערים".

במכתבים למערכת במדור " קוראינו כותבים " התבטא בדבר הנחיצות של הסולידריות החברתית –מעמדית , הביע משאלה לאיחוד מחנה הפועלים אשר תעצים כוחו וקולו במשק ובכלכלה , כתב בעד הצורך במיסוי פרוגרסיבי ... רשימות אחדות הקדיש לנושא " שכונות המצוקה " בירושלים . כמו על " הקטמונים " .

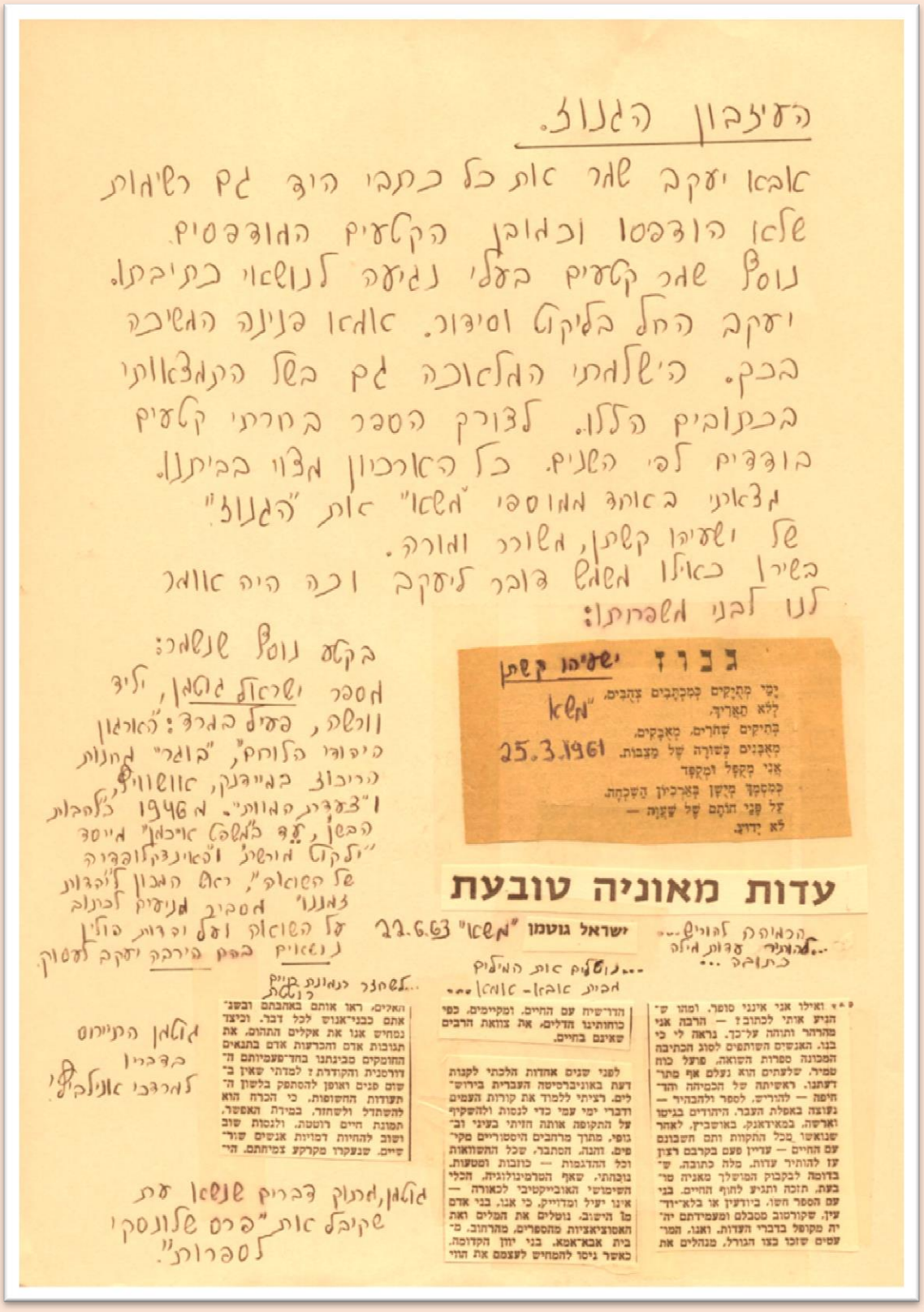
ביומניו הספיק אף לכתוב על תנועת המחאה " הפנתרים השחורים " עליהם , לאחר שנפגשה עימם , אמרה גולדה מאיר : "הם לא נחמדים" . בתקופת עבודתו ב "מועצת פועלי ירושלים" צועד יעקב בראש תהלוכת " האחד במאי" הצועדת בסך ברחוב "המלך ג'ורג' " .

בראשית שנות החמישים עדיין הייתה משמעות רבה של שילוב עוצמה ותוכן ביום חגם ותהלוכתם של "הפועלים" .

אבא כתב על "עמלי היום" . על 'מדביק המודעות' , על 'פועלי הבניין' , וברשימה 'חודרת' ומעניינת על עובדי המוסד "יד ושם" היוצאים כ' אחד האדם' עם בוקר מביתם אל תחנת האוטובוס ומשם אל מרומי "הר הרצל" ובניגוד הנורא לשלוות הבוקר והבית - 'הפגישה' בעבודה עם הזוועה העומסת על כתפיהם נטל רוחני כבד מנשוא .

ב "ימי הזיכרון לשואה ולגבורה" הופיעו רשימות נרחבות שכתב אבא יעקב על שרידי ולוחמי גטאות ,פרטיזנים וארגוני לוחמים .

לצורך ספר זה על אבא יעקב ערכתי מבחר מכל הדברים שהתפרסמו , ערוכים לפי סדר השנים .

הערכון הגנוב.

אמנו יקבל שתי אות כל כתבי היד גם רשימות שלנו הודפסו וכמובן הקטעים המודפסים. נוסף שתי קטעים בעלי נגיעה לנושאי כתיבתו. יקבל החל בלקוט ומיבוב. אמנו בניגה הגיבה מבבק. הישלחתי המלצוכה גם בשל התאבדותו מכתובים הללו. לצורך הספר בחרתי קטעים מודפים לפי השנים. כל הארכיון מצוי בביתנו. מצאתי בארוח מחוספי "משא" אות "הגנוב" של ישעיהו קשתן, משורר ומורה. בשירו באולו משתף פובר ליקבל ובה היה אומר לנו לבני משפחתו:

בקשה נוסף שנשמר:
מספר ישראל גוטמן, ליד ווילה, בשל בקשה: "הארגון היהודי הלוחם", "בונר" מחנות הריכוז בג'רמנק, אושוויץ, בלהבות ה"צפרדעי האדום". מ 1946 בלהבות הבטן, בף במשפט ארכאן" מיסד "לקוט מוסיף ו"האינציקלופדיה של השואה", רחם האגון לנקודות נאנגו" מספיק מעיפים לבתוב על השואה ועל ופרות פולין ובשאים בפה בירבה יקבה למסוק

ישעיהו קשתן

גבר

נָפַל תְּחָנִים מְכֻתָּבִים צְהֻבִים,
לְלֹא תַּאֲרִיךְ,
קְחִיקִים שְׁחֹרִים, מְאֻבָּקִים.
מְאֻבָּנִים קְשׁוּרָה שֶׁל מִצְבוֹת.
אֲנִי קָשָׁל וְקָשָׁר
בְּמִקְדָּד מִקְשָׁן בְּאַרְכִיוֹן הַשִּׁכְחָה
שֶׁל פְּנֵי תֹּהוּ שֶׁל שְׁנָיָה —
לֹא יָדוּעַ.

"משא" 25.3.1961

עדות מאוניה טובעת

ישראל גוטמן "משא" 22.6.63

...נושלים את המלים
מביית אובדן- אומנו...

...הכאוכה לבוריש...
...שלהאלי שדות מילה
בתוכה ...

...משפחה נעדות בניה
בשואת

גוטמן הניירוס
בשבוי
למרבי אנגלה!

האלים, ראו אותם באהבתם ובשנאתם כבני־אנוש לכל דבר. וכיצד נמחים אנו את אקלים התהום, את תגובות אדם והכרעות אדם בתנאים הזוטקים סביבנתנו בחד־פעמיותם ה דרמטית והקודדת? למדתי שאין בי שום פנים ואופן להסתפק בלשון ה תעודות החשופות. כי הכרה הוא להשתדל ולשחזר, במידת האפשר, תמונת חיים רוטטה, ולגטות שוב ושוב להחיות דמויות אנשים שוב־ שיים. שנעקרו מקרקע צמיחתם. זה

הדו־שיח עם החיים, ומקיימים, כפי כוחותינו הדלים, את צוואת הרבים שאינם בחיים.

לפני שנים אחדות הלכתי לקנות דעת באוניברסיטה העברית בירוש־ לים. רציתי ללמוד את קורות העמים ודברי ימי עמי כדי לנסות ולהשקיף על התקופה אותה חזיתי בעיני וב־ גופי, מתוך מרחבים היסטוריים מקר־ מים, והנה, הסתבר, שכל ההשוואות וכל ההדגמות — כולבות ומשעות. נוכחתי, שאף הטרמינולוגיה, הכלי השימושי האובייקטיבי לכאורה — אינו יעיל ומדויק. כי אנו, בני אדם מן היישוב, נוטלים את המלים ואת האסוציאציות מהספרים, מהרחוב, מ־ בית אבא־אמא. בני יומן הקדוכה. כאשר ניסו להמחיש לעצמם את הזוי

ואילו אני איננני סופר, ומהו ס־ הנגיע איתי לכתוב? — הרבה אני מהרהר ותוהה על־כך. נראה לי כי בנו. האנשים השותפים לסוג הכתיבה המכונה ספרות השואה, פועל כוח עמיר. שלעתים הוא נעלם אף פתרי דעתנו. ראשיתה של הכמיהה הזד־ חיפה — לזוגיים, לספר ולהבחיר — נעוצה באפלת העבר. היתודים בגישו וארשה. במאידאנק, באושביץ, לאחר שנאשר מכל התקוות ותם השבוגם עם החיים — עזיין פעם בקרבם רצון עז להוחיר עדות. מלה כתובה. ס־ בדומה לבקבוק המושלך מאניה סר־ בעת. תזכה ותגיע לחוף החיים. בני עם הספר חשו. ביודעין או בלא־יודי עין. שקורטוב מטבלם ומעמידתם יה־ ית מקושל בדברי העדות. ואנו. הסרי עמים שזכו בצו הגורל. מנהלים את

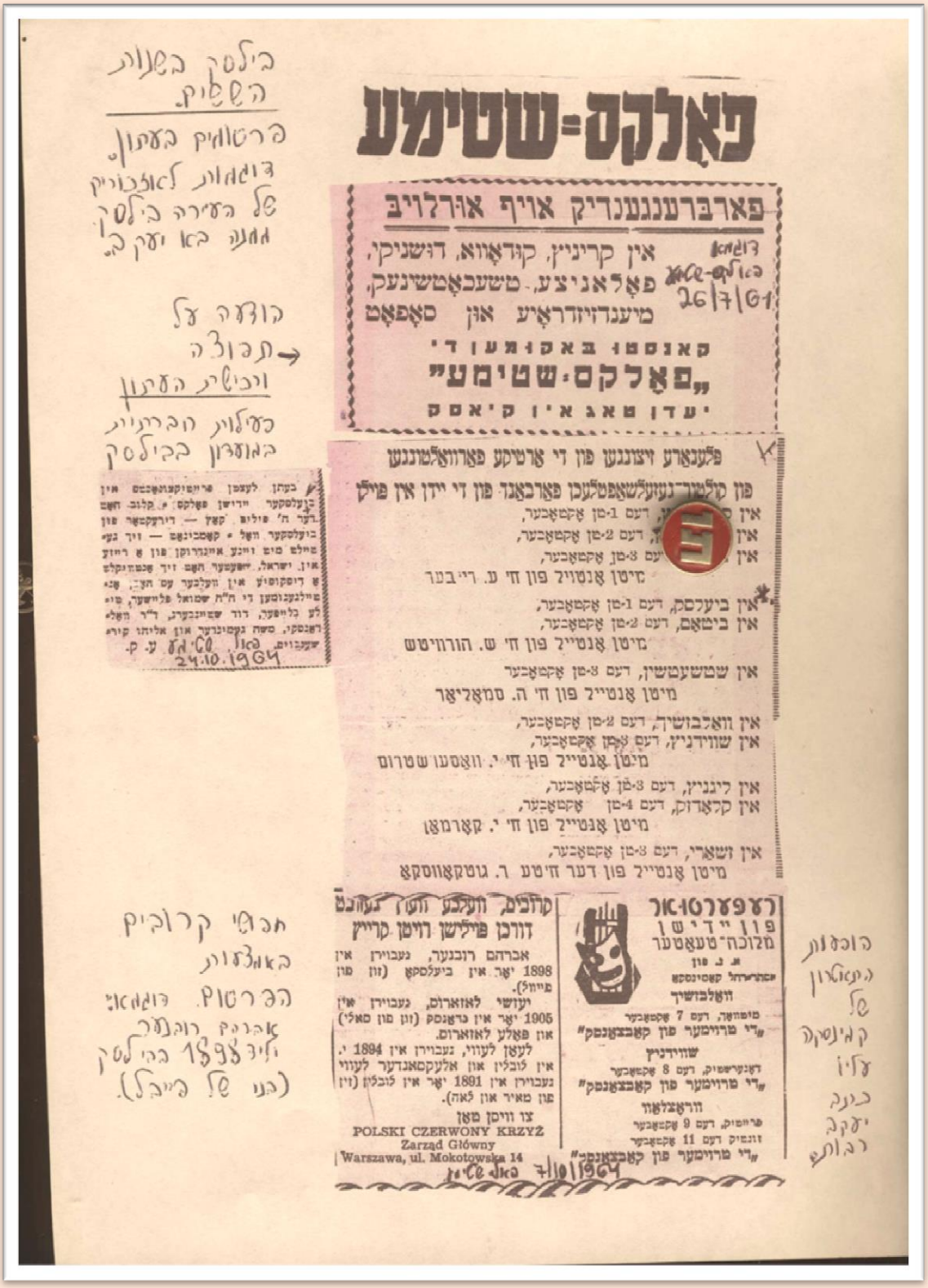
קטעים רבים הבאנו בספר זה .

<u>מבחר כתבי עת אותם קרא יעקב ובעקבותיהם נכתבו כתבות על העולם היהודי</u>

כאשר סרקתי הדפים הראשונים נתגלגלה לה למשטח הסריקה סיכה קטנה (תו) המייצגת את מפלגת "אחדות העבודה" .

בתחילה חשבתי לסרוק דפים אילו מחדש אך לאחר מכן חשבתי שהופעה זו היא סמלית מאד ומייצגת את עומק הקשר שהיה ליעקב לחיים הפוליטיים

פאלקס-שטימע

פארברענגעניק אויף אורלויב

אין קריניץ, קודאווא, דושניקי,
פאלאניצע, טשעכאטשינעק,
מיעניזוזדראיע און סאפאט

פאנסטו באפומעו ד'

„פאלקס-שטימע"

יעדן טאג א'ן ק'אסק

פלענארע ויצונגען פון די ארטיקע פארוואלטונגען

פון קלאסטער-נעזיעלשאפטלעכן פארבאנד פון די יידן אין פויל

אין [illegible], דעם 1-טן אקטאבער,
אין [illegible], דעם 2-טן אקטאבער,
אין [illegible]עם 3-טן אקטאבער,
מיטן אנטייל פון חי ע. ריבבער

אין ביעלסק, דעם 1-טן אקטאבער,
אין ביטאם, דעם 2-טן אקטאבער,
מיטן אנטייל פון חי ש. הורוויטש

אין שטשעטשין, דעם 3-טן אקטאבער
מיטן אנטייל פון חי ה. סמאליאר

אין וואלבושיק, דעם 2-טן אקטאבער,
אין שווידניץ, דעם 3-טן אקטאבער,
מיטן אנטייל פון חי י. וואסעו שטרום

אין ליגניץ, דעם 3-טן אקטאבער,
אין קראקוב, דעם 4-טן אקטאבער,
מיטן אנטייל פון חי י. קארמאן

אין וושאר, דעם 3-טן אקטאבער,
מיטן אנטייל פון דער חיטע ר. גוטקאווסקא

בעתן לעצטן פרייזקאנפליקט אין בלעלסקער ירושן פאלקס־קלוב. חשם רעה ח' פויליא קאץ — רירעקטאר פון בויעלסקער חשל • קאסכינאם — זיך בעי מילא סים ויכוח איבערוקן פון ש ריוץ אין ישראל, יאשעער חשם זיך שטודיקלט ש דיסקוסיע אין וועלבער עס תיי, שי מיילגעוואנען די ח"ח שמואל פליישער, פוי לע כליאשע, דוד שפיבערג, ליר חשלי ראבסקי, משה קסיבערער און אליהו קירי שטעוויים. פאו 24.10.1964

ראפראטואר
פון יידישן מלוכה־טעאטער
ג. נ. פון
אמעריקאל קאסינסקא
וואלבושיק
פויהויף, רעם 7 אקטאבער
„די פרוימער פון קאבצאנסק"
שווידניץ
דאנערשטיק, רעם 8 אקטאבער
„די פרוימער פון קאבצאנסק"
וריאצלאוו
פרייטיק, רעם 9 אקטאבער
זונטיק רעם 11 אקטאבער
„די פרוימער פון קאבצאנסק"

קהלים, וועלבע וועט געהאלט זוכן פוילשן ווטן קרייץ

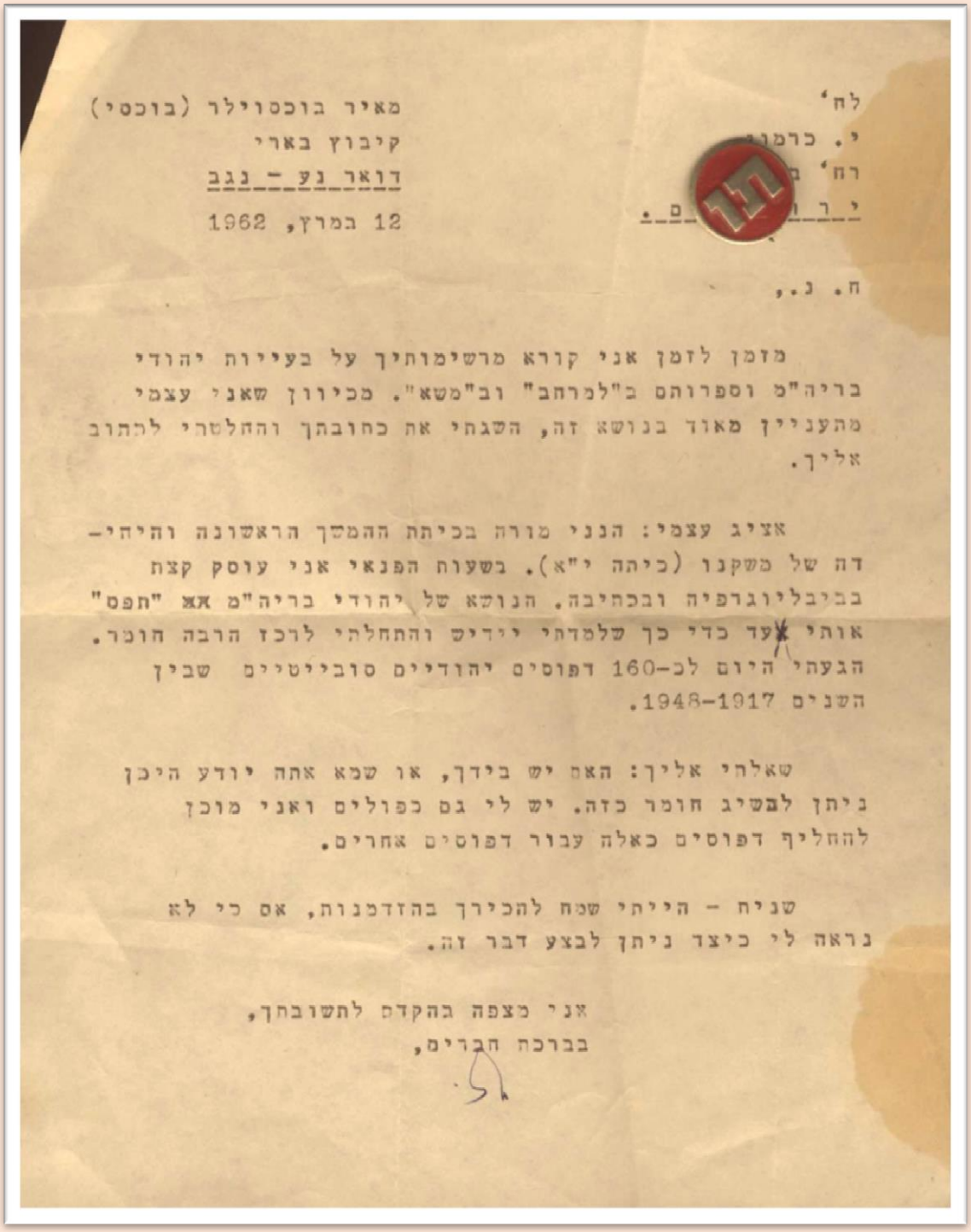
אברהם רובנער, געבוירן אין 1898 יאר אין ביעלסק (זון פון מיכל).

יעזשי לאזאראס, געבוירן אין 1905 יאר אין בראנסק (זון פון מאלי) און פאלע לאזאראס.

לעאן לעווי, געבוירן אין 1894 י. אין לובלין און אלעקסאנדער לעווי געבוירן אין 1891 יאר אין לובלין (זין פון מאיר און לאה).

צו ווענדן זיך:
POLSKI CZERWONY KRZYŻ
Zarząd Główny
Warszawa, ul. Mokotowska 14

פאו 7/10/1964

מאיר בוכסוילר (בוכסי)
קיבוץ באר
דואר נע - נגב
12 במרץ, 1962

לח'
י. כרמון
רח' ב
י ר ו ש ל י ם.

ח. נ.,

מזמן לזמן אני קורא מרשימותיך על בעיות יהודי בריה"מ וספרותם ב"למרחב" וב"משא". מכיוון שאני עצמי מתעניין מאוד בנושא זה, השגתי את כתובתך והחלטתי לכתוב אליך.

אציג עצמי: הנני מורה בכיתה ההמשך הראשונה והיחידה של משקנו (כיתה י"א). בשעות הפנאי אני עוסק קצת בביבליוגרפיה ובכתיבה. הנושא של יהודי בריה"מ את "חפס" אותי עד כדי כך שלמדתי יידיש והתחלתי לרכז הרבה חומר. הגעתי היום לכ-160 דפוסים יהודיים סובייטיים שבין השנים 1917-1948.

שאלתי אליך: האם יש בידך, או שמא אתה יודע היכן ניתן להשיג חומר כזה. יש לי גם כפולים ואני מוכן להחליף דפוסים כאלה עבור דפוסים אחרים.

שנית - הייתי שמח להכירך בהזדמנות, אם כי לא נראה לי כיצד ניתן לבצע דבר זה.

אני מצפה בהקדם לתשובתך,
בברכת חברים,

התעניינותו של יעקב הפכה אותו למומחה במיוחד בנושאי יהדות ברית המועצות

פאלקס-שטימע

ארגאן פון קולטור-ליגע פאר פאלק פון דער איין שוילן

נומער 141 (3061) דאנערשטיק, דעם 10 סעפטעמבער 1954 Warszawa czwartek 10 września 1954 XIX יאר

פארווערטס

Wednesday, October 9, 1968

Forward

ארבעטער
פון שלץ לעגדער
פאראיינגט
זיך

שעהן וואכעמער: ביז 70 גראד.

1968 ,9 מיטוואך, אקטאבער 12 Pages PRICE TEN CENTS

Reconstructionist

A JEWISH BI-WEEKLY

NOWA

Cena 2,70 zł

Warszawa, 6 listopada 1960 r.

PROLETARIUSZE WSZYSTKICH KRAJÓW, ŁĄCZCIE SIĘ!

KULTURA

Nr 45 (554)

פריאָנעס פרוין

November 5, 1969

No. 356(S)

TH IMAGE OF ISRAEL IN THE SOVIET PRESS AND RADIO

From "Sovietskaya Moldavia" - September 21, 1969 (Kishinev, daily, in Russian)

"WHAT WORRIES THE DISTADRUTH BOSSES" - by V. Golubev (APN), is an article on the success of the Israeli Communist Party (Rakakh) in the recent Histadruth elections, in spite of all the efforts to silence the communists. Golubev explains this by the dissatisfaction of the average Israeli with the Histadruth leadership, due to its pro-government, expansionist policy and due to its failure to protect the true interest of the Israeli workers. Golubev writes: . . .

לקורות וסכרות היסטוריות
שקיבו יעקב כרחון-
בכתב - השקיע באקורות שעות רבות יוק.

קורות העתונאים היהודיים

CHRONICLE OF JEWISH JOURNALISTS

זשורנאליסטן־בראניק

ייִדיש

ג' בסיון תשכ"ו
22.5.1966

10

בתוכן:

העתונות היהודית בווארשה
בהשתתפות:
מ. אסף, נ. מייזל, ש. יודיזה,
ד. פלינקר, מ. גרוס־צימרמן,
ש. וולקוביץ, מ. רון, מ. פרנר,
ה. יוסמוס, צ. וילברברג, א. סד־
לצקי, א. רמבה, ל. ביין

*

העתונות היהודית בפולין
וברוסיה והשפעתה על
התחיה הלאומית
י. גרינבוים

*

עם חיסולו של עתון
„הבוקר"
י. איזנברג

*

יהדות מונטריאול מתאבלת
על מותו של הסופר־העתונאי
מ. גינזבורג ז"ל

פתח־דבר

גליון „קורות" הנוכחי מוקדש כולו לזכרונות על העתונות היהודית שהופיעה בווארשה עד פרוץ מלחמת העולם השניה, אותה עתונות שעיצבה ושיקפה את חיי הקיבוץ היהודי הגדול והמיוחד במינו בתולדותינו עד ימי השואה הנוראה ואשר מבחינות רבות שימשה אֵם לכל העתונות היהודית בעולם, כולל העתונות העברית בארץ־ישראל.

מיום הקמתה של הלשכה העולמית וייסוד „קורות" שקדנו לאסוף פרטים על תולדותיה של העתונות היהודית בעולם מפי מייסדיה ועובדיה, כדי להציל מן האבדון חומר היסטורי רב־ערך. במסגרת איסוף זה כינסנו יחדיו לערב זכרונות את שרידי העובדים והעורכים של העתונות היהודית בווארשה ור־ שמנו מפיהם: עובדות, קוריוזים והערכות על עתוניהם, עורכיהם ומ־ אבקיהם ההיסטוריים. היתה זו רק התחלה צנועה של עבודת האי־ סוף והכינוס המחכה לנו בעתיד.

יהודים בווארשה קוראים עתונים יהודיים

בטרם הספקנו להר־ ציא חוברת זו לאור נפטר באופן פתאומי חברנו נחמן מייזל, אשר השתתף בערב המוזכר בציון מלחמ־ תם של אנשי העט היהודיים בווארשה נגד סגירת בתי הספר הי־ הודיים ע"י השלטונות אחרי מלחמת העולם הראשונה.

יהי זכרו ברוך!

המערכת

ערוך ע"י: מ. אסף, א. צימוקי, י. איזנברג, מ. חלמיש וא. שדלצקי.

מרכז המערכת: שאול רז

<u>דבר ירושלים</u>

מלחמת השחרור-יעקב במשטרה הצבאית ואחר כך במשטרת ישראל

הניתוק מתל אביב הביא את עיתונאי העיתון "דבר" להוציא עיתון מיוחד לירושלים "דבר ירושל ים" ויעקב מפרסם בו ידיעות

הקלסים הראשונים של יעקב מ- 1948
ב"דבר ירושלים". הקלסים מאפיינים כיניבנו "מאוכ..."
בקלסר, במאמר, דאגות יומיומיות בענף הירקות ואבן בדד ומפענח.

דבר בעתו

1948 יולי 27-26

דבר ירושלים
26 יולי 27 אוגוסט 1948

רחב של המילה אינם משתקפים בו. פה ושם המצא בו רשימה על מערכות פועלים במפורט ללא ריכוז במדור קבוע. לכל תביעת שיטור עונים לך האחראים לעתון, שקצורה היריעה. אם כי בזמנו, על אף קוצר היריעה, לא נמנע ממני כמעט „דבר" לדעת את כל פרטי ההבתרה של הרב אונטרמן בתל־אביב.

לזאת המצב הזה שמחתי להוסיף „דבר ירושלים", לא מחמת מחסור ורב בעתונות־הערב. תקותי שכייתנו יהיה — פנימה. לציבור. תנתן ההזדמנות לאיש השורה להביע ולדעת את הנעשה בתנועתינו בתוך עירנו. רצונו של הקורא לא קופוניקסים יבשים על ישיבות וחיתים ונערכים. אלא תמצית ממצה על הנשמע והנעשה במוסדות. העתון חייב להיות גשר חי בין הציבור למוסדותיו. כל השטר ממקומות ה־ עבודה ומהמוסדות־התנועה יש לרכז במדור מיוחד. מדור פועלי ירושלים. חזקה בגליון יום ששי, בו חמשי ה־ פועל מסדרותיו היום־יומיים.

אם בדרך זאת נלך תושג בה ברכה רבה לעיתון ולציבור הפועלים כאחד.

י. קרמר

דבר ירושלים
13.8.48

מן הצד

הערות ותגובות

המגה מספר א. הושבי ירושלים נוש־ מים לרווחה. פני רבים ליצחה. מן העיר. עיניהם נשואות ל„עזרה ירושלים". שם הס־ דר פועלה. כל שיד לו בין המסובים משיג את מבוקשו. בבניני המוסדות הלאומיים מר־ קוח. הייתכן ? המדינה מתארגנת וקמה. ואי־ לו שמסרו את דמם וחלבם למענה נשארו מחוצה לה. ופבלי לחכות להשיבה הגורמים המעוניינים. תחלו הדרישים להקרים — להס־ תיר. מי ברוב צבאי ומי באורחי עזבו את ירושלים..

בחלי המוסדות השותאי לראות חזיון מראי זה. ורק כאשר חלק ניכר מפעבדי המוסדות נפי בדרך „בהמתי". הוסיף בירד־ שלים העיר מובדר המשפלה ועדך אוכלוסיה של חלק מן השארים של המנגנון. ושני רבים מן הנשארים אומרים קודות ונעגעים.

יעקב קרבי

הוא הזמין אותה לנשפים. למסיבות לשע־ שועים. והיא שיננה שמה ללילי. כך נמשך כמה חודשים. ואחר כך קם והלך לו. והיא נשארה.

דרך חזרה לא מצאה. והתגלגלה למדרגן. ומאז אפשר היה למנוש אותה בבתי סלון מפוקפקים בעיר. ובמקומות המוזמנים ל־ שוערים וחילים בריסק.

לפני כמה ימים נפגשתי באחד מרחובות ירושלים. פניה מקומטים וחיוורים. אבל סימני חן עוד נברים בהם. היא שאלה אותי בקול חנוק:

— היש עוד בשבילי דרך חזרה לחיים ? היכולה אני להתחיל הכל מחדש ? היכולה עוד אחת כמוני להיות אזרח במלוא ? הרי רק הם אשמים ! הם ריפו אותי, התקלקל בי האני האמתי לגמי.

האני עניתה :

אל תתיאשי, לאה. את יכולה לחזור. זה מולדה משתמרת ביסורים, והיא צריכה לכל אחד ואחד מאתנו. ואם רצונך חזק והשלמתך נחרשה. את יכולה לנסוע עם העבר ולהתעהל הכל מחדש. כי את היית קלה דעת. אבל הם היו האשמים.

בן־אליעזר

13.8.48

הוא היה שוטר בריטי

הוא היה שוטר בריטי באחת מתחנות המשטרה בירושלים באזור יהודי מהוי. עבד בעבודה ביומיות. אשר לריטיש לא היתה כל בישה אליו. ביחד וחילל אותנו לא מעט.

לפתים תכופות היה מיפע בתחנה מכרי שם. במוסקים של כמה בחי־פרוה בעיר ר־ פים עוד כמה כפף נשאר חייב. גם הוא היה מדבר ערבית על בוריה. הקללות ה־ ערביות היו יוצאות מפי בפבמא חבדוני מהיר.

בבקרה ראיתיו השבוע בחברת שיטרים נבאים. הוא לא נסע לאנגליה ב־1 במאי. היא נשאר ב„שירות" של חברת החשמל...

בן אליעזר

דבר ירושלים
18.8.48

הם אשמים

היא נולדה באחת השכונות המסורות לפ־ חנה יהודה. בגילה העגיר התיתמה מאמא. ובבית נשאר אבא תולני ועוגע. ויא ילדים קטנים. היא גמרה רק ג כיתות. כי בהזדמנה בת עשר והמה צריכה להרויח את לחמה. ולעזור בגדול אחיה הקטנים. בגילה כבעיה יפה. והיצנית ושובה בדפיונות. וחלמה על עולם יותר טוב. עולם שלא צריכים לעבוד בו קשה. עולם של אושר ושמח. היא חלמה על אביר. שיבוא באחד היפים ויקח אותה בד־ רוץ־חיץ.

מרצה המלחמה וירושלים נתפצה למרכז חילים מכל אומה ולשון.

היא הבירה אחד מהם. והוא היה גבוה. בלונדיני. ובעל עינים כחולות.

והוא לחש לה באזנה את „דרלינג" שלי. והיא האמינה לו. הוא קנה לה גרבי ניילון.

לשיפור מעמדו של השוטר העברי

23.9.48

משכורתו של השוטר היהודי במדינת ישראל 4 חדשים לאחרי גמר המנדט הבריטי היא משכורת ירודה. אמנם חלו כמה שיפורים ושינויים; אבל אלה אינם הולמים לגמרי את המציאות הכלכלית בארץ. שוטר נשוי ואב לשני ילדים מקבל באופן ממוצע 38 לירות לחודש. האם נקח בחשבון, שהשוטר לא אוכל בבסיס, ואינו מקבל שום מצרכים מוחלים. הרי שמשכורתו הממשית של השוטר נמוכה בהרבה אפילו ממשכורת החייל.

התוצאות יכולות להיות עגומות מאוד, אז שמשפחתו תתקיים ברעב למחצה או שהשוטר יהיה מוכרח ל"הזדקק לכל מיני פרנסות צדדיות, בכדי לאזן את תקציבו.

האפשרות השניה צופנת בתוכה סכנות חמורות גם לישוב. לכן תפקיד ישובי הוא לשפר את משכורתו של השוטר, לאפשר למשפחתו קיום הוגן ולשחרר אותו מהתאגדות הכלכלית היום־יומית, המדריכה את פנותיו.

המשטרה במדינה מהווה חלק חשוב של הזרוע המדינית של האומה ובתור שכזו היא ראויה לטפול ולתשומת לב מרובה. יש הכרח להזדרז לשורות המשטרה אלמנטים בעלי השכלה, שיראו את העבודה במשטרה כמקצוע, ולא רק כשירות בזמן המלחמה.

כל זמן שדרגת המשכורת תהיה ירודה ובלתי מתאימה למציאות בארץ, אין לקוות, שצעירים בעלי השכלה תיכונית וגבוהה ירצו להתקשר למקצוע המשטרה, על האתראים מוטל התפקיד לטפל בדבר במרץ הדרוש.

בן־אליעזר

זעזועות

10.9.48

ציונה

אני ואנשי יחידתי באים אנו על המגישה שלנו, ציונה. במוחים אנו, שאין עובדת מסורה כציונה. וכולנו אוהבים אותה. בתחילת הקרבות נפל חבורי שלה, אי שם, בגבולות. היא החליטה או למלא את מקומו, סיידה את שני ילדיה באחד הקבוצים, ובאה למחנהנו. אכלתי כבר בכמה מטבחי חילים, אולם לא ראיתי שבחורה אותת תגיש 8 צלחות מלאות בבת אחת.

ישבנו אנו צמודים 8 חיילים על יד שולחן אחד, וכולנו מקבלים את המנות בבת אחת. וכשחשקה נפשך בתוספת, תרמוז רק לציונה. היא תגיש. אף־על־פי שמנהל המטבח הוא קפדן...

וכשהוא פיטורו בראשו. ואין לו תיאבון. היא תבחין בכך תיכף ומיד. מדוע אינך אוכל, דויד? הלא האוכל טעים. ואולי להחליף לך מנה זו באחרת?

ובאיזה רסן ופסירות אמתיות כרוכה היא הכריכים לבחורים. היוצאים לקווי החזית! תמיד היא תוסיף על המנה.

ציונה היא אם לשני תגוקות חמודים. ומטפלת מסורה היא...

כה לחי, ציונה! בן אליעזר

עמוד ד' דבר ירושלים 3/9/48

הפנקס פתוח

שוויון בכל

הסלונה מפלאת הסקידים חיונים בעורף, היא מפקחת על הרכבים, שומרת על הסדר והבטחון הציבורי, מסללת במשחמטים ובקריקט, נלחמת בספסרות ובשוק השחור, אין ספק, שצבא סדיר וממושמע לא יתכן בלי משטרה צבאית משלו.

בזמן האחרון גברה ההתפרצות בקרב אנשי היחידה. הם טענו: גם אנחנו רוצים להיות בקו האש ולטעום טעם חיי חזית. אנחנו רוצים להיות שוחים עם כולם, גם בהקרבה, בקרב ובסבל. המפקד היסס ולא ידע מה לעשות. מצד אחד, השיררותים החיוניים שאין לאחר עליהם. ומאידך, החלטתם הנחרצה של הבחורים להיות גם שם... והוא החליט לחלק את השבוע לשנים. כמה ימים יסלא כל אחד את תפקידו הרגיל ואת שאר ימות השבוע יבלה כל אחד שם... בקו האש בחזית. הבחורים תורמים פשם אחרי משמרת ופניהם קורנים. הם השתתפו עם האחרים, הרביצו, נלחמו, הגנו. לא עוד ירגנו אחריהם: "משתמטים במדים". חשובה היא התגובה הלבבית, והנעלים המבריקות, אבל הם יודעים גם לשלוט על המגלד והבזה, כי השוויון נורם חשוב הוא בחיינו, שוויון גם בקרבנות ובדם.

חנהלה סמלת החן

חנהלה היתה מדריכה בנוער העובד. היא חינכה נוער עובד לחיי עבודה ויצירה. הרבה מחניכיה נמצאים כיום בשורות גדנ"ע, "טלע" ועד לפלמ"ח הגיעו.

חנהלה היא כיום סמלית בח"ן.

היה אינה מרוצה בזמן האחרון מהתפתחות מסויימת של ענינים, והיא אומרת לי ככה:

— אתה מבין, במתרת היתה חברות ושוויון להפליא. לא היתה קיימת שום מחיצה בין הפוראי ומפקדו, כולם היו אחים של מחנה אחד גדול ומלוכד. ועכשיו — חדרי־אוכל מיוחדים, פרסים, דרגות, הצדעה. "כן מפקדי", ופי יודע לאן נגיע.

אני משתדל להסביר לה:

— כן, זה נכון, אבל לא יתכן אחרת. הבדל ענום יש בין פחתרת וצבא סדיר. והמעבר פלוגה קשיים. כך היה גם בצבא האדום. ואל הבחירי שהצבא האדום מוכשר למעולות קרביות ולהשבת בתחרנות. גם המעבר פמאקי לצבא סדיר בצרפת היה קשה ומסובך.

היא מפסיקה לי באמצע:

— אתם, יוצאי אירופה, תמיד אוהבים להביא דוגמאות משם. אצלנו מוכרח להיות אחרת. הגנו מקוריים בהרבה שמחים, וגם את כותבי המנויים עלינו להקים לפי רוחנו האופינו.

לא ידעתי מה לענות לה. אולי צדקה?

בן־אליעזר

חייקה גרוסמן נואמת

6.9.48 דבר ירושלים

יום שבת בירושלים. אולם ההסתדרות היה מלא וגדוש.

חייקה גרוסמן נואמת בפני קהל מגוון של חיילים ואנשי עבודה. היא אומרת: "יש הבדל רב בין מלחמת גיטו ורשה ובין מלחמתכם אתם". אנחנו היינו האחרונים על התומה.

יהדות פולין בסכה ונברתה. ואתם כובשים מרחבים בשביל המונים שיבואו. כאן סמוך הסוד של עמידתכם. אשרי הישוב הלוחם, שזכה להיות הראשון, ויודע שפאחוריו הולכים ונבנים קווי מגן חדשים ויש גם גזרה שווה בין מלחמת הגיטאות ובין מלחמתכם. גם שם נלחמו אורחים, המונים, נוער.

גם שם היתה מלחמת שחרור. וכשנלחמנו בורשה, שאלנו: "הנזכה לה" גיע ארצה? נזכה לראות את הישוב? נוכל להצטרף למחנה הלוחמים והמגשימים".

בפולין צומחים פרחים מתחת לשלג. קוראים להם אביביות.

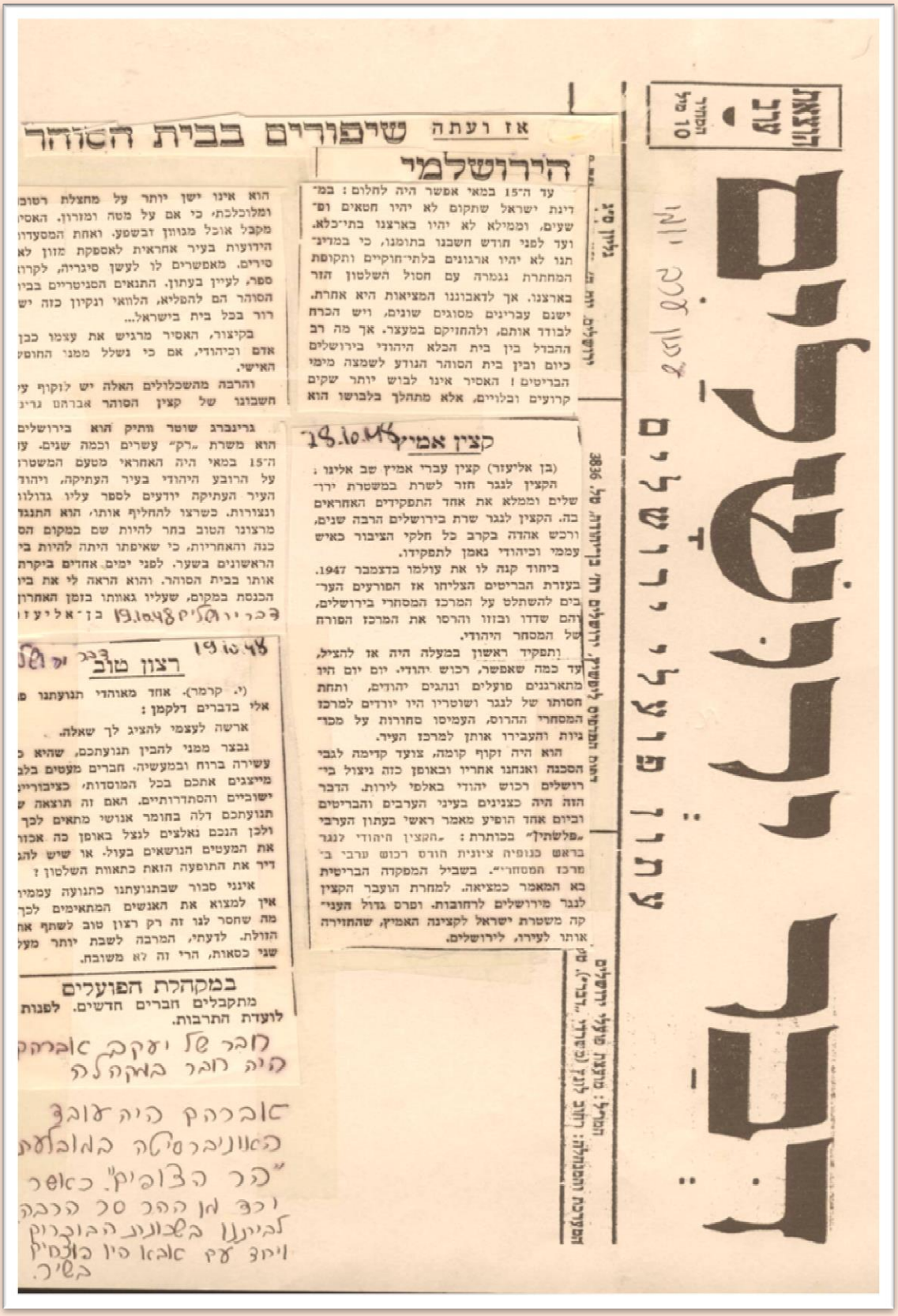
זה אחד מסודות הסבע הנפלאים. אש המשרפות לא שרפה את הכל. מבין החורבות, ומבין החרס ומבין השמד קם וגדל נוער חדש, המתפרץ ומעפיל בכל הדרכים...

ברוחמה שבדרום ראיתי מטעים ועצים, וראיתי חבר נוחם את העצים, וכששאלתיו, מדוע הוא נוחם, ענה החבר: העלים נושרים, והשרי בשל.

עמנו נגדע וזכרת בחלקו הגדול, אולם השארית מתארשת, מתארגנת, מתקרבת לחופי הארץ, ולכן יבואנו הנצחון. הוא מוכרח לבוא.

כך דברה חייקה גרוסמן. לא היה זה נאום אלא דברים שיצאו מלב אשה, יהודיה, לוחמת, פרטיזנית.

בן־אליעזר

שיפורים בבית הסוהר

אז ועתה

הירושלמי

עד ה־15 במאי אפשר היה לחלום: במדינת ישראל שתקום לא יהיו חטאים ופשעים, וממילא לא יהיו בארצנו בתי־כלא. ועד למני תורש חשבנו בתומנו, כי במדינתנו לא יהיו ארגונים בלתי־חוקיים ותקופת המחתרת נגמרה עם חסול השלטון הזר בארצנו. אך לדאבוננו המציאות היא אחרת. ישנם עבריינים מסוגים שונים, ויש הכרח לבודד אותם, ולהחזיקם במעצר. אך מה רב ההבדל בין בית הכלא היהודי בירושלים כיום ובין בית הסוהר הנודע לשמצה מימי הבריטים! האסיר אינו לבוש יותר שקים קרועים ובלויים, אלא מתהלך בלבושו הוא

הוא אינו ישן יותר על מחצלת רשומלוכלכת, כי אם על מטה ומזרון. האסיר מקבל אוכל מגוון זבשפע, ואחת המסעדות הידועות בעיר אחראית לאספקת מזון לאסירים. מאפשרים לו לעשן סיגריה, לקרוא ספר, לעיין בעתון. התנאים הסניטריים בבית הסוהר הם להפליא, הלוואי ונקיון כזה יש רוב בכל בית בישראל...

בקיצור, האסיר מרגיש את עצמו כבן אדם וכיהודי, אם כי נשלל ממנו החופש האישי.

והרבה מהשכלולים האלה יש לזקוף על חשבונו של קצין הסוהר אברהם גרינברג שופר ותיק הוא בירושלים הוא משרת ב"רק" עשרים וכמה שנים. עד ה־15 במאי היה האחראי מטעם המשטרה על הרובע היהודי בעיר העתיקה, ויהודי העיר העתיקה יודעים לספר עליו גדולות ונצורות. כשרצו להחליף אותו, הוא התנגד מרצונו הטוב בתר להיות שם במקום הסכנה והאחריות, כי שאיפתו היתה להיות בין הראשונים בשער. לפני ימים אחדים ביקרתי אותו בבית הסוהר. והוא הראה לי את ביתו הכנסת במקום, שעליו גאותו בזמן האחרון

קצין אמיץ

(בן אליעזר) קצין עברי אמיץ שב אלינו: הקצין לגבר חזר לשרת במשטרת ירושלים וממלא את אחד התפקידים האחראים בה. הקצין לגבר שרת בירושלים הרבה שנים, ורכש אהדה בקרב כל חלקי הציבור כאיש עממי וכיהודי נאמן לתפקידו.

ביחוד קנה לו את עולמו בדצמבר 1947. בעזרת הבריטים הצליחו אז המורעים הערבים להשתלט על המרכז המסחרי בירושלים, והם שדדו ובזזו והרסו את המרכז הסורח של המסחר היהודי.

ותפקיד ראשון במעלה היה אז להציל, עד כמה שאפשר, רכוש יהודי. יום יום היו מתארגנים פורצים ונהגים יהודים, ותחת חסותו של לגבר ושוטריו היו יורדים למרכז המסחרי ההרוס, העמיסו סחורות על מכוניות והעבירו אותן למרכז העיר.

הוא היה זקוף קומה, צועד קדימה לגבי הסכנה ואנחנו אחריו ובאופן כזה ניצול בירושלים רכוש יהודי באלפי לירות. הדבר הזה היה כצנינים בעיני הערבים והבריטים וביום אחד הופיע מאמר ראשי בעתון הערבי "פלשתין" בכותרת: "הקצין היהודי לגבר בראש כנופיה ציונית חורס רכוש ערבי במרכז המסחרי". בשביל המפקדה הבריטית בא המאמר כמציאה. למחרת הועבר הקצין לגבר מירושלים לרחובות. ופרס גדול העניקה משטרת ישראל לקצינה האמיץ, שהחזירה אותו לעירו, לירושלים.

רצון טוב

(י. קרמר). אחד מאוהדי תנועתנו פנה אלי בדברים דלקמן:

ארשה לעצמי להציג לך שאלה.

נבצר ממני להבין תנועתכם, שהיא כה עשירה ברוח ובמעשיה, חברים מעטים בלבד מייצגים אתכם בכל המוסדות, כציבוריים ישובים והסתדרותיים. האם זה תוצאה של תנועתכם דלה בחומר אנושי מתאים לכך ולכן הנכם נאלצים לגצל באופן כה אכזרי את המעטים הנושאים בעול, או שיש להגדיר את התופעה הזאת כתאוות השלטון?

אינני סבור שבתנועתנו כתנועה עממית אין למצוא את האנשים המתאימים לכך. מה שחסר לנו זה רק רצון טוב לשתף אחד השני. לדעתי, המרבה לשבת יותר מעל שני כסאות, הרי זה לא משובח.

במקהלת הפועלים

מתקבלים חברים חדשים. לפנות לועדת התרבות.

ארכיון ActivePaper

עמוד 9 מתוך 29
20.2.1948
"דבר"

דבר ירושלים הנצורה

(מיאורו של איש מגן בעיר העתיקה בלילות הענוגי בסתיו בתל־אביב)

באתי למסור ברכות ודיש מהמגינים מבירת ישו[illegible] דה עמנה לעולם. אם למסר על כל שהתר־ חש בחדשיים האחרונים בעיר העתיקה בירושלים עלי למסור תמונה קצרה על מה שעבר על המגינים, על הקשיים הגדולים שעליהם הצליחו להתגבר ובעזרת יצליחו גם להבא.

כשירדנו לעיר העתיקה היתה התמונה קשה, ואם כי במשוריינים. אחר כך, מש־ נזרקו המצוות הראשונות ליד שער יפו, סירבו השלטונות להמשיך במשלוח משוריינים. יום אחרי זה הקיפו הערבים מהמומים ובדקו את הנכנסים לעיר העתי־ קה. מאז — האויב בבחינת צב איות ורק היינו יחד עם כל הישובי העיר העתיקה נהונים לחסדו של הצבא שהש־ תמש במסה־הלחם הזה כדי להעניש־ אל־ הראות לנו את כידו. גב הדואר והחבילות חולקו על ידי הצבא. המונה היתה לבנית את העיר העתיקה. אילם כולם נשארו ולא ויתרו על מקום קדוש זה ולא הכניעו להסקירו. מה שהערבים חשבו להביא עיי המצור, הביאו החיילים בהתקפת עליהם. הראשונה באה אחרי הירידה מה־ מסגד שבהר הבית: הפון ערבי הקרב אל העיר עלינו ביום לפרוץ ירדנו בבוקר אחד הבניינים הסמל 2 דיווזים ובשעה להעמיד עלישי סגן בן כרור של היל בריי טי... והיתה התקפה שניה בימים גדול יותר. שהיה ברור לנו על השותפות הב־ ריטית־ערבית. הצבא פיצץ עמדה שלנו בלי שהודיעו בתורכי קודם במיפתב. בתחילת בפצע פצעי מות אחד הבחורים. ...התקפה השלישית בערבה בשיתוף עם הצ־ בא החיילים שמו דוכי־בפץ רב והשיפו בית שבו היתה עמדה שלנו. למולנו לא אויב אמון.

בגלל למדנו לקח רב על יחס הבריטים אלינו. כביכול ניסראלים הם, אך עושים הכל להכשרת הקרקע להתקפות עלינו. היו מקרים שאחרי שהערבים פתחו באש, ניתנו גם החיילים אש עלינו. כשהראינו להם את עמדות הערבים, ענה הקצין שאין לו סמכות לפעל בעמדות ערביות. הצבא יכול לבוא להודות בקיומנו ולמרות הח־ מתח־הנשק ניתנה לנו רשות לירות בסק־ רה שנותקף.

בוכחנו שאיש הישר בעינו יעשה. כש־ הצבא ערך את ההלפחנו הגדולה ביו פיצוץ אחת מעמדותינו החגדנו לכך. ולמרות שיופים לא עיבנו אותה. התגדנו גם להדרמת הנשק.

יהיה מקרה שחבר נשאר כל הלילה לב־ דו בעמדה יפל אף אים־הצבא לעזוב את העמדה לא ויתר. מצבנו בעיר העתיקה בירושלים ממחל את מצבני בארץ כולה. לא נוותר ולא נעזוב ים עמדה ושום מקום בארץ. ואלוהי ישראל יהיה בעזרנו.

עיתונות יהודית היסטורית

עיתון: ??? - Davar תאריך: 21 ספט' 1948 עמוד: 4

"דבר ירושלים"
יזקב כרמון
כתב בו

י ר ו ש ל י ם

השלום העלול למשפחות המגיע מקרוב החגים

הועד הישובי למען מניעת משפחתן סר דיע בזה, כי החל מיום ה' (24 בספטמבר) ייפתחו נתח לקופה המרכזית בבנין כנסיה, שלושה מגשים להשלושים במקומות הב' אים: א) ענות 9 שה' ושמי' (ליד מאבי 6 (במרם אברהם, אשר ישפש כתור סדר מ לשכונות: כרם אברהם, גאולה, אחוה, יציע כפיים, כרם, מאיר צרון, פאה שע ריס, בית ישראל, שערי חסד, בתי ואורשה. בתי בוכרים, ג) חנות "השומר-הצע דה" (ליד 20 (בזכרון משה). אשר ישפש פרנס לשכונות: דורות, זכרון משה, אבן יהושע, צענאלור, חנקים, רחי הנביאים. וחלק מטביבה עיין פתח יהודה. ג בחוצר בית עיוזר יתומים האמריקני, רחוב הרצל (לשעבר רח' יפו) 483, אשר ישפש בתוך מרכז-לעניינות: פתח יהודה, אחל משה, סוכת שלום, נחלת ציון, נחלת אחים, משכנות, כנסת, אבן ישראל, שעות הרחו' קים: במגיעים: מ'9 עד 2, במרכז בבנין מנסיה: מ'9 עד 2.

עיבוי שיתוקת ערבי – בידן

למני שמשם השלום סר ב. גולדמן, החבורר מטעמי של המחבר אחמד מוחל מה. בלגר בטלון "סלבה" בירושלים. הוא נאשם עכ"פ 18 באוגוסט הזקיק את אחמד מוחמד ונשבו. המחבק את הוא דוגר בטלון "סלבה". בשים לב לתקיפת המאסר עד המשפט, חיים השופט את הנא שם לתחום של ערבות להתנהגות שובה בסך 25 לירות לפשך שנת.

סמינר המדריכים לגיעד עזיב

סמינר המדריכים. פיזורו של מוסד איזור ומשרד העבד, פתחה בהרצאת הל פרופ לשנת תש"ח. המרצים יהיו למס' רבי סיכר פולר, ליד בן יהודה, פול אר עזון מנורה. מ'9 עד 1.

"מסעדות ירושלים"

המסעדה הידועה בשם "מסעדת אי" העלבה שכשוך תחת שם חדש "מסעדת ירושלים". המסעדה תאלה הן: מרכלים. רחי הרצל פינת רחי חרות. והמסעדה הקואופרטיבית של הפועל המזרחי ברח' חרות 13. בעליהן יקבלו מהמלוכת האפס קה את המצרכים הדרושים להם להכנת ארוחות. כדי לאפשר לכל האנשים לק בל ארוחות מזינות במחירים עממיים. קבע המשקל של המחירים מחירים שהאוכל. ארוחת בוקר תעלה 50 מיל. ויחיר שלושה סוגים של ארוחות צהריים או ערב. והכ ארוחה קלה 60 מיל. ארוחה בינונית ב'100 מיל. ארוחה שלמה עם דג או בשרית ב'150 מיל ואחרונה שלמה עם בשר ב'180 מיל. לא יגבלפו על דמי שירות.

שני ירושלים לשבויינו

הועד המקומי למען הגייל פורית כי מסיבות בלתי תלויות בועד יוחלט להמ שיך את אותף השי לראש השנה לשבויינו בעבר־הירדן. מצרים ומוריה עד למוף הש ביע. בדרשות מתבקשים לאנשי השי וחנות המתנדבות מתבקשות להתייצב במועדון "מגידה" בכל יום משעה 9 עד 10 ולקבל מנכסי החרמה.

כל מי שידבנו לבו, מתבקש להכניס את תרומתו למועדון "מגידה" בכל יום מ'9 עד 12 ולמנ"א יום' מ'3 עד 6 בערב.

הועד למען תחייל הירדני בירושלים

עיתון: ?? ????? - Al Hamishmar תאריך: 22 דצמ' 1948 עמוד: 2

ירושלים זקוקה לעתון-ערב פועל

מאת כתבנו

ירושלים. — עם הפסקת הופעתו של „דבר ירושלים", עתון ערב של ההסתדרות, נשארה שוב ירושלים ללא עתון ערב פועלי, על הפסקת הופעתו של עתון זה הצטערו כל חברי ההסתדרות בעיר ללא הבדל מפלגה.

גם בסמיכה מיוחדת אשר המועדי הפועל של המועצה ערך לכבוד עזרך העתון ועוזריו, צוינו ע"י כל הנוכחים, שהיתה זו טעות מרה להפסיק את הופעתו של עתון ערב הסתדרותי בירושלים. ציינו זה הדר להוגים, שאף עתון אחר לא הצליח לחדור לתוכם. עובדה זו משמשת הוכחה, שירושלים זקוקה לעתון ערב פועלי, אשר יביא לקהל הרחב של דלת העם ותושבי השכונות אינפורמציה נכונה על המצב בעיר.

מה נעשה ב„דבר ירושלים" ו„הדור"?

ידוע כאיד שההחלטה על הפסקת „דבר ירושלים" התקבלה בתל-אביב תחת רושם התחלת הופעתו של „הדור", עתון הערב של מפא"י. אך גם רבים מאנשי מפא"י בירושלים סבורים, שאין „הדור" יכול לבוא במקום עתון ערב פועלי המתאים לקהל הירושלמי הרחב.

עיתונות יהודית היסטורית

עיתון: ??? - Davar תאריך: 15 יול' 1948 עמוד: 4

„דבר ירושלים" — עתון יומי חדש מוצא ע"י מועצת פועלי ירושלים

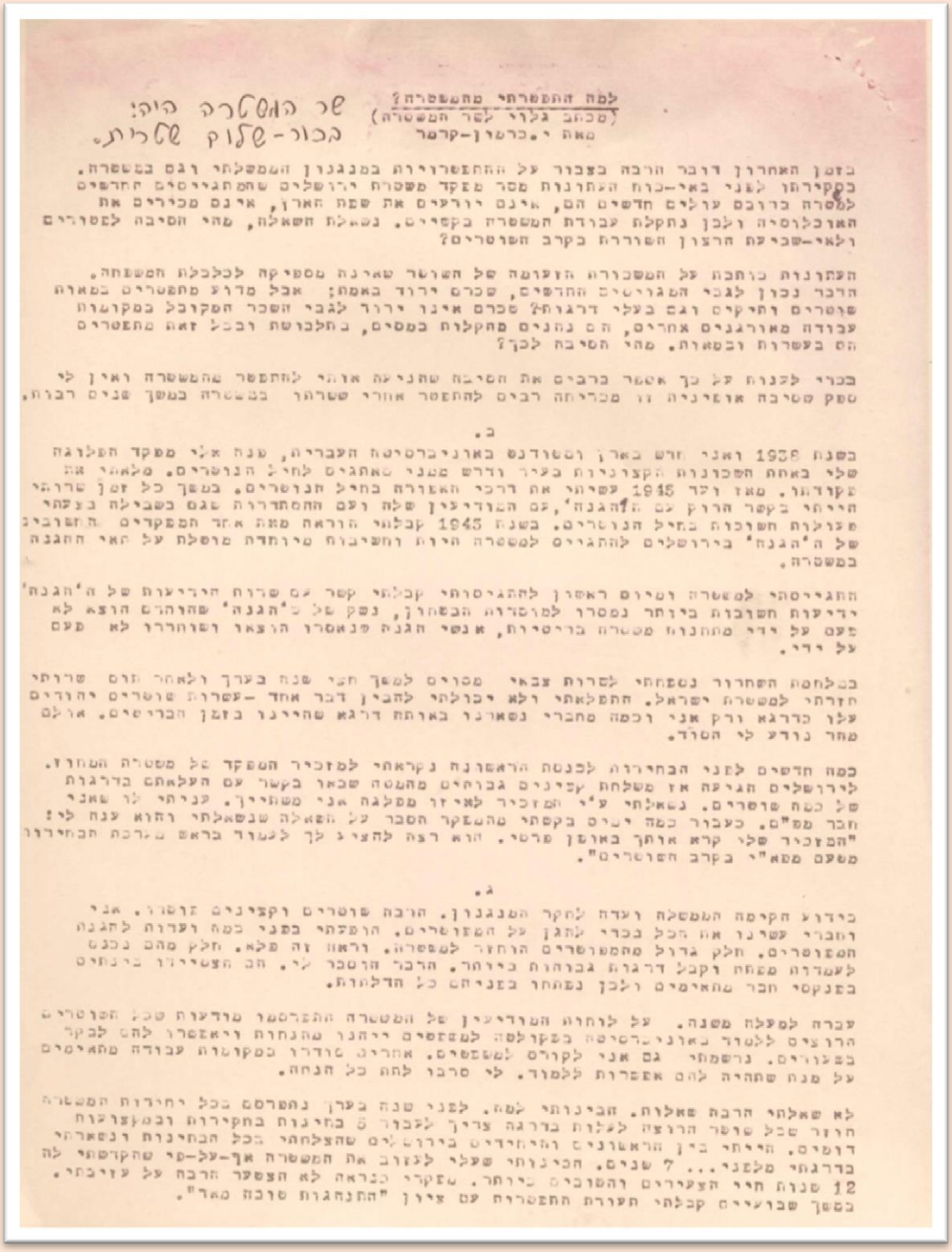
עתון יומי חדש הופיע אתמול בירושלים — זהו „דבר ירושלים" היוצא לאור ע"י מועצת פועלי ירושלים. בירושלים מופיעים עתה ארבעה עתונים עבריים יומיים — שלושה עתוני בוקר ועתון ערב אחד.

הופיע בכתבה ב"דבר" 6 ביולי 1973 כתב-ז'אן דניאל

יעקב כנציג מפ"ם במועצת פועלי ירושלים1951-1953

המכתב מובא שוב בגלל חשיבותו והשפעת האירועים המצויינים בו על חייו של יעקב

למה התפטרתי מהמשטרה?
(מכתב גלוי לשר המשטרה)
מאת י.כרשון-קרסר

שר המשטרה היקר:
הכור-שלום שלום.

בזמן האחרון דובר הרבה בעבור על ההתפטרויות במנגנון המשטרתי וגם בעיתונות. בקשרון לשני באי-כוח העתונות מסר מפקד משטרת ירושלים שהמתגייסים החדשים למשטרה כרובם עולים חדשים הם, אינם יודעים את שפת הארץ, אינם מכירים את האוכלוסיה ולכן נתקלת עבודת המשטרה בקשיים. נשאלת השאלה, מהי הסיבה לפטורים ולאי-שביעת הרצון השוררת בקרב השוטרים?

העתונות כותבת על המשכורת הזעומה של השוטר שאינה מספיקה לכלכלת המשפחה. הדבר נכון לגבי המגויסים החדשים, שכרם ירוד באמת; אבל מדוע מתפטרים במארת שוטרים ותיקים וגם בעלי דרגות? שכרם אינו ירוד לגבי השכר המקובל במקומות עבודה מאורגנים אחרים, הם נהנים מהקלות במסים, בתלבושת ובכל זאת מתפטרים הם בעשרות ובמאות. מהי הסיבה לכך?

בכדי לענות על כך אשתר כרבים את הסיבה שהניעה אותי להתפטר מהמשטרה ואין לי ספק שסיבה אופיינית זו מכריחה רבים להתפטר אחרי שטרחו במשטרה במשך שנים רבות.

ב.

בשנת 1938 ואני חדש בארץ ומשודכ באוניברסיטה העברית, שנה אלי מפקד הפלוגה שלי באחת השכונות הקצוניות בעיר ודרש ממני שאתגייס לתיל הנוטרים. סילאתי את בקשתו. מאז ועד 1945 עשיתי את דרכי האפורה בתיל הנוטרים, במשך כל זמן שרותי הייתי בעשר הרוץ כ"הגנה", גם הנוטרים שלה ועם התפתרות מגם בשבילה בעקבי פעולות חשובות בתיל הנוטרים. בשנת 1945 קבלתי הוראה מאת אחד המפקדים החשובים של ה'הגנה' בירושלים להתגייס למשטרה הדות וחשיבות מרוחדת מושלת על תאי ההגנה במשטרה.

התגייסתי למשטרה ומיום ראשון להתגייסותי קבלתי קשר עם שרות הידיעות של ה'הגנה' ידיעות חשובות ביותר נמסרו למוסדות הבטחון, נשק של ה'הגנה' שהוחרם הוצא לא פעם על ידי מתנדבי משטרה בריטיות, אנשי הגנה שנאסרו הוצאו ושוחררו לא פעם על ידי.

בסלחת השחרור נשתחתי לשרות צבאי מסורים למשך חצי שנה בערך ולאחר מום שרותי חזרתי למשטרת ישראל. התפלאתי ולא רכולתי להבין דבר אחד -עשרות שוטרים יהודים עלו כדרגא ורק אני וכמה מחברי נשארנו באותה דרגא שהיינו בזמן הבריטים. אולם מהר נודע לי הסוד.

כמה חדשים לאחר הבחירות לכנסת הראשונה נקראתי למזכיר המפקד של משטרת המחוז. לירושלים תגיעה אז משלחת עבריים גבוהים מהמשטרה שבאו בקשר עם העלאתם בדרגות של כמה שוטרים. נשאלתי ע"י המזכיר לאיזו מפלגה אני משתייך. עניתי לו שאני חבר מפ"ם. כעבור כמה ימים בקשתי מהמזכיר חסבר על השאלה שנשאלתי ותוא ענה לי: "המזכיר שלי קרא אותך באופן פרטי. הוא רצה להציע לך לעמוד בראש מרכת תבחירות משום מפא"י בקרב השוטרים".

ג.

בדרוג הקימה המשלחת ועדה לחקר המנגנון. הרבה שוטרים וקצינים זוטרי. אני וחברי שרנו את הכל בכדי לתגן על השוטרים. הופעתי בפני כמה ועדות לתגנת השוטרים. חלק גדול מהשוטרים הוחזר למשטרה. וראוי זה פלא. חלק מהם נכנס לעבודה מפתח וקבל דרגות גבוהות ביותר. הדבר הוסבר לי, תם הצטיידו בהמלצות בנקסי חבר מתאימים ולכן נפתחו בפניהם כל הדלתות.

עברה לפלה משנה. על לוחות העודיין של המשטרה התגלטו מודעות שכל השוטרים הרוצים ללמוד באוניברסיטה בקולקה לעסקים יתנו שהנחות ויאפשרו להם לבקר בשעורים. נרשמתי גם אני לקורס לעסקים. אחריו סודרו בקעורות עבודה מתאימים על מנת שתהיה להם אפשרות ללמוד. לי סרבו לתת כל תנחה.

לא שאלתי הרבה שאלות. הבינותי למה. לפני שנה בערך נתפרסם בכל יחידות המשטרה חוזר שכל שוטר הרוצה לעלות בדרגה צריך לעבור 8 בחינות בחקירות ובמצורות דומים. הייתי בין הראשונים והיחידים בירושלים שהצלחתי בכל הבחינות ונשארתי בדרגתי מלפני... ? שנים. תכינותי שפלי לעזוב את המשטרה אף-על-פי שחקשתי לה 12 שנות חיי הצעירים והטובים ביותר. מקרי כנראה לא השפיר הרבה על עזיבתי. בפשך שבועיים קבלתי תעודת התפטרות עם ציון "התנהגות טובה מאד".

ולבסוף עוד פרט חשוב...

ביום שנבחר שרגאי לראש עיריית ירושלים נתקיימה התקהלות שקטה של פועלים ונוער ירושלמי שמחאו נגד בחירת ראש העיר החדש. נוכחתי בתוך הקהל הרב, למחרת הגיש חבר הכנסת רובין שאילתא לשר המשטרה נגד התנהגותו של סמל משטרה שהתקיף אחד מהמתקהלים, צעיר בשם מאיר שמש. כעבור ארבעה ימים נאסרתי ע"י המשטרה והאשימו אותי בארגון ההפגנה ובתקיפת סמל המשטרה הנ"ל. פרושים מיותרים.

ועכשיו ברורה היא חשיבות לפה שרבים להתשרש מהמשטרה. מכיון שחשנקס המפלגתי קובע בהרבה ולא כל אחד יכול להסתגל. מכיון שאופי, ניסיון, יציבות, חשיבה, בשרון אינם הסגולות חיחידות הנדרשות מכל שוטר טוב.

למאות מגויסים חדשים עדיין שאלתו הראשונה של קצין הגיוס היא 'איזה עתון אתה קורא'. ומתן התוצאות מכל זה?

בכל מקרי התנגדות של מכוניות בירושלים לא הצליחה המשטרה לגלות אף מקרה אחר. התירוץ: הצבור לא משתף פעולה. (תרון לא אוריגינלי ביותר; כך הרי מתרצים הבריטים למה אינם תופסים שרוציסטים).

השוק השחור משתולל באין מפריע, משטרה עוזרת. והמשטרה מצליחה לגלות כמה רגי רפף.

אבקש מכבוד שר המשטרה להקדיש קצת מחשבה למכתב זה.

התמונה ימים ספורים לפני ההכרזה על 'הקמת המדינה"

מפלגת הפועלים המאוחדת
הועידה השנייה של המפלגה
ח י פ ה
30.5. - 3.6.1951
כרמל
חומר להחלטה לפעילי הבחירות
בעקבות המצע של מפלגתנו
ערך הבחירות
מפלגת הפועלים המאוחדת בארץ־ישראל
המרכז
כרטיס־ציר
לועידה השניה של המפלגה
שם הציר
המקום
חיפה
30.5—3.6.51
כיר — כית אייר תשייא
מפלגת הפועלים המאוחדת
המרכז
בארץ־ישראל

יקבה בעל בחפ"ק. נציג השלטה בשיעור המקצועי
ב"מועדון פועלי ירושלים". בבוקר ברור המצב בכלל היה טוב בהירות.

תחנת הקלפי מספר	סמל אזור הקלפי	מקום התחנה	הערות
	ההחירות לכנסת השניה: 30 ביולי 1951		
74.	רח' אבן עזרא, רח' אלחריזי, רח' אברבנאל, רח' רד"ק, סכ' רחביה.	הגמנסיה העברית, סכ' רחביה.	
75.	רח' אלפסי, כל הרחובות בן מיימון	סטודיו לבלט, רח' אלפסי 6, סכונת רחביה.	
76.	רח' ארלוזורוב, רח' אבן ספרוס, רח' ברסנורה, רח' סלמה סולכו, סעונות עובדים א' ו-ב'. רחביה, רח' ספדיה גאון, רח' רוסנברג.	גן ילדים בית הילד. רח' ארלוזורוב, סכ' רחביה.	
		בועדת הקלפי מספר 15* אחרי שפרשו הצבועים הכללי"	
77.	רח' סטודלה.	גן ילדים "רופין". רח' סטודלה 6, סכ' רחביה,	*בשנת 1954 פרשה "הרשימה הצבועה" מהבחירות
78.	רח' עזה,	מועדון הצופים "סודיטין", רח' עזה.	
79.	סכונת סלביה, סכ' כרמי.	מועדון חובבי התיירות, רח' דיזינגאלי, סכ' סלביה.	מפ"ק נוסף ל 7 חב' הטוב ביותר.
80.	רח' אדית, קרית סמואל, בתי ביברמן, לב מרחביה, מרחביה סכ' קרית סמואל, רח' הרב ברלין.	סכרד ליד בית הכנסת "אהל רבקה", רחוב הרב קוק, סכ' קרית סמואל.	
81.	רח' המלכים, קסטון, רח' הדרום, רח' התנאים (עיי"ש רח' חסד) רח' הסדה, קסטון, רח' הקבוצים, רח' סולל בונה, סכונת התימנים.	גן ילדים ויצ"ו, רח' סולל בונה, סכונת קסטון.	
82.	רח' הנסיך, קסטון, סכ' קסטון (סכות מספרה ל-ת).	בית הספר "נוה יעקב", (כניסה א') סדרות חן, סכונת קסטון.	
83.	סכ' קסטון, (סכות מספרה א-כ).	בית הספר "נוה יעקב", (כניסה ב'), סדרות חן, סכונת קסטון.	
84.	רח' אולפן עציון, רח' אריה, בית הסצורעים, רח' בועז, המוסרים, רח' הפרחים, רח' הזיתים, רח' הגן, רח' הסוכנים, רח' הקונסולים, רח' החלוצים, רח' החורב, רח' הריסונים,	בית הספר הכללי בדרום רח' הקונסולים, סכונת קסטון.	

1951 יסקב אוש מפ"ק
ב"מועצת פועלי ירושלים"
בארגון המקומי

פועלי כל הארצות התאחדו!

קול פועלי ירושלים

הוצאת הועדה המקצועית שע"י מפלגת הפועלים המאוחדת ירושלים

באגודות ומקומות עבודה

עסק בארגון מקומות העבודה. מצא כבבה סיפון ואח"כ בבק.

כוחו של הפועל-בארגון

יש לארגן את צבור עובדי המסחר הפרטי! ישנו סקטור אחד בצבור העובדים שהגנתו ברובו המכריע שדה-בור ושרגל ההסתדרות כמעט סרם דרכה בו והוא צבור עובדי ופקידי המסחר הפרטי.

מספרם מגיע לאלפים רבים. עובדים הם במאות מקומות עבודה פזורים על פני כל הארץ. צבור עובדים גדול זה לא נהנה לא מחוקת עבודה, לא מדרגת שכר קבועה ולא מתנאים סוציאליים. מוכרת נעליים בירושלים, שעות עבודתה 10 שעות בממוצע, משכורתה מ-18 עד 25 לירות לחודש. קופת תגמולים או קופת פנסיה הם בל ייזכר ובל יישקד. הפלא הוא אם ביום בחורות. חלק הגדן מצבור זה אינו רואה עצמו כחלק מהצבור ההסתדרותי? אם אין זורעים אין קוצרים ואם לא מרגישים את פעילות ההסתדרות והאגוד המקצועי במשך כל ימי השנה האפורים, לא יצעילו מסיבות עונות וסנדוויצ'ים שמפלגת הרוב בהסתדרות מעניקה לבוחרים ערב ימי בחירות.

על קברניטי ההסתדרות לזכור, לא די לטפל במקומות עבודה גדולים ומאורגנים כגון הדסה, עיריות, מוסדות לאומיים, יש לפנות לבודד, לבודדה, ונחנקים באלפי חנויות ומקומות עבודה קטנים, במשכורת רעב, הנתונים לשרירות לבו של כל מעביד המפחדים ממבט עינו של בעל הבית, הנרתעים מלהזכיר את שם ההסתדרות, פן יבולע להם.

סיסמת ההסתדרות במלאות לה שנים שנה לקיומה: תשומת לב יתרה לאדם העובד, לארגונו, לשפור תנאי חייו, להרמת משכורתו להבטחת תנאים סוציאליים.

יש ליזהם ערך רב לקופת התגמולים לפקיד העובד שנוסדה בזמן האחרון. הפקיד הקופה לבטח את העובד בסעיפים הקטנים. הכספים מושקעים „בגמול" שליד בנק הפועלים, ברוח של 4 אחוזים. נוסף לכך מקבל היום הקופה הלואות לצרכי שכון ושקום. הצלחת הקופה תלויה בארגונו ובלכודו של הפקיד בסקטור המסחר הפרטי ובמעגלים קטנים.

י. כרמן

ינואר 1951

1950 - 1953 "מפלגת הפועלים המאוחדת"
יקבה מכיר ב"איגוד המקצועי" מטעם מפ"ק.

במועצת פועלי ירושלים

לציונות - לסוציאליזם -

קול פועלי ירושלים

בשאון ממלכת הפועלים המאוחדת לבעיות מקצועיות

לאחות עמים - לשלום!

ס נ י ם • ירושלים, אב תש"ב - אוגוסט 1952

מצבו של עובד המדינה

התקוממות הימנית רוגשת בזמן האח-
רון נגד הפקיד.

"פקידים עליך ישראל".

בסיסמא זו רוצים להוליך שולל את
ההמונים, לארגן את זעם ההמונים לא
נגד הפאסיסר השחור־הרמאי, היבואן, ה-
שם עוד, כי אם נגד הפקיד הקטן, עו-
בד המדינה.

מהו מצב עובדי המדינה לאמתו של
דבר?

רובם של פקידי המדינה הם —
מדרגות ג ו־ד. המתקיימים על משכורת
יסודית של 24—30 לירות לחודש.

2. עובד המדינה מיוצג לעתודות.
כאבד משכרתו ובמקרה היותר טוב שו-
לים את חשבתו.

3. ביטוח הכמולים — אין.

4. קצבת ושצורים — אין.

עובד מדינה העוזב היום את עבודתו
לאחר 15 שנות עבודה לא מקבל אף
פרוטה שיירים.

5. רוב עובדי המדינה אינם קבועים.
כלומר הם במדינה — מאות עובדי
מדינה "עקרים". מה יהיה גורלם?

בזאת לציין את עבודתם המסורה של
הסתדרות הפקידים במועצת הפקידים ובארגון
עובדי המדינה למען שפור מצבם של
העובדים למען גמר ההשבצה למען
קביעת בעבודה, ומאמצים אלה נשאו
זה רק בחלקם.

עובד מדינה!

לצבי בתלך לקלפי, תזכור, מה קרה
בשנים הנתונים אלו במדינה.

זכור, מי הגן עליך בכנסת? מי גל-
הם לשפור מצבך? מי התנגד לאנדכס
הבזוין?

עובד המדינה!

בבחירות חפשי אתה להביע דעתך
ורצונך. מי כמוך בעונין במסים פרוגר-
סיביים, שכל אחד ישלם לפי יכלתו ור-
חיו!

מי כמוך מעונין בהערדת מס המים,
מס החדרים, על משפרתך יעמדו כמו
שעמדו עד עכשיו נציגי מפ"ם

קולך למפ"ם!

יעקב.

קול פועלי ירושלים

עובדי מדינה!

בשני בספטמבר יום הבחירות
וכו ר ש י מ ת ך

במערכה המקצועית...

יקבע סוף ב"אינוך המקצועי"

תור ענף העץ הגיע

מאז פרסום התכנית הנודעת של ה־ממשלה בדבר "הבראת" משק־הארץ מתחוללים במדינה נסים ונפלאות ממש־פועלים למאות ולאלפים ברחובות בטלים מעבודה ו"מבריאים"... תנך סבל ומצוקה מיוחסים בביתם ובמש־פחתם. צמצום התעסוקה בקנה כל מקום ומקום: ענף־עץ ותוכו: הקרבן הרא־שון והעקרי הלא־תג"א הפועל.

ענף־העץ הגדרות היה עד עתה יציב ואפילו בתהליך של גידול והת־רחבות. כתוצאה מן העלייה ההמונית והצריכה למוצרי־עץ וכרוחים. אולם עתה הגיע גם תורו לתרום את חלקו לטובת המציאות הכללית של ממשלתנו "הסוציאליסטית": העבודה הצטמצמה. חוסר־העבודה מתגבר והולך, והעוב־דים יוצאים אחד־אחד ל"הבראה".

לפי שעה אין חוסר־העבודה בענף־העץ פוגע בפועלים רבים אך לפי מה־לך העניינים ודעת המעבידים נכונים לנו ימים קשים יותר כי למרות המלאי העצום של עצים הנמצא בארץ ולמרות הצריכה הגדולה לייצור המוני, ניכרת כאן הטבעה של יד נעלמת ושרירו־תיה: בפעלים נדונים לשיתוק, נגזו התכניות לייצור רחיטי "לכלי", תוכניות חדשות טרם נתפרסמו.

בכינוסם האחרון הביעו מוסדות אגודת פועלי־העץ בירושלים חרדה רבה נוכח המצב. חברי סיעת מפא"י שניסו להסביר את הרקע לחוסר־הע־בודה בענף־העץ, לא יכלו להתרחש למצוקה הקיימת, אלא שביקשו להים־לט מן הפסקנות הנובעות מן המצב ב־סוף דיוניה החליטה מועצת פועלי־ה־עץ לתבוע מאת מוסדות וההסתדרות לתבוע מן הממשלה הקצבת עץ וסי־פוק הזמנות, במטרה לצמצם את מע־גל חוסר־העבודה ואף לחסלו כליל. מ־צב שאין לו כל הצדקה, פרט אולי לכ־וונה להוריד את רמת־החיים של פועלי־העץ.

פועלי ענף־העץ הרואים עצמם כח־לק מכלל ציבור־העמלים, עומדים יחד עמו במאבקם העדוק לבטל את התוכ־נית הכלכלית של הממשלה, הנעשית על גבם ובשרם.

יעקב.

1952 אוקטובר

"יום הבחירות"
פלוגת הדואר
הדיטן

מצרכים לכל — 28.11.1952 — על המשמר

מחוז ירושלים

בשר טרי: חלוקה ראשונה לחו־דש דצמבר. 100 גרם לנפש, תמורת הת־לוש ג/38, לומנים 34, מחיר הק"ג 1.600 פרוסות, בכל האטליזים במאה שערים; באטליזים "יהודי", צרפתי ישישכר, צרפתי גיסים, ארפרוה, יחזקאל שוב, כהן מאיר, עזימי כהן — כולם במחנה יהודה; יהודה גבאי — רוממה; תונגר־יץ — ...בטוני. בגנות ק"ג: דים: באזורים 4, 5, 6, 8, 9, 11, לסוג א' — 500 גרם, תלוש ק/14, זמ־נים 40; לסוג ב' — 250 גרם, תלוש ג/43, מוסדות סנורים וכתי תולים מי־נים ל"תנובה". קלמנטינות: באיר־זור 8, 500 גרם, התלוש 1 לניקוב. תפוחי־אדמה: לבתי חולים: 4 ק"ג לנפש, למנות ל"תנובה".

מחוז תל־אביב

עגבניות: במשבות פתוז תל־אביב, 250 גרם, התלוש ת/18, 250 ערי הק"ג. קלמנטינות: במושבות מחוז ת"א 500 גרם, תלושים 5, 6 מקף מס' 38, המחיר 240 פרוסות הק"ג. בזר: באזורים ח, 7, 8, 9 בת"א, 250 גרם לסוגים: א', ב', ג' — ק/6, המחיר 220 פרוסות הק"ג. בגנות לילדים ונשים הרות: באזורים 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 בת"א, 500 גרם לסוג א', התלוש ק/14; 250 גרם לסוג ב', התלוש ג/43, המחיר 450 פרו־סות הק"ג לנשים הרות באזורים הנ"ל ק"ג אחד בגנות לפי שני התלושים 30, 32. ביצים: חלוקה מס' 3 לנובמבר באזורים 5, 6, 7, שתי ביצים לנפש, התלוש ח/14, המחיר 56 פרו' — גוסטרא: 50 פרוסות — סוג א', 46 פרוסות — סוג ב', 40 פרוסות — סוג ג'.

השנה-1952

בטאון מפלגת הפועלים המאוחדת לבעיות מקצועיות

עובדי המדינה במערכה

אוקטובר 1952

בעוד שבועות מספר ילכו לקלפי 5.000 עובדי המדינה בירושלים, על מנת לבחור את נציגיהם לאגוד עובדי המדינה. בחירות אלו מתקיימות בימים קשים ביותר לציבור העובדים בשכר. נוצרה חזית משותפת של הבורגנות ושל תנועת הימין במפא"י במטרה ל"תוריד את רמת־חייו של ציבור־העובדים. גל של פטורים מציף עתה את משרדי המדינה. "האלף" הראשונים כבר פוטרו ועוד היד נטויה... הוסיף מנהל בנק הלאומי בא־כוח הבורגנות וא. לבנה ממנהיגי מפא"י מדברים באותה שפה: "יש להוריד את דרגת־חיים של העובדים יש לבטל את שיטת תוספת היוקר" במלים אחרות: יש לדחוף את ציבור־העובדים אל זרועות הרעב והאבטלה על מנת להגביר את רווחיהם של הספסרים, בעלי התעשיה והבנקים ושאר העלוקות למיניהם.

לפני זמן קצר נעשה נסיון לגזול מן העובדים תוספת־יוקר של מחצית חו־דש, באמצעות צו שתורה לתת את ה־

התספורת ופיטורין. נקבע: "תורשע עובד־המדינה בפסק־דין סופי של בית משפט בעבירה שיש בה, לדעת השר, משום קלון, יפטרו נציב־השירות על פי בקשת השר הממונה עליו".

נשאלת השאלה מה פירוש המלה "קלון"? אם עובד־המדינה השתתף ב־אסיפת־עם של הועד למען השלום, האם זה קלון? נמצא כי הכל תלוי בכך כיצד יפרשו מנהלי־המשרדים את ה־מלה "קלון".

בסעיפים 31 ו־32 בפרק השישי — "חובות עובדי־המדינה" מובדרים ה־איסורים שאינם מאפשרים לעובדים להשתתף בחיים הצבוריים "עובד־המ־דינה לא יארגן כל אספה פומבית, הם־גנה או תהלוכה שיש להן אופי מדיני או מגמה מדינית־תעמולתית ולא יש־תתף בהן בפעילות". נשאלת השאלה: האם לפי חוק זה מותר יהיה לעובד־מדינה להשתתף בתהלוכת האחד ב־

תוספת לא מן ה־1 בכל חודש, כי אם מן ה־16 בו. גזרה זו בוטלה לפי שעה אם כי באופן ארעי. היא בוטלה כיוון שציבור עובדי־המדינה, כלי הבדלי מפלגה והשקפת־עולם, קם להגן על זכויותיו האלמנטאריות, ואיים בהשב־תת משרדי־המדינה. אם גזילת השבר תוצא לפועל.

מנהיגי הימין במפא"י נרתעו... הו־איל ואנו עומדים לפני בחירות אולם בל תשכחו, עובדי המדינה, את הכלל הידוע: מפא"י מדברת כך לפני בחי־רות ועושה אחרת אחרי הבחירות — וטוב שנזכור: כבר נהגו לחתום על ת־עלאת תוספת־היוקר לפי לוח האינדקס אחת לחודש, תנה חזרו ונסוגו לתתימה אחת לחדשיים ונמצאו כך גוזלים שכ־רו של העובד.

גזירת תוספת־יוקר תרד מן הפרק רק אם מפא"י תדע כי בתוך ארגון־עובדי־המדינה נמצא כוח אלטרנטיבי.

מאי? מן הנסיון למדים אנו כי חוק זה יופעל כלפי הכל, פרט לאנשי מפא"י ואנשי "הפועל המזרחי".

יש מנהג שנוהגים בו בכל מדינות־העולם: עובדי־המדינה נהנים משכר ומתנאים משופרים. לא־כן המנהג ב־ארצנו.

עובדי־המדינה מפוצלים לפי 17 דרגות. רוב העובדים משובץ בדרגות הנמוכות ושכרו אינו מספיק לקיום מי־ניממלי. העובדים במוסדות ציבוריים ופרטיים תגיעו להישגים שהם בבחינת חלום בשביל עובדי־המדינה.

השכר הירוד של עובדי־המדינה מ־שמש בידי הממשלה ומפא"י כשום־איום נגד עובדי העיריות והמוסדות הציבוריים והפרטיים. אכן, בן־גוריון מדבר על השוואת השכר של כל סוגי העובדים. ברם, הכוונה איננה העלאת שכר עובדי־המדינה, אלא להיפך:

שיעמוד על משמר האינטרסים החיו־ניים של הציבור הזה. כוח כזה יכולה להוות רק מפ"ם.

הממשלה הציעה לכנסת "הצעת חוק שירות המדינה". גם רוב אנשי מפא"י רואים בחוק החירה תחת סמכויות ה־הסתדרות הארגון־העובדים.

להלן כמה "סניגים" מחוק זה. שאי־נו אלא תרגום מלולי מחוק צבאי "בדי־טי.

בפרק השני של החוק, הנקרא "ס־נויים של עובדי־המדינה" לא נזכר כלל חלקה של לשכת־העבודה בקבלת עובדים. "רשאי שר או מנהל כללי, או מי שהוסמך לכך על ידי אחד מהנ"ל לקבל אליהם את העובדים הדרושים". במציאות חייבו פירוש הדבר: כל מ־נהל יוכל לקבל עובדים לפי שרירות לבו, בפרוטקציה, בלי להתחשב כלל עם האגוד המקצועי והלשכה הכללית.

סעיף 51 בפרק החמישי הנקרא "ת־

השוואת שכר העובדים [illegible] עובדי־המדינה. פירוכו של דבר: כי אלפי פקידים ועובדים של בינוניות צי־בוריים ופרטיים יזכו לתוספת שכר.

עובדי־המדינה לא יכו עדיין לקיצת תגמולין, לחוק סנסיה, לחוק הבראה לעובדים וכיוצא באלה.

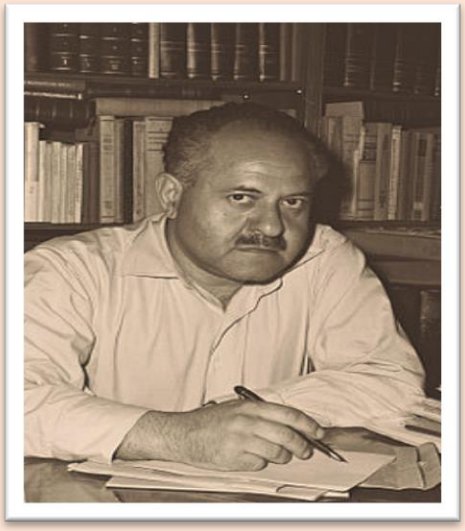
ציבור עובדי המדינה אינו נית מ־בודד שיש לו אינטרסים "ספציפיים" משלו, הוא מהווה חלק מציבור העוב־דים־בשכר, הנאבק בימים אלה נגד הר־דת השכר, בעד תיקוב ה"ספ"יוקר" מדי חודש בחודשו, נגד גזירים למס והכנסה מכל העלאה קטנה נגד העלאת המחירים, השוק השחור והספסרות.

בראש המאבק למען הדרישות הא־לה של כלל ציבור־העובדים ניצבת מפ"ם.

בצמוון מפ"ם בבחירות לאיגוד עוב־די־המדינה ישמש ערובה להגנת רמת חייהם של ציבור עובדי־המדינה.

יעקב כרמון.

לקראת פרישה ממפ"ם בעקבות ד"ר משה סנה

משפטי פראג הביאו לטלטלה במפ"ם אשר רבים מאנשיה נקרעו בין הזדהות עם ברית המועצות לבין הזדהות עם היהודים ועם הציונות, שהוקעו במשפטים אלו על ידי ברית המועצות וגרורתיה. מפ"ם הייתה מורכבת אז משלוש סיעות עיקריות: אחדות העבודה, סיעה מרכזית בראשות מאיר יערי ויעקב חזן וסיעה שמאלית בראשות משה סנה ויעקב ריפתין. לאחר פרסום הודאתו של מרדכי אורן, שהיה חבר בכיר במפ"ם והועמד לדין בפראג כפעיל ציוני שחתר נגד הדמוקרטיות העממיות וריגל למען

שירות הביטחון הבריטי, החליטה מועצת מפ"ם בדצמבר 1952 לגנות את משפטי פראג והכריזה על משמעת חטיבתית בנושא. למרות זאת, משה סנה ויעקב ריפתין המשיכו להצדיק את משפטי פראג ולגנות את מרדכי אורן. בעקבות זאת, בתחילת ינואר 1953 הודחו אנשי סיעת סנה וריפתין מכמעט כל עמדות המפתח במפ"ם

ב-17 בינואר התכנסו אנשי משה סנה והכריזו על הקמת "חטיבת השמאל" במפ"ם ודרשו לערער על החלטת מועצת מפ"ם בפני ועידת המפלגה ראשי מפ"ם הגיבו באולטימטום לסנה שעליו לפרק את החטיבה או שיוצא מהמפלגה ולאחר שסירב לדרישה הוצאו חברי החטיבה מהמפלגה ב-28 בינואר 1953 על ידי מועצת מפ"ם. סנה אמר שההחלטה אינה חוקית ושמדובר ב"צעד פלגני שהוכן על ידי סוכני מפא"י בהנהגת מפ"ם לטובתה ולהנאתה של הבורגנות". הוא אמר שהחטיבה שלו "עוד תוכיח כי היא תמלא תפקיד חלוצי בשחרורו הלאומי והסוציאלי של העם היהודי ובתפקיד הצלתה של מדינת ישראל אי תלותה, ביטחונה ועתידה" ושלל הצטרפות למק"י על רקע העמידה האיתנה של חטיבת השמאל על האידאולוגיה של קיום מדינה יהודית בארץ ישראל. ב-2 בפברואר 1953 הודיעו משה סנה, אברהם ברמן ורוסתם בסתוני לנשיאות הכנסת על הקמת "סיעת השמאל".

במקביל להקמת הסיעה הנפרדת בכנסת, החלו חברי סיעת שמאל בארגון מפלגה נפרדת. במאי 1953 קיימו חברי הסיעה בבית העם בתל אביב ועידת ייסוד למפלגה שלהם, "מפלגת השמאל הסוציאליסטי".

<u>הנוסח העברי המחודש,של "האיטרנציונל" -"המנון העמלים" מאת חיים חפר</u>

"**האינטרנציונל**" הוא אחד ההמנונים המפורסמים ביותר, את הנוסח העברי המחודש כתב חפר לאחר שבחודש פברואר 1985 נתקבלה בוועדה המרכזת של ההסתדרות המלצתו של יצחק בן אהרון: "הועדה ממליצה על עריכתו מחדש של טקסט האינטרנציונל במובן של מחיקת תוכן שאבד עליו הכלח וצירופם של תכנים עכשוויים מן ההוויה הישראלית או הבינלאומי.

קוּם עַם עוֹבֵד, הָרֵם דְּגָלֶיךָ
מִן הַשְּׁדֵה, מִן הַסַּדְנָה,
כָּל הָרָעָב שָׁלוֹם וְלֶחֶם,
הוּא אָח אִתְּךָ לָאֲמוּנָה.

עוֹלָם יָשָׁן עַדֵי הַיְסוֹד נַחְרִימָה,
מִגַּב כְּפוּף נִפְרֹק הָעֹל,
אֶת עוֹלָמֵנוּ אָנוּ נָקִימָה,
לֹא כְּלוּם אֶתְמוֹל – מֵחָר הַכֹּל.

אַחְוָה הִיא דְּגָלֵנוּ
וְחֵרוּת לְכָל עַם,
עִם הָאִינְטֶרְנַצְיוֹנָל,
יָעוֹר, יִשַּׂג אָדָם!

שביתות ומאבק פועלים בירושלים

מאת י. כרמון

10.7.53

3.12.53

מועצת פועלי ירושלים דנה בתעסוקה ובאבטלה

מאת י. כרמון

26.6.1953

שביתה בעירית ירושלים

מאת י. כרמון

מכתב גלוי

למזכיר מועצת פועלי ירושלים בענין משרות כפולות

ת. נ.

כידוע לך, דנה החברה המרכזת בחדר הפועל של ההסתדרות בבעית המשרות הכפולות והשעות הנוספות והחליטה לאסור זאת להלוטין, בהתחשב עם מצב התעסוקה הקיים. הריני מרשה לעצמי לשאול מעל דפי עתון זה: באיזה אמצעים אתה עומד לנקום בכדי לבצע החלטה זו של הפורום העליון של ההסתדרות, הלכה למעשה?

בירושלים, עיר העוני, המצוקה והאבטלה הגדולה, ישנם מאות חברי הסתדרות נבדים המחזיקים בלי הצדקה במשרות כפולות. התחנים משה ומשרות חברים מוכנים לוותר להעניים לעזרתך למציאת אותן כתבות, שמות ומעלים, הן תדע, כי מחזיקי עבודה לא משרות יכולים להקלם במקומות אלה, בעבודה ובמרצה.

אני מציע לך, בכל החברות, להתחיל בבדיקת הבית במקום הקרוב לך ביותר, בבית פועלי ירושלים. המצא שם בקרבתך מספר לא קטן של חברים נכבדים העובדים במשרות כפולות ובשעות נוספות.

אני מניח שתבצע את ההחלטות המחייבות של הפורום המרכזת.

בברכת חברים
יעקב כרמון

יוני 1953

„עוצר־בית" ב־1 במאי

מאת י. כרמון

16.4.53

בגורת פסלנת הרוב בהסתדרות לא תת־קיימנה עוד תהלוכות מסורתיות של עשרות אלפי פועלים מאורגנים בערי הארץ ובמושבותיה.

למאי־י יש הגיון בריא משלה.

דגלים אדומים, המוני פועלים בתהלוכות ובהפגנות, סיסמאות על אחדות המעמד, על כלליותה של ההסתדרות ועל סולידריות בינלאומית — אינם מתאימים למדיניות הרשמית של חוסר העבודה, אבטלה מוחמת, הפליה בגיית והשתעבדות הולכת וגוברת.

אכן, לא לחינם הרבו לנסות מזכירי מפא־י, במשך השנה שעברה, לארצות הברית כאורחי־הן של האגודות המקצועיות הצהובות. הם קיבלו „שעורי השתלמות" איך להוציא סיסמה שלמה מההסתדרות „בקיץ" נאמנותה למאבק הפועלים ללחם, לעבודה ולשלום. הם למדו כיצד „לשתרר" מתפקידים את מזכירי האיגוד המקצועי הנאמנים ביותר למאבק ללחם ולחזון הפועל.

האגודות הצהובות בארצות הברית כבר מומן חדלו „להשתעשע" באחד במאי. פתה יצאה בקבוצותיהם מפא־י, בכדי להשתלב ב־מאה־אחת, בכדי לסגור את המעגל.

אמנם, במשך השנים האחרונות עשו דוברי מפא־י הכל על מנת להחזיר את דגל האחד במאי. הסיסמאות בתהלוכות קוצצו תמיד והותאמו למדיניות הרגע. נאומי בלע מכאיבים נגד ברית המועצות הסוציאליזם הקיף היו נשמעים ברמה — ככל זאת נשאר הסמל של חג הפועלים הבינלאומי. האגודות המקצועיות היו צועדות תחת דגליהן, הנועד ופלוגות „הפועל" היו עורכים את שורותיהם. עתה עלה הכורת גם על שריד אחרון זה של סולידריות פועלים. דגל האחד במאי הוסך לך ע"י הנהגת מפא־י לגל אשפות. מחובת מסלנות האופוזיציה בהסתדרות להרים את הדגל, במשותף ובמלוכד, לשאתו ברמה ולניים סביבו המוני פועלים חברי הסתדרות ובלתי מסלנתיים.

נקיים ופדים משותפים של חברי חסדבת השמאל, מק־י, מפ־ם ובלתי מסלנתיים לחגיגת האחד במאי.

נפגין ביום זה את המאחד אותנו והמשותף לכולנו ולא את המפריד בינינו.

נמשיך במסורת המפוארת של הפועל הרוחי מאז הירש לקרס ושנת 1905, כשדם הפועל היהודי נשפך בחוצות ורשה, וילנה, לודז' וביאליסטוק והתעורר בדם הפועל הרוסי והפולני במאבקם המשותף נגד עריצות ושעבוד. נסקור הישגי העמים בשלישו הסוציאליסטי של כדור הארץ שבו נוסגו בכלי השעבוד, שוחרר העמל ונמשך המצעד החוראי לקומונים. נזכור את עמי קוריאה, ויטנאם, מאלאיה ואת כל העמים המשועבדים הנאבקים בימים אלה לעצמאות לאומית ולשחרור סוציאלי, לחופש ולדמוקרטיה. נפגין סולידאריות עם הפועלים בצרפת, איטליה ובארצות אחרות, אשר יפגינו באחד במאי זה בעד להם, עצמאות ושלום.

נסר את החלטות מפא־י לרוקן את חג הפועלים מכל תוכן

נחזק אותו במשותף ובמלוכד — ונצלחנו!

392

מכתב גלוי לי. רפתין*

לפני זמן מה נתבקשתי ע"י מזכירות הסניף לבקר אצלך ולוי תצליח להחזירני "לדרך הטובה". באותו יום — האם היה זה צירוף מקרי? — קבלתי את הודעת פיטורים מהעבודה: (הנני עובד ארגוני במועצת פועלי ירושלים ולא קיבד בחיי אתה יודע את ההבדל). החלטתי לכן לענות אליך במכתב גלוי כי הענין הוא צבורי ולא אישי.

1. בהופעתך האחרונה בחיפה יצאת בקובלנה על חוסר הבנת הפוליטיות של ציבור הפועלים בארץ שלא ידע להתקומם נגד ממשלת בן גוריון — רוקח.

שלום, חבר נכבד, מה עשתה ממלגתך (מפלגתי עד להוצאתי) בכדי לארגן את צבור הפועלים נגד ממשלת הקואליציה הזאת? זכורני ב־1950. הממשלה מכריזה בפעם הראשונה על הקפאת השכר כדרך להבראה משקית. מפ"ם דאז קוראת את צבור הפועלים להתנגדות, למאבק. 10000 פועלים יוצאים בהפגנת תל־אביב. בראש הזה־נגת צועדים חבר סנה... במידה מסויימת הצלחנו להרתיע את הבורגנות ומבאי מביצוע מזימתה.

לקראת חידוש חוזי העבודה ב־1952 דרשה מפ"ם העלאה ב־20 אחוזים בשכר העבודה. מפלגת פועלי א"י מתנגדת. אולם תחת לחזק מקומות העבודה ו־מאבק הלקי — מסכימה מפא"י לבסוף, להעלאה עד 15 אחוזים.

בעלי התעשיה בענף המזחה מתנגדו לאיזה קולקטיבי חדש. עצרו פועלי המזחה בכל הארץ חבר שב תה כנגד המשבתה גל של כוללידיות עם כוללי המזחה מציף את כל הארץ. המבוטלה של שדרגין בעלי זד תעשיה נכשלה.

האם לא הכזין צבור מסויים באוץ את נכונותו להגן על רמת חייו בהפגנות־המחון שהיו כרכו בארץ. והלא אי־גו פועלי תל־אביב־יפו ושועלי חיפה ביתמוניהם להפגין נגד "המדיניות הכלכלית החדשה" משהוכרזה?

מדוע הצלחנו לארגן מערכות אלה? קצלחנו מכיון שלמרות הלוקי הדעות האידיאולוגיים ידענו לחשל חזית מאוחדת של פועלים חברי מפ"ם, מק"י, מפא"י, ובלתי מפלגתיים. החברה לעיני כל. שפועלים, בעלי השקפות שונות וחברי מפלגות שונות, יכולים להתאחד במעשה משותף להגנת האינטרסים שלהם נגד התקפת ההון והשלטון.

אולם מה קרה בחודשים האחרונים? היתין ממפ"ם, שתמיד התנגד למאבק האקטיבי של צבור הפועלים ודלת־העם והשתדל תמיד להכשיל כל חזית משותפת עם מק"י, הצליח להטיל מרותו על הרוב בהנהגת הממלגה ולהשתיק לגמרי כל גוחם הקרבית של אלפי חברי הממלגה ואוהדיה.

מה עשתה מפ"ם לקראת חידוש החוזים הקולקטיביים בשנת 1953? היא הכריזה, ובצדק, שהתדרוש העלאת השכר הכללי ב־20 אחוז הדרוש היכוב הימסת יוקר מדי הודש בחודשו תיאבק לשינויים במס הנכנסה. אולם מה עשתה הממלגה על מנת לארגן את הצבור מסביב לדרישות צודקות אלה? כל זמן ברוכה שבאה מיוזמי מועדים בתל־אביב ובחיפה לא מצאה כל עידוד והמיכה מטעם הרוב בממלגה. התירוץ הנצחי להמנע מכל פעולה הוא — "אי אפשר יחד עם מק"י" — היי רוץ פלגני ומחבל באחדות המעמד בכל מקום בעולם וגם בארצנו.

במקום לארגן את המאבק ולעמיד בראשו, מסתפק "על המשמר" בהערות לעג על "הפגנות־נפל" של מק"י ואנשי סיעות השמאל, ובזות מחקה בטאון מפ"ם את "דבר" ו"חדור".

לכן חבר ריפתין נכבד, אל תכוא בטענות אל צבור העובדים. לא בו האשמה האשמה היא ברוב שבהנהגת מפ"ם, זה עסוק בזמן האחרון במבצע הצלת השמאל ממפ"ם. ומי הם אותם "הפועלים" שזרזאנו? הם בעיקר, אותם החברים של זד אקטיבה העירונית, שעמדה בראש מאבקם של בועלי העיר והוצאו בקון התנגדותם לחברי הממלגה.

2. ולא רק המאבק המקומי הושתק ע"י הימין במפלגה גם ועדי השלום ברוב הסניפים נהפכו למיקצוע "כחובת" בלבד. הנו מתנגדים בצדק, על שהצלחנו לגייס למעלה מ־400 אלף התיבות על עצומת השלום. אולם אי־אפשר לחיות על "רבית" בלבד. נוכח הגברת מסכת המלחמה, נוכח הסכנה הריאלית של הפקוד המזרח מצד כוחי בהשתתפות מדינת ישראל, אל שומה עלינו לגייס יום־יום את המוני העם בישראל למען השלום ונגד מחרחרי המלחמה. אלם אנו עדים לכך שמפ"ם בוועד למען השלום מתעוררת לפעולה רק לפני איזה כינוס בינלאומי, כשיש צורך לשגר משלחת לפני "מפתח".

3. ואחרון אחרון, "על המשמר" מודיע ומדגיש מדי פעם בפעם כמה מחברי "חטיבת השמאל" פוטרו מהעבודה. מה תחבלטה הזאת מעל דפי עתון הממלגה? האם הכוונה להפיץ חיד? ואם גם יצליחו להפחיד את מישהו, — האם ריבוי מספר האנוסים במפ"ם יגדיל יעילות וכושר בעולותיה? המפלגה המתימרת להלחם נגד כוחות כוליטיים ונגד ניהולים במקומות העבודה כלום עתר לה לעשות דבר שהיא זוועשת מאחרים לא לעשותו? ואחרי היא עושה את לא־רק ב־עיר, אלא בקיבוצים היא בראש ובראשונה! במפלגה רבת־חטיבות ותת־חטיבות, הכפה חטיבתנו, חטיבת "משמאל", את העמדה המתקדמת ביותר. זוצא־זו ממכים, ניכזין שעמדנו כעצם בגרון לאלה המוכנים את מפ"ם ימינה. בבדי שמפ"ם תחזיה מזוקקת בעיני כותבי חבאמרים הראשיים ב"דבר".

אנו נמשיך לעמוד בראש מאבק צבור הפועלים הזלת העם ללחם לעצמאות ולשלום, נחשל "חזית פועלים" מאוחדת וחזות עממית נגד סכנת המשיזיצה, בעד חגנת השלום העצמאות והחרויות הדימוקרטיות, והרי בכל אלה גם העדיפה — לרכזו טרוטוריזלי של המזיחם בארץ, לתחיית לאומית ולשגשוג המולדת.

ואתה — חיכן אתה, חברנו ריפתין?

יעקב כהמון

---

* יעקב כהמון חבר קבוץ עין שמר" היה מראשי "השומר הצעיר" הקיבוץ הארצי ואח"כ הקיבוץ המאוחד. היתקלה בשנותיו כפיקידות שנקט למשל: "מפלגת הפועלים". היה המצביר המפיץ של המפלגה ומראשיה בשלב הקיבוץ המאוחד בשל בריבת למשך שנה בין ריפתין העתידני ובין קשיש שהיה יפני וכהן.

קטעי פתונים שנאמרה ושאמרה בעניה בראון

מכתב גלוי שיש בו מעין "אמא" אוידיאל.

פועלי כל הארצות, התאחדו!

עמאל

עבודה

ומשה סנה

מגבית למועדון השמאל

שנה 1953

שנה ז' מס. 13 (91)

יום ו' ז' בחלי, כ"ז תמוז תשי"ג

עובדי עירית ירושלים מתגייסים למאבק לתוספת שכר

שביתות ומאבק פועלים בירושלים

מאת י. כרמון

עובדי עירית ירושלים למאורעותם. קיבלו בסיפוק רב את הידיעה שחבריהם — עובדי עירית תל־אביב — וכן, לאחר מאבק ממושך ומלוכלך, בצמצום חלקי, בהשיגם תוספת שכר־יוקר של 15 אחוז, שישתלם גם רטרואקטיבית ל־1 תמוז.

מה מלמד אותנו נצחון חלקי זה של עובדי עירית תל־אביב?

אנו למדים מזה: א) בזמן שהבורגנות מתקיפה ורודפת לחסל את הסכם תוספת היוקר, לא די בהתגוננות בלבד. הברזה הוא נגד חזיתית למען הגלגת השכר, רכותם של עובדי עירית תל־אביב שהיה זה מקום העבודה הגדול הראשון בארץ שסרק את המכתב וסיכל בפידה רבה את המזימה הלא־מקורית בדבר הקפאת השכר.

ב) במאבק מלוכד אפשר להתעבר על הבוגת מפא"י בהסתדרות, אשר לא רק שאינה מתיצבת ברשם המאבק להגנת השכר הרי־אלי של האדם העובד אלא שחלק מבוריה תומך בפירוש בהקפאת השכר ובהסלת ה־נטל של הנשטר הכלכלי בארץ על שכם עי־בוד המעלים (ראה האמירתם של א. לבנה, עמי החם, ש. רייטר ואחרים).

שביתות־הבזק מקבלים שביתה זו בהבנה רב־לי תיעומת. כל אחד יודע ששביתתם צודקת. ושבתו נישואין, גירושין ונסין בבירות. בראשון לחודש זה החליטו כאלף עובדי־הזואר בירושלים להכריז שביתת אזהרה לי־שעתיים נגד אי־תשלום השכר במועדו.

לשוא התרוצצו מזכירי האגוד המקצועי ל־השקים", "להרגיע", להרדים את הצבור, ועד עובדי־הזואר לסרות שברובו הוא סור־כב מחברי מפא"י, החליט לא לקבל יותר את הדין ולשתוק. אין הם מבינים למה צריכים העובדים להיות הקורבנות של הנסיונות ה־תקציביים של שר האוצר? מזכיר ועד־העוב־דים חני ביבר־שטיין (חבר מפא"י) הכריז בב־אזן באוזני הציבור ו"קול ישראל": המפ־קח הוא להשלים השכר במועדו לא רק לעוב־די־הזואר, כי אם לעובדי כל משרדי־הממשלה. עובדי־הזואר דיאים את עצמם בצדק כאר־גנאדד של כל החברים באגוד־עובדי־המ־דינה. כי רב ביניהם מספר הפועלים ובעלי הדרגות הנמוכות ואת חוס השדרה בצבור זה מהוים לאו דוקא הפקידים הצמודים לכ־סאותיהם. והמאבק נותן פרי. בשלישי בחדש החלו כבר בתשלומים לעובדי־המדינה.

מה עלינו ללמוד מכל השביתות ההמגנות בעיר הארץ ובמעברותיה?

עלינו ללמוד כי בישראל הולך וגואה הפי־אבק לחתם ולעבודה, כי במאבק זה מתחשלת חזית מאוחדת של פועלים חברי מפלגות שו־נות ובעלי השקפות עולם שונות. בישראל הולכים ומתרחבים המסגרים בין ראשית־איגוד־המקצועי, מפעלות הרוב ובין הפועי־החברים מהשורה אשר לסרוא אירגוס במשק עיות. במשפטי־חברים, בהרצאה מהסתדרות. מבקרים את המאבק הנודע לחנאי קיום מינ־מאלי.

אוהד! תרום את תרומתך לקרן עתונות השמאל

אל תבחלת קרן העתונות.

ת"א ת.ד. 4216

ח. י.

הנני שולח לכם את תרומתי לקרן העתונות.

סך .....

בב"ח

.....

מכתב גלוי

למזכיר מועצת פועלי ירושלים בעניין משרות כפולות

ח. נ.

כידוע לך, דנה ההנהלה המרכזית בנוגע לסעיף של ההסתדרות בעניין המשרות הכ־פולות והשעות הנוספות והחליטה לאסור זאת לחלוטין, בהתחשב עם מצב התעסוקה הקיים. הריני מרשה לעצמי לשאול אך דבר עתון זה: באיזה אמצעים אתה עומד לנקוט בכדי לבצע החלטה זו של המוסד העליון של ההסתדרות, הלכה־למעשה?

בירושלים, עיר הענוי, המצוקה והאבטלה הגוברת ישנם מאות חברי הסתדרות נכבדים המחזיקים בלי הצדקה במשרות כפולות.

החותם מטה וישמרות חברים מרוכזים לי־התגיים לעזרתך למציאת אותן כתובות, שטות ומסעלים, הן תודה, כי מתוסרי עבודה לע־שרות יכולים להקלם במקומות אלה, בע־ברה ובסרונם.

אני מיעץ לך, בכל החברות, להתחיל בב־זק הבית במקום הקרוב לך ביותר, בבית מועצת פועלי ירושלים. המצב שם בקר־כתר מסתיר לא קסן של חברים נכבדים העוב־דים במשרות כפולות בשעות נוספות.

אני מניח שתבצע את ההחלטות המחייבות של ההנהלה המרכזית.

בברכת חברים

יעקב כרמון

1 Figure

עם פתיחת מושרון המפלגה בירושלים

מאת י. כרמון

14.1.54 דבר

בליל שבת ב־15 בינואר תתכנס בירושלים, בבית „יצחק שדה" המו־עצה הראשונה של מפלגת השמאל.

בשנות העשרים חי ועבד יצחק שדה בירושלים והרבה פועלים ותיקים בעיר עדיין זוכרים את החבר החוצב־האמן בסלע ירושלים, מימי הקמת בצ־ני האוניברסיטה ושכונת בית־הכרם. כדאי לציין בהזדמנות זו שהאגודה הי מקצועית הראשונה בישוב היהודי נוסדה בירושלים בשנת 1897. היתה זו אגודת פועלי הדפוס. פועלי־הדפוס בימים ההם נחשבו לעוסקים במלאכת הקודש, כי עסקו בעיקר בהדפסת ספרי־הקודש. יום עבודה נחשב אז ל־14 שעות, שכר העבודה היה זעום ביו־תר, התנאים קשים מגשוא. לנבאים ולפרנסי־הישוב בימים ההם היה נשק מקורי נגד שביתות — חרם ונידוי. השביתה הראשונה הגדולה בארץ כו־לה פרצה בירושלים בשנת 1908. היתה זו שביתה כללית של כל פועלי־הדפוס, שאליה הצטרפו גם פועלים ממקצועות אחרים. רקע השביתה — מעביד אחד סרב לשלם מצויים לפועל שנפגע. ואם כי הפועלים הוכרעו אז והשביתה נכשלה, הדיה נישאו בישוב כולו ומשנה זו שנת 1908 ואילך החלו להיווסד אגודות מקצועיות בכל נקודות הישוב בימים ההם, בתולדות המאבק המקצועי בארץ, תירשם גם השביתה הגדולה של פועלי בית חרושת פרו־מין בירושלים בשנת 1932. השוב־תים נאבקו אז על שלושה דברים עיק־ריים: לשכר הוגן, לתנאי עבודה אנו־שים ולעבודה מאורגנת. בארץ הש־תולל אז ארגון הפועלים הרוויזיוניסטי, שהוקם ע"י המעבידים בעזרת שלטו־

נות המנדאט, על מנת לשבור את ארגון הפועלים ולטפק לכל מעביד מפירי שביתה פרופסיונאליים. מזומת המע־בידים ובני בריתם סוכלה ושביתת פרומין שמשה ציון־דרך לגבוש האגוד והמאבק המקצועי.

כדאי גם לציין שלחלק מפועלי ירושלים ישנה מסורת רבת שנים של פעולות באגודות מקצועיות בינלאו־מיות, יהודיות—ערביות. בשנות השלו־שים והארבעים היה פעיל ארגון עובדי מלון „המלך־דוד" ומלון המושבה הא־

מריקאית. הסתדרות הפקידים עובדי־הרכבת, ארגון הנהגים המשותף וכו'. מיועצת המפלגה מתכנסת בימים כ־שגובר מאבק הפועלים בירושלים. שביתת עובדי העיריה מתרחבת וס־קיפה כבר כמעט את כל העובדים. ועדי העובדים בכל משרדי הממשלה מתכנסים ונחושה החלטתם להיאבק

לתוספת שכר ונגד הלגתו. הנהגת מפא"י, לשווא, עושה מאמצים למנוע מנציגיה בועדי־העובדים להיאבק עם הצבור כולו.

מיועצת מפלגתנו תישמע הקריאה ו־העדוד לפועלי ישראל ולהמוני העם ה־רחבים להתלכד, לחשל חזית פועלים מאוחדת וחזית עממית רחבה למען ישראל יותר טובה, ישראל — בית ו־מולדת לעם העובד.

19.10.54 הרי

למה „הם" שונאים אותנו

מאת יעקב כ־ן

1

בשכונת טלביה בירושלים, בגינת נוי, מר־קפת שדרות עצים. נמצאת תחילה מרטית של אחד מראשי המוסדות הכלכליים בירוש־לים. ודעי דבר מספרים שבזמן קצר הגיע האיש לנכסים מרובים. ברי, שלא ממשכורתו החדשית במעמד הכלכלי הקים לו האיש חוויה, רכש מכונית פרטית, ריהם ששת חדריו ברהיטי לוקסוס, תלה על הקירות תמו־נות יקרות ערך מצבעי שמן ומים, אקוורלים וכדומה. כרבים אחרים ידע „להסתדר". את פנקס משלנתו לא המיר חלילה. בכרטיסיה המונה 13 אלף חברים של המפלגה הגדולה בבירה מוסיע גם שמו. וכי למה יבגוד באמו־נת נעוריו? האם המפלגה הפריעה לו להגיע לעושר, לתפוס כמה משרות בבת־אחת, לש־בת על כמה כסאות ציבוריים, להיות יועץ בכמה מוסדות כלכליים ? להיפך, האישים הקובעים בעיר רוחשים לו כבוד. איציק הוא חבר־מן, לפני הבחירות יתרום תרומה ניכרת לקרן הבחירות ויממן את הנואמים במעברת תלפיות שיסלסלו בגרונם בכל השפות על ההכרה שבחיי צנע ועל הלילה מהעיר לכפר.

2

בשבת זו בשעות אחה"צ הנוסה בלתי רגי־לה ע"י התחילה. הרבה מכוניות פרטיות וקרוילרים תרגים ע"י הב.ת. בעל התחילה עורך מסיבה כיד המלך. לאחד מילדיו מלאו 10 שנים. מאות הזמנות נשלחו לבעלי המעלי־העיר, לראשי מוסדות, למזכ־די האיגוד המקצועי, לאנשי ציבור וכדומה. כולם התק־הלו ובאו לכאן. הגינה שמסביב לבית מלאה אורחים מכובדים. מלצרים נשברו באופן מ־יוחד מהמלון הכי גדול בעיר על מנת לשרת את הבאים. יינות, ליקרים וקוקטיילים מכל המינים, כריכים של בשר עוף, בשר אוז, כבד וכל מיני דלייקטסים מוגשים בידי רחבה. הבת הבכירה מנגנת בפסנתר. מצב־הרוח מרומם לאחר שתייה כדת. בין האורחים ה־חשובים גם אחד יוצא־זונין, לייזר, קרוב ה־משפחה, השמאלי, הקומוניסט, רחמנא ליצלן, לייזר זה גורם „תרעות" למשפחה ההגונה. לייזר האורח הקבוע בלשכות העבודה, הרא־שון למטורים, מארגן השביתות ומאבק ה־מעלים. הוא נמצא פה עם אשתו ושני ילדיו החמודים כמו „להבדיל", כדי להפגין

3

כן, הם שונאים אותנו מאוד. כי אנו מסו־גלים להסדיר לחיי הנגבה, הגוד והיתרונות הכלכליים שלהם. הם שונאים אותנו, כי הם יודעים: בשהעם יגיע לשלטון—יסאטא הוא את שלטון מאות המשפחות שהשתלטו על חייני, חומסים ועושקים את ארצנו, כדי להרבות דינרים ונכסים והעמונות להם ולבני משפחו־תיהם. הם חולמים על נסיעות חופשה לאמ־ריקה ולצרפת, על בילוי בקפריסין, על הו־צאת חלק מרכושם לבנקים בשוויץ. אף אחד מהם סרם קם ללכת מהעיר לכפר. כשהם צריכים להתייצב לשירות פלואים, הם מבי־אים מכתבים שהם מאוד חיוניים למפעלים שבהם הם משמשים כמנהלים, הם ממש עמו־דים. בניהם ובנותיהם משוחררים מחובה. ממלאים את האוניברסיטה בירושלים, גם אם בקורונותיהם מפוקפקים, או נוסעים להשתלם לחוץ־לארץ.

הם אוהבים את המולדת כמו שאהבו אותה בני מאה המשפחות בצרפת, שהסגירו אותה לאחר יריה ראשונה לנאצים, או כמו אנשי כת פילסודסקי, שיום לאחר הכרזת המלחמה ברחו במכוניותיהם עמוסי התכשיטים והזהב לעבר הגבול ובואשה נשאר העם שהגן בגי־בורה על ביתו.

הם שונאים אותנו, כי בתחושתם הקבוצתית הם מרגישים שאחנו האלטרנטיבה לאחנו

את האחיזה השלימה. ולקלקל קצת את חיא־בונם של שאר בני המשפחה. הנהגונים. למר־את לייזר פותחים דמסובים הנהגונים במלל פוליטי. „מאליק לא מת — קובע אחד בעל סמכא — שם לא מתים מיתה טבעית — הוא קרא את זה במשעון מצוייר אמריקאי, — לא, לא, סמאלין הורעל, גם דימ־טרוב הורעל, כי רצה להזכות לשיטר". „כל העולם יודע עלי־כך — אופר שני — רק הפרקציונרים, היבסקים, אנשי המופתי, מכחישים אמת זו, קובעים בעלי המאה ובעלי הדעה. המסתערים באורנמנטים כאלה בשצף קצף על לייזר. „אפלגו, מספר אחד מקובל, לבית החרושת התנגב כחור בולגרי אחד משלהם, בחור די טוב, עבד תודשיים באמונה. יצע להסתיר את עצמו, אבל אנו גילינו אותו, ראינו אותו סקם קורא עתון משלהם וכמובן שסילקנו אותו מהעבודה". המאוחה, החלוצה לשעבר, ש־הרבה מבעות וצמידים מכסים אצבעותיה וי־דיה, מוסיפה: „גם אצלנו במפעל היה מנהל חשבונות אחד קומוניסט, אמנם עובד חרוץ, אבל היינו נאלצים להרחיקו, והוא ברוב תוצחתו וורש עוד מאחנו פרצויים". כך התגל־גלה השיחה בין כוסית אחת לשניה, כך נהנו האורחים מעצמם. כך שמכו דברי שנאה ולהה. לייזר וכני משפחו מיהרו להמולק. מה לו ולהם ?

ובקיק הוא ביקש כתבות טובות עליו מאת הבית הבכיר ב־ה. יא־ב־1955 בא לביקור בקלגון לכבד האלוף שלי יד המפקד העליון של הצבא האלוף ע. משעלפון

כ סקירה הראשונית של יעקב על כתבת יוסף אחד יורם לכ רב סבא של מיכה אבהם הוא פולס בפסח 1907 בת: 12 שנים.

ערב אחד בירושלים

מאת יעקב כ—ן

15.4.54 הארץ

ערב נשום ופעיר בירושלים. השמים מכוסים עננים כבדים ואפורים. פיסות עזות, מפוררות, זוללות בלי הרף, במרכז העיר נשמעות צעקות הבאות מהכנסת. מה קרה? הת' כ. סנה, בדיון על הקציב הבריאות, נגע בבעיית סבל האוכלוסיה ובהתמוטה של התינוקות הערביים הבדולה כפליים מזו של התינוקות בישובים היהודיים. מיד קמו על רגליהם "המפריזופים הצדוסים" ס"חרות" וממאי ובקריאות היסטריות שחצניות «אויב», «עוכר־ישראל» רצו להשתיק את קול האמת. ונזכרתי בתמונות דומות למני 20 או 30 שנה בפרלמנט הפולני, כשאחרים מנבחרי העם העיזו למחות נגד הריכוז של האוכלוסיה היהודית או של המיעוטים הלאומיים האחרים. גם אז קמו ובעשו בשצף קצף "הפטריוטים" האשיסטים והאנטישמיים למיניהם. אכן, סדנא דארעא חד הוא.

ובערב נשום זה צדקה ההלוזכה שקטה ורציונית בחצות הביירה לעבר הכנסת. עש־ריות ברזות נישאו: «לעולם לא נהיה במחנה אחד עם הנאצים», «מכתבי אוריינצים ומאי־דאנק וזעקים נגד המיאשת ההתרסכסך» וזעו וזעו, ומאות תושבי ירושלים הצטופפו על המדרכות מתמרמרים, דרוכים, נרגשים. הם נזכרו בסיום הנאצים ותחרטו שכל זה עלול לחזור.

באותו ערב, בשכונת העני בית־מזמיל, בחדר קטן וצר בשיכון לעולים חדשים, הדומה יותר לתא־מאסר מאשר לחדר־מגורים, — שאל ילד תכול־עינים ובהיר־שער את אמו: «אמא, למה אבא לא תורן כבר שבועיים הביתה? למה עצרו אותו? מה עשה?» «אל תדאג, ילדי — פשיבה אמא — אבא מת. גבר החיאת הנאציזם, לכן אסרו אותו. אבל הוא יחזור ויחד עם חבריו יוסיף להאבק בעד אושרם וטובתם של כל הילדים, נומה ילדי, אבא יחזור».

ובערב נשום זה חזר יקותיאל סגל מעבר לתו בבית־חרושת «פריזמן», ובידו מכתב פיטורים לאחר שנה חודשי עבודה. איך יבשר זאת לאשתו הפרודה בסיוע הבית ובהבנות לקראת התג? ואיך יקבלו תשורות־תג זו ששת ילדיו ועוללין?

ובערב נשום זה מפרידות האנות רציניות את פוחה של רבקה מזרחי בשכונת נחלת אחים. מחיר קילו תפוחי אדמה 60 גרוש, מחיר קילו עגבניות 75 גרוש, מחיר ביצה — 13 גרוש ותיקון נעליים לילדים, דמי לימוד בגן ומסי מים ועיריה. איך להתקיים עד סוף החודש, גם כשהבעל עובד?

בערב ההוא התאספה מליאת מועצת פועלי ירושלים לדון על התקציב לשנת 1954/55. התאספו מקרוי המועצה, מקידי לשכת המס, מקידי סוללי ובונה, וחצי תריסר קהל. דיברו אל הקרואים הריקים כמה עסקנים מקצועיים «מפעם». אמר בין השאר מקיד מפא"י: «בעצם יש מקום למיסורים יותר נרחבים. יש צורך למסר בכל מקום ומועצת הפועלים עושה לנו חסד, למנים משורת־הדין, בשפת־גדת היא למיסורים». והקירות שמעו דברים אלה יוצאים מפי «עסקן» פועלים ולא זפקו.

ודובר ממפ"י הבריז: «יש במועצה 60 מקר־דים וזק 5 מהם חברי מפ"ם. תרסיפו לנו עוד משהו, לפי המפתח, ואפשרו לנו להצביע בעד התקציב». ואכן מקיד לא זעקה.

ובערב נשום זה, המתובבה בחורה בעלת מנים חיוורים ומבט צונן, ליד סלון «עדך». היא חישפה למכור למישהו את נוסה בעד ארוחת ערב חמה או זוג גרבי ניילון...

ובערב נשום זה, יצאו לרחוב עשרות חברים וחברות, בידיהם דלי רבק, מברשות ושלקבים על הנושא: «בנרמניה של אדי־נאור שתרור השבוע 87 פרשיים נאציים. וב־ירושלים נאסרו 3 לוחמי חופש» ועוברים ושבים נעצרים לרגע, קוראים בעיון את הכתוב, נאנחים ומתמרמרים.

בזה הערב הנשום, ישנות אמהות באי־שקט משני עברי החומה בירושלים. התימשך שפיכת־הדם הנוראית? היוקרבו הבעל, הבן למולך המלחמה? מתי תסתיק ההסתה הפרועה, הקריאה לדם, לרצח? מתי ירשיעו זה לזה יד אחים? מתי יוכלו מעוטות לשוחק משני עברי החומה, בלי מורא, בלי פחד?

בערב נשום זה, סובל קפה «רחביה» בים של אורות. כמאה נשים עובדות נאספו מכל שכונות העיר לנשות הכרה עם נציגת המר־רציה העולמית ומשלחת נשי קפריסין. מיידה נאצ'בה מספרת בטון שקט על שני שבמים בחיי האשה הבולגרית. השלב הראשון השיימ כבר לעבר, כשהאשה נלחמה לעבודה ולי־שוי־זכויות ועל השלב השני שבו מגשימה האשה שכם־אחד עם הבעל והאח, את בניין השלום והסוציאליזם בארצה.

כל זה קרה בערב אחד. ערב סגרירי ונשום בירושלים.

ירושלים, הכנסת, יעקב שירת שם אצל כשהוא, הדיון בנקודה ובישוב ההלוי השכונתי האפלה ומועדת הפועלים ובקצה השוק הגבוה ליד.

זה יהיה קרב במערכה הסעמדית"

בכירצוץ משימות המפלגה" — אמרו לו ב־מכירות למני 10 שנים — «אתה תצע למי מנץ סידור פוב ולפי לא. מיהו «מאשינר» ומי יכול לחכות בתור».

* * *

עימר בין מחוסרי־העבודה בתור גם זלמן. מזה חדשיים הוא אורח קבוע מפעמים ביום בלשכה. זלמן, זלמן! מי לא מכירך בירי־שלים? כמה לא התגנה? על הפיגומים עמד הרבה שנים, חזילות לצשירי ירושלים בנה. עברו עליו לילות אין־קשור של שמירה, ב־סדום ובים המלח העמיס שקים כבדים על גבו, בסובורוק ובבנאמי היה בין המתנדבים הראשונים. אבל עקשן הוא זלמן, תמיד שמאלי, תמיד קורא ירנונים לא «הנונים», תמיד בכל היכוה מצן בלהם על בריתי המועצות, תמיד מתריע נגד כל קישוח ועולה. באסיפות «שלהם» הוא מהבאים הראשונים. לקרנות «שלהם» הוא תורם ומתרים. מנהלי עבודה לא טובלים אותו, מנהלי משרדים יש ומתנים תנאי: «זלמן לא. אותו אל תשלחו. הוא «יקלקל את העובדים».

זלמן הוא היום בין המאושרים. קיבל שתק בלשכה. מזר הוא ירצא לעבודה. לנוריית הקסנה הבסיח לקנות נעליים חדשות למני התנים. יוכל לקיים את הבטחתו. בחנות ה־מכולת תוסיף רעיתו לקבל מצרכים בהקפה. זלמן עובד בהתמדה ובמסירות. מנהלי ה־משרד שבעי רצון ממנו. בשפך כל שעות היום כפוף הוא על הציורות ובלילנות ה־תשבונות. בבוקר הוא צוצף עם עשרות־אלפים לעבודה. לעבודה, בצהריים חוזר הביתה מרוצה. כל אבריו מתרוננים: «אני עובד, אני עובד. אינני מובטל יותר».

* * *

עברו שבועות מועטים. זלמן מקבל בעבודה הודעה. עליו להתייצב למני אדם הבמחון ב־מקום, «קצין הבמחון». בעל נסיון הוא זלמן. הוא יודע מה מסתתר תחת השם הזה. הוא יודע: פתחילה פרשה חדשה של יסורים ויגיוני נפש. מתחיל מחדש המאבק של העובד הישר לוכותו ללחם ולעבודה. זלמן מתייצב בשעה הקבועה. ישב מולו בך אדם צעיר, מגולח למשעי, בעל שפם עבות, תולצה לבנה מגוהצת, עניבה מודגנית. מר־כיב משקפיים עבות, מקטרת במיו, מדבר עברית בטפי אנגלו־סכסי מלאכותי.

«זלמן, — מתחיל את שיחתו «איש ה־בטחון» — השמעת כי ראש ממשלת סין הבריח שהוא רוצה לכבוש את פורמוזה, ובכן רואה אתה, הם האדומים, הם מחרחרי המל־חמה. רואה אתה מה - שזה תנועת השלום שלהם». זלמן שותק, החוקר ממשיך: «נו, תראה זלמן, תבריח כולם פסודרים בעבודה, נתנים מחופים ואתה צריך לסבול. בגלל מה זה בגלל השקפות עולם משפיות. ולמה איגך בממים? האם היא לא מספיק מהמכנית בשבילך? אם תהיה חבר שם, לא יאונה לך כל רע. גו זלמן, ספר משהו· דבר. מה נשמע אצלכם. מה מדברים בחוגים השמאליים?» שותק זלמן. נזכר הוא בתמונה מלפני 25 שנה בעיירו בפולין. בן־דודו ירוחם חזר מחקירה מהבולשת המאש ספית הפולנית ואז, מכוסה צלקות אדומות, 7 ימים המסירו ע מכות, עיגו אותו, רצו להוציא ממנו שם של חברים וכתובות. אבל הם לא הצלי מתרתה זלמן, לא יכול לסבול יותר דב השתבנויים שלה חוקר. זועק זלמן: «אל סיף לדבר אלי, חוקר, פיותרים הם מאמש לך אל הוילברשטיינים. אותם תחקור, שורדי העם התקור, את מבריחי הלירות יהלומים, איתם תתדיין, אתי תדבר רק התפקידי בעבודה. לא יותר, כי לא אענה כי אינני מכיר בך».

צוחק התוקר צחוק מלאכותי, השתמך הו על פניו. «אל תתרגש זלמן, עוד תתי למני, עוד נתראה» — «עוד נראה — ז זלמן בכעס. עוד נתראה ז?»

* * *

חוזר זלמן עייף הביתה. שואל יורם בכוזיו את אבא: «אבא ז למה אתה נ כל כך, קרה משהו בעבודה? מרגיזה את בעלה. אל תעצב זלמן, בני הבית מב לך. הם יסלחו לך הכל. נחרשה התלסתו זלמן. הפעם לא יעלה להם הדבר בזול. פעם לא יפטרו אותו, הפעם ייאבק שניים ובשתרנים על זכותו לעבודה. ה יזעיק את הצבור וכל הסוב וישר יז לצדו.

«יהיה זה קרב במערכה המעמדית», ז זלמן. זלמן יודע את המוטל עליו. יודע למה הוא נקרא. זלמן נרגע. הם יצליחו לשבור אותו.

כ—

יעקב מעיד שם צלמן המבוגר מעבודתו בכל התקופות ניכוחה שיגיעתן אוזנו זה 38 שנה

ו־טעג מאי אין ירושלים

13.5.54 פון יעקב כרמון

א זונקער, וואנעט ערשטער מאי אין ירושלים. די צענטראלע נאמן זיינען איבער־פולט מיט פרוינטער מענטשן. פון וואנט שיין די דעמאנסטראציע פון מק״י אין שמאל. פריינט אין קעגנער הקמן בעהערט אין „קול ישראל״. מארשאל בולגאנין הקם בעדענט אויף פלאץ פון רוימן קרעמעל. אין מקביל הקמן די בערטער־פרוינטער פראצעסטירט קעגן די אמעריקאנער מארינסטרונפן בעמבעם. פון וועזענטע בלאנן שלום־זוהמן. עס בראנט דער בקן א נסער פסחטער וואנט. אין תל־אביב הקמן מארשירט פרוינטער א נסער די רוימע קאמפ־מענער פון מק״י אין שמאל מיט סנה אין מיקרופיס בראש.

ב

שפיזען אויף די נאמן אין ירושלים פאסן ארבעטער, הארעפאשניקס, מקלקס־מענשען. זיי בעג־ען נאך אן אמתן ערשטן מאי. זיי קלעפן נישט מארשמיר, מארוהם שרייען דעם צורישן קאך הוי די פמא־־טירערשאפט ס׳פסט אם די ערשטע מארדנאמסטראציעס. מארוהם מארשירן די סתדרות־פירער דעם ארבעטער יום־טוב׳ס מאי הפמען הקמן זיי מורא אין אנגעשטי זיי זיינען נאך נישט אנגעשלאסן צו מארשירן מיט שמאל אין מק״י, חלק זיי פאקוקן די דעמאנסטראציע אין באלייטן מיט א חארפמען בליק די דרייסטע, די מארשירנ־ניקס.

שפיזען אויף די נאמן אין חארטן חברים פון מפ״ם. די אינדזע דעמאנסטראציע הקם זיך שוין געפרויקט. די קיבוצים זיינען שוין אויפן הענ אהיים. וויל די חברים פון מפ״ם מארשירן צוזאמען מיט חברים פון שמאל אין מק״י, מארוהם נישט זיינדע די פירער לאזן שרייבן אויף די טראנספארענטן: „נאך לעבן א מאריקסער ארבעטער־מרקסי״. אבער זיי מיינען הקם מאר בורמע, מאר הונגאלוה, מאר עקספארט, נישט מאר דאנע. שפיזען אויף די נאמן רייכע שבת־ארן, פראצענטניקעס, בעלי־בתים. הפלען פון שחארצן מארק. זיי חארטן אם מיט שנאת אין האס די דעמאנסטראציע.

פ׳שפיזען אויף די נאמן מאשיסטן, אינס פרוקטאָרן פון בית״ר, שושקען זיך. נעבן לעצטע באפעלן: די לוסט שמעקט מיט פרע־מקאציע.

ג

די דעמאנסטראציע קומט אן. פ׳שלאפצרן אין שפיץ די צוויי רוימע פענער פון שמאל אין מק״י. פלאפערן הויך רוימע שטורעם־פענער. אם מארש־ירן גרופן אין פעסטע גע־שלאסענע רייען, בירגער פון מעבראי תלי פיות, מענער אין פרויען מיט לאזונגען מאר ברוים אין ארבעם, מאר פריהן, קעגן מלחמה־פראוואקאציעס. נאך זיי מארשירן בוי־ארבע־טער, מאבריק־ארבעטער, ארבעטסלאזע, פקי־רים, סטודענטן, א סך סטודענטן מיט לאזונ־גען קעגן הויכע לעבענקספסטן. „נאך זיין די בילדונג נים נאר א פריוילעגיע פאר די רייכע קלאסן״. אם מארשירט די יוגנט א. ס. יצחק שדה. מיט שטאלץ, מיט מייער, מיט הפמע־נונג, מיט גלוובן. זיי טראגן דאס בילד פון יצחק שדה און דעם סימבאל פון פלמ״ח. ארבעטער, הקם שטיין אין דער זיים, שליסן זיך אן אין די רייען. די דעמאנסטראציע מאכט און קהעלם. מאשיסטן פלאצמען פ׳ מעם. אבער זיי חיישן: די נאם איז פיס א־גנד, זיי חאבן נישט. די דעמאנסטראציע קומט צום לעצטן פ׳נקט, חברים פאנגען אן צו מארלאזן. דאן קריכן ארויס פון די נאך רעם די מאשיסטן, אין מיט שטיינער, מיט שטעקענער, מיט די לאזונגען „נאך לעבן קי־ניג״, „נאך לעבן בגנין״, „מיר ווילן מל־חמה״, פאנגען זיי אן צו שלאגן צו ריידן די מראנספארענטן. אונדזערע חברים און מריינט פארלירן זיך נישט. עס וועדט גלייך צרגא־ניזדם א זעלבסט־צוך, אונטער די לאזונגען: „המאשיזם לא יעבור״, שטויסט מען צוריק די כוליגאנעס. די פאליציי איז נייטראל און וועדט אקטיוו כלום נאכדעם וי די כוליאגנעס האבן באקומען אנגעבראכן די ביינער.

פיל כוליגאנעס הערן אפגעפירט אין פנן דוד אדום. דאס הארץ כוס חיי צו זען חי יר־גנס פון די ארמקרייס־קוארטאלן, אנגעהיצט לאדן די מאשיסטיש אינסטרוקטאָרן, וועלכע האבן זיך אליין באהאלטן אין די לעכער, בלויזיקס מאר די אינטערעסן פון די אמע־ריקאנער און זייערע אגענטן.

ד

פ׳הערט שנעל צוריק איינגעשטעלט ארך נוגס חברים, ארבעטער און צחיישן זיי אויך חברים פון מפ״ם און פון קיבוץ הראל קומען שנעל צו הילף. דער קלוב פון מק״י הערט ארומגעריגלט מיט א זעלבסט־שוץ קייס. חברים און יוגנט טאנצן הורה און „חבה נגילה״. אין בית יצחק שדה גריים מען זיך צו א סייערליכן טאנץ־אונט. דער מנדזון איז באוואכט דורך חברים פון שמאל, מק״י און סימפאטיקער. פיר הקמן נעהאט א גוטן עדש־פן מאי. פיר הקמן עריהזרבן דערפארונג אויך פיטן בלוט פון אונזערע חברים.

ארבעטער טריבונע
רעד: פ. סנה
אדרעס: תל־אביב ת. ד. 4216
דרוק: שלומי

בשפת היידיש הירבה יקבה לדבר במיוחד עם דבור העולים מארצות אירופה, העולין ... בבית עם בניה ועם הסביבה וגם עם ה״דוד צ׳דה״.

יקבה שלח מן הבית ביידיש. וכתב על ה״טשון במאי״ בירושלים ב־מיפגון העולים של השכולה

עיתון: ????? - Maariv תאריך: 29 ינו' 1953 עמוד: 2

כך הוצאו סנה וחבריו ממפ"ם...

בהצבעה שמית דרמטית, שנמשכה 40 דקה הורמו 228 ידים בעד הגירוש

מאת מ. מ י י ז ל ס -

אשתו של מרדכי אזן, אביר ציון בפראג, שנגרם להתפתחות הדרמטית בתוך מפ"ם, כחברת מוֹעצת מפ"ם, עקבה הדוקה בדקיקות אחרי הויכוח, שסתם את הגולל על מצדיקי דין פראג במכלגה זו.

עם פתיחת מועצה מפ"ם בבית ההסתדרות בפתח־תקוה היו מב־ טי רוב הצירים מופתעים לא לעבר נכות הנואמים אלא לעבר שורות הצירים. והשאלה ריחפה בהלל: מי הוסיף ? מי מחרים ? מיד התברר, כי דיר סנה וחבריו הע־ דיפו לא להשתתף ב„מועצת הבי־ רוש". הם „קיימו התייעצות עד שעת פתיחת המועצה ודנו בבעיה אם להופיע. אולם לבסוף הברירו השיקולים, כי בעצם אין להם עוד מה לעשות בשורות המרכז כבר מורסמה בבטאון ה־ מפלגה. בכנסת כבר הבעו את כי־ דוע והרתקתם מספסלי מפ"ם.

אולם לא רק 37 הכאות של חברי השיכת סנה נשארו ריקים. הצירים חיפשו למצא את בלוריתו המכסימה של ריפתין, את פרי, את ברזילי, את פלקן, את פ"ה אילנית יעיר רבים מהקיבוץ הארי צי של השומר הצעיר, שהעדיפו לא לתת יום להחלטה הגורלית.

אגרת של סנה לחברי המועצה

ד"ר סנה וחבריו הפיצו עם תח־ חלת הישיבה אגרת לכל חבר, בה הם מוחים בתוקף על א־פן הר־ צא־תם, שהפכה לפקיעה לעובדה מוגמרת עוד לפני שניתנה למיע־ צה האפשרות לדון בהחלטה זה. כ־ אגרת נאמר בין השאר: „הביע־ תנו לצוב את ההנהלות של המס־ תדרות הציונית והקונגרס היהודי העולמי היא חוקית כהחלט ואינה מזהירה שום סעיף במצע המפלגה וכהחלטותיה. בהתייעצות של חוות הליכוד במועצת מפ"ם, קיב־ לה ההצעה לפתוק את הפיסקה כדבר השהתפ"זנו בהנהלה הצירי נית 80 קול נגד 68, אנב הי־

מניעותם של ס. איך תוכלו אתם — אלה שהצביעו בעד ה־ מחיקה — להוציא אותנו מן ה־ ממלכה בעוון הבעת דעה שהיא גם דעתכם ?"

„סנהיזם הוא מק־יזם"

המתיחות באולם הכיעה לס־אה. כשהמזכיר החדש של מפ"ם, יוד־ קם תלמי, פתח את הישיבה ומסר את רשות הדיבור לחזן. חזן עזי שה חשבון עם ד"ר סנה ועזיון. כי מזמן נפש את הזיזיות ואת דרכה של הנועצ הפועלים. הוא מאשים את ד"ר סנה שנקט קו אנטי־ציוני ואנטי־ארצישראלי בהנהג" היו בכנסת, בליגה לידידות עם ס.ס.ר. ובסדרת מאמרים. פירושו של סנהיזם הוא מק"יזם — סוען חזן — חיסול גמור של דרכה של מפ"ם. סילוף עמדתה ובגידה בי עקרונותיה.

ומשה מתוחה משתררת באולם, כשעל דוכן הנאומים עולה חבר הכנסת חנן רובין, שהופיע בפני עצה האחרונה כמצדיק דין פראג ונמנע בהצבעה בכנסת בדבר ה־ אשמות מוסקבה. רובין סוען נגד ההחלטות „לאחזות הקבידה" על המפלגה ומאשים את יקיי חנון בפירוק חזית הליכוד. הוא מצהיר, כי יצביע נגד הוצאה סנה וחבריו מהמפלגה ומזכע פירוק התכ־כות. ופתאום נשמעת „פצצה": רובין מצהיר, כי אינו מסכים עם דעתו של ד"ר סנה בהרבה עסחים. מ־ ביון שחסרים בה אקסיבום ודרך ציונית ממשית.

„סנה — קיסמיניזם"

חבר הכנסת בן־אהרן עושה את ה„חשבון הכנסת" עם סנה ומוכיר לו כסיות מעקרונות מפ"ם בהו־ פיעיהו בכנסת. בן־אהרן טוען, כי מפ"ם חייבת להסיק אותה מס־ קנה מרחיקת־לכת לגבי כל מצדי־ קי־דין פראג ככל צורה שהיא. ה־ מזכיר הכללי של הקיבוץ הארצי נתן פלד קורא לחסיבת סנה „קבו־ צה קוסמופוליטית ורה למצל ה־ יהודי". כאן משסיע ברל רפסור קריאה ביניים ושואל: „האם יובן פדברין, כי אתה בדקה כמוני, כי שום מצדיק דין פראג אינו יכול ליחצ את מפ"ם בכנסת, בהסתד־ רות וביתר המוסדות?" השאלה אינה זוכה להשוכה.

חבר גבעת השלושה, בנו מר־ שק, מצייו, כי במשך שנים הכינה „לאחזות העבודה" את הקרע עם המק"יסט סנה בחפירה בסורה. אולם יערי וחזן לא שמו לב לי־ חפירה זו, עד שבא הבולדוזר ה־ גדול של משפט פראג והאשמות מוסקבה והפך את הקערה על פיה.

נאום סובציני בשבץ הרוסה בעין־חרוד. איש „לאחיית הק־ בידה" זה נמנה עם ראשי הש־ מאלי הקיצוני של הקיבוץ המ־ אוחד ובמשך שנים עמן למען השיתוף עם השמאל הקיצוני. במשך 3 שנים לא הופיע במוע־

י. גבילי

צות המפלגה בגלל השקפתו ה־ קיצונית. „סנה הוא איש התר־ מית" טוען לוסה. „הוא רימה את מפ"ם וכעת הוא מרמה גם את הקיבוצים. לנו הכרחיות קו־ אות ציונית בלי גבול. ההנשמה הציונית תביא ממילא להזדהות עם עולם המפכה. בעיתנו לא תיפתר ע"י הסוציאליזם. השמא־ לנות של סנה ומשנת לא פקם עם הימין, והם נעזרים אחד על ידי השני. ההקמה חסיבת סנה יש משמעות בינלנית, זהי הסי־ נת סכין בגבה של מפ"ם".

„הזהרנו בפניו..."

חבר הכנסת ארם תיבע, עקירת הסנהיזם בולו. אחר כך עולים בגלילי ויקרי לשאת את נאומי הסיכום. גלילי מיזן, כי „לאח־ דות העבודה" הזדמנה כל הזמן במני סכנת סנה. אולם אזהרותיה נתקלו בקיר אט"ם. הוא טוען, כי אין הזמן בשר לדון בעניים ארציים. אך גם בעיניי קום החסיבית במפ"ם אינו דבר קדוש. גלילי תובע לבדוק מחדש את דרכה האידיאולוגית של מפ"ם על מנת לכצרה. „ערי עזשה בנאים הסיבים שלו חשכון עם רובין. הוא שוען לעומתו, כי על הפרק לא עימדים השקפותיו עם לאח־ דות העבודה אלא העלידה היסו־ דית של קבוצת סנה. הוא מצע למועצה להוציא את קבוצת סנה וכל מי שיתמוך בה בעתיד.

בשעה 1 בלילה נגשת המועצה להצבע. יוזקס הממי קורא לי כל חבר בשמו. „בעד", „בעד" — נשמעים קולות העונים אחד אחרי השני. פה ושם נשמעת נימה אחרת. „נגד" — „נמנע". התוצאה: 228 בעד הוצאת קבו־ צת סנה. 22 נגד ו־8 נמנעים.

הצירים מתפזרים לכל הקיץ ה־ ארץ. כשבלבם ההברה, כי הד־ יונות ניצחה את הקילית נגדה ונגד העם היהודי.

עיתונות יהודית היסטורית

עיתון: ????? - Ha-Tzofeh תאריך: 11 פבר' 1953 עמוד: 4

סנה קיבל מכתב איום

מכתב איום ברצח שנשלח לד"ר משה סנה ע"י "אגודה חשאית אנטי קומוניסטית" משמש נושא לשאילתא שהוגשה אתמול לשר המשטרה ע"י א. בלמן, חבר הכנסת מסיעתו של ד"ר סנה.

במכתב שנשלח מנתניה ע"פ כתובת הכנסת נאמר: "לכבוד ד"ר משה סנה מוכיר "חטיבת השמאל", הגנו להד היורך בזאת כי מטה אגודתנו החליט לנקוט באמצעים נמרצים נגד כל מאידיקדין פראג ועלילות מוסקבה. אל הקומוניסטים הרשמיים איננו פונים כלל, נגדם כבר פעלנו והם מרגישים כבר את נחת זרוענו פה ושם. אולם הגנו פונים אליך בהתחשב בעברך הציוני ובעיקר כמפקד "ההגנה" לשעבר, ברם, בישה זקנותך את ילדותך והגנה הצטרפת למקהלה האנטישמית ונתת גושפנקה ו"הכשר" למשפטי פראג ומוסקבה הרואים את תנועת השחרור של העם היהודי כתנועה ריאקציונית שיש להלחם בה עד תרמה. מאידך גיסא, איננו רואים את עיקר הסכנה בכנופיית מיקונים־ווילנר־טובי־ווילנסקה אם כי הגנו רואים אותם כמרגלים וכבוגדים ממש) הם אינם מסוגלים להשמיע על הנוער העברי, אליהם מצטרפים טיפוסים בלתי מרוצים ואלמנטים מגוונים ובן גיים חמישי ערבי. הסכנה היא בפלג ההדש שלך העלול להטעות נוער תמים ואידיאליסטי שבסופו של דבר יפנה נגד המדינה בחזית אחת עם כנופיית ווילנר־טובי. אנו מזהירים אותך בזאת כי החזור בך ברגע האחרון, אחרה — נסיק את כל המסקנות ונראה איתך כבוגד, מה שיגרור תוצאות חמירות ביותר. אנו מזהירים: — דמך בראשך! משה סנה — חייך בסכנה. חשוב היטב לפני שאתה מחליט. באחוריו עובד כל העם ואחדות המחנות (סולל "על המשמר"). שים לב! ידוע גם ידוע שהנך סוכן הקומינפורם, וסופך — סוף כל הסוכנים הזרים. וכמרקסיסט "גמיש" — סופך כסוף טרוצקי, אנה פאוקר, סלאנסקי, רייק, אורן! אנו מחכים 10 ימים להצהרה פיזיבית, מאת אגודה חשאית אנטיקומוניסטית".

בעל הפאלטא מבקש בזאת שר ה מיוחדה לדעת אם ידוע למשלה על קיום ארגון זה, מה בדעת המשלה לעשות לגילוי ארגון זה ומה בדעת המשלה לעשות כדי למנוע מעשי טרור בצד פושעים אנטיקומוניסטיים.

עיתון: ??? - Davar תאריך: 5 נוב' 1954 עמוד: 14

ד"ר סנה...

מיכה סנה, החבר הקבוע של סיעת. ש. מיקונים מלהגים קף ל עצ ק ב בקונגרס החסול של מפלגת "השבאר".

אייך, בראשית הממלכה תקימי ניסשות של כריית־המוצות, תחיי לך ושכנה את פני החברה האנוי שות שיגיו מיספני פחאם לחוקן התחמתית החבתית האוביקי טיבות המיכרחת לפי חוקים אלת, שיוך עיקר האנושית לקני כוניום חנצחון מוסמח למבצעי הפרק הימשטרי זה — לקימנוי טים.

הממלנה חקיטיניסבית היסת למגידה, שטעייה פתיחים לראי יים בלבד (בנאלין) ניהיינא ראויים לבוא בטעיני חמציחה חיוצת, ניהיינא ראויים להיוכל את העתיד, לנחיל את הנצחון.

ומזור, לא לפני 15 שנה יהיוכנ לו לקבל החזנות יוצאה מן הכלל להיצי קות חלק מרחמה האורי הזוא. אך לבני בני הקניחה הצעיר — היא היה בקלוק־ ראש קאנטה מציידה זו. כן, בראשית 1949 הניע לארץ כל עיר נפני כי — בדה כ־ מסמון קליינבוים, ראשו מראיהה. ייהך היכר השרבני של הסטרוניה הצרי נית בצולין־ משורר הלוחנני, קלים ענק שונג נבוחה של כריית־השעצות. בגיחל זמן עבית לעם הדמרנה.

.היינו בעשת הביקוש הרחני בקר מכל עיבה בכרשתי — מכר דשלש בורי שאחר בתל־אביב. שפחסמת בהבה עיי היצר המאוחר לעמת יהודי פולין. והוא מתצר שכח שנאות אלה גם בזמנר .נוצה לאיר הבבר הנאחיי ב־תר יהודית פולקי. תל־אביב 16 באפריל 1949. הזמר המשחר של פקיד כיום — כתב או בין הזרי:

.עוד הזדמנות אחרי תמנית הציני וחיתן טיבי פלישת תנאצים האכי זרית טיבי השניות בכיבוש חפו ביישר.

...איניי שעמדו על סברית אריך חפקר בין תנהנוים הנאצי ות .גן תעולי הסובייטי הסנור. מיפקבה ביחת ברית עם בילין וחסקירה כשם הציק וחיישר את העם הסר לנו לשלטון נרסני יאת היהודים כשם לשלטון של פנרוסם בלתי סופק. גירל 4.5 מיליון יהודים באיטניית כשאלין לשח מנשיא בשטול העם היחודי ...לא ולא — העם היהודי אינו יכול להתר לא על 2.5 מיליוני יהודים, שנשקף לחם שבר נשבי תחת חיטלר, ולא על 4.5 היטליונים שבאייטים עליהם שבר במובן הלאומי תחת כשאלין.

לא, שבוני. לחזיוד של משה סנה לא כואי לצשב את הצבר. כחלום לא. ם. קליינבוים על 1949. כפי הבראות שיבו תאיכרדצים שם ם. סנה של 1954. הקובל בעתון .משאלי כי

.נחשול עבור הציון את ישראל.

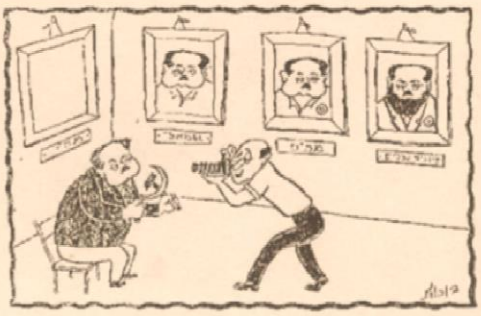
תרגילים לפיתוח השרירים

וכך. פקד 24 שעות לנגמ־החסול ביא מחנות בבירתנם התליאבבי .עצות אחרות לבל תעשושה תברי ציונאל הסיציאליסטי לשורות השפלגה תקיבניי ניה הדיפלומטי. בשלב הנוכחי פיתחי מים צלולי ביירבם רוסי. לדעת השוערי מאמאסניה שלום על הבמה .הנפלניי יבראשם פני .הנאמנים הקיבוציים פיקי נים חכנה ביקנוים מדגדג ושאילה־תשוי דה לעיבה. לבדם הליטה בחירה. יאלי מבה נכוש חליטה קחודה. הסעזה לו מראה של אישיקוה פעלית.

אירי סנערדנליים. דפכיחשים ויקיזי האינטרנציונל — פתחילה פישה הנאי סיט. אחר יצנקה סדובה על מחלקתה של חברי הפצאל — שה אחי. בעירזה נלחבתי להצטרף לעיזיות הפעלה הער מונסטית היבראלית. כל מעפ עני מוסת בהשאות הסיטריים. ופעפיב רבא כב הקהל שוד על רגלי זפטניית תמורת פיזיכה־ערגנים של פחאיקפים קצר בות. .לא כל לחיות קיפכוסב. אבל קיב לוחית קימניזפ' — סבריו לאחר כבן פאיר הילבר בעילו הוק. אבן. אין זה על. עיב כבן זה בלבר הוא פעפץ פיני כבר: לקים. לחתא־פסיט מקבב. ולצ עיל בפכחלה .פרקרנים פרקרנים' בפכך עצחים־עלש — אין זה פשחק קל.

הדוקטור זכה ב„תואר הגבוה ביותר"...

הניעה אם בן .עצתי הגדולה' של פנה הארץ שהכיית. לקול השנאות רפות בציידת־הסיל של כפים (בינואר 1948): .חברים, עיניתי צבר זה ותציבצתי לדבלי לשרתי בצור שהילים" — קם עיבה לפאת נאיבר הראשבן בפפלגתי החדשה. גם הוא פקריא דבריי פתבהב. .באפבר הוא' לדבריי לצבריה את דבר החלטת פפלגתי־לפצבר — להשתרי אל עזרת פקיא. צקרקיפרא .פרשה פנה פרידה נעני פידבית, הכל ב"תאים כשים לבבוני. גם פנה כנה עצבי..

קריקטורה בעמ' 4	ש. רילכוס
קריקטורה בעמ' 5	א. בובילר
ציורה	כ. כרמי

כלכלן --1957

כלכלן

MARCH 7, 1957 — יום ה' ד' אדר ב' תשי"ז

חתום על "כלכלן"
העתון לעניני משק וכלכלה
- מאמרים ומקירות על משק הארץ
- ידיעות מוסמכות על שוקי העולם
- עלון לעניני מסנות והתחבורה

כדי להרחיב פרסטיג
בעתון קטנים קבוצים
לכלכלן.
בגוף הקטנים נשלח מי
השוואות לרשימות בכתבי יד
בגיבוי.
21.3.1957

ידיעות סחר־חוץ

21.3.57

ויבנבו — בירת הנעליים האישלקית

6000 סוחרים ותעשיינים מחוץ לארץ בקרו עד כה בתערוכת הנעליים ה־20 שנפתחה בויבנבו ב־5 לינואר 1957.

בעיר זו נמצאים 200 בתי חרושת לנעליים, 800 בתי מלאכה קטנים ו־200 מסעדים אחרים הקשורים באופן ישיר ועקיף בחרושת הנעלים.

400 ממעלים השתתפו בתערוכה והציגו מוצרים חדישים ושיטות עיבוד עדי.

21.3.57

תורכיה בין משווקי הסוכר

כ־20,000 טון סוכר מכרה תורכיה לארה"ב צות־הון בשנה החולפת, ומסכום זה כ־5000 טון לסוריה. מספר בתי החרושת ל־סוכר בארץ זו מגיע ל־19, בתוספת 4 מפעלים חדשים שהוקמו בשנה האחרונה. יכולת התפוקה הכוללת של העשייה הסר־כר בתורכיה — 400,000 טון. גורמים כל־כליים מניחים כי שנת 1957 תשיג את החצי מיליון.

תערוכת מפחרית ביוגוסלאביה

תערוכה מסחרית ראשונה לאחר מלחמת העולם נפתחה בבלגראד ותימשך עד 2.9.57.

משבר בסחר בריטניה עם המזרח־התיכון

ההתפתחויות האחרונות במזרח התיכון, הקיפוח העלת סואץ והיחסים המתוחים בין בריטניה וארצות ערב, גרמה לקשרון בסס־חר בין בריטניה למצרים ולירידה קלה ב־חילופי הסחורות עם לבנון. כפו כן מסרבת סוריה לקבל לירות שטרלינג בעד היצוא שלה לאנגליה, ואף פרס ועיראק צמצמו סחרן עם בריטניה.

להלן מבלה המראה על התפתחות היחס־סים המסחריים בין ארצות האיזור ובריט־ניה (באלפי לירות שטרלינג).

יבוא בריטי מהאיזור

	1955	1956	1955	1956
מצרים	7,615	6,679	1,137	644
סוריה	3,552	1,497	254	342
לבנון	336	1,754	685	360
ירדן	16	12	3	7
סעודיה	2,815	2,975	235	1,383
עיראק	19,838	15,364	6,589	6,636
פרס	8,328	20,092	5,758	11,520
ישראל	6,972	7,924	151	473
אזי בחרין	9,415	17,256	6,382	8,514
כוויית	78,301	72,669	20,979	31,329

יצוא בריטי לאיזור

	1955	1956	1955	1956
מצרים	16,529	19,609	7,561	2,877
סוריה	4,754	4,839	1,663	2,193
לבנון	4,787	5,863	3,080	2,241
ירדן	3,461	3,708	1,538	1,591
סעודיה	4,429	5,236	1,873	2,647
עיראק	14,500	18,653	6,999	9,485
פרס	8,244	15,175	6,528	6,626
ישראל	5,041	6,526	1,611	2,520
אזי בחרין	6,687	7,206	3,783	3,527
כוויית	4,297	5,942	2,234	5,531

בעולם 7.3.57

תוכנית חומש בלבנון

המועצה הכלכלית עיבדה תוכנית חומש לפיתוח הלבנון. ביצוע התוכנית יעלה 699 מיליון לירות לבנוניות. מסרת תוכנית זו לקדם את התקלאות והתעשייה בלבנון.

21.3.57

הסכם מסחרי בין פינלאנד לפולין בלי תיווך רוסי

הסכם מסחרי בסך של 25 מיליון דולר נחתם בהלסינקי בין פינלאנד לפולין.

פולין הייצא פחם, מכשירים כימיים, מכונות, מוצרי סלוז ומטטיטים; תמורת זה תיסרה, ברזל, חוטים, אבץ, עצים ומכונות וחקלאות מפינלנד.

בפעם הראשונה אחרי מלחמת העולם תעבור פולין חסורת הייצוא מעבר מערבי מפינלנד. לפי ההסכמים הקודמים קבלה פר־לין כתמורה סחורות רוסיות. ובדרך זו סוגה ברית המועצות את מגבותיה לפני־לאד בעד עודף ה־בוא. גם רומניה וורשת פם־נלנד מעבר קשה עבור ייצוא הנפט שלהם תשלום בסחורות רוסיות.

חידושים ואמצאות

דופאיליט — חומר כידוד חדש

מפעלי Dupaylite המציאו חומר בידוד חדש העשוי מניר וסיבי זכוכית או מחבת. חומר זה בעל משקל סגולי נמוך ומיצבר בצורת לוחות דקים, יכול להתקפל ולשמש מילוי בין חומרים אחרים.

כנאון 21.3.57

ידיעות התחבורה

7.3.57

נדיל בצי המפחרי הפרסי

ארבע אוניות מסחר גדולות נבנו במס־פנות הולאנד בשביל "החברה הפרסית לס־פנות", בשותפות הון הולאנדי ופרסי.

כתיבה לשם פרנסה ומתוך עניין

מן היסוד-1962-1963

- קבוצת בראשותו של פנחס לבון, שהוקמה בשנת 1962 בתוך מפא"י בעקבות הדחתו של לבון מתפקיד מזכ"ל ההסתדרות. בשנת 1965 פרשו חברי הקבוצה ממפא"י.
-
- תאריך: 1961
-
- בפברואר 1961 הודח פנחס לבון מתפקיד מזכיר ההסתדרות הכללית, בעקבות הסכסוך בינו לדוד בן-גוריון על רקע פרשת לבון. בשנת 1962 התארגנה בתוך מפא"י קבוצה מתומכיו. הקבוצה, אשר כונתה 'מן היסוד', כללה, בין היתר, את חבר הכנסת יונה כסה (מזכיר מפא"י לשעבר) ואינטלקטואלים, בהם הפרופסורים נתן רוטנשטרייך, יהושע אריאלי, יעקב טלמון ושלמה אבינרי, העיתונאים לוי יצחק הירושלמי ודן הורביץ, והסופר עמוס עוז. מרבית תומכיה של 'מן היסוד' נמנו עם חברי 'חבר הקבוצות' ויוצאי תנועת הנוער 'גורדוניה'. אנשי הקבוצה תבעו לבטל את הדחתו של לבון ונאבקו בבן-גוריון ובגישה 'הממלכתית' שלו. הם קראו להתחדשות רעיונית ולחזרה אל ערכי היסוד של תנועת העבודה, להגדלת העצמאות של ההסתדרות, לחיזוק חברת העובדים, להגברת הדמוקרטיזציה במפא"י ולאיחוד מפלגות הפועלים השונות. חברי הקבוצה הוציאו לאור דו-שבועון בשם 'מן היסוד', אשר בו פרסמו את רעיונותיהם. עסקני מפא"י ניסו להגביל את פעילותה של הקבוצה וסגרו בפניה את סניפי מפא"י. חברות מסחריות נמנעו מלפרסם בביטאון 'מן היסוד', מחשש שהדבר יזיק להן. והיה אף ניסיון להוציא את אנשי 'מן היסוד' ממפא"י.

בשנת 1964 עמדו אנשי 'מן היסוד' לפרוש ממפא"י. במאי 1964, בעת כנס הקבוצה בחולדה, שלח ראש הממשלה לוי אשכול, מכתב לראשי 'מן היסוד' שבו טען שאין תוקף להדחת לבון וקרא לחברי הקבוצה לשוב לפעילות סדירה במפא"י. המכתב עורר את זעמם של בן גוריון ואנשיו, ובעקבות כך קיבלה מזכירות מפא"י החלטה שרוקנה את המכתב מתוכן. בשנת 1965, בעקבות החלטת זאת של המזכירות, פרשו לבון וחברי 'מן היסוד' ממפא"י. באוקטובר 1966 ביטלו מוסדות מפא"י את תוקפה של הדחת לבון. חברי הקבוצה לא שבו למפלגה, אך בטאונם נסגר ופעילותם הלכה ודעכה. לאחר הקמת מפלגת העבודה בשנת 1968, שבו אליה חלק מאנשי 'מן היסוד' כבודדים.

מן היסוד

כי אייר תשכ"ב
24.5.1962

המחיר:
50 אגורות

13 שבועון

נתן רוטנשטרייך: חיים שיש בהם יסוד
מנחם לבון: משמעותה של ביקורת
שלמה גרודזנסקי: מניין יבוא האיחוד
דן תדמורין: תזכורת על גבולות חוכחה
ר. מריא: פיחות המטבע הוא אוטומטיות שהכזיב

שיחות על הדת והחברה
הרב יוסף כהנמן • אברהם שלונסקי
פרופ' דוב סדן • מרדכי טביב
המראיין: לוי־יצחק הירשלמי

מאיר מנדל: עצה למצעדי הפירות
ר. ביטסון: בני־חברית של התנועה השיתופית
אלג'יריה וישראל — שתי דעות
אמנון בן־מנחם: על שלושה לקוי המשק
אלי שבדי: ספרו החדש של שי עגנון
עמוס עוז: רגלים דהים

במקום תעודת־זהות

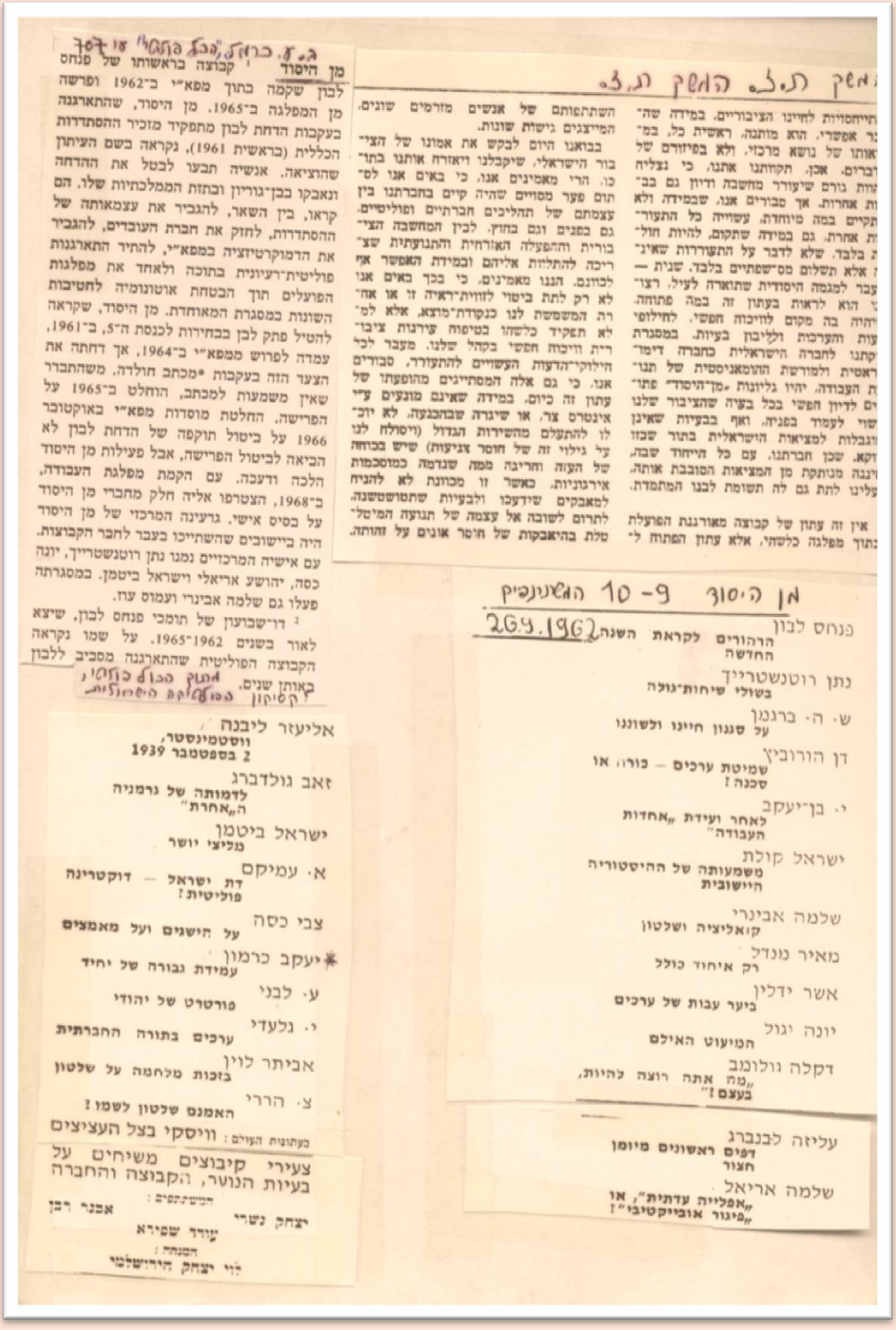
כל בחירה חדשה הפונה אל הציבור, מן הדין שתציג את עצמה, אך דומה, שבמידה הדברים אמורים ב"מן־היסוד" — לא כל שכן, וזאת עקב מה שנראה לנו כאופיו המיוחד של עתון זה. שלא כעתונים אחרים, הרי זכה עתון זה לכך, שידובר בו עוד לפני שראה אור, היו אף שראו צורך להזהיר בפני היפעתו. לנו, העושים במלאכת העתון והעומדים מאחריו, לא היה אף ספק קל־שבקלים בכך, שהופעתו של עתון זה היא בחינת צורך השעה. אין אנו מצטמים אותו לחזות כלי ביטוי לראייה מסויימת של מצי־אות חיינו, אף שגם מטרה זו כשלעצמה כצדיקה הופעתו, אלא מנקודת־המבט הרח־בה יותר. שעניינה שיבם של חיינו הצי־בוריים. סבורים אנו, שמתבקשות במות אשר יגררו את הקהל, יפשפו ויעמיקו את הדיון והחיכוך הציבורי בתוכנו, במדינה בכלל ובתנועת־העבודה בפרט, שכן עומדים אנו על פרשות־דרכים רבות.

אכן, ויכוח ציבורי אינגו עניין חדש בתו־כנו. אך דומה שטיבו הוגם ומהותו נס־תלפה במידה כלשהי בשנים האחרונות. בחברה. שיסודותיה מעוגנים ביסודות אי־דיאולוגיים, לא יכולנו להימלט, לו אף רצי־נו, מהעלאה כתמדת של בעיות הקשורות בעיצוב דמות חיינו. החברה שבנינו בא־רץ — יסודותיה במחשבה תחילה, התחת־יתה קשורה היתה בבחינה מתמדת של אי־דיאולוגיות מסוגנים ביסודות אי־דיאולוגיים, לא יכולנו להימלט, לו אף רצי־נו, מהעלאה כתמדת של בעיות הקשורות בעיצוב דמות חיינו. החברה שבנינו בא־רץ — יסודותיה במחשבה תחילה, התחת־יתה קשורה היתה בבחינה מתמדת של אי־דיאולוגיות. בחדרגה הלך ומיעלם לאור הנחות יסוד מכאן, ובחינה מתמדת של הנחות־יסוד לאור התח־רחשויות מכאן. אך בחינה זו נתרוממה בש־נים האחרונות. יתכן משום שנוכח היקף ההתרחשויות ועצ־מן אבדנו את הכושר האינטלקטואלי להכיתלט על כל התהליכים הללו ייתכן גיכום שסבירים היינו, כי בש־לבים הראשונים כבר טמונה הערובה לטי־בו של ההמשך. אם כך ואם כך — באה המציאות והעמידה אותנו בפני הסכנה שנא־בד כל שליטה על ההתרחשויות, הן בכוח עצמן ינהלו אותנו.

האמור לעיל אינו מתכוון ליצור את הרושם, כאילו נדם לחלוטין קולו של הדיון הציבורי בארץ בשנים האחרונות: אלא שנראה לנו, כי דיון זה לא הצליח להצמיד עצמו במקום הנכון עקב שתי סיבות. האחת, כי הפך להיות במידה רבה לא ויכוח על עקרונות, לא בחינה מתמדת של דרך, אלא נאבק של אינטרסים מזה והתחרות על נ־תול והטבות אדמיניסטרטיביות מזה. שני חוליים אלה. הגם שהינם חלק בלתי־נפרד של התהליך הדימוקראטי, אינם יכו־לים למלא בשום פנים מקומו של הדיון הערכי שנדם. הסיבה השניה היא, כי במי־דה שוויכוח אידיאולוגי המשיך להתקיים בארץ, הרי הפך להיות משני בחברה — בשנל לא רק מבחינת מידת המשקל שני־תן לו בפעולה החברתית בתוכנו, אלא אף מבחינת נושאיו בציבוריות. בהדרגה הלך והצטמצם לקבוצות חברתיות „סגורות", מי בחוח ומי יותר, אשר גם אם טיפחהו, ול־עתים אף הגיעו בתחום זה להעמקה ולרמה, לא היה בכוחן לדבר ללבה של החברה הישראלית ולעודדה. מוקדי הדיון מחד ומ־יצגיו מאידך, ובוחוד השילוב של אלה באלה, גרם לכך, שהוא יחסיא את המט־רה המונחת ביסודו של כל דיון ציבורי, המתכוון להעלות בעיות לרמה של עקרונות.

יתכן, שהחלל הגדול אשר אליו נקלע־נו מבחינה זו, עשוי היה עוד לסובב אות־נו, אלמלא התרחשויות שונות שהתרחשו, ואשר אחזו בציבות ראשנו והעמידונו על התחום הפעורה לרגלנו, ושוב נמצאנו למ־דים את האמת הידועה כבר, שבתקופה דינאמית זו בכלל, ובמציאות של התהוות שבה אנו נתונים עדיין בפרט, הסיכויים החברתיים הם כה מהירים, עד שאם נתחזל, ולו לשעה קלה, לתת את דעתנו למתרחש, שוב נתחזר ונהיה עומדים נוכח מציאות בלתי מוכרת, ומה שחמור יותר — מציאות זרה להוויתנו היסודית. וכאן יש לומר, שהחוייה יסודית זו אינה בגדר עניין שדפוסיו ניצקו באופן חד־פעמי ומאז קופאת היא על שמריה. ההיפך מזה הוא הנכון, במיו־חד בתנאים שבהם אנו נתונים, חוויה זו אין עניינה בדפוסים אלא בקני־מידה, וב־הנחה הראשונית שאף המציאות מחייבת בחינה מתמדת לאורם של קני־מידה, וכי קני־המידה השונים, הגם שתקפם נתון בהם עצמם, מחייבים גם בחינתם לאור נתוני המציאות. בחינה כזאת, ולא רק באופן „עוטף", אלא מן־היסוד, היא העניין המרכ־זי שלשמו קם עתון זה, הבא לעשות את העניין שהועלה בקובץ אשר ממנו לקח את שמו ושיצא לאור לפני כמה חודשים, לעניין של קבע.

בחינה זו, מן־היסוד, היא בגדר אתגר לחברה הישראלית בכלל ולתנועת העבודה בפרט. וכמי שבאים להעמיד אתגר זה, מניחים אנו שתי הנחות הנוגעות לנו עצ־מנו. הראשונה שבהן היא, שיש צורך בבמה מיוחדת, עצמאית, המכוונת על־ידי הכרתם ומצפונם של עושיה בלבד, שתרכז בתוכה, לפי דרכה היא ובמגבלות שלה, מתוך שי־לוב של בעיות אלה באלה, את המאמץ האנ־קטן להחזיר מימדים של פעילויות

מן היסוד

קבוצה בראשותו של פנחס לבון שקמה בתוך מפא"י ב־1962 ופרשה מן המפלגה ב־1965. מן היסוד, שהתארגנה בעקבות הדחת לבון מתפקיד מזכיר ההסתדרות הכללית (בראשית 1961), נקראה בשם העיתון שהוציאה. אנשיה תבעו לבטל את ההדחה ונאבקו בכנ"גוריון ובחזת הממלכתיות שלו. הם קראו, בין השאר, להגביר את עצמאותה של ההסתדרות, לחזק את חברת העובדים, להגביר את הדמוקרטיזציה במפא"י, להחיד התארגנות פוליטית־רעיונית בתוכה ולאחד את מפלגות הפועלים תוך הבטחת אוטונומיה לחטיבות השונות במסגרת המאוחדת. מן היסוד, שקראה להטיל פתק לבן בבחירות לכנסת ה־5, ב־1961, עמדה לפרוש ממפא"י ב־1964, אך דחתה את הצעד הזה בעקבות "מכתב תולדה". משהתברר שאין משמעות למכתב, הוחלט ב־1965 על הפרישה. החלטת מוסדות מפא"י באוקטובר 1966 על ביטול תוקפה של הדחת לבון לא הביאה לביטול הפרישה, אבל פעילות מן היסוד הלכה ודעכה. עם הקמת מפלגת העבודה, ב־1968, הצטרפו אליה חלק מחברי מן היסוד על בסיס אישי. גרעינה המרכזי של מן היסוד היה ביישובים שהשתייכו בעבר לחבר הקבוצות. עם אישיה המרכזיים נמנו נתן רוטנשטרייך, יונה כסה, יהושע אריאלי וישראל ביטמן. במסגרתה פעלו גם שלמה אבינרי ועמוס עוז.

דו־שבועון של תומכי פנחס לבון, שיצא לאור בשנים 1962־1965. על שמו נקראה הקבוצה הפוליטית שהתארגנה מסביב ללבון באותן שנים.

מן היסוד 9-10 השניים

269.1962

פנחס לבון
הרהורים לקראת השנה החדשה

נתן רוטנשטרייך
בשולי שיחות־גולה

ש. ה. ברגמן
על סגנון חיינו ולשוננו

דן הורוביץ
שמיטת ערכים – כורח או סכנה?

י. בן־יעקב
לאחר ועידת „אחדות העבודה"

ישראל קולת
משמעותה של ההיסטוריה היישובית

שלמה אבינרי
קואליציה ושלטון

מאיר מנדל
רק איחוד כולל

אשר ידלין
ביער עבות של ערכים

יונה יגול
המיעוט האילם

דקלה גולומב
„מה אתה רוצה להיות, בעצם?"

עליזה לבנברג
דפים ראשונים מיומן חצור

שלמה אריאל
„אפלייה עדתית", או „פיגור אובייקטיבי"?

אליעזר ליבנה
ווסטמינסטר, 2 בספטמבר 1939

זאב גולדברג
לדמותה של גרמניה ה„אחרת"

ישראל ביטמן
מליצי יושר

א. עמיקם
דת ישראל – דוקטרינה פוליטית?

צבי כסה
על הישגים ועל מאמצים

יעקב כרמון
עמידת גבורה של יחיד

ע. לבני
פורטרט של יהודי

י. גלעדי
ערכים בתורה החברתית

אביתר לוין
בזכות מלחמה על שלטון

צ. הררי
האמנם שלטון לשמו?

בעתונות העולם: ויסקי בצל העציצים

צעירי קיבוצים משיחים על בעיות הנוער, הקבוצה והחברה

השתתפו: אבנר רבן, יצחק נשרי, עוזי שמירא

המנחה: יוי יצחק חיר־שלמי

עמידה גבורה של יחיד

מאת יעקב כרמון

ס"ד של חיים גראדה — "הענוגה" שהיציע זה עתה ב"ספרייה לעם" של "עם עובד" בתרגום א. ד. שפיר — מתאר חיים של יהודה תרבותית בכפרים שבין ערי מלחמה העולם. אולם האקלים בספר דורג מחוץ והמסורות המיוחדות, ויהנה היהודית, ייחודים ודיוקא הדבה ואינה. וכך לא נשאר ברחוב הזנגים העכשוויות הנכרים ומהיחי הסיד ובתי מדרשיה. רבניה, דיונים, התכנסיות הקבועות ותגיעיהתנועה החלוצית והנערות שתורגה הקיום המיוחדים נגד הקיפה הרוסי או השלים הפולני ושרות: "לא אר יא ניבוד". אבל בעיה הכפייה הרוחנית, העגינה הקשה בחת את חיים מכיעה רבנים מתגבר להיתר עגינתה, ורק דיין אחד אמיץ ונועז מרגיש לעזרתה ומנצח לברות "ברכות" הנרקמות נגדי — כל כלל זה של סיכוכים והתכבויות מסביב לאבה האומללה הרת העידנה לקצה אשר בחיה הפרטים קיים ועומד אפילו בארצנו אם כי משתני הנסיבות, המקום והזמן.

הגלה (ברים) הנסערת, הגיבורה הראשית בסיפור — האשה הצעה הכשרה "שנברים בולעים אותה בעניתם" שמדיה קטנים ילאים עיר בגנה חלק בקטיפה ירוקה שיית" — מפרנסת את אמה הכשיסה את שתי אחיותיה, בחדר במורדי הספסר. התגר מן הכוך ומרות כחוא מחזר אחריה שנים, היא "עז הבר" השובבנית נישאת ראציק הנגר התלוני.

פרוצת מלחמת העולם הראשונה. ארציק מגויים לגדוד הרוסי בהשמד בולו בראשית הדרמה בכדיה פרוסיה המזרחית. אין ספק, שארציק לא נשאר בחיים. אולם עדיראיה למותו אינם בנמצא. 15 שנה מתמיהה מרלה בעגינותה ומצפה לשובו. לאחר 15 שנה מצטירים בה בני משפחתה שיבנא לאיש ושוב מבכרת היא בקמן הסיד ומעזר לחן. בן דלת העם על בני מזרח "המכיר היחיק הבתי מזמינים" (עמוד 77). שנשאר ברוסיה. אולם מי יתיר עגינותה? המסונה על עניני עגינה בוילנה הוא ר' קוי הורביץ, רבאי מבית שמש. קיצוניבקביעותיו שלא ייתר על קוצו של יוד שאחדיי "עדיראים ובאים יהשמיים"קודש ואפסיק שקל יחסיתי נגד "מפירי תורה". בכל זאת נמצא רב דיין אחד, עני מרוה ר' יוב. הצדיק מרחום מיוצב. אחד ויחיד מבית הלל. ואם כי איו לי סמכות מבדוריהתורה ובוריהתוראה, מחויב הוא על דעת עצמי לחלוק את העגינה: "רבוני של עולם, בקש נא אתה מן העגינה שתעגר לי. הבד נא אתה עלי כרציתי לחקל על היה ולמנוע בת ישראל בלחכוב בתורתך תורה אכזרית היא" (עמוד 238).

דיין הצעיר, בעל לאשה הנלבית יאב לילד חולה אנוש, מעין ישמיד הצעיר עגר כל הרבנית של וילנה: "ריבוני של עולם (שופך את יבי רבני הקרוש בדד הא) בשאלת ותשובה איני מוצא בדיהי אבי בדיהך הקדושה כתוב: רחמים! וגם הלם כלי נקרע מדברים על האשה הגלמודה. כמו אני גופי הנני בעל יסורים. רבה יש בינה עגינות אחד מיהדי נעל לבמכם. היה מתפלל אל רבונו של עולם שיעגיר לי בזכות קיום עגינות. גם אני חס בכל אשת נשוי נתן דעתי להדיר לעגינה מעיקר מצבו של בעלה. בגי מרלה נישאת ללמן ושוב נעגית בברקוה. הדיין העיד להעיד את בי גרוייהתוית המיוסכים. נזכרים, שבשנות

המלחמה והרעב הגדול ברוסיה התיר על דעת עצמו לשלוח ביום שבת קודש כסף למוסדות יהודיים ברוסיה בשביל הילדים הרעבים. ובשעתו הסתמך על ר' ישראל מסלנט והתיר לאכול ביום הכיפורים בזמן מגיפת חולירע בוילנה. ובכן, הדיין אינו אלא "בולסיוביק", רחמנא ליצלן, ודינו אחד — גידוי. סוגרים בפניו את בית מדרשו, אוסרים עליו להתפלל בציבור, סוללים ממנו את מכנורתו הנעימה. משכירים לרעב את משפחתו. אולם הדיין לא נרתע. אשתו, בני משפחתו וידידיו משכירים בו. שיבץ חרטה בשומבי על היתר העגינה. אך לשווא. וכך מסמל הדיין מרחוב פולונקי. העמוד והנרדף, עמידת גבורה של יחיד נגד הכלל הגורס באופן מוסמך: יקוב הדין את ההר.

כיצד נרקמת פרשה

אלם אין זו רק בחוקה לכם שמיים. יצרים אנושיים. אהבה, חמלה, מרידות ואכזבה. הכבים שמיים ושכרים גסים נגרפים לתוך המערבולת. המוניעם מופעלים ומתייצבים לצד הדיין, או מתנגדיו. מרלה, התופרת החיננית, הרגישה, מכירה תודה עמוקה לאחד שהתייצב לצידה והתיר עגינותה. לחם את מלחמתה והקריב את בני ביתו למענה. רגש התודה נתמך לאהבה סמויה לצדיק הצנוע הנחבא אל הכלים... "חייה כלו ללא אהבה ומשנתאהבה סוף סוף הרי נתאהבה בבעל לאשה ובאב לילדים והוא רבי" (עמ' 174). ור' דוד הדיין — גם הוא בסתר לבו מהרהר בהרהורי חטא ומתייסר, יודע הוא, שמרלה לבבו היא לא כמו כולן, וכמובן שעניהם אינם מגלים זה לזו וזו לזה את מצפוני לבם. אילם מוחי האינטריגות והתכסים חשים, שמשהו יוצא־דופן בהרגשותיהם ההדדיות של הדיין ומרלה — והרי לך עילה לדקימת פרשה על פגישות אינטימיות כביכול בין הצדיק והעגינה.

ירבו העיקרי של הדיין, ר' לוי הורביץ, — מניין נובעות מרידותו ועקשנותו? אומלל הוא בחיי הפרשים. אשתו יבתו היחידה — דעתן נטרפה עליהן. שתיהן כלואות בבית משוגעים. 20 שנה חי הוא גלמוד בלי אשה. מתאכזר הוא לעצמו. כמא כאן היסוד לאכזריותו כלפי העגינות וכלפי האשה הנאה מרלה בפרט?

ר' דוד הדיין מיחרם ומנודה. משכורתו לא ניתנת לו. הוא נאלץ להתפרנס ידי לנדבות. מרלה מביאה לביתו פלים עם מזונות. פלחה לרבנית קצת מעות במומנים. מבקשת ממנו שיתירה להתגרש מבעלה על מנת שהוא לא יסבול בגללה. אך הדיין לא נכנע. בראש המסיתים נגדו מתייצבים המאהב המאכזב מורץ והמוהל לפידות. הראשון רוצה לנקום במרלה על שהיא סירבה להינשא לו. ולפן ניקם הוא בתפסים: "הכה בדיין וענש את מרלה". המוהל מוצא טעת בידי לגמול לדיין ולהתנקם בו על כי הצדיק הזהיר את בעלי הבתים שידיו של לפידות רועדות ואינו מוכשר ויותר למול. מסביב לשני ראשי הסיפורים האלה מיללד אפפסוף מהעולם התחתון. ארחיפרחי ביכורים "מלחכי פינכא. מלעיזים. "נשים צדקניות". ואפילו בני־משפחה. הגורלהגיבורי מסבים למרלה והדיין מתהדקת. מתוך יאוש ורצון נואש להציל את הדיין מנסה מרלה לעשות מעשה נגיד. היא מתפיחת עם מדיין. מזמינה אותו לביתה. מוכנה, אם כי מתוך רגשי גועל, להתייחד עמו. להיפרד מבעלה ולהינשא

מן הי310 ב-10
שלוחת לבורה של הוחוד הפשק

לו. ובלבד שיפסיק להציק לדיין. אולם ברגע האחרון מתעורר מצוננת. היא בוחלת במוריץ המשולהב, פוצעת אותו בראשו, בורחת ליער הסמוך ותולה את עצמה. העיר סוערת. עכשיו נוכחים לדעת, שמרל'ה היתה חפה מפשע והדיין צדק. באותו יום נפטר גם ילדו החולה של הדיין ובעיר נערכות שתי לוויות. «בבית־העלמין שבו נטמנה (העגונה) נמצא גם קברו של עוללנר».

הלווייתה של מרל'ה נהפכת להפגנה גדולה. «עמך» משכונות העוני בוילנה מוכן לעשות שפסים ברבנים, בגבאים ובכלי־הקודש, שהסיתו נגדה והורידה שאולה. מסע ההלוויה עובר על יד ביתו של הרב הקנאי ר' לוי הורביץ, ואבנים נזרקות לחלונותיו. «...אחות שלנו הרג, אחות שלנו, בת דלת העם» (עמ' 201). ר' דוד הדיין עוזב את לווייתו עולה וחש להצלת מתנגדו הקיצוני, ר' לוי הורביץ, לבל ימצאו בו. הוא מתיצב לפני דלתות בית יריבו ומונע מלעשות פשפים במתנגדו. בגופו מגן הוא על רודפיו מפני זעם ההמון. ר' דוד הדיין מרחוב פולוצק מתעלה בעיני «עמך». כבודו מוחזר לו. כל העיר עומדת לימינו. הוא מקבל מינוי למורה־הוראה עירוני. מתנגדו, ר' לוי הורביץ, נאלץ להתפטר מכסא הרבנות.

*

המשורר והמספר חיים גראדה, תושב ארצות הברית ב־16 השנים האחרונות, נאמן לאסכולה שלו. אסכולת «וילנה הצעירה» בתקופה שבין שתי מלחמות־עולם. בכל יצירותיו הדגש הוא על המוני העם, על «עמך» במלוא מובן המלה.

לו היתה חברת־סרטים מעיזה להסריט סיפור זה — הרי אפשר היה להנציח על הבד סצינות־חוי יהודיות של הילולות וחינגות במסבאות ומרתפי בירה. דיון רבני רבת־מתח בנידויו של הדיין. הלווייתה הסוערת של מרל'ה ושמחת־תורה המסורתית בבית־הכנסת בוילנה. הפגנת־פועלים שמרל'ה הזקופה צועדת בראשה ועוד ועוד.

הסיפור שופע מומנטים דרמטיים ונפתולי יצרים שאקטואליותם כלל לא זנחה. לכן יש הצדקה להמחיזו ולהעלותו על הבמה הישראלית.

42

11.10.1962 11 מן הי310

סיפורם של נערים אמיצים

את יעקב כרמון

ספרי הנוער, שהופיע בשנים האחרונות, אפשר לחלקם לשני סוגים. ים יהחלק הדוברנטי, המטיף שבסיפור הוא תיאור הזוועות, החלילה, חליכה למוות, הקיא הפרובני, הזועה. דוגמא בולטת מסוג זה הם ספריו של צ. צנזיק. יש והבחינה העיקרית של הספר הוא גיבורי אישית של יחיד, או של בודה, על רקע הוצאתי של העם לכיוון השני שייך ספר זכרונותיו של שמואל ז'יטאן «מזכרי המינריות מכיכר שלושת הצלבים» (הוצאת «ד' ישפר».

ספר זה, המיועד קודם־כל לבני נוער, מתאר קורותיהם של קבוצת נערים ילדים בתקופת השואה. אפשר איתם רצון נועז לחיים, התעברות על סכנות, ל מלכודות־מוות של צידי נוסטאלגי ומשתאפ־מעולה מולנים, קשרי־רעות דוקים יאחריות כל אחד מהם כעד כולם.

ספר זה מזכיר לנו את ספרה של דונה רוזן «ידידי היקר» (הוסיע לפני מינה שנים), בי מגוללת המחברת הצעירה קורותיה בירה בודדה שהוחה אפשם בצאצני הנאצים וידעה להחילן קודם כל הודות לאומץ נפשי שלה, להתמצאותה במבנה, היזות לעזרתה של אחרים, שפוטי־עם נוצרים, ב־«מזכרי המינריות» מגולל המחבר קורותיהם של כשלושים נערים וילדים ורדים שהמקו מהגיטו בתקופה חיסידי, אימצי להם שבות פולנים ו«המתרדי» משך שנתים במזכרי מינריות בסיבר המרכזית בורשה («בכר שלושת הצלבים»), ו עבדו כשמחנות־נעלים, או כמיכרי עתיני־ערב. אחדים מהם, שחיבו בקל רב, הסבו לזמרים נודדים ופיטנים — וכך עברי שכפה מזרי נהיגום. כמעם ל בני החבירה הזאת זכי לנצחון, יחלק מהם נבצע ביום בישראל. הגדול הסמרון של החבורי היה זה המבינה «שירי», בן ה־16, ואילו הקטן שבחבורה ה «גולש» בן ה־11. הסמרון בן ה־16 ידע להשליט סדר ימשמעת ובמשך חודשי אפלה ריבוצה, קלטת נערים חדשים יהישרדה עזרה גם לפליטים יהודים.

משמך אופייני לגורל היהודי. העובדה שהיי ניצולים השלה אותם לא עם בשת. אחדים מהם מצאי לזכרמה מקלה במנגי פילני, אך באשר ביקשו להביא איתם לבדיקה רפואית — חיבים היו להסתלק מהמקום.

1943—44. הגרמנים נסיגים בכל החזיתות. באויר חופה מניעת מכריזה הילדים היהודים, מוכרי העתונים, בלב יהדשה הארית על הידיעות החדשות מהחזית! ואילו הנערים הקפנים מסוגים מזכון של המחתרת הפולנית על «סופו הפר של הצבעי» (הרמז להיטלר).

אחד הפרקים היפים ביותר בספר הוא על העיר שבכרצה. «בילוש», בן השבע, הוא מצא לו חברה, ילדה פולניה בת 5. הם אוהבים זה ביד זה, משוטטים בחוצות וורשה ישרים בהשפלויות ובחצוות, לנים בלילות־החורף הקשים ע"י הרציאנורים של המרפארת. עצם סיפר «בילוש» לחבר ארי שהוא יהודי. «שור» דאג, בעורת המחבר, להחביא את הילד אצל אשה פולניה ואחר־כך אצל מירה פולנ, וכך ליפר הילד לקרוא ולכתוב בשהוא חיב לשלוח ל«שור» עצם בשבוע ברשת שלום בכתב. «תרזה», הילדה המבוגרת בקבוצה, דואגת ל«אמא» לחבריה הקטנים, המחבר מציג אלו לעומת אלה את הנשים המפלניות «שכוחות־העם, אשר סיפקו בלילות מחסה לילדים הנודדים (אם גם תמורת תשלום כסף), ילעומתן — משתפי־הפעולה הפולנים, הסיחים בעצם מאת המסכנים.

בשנת 1944 פרצה התקוממות פולנית — והנערים מתגבים לתקוידים אחראיים ביותר. אחדים מהם «בוחבים» במאורגן בדוב נרמנים בשביל הלוחמים הפלתי סדירים. אחרים מכיחים בוקשים בנקודות אסטרטגיות חיוניות לאויב. בשהתקוממות דוצחת והעיר חרשה כולה שותתה דם — מוצברים הנערים הנצורות למחנות־הסבר נרמנים עד יום השחרור. אז מיברי. ששניים מהחבורה נפלו.

«בילוש», ה«בניסיף» שבחבורה, הוא כיום קצין בצה"ל ו«תרזה» היא אם לשלושה צברים. «שאולי» כשעל בימים אלה פראקטיר בקו ציצור הנפט בדרום «יורק» הוא נתן בקיבוץ. ראש החבורה «שור» הוא איש עסקים מצליח. «הם דיברים את כל אלה שעזרו להם ביפי הרעה, ואף על פי שנתראתי זה מזה, לא נסק הקשר ביניהם. באו כן עתה — משמחה אחת הם».

22

מ׳פגש בין העליה החדשה והעיר העתיקה

עם הופעת הספר „חזקה מכולם״

28.2.1963 21 לן היסוד

מאת יעקב כרמון

עסים הם הספרים החדשים הנדים בסבך הבעיות של קליטת העלייה החדשה, הקטע עיירות חדשות, כפרי עולים, והווי במעברות, חבלי הקליטה הרחניית של עולים מעברות ארצות וכיוצא. וזו חומר חדש, רוסס ותוסס, ורבים מן הסופרים הוותיקים והצעירים, חרשים לגעת בו.

מנחם צוריאל, יליד הארץ, סורה ביישובי העולים, העז להתמודד עם מציאותנו החדשה, ואם כי ניכר שהמחבר הוא טירון בספרות (יש לו נסיון-מה בכתיבת ״יומה) — הרי יש לקדם בברכה את עצם ההעזה להעלות בעיות, לתאר ריקמות יחסים ורבים וטובים מבין יוצרינו מתחמקים מהם.

הרומן „חזקה מכולם״ הוא בלי ספק אתגר לאנשי העם שלנו: „רדו קצת מהפיסגות, הסתחררו במידת-מה מהעבר, צאו לעיירותינו, למדו את בעיותיו של המיליון השני המכה שורש והעניקו לנו ספרות ריאליסטית על בעיות ההווה!״

הגיבור הראשי בספר — עזריאל פנימי — לוחם-לשעבר בפלוגות הפארטיזנים, עסקן צעיר במחנות השליטים, אסיר קפריסין, לוחם מצטיין במלחמת השחרור, מקים את ביתו מחדש באחת מערי העולים. אשתו, ברוריה, ניצולה ממחנה-ההשמדה, צעירה מבעלה בהרבה שנים, מפגרת ממנו בהשכלתה, אולם היא יפה מאוד, נשית מאוד, מקסימה, יודעת להתחבב על גברים. עזריאל — בעל יוזמה ומצוף, ניחון בכושר ארגוני, נואם עממי, מתקדם בשלבי הקריירה העסקנית, מזכיר לשכת העבודה, „הכינור השני״ במזכירות המפלגה, המועמד הראשון לראשות המועצה המקומית — הוא עסקן ציבורי נקי-כפיים, אוהב על הבריות, סובל את סבלו של הזולת. מוסכי-החוסים במפלגה גם יודעים, שבזכותו המפלגה קוצרת נצחונות. כשהרחוות סוערים בגלל חוסר-עבודה, או עבודות-דחק יזומות, או כשהפגנת ממורמרים צועדת לעבר הלשכה — עזריאל הוא האיש המרגיע את הרוחות, המבטיח ומקיים. אין לו כמעט חיים פרטיים. יקרה ועשרים וארבע שעות ביממה נמצא הוא בישיבות, באסיפות סיעתיות, ביישוב הירידים, במשלחות ונסיעות. הוא מקפח את עצמו בעבודתו הציבורית המסורה, הורס את הסינה המשפחתית. המחיצה בינו לבין רעייתו גבוהה. קודם היתה זקוקה לזירעותיו החזקות, לבטחונו, להדרכתו, לאבהותו, אולם כמשך השנים היא מתאקלמת בארץ, מסיימת קורס לאחיות, „צומחות לה ציניים״. העסקנות הציבורית היא לזרא לה. „...מי צריך את העסקנות שלו? אני צריכה לבעל, לגבר, לאיש שיהיה שלי. אתם גוזלתם אותו ממני — התרעמה בכנות — אני איבה שיש לפקח עליה, לטפל בה ואתם בלעתם את ימיו ולילותיו בעיסוקיו ציבוריים עד שבשבילי לא נותר ולא כלום מעזריאל פנימי זה״... (דף 186).

לאחר שפגימי נבחר לראש המועצה נוכח לדעת, שבעצם עומד הוא לפני שוקת שבורה, אין שום לחייו. הוא, הכליס בהמונים — אינו שורר כלל בביתו. הוא מתפטר, יוצא לכפר-עולים בגליל, כדי להתחיל הכל מחדש, כי האדמה, אדמת הגליל, היא „חזקה מכולם״.

מלבד עזריאל פנימי מתאר המחבר גלריה של טיפוסים, אזרחי העיר החדשה, מהם אחד עסקן שטרה ומעל בכספי הציבור (גמזו), ואחד עסקן מושך בחוטים (אמנון שור), מומחה לתכסיסים וארגעי-גות, הפועל מאחורי הקלעים מתוך יזיעה שעזריאל פנימי הוא הסופולארי, המרכך קולות, מחסל המעברה.

בין גיבורי העולים החדשים בולטת לאה דורן, עולה מרוסיה שסיימה את הפקולטה לסוציולוגיה באוניברסיטה של ירושלים. היא „ידידתו הרוחנית״ — במובן הטוב של המלה — של עזריאל פנימי. ברוריה אשתו סבורה, במידת מה של צדק „שאותה אהב (עזריאל) כאשה, אהבת בשרים, יאילו את לאה אהב אהבה טהורה. אהבה גדולה... הן, כן, בימים שהתעניינה (ברוריה) בתורת הנפש למדה על תופעה כגון זו: האחד המפורצל לבניים, שאוהב אחת לכם שיחה, לכם נעצומים, לכם יסורים שבכמיהה, לכם האהבה עצמה, ואת השניה לכם סיפוק יצריו...״

אחד הטיפוסים החיוביים בספר הוא — בונים. איש העיר העתקה, מחסידי ברסלב שלכם פרנסתו, מכירת ביזחות, מזדמן „ואם מפעם בפעם לעיר העולים החדשה. שלם עם אלהיו הוא רי בונים. נפשו אינה חצוייה. הדת והתורה אינן בשבילו קרדום לחפור בו. בונים, איש הדת הצרופה, מתיידד עם עזריאל, העסקן החילוני, ומלמדו את הצקרון הברסלבי: הגבורה הגדולה ביותר היא הצמידה בנסיון, לא ציווה אלהים לאברהם לעקוד את בנו יחידו אלא כדי להעמידו במבחן ומיעמד בו, נמנע ממנו גם הקרבן...

בהתאמתו בטיסת „ההצצה לאחור״ (פלש-בק) מתאר המחבר — בפרק שהוא, לדעתי, היפה ביותר בספר — את הגטו העיר העתיקה בירושלים. בראשית מתנגד בונים והדומים לו לאנשי „ההגנה״, ל„ציונים״, הכופרים שלשלו לרובע היהודי בעיר העתיקה״. אולם בהמשך המצור והגדות למעללי הגבורה ומסירות הנפש של המגינים מתחדקים הקשרים בין עדת בונים והכותות הלוחמים. בנו בכורו של בונים, ולמן, בחור-היישוב בן ה-17, הבייטן, מתגייס ומצטרף לכיתת המגינים. בין יעל, החיילת בת הכפר, ולמן מתרקמים בהדרגה האהבה הקדמית יחסי-אהבה כנים, זכים וטהורים. הוא נפצע קשה באחת ההתקפות הקשות וגוסס בזרועותיה של יעל, האחות-החיילת. מאז חל מיפנה מכריע בהסקפוריו של בונים. „יעל היתה כלתו של זלמן״. לא עוד זרות ומחיצה בין בני חלקי היישוב, עם אחד ורגשות הדדים מחייבים.

הווג איתמר וחמוטל, בני המרכב הותיק מצטרפים לכפר העולים החדש בגליל ומקימים עם מיקי-לכוסת, הם הטיפוסים החיוביים ביותר בספר. אין שום חציה בנפשם. שלימים הם בגופם ובנפשותם. המטרה ברורה להם, לעזור להדריך את העולים החדשים, ללמדם עברית ולחלוב פרות גם יחד. מכוחררים הם מכל חסכיכים ומכברים רוגניים. צללי העבר לא רודפים אחריהם.

בנים-עשר פרקי הספר נרשבים פה רם רוחות חמות של בגייה, של התלהבות-עבייה. כפר שוכם נהפך לעיר-עולים תוססת עם בתי-ספר, מוסדות ציבור, מפלגות ו...מריבות. המעברה, הצריפים, הבדונים והמחנכים נעלמים מהנוף. אבק-אדם, ניצולי מחנות-ההשמדה נהפכים לעובדים יוצרים, לאזרחים גאים וחופשיים. אולם המציאות אינה רק ורודה, כמו בסרטי-הוליבוד מסויימים. החיוב והשלילה כרוכים יחד, עוסקים בצרכי ציבור באמונה, אוהדים על הציבור, מזדהים אתו מחד, וקריירסטים, המקדשים את כל האמצעים כדי לקדם את האינטרסים שלהם, מאידך גיסא: זוגות מאוהבים שהבנה הסמוה חיים שוררות במעונם מצד אחד, ומשפחות מפוצלות עם „המזולש״ ו„המרובע״ הנצחי מצד שני. כאלה הם החיים. כזאת היא המציאות. היש לזה פתרון?

סגנונו של המחבר סובל מעודף מליצות וביטויים פאתטיים. חלקים שלמים בספר דומים לדברים הכלולים בחוברות-תעמולה מחסוג הזול בצד... או נגד... המחבר גם ניסה לתאר בספר (בן 212 עמודים) יריעה רחבה מדי ולדחוס בו יותר מדי בעיות. התפשטות-יתר זו מגעה בעדו להתרכז בקונפליקטים אחדים, שהם העיקריים בספר.

אך על אף המגרעות והגבלות של המחבר — זהו ספר מעניין, באשר הוא מעלה פרקים מהחיי שלנו. העלילה, התחויות, הגיבורים הם „שלנו״, בשר מבשרנו.

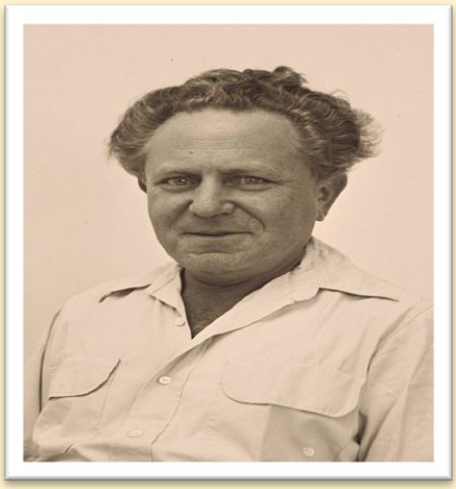
23

"למרחב" וב"ג'רוזלם פוסט"

1972-1956

"למרחב"

היה ביטאונה של מפלגת אחדות העבודה - פועלי ציון ויצא לאור בין השנים 1954 עד 1971. הרוח החיה, קובע הקו האידאולוגי וכותב רוב המאמרים הפרוגרמטיים בעיתון היה ישראל גלילי.

ישראל גלילי (10 בפברואר 1911 – 8 בפברואר 1986) היה ראש המפקדה הארצית של "ההגנה", פוליטיקאי ישראלי, חבר הכנסת ושר בממשלות ישראל

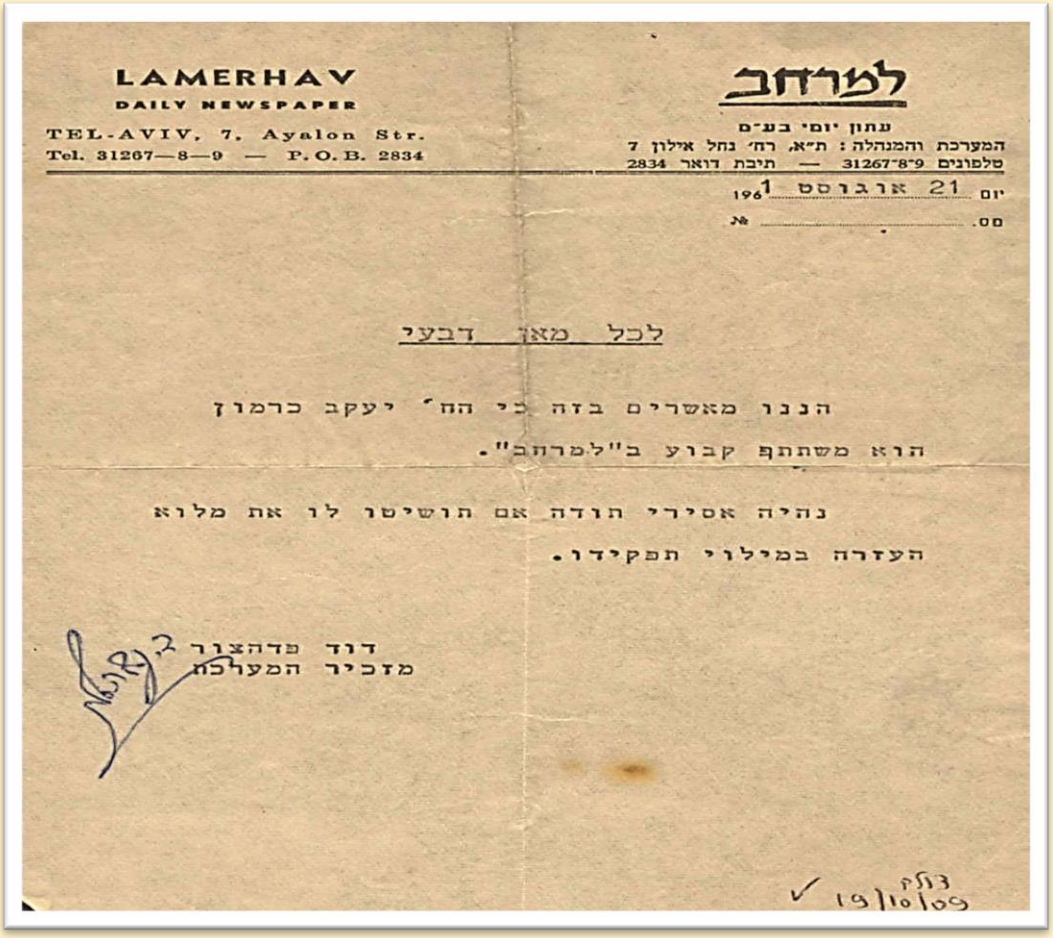
הגיליון הראשון של כתב העת, שהוגדר כ"דו-שבועון מדיני", יצא ב-2 ביוני 1954, אולם החל מדצמבר 1954, בעקבות היפרדותה של המפלגה ממפ"ם, הפך כתב העת לעיתון יומי. עם הקמת מפלגת העבודה הישראלית ב-1968 עברה השליטה בו לידי הקיבוץ המאוחד. ב-31 במאי 1971 יצא גיליונו האחרון כעיתון עצמאי ולמחרת התמזג עם דבר (בדף הפנימי של "דבר" נכתב שמו הרשמי של העיתון: "דבר - מאוחד עם למרחב").

העיתון החזיק בדרך כלל ארבעה עמודים ולא היו בו תצלומים אלא איורים.

חשיבותו של "למרחב" מלבד היותו עיתון מפלגתי הייתה במוסף הספרותי שלו "משא", שצורף לו כל יום שישי. משא יצא כדו-שבועון עצמאי מ-1951, ומדצמבר 1954, עם הפיצול במפ"ם, הפך להיות מסונף ל"למרחב".

את "משא" ערך במשך רוב שנותיו אהרן מגד והוא אף הפך להיות למוסף הספרותי של עיתון "דבר" לאחר האיחוד. משא ריכז סביבו חבורה ספרותית בה היו חברים

אמיר גלבוע, זרובבל גלעד, בנימין גלאי, משה שמיר, מתי מגד, יגאל מוסנזון, חיים גורי, נתן שחם, חיים חפר, ע. הלל, ט. כרמי, חנוך ברטוב ודן בן-אמוץ, כולם סופרי דור תש"ח שהיו מקורבים אידאולוגית באותה עת למפלגה. בין המשתתפים האחרים ב"משא" היו רם עברון (ביקורת קולנוע), אברהם עוז (ביקורת תיאטרון) ומשה נתן.

למרחב

עתון יומי בע"מ
המערכת והמנהלה: ת"א, רח' נחל אילון 7
טלפונים 31267-8-9 — תיבת דואר 2834

יום 21 אוגוסט 1961
מס. ...

LAMERHAV
DAILY NEWSPAPER
TEL-AVIV, 7, Ayalon Str.
Tel. 31267—8—9 — P.O.B. 2834

לכל מאן דבעי

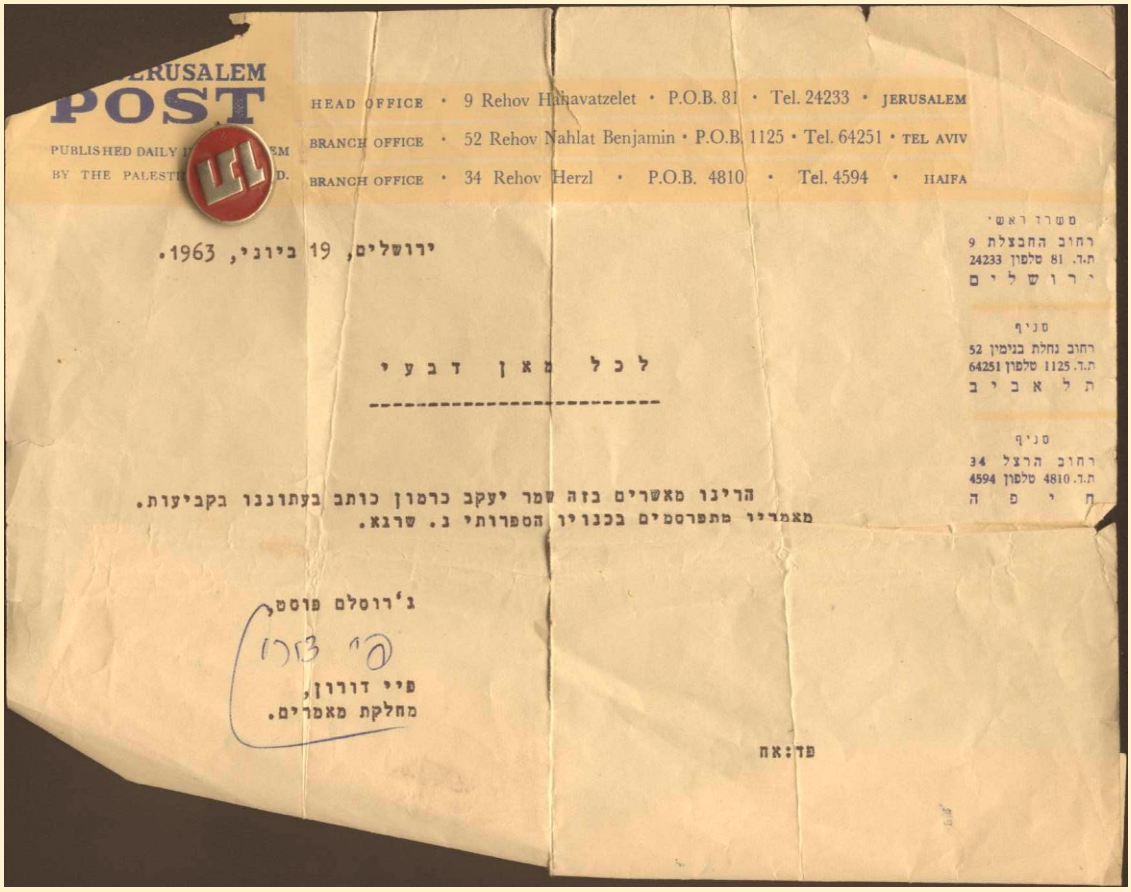
הננו מאשרים בזה כי הח' יעקב כרמון
הוא משתתף קבוע ב"למרחב".

נהיה אסירי תודה אם תושיטו לו את מלוא
העזרה במילוי תפקידו.

דוד פדהצור
מזכיר המערכת

(באנגלית: The Jerusalem Post) הוא עיתון יומי ישראלי בשפה האנגלית. מקורו של העיתון ב-"Palestine Bulletin", עיתון יומי באנגלית שנוסד בשנת 1925 ושבהמשך הפך ל-"Palestine Post". לאחר קום המדינה שונה שמו לזה המשמש עד היום

JERUSALEM
POST
PUBLISHED DAILY IN JERUSALEM
BY THE PALESTINE POST LTD.

HEAD OFFICE • 9 Rehov Hahavatzelet • P.O.B. 81 • Tel. 24233 • JERUSALEM
BRANCH OFFICE • 52 Rehov Nahlat Benjamin • P.O.B. 1125 • Tel. 64251 • TEL AVIV
BRANCH OFFICE • 34 Rehov Herzl • P.O.B. 4810 • Tel. 4594 • HAIFA

משרד ראשי
רחוב החבצלת 9
ת.ד. 81 טלפון 24233
י ר ו ש ל י ם

סניף
רחוב נחלת בנימין 52
ת.ד. 1125 טלפון 64251
ת ל א ב י ב

סניף
רחוב הרצל 34
ת.ד. 4810 טלפון 4594
ח י פ ה

ירושלים, 19 ביוני, 1963.

ל כ ל מ א ן ד ב ע י

הרינו מאשרים בזה שמר יעקב כרמון כותב בעתוננו בקביעות.
מאמריו מתפרסמים בכנוין הספרותי נ. שרגא.

ג'רוסלם פוסט

פיי זורון,
מחלקת מאמרים.

פד:את

ניתון: ??? - Davar תאריך: 10 מאי 1971 עמוד: 1

הוועדה המרכזת אישרה מיזוג „למרחב" עם „דבר"

הוועדה המרכזת של התנועה הקיבוצית אישרה אתמול את מיזוג העיתון למיזוג „דבר" עם „למרחב", שיתבצע הלכה למעשה עד 1 ביוני 1971, וכן את מינויו של עורך „למרחב" כעורך־משנה של עתון „דבר". מוסכם ההסתדרות י. בן־אהרון הביא את סיכומי ועדת המיזוג, שנתמנתה לתפקידה המוגדר ביום 30.8.70. ופעלה בשתתפות הוועדה המרכזת בראשות מ"מ המזכ"ל י. משל ובהשתתפות ש. דגני, י. ווישניצה וא. ידלין.

סיכומי הוועדה, כפי שאושרו אתמול, הם אלה:

● לאחר שהוסכם בוועדה למיזוג את העתונים „למרחב" עם „דבר", מציעה הוועדה כי מבין עובדי עתון „למרחב" יקלטו בעתון „דבר" 18 עובדי מערכת השתתף ויוג עובדי מינהלה.

● עובדי עתון „למרחב" שיבנסו לעבודתם במערכת ובמינהלה, ויקלטו בעתון „דבר" על מלוא זכויותיהם, כולל זכות הקדימה שצברו בעבודתם ב„למרחב".

● כוונתם של עובדי „למרחב" לעבודה בעתון „דבר" לא יכולה לשמש עילה לפיטורין של עובדי „דבר".

● שיבין עובדי „למרחב" לעבודה בעתון „דבר", במערכת ובמינהלה, יתברר בין נציגי שני העתונים. עורך „למרחב" ישמש עורך־משנה לעתון ויעבודתו תוגדר לפני התחלת העבודה.

● הצד הכספי של המיזוג הקשור בסגירת עתון „למרחב" יתברר ביועדה מיוחדת בהרכב א. ידלין ונציג מהנהלת „למרחב".

● נציגי שני העתונים, „דבר" ו„למרחב", יגישו לוחיזמנים של מיזוג העתונים, אשר יביצע עד 1 ביוני השנה.

● אם יתעורר צורך בפירוש שים, יחין י. משל, ז. וושניצה מוסמכים לכך, וכן יהיו את הסמכויות בתהליך המיזוג.

● מוצע לוועדה המרכזת, כי עם המיזוג של העתונים „למרחב" ו„דבר", יסולם לעתון „למרחב" שיעור הדיעסמי של 100 לי"ר בעד כל מנוי שיעבור מעתון „למרחב" לעתון „דבר". פיצוי זה יכולם בהתאם להמלצה של א. ידלין.

● בביצוע המיזוג של העתונים „למרחב" ו„דבר" רואה הוועדה המרכזית צעד חשוב לקידום עתיונה של ההסתדרות. הוועדה המרכזת מביעה את תקוותה כי יהיה זה צעד להתחברות תפוצתי. להעשרת תוכנו. הוועדה המרכזת תסייע בידי הנהלת העתון להכפיל את קיומו הכלכלי, לבסס את משקו ולהרחיב את הפעילות של הוצאת „דבר" בתחומים נוספים ובמיוחד לנוער.

● בעת הדיונים הועלו בפני הוועדה שתי שאלות נוספות:

א. שיתוף נציגי העובדים

(המשך בע' 2, טור 8)

יתקה כותב ב"למרחב": 1956-1972*

* גיליון 1971 מתאים "למרחב" זה

למרחב

מרבה לכתוב

בגליון זה ובגליונות הבאים של "משא"

23.1.70

החלק הראשון מאמרה של ד"ר רינהל רייך-סאדר על בעיות ההומניסטיקה הסובייטית, לקוח מתוך קובץ מאמרים בפולנית על תיאוריות מודרניות של הקולנוע, שיצא לאור מטעם האקדמיה לאמנות בורשה. בשנת 1955. המחברת היא עולה חדשה מפולניה שמימשה דיקאן במכון הגבוה לקולנוע בלודז. ספרה על אמנות הפוטמאג' אצל אייזנשטיין, עומד להיתרגם לעברית.

גליון על ספרות ואמנות בבריה"מ

הפרק השני של מאמר זה יפורסם בגליון מיוחד של "משא" שיצא לאור ב־14 לפברואר ויוקדש לבריה"מ הפוצצות. ספרות ואמנות. בגליון זה יבואו גם סיפור מאת אנדרי סלאמנוב (בתרגומה של גילי מירסקי) שירים מאת אוטף מנדלשטאם ויוסף ברודסקי (בתרגום עזרא זוסמן) ומאמרים ורשימות (מאת שלמה גרוזינסקי, פרופ' בניטין הרשובסקי, יוסף פרסון וד"ר ש. רדלין).

גליון על ספרות־ילדים

הגליון הבא של "משא" יוקדש לספרות־הילדים ובעיותיה. יובאו בו דברים מתוך סימפוזיון שיזמה מערכת "משא" על נושא זה (בהנחיית מנחם רגב ובהשתתפות אורה איתן, נחום גוטמן, ק. הלל, מאיר ויל, רות צרפתי, מיכל רז ומרדכי שמאלי).

המוסף לספרות, אמנות ובקורת

של "למרחב"

* "משא" הפך ביולי 1971 ליחידת המוסף הספרותי של "דבר"

1972-1959 ב"ירושלים פוסט" בין השנים

THE JERUSALEM POST

Published in Jerusalem, Israel, daily except on Saturday, by The Palestine Post Ltd. Founded in 1932 by Gershon AGRON. Registered at the G.P.O. Copyright of all material reserved; reproduction permitted only by arrangement. Editor: TED R. LURIE

Jerusalem: 9 Rehov Hahavatselet, P.O.B. 81, Telephone 28331 (8 lines) | Tel Aviv: 44 Rehov Yehuda Halevi, P.O.Box 1125, Tel. 624215 | Haifa: 54 Rehov Herzl, Hadar Hacarmel, P.O.Box 4810, Telephone 64594 | PRICE : 35 AGORA

כתובת מחבר
N. Shraga
או U.S.A.
מספרו הנכד
של שרגא.
שנית הטבאו.

הביקורת הירושלמית מתבקשת לאנגליה.
הרבה ביקורות על ספרים בנושאים
של יהדות מתרים אירופה, שנכתבו ...

לטרדוב

קובע בקו האידיאולוגי וכותב רוב המאמרים הפרוגרמטיים הוא: ישראל שלמי

מספר 1
2.6.1954
שאר הפרטים של
יחיד
בירון

דו־שבועון

כרך א' מס' 1

2 ביוני 1954

המחיר 175 פרוטה

עם הבטאון

מאת יצחק בן-אהרון

מעמיים בחודש יצטה בטאון זה אל פועלי ישראל בעיר, במושבה ובמעברה, בקיבוצים ובמושבים; אל המוני הנוער בסדנה ועל ספסלי הלימודים, אל האינטליגנציה העובדת, אל נושאי הנשק העברי ואל המוני העם העמלים בישראל.

קבוצת החברים האחראית לבטאון זה הם חברים לשמלגת הפועלים המאוחדת, מפלגת הציונות הסוציאליסטית החלוצית־מהפכנית והם מאמינים שיש עמם דבר לפועלי ישראל שהם חייבים לשאתו תוך חירות מצפונית ובקומה זקופה.

הבטאון הזה בא צורך התקופה. תפקידו לבטא במלוא הבהירות והעקביות דעה ודרך בתנועת הפועלים הישראלית, שורשיה נעוצים בשחר ימיה של התנועה ואשר נבחנה בזיעה ובדם במערכותיו החלוציות של דורנו.

נאמן לדרך זו, תוך מאבקים עזים, הלך הפועל העברי מחיל אל חיל בהקמתה של עצמאות מעמדית לוחמת ומגשימה, עשירת ערכים ורבת גוונים; ביסודה של עצמאות לאומית על ידי שחרור הארץ מן המנדטור האימפריאליסטי וכינונה של מדינת ישראל.

כל עוד שמרו פועלי א"י אימונים לדרך זו, גבר כוחו של המעמד ונתבצרה ההגמוניה המדינית והמוסרית שלו בקרב העם והמוני הנוער בארץ ובתפוצות. אל מול הכוח הזה, עתיר ערכים פועליים חלוציים וקיבולת היסטורית של העם בשובו למולדתו — נתנפצו תאוות השלטון של הבורגנות הנצלנית ושל אויבי הפועלים לסוגיהם. בדרך זו קמו לעם ההתישבות החלוצית החקלאית וממעלו המשקי העצמאי של הפועל המאורגן בהסתדרותו המקצועית; בדרך זו קמו לישראל ה"הגנה" וכוחה המגיס הראשון — הפלמ"ח, אשר נשא את המרי נגד השלטון והביא בראש המחנות המזויינים של העם את הנצחון בשדה הקרב ותקומתה של המדינה; בדגל זה נוצרו עובדות הכוח של עצמאות לאומית וקידמה סוציאלית שהביאו להכרת ישראל על ידי רוב אומות העולם, לרבות הכרתה של האו"ם במעצמות העולם — ברית המועצות, מגשימת הסוציאליזם ונושאת השלום הבין־לאומי; בדרך זו נסרצו שערי הארץ לעלייתם של המוני מכל חלקי תבל עם התנועות החלוציות בראשם — בדרך זו עלה הפועל להגמוניה בעם.

עתה באנו ימי שפל ומדרון וכל נכסינו, שנכבשו ונארגו בעמל המשרך של שני דורות חלוצים ובדם בני הדור הראשון לגאולה, נתונים בסכנה גדולה. על גבולותינו נשפך דמו של המתישב והמגן העברי; שליטי ערב הריאקציוניים מתגרים בנו מלחמה בדרכי הוקמנות רצופה ומחוצפת; מעצמות המערב עם ארה"ב של אמריקה בראשן מזרימות נשק מדריכים צבאיים וכספים לרוב לידי אויבינו; ועתה באו עלינו גם הצבעות הויטו בשאלת המואץ; ירד מסך בין העם בגולה ובין מולדתו ההיסטורית ונדמו שערי העליה; בפנים הבית משתוללת הבורגנות הספסרית הדוחקת את מעמד הפועלים מכיבושיו והמכלה בערכים שקיימונו בגוף ובנפש עד היום; בקרב תנועת הפועלים העמיק הפירוד ובקצוות מתפרעת החסלנות הזעיר־בורגנית והקוסמופוליטית. חוסר אונים, רפיון ידים, מבוכה ו"עבודת אלילים" מתנהלת בפרהסיה בראש חוצות, והעם רואה ומחריש.

בטאוננו בא להזעיק ולהלחם ולהצביע על המוצא ולהלחם לארגון הכוחות הבונים שיסלו גורלם בידם. אין להשלים עוד עם המצב הקיים. יש לפרוץ מן החזיתות הקפואות לקראת תנועה אשר תשנה מעיקרם את פני מציאותנו. לא בידי שמים הדבר, לא בידי משיח ולא בידי מנגנונים ושרים. יש בכוחם של הפועלים ובני הנוער, אשר ידעו את דרכם ויהיו נכונים למאבק ולהגשמה חלוצית, להביא את המפנה המקווה ולחוציא את המדינה זאת המפעל ל מ ר ח ב. זו השעה לעשות למען תקוותו האחרונה של העם המאיימת מבית ומחוץ.

אנו לא נמליץ על משטוש יסודות ועקרונות של השקפת עולם — אדרבא, תבורך הקנאות לעיקרים הגדולים הציונים סוציאליסטיים שאין בלעדיהם חיים, טעם־חיים וקיום לדורנו.

דו־שבועון

כרך א' מס' 1

2 ביוני 1954

המחיר 175 פרוטה

התוכן:

עם הבטאון — יצחק בן אהרן

עיוני שעה: עם הגליון הראשון / דרך נוספת לאו"ם / הבחירות להסתדרות הפסונצים / התמקדות של ירדן — מ. ל.

ייאן בייאן פי — חיים חפר

ארץ ישראל עברית — יצחק טבנקין

קול קורא למרבר — בני מרשק

מחלטות מועצת הקבוץ המאוחד בשאלות בטחון

שק לעיראק — יגאל אלון

מועל במבוכי הכלכלה — שמואל חורש

נ שנה לפלמ"ח — יצחק שדה

ישראל גלילי

יגאל אלון

בני מרשק

בחירה הנזורה — מחי — זאב צור

כתב מפרים — משה כרמל

ם כהתמזגותו — אברהם עבאם

שף רוזן — משה ארם

נחק לב — נחום ניר

שקיה תנאי לפיתוח — פרוך בן־אוני

רעומים באוניברסיטה — ירוחם כהן

מלכת ירדן מלכמיה — דוד קמחי

בפולין ניצחה „הדרך העצמאית"

מאת יעקב כרמון

כי יחבין על מה נתחלקו חו־
ערות במפלגת הפועלים הפולנית
בין גומולקה ויריביו, עלינו לחזור
לקונגרס 1940—1930, שנות חריפה בין
אנשי הקו הרשמי בקומינטרן, הק־
רואים כיום בשם „סטאליניסטים" ובין
יריביהם בתוך המפלגה.

החילוקי הזה, על־אף התנאים ה־
שרויים בכל ארץ וארץ, הוריש מסורת
לאומית וזוכה לאקטואליות כללית גם
באירגות הגוש המזרחי וגם מעבר לפה
שמגיע „מסך הברזל".

„איש האחרץ"

גומולקה נבחר בשנת 1943 למזכיר
מפלגת־הפועלים הפולנית. שהיא
המשיכה של המפלגה הקומוניסטית ה־
פולנית, אשר פורזרה ע"י הקומינטרן
בשנת 1939 וחלק ממנהיגיה, שהיו
אחזה שעה קליטים בבריית־המועצות,
מוצאו להורג. הפופולאריות של גו־
מולקה היתה גדולה ביותר במפלגה.
משום שכל העת להם במחתרת, לא
נפש את שולין בשעות החמורות ב־
יותר, בניגוד לקבוצת בירוט, או־
חאב ופינק, ששהו ביפי המלחמה
בבריית־המועצות. הללו הגיעו לפולין
בעקבות הצבא הסובייטי המתקדם.
שחבילי בשורותיו גם גדוד פולני על
שם קוסציושקו. בפולין כיפו את גו־
מולקה והבריז בשם־גיבה „אנשי ה־
ארץ", את קבוצת בירוט בשם „בני
חוץ־לארץ". בזמן הביקוש הנאצי
היה הויכוח העיקרי בין גומולקה ר־
יריביו נסוב על שאלת היחסים עם
הבולה הפולנית בלונדון והרכב הממ־
שלה הפולנית העתידה לקום. גומול־
קה שאף כל העת להרחבת הבסיס,
חיינו להיתחברות עם החלקים הסר־
ציאליסטיים והמתקדמים, שהיו מוכ־
נים בממשלת לונדון ובמחתרת בפו־
לין הכבושה. גומולקה ידע, שממלכת
הפועלים הפולנית מושתתת על בסיס
צר מדי, משתוכל לדבר בשם רוב־
רובו של העם. מאבקו זה בעד הר־
חבת הבסיס הלאומי ובעד שיתוף־
פעולה עם חלק מאנשי לונדון, כוונת
ע"י מתנגדיו „בפיון להיתדברות עם
שלטון הקפיטאליסטים האנגלו־אמרי־
קאיים" (מצוטט לפי התחברת „מפלגת
הפועלים הפולנית" מאת ש. יזבציק,
ועדר קבוצת רוקוסובסקי, שהוצא
עכשיו מהפוליטביורו הפולני ושוטר
מתפקיד סגן ראש־הממשלה).

במפלגת הפולנית, שהוקמה לאחר
השחרור, נבחר גומולקה לסגן־ראש־
הממשלה ושר לשיקום המחוזות ה־
מערביים, שסומנו לפולין מגרמניה.
גומולקה התנגד לנסיונות הקולקטי־
ביזאציה בכלה. דיבר על „הדרך ה־
עצמאית הפולנית לסוציאליזם". ידי־
בין הלו בו נסיונות לשורה מעמדית
ושיתוף עם יחדות קאפיטאליסטים,
וזאת משום שגומולקה משוכנע היה,
שנסיונות הקולקטיביזאציה בכפייה
יחלישו את המאמץ להגדיל את התו־
צרת התקלאית כדי לספק מזונות
לפועלי העיר. מאבקיו של גומולקה
להגיע לידי עסה משותפת עם יסר־
דות הדמוקראטיים בעם הפולני, ש־
היו נתונים להשפעה הממשלה בלונ־
דון, הוכתמו ע"י יריביו במפלגה כ־
נסיון לרשיב בעמדות־מפתח אויבים
וסוכני האימפריאליזם חזר.

בשנים שלאחר השחרור נעש בפו־
לין הויכוח על „תסקידיו ההיסטורי־
ים של מעמד־הפועלים הפולני". ב־
יוני 1948, במושב המליאה של המפ־
לגה, נשא גומולקה נאום מפורסם
על „המסורת החיסטורית של תנועת־
העבודה בפולין", שבו מתח ביקורת
על גישתה של קבוצת רוקוסובסקי
השוללת את התפקיד המכריע של
תנועת־העבודה הפולנית העצמאית
בתולדות פולין. הוא הדגיש את חשי־
בות הלאומית הגדולה של הפולנים
לעצמאות ולריבונות, ואת הקשר
ההדוק שבין מאבק־השחרור הלאומי
למאבק־השחרור החברתי.

בעזון „טיטואיזם"

בגישה זו ראו יריביו הוכחה אנ־
טי־לניניזם ומעצ של בגידה „בנתיב
לאומנית". שנת 1948 עמדה בסימן
שלטון סיטו ואומץ־לבו של גומול־
קה, שקצץ להתנגד להחלטת הקומינ־
פורם בקשר עם סיטו והמפלגה היוג־
וסלבית, מעורר השתוממות. הסידו־
הקר הרשמי ראו לא יכלו לעבור על
כך בשתיקה. „בילאי וקארדל הם
כנושיות בוגדים, פרוריסטים אנטי־
סובייטים וגומולקה פרם החליט. אם
עירנותה של המפלגה הבולשביקית
היתה במקומה, או שהיתה צריכה
להיות תגובה אחרת על הבגידה של
סיטו באינטרסים של מעמד־הפועלים
והאינטרנציונאליזם". אם קוראים כ־
פירוסוים של אותה תקופה, הלאה:
„הלאומנות החשרורות האופורטוניס־
טים של גומולקה לא אישפרו לנטות
את כנושיית הניטשאנו של סיטו. אר־
תו יחס. שגומולקה פגלה כלפי סיטו,
הוא פגלה גם בשאלות הפולניות כ־
גון מדיניות המפלגה בכפר (קרי־
התנגדות לקולקטיביזאציה בכוח —
י. כ.). בשאלה זו פרהיק גומולקה
לכת עד כדי כך, עד שהוא מציע א־
פילו לנתק את הקשרים עם הקומינ־
פורם".

ראשי המפלגה חשפו — ובצדק —
לפופולאריות הרבה של גומולקה ב־
קרב התמונים ולכן לחצו עליו שעם־
יים. במרשבי המליאה של המפלגה
בשנת 1948, שידה בשבואותיה, אר־
לם הוא ע"י בטרולנו. גומולקה סולק
אישרו מכל התקיד ונתבש בפלא.
תמיחד לפולין על־אף הכל ותתבטא
בעובדת מעצרו — במדינות קומר־
ניסטיות אחרות. הרצאו „טיטואיס־
טים" כמותו לחורב.

אך האיש לא נשבר. ברגע קריטי
למשטר הדיקטטורה העממית בפו־
לין חזר לשלטון. אמוף הערבה וחר־
בה הוא. דבר „דרך הצפאית ה־
פולנית לסוציאליזם", משתדל לחש־
תית את יחסי פולין ובריה"מ על
יסוד שוויון בין אומות גדולות, וקפ־
נות. ואמנם, עד כה אפשר לומר, כי
הכוח הגס נרתע מפני ההתלהבות ה־
עממית הצפומה. שמצאה לה מנהיג
בעל שיעור־קומה כ„חבר ויאסלאב"
גומולקה.

4.11.56

יהא „מרחב" הקורא ליציאה ממושכת לספר

ק „ראתי בעתון רב יריעה בס־
דר „המר האחרון" שלכם מיום
16.9.56 על אוזם בשם ק. סרידקן
ממחלקה התרבות של מוצצת סרעלי
ירושלים, שעזב את עבודתו בעיר
ויצא לישוב ספר למשך שנה.

נדמה לי שלאחר התנועה המהונית
של מתגדבים לבצורים לפני זמן
קצר ולאחר שהרבה פועלים ופקי־
דים בעיר הכירו זה מקרוב הוזי
חיים של יישובי ספר, יש סיכויים
טובים למשל יציאה לספר למשך
תקופות ארוכות של שנה או כמה
חדשים.

כמעל כזה יוכל להצליח, אם הער־
שים המוסמכים ידאגו להבטחת הד־
כות לחזור לעבודה לפועלים ופקי־
דים שיצאו לספר, ואשר ההמוני של
המעמל אשרי, בהתחשב בכך שר־
בים בעיר הפוסחים על שתי הס־
עיפים ואשר יהיו מוכנים לנסות
מקרוב את אורח החיים ביישוב
הקלאי — אם לא יהיה כרוך בכך
סיכון (הכוונה בעיקר לסיכון מבחינת
הקבילות במקום העבודה בעיר, ל־
מקרה שאותו אדם יחזור העירה ולא
ישתקע בכפר).

מעל כזה לא יקום ללא יזמה
רציונית. וחשבני שמחרבה בחינות
מתאים דוקא אתתן „למרחב" לס־
עולת יזמת כזו.

מרץ יכול עתן כמו „מריב",
למשל, לערוך מעמל מגבית עם תע־
מולת כל־כך גדולה לגבי מקרת סר־
ציאלי בודד, בזמן שהבציעות הבצ־
רות שלנו אינן מסתכמות בעיקר ב־
סקרים ובציות אינדיבידואליזמז

מדע לא ייזום עתן סרעלי שעולה
צבורית נעמות וברוכות לדעתי יש
צורך בהעזה, כי מי יודע. אולי בא־
פת הקרקע נוחה לפעולה כזו?
אבקשכם לציין בהצעה ברצינות.

ירושלים

ב.

2.10.56

גומולקה — ומפ"ם

ב בכתן, גומולקה שוחרר, נועד לו
תפקיד מדיני ממדרגה ראשונה.
הוא נתמנה מזכיר ראשון של מפלג־
תו, ואני נזכר בדיוקת מפ"ם בחיפה
ב־1951 (הייתי בה ציר נבחר מטעם
סיעת הרוב, „חזית לילוד המפלגה").
על הבמה עמד הוא, ספרזיל ז'ל
ובשפת הוויכוח הציו להגיד בין הש־
אר: „אני משוכנע שגומולקה חף מ־
פשע. מכיר אני היטב את האיש, כוח
לא יכול לבגוד במעמד הפועלים"...
מהאולם, מפסקלי „חזית הליכוד"
הרבו להפריע לנואם בקריאות ביניים.
„לא באנו לשמוע הגנה על טיטואיס־
טים" — צעקו מכל עבר. ספרזיל
המשיך בדרכו בקור־רוח לזכות על ה־
קו שלו. באותה יציאה נזכרה גם
„מילת קסם" חדשה שהיתה צריכה
להלום בירייב ולא להשאיר ממנו קן
תום — נוצר צירוף פלים טיטו־
בנקין!

עברו מאז למעלה מ־5 שנים. הרבה
מים זרמו בירדן, בוויסלה ובולגה.
טיטו אינגו עוד ממלצה. נוטעים ועו־
לים אליו ברגל מנהיגים קומוניסטיים
בזה אחר זה להתחוות ולהכות על
חטא.

וגומולקה הטיטואיסט שלה לגדולה
באירגו ולכותרות ראשיות וחיוביות
בעתונים שהשמיצוהו ברבים.

(י. כרמון)

30
י"ג תמוז תשי"ז
12 ביולי 1957
שנה שבעים

עלון הספרייה לספרות אמנות

שאר ישוב

"עליות גיולקה" בין 1957-1959

צליל השלגית. ברחוב. באוטובוס. שוב אינו פרגיו כמו לפנים. הוא מרוחם. הוא מנחם. צליל יהודי ישן. מבחי אבות. שעכשיו מעמידנו על הרגשת ח ס ר ו נ ו זמן כה רב. (כן. הפליה הזאת לזמרת עברית — אומרים אנשי הסוכנות — היא צוואת לאלפיה על האולפנים. שאינם מספיקים להכילה). איזו עליה זו למניין? שביעית? שמינית? — חבל שוחרלנו לתת בהן מספרים. שכמו השמות. הם נותנים למושש את דמות הנוף. מראה־הפנים. האושר. להיספר בוכרון. להיכנס לדברי־הימים. נדמה שהיא נספגת. נטמעת בדם האומה של המדינה. אטומה לחיק המשפחות. מהלכת ועושה. מיום ראשון. כבביתה. ללא זוהם של זרות. ללא תמהון ומבוכה והתרוצצות מבוהלת — ואעפ"כ. היא חוויה לעצמה. ואולי שיא הוויה גדולה. מה שמציק כל־כך. כמראה שבביה האחרו־נים של ספינה טרופה. שהים פולטם אל החוף.

אחד מעיר רשניים ממשפחה (רק עכשיו אפשר להבין פירושו של פסוק תמוה זה. כה רבות המס־פחות המחפשות את קרובן ה א ח ד שישרד. עד שהמשפחה ג ד ו ל ה מן העיר!). הסיום. דומה שחלף זה כבר. אבל אלה הם אנשיו הנחלים בבר־קי בזכרוננו המבולבל. כאילו היתה איזו הפסקה בתולדות. כמה שנים שקפאו. שעמדו מלכת. והר המשכן. דווקא השקט. הזה. יישוב הדעת. נתקנם הרגיל־לכאורה של האנשים — מעלים על הדעת מחלת־לב אנושה. שסופק־לחיים מכסה על מציאותה.

הילדים. הם שוהחזירו אלינו אלפים ורבבות פתם. האביב והשנאה באו לשם יחד. והילדים לא ידעו את האביב. ושאר על כתפיהם את כל כובדה של השנאה. הדברים כבר ידועים. ונכתב עליהם ברבים: איך „גילו לילדים את פוצאם. בגידי. בחרם. ביריקה בפנים. בשלילת יד אל הצוואר. ראשונים היו לחוש את השנאה. שילדים אחרים היו ראשונים לבלותה. עכשיו אתה רואה את הילי־דים והילדות הללו. שלא ידעו גם ב מ ה ל ה ת־גרנו. כי לא ידעו את ח ט א ם. אתה רואה אותם מזדקפים משם לאחר שכפף את קומתם הרלה משא „הבעייה היהודית" שמשקל אלפי שנים הוא משקלה. אתה רואה אותם. צמודים שגדלו על אדמה זרה. שלא ידעו כי היא אפר. ושום דשן לא השאירו להם אבותיהם לפרנס את שרשיהם. הם עמדו פול הדבר המכריע את החזקים ביותר: השנאה העזורה. השחורה. האפילה כתהום. זו שאין לה תירוץ ואין לה הגיון ואינך יודע מניין היא באה ולאן היא תוביל.

„פתאום הרגישה שמתלחשים עליה" — מספר האב על בתו — „ולא ידעה למה. את־כך חדלו חברותיה לשחק אתה. אחר־כך גידו אותה לגמרי מחברת הכיתה. והיא היתה באה הביתה ובוכה. הסתגרה. לא רצתה לספר לנו. הפצרנו בה ואי אפשר היה להוציא ממנה מפה. לבסוף. כשאלה ל מ ה. לא ידענו מה לענות לה".

כאן. היא מתארשת מעט ומחייכת לעתים. יום אחד היא חוזרת מבית־הספר ואומרת: „אני מרגישה קצת יותר טוב. לא ידעתי למה". האושר הגדול הוא לפי שעה אופיים של הגדולים.

„יש דבר אחד שאני מתרשם ממנו יותר מכל" — אומר האב — „וזהו האופי שבעיני הילדים. זה משהו נפלא! אין שם דבר כזה! שם העיניים אפר־לות. יש בהן פחד. מבוכה. הסתגרות. צעד צעיר. פה הן גלויות. ומלאות שמש! דבר נפלא"!

אולי אין חדש בתולדות היהודים. גם זה כבר היה לעולמים. אבל תמיד יבוא המקרה המפתיע ויאיר לנו כברק את מה שהאופל והשיכחה מכסים.

כך ארע שבת אחת. ובימי של אחד היישובים היו מתרוצצים ילדים. מרחוק היה ילד זר. משתמש במים להנאתו כמי שסובל בהם בפעם הראשונה. הוא לא העז להתקרב. עד שהתקרבו הללו אליו. שאלוהו לשמו. ברוניסלאב. אמר. מן המעברה הסמוכה. שאלוהו עוד. אך לא ידע לענות. מביניהם פולנית? — לא. לא הביני כמוהן. אך כדי לקרבו החלו משוחקים עמו. תמהו לצון והחלו להתיז עליו מים. ואז — היתה זו בהלת המוות בעיניו. כילד מוקף פורעים פתאום ואין מציל. פרץ בצעקה ונמלט על נפשו אל החוף. עד שנפלפה אל מותני אמו ושרף את פחדו בבכייה.

הבהלה הזאת בעיניים. שבהלת כל היהודים ניבטת פתוכה! הבריחה הזאת מפני רודפים. בבאיינסטינקט החיה הנרדפת! מה עוללה שנאה חסרת־שחר לילדים! מה עוללה שנאה חסרת־שחר של הדבקים בדת האהבה!

א. ס.

מצבם הקשה של התורים

כרמון

ק[illegible] מבריה"מ לפולין

ק[illegible] היהודי „פאלקס־שפר" [illegible] בוארשה פתח בכתב האחרון במדור: בכל כל־יון מושיעה „עשרות" מדעות של תורים מפורסמי־המערבה. המחפשים קרובים. מכתים וידיעים גם בפולין וגם בארצות־הרן.

מספר התורים עד מהצית חדש מארס הגיע — לפי נתונים שפרסי־טים רשמיים — ל־30 אלף נפש. ברובם הגדול יהודים. נוסף ועוד עזרה לתורים. המורכב מבציבי־ה. אירגוד התרבותי־ציבורי ליהדי פולין. ובארכות. יהדי הקהילות. אבל אין ביכולתו לתרשים את [illegible] שות. *** [illegible]

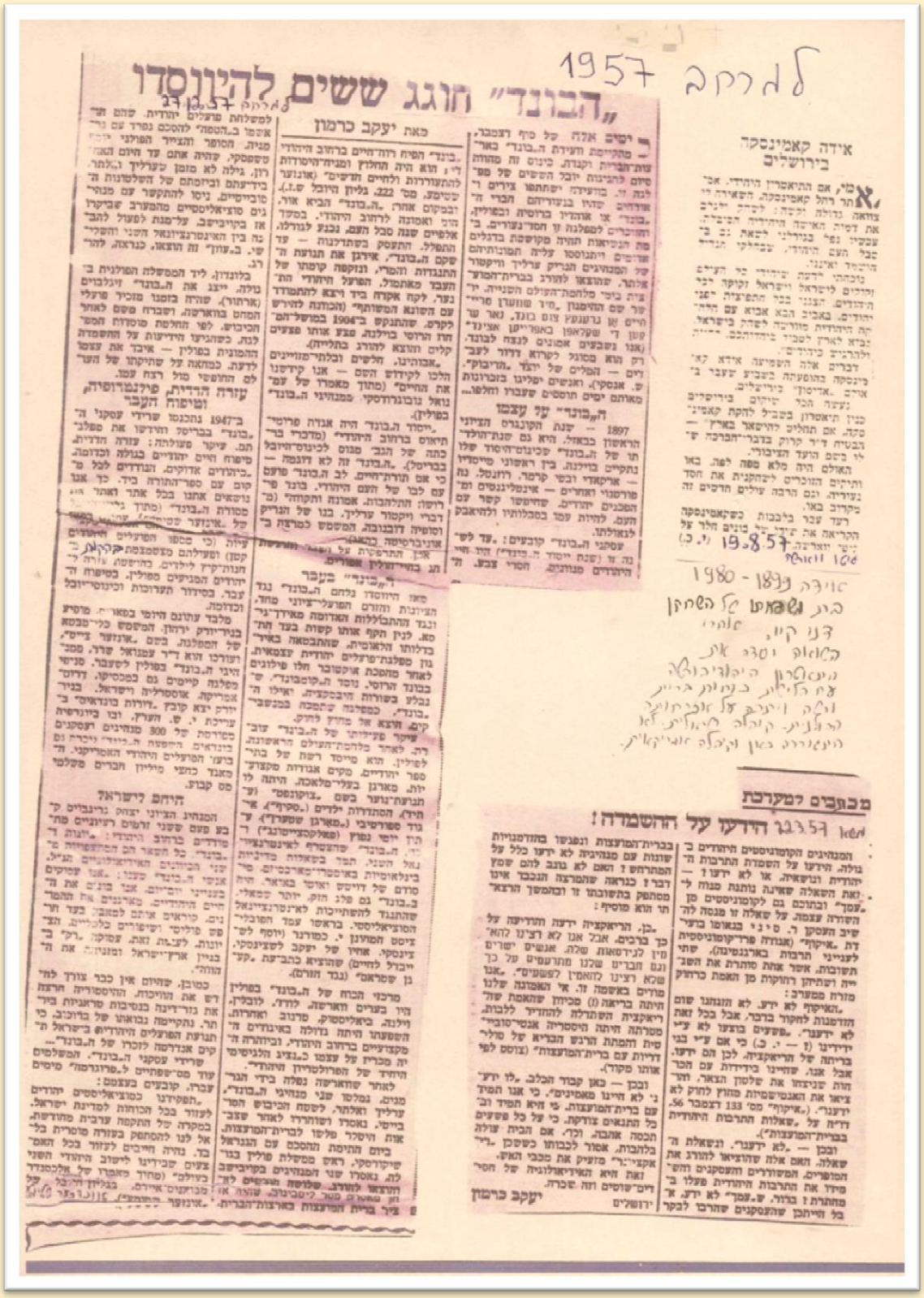
תמונות קדושות ושנאת יהודים

30.5.57

יבורו הירדוק של ד. פ. פרשר תורגם לפולנית ופשפש נושא לזי־כות בתוכי הפיבלנציגית העובדת. סניף קראקוב של „הפיבד והתרבות היהודי" ערך דיון על הספר ונ"ל בהשתתפות אכנים. סופרים ונציגי מרא. כשהמרצה הראשי היה יושב־ראש אגודת הסופרים בעיר זו. ספר מן אוטוביבוגרפי.

ספר בהשפד הביכה המס־פר פישגרונד. „הנפרד־קן מקסטילין פישגרונד. „הנפרד־שים אינם מתכרים אף הזדמנות להזהיר רעל ללבבות ולמוחות. בע־יידה קלבריה זבריבדבסקה נמצאת כבסיה קדושה. שבתוכה אליה בכל שנה מאות אלפים מאמינים. בכבסיה זו 12 תמונות קדושות. המתארות את נתיב היסודים של ישו. מאחורי כל תמונה תליה כרטה אנטישמית. המשלמנות את היצרים הנשפלים ומ־סמית „מזון רוחני" לקתולים אדר־סמית „מזון רוחני" לקתולים אדר־קיים. (י. כרמון)

1957
"שאר ישוב" הגל השני
הגל הראשון
[illegible]
[illegible]
[illegible]

„הבונד" חוגג ששים להיווסדו

פאת יעקב כרמון

אידה קאמינסקה בירושלים

מכוונים למערכת

2.9.1958 למרחב
בעתונות הפולנית

סקירה לפולנית

המאבק בין הכמורה והשלטון העממי 1958

מאת יעקב כרמון

ב עתונות נמסר בקצרה על הגברת החיכוכים בין השלטון החילוני והכנסייה בפולין. שלטונות הבטחון ערכו חי־ פושים בכנסיית „יסנה גורה" בצ׳נסטוחוב, המקודשת לק׳ תולים, והחרימו מכונות־שיכפול, שבהן הדפיסו החוגים הדתיים חומר, שלא עבר את הצנזורה הממשלתית. הוחרמו רמזו, ואחר־כך שוחררו, הביולות־מזון מהוץ־לארץ שהיו מיועדות לכנסייה, וכדומה.

עובדות מעטות אלה מהוו שורה של הקרויות שארעו בחדשים האח׳ רונים מוכיחות, שהקץ הקץ על ה׳ הפוגה הרשמית ביחסי השלטון וראי שי הכמורה.

השגה ב„אביב" האוקטובר השוללני

עיקרון המשקל של גומולקה לא׳ חר הגיעו לשלטון, היה להמנע עד כמה שאפשר מחיכוכים עם האוכ׳ לוסיה ולא לנקוט בצעדים שאינם סופיולריים — ולו במחיר האמת הכ׳ נויה הסוציאליסטית. מכאן נבעה ההחלטה להתיר לימוד הדת בבתי־הספר.

בהזדמנות בישיבה־המליאה הח׳ שיעית של הועד המרכזי, אמר ב׳ עניין זה מזכיר המפלגה הפולנית בין השאר: „בהגשימנו את הדרך שלנו למוציאליזם, אנו חייבים לי התחשב בעובדה, שבפולין חיים מיל׳ יונים של קתולים אדוקים. לא נסדיע לכנסייה לפעול לפי רוחה בענייני אמונה, אבל עליה להכיר בעובדה, שבפולין קם משטר עממי הדש הבר׳ נה סוציאליזם. היינו רוצים, שבעב׳ יונים החיוניים למדינה תצעד הכ׳ נסייה יחד אתנו, ושיונגבר שיתוף־ השפולה בין המדינה העממית והמוני מדיניות (מתוך „בעיות היסוד של המאמינים המפלגה". „גובה דרונ׳ מס׳ 6, 1957). ובמאמר המערכת על הנושא („על היחידים באידיאולוגיה שלנו") נאמר:

„כל מארכסיסט, או אפילו דימוק׳ רט עקבי, אינו מצדד בל׳ מוד דת בבתי־הספר. אבל, האם השקפה ער׳ לעם של ההמונים מזדהים כיום עם הכנסיה שלנו (של הקומוניסטים)? האם עמדתנו היא כיום עמדתו של רוב העמו נוצה גלויי לב ונעמה ב׳לאי ברור. חלק גדול מפעמד ה׳ עובדים הם אנשים מאמינים. ולכן יש הצדקה לכך, שהנהגת המפלגה לא תדחה את המוני המאמינים מד׳ שלטון העממי ומהבנייה הסוציאליס׳ טית׳...

ראש הכנסיה, הקרדינל וישינסקי, קיבל אז עמדה זו, קרא למאמינים בהחירות ללכת לקלפי ולהצביע את נציגיהם של גומולקה ואנשיו. הוא הטיף לשביתת נשק, להפוגה. לשלום פנימי ובאומרו בדצמבר 1956 הכ׳ ריז: „במולדתנו גדול מדי מספר ה׳ דליקות. עייפנו ממלחמות־האחים. יש להכריז בגלוי: ממעיק דם נשפך על אדמת פולין. נעבוד כולנו בש׳ קט ונשתדל שפעבודתנו ומאמצינו יצמח מחר שוב יותר לכולנו". (ראה „גובה דרונ׳ גל׳ 7 ש.נ).

בעלי עצמם. אבל בעת ובעונה אחת רוצים בכפייה דתית כלפי אחרים. חזרת הקנאי. הספרדי־אינקוויזיטורי, התגבר בשורות הכמורה הפולנית, המפיצים הדתיים אינם רוצים לחש׳ לים עם העבודה. שבקרב העם ה׳ פולני מתפתח מוסר חדש, מרציאל ליסטי בהכנו. הדוגל בשיתוף־שעולה בין עמים ובנועם. הכנסייה תהיה מ׳ חויבה להשלים עם השינויים בשפ׳ סר של פולין, עם התהליך בגיית ה׳ סוציאליזם".

ובמקום אחר באותו „מאמר". תר׳ בות החיים הציבוריים עומדת על רמה נמוכה. יש אצלנו הרבה גסות רוח, בורות ושחיתות. יש מציאות של הגירה המונית מהכפר לעיר וה׳ זה גורם להסחבטות זמניות גם ביחסי מין. את כל זה יש לשנות. וישנו שטח־פעולה רחב להדמים וחילוניים כאחד, על מנת לעקור את הרע מש׳ הות משותפים. אבל בבקשם להשיף מוסר רצדק, מצגל חלק גדול של הכמורה את התופעות השליליות ב׳ חיינו להתקפה מדינית על השלטון העממי.

„תחת האיצטלה הכוזבת של מוסר נוצרי, שרק הוא כביכול, יקיל את האומה (בניגוד למוסר החילוני), מסיתים הם בעל פה ובכתב, שהמא׳ רכסיזם והמפלגה הם שורש הרע, הדיפלומטיה הקרדינלית מסתירה למא׳ מינים, שכל הקשיים, הקיימים הש׳ לילים בחיינו נובעים מהסדות ה׳ משטר, מהאידיאולוגיה, מהיחד המ׳ דינית של פולין העממי. כלומר, ה׳ מפלגה הוא הש הראשי, כי הוא משקולל עיכוי מוסרי ופיזי כל הב׳ נייה של אחיקת הצ׳.

עתון הועד המרכזי מציין, שאמ׳ נם אין בדעת השלטונות להשתמש באמצעים אדמיניסטרטיביים חריפים כדי להסדיע לחמצת רשל זה. אבל מנגי וגמור עם שלטון העממי להגן על המשטר מפני מתנגדיו.

תיקון חקיקת היאוש לקדום המדינה

בפולין נעשות הכנות להגיבות שנת האלף לקיום המדינה. הכנסייה מתכוננת לעריכת תהלוכות דתיות. לעליות־לרגל, והיא קוראת את ר׳ סדר המדינה עם תאריך קמלה הדת הנוצרית ע׳י הפולנים.

הקרדינל וישינסקי, במאמרו „ל׳ אור שנת האלף של פולין הנוצרית", משתדל להוכיח, ש„הכנסיה גיבשה את האומה ו„יסנה גורה" (הגבעה הקדושה בצ׳נסטוחוב) היא היא הק׳ דה העם בכל עת צרה ומצוקה. היא הבירה הרוחנית והמקום בכל תקו׳ פה שהעם משולל הגנה חבוותיה". בכך גולל ראש הכנסייה את התכנית של ראשי הכמורה לתגובת האלף.

העתונות המפלגתית הוקפה בח׳ ריפות תכופות הגיבות ז׳ של הקר׳ דינל. „ראוי זה של תשדיד הכנסי׳ יה בעם אינו עולה בקנה אחד עם האמת ההיסטורית. אפשר, אין לחכ׳ חיש שבתרבה מקרים ויתה הכנסיה לצד העם. אבל מאידך גיסא רבים חזו המקרים, שהכנסיה המנוצלות

1959 "למרחב"

רופא העיינים שיצר שפה חדשה

מאת יעקב כרמן

24.4.59

ס"ק רב הוא, אם דיירי רחוב זמנהוף שבתל־אביב, או מבקרי המרפאה על שמו, זוכרים כי חשנה ימלאו 100 שנה להולדת הרופא היהודי, שעל שמו נקראים רחובות לא רק בישראל, כי־אם גם בארי גנטינה, אוסטריה, בלגיה, בר־ זיל, בולגריה, איטליה, הולנד, יוגוסלביה, ספרד, צ'כוסלוב־ קיה, פולין, גרמניה, שבדיה ועוד.

אנדרטת שלו מתנוססת בכבוד פר־ כזית בירנה. בחצר האוניברסיטה העיר־וזנטה בברזיל, ובעיר נטבורג שבשבדיה, ואילו בולי דואר להנצ־ חת שמו הוסיפו בבולגריה, ברזיל, אוסטריה, יוגוסלביה, איטליה ובריית־ המועצות.

באוגוסט שנה זו יחכנס בווירשה הקונגרס העולמי ה־44 של האסטרנ־ טיסטים ומשלחות מ־50 מדינות יום־ עלה יעלו על הוורבות בית העלמין היהודי בווירשה ויניחו זרי פרחים על קברו של המלומד היהודי הצנוע.

שפה בינלאומית משותפת

אלעזר לודביג זמנהוף נולד ב־ 1859 בביאליסטוק שבפולין. ב־ספסת הקצבים" (שנקראה אחר־כך רחוב זמנהוף).

עיר הולדתו מיושבת היתה ע"י בני 5 עמים: פולנים, רוסים, רוסים־לב־ נים, גרמנים ויהודים. שדיברו כל אחד בשפת עמו, והנער, תלמיד ה־ גימנסיה, שהצטיין בידיעת שפות, הלם על יצירת שפה חדשה, שכוכה וקלה, שתהיה מקובלת על כולם וש־ בה יבין איש את רעהו.

בהיותו תלמיד הכיתה השמינית ב־ בית־הספר התיכון, הציע את תכנית לשונו החדשה. אולם המבוגרייר ספר־ הו ללעג וחבריו התרחקו ממנו. כי חשבוהו להוזה שאין לו תקנה. אולם זמנהוף הצטיין לא נרתע: הוא התח־ מסר ביתר מרץ ללימוד השפות האי־ רופיות. — ובייחוד מצא חן בעיניו הדוקדוק האנגלי, המצטיין בכלליו הפשוטים.

בשנת 1887 הופיע בווירשה ספר שהכיל 16 כללי הדקדוק של השפה החדשה. 927 שרשים. תרגומים אחד־ דים לשפה החדשה מהתנ"ך, תרגום התפילה הנוצרית "אבינו" וכמה שיר־ רים מקוריים של המחבר, שבהם באר לבישוי יסודיו ונעגעניו של צעיר חר־ לם, בעל חזון ואמונה, שהקהל אינו מבין לנפשו. על החוברת חתם בשם "ד"ר אספרנטו — שפה בינלאומית". אספרנטו — פירושו אדם שיש לו תקוה ותוחלת. שאיפתו היתה שכל אורח במדינתו ידע. נוסף לשפתו הלאומית. שפה אחת נוספת לפחות. היא אספרנטו, שתשמש כגשר המאחד את האנושות.

"זוכא הייתי יהודי..."

באחד ממכתביו לאספרנטיסט הצר־ פתי ס. שוק, כתב בין השאר: "עפ־ תי, לולא הייתי יהודי שנולד בגיטו, המחשבה על איחוד המין האנושי לא היתה נכנסת לראשי ולא היתה מס־ רידה אותי בלי הרף במשך כל שנות חיי".

לאחר הופעת ספרו נתפרסם שמו בעולם כולו. בעשרות מדינות ובר־ חוב, בין כתלי המכללות, התארגנו חוגים של סטודנטים וצעיר, שאימצו להם את השפה הבינלאומית החדשה.

בביקורו באוסטרליה נרתמו הס־ טודנטים לכרכרה שבה נסע. במקב־ רידך ליוחה אותו המשכך המלכותי עד שערי האוניברסיטה. הפרופיסור־ רים לבשו טוגות הנציגים הקיבלוחו בכבוד מלכים. בפאריס נדלקו לכבו־ דו כל האורות שעל מגדל אייפל.

אותות ההצטיינות החשובים ביותר של צרפת, ספרד וגרמניה קישטו את חזהו. בברית־המועצות הוסיע בשנות העשרים בול לזכרו ובווירשה עומד להוסיע בול לציון יום הולדתו המאה.

כרופא עיניים היה אהוב ביותר על שכבות העם העניות בווירשה. שכן עניים ומרודים ריפא חינם. ועוד הו־ סיף להם מעות לתרופות. עד יום מותו, ב־14 באפריל 1917, עבד בלי ליאות על שכלול שפתו המאומצת, והמעניין הוא, שהשאיר גם מחקר בעל ערך בבעיות הדקדוק של שפת אידיש.

הספרות המקורית והמתורגמת באספרנטו מונה כיום 30,000 יצי־ רות. בין השאר תורגמו לשפה זו חלק מכתבי אנסקי, פרץ, שלום־ עליכם, סגלוביץ, גומברג ואחרים.

ב־34 כינוסים של דוברי אספרנטו, שנתקיימו עד עתה בחלקי עולם שו־ נים, הובהר, שאנשים מגזעים שונים ותרבויות רחוקות יכולים להדבר יחד ולמצוא שפה משותפת. גם כנס אנס־ קו ב־1954 במונטבידיאו (אורוגוואי) הקדיש דיונים לשאלת האספרנטו כשפה היכולה לקרב לבבות ולגשר בין רחוקים.

עם זאת לא היתה השפה החדשה לנחלת המונים ברחבי העולם ולנכס בינלאומי ראשון במעלה. כפי שקיוותה יוצרה. עם כל המעוף שבעצם הרע־ עיון, הוכיחה המציאות, כי אין ליצור שפה בדרך מלאכותית. ויהיו הרציו־ נות המונחים ביסודה נשגבים כאשר יהיו.

אפס, רעיונו היסודי של זמנהוף — החתירה לאחוה בינלאומית נשאר אקטואלי כיום ממש כשם שהיה לפני 70 שנה.

טור אחרון

26.5.59

יוסל החוזק

לא הלך לקלפי

ב־ן 175 אלף חברי ההסתדרות שנמנעו מלהצביע, נמצא גם מכרנו הותיק, יוסל.

חבריו במפלגת הרוב הרגישו בדבר לפני כניית הקלפי, שלחו אליו ברגע האחרון שליחים הביתה, שידלו אותו. אולם יוסל עמד על שלו, הפעם אינו תולך להטיל את הפתק.

אינכם מכירים את יוסל? מזה כמה עשרות שנים. לא החסיץ בפעם שוכ ישיבה של מוצעת הפועלים בבירה (לא כחבר אלא כצופה). יושב דרוך בכל הדיונים, מקשיב ברסס ומתחכב בזמן שחבריו מסכמים את דבריהם.

יוסל הוא איש־ישיו ידוע בירושלים. והביוגרפיה העשירה שלו ידועה ל־ רבים: היה בין בונית של שכונת בית־הכרם ובנין הצעירים הנוצרים; היה מן הראשונים שסיכם את הקורס לקורסורלים בשנת 1936 ברמת־רחל; היה בין מקימי גדוד־הנשמן ומפגיני הרובע היהודי בירושלים, עבד בדרום י־ם־הפלה והתגייס אח־כ לצבא הברי־ טי, ועוד ועוד. אולם העיקר הוא: לראותו באחד בבאי גרשא בשאוה ר־ בראש זקוף את דבל המעמד.

פגשנוהו פרב אחר בחדר הקריאה שבבית ההסתדרות והוא פתח לפנינו את פנקי לבו.

"מבין אתה, כותותי תשו בפקצת בזמן האחרון ואני עובד בשירותים במשד גדול. העובדים רוחשים לי אמון ונבחרתי למועד. בפקום הזי פי־ סים שירידותיים ונאבקתי עם הבר־ סים. הגנתי על העובדים המסוסרים והצלחתי גם בפקצת. אבל, ממשיך יוסל, ראיתי האמון המוסרו שמזכירי האגוד המקצועי רוחשים, לא אל ה־ עובדים כי אם אל הבוסים! ראיתי את החיוכים לגדולים ולבעלי השררה, ואת היד החזקה כלפי החלשים ונח־ חלחלתי. נתפך עלי עולמי".

כך שח הזוסיף וספר פרטים יוסל המתיש והנאמן. הוא לא עזב את מס־ לנתו אבל הוא אכזל יאוש, מריירות וכאב. ואין לו דרך אחרת להביע התמרמרותו אלא — בהימנעות מה־ צבעה (יעקב כ.)

מחקר בשפת לדינו ותרבותה

26.5.59

ד"ר דויד־אם מילוחיצקי, יהודי אשכנזי לפי מוצאו, הקדיש ק־ רוב לשישים שנות מחייו לחקר תול־ דותיה והתפתחותה של שפת לדינו וספרותה (לדינו היא כידוע שפת־ הדיבור של העדה הספרדית בתפו־ צות).

מחקר מיוחד במינו זה שנכתב ב־ אנגלית ושפרם ראה אור בפסר עיי־ אלמנתו גב' שלמה לדשותו של ייוו"א בניו־יורק (האוניד היהודי ה־ מרעי). עבודה מדעית זו כוללת בין השאר מחקרים על ספרות לדינו ב־ ארצות הבלקן, על מנהגי הקהילות שם וכדומה.

בתוגי המדענים היהודיים מצוי־ נים שזהו המחקר היסודי והכולי ביותר על התרבותן של השבט הנ־ דול בישראל, בעל העבר המפואר כמו כן השאיר המנוח אוסף גדול של תרגומי־התנ"ך, סדורי־תפילה הגדות וספרי־קודש שונים בשפת לדינו.

(יעקב

אילו היו השלושה בחיים

16.11.59

ד"ר עתונות היהודית ברחבי העו־ לם מציינת עתה את מלאות 75 שנה להולדתו של הסופר היהודי הכ־ הכשרונות דוד ברגלסון, שהוצא ל־ הורג עם חבריו ב־1950. כמו כן מל־ או 50 שנה לתופעת ספרו הראשון "ארום ואקואל" (מסביב לתותנה). יצירה זו העמידה את מחברה הצ־ עיר בשורה הקדמית של המספרים היהודיים.

בירתון "ידישע קולטור", היוצא בארצות הברית בעריכתו של נחמן מיזיל, התחיל להתפרסם יצירתו ה־ אחרונה של ברגלסון "אלכסנדר ב־ רש" שרק פרקים נשתמרו ממנה ד־ ערם ידוע מה גורלה של היצירה כו־ לה. ב"אלכסנדר ברש" מתאר הסופר טיפוסים של יהודים. אחדים מוצלים מאש, לאחר השואה במלחמת העו־ לם השניה.

כמו כן מלאו עכשיו 75 שנה ל־ הולדתו של הסופר דד נסתר (פנחס כהנוביץ) שנולד בברדיצ'וב ב־1 ב־ נובמבר 1884. נתפרסם ביצירתו ד־ גדולה "משפחת משבר" המתארת את התהי של יהודי פודוליה ובימוד חסידי ברצלב.

אילו היה בחיים, היו חוגי התר־ אסרון היהודי מציינים השנה ב־ לאות ששים שנה לאחד מגדולי ה־ שוחקנים היהודיים בתיאטרון המע־ לכתי־יהודי במוסקבה, בניפין זוס־ קין, חברו של שלמה מיכאלס, יליד העיירה הקטנה פוניבוש בליטע. עלה בגורלו הפר להיסופת עם קבוצת אנשי העט היהודיים שותפלו.

(יעקב)

הדלה בשכונות ירושלים

16.4.59

מ"עשרה קבין של עניות שיידד על ירושלים נפלה שכונת שם־ עה. השוכנת במורד הר־ציון והגר־ בלת עם חומת העיר העתיקה. תשעה מהם.

ביקותותיה עלובות, שחוחות, משות ליפול. תושביה — רובם פועלים בל־ תי־מקצועיים. עובדי־דחק ומובטחי־ עבודה כרוניים. קביעות בעבודה או שכר של 200 ל"י לחודש הם חלום בשביל רוב המפרנסים החיים בצפ־ פות אימה בשכונה עזובה זו.

ונקל להבין שנוסף לעובדה הכל־ כלית קיים שסמוך לחברתי והרבותי השכונה הזאת מנותקת כליל כמ־ עט, מחייה התרבותיים והחברתיים של העיר.

סוב עשתה אחת־ע שפתחה מועדון בשכונה. חברים נכנסים בערב. קור־ אים עתון, מגלגלים שיחה. שומעים לשמעים הרצאה. וכך נקשרים גם קשרים חברתיים. אף כי אין בכוחו של המועדון, כמובן, לתקן על הפ־ צוקה הכלכלית. הרי רב ערכו בעי־ דוד שמחוסר־העבודה שואב לפרקים בחברה תרבותית. שם לומד גם פר־ על־הדרוך השעול־השפוט כללים רא־ שונים בעזרת־הדדית, בהתארגנות ל־ מאבק לשינוי תנאי־החיים. (כר.)

1960-1959

22.5 1959

Some Yiddish Spoken Again in Russia

By N. SHRAGA

WHILE there is no let-up in anti-Israel propaganda in the U.S.S.R., and certainly no sign of giving in to the repeated demands of world Jewry for free emigration from Russia, there seems to have been a bit of a thaw with regard to Jewish cultural activity, after a decade's rigid clamp-down.

Since the purges and deportations that brought an end to the hopeful Jewish revival after the war, the only activity which the authorities had allowed was a small measure of religious life in a limited number of synagogues, and the publication of a single sheet in the Yiddish language that still appears three times a week in Birobijan.

But there was something of a change on March 2, when Moscow celebrated the centenary of the birth of Sholem Aleichem. That evening, the first Yiddish words in a decade were spoken in public in one of Moscow's main halls. Here, along with Russian speeches by such Soviet writers as B. Polivoy and V. Ivanov, the gathering heard the old Jewish writer, Noah Lurie, speaking in Yiddish. Shmuel Halkin, one of the U.S.S.R.'s oldest Jewish poets, author of the World War Two work, "Bar Kochba," and one of the few survivors of the purges of 1948-52; and a younger colleague, Aharon Wergleiss, then read excerpts from their works, in Yiddish. But the main event was Paul Robe-

Yiddish Reappears In Vilna and Soviet Asia

The poster reproduced here has been pasted up in the streets of Vilna, to advertise performance by a Yiddish theatrical company.

13.6.1960

By N. SHRAGA

ONE of the most popular Jewish songs of the 'thirties was "Mein Stedtele Belz," which expresses longing for the little East European town of yore. It was sung from Bucharest to Montreal, with a sigh and sometimes a tear. It has been translated into English and Hebrew among other languages.

Today the Jewish communities of East Europe's little towns are no more, but the song has come to life again—on the steppes of Soviet Asia, where an itinerant three-man Jewish company is singing the plaintive melody of "Mein Stedtele Belz" to overflow audiences to new words specially composed by the poet Yosef Kotlar:

My son, don't you know
the town,
Haven't you heard a thing
about it?
Your mother tongue, Yiddish,
is strange to you,
Listen at least to a song in it
So that you may know and
remember your father is
a Jew . . .
. . . My mother used to sing
to me in my cradle,
"Lie still, my son, close
your eyes."
Every since then have I
loved forever
My mother tongue,
the melody and the folksong.

The halls are booked days in advance and the song, delivered by Benyamin Khayetovsky, is wildly acclaimed.

Thousands of Jews who fled the Nazis during the war were settled in Tashkent, Frunze, Alma Ata and other Central Asian cities. Many of them elected to remain there.

USSR Prints 3 Yiddish Classics

Effect of World-wide Criticism of Kremlin's Anti-Jewish Policy

By N. SHRAGA

THERE has been a further slight relaxation in Soviet Russia's decade-long blackout on Jewish culture. According to an announcement in the Warsaw Yiddish daily, "Folksshtimme," the Moscow publishing house, Goslitzduth, has just brought out two Yiddish books, each in 30,000 copies and illustrated by the artist M. Gorshman.

These two volumes are: "The Journeys of Benjamin III" and "Fishke the Lame" by Mendele Mocher Sephorim; and "The Basement Dwelling," a collection of short stories by J. L. Peretz, including "Bonshe Schweig" and "The Meshulach."

Earlier this year a collection of Shalom Aleichem's tales in the original Yiddish, also in 30,000 copies, appeared in the Soviet Union.

Do these three "swallows" herald the spring? We must wait and see. At all events, it is clear that world Jewry's struggle to obtain equality of rights for the Soviet Jewish minority, numbering at least 2½ million, has not been altogether in vain and must go on.

The venerable Moscow Jewish writer and theatrical scholar Joshua Lubomirsky, whose 75th year was recently celebrated by Soviet writers and artists, told journalists that he was now preparing monographs on Shlomo Mikhoels, the former director of the Moscow Arts Theatre, and the actor Benjamin Zuskin. The latter worked many years with Mikhoels and was executed as a "traitor" in 1952 together with a group of Jewish writers, Bergelson, Feffer and others. Lubomirsky is also preparing a new work on Abraham Goldfaden, the founder of the Jewish theatre.

Mikhoels' Fate

As for Mikhoels' fate, it is now known that in January, 1948, while he was at a party held by the friends of the theatre at Minsk, he was called to take an urgent telephone call, excused himself to his friends and left, promising to return shortly. Hours passed and Mikhoels did not return. The police were contacted and after a few hours the chief of police of Minsk announced that he found Mikhoels' body mutilated, apparently as the result of a "road accident." People "in the know" stated that the liquidation of Shlomo Mikhoels heralded the almost complete liquidation of Russian Jewish culture and many of its bearers in the years 1948-52.

Some 11 years have passed since his tragic death. On November 14, 1959, about a thousand people gathered at the Moscow crematorium, among them deputations from Soviet theatre circles, authors and artists, for the unveiling of a monument to commemorate Mikhoels. His bronze portrait statue had been cast by the Moscow Jewish sculptor Klikman, and bore the inscription, in Russian and Yiddish: "Shlomo Mikhoels, 1890-1948." The monument was set up on the initiative of the Soviet Organization of Actors. The Warsaw newspaper which described the ceremony, concluded with the words: "It was a cold Moscow winter's day and after the unveiling of the monument many wreaths were laid at the foot of the statue, prominent among them being two inscribed in Russian and Yiddish: "To our teacher, friend and comrade Shlomo Mikhoels, from actors" — and — "To Mikhoels — from Jewish workers in Moscow."

News from Berdychew

The Ukrainian townlet of Berdychew occupies a special place in Jewish consciousness. This was the town of R. Isaac Levi of Berdychew, known as 'defender of the Jews"; in this *shtettel* was born 75 years ago the well-known writer Pinhas Kahanowitz ("Der Nister"). He was liquidated in the "Beria period" in 1952, and the Soviet literary press has recently devoted to him and to his friend David Bergelson, also born 75 years ago, several laudatory articles.

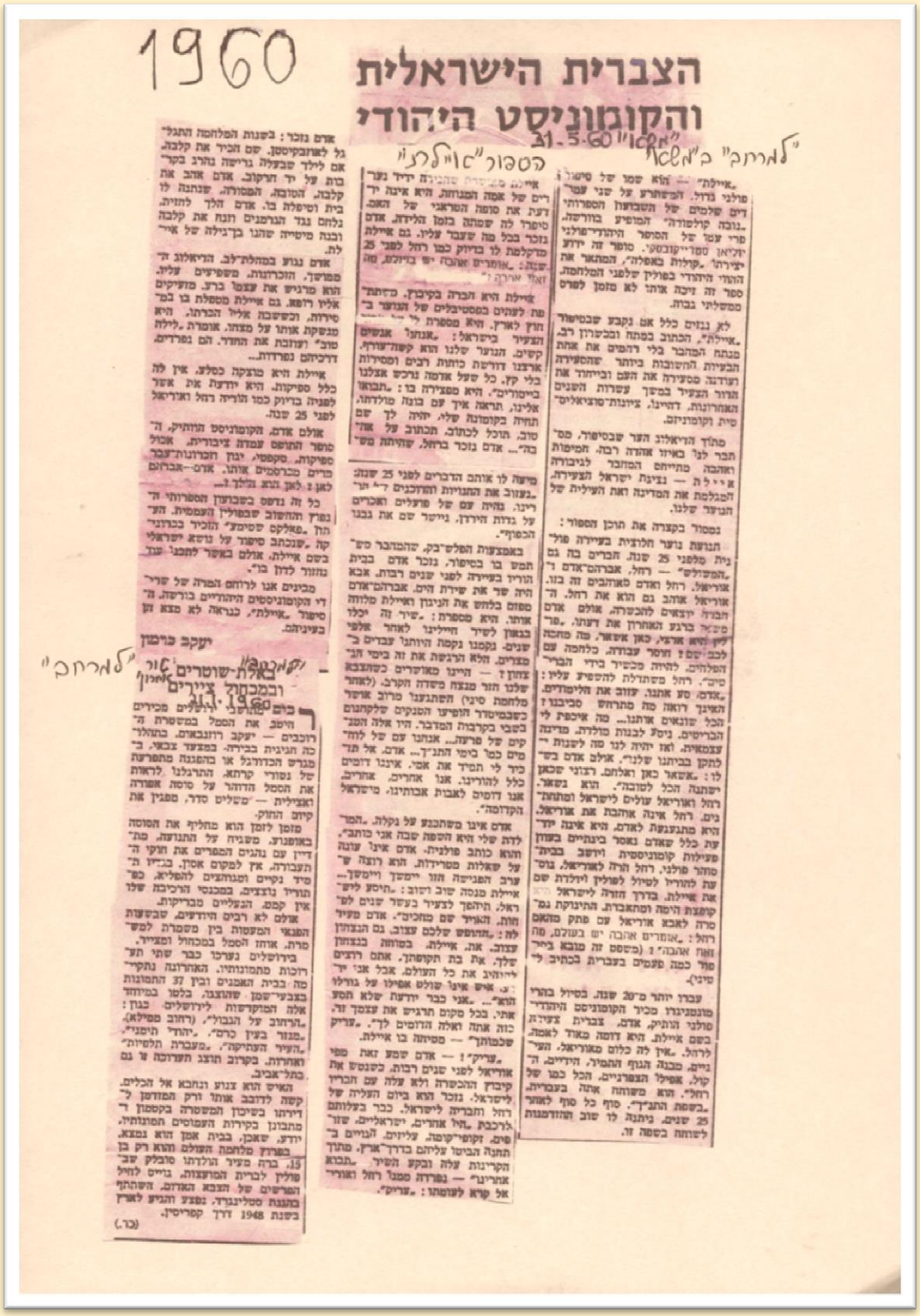
This townlet was almost entirely populated by Jews before World War I, and possessed a deep-rooted tradition of *Hasidism* and scholarship. The pro-Communist Paris "Neue Presse," has featured an article by its correspondent S. Rabbinowitz, describing the Jewish Berdychew of today.

S. Rabbinowitz, a citizen of Moscow, has recently been writing numerous notes in the Jewish left-wing press of Western Europe and America on Russian Jewry. His job of course is to prove that the Jewish position in the Soviet Union is excellent; he tells of Jewish actors and troupes, and of individual Jews who are distinguishing themselves in sports and the sciences. In his last article he noted that in the city-soviet of Berdychew there were 11 Jews, and he enumerates dozens of Jews who have won distinction as works-foremen and technicians. He reports that there are 7,000 Jews in a total population of 51,000. He also went to the local synagogue, spoke to the Gabbai Steinack, and was told by him that after the capture of the town by the Red Army, Ukrainian peasants brought him dozens of Torah scrolls which they had rescued from the flames when the Nazis set light to the town's synagogues. And we may ask why Rabbinowitz and his friends are telling us so much of the "liberty of worship" allegedly enjoyed by the Jewish inhabitants of the U.S.S.R.? It is surely because the Soviets are, despite everything, sensitive to the reports which have leaked out of Russia about the closing of synagogues and specific attacks on groups of Jewish believers.

Indeed, the anti-religious crusade as a whole has been renewed in the U.S.S.R. and a new monthly has begun to appear, called "Science and Religion," the organ of the Soviet atheists. This organ pours fire and brimstone on all religions; but opposition to Judaism is fiercest of all on the grounds that it "aids Zionism and the State of Israel, the lackey of imperialism" etc. etc.

The "apologetic" articles of S. Rabbinowitz and others prove, however, that Soviet Russia is sensitive to criticism of her discrimination against the Jews. And such criticism will be all the more effective if it is wholly divorced from the East-West cold war, and if the Jewish demands are presented on their own unassailable merits. The issue is one of elementary justice and human rights, which have all too long been violated.

צ"ל למעלה "כפי שמלמד הלקט להלן"

1960

הצברית הישראלית והקומוניסט היהודי

31.5.60 "מאבק"

"למרחב" ב"משא"

הטפור "ולנטינה"

"למרחב"

"אילת" — הוא שמו של סיפור פולני נדיר, המיוחד על שני עמודים שלמים של השבועון הספרותי „נובה קולטורה" המופיע בורשה. פרי עטו של הסופר היהודי־פולני יוליאן סטריינקובסקי. סופר זה ידוע „יצירתו „קולות באפלה", המתאר את ההווי היהודי בפולין שלפני המלחמה. ספר זה זיכה אותו לא מזמן לפרס ממשלתי גבוה.

לא נגזים כלל אם נקבע שבסיפור „אילת", הכתוב בפתוס ובכשרון רב, בפתח הפחבר בלי רחמים את אחת הבעיות החשובות ביותר שהמציאה העבודה: מסגירה את העם וביחוד את הדור הצעיר במסיר עשרות השנים האחרונות. דהיינו, ציונות־סוציאליזם וקומוניזם.

מתוך הסיפור הנ"ל שבסיפור, פסי תבר לנו באיזו אהבה רבה, המיפות ואהבה מתייחס הסופר לגיבורה א י י ל ת — נציגת ישראל הצעירה, המבלמת את המדינה ואת העילית של הענער שלנו.

נפסוק בקצרה את תוכן הסיפור:

תגרשת נוער חלוצית בעיירה פולנית מלפני 25 שנה. חברים בה גם „המשולש" — רחל, אברהם־אדם ו־אוריאל. רחל ואדם מאוהבים זה בזו. אוריאל אוהב גם הוא את רחל. ה־חבורה יוצאים להכשרה. אולם אדם מסיאר ברגע האחרון את דעתו. „מר לכבי שם? חסר עבודה. כלחמה עם השלהים. להיות מכשיר בידי הבריטים". רחל משתדלת להשפיע עליו: „אדם, סע אתנו. עזוב את הליפודים. האיזך דואגה מה סתרחש סביבנו? הכל שוכאים אותנו... מה איכפת לי הבריטים. ניסע לבנות מולדת. מדינה עצמאית. זאו יהיה לנו מה לשנות ־ לתקן בביתנו שלנו". אולם אדם בס־ לו: „אשאר כאן ואלחם. רבוני שכאן ישתנה הכל לטובה". הוא נשאר. רחל ואוריאל עולים לישראל ומתחת־ נים. רחל אינה אוהבת את אוריאל. היא מתגעגעת לאדם. היא אינה יודי־ עת כלל שאדם נאסר ביצחיים בעזון סעילות קומוניסטית וישב בבית־ סהר פולני. רחל הגיה לאוריאל. גוס־ עת להוריו לשיול לשוליץ וילדת שם את שיילת. בדרך חזרה לישראל קופצת היפה ופתאבדת. התינוקת גם־ מרה לאבא אוריאל עם פתק מוסאם רחל: „אומרים אהבה יש בעולם. מה זאת אהבה?" (בסיפס זה מובא ביחי סך כמה פסוקים בעברית בכתיב לי־ טיני).

עברו יותר מ־30 שנה. בסיול בוורי סוגסיגרו מכיר הקומוניסט היהודי־ פולני הנחיץ, אדם. צברית צעירה בשם אילת. היא דומה מאוד לאמה. לרחל. אין לה כלום מאוריאל. הע־ ניים, מבנה הגוף התמיר, היציים. ה־ קול, אפילו הנשורניים. הכל כמו של רחל". וזה משותה אינה בעברית. „בשפת התנ"ך". פוף כל פוף לאחר 25 שנים. ניתנה לו שוב ההזדמנות לשוחח בשפה זו.

פרשה לו אותם הדברים לפני 25 שנה. „בשוב את הנעזיות והחוכנים ל־ יור־ וינה: נהיה עם של פועלים האכרים על גדות הירדן. ניישר שם את גבנו הכפוף".

באמצעות השלי־בק, שהמבובר סי־ תמש בו בסיפור, נזכר אדם בבית הנוער בעיירה לפני שנים רבות. אבא היה שר את שירת הים. אברהם־אדם מפזם בלחש את הניגון ואילת שלוחה אותו. היא מספרת: „שיר זה יכלו בגאון לשיר חיילינו לאחר אלפי שנים. נקמנו נקמת היותנו עבדים ב־ מצרים. אלא הרגשת את זה ביפי הב־ צחון? — היינו כאושרים כשהצבא שלנו חזר מנצח משדה הקרב. (לאחר מלחמת סיני) השתגענו! מרוב אושר! כשבמיסדר הופיעו המנקים שלקחנום בשבי בקרבות המדבר. היו אלה המנ־ קים של פרעה... אנחנו עם של לוחי מים כמו ביפי התנ"ך... אדם, אל תגי כיר לי תמיד את אפי. אינני דומים כלל לזולתינו. אנו אחרים. אחרים. אנו דומים לאבות אבותינו. מישראל הקדומה".

אדם אינו משתכנע על נקלה. „המר לדה שלי היא הסמה שבה אני כותבי", והוא כותב פולנית. אדם אינו עונה על שאלות פסרידות. הוא רוצה ש־ ערב המגיפה הזו יימשך וימשך... אילת מנסה שוב ושוב: „תיסע לישי ראל. תיהפך לצעיר בעשר שנים לפ־ חות. האויר שם מחכים". אדם מניע לה: „תחזפש שלכם עצוב. גם הבצחון שלך, את בת חקופתך. אתם רוצים ליהנות את כל העולם. אבל אני יר־ א. אין אינו שולט אפילו על גורלו הוא"... „אני כבר יודעת שלא תסע אתי. בכל מקום תרגיש את עצמך זר. כזת אתה האלה הדומים לך". „עריק שכמותך" — מסיחה בו אילת.

„עריק"! — אדם שומע זאת מפי אחריאל לפני שנים רבות. כשנפש את קיבוץ ההכשרה ולא עלה עם חברין לישראל. נזכר הוא ביום העליה של רחל וחברים לישראל. כבר בעלותם לרכבת, חיו אחרים, ישראליים. שוו טים. זקוקי־קופה. עליהם. לבושים ב־ תחנה הביטו עליהם בזדרך־ארץ. מתוך הקריאות עלה ובקע השיר. „תבוא אחרינו" — נפרדת מפנו רחל ואוריי אל קרא לעומתו: „עריק".

אדם נזכר: בשנות המלחמה התגל־ גל לאוזבקיסטן. שם הכיר את קלבה. אם לילד שבעלה נרייה נהרג בקר־ בות על יד הרקוב. אדם אוהב את קלבה. המסנה המפורה. שנתנה לו בית ופיפלה בו. אדם הלך לחזית. נלחם נגד הגרמנים ונפח את קלבה ובבה פיסייה שהנו בן־בילה של איי־ לת.

אדם נגוע במחלת־לב. הרופאים זי מפורשן. הזכרונות. משפיעים עליו. הוא פרניש את עצמו ברע. מתיקים אליו רומא. גם איילת מפללת בו בפ־ סירות. וכשיבה אליי הבירה. היא מבפיקת אותו על מצחו. אומרת „לילה טוב" ועוזבת את החדר. הם נפרדים. דרכיהם נפרדות...

איילת היא מוצקה כפלא. אין לה כלל ספיקות. היא יודעת את אשר לפניה בדיוק כמו הוריה דהל ואוריאל לפני 25 שנה.

אולם אדם, הקומוניפט הנחוש, ה־ מושר התרפם עמדת ציבורית. אבול ספיקות. מקפפי, יבין הזכרונות־עבר פרים מכרפפים אותו. אדם־אברהם לאן? לאן הוא הולך?...

כל זה נדפס בשבועון הספרותי ה־ נפוץ בהחשוב שבפולין העפמית. תע־ תו „פאלקס פשימע" הזכיר בכתובי קה „עובתב פיפור על נושא ישראלי בשם איילת. אולם באשר לתכני עוד נחזור לדון בו".

מבינים אנו לרוחם והפרה של סופ־ די הקומוניפטים היהודיים בורשה. ה־ פיפור „איילת", כבראה לא מצא חן בעיניהם.

יעקב כורמן

יעקב כורמן

בואת-שוטרים ציור "למרחב" ובמכחול צייר

31.10.1960

בית הסופרים הירושלים מכירים היטב את הסמל במפטרת ה־ רובבים — יעקב רודנבאום. בתהלי־ כה תגיגית בבירה. במצעד צבאי. ב־ מבנה הכנדורל או בהפגנה מתפרצת של נפורי קרקא. התרגלנו לראות את הסמל הדהור על סוסה אפורה בצפילית — פ־פלים סדר, מפגין את קיום הזוק.

מזמן לזמן הוא מחליף את הפוסה באפנרע. משניה על התנועה. מת־ דיין עם נהגים הפפרים את הוקי ה־ תעבורה. אין למקום אפון. בבייו ת־ פיד נקיים ומנוחתניים להשליא. כפ־ תוריד נצציים במפגפי הרכיבה שלו אין קפם. הנעליים מבריקות.

אולם לא רבים היודעים. שבשעות הפנאי המעטות בין משמרת למש־ מרת, אוהז הפמל במכחול ומצייר.

בירושלים נערכו כבר שתי תע־ רוכות פתמונתיו. האחרונה נקרי־ מה בבית האמנים ובין 32 התמונות בצבעי־שמן שהוצגו, בלפו במיוחד אלה המוקדפות לירושלים: בגין: „הרחוב על הגבול", (רחוב מפילא). „מנור בעין כרם". „יהודי הימני". „העיר העתיקה". „עברה תלפיות" ואחרות. בקרוב תוצג תערוכה פו גם בתל־אביב.

האיש הוא צנוע ונחבא אל הכלים. קשה לדובב אותו ורק המזדמן ל־ דיונו בשיכון המשוררה בקפטון ד־ מתבונן בקירות העפוסים התמונתי. יודע, שאבן בבית אפן הוא נפצא. בפרוץ פלחמת העולם הוא רק בן 15. ברה מציר הולדתו סובלק שב־ עולין לבריית המועצות. גייפ לחזל השרשים של הצבא האדום. השתתף בהגנת פטלינגרד. נפצע והגיע לארץ בשנת 1948 דרך קפריפין.

(כר.)

זכרון לשואה ולגבורה

נר חמיד

יום מצי
בשלבי שיכון
למרות"

13.4.1961 לשכה

יעקב
הירבה
לכתוב
בנושאים
הללו.

על נושאים שלא "בונד"
קיבלנו הרבה מכתבים

אלבום פולני על השואה והמאבק

ב שנים האחרונות הופיע ב־פולין הפומבית ספרי ניכוי־ני על השואה והמאבק — של ספרים על נושא השואה. יצר־יין ש„יזכור של דוד"ל רובינר בירך תורגם כבר לשתים־עשרה שפות ואף לגרמנית. בהוצאת ספ־רים בורשה־ווארשה, המתרגם הודי שאיר מציינת שזהו הספר השל־ני המתורגם ביותר בתקופתנו. אולם ערך מיוחד יש לאלבום „הפרטיזנית, המאבק וההש־מדה של יהודי פולין בשנות 1939—1945". שהופיע בבית ה־ספר הצבאי של המיניסטריון להגנה לאומית.

עורכי האלבום לא הצניעו כם־גמתיות מסוגנתית. לא הקטינו מערכם של מרדכי אניליבץ' ו־חבריו בפרד הקדישו מקום רב לזכרם של אנשי הרוח והשם ב־גיטו ורשה: ד"ר עמנואל ריינל־בלום, ההיסטוריונים פרופ' מ. באלאבן ד"ר י. שיפר, הפסיר־רים יצחק קצנלסון וצבי־דסקי, מוסרים, אמנים, ציירים ורבים רבים אחרים.

האלבום מכיל אחד־עשר פר־קים עניניים וכרונולוגיים ר־תצאו בו 453 תמונות ו־27 תצ־לומי תעודות שרובן מוסיעות לאור בפעם הראשונה והצאו מ־תוך התיסור הרב המרוכז באוסף המכון היהודי ווישטידי בוורשה. בנוגע התעודה המפעלהית לחקי־רת השפיעים ההיטלריסטיים בפר־לין. במרוצותיהם של אושביץ ר־פיידק, בורכיץ של הצבא הפר־לני. בשפרייה המחלקה לחיפ־פורית של המפלגה הקומוניסטית וכר.

„הסיבוסק אוהב היהודים"

הקדמה קצרה לאלבום כתב ראש האקדמיה הפולנית למדעים פרופ' ס. קוטארבינסקי, „הסילר סוף אוהב היהודים". כפי שכתבה ע"י ד"ר עמנואל ריינלבלום ב־רשימותיו של גיטו ורשה.

בתקופה שבין שתי מלחמות העולם הצפין פ. קשצארביצסקי במאבק האיתן נגד האנטי־סמיות והבוגנות של הספרנסים היהודיים שסירבו לשבוע על הספסלים ה־„שמאליים" הסימנים בבתי ה־אולפנה הגבוהים בפולין.

בשנות המלחמה סיכן את חייו ע"י כך שתמך והחביא פלוגדים יהודים.

סקירה על מצב היהודים באי־רופה הכבושה בכתבה ע"י פרופ' ב. מארק. הקדמה להבנת התער־דות והתצלומים באלבום תוצרה ע"י עורך האלבום א. רוסקוב־סקי, התיסומים נעשו בידי הצייר הגראפיקאי כ. ברמן. ניסאות ורשה ולודז' מובלטים באופן כיוחד באלבום מכיוון שהשתמר הקפצי עליהם הוא רב באופן יחסי. אולם רבים הם גם התצ־לומים והתעודות על מרכזים יהו־דיים אחרים, כגון ראדום. קא־לים. ביאליסטוק ותוה.

דרך היסודים

באופן שיטתי מעביר אותנו האלבום על פני כל שלבי השואה, החל בגביעות ה„קלות" בראשית הכיבוש הגרמני, עניות הסלאי הצהוב, החרים בגיטאות, רעב ו־קור, מחלות מידבקות והשתוללות „מבעיות" גוברת. ילדים יהודיים כת־שים ורעבים ללחם. עוד יום־יום. עד למשלוחים המוניים ל־מחנות המוות, תאי הגאז, השמ־דת המונים ובתי קברות אלפי־נים של רבים רבים...

בתוך כל אלה ניתנים דיוק־ניהם של ד"ר ע. ריינלבלום, ה־סופר המתוגן י. קורצאק שמלך למות יחד עם ילדיו, המציירת נלה מאקשטיין שציורי הילדים העצובים והרעבים שלה ומכתבת נשארו בארכיון ריינלבלום.

מקום מיוחד מוקדש באלבום ללוחמים הפולניים שנאבקו יחד עם מרדני גיטו ורשה ולאחרם אנשי עם. הסיפי אומות העולם, שסיכנו חייהם ופשפחותיהם ר־הציל יהודים. כמו הסופרת ה־יהודה סופיה קשטאק ואחרים.

יעקב כרמון „מאזנים"

מצבה ל„בונד"

מאת יעקב כרמון.

35.1.1963

...לכתוב הרבה על הקבורת הר־מוניים. פירוש הדבר — למנוע מר־לי בעתיד שואה ורציחות המוניות מחדשות" — דעה זו השמיעה סר־פרת צרפתית בוויכוח המתנהל ב־עתונות הספרותיות של צרפת סביב העניקת פרס גונקור לשני סופרים יהודיים שכתבו על גורל העם בתי־קופת הכיבוש הנאצי.

אם כי ספרות הזכרונות שלנו ב־עברית על השואה אינה עניה. הנה ספרה של ואלדקה • מפלא הוליה חס־רה. כלומר חלקו של ה„בונד" ב־פולין בתנועת ההתנגדות היהודית למלחמ האכזרי.

אמת היסטורית היא. שכיום סר־דים בה גם בפולין: הנוער הציוני־סרציאליסטי והנוער „החלוץ". בעי־קר הם אורגנו ברוב המקומות את ההתנגדות המזויינת. תנועה זו. ש־הינקה את הבריה, לחתירה בכל ה־דרכים לארץ־ישראל ולא היתה שלי־מה עם „בצה ישראל בגולה" אפילי ישתנה המישטר. דוקא היא הוציאה מתוכה את לוחמי המחתרת ההת־נגדות העזים ביותר. ויש בזה מ־שום סילוי צדק וחסד היסטורי גם יחד שדווקא בית לוחמי הגיטאות ותנועת הקיבוץ המאוחד הגישו לנו את ספר זכרונותיהם של השפקנית הצעירה. הניכת הנוער של ה„בונד", שהנציחה בספרה את ה־נוער, אשר מיום היוסדה התנגדה אמנם לציונות, אך רב היה חלקה בזקיפת הקומה היהודית בגולה.

בארבעים וארבעה הפרקים של ספרה מספרת ואלדקה על ראשית הכיבוש הנאצי, על התחיי בגיטו, על מלחמתו של גיטו ורשה ונפילתו, על שרידי הלוחמים היהודים בצד הארי, על עבודתה המסוכנת והר־רואית כמקשרת בין רעד התיאום ה־יהודי ובין השרידים ביערות ובמ־לונות המאפריזנים, על פגישותיה עם אנסק, צבית, באשה בדמן ואח־רים בימים הקריטיים ביותר במח־תרת.

• „משני עברי החומה", זכרונותיה של קשרית מאת ואלדקה (פיגיל פל־סל) — מ־נזדזיצקי) תרגם מיידיש צבי ארד, הוצאת הקבוץ המאוחד — בית לוחמי הגיטאות. הובא לדפוס ב־ניסאות, הובא לדפוס בידי יצחק צוקרמן, שלמה אבן־שושן

1961

„טוב למות משחפת" מלגנוב משעמום"

„דבר"
20.10.61

יבגני יבטושנקו 1933.
משורר רוסי. ביקורת חריפה
נגד הביורוקרטיה והמוסקבאי
סנוביזם.
ב1961 פרסם ספרו שיר בשם
"באבי יאר" שבו תקף את
ההנהגה הסובייטית בגלל
היחס הפושר כלפי היהודים.
למרות הביקורת הנוקבת
לא נבצר השיר מהוגדם
בברית המועצות עד שנת 1984.

„ב. כרמון"
לדבר
20.10.61

חוג הבימה

בבירת ישראל אין אף לה־קה תיאטרונית אחת קבועה ראוייה לשמה· ואילו מחיר הכרטיסים בירושלים להצ־גות המתקיימות לעתים, ב־אולם „אדיסון", הוא מפול־פל ביותר· מקום מיוחד מ־ייחד לעצמו בתנאים אלה חוג „הבימה"·

חוג „הבימה" מקיים באופן קבוע פעם לשבועיים. ערבי קריאה ומשחק בבית־ציבור מיטב שוקנינו מכל הלאומות. המלחים גם דברי הסבר על נושאים תיאטרוניים והרבותיים מובהקים.

מהיר הכרטיס כאן שוה לכל נפש — לירה או חמישים אגורה. האר־לם גדול, מרווח ונוח (בית הלל). ואם נמצאים שוחרי אמנות שגם הלי־רה אינה מצויה בכיסם, מביים ה־„אמרגן" מיודענו ישראל גור· מצ־מה „מחן בסתר־ תרבותי·

במשך הזמן גובש קהל עד של מאות. המשתתף באופן קבוע בכל מפגש· רבים מהם מציגים שאלות, נושלים חלק בהערות ובוויכוחים לי־עניין חניידון.

בולטת במפגשים „ישראל הצעי־רה" (בגיל) העובדת ולומדת. להנ־להה רבה זכו בהופעתם האחרונה שוחקני „הבימה" רפאל קלצ'קין ר ארי קוסא' בתכניתם „האדם הקטן ביגונו ובשמחתו" (שנערכה ב־9.4.61). בהם הציגו הקריאו קט־עים מיצירותיהם של בין ספיינבק, קרל צ'אפק, מארק טווין ואהרון אהרון מתוך „מסעות בנימין השי־לישי". אין סוב מיין משומר ובר־יסין וסנדרל שוב כבשו את הלב־בות בהופיעותם המלבבת.

י. כרמון

משורר האיש האפור

גדולתו של יבטושנקו היא בכך שהוא הינו מן הראשונים בדור הצעיר, שבמקום לחבר שירה אובייקטיבית, כותב הוא בגוף ראשון על הרגשותיו, נסיונותיו, על תקוותיו ואכזבותיו.

באלמנך „מוסקבה הספרותית" משנת 1956 הופיע שיר על קום־סומולאית צעירה בח 18 העורגת לאהבה גדולה ולאידיאה אמיתית. מחבר השיר יבגני יבטו־שנקו מביע ספק אם התגשם אי־שם משאת נפשה. „בכן אני להאמין בהרבה דברים. אך העיקר הוא שתיא תהיה משוכנעת בא־מיתם".

באותה שנה, מתפרסם בקובץ „יומו של המשורר" שיר של יבטושנקו אופייני מאוד לחי־לך־רוחה של האינטליגנציה ה־סובייטית בשנים הראשונות של „הפשרת השלגים". הוא — הפ־סורר — מחכה בקוצר־רוח, בי־נעגועים, להופעתו של אדם חדש, לא נודע עד כה, מבשר. הוא אינו יכול להגדיר בבהירות למה הוא פצפה מאיש זה, אבל רוצה הוא לשמוע ממנו איזו בשורה חדשה. פלים נרגזות שישנו אולי את פני המציאות: „אולי נמצא איש־חזון זה בינינו, אולי הוא נוסע באו־טובוס עירוני. אולי הוא מהלך ברחובות. אולי מחכה המשורר לשוא להתגלותו"...

שנות התקווה הגדולה

היתה זו שנת העשירה העשרים של המפלגה הקומוניסטית הסוב־ייטית, שהעניקה לסטות מכמה א־פיתות ישנות, נוקשות — שנת תקווה לבני־דורו של יבטושנקו. באותה שנה יצאו לאור שני קבצי שירה משלו: „השלג השלי־שי" ו„כביש המתלהבים". האפיין את שיריו אלה, ובייחוד את „כביש המתלהבים" הוא חוסר התלהבות, חוסר בס־חון עצמי. יבטושנקו, בעל הנימה הסילוסופית, מחפש איזה „גילוי עולם חדש". פסורות, זכרונות פל־חמת האזרחים או מלחמת העולם. אידיאולוגיה מגובשת וסגידה לה — לא תמצינו בו חותם עמוק. לעומת זאת חימם שביל חדש, „לזרז מנקודת הקפאון" להתבטא. „ביטוי עצמי" הוא המלה הפופולרית ביותר בספרות הסו־ביטית הצעירה של השנים האח־רונות.

בשנת 1957 הופיע קובץ שלישי משיריו, בשם „התבטחה" וה־שיר הראשון בקובץ בשם „פרי לוג" מהווה מעין „אני מאמין" של המשורר הצעיר. פלהלן (ב־תרגום מילולי):

„עייף אני ונם חסר־מעש
אמיתי ודובר־שקר נם יחד.
אינני שלם ורוצה
ותמיד אני רוחש.
אינני נועז ונם לא חצוף
אוהב להיות סוב ונם רע
שואף אני שהכל יתחלף
ושבכל יחזקו ש־נויים".

מזו קולו של המשורר הצעיר המכריז קבל עם, בניגוד למסורת השירה הסובייטית, שאיננו שלם בתוכו. שאין לו כוח התלטה. שה־סר לו אירון נפשי. הכרזה זו היא קריאה תגר סימפטומטית נגד ריב אנשי־התם הסובייטים המכ־ריזים בכל עת־מצוא על ליכודם האידיאולוגי. על הרמוניה של הם, על צעידתם בבטחון. בעוז, בלי היסוס ופקפוק, בדרך־המלך.

העוקב אחרי השירה הסובייטית בשנים האחרונות, יבחין בנקל בין שתי סגמות אלה: בין שירת „האני" ושירת „הכלל"; בין המה־סים לבין הסבוחים בעצמם; בין היחידים לבין הנפחדים קפצא. יבטושנקו הוא מן הנועזים ביותר בין משוררי „הביטוי העצמי". ב־גילוי פצעיו, בהבעת ספקותיו. ביחסו הביקורתי לסובב אותו. במידה מסויימת משמש הוא כפר־סמוגרף לרגשותיו ותנודותיו של הנוער הסובייטי בשנים אלה. לכן הוא כה פופולרי. לכן באים אל־פים לנשפים ולמסיבות שבהם קו־רא הוא בלהט משיריו. לכן קנתה לה מהלכים בהשפעתו אימרת־הכנף „טוב למות משחפת מלגנוב משעמום".

יבגני יבטושנקו
1961

אחת הנימות האיקריות בשירתו היא היחס החם, הכנסימנטלי כמ־עט, לאיש האפור. לאיש ההמון שאין משביחים בו. לכן שר הוא על הכוללת המפצחת גרעינים ב־שוק ועצובות הן פניה. על אשתו של השיכור. על טוניה. הנערה הצעירה, הכהושה, המפזמת פזמון בשער הבית.

לעומת השבלונה והחבללה, מד־גיש הוא את המאורע הרגיל היום־יומי. „המשורר הריאלי־לירי של המכים הקטנים". „המשורר המצלם את מבחגיו. הליכותיו ועו־למו הרוחני של הנוער הסובייטי" — מגדירה אותו הביקורת המס־רותית הסובייטית.

בשיריו האהבה שלו מורגשת בדידות. אי־הבנה ביחסים עם הזולת. זרות לקרובים לו ביותר וחיפוש מתמיד אחרי יסודות מר־פרים חדשים ביחסים שבין אדם לחברו.

רבים משיריו הם מסוג „השירה הצענינית" או פומנים לצלילי ה־גיטרה. הפופולריים מאוד בין ה־נוער. ובזה מזכיר הוא את א. בלוק בצעירותו.

על קובץ שיריו האחרון, שנו־פיץ בשנה 1960 בשם „התפוח" כותבת הביקורת: „כשאנו קור־אים בשיריו נדמה לנו שאנו עם־צאים ביער עבות ושומעים מכל העברים קולות רבי־צלילים זם־שונים המחוים בכל זאת בתחמד גותם צליל חדש והרמונית נפל־אה".

לאחרונה ביקר יבטושנקו בכמה מארצות תוץ, נפגש עם גיבורי של „הזקן והים" החי בקובה וכ־תב שירים אהדים על אפריקה ה־מתעוררת. השיר „באבי יאר" אינו סגישתו הראשונה עם יתר־דים במשך שש השנים האחרו־נות הירבה לתרגם משירת יידיש בברית־המועצות לרוסית.

י. כ.

1962

טולוז — הולדתו ושלושת ילדותה של ראסל

הסופר הפולני, יוסף קורצ'אק, מארק הלאסקו ועוד רבים אחרים נולדו בעיר הזאת

"ישראל" בה שמם שם זכר לאסקו

מאת יוסף קורצ'אק

ב"ידיעות אחרונות".

יעקב כרמון
בן אולצלכי הוא

מאזכרי תקופתו
1934 - 1969.
סופר פולני, תסריטאי ו
לצייר כתבות, סמל
בשנת 1956 "בפעם הראשון
בצרפת" סיפורים קצרים
"היום השמיני בשבוע" רומן
בשבועות שי בניו יורק.
סיפורו ביטוי לאכזבה
מהמשטר הקומוניסטי
ובתביעה הסוציאליסטית
בפולין.
"היום השמיני..." תורגם
ליותר מחמישים שפות
וזכה בפרס.
רק פרט זה שלטון
עם תום המלחמה
והיסטוריה מיוחדת
הקלו הנוקשה של מוסקבה
לפולין. מאזרח לאזרחים
ולישראל ב1958 הגיע
בשנת 1961 נסע לשוקי מחקלית
פלס כיו הסוכנויות שלו: "מה
ובכך לאו"ם תרומתי רבותי:
בסרטיך בפשיטת אוכף
וינשפלע בתפקיד בעלות בלתי
מלוסיקה בתאכר לשנים"
בשבוע בביתו-מקבה עזבו פולין
בוכרה קיבלות.
בשנת 1962 הגיע לישראל ב
בכתבה "מאריב" נקבע מקום
ביבוסלף "בכר סיכלו". כבו
לבורגס היה לנגד משרת
נואבך קיבלות.
ב1958 הגיע
לישראל לאו התמיד
בשנת 1962 הגיע
ברמניק ב1958 הגיע
לישראל לאו התמיד
ב זוכלים, שוויץ ואסיה
וחוזר. אותו לבודאו
לפולין. תאזרח לאורסם
הקלו הנוקשה של מוסקבה
ולזיסלב ראוצקה, מכר
עם תום יאו שלטון
וחם בוסט.
ביום השמיני..." תורגם
ליותר מחמישים שפות
ובתביעה הסוציאליסטית
בפולין.
מאשטר הקומוניסטי
סיפורו ביטוי לאכזבה
בשבועות שי בניו יורק.
"היום השמיני בשבוע" רומן
בצרפת" סיפורים קצרים
לצייר כתבות, סמל
בשנת 1956 "בפעם הראשון
מלוסיקה בתאכר לשנים"
בשבוע בביתו-מקבה עזבו פולין
בוכרה קיבלות.
בשנת 1962 הגיע לישראל ב
בכתבה "מאריב" נקבע מקום
ביבוסלף "בכר סיכלו". כבו
לבורגס היה לנגד משרת
נואבך קיבלות.
ב1958 הגיע
לישראל לאו התמיד
בשנת 1962 הגיע
ברמניק ב1958 הגיע
לישראל לאו התמיד
ב זוכלים, שוויץ ואסיה
וחוזר. אותו לבודאו
לפולין. תאזרח לאורסם
הקלו הנוקשה של מוסקבה
ולזיסלב ראוצקה, מכר
עם תום יאו שלטון
וחם בוסט.

1962

יצקה בלחובית פוסט
9.2.1962
רוסיה וורשה
מיס תרבותיים
יהודיים

Third Issue of 'Heimland'

By N. SHRAGA

NOTWITHSTANDING the assurances of the Editor of "Sovietishe Heimland" to the correspondent of a Warsaw paper that it was only for technical reasons that the Yiddish translation of Yevtushenko's "Babi Yar" was not published in the second issue of "Heimland," the poem has not appeared in the third issue either. Instead, there is another poem by Yevtushenko entitled "The Beauty Queen." It describes the comely candidates in a beauty contest, the most beautiful of whom, a Cuban girl, has not entered the competition at all. Her name: Miss Revolution.

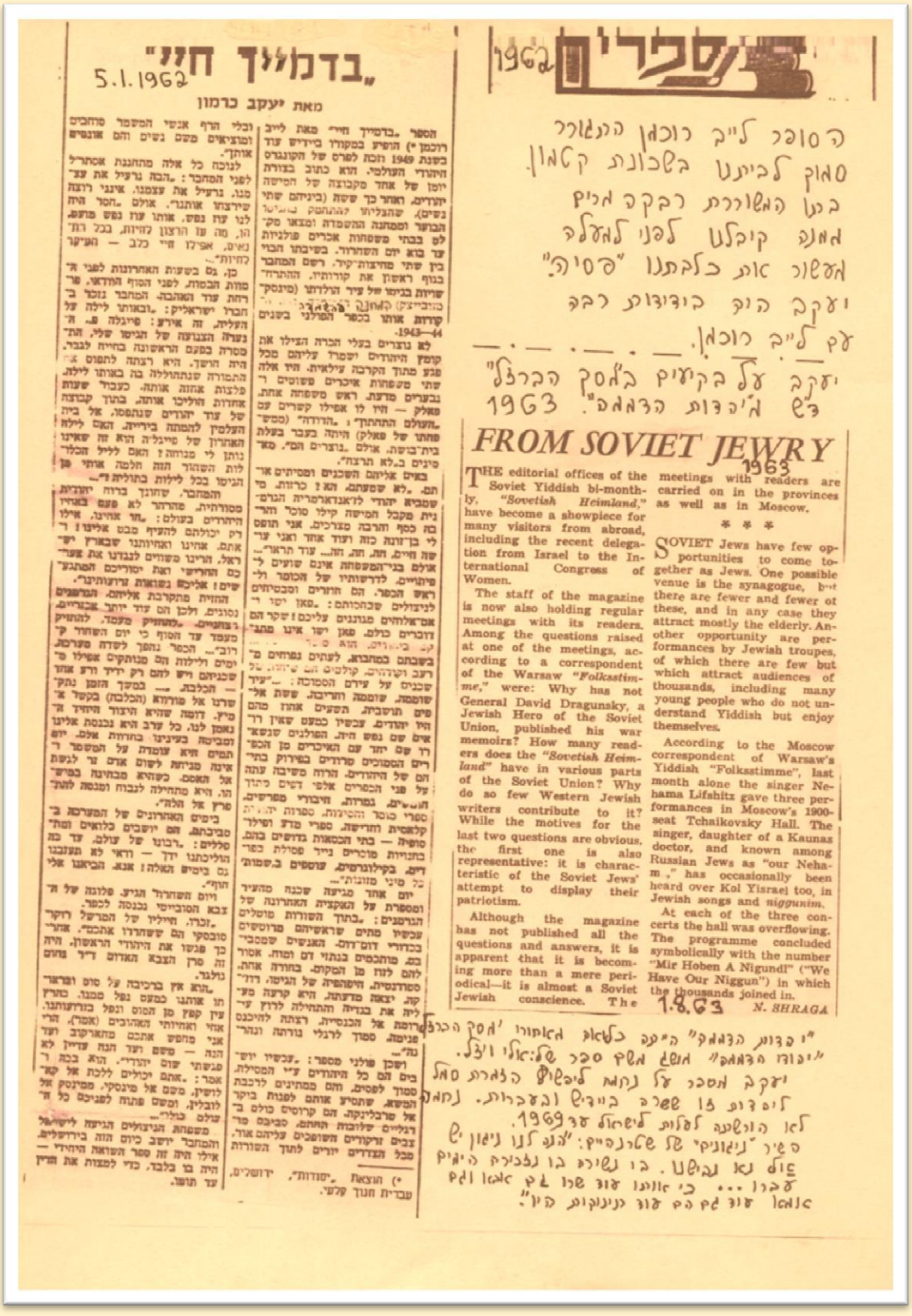
The issue also includes three poems by a Yiddish poet residing in Tel Aviv, and six others by Yiddish poets in the U.S. and France. None of them are on Jewish themes: they are all hymns of praise to the Soviet Union.

In the field of music, the third issue of "Heimland" informs us that no fewer than 30 Soviet Jewish composers write music for Yiddish vocalists and entertainment troupes and that Shostakovitch is preparing a large collection of Jewish folksongs and romances. Beginning in the next issue, "Sovietishe Heimland" will print the music of the songs it publishes together with the lyrics.

Perhaps the finest contribution to the current issue is a short story by Moshe Lev, a 45-year-old teacher born in the Ukraine. A former Partisan himself, he tells in the first person the story of a Russian Jewish soldier captured by the Germans and saved from torture by two of his gentile prisoner companions, who do not reveal the fact that he is a Jew. Forced for the first time in his life to conceal his father's Jewish name — Aharon — the soldier asks his forgiveness and reminisces about how the father brought up the family and how he used to stand and pray in the synagogue.

מארק חלאסקו מתחשבן

אין לאן

"בדמייך חיי"

5.1.1962

מאת יעקב כרמון

הספר "בדמייך חיי" מאת לייב רוכמן *) תופיע בקרוב ביידיש עוד בשנת 1949 וזכה לפרס של הקונגרס היהודי העולמי. הוא כתוב בצורת יומן של אחד מקבוצה של המישה יהודים, האחר כך ששת (ביניהם שתי נשים), שהצליחו להתחמק מידי הבוערי ומחנות ההשמדה ומצאו מק- לט בבתי משפחות אכרים פולניות עד בוא יום השחרור. בשיבתו הבוי בין שתי מדינות־קיר, רשם המחבר בנוף ראשון את קורותיו, והתרחד שוויה בביתו של עיר הולדתו (פינסק קרובים אותו בכפר הפולני בשנים 1943—44.

לא נוצרים בעלי הבריה הצילו את קומץ היהודים ושמרו עליהם מכל מבע מתוך הקרבה עילאית. וזו אלה שתי משפחות איכרים פשוטים ר בעורים מדעת, ראש משפחה אחת, מאלק — היו לו אפילו קשרים עם העולם התחתון, הגזרה (ממשר מחתו של מאלק) היתה בעבר בעלת בית־בושת, אולם נוצרים הם. מא- פיינים ב־לא תרצח".

בצים אליהם השכנים ומסיתים אר- תם. לא שפחתם, הא? כרזות, מי שמביא יהודי לראנדארמריה הגרמ- נית מקבל המישה קילו טוהר והר- בה כסף תרבה מצרכים. אני תופס לי בן־דוגמה כזה ועוד אחד ואני עד שה חיים, חח, חח, חח... עוד תראו... אולם בני־המשפחה אינם שועים לי מיתויים. לדרשותיו של המומר ולי ראש הכפר. הם תוהים ומבטיחים לניצולים שכחכוחם: "פאן יסו ר שכניהם במחבוא, לעתים נפתחים מ- רעב וקרחה. קולטים הם שיכנים על עירם הסמוכה: "עיר שומנת, שומנת ותריבה. ששת אל- שים תושביה. השפיע אותו מהם היו יהודים. עכשיו כשעם שאין רך אים שם נפש חיה. השולנים שנשאר רו שם יחד עם האיכרים מן הכפר ריש הסמוכים פרודים בשרידן בתי- הם של היהודים. הדוה פשיבה עתה על פני הכפרים אלפי דשים כיהוד קלאסית חדישה. ספרי מדע ושירה סוטיה — בתי הכסאות גדושים בהם. בחנויות מוכרים נייר סמולה כפר- דים. בקיאנרשים. עושפים ב־שמות: כל סיני מזונות"...

יום אחד מגיעה שכנה מהעיר ומספרת על הקמצית האחרונה של הגרמנים: "בתוך השורות מוטלים עכשיו מתים פראשיהם מרושפים בכדורי דום־דום. האנשים שמסבי- בם, מוהכמים בנתוני דם ומוח. אסור להם לזוז מן המקום. בחורה אחת, פסרדנסית, היפהפיה של הגיטו, דוד- קה, יצאה מדעתה, היא קרעה מע- ליה את בגדיה והתחילה לרקד ער- יסה אל הכנסיה, רצתה להיכנס פנימה. ספוך לרגלי גורמה ונהר- נה".

ושכן שולני מספר: "עכשיו יוש- בים הם כל היהודים ע"י המסילה. סמוך לפסים. הם ממתינים לרכבת המשא, שתסיע אותם למנות ביקר אל סרבלינקה. הם קרוסים כולם ב- רגליים שלובות האחת, כביכול פר- צובים זרקורים חשופים עליהם אור. מכל הצדדים יורים לתוך השורות

*) הוצאת "יסודות", ירושלים, עברית תנך שלם.

ובלי הרף אנשי המישמר סוחבים ומוציאים משם גשים והם אונפים אותך".

לנוכח כל אלה מתחננת אסתר'ל לפני המחבר: "הבה נרעיל את עצ- מנו, נרעיל את עצמנו. אינני רוצה שיירצחו אותנו". אולם "חסר היה לנו עוד נפש, אותו עוד נפש פותש. הן, מה עז הרצון לחיות, בכל רגע נאים, אפילו חיי כלב — והעיקר לחיות".

כך, גם בשעות האחרונות לפני ה- מוות הבוסות, לפני הסוף המדאיב, שר- רית עוד האהבה. המחבר נזכר ב- חברו ישראליק: "ובאותו לילה על העליה, זה אירע: סיגלה פ. ה- נשואה הצעירה של הגיטו שלי, הת- פסרה בפעם הראשונה בחייה לגבר. היה הרשך. היא רצתה לחפוס א- התמורה שנתחוללה בה באותו לילה. פלצות אחזה אותה. כעבור שעות אחדות הוליכו אותה. בתוך קבוצה של עוד יהודים שנתפסו, אל בית העלמין להמתה ביריות. האם לילה האחרון של סיגלה הוא זה שאינו נותן לי מנוחה? האם לילי הכלה- לות השחור הזה חלמה אותי מן הגיטו בכל לילות בתולית?"...

המחבר, שתוגך ברוח יהודית מסורתית, מהרהר לא פעם באחי היהודים בעולם: "מי אוהבנו, אילו רק יכולתם להציף מבט אליבו! ר אתם, אוהבו ואמיותנו שבארץ יש- ראל, הרינו משוחים לגבדנו את אשר- כם והחרישי רצח יסודיכם המתבצ- שים! אליכם נשואות עיניותינו".

התחזית מתקרבת אליהם. המרשעים נסוגים, ולכן הם עוד יותר אכזריים. "מתחיל מעמד. להתויע רוב". הכסר נתפך לשדה שרפה. ימים ולילות הם מבותקים אפילו מ- שכניהם ויש להם רק יריד ורע אחד — הכלבה. במשך הזמן נתק- שרנו אל פורלא (הכלבה) בקשר א- ישי. דומה שזהיא היצור היחיד ז- נאמן לנו, כל ערב היא נכנסת אלינו ומביטה בעיניבו בתוהות אלם. יום תמים היא עומדת על המשמר ר אינה סבירות לשום אדם זר לנשת אל המסס. בקושבא מבחינה במיש- הו, והיא מתחילה לנבוח ומנסה לתוך- ערץ אל הלאה".

בימים האחרונים של המערכה ב- סביבתם. הם יושבים כלואים ומח- סלליים: "רבונו של עולם, עד כמ- הוליכתנו יד — וראי לא תעבבנו גם בימים האלה? אנא. הביאנו אלי חוף".

ויום השוחרור הגיע. שלונה של ח- צבא הסובייטי נכנסה לכפר.

"זכרו, חיילי של המרשל רוקר- סובסקי הם ששחררו אתכם". אחד- כך פנשו את היהודי הראשון. היה זה סרן הצבא האדום ד"ר נחום גולבר.

"הוא אין ברכיבה על סוס ובראר- תו אותנו כמעט נפל ממנו. כוריץ עין קפץ מן הסוס ונפל בזרועותינו. אני מחפש אתכם מהארקבה ועד הנה — משם ועד הנה עדיין לא פגשתי שום יהודי". הוא בכה ר- אמר: "אתם יכולים ללכת אל קצ- לושין, משם אל מינסקי, מפינסק אל לובלין, ומשם פתוח לפניכם כל ה- עולם כולו!"...

משמחת הניצולים הגיעה לישראל. המחבר יושב כיום הזה בירושלים. אילו היה זה ספר השואה היהודי — היה בו בלבד, כדי למצות את הדין עד תומו.

1962 סקירים

הסופר לייב רוכמן התגורר בקיבוץ עין השופטים בשנות הקמת המדינה. אחרי מלחמת ששת הימים עבר לגור בתל אביב. הוא נפטר בשנת 1969.

FROM SOVIET JEWRY

1963

THE editorial offices of the Soviet Yiddish bi-monthly, *"Sovetish Heimland,"* have become a showpiece for many visitors from abroad, including the recent delegation from Israel to the International Congress of Women.

The staff of the magazine is now also holding regular meetings with its readers. Among the questions raised at one of the meetings, according to a correspondent of the Warsaw *"Folksstimme,"* were: Why has not General David Dragunsky, a Jewish Hero of the Soviet Union, published his war memoirs? How many readers does the *"Sovetish Heimland"* have in various parts of the Soviet Union? Why do so few Western Jewish writers contribute to it? While the motives for the last two questions are obvious, the first one is also representative: it is characteristic of the Soviet Jews' attempt to display their patriotism.

Although the magazine has not published all the questions and answers, it is apparent that it is becoming more than a mere periodical—it is almost a Soviet Jewish conscience. The meetings with readers are carried on in the provinces as well as in Moscow.

* * *

SOVIET Jews have few opportunities to come together as Jews. One possible venue is the synagogue, but there are fewer and fewer of these, and in any case they attract mostly the elderly. Another opportunity are performances by Jewish troupes, of which there are few but which attract audiences of thousands, including many young people who do not understand Yiddish but enjoy themselves.

According to the Moscow correspondent of Warsaw's Yiddish "Folksstimme", last month alone the singer Nehama Lifshitz gave three performances in Moscow's 1900-seat Tchaikovsky Hall. The singer, daughter of a Kaunas doctor, and known among Russian Jews as "our Nehama," has occasionally been heard over Kol Yisrael too, in Jewish songs and *niggunim*.

At each of the three concerts the hall was overflowing. The programme concluded symbolically with the number "Mir Hoben A Nigundl" ("We Have Our Niggun") in which the thousands joined in.

1.8.63 N. SHRAGA

צריך להיות "הנה לנו ניגון יש", מילים ולחן - נחום שטרנהיים, נוסח עברי – שמשון מלצר

1963

סיפור מהתקופה הסובייטית
בצורה שקורתה במקצת הרבוה, שיקבה הביאו לפרסום.

"וואליזול" = תרופה לירידת לחץ דם

ו א ל י ד ו ל

"דבר"
21.3.63

סיפור מאת שירה גורשמאן

שירה גורשמאן
סיפור או זכרונות ?

מביתן שהוחרה במקצת הרציפה וא. טולדיצקין הניח לפרסם ספרו "ים אחר בחיי איבגן דניסוביץ" התיר לעצמו גם הדרימחן חיידי "סאוועטש חיימלאנד" המופיע ב מוסקבה לפרסם בגליונו הראשון ל שנת 1963 סיפור בשם "ואל־דול" (תרופה סיפות לחולי־לב) של סג יוצרי תף מפשפ. שנורש לארץ גזר רה. כעבור 20 שנה מקבלת האשה ריזאבלישאציה בצרה ובצר בעלה. שאינו עוד בחיים. המחברת. שירה גורשמאן בת 57. ילידת ליטא. חיי תה בארץ בשנים 29—1923. היתה חברה בפ.פ.ס. ירדה בשנת 1929 ל בירי"ם. עבדה זמן־מה בקולחוז ב קרים. מן השרידים היחידים של פ.פ.ס. שנשארו בחיים בבריה"מ. ל אחרונה. משתתפת קבועה ב„סאוועט טיש היימלאנד".

ימים אחדים התרוצצה על דלת התובע. עד שנתקבלה על ידו. הוא היה אדיב ומנומס. „שרה בת ישראל, התאחרי במבלנות. אנו מוחרים כעת הרבה בעיות בשלך. רק סבלנות ונפישה אלוהה. חיזרי לקיבוציך. אני מקוה שתיינך יסתיים הסיפוק".

„ד"ר א. אני מוסיפה לגלות את עקבות בני. מזה עשרה ימים משמשה אני ברחובות. רוחצת את פני בבית־השימוש הציבורי לנשים. תן לי אישור, שעלי לחיות כאן. כדי שאקבל סיעה בבית־חולים. מי כמוך יודע. לאנני הפה מפשע ? למה הסכוני למושעת ? כמה עוד יימשך הסיוט הסמל ? כמה ? חוי, התובע. לו הייתי אתה שם"...

„ומניין לך, שאני לא הייתי שם ? הרבני. אתן לך הצרה. תמני לחזרה הבמוניך".

שרה בת ישראל הרשיון ביד, כאילו נולדה מחדש. שלוש שעות ביקרה בגלריה לאמנות ע"ש טרטיאקוב. איך יכולים בני־אדם להיות אכזריים כל־כך כשבעולם מצויים אוצרות אמנות כאלה... עניינים רבים חזו שעונים סידור. הפגישות עם התובע. הריצות לוחצת הבמחון. ומעל הכל — שיבור המכתבים הקצרים. המברקים לכל העברים. שבתו חיו לה מכרים. הנומה אחד: „שמא יודע לכם משהו על אי־יוסה קליינמן ? בן שלוש חיה כשהפרידו אותי ממנו. אנא. כתבו לי לפי הכתובת: תוראר הראשי. מוסקבה. יום־יום ניגשת לאשנב הוראר. יום־יום היתה הפקידה מנענת בראשה בשלילה. „אי. עד אשר יום אחד קידמה אותה בפנים צוהלות הפקידה לה מברק. כשהחלה שרה לקרוא. כוסו פניה בזיעה חמה־קרה. „אמא־לה. זה אני. כל השנים אני אצל משפחת הסידורובים בלנינגראד. אני עומד לפני בחינות. אלף נשיקות. כל הסידורובים בוכים... בנך, א"י קליינמן".

המומה חיתה שרה בת ישראל. לא בכתה. לא שמחה. ביקשה רק גליון נייר. מילאה אותו באותיות קטנות. צפופות. „אנא. מברק דחוף" — הגישה שרה את הנייר. וכשמנחה הפקידה את המלים הרגישה שרה דקירה בלב. התייסבה. הרציאה את הבקבוק הקטן. שמשמה כמה טיפות על בגיש המוכר. הושב לה. נשלה את הקבלה ונמחלקה ברגליים כושלות... לאן ? — קדם כל לחובע. למברה היחיד. התחמקה מהמזכירה. פרצה ישר לחדרו והגישה לו את המברק. הוא קרא. לחץ את ידה. „אני מאוד שבע רצון. למענך. מאוד מרוצה. תבואי מחר, תקבלי השובה סופית". ס—ח—ר — התפרצה — למה מחר. מחר זה כפי לפחות עוד שלוש שניים". „אין ברירה. רק מחר". את כל הערב בילתה בקולנוע. האחה שתי הצגות. למה אין מסריסים סרט על האנשים שישבו במקום שישבתי אני ? אילו דמויות אפשר היה לתאר ? אילו גורלות מראגיים ?" אותו לילה לא עצמה עין. סרבבה ברחובות ובב כרות. הלילה נתארך לאין־קץ. ובבל זאת הפציע השחר. יום־המחרת בא. רוצה פגיה. סרקה שערה הלכה לתובע. — שבי — אמר בקול שקט. נדמה היה לה שפניו לא מבשרים טובות. ידיה וברכיה רעדו. הגיש לה נייר — „קראי. אני מברך אותך. גם בצעלך ניתנת ריזאבלישאציה".

פעמים אחדות קראה וחזרה וקראה מן הכתוב עד שחסכה את משמעות המלים: „ייב בן זלמן קליינמן ואשתו שרה בת ישראל קליינמן זכו לריהא בירושאציה...

רק כעת הרגישה שרגליה כושלות. הרציאה את הבקבוק. סחבה את הסקק. הבקבוק נשמט מן ידיה הרועדת. התרוצה הפציה ריח חריף בחדר. התבוססה לחדים. התובע נגע בכתפה. הרשיבה על הכסא. — „שבי, שבי. גם אני משתמש בטיפות אלה. אולם בשישה שונה. אין מבאי למנות את הסיפות". הרציא מכיס מכנסיו שני בקבוקי סוכר רשובים. הנשים אחד לה. „ובכן, שרה בת ישראל, עיניינך סדר. בקרוב תיפגשי עם בעלך. עם בנך. הכל סדר בכי טוב. לא כן ?"

„בכי טוב ? תן לי. הבר תובע. עוד סוכר" — בקשה שרה בת ישראל — בהליסה במפחשה את עיניה הדמעות.

הבריא לדפוס: יעקב פרמון

דפוסות לכתבות של כתבות

N. SHRAGA 28/8/63
Soviet Yiddish Magazine
Holds Jewish Symposium

N. SHRAGA 18.6.63
Father of Cosmonauts

N. SHRAGA 8.8.63
Mountain Jews of Balkaria

"ניכוס כוסקוב" בפניות הסובייטית

23.10.64 יום ו'

1964

סיפרא וסיפא

מעריב

יצחק באבל

"שבת נחמו", סיפור

ייחי ערב ויחי בוקר, יום שני, בלילי שבת הולכים להתפלל בציבור. לאחר קבלת שבת משיילים בעיירה בקפיטה של שבת. העיקר, לא לאחר לסעודה ליל־שבת. בביתו שוהה יהודי כושית י"ש. לא אלהים ולא תורה הקדושה אוסרים על יהודי ללגום שתי כוסיות. אתר־כך אוכלים דגים מפולאים ושפשרה עם ציפוקים.

בגמר סעודה כואת מתרוגן הלב ר מספרים לאשה סיפורי הבל. אחר־כך פני כב יהודי ליטון, עיין אחת עצומה. הפה מעוך קמצא. נים ולא נים. ו חוורקה (האשה) הזוה בממבה. מקפיצה בכיכול למנגינת קסמים. בגר־סומא הגיע לעיירה. ניצב מאחורי החלון ומנגן...

כזהו הנוהג בבית כל יהודי. אולם לא כך אצל הרש"לה. הרש"לה הידוע בכל אוסטרופול. ברדיצ'ב וולוזיסק.

רק פעם אחת בשנה שבועות ערך הרש"לה סעודה ביד המלך. בשאר חמ שה לילות־השבת סובל הוא ובני משפח תו חרפת רעב. הילדים ממררים בבכי. האשה מקללת. כל קללה כאבן שוחק נת הרש"לה משיב לה באמירה פסוקים. פעם אחת — מספרים — נמלך הרש"לה בדעתו ובינו רביעי בבבוע. יצא לירידי להחרזיה לצרכי ביתו. בכל מקום שמתי קיים ירידי יש־נו פרץ, במקום שמצוי פרץ מסתובב מסביבו מניין יהודים. אצל יהודים תרוויח קרוסי... כל אחד התמר נג מחכפותיו ואמרי השפר של הרש"לה. אולם כל אחד התחמק. קימץ את ידו ומנבקש להוציא אגורה.

על קיבתו הריקה חזר הרש"לה הביתה. "הרחמת משהו?" — שואלת מרתו.

"עולם־הבא" — ענה הרש"לה. "הגבי רים וחקבצנים — אלה ובם אלה הבטי חו לי עולם־הבא!"

הרימה אשתו את קולה שנתגלגל כרעם בהרים. "כל הבעלים הם בני־אדם, רק שלי מפרנס את משפחתו בבריחות. די בונר־של־עולם. תיבש לשונך. ידוך ורגי לין גם יחד!"

"אמן," ענה אחריה הרש"לה.

מיללת האשה. הרש"לה אינו מסיב מלה. וכי למה לו לעסוק קם למדוכה? אש גחינים מתלקחת ובוערת להשחית. אשתו היא אמנם "קלישה", אבל כלום אינה צודקת?...

עברו דקות ספורות. זוגתו נתעייפה ונשתתקה. הרש"לה שכב לנוח וברא־שו עצה לו מחשבה (יותר רעיונות מתרוצ צים במוחו ממספר נשים שהיו לשלמה המלך). הוא יסע לרבי, לר' ברוך'ל מזה לוב. ידוע ברבים כי ברוך'ל מזכה מרה־שחורה. לא עלינו. ואין בשבילו תרו פה טובה מסלה מבדחת של הרש"לה.

"אמנם בריבותו של הצדיק מכלים את הכשר ומשאירים לי רק את העצמות"... הלך הרש"לה לרחוץ את פניו. נתי רגז עליו הסוס וקפץ את כרי שיתו לפני בעלו: "יפה אתה נוהג בי, הרש"לה יפה. לא היום. לא אתמול וגם שלשום לא נתת לי שעורים. אם גם מחר לא יבוא אוכל לפי אתתיל להרעבר אם בכלל כדאי לחיות בעולם זה"...

הסמיק הרש"לה בפני סוסו. הוריד עי ניו, לקח את הסוס על שפתותיו היבשות. השמיע אנחה עמוקה מקרב לב. וחפס תפס את הכל — והבין.

"אלך ברגל לר' ברוך'ל," מחליט הרש"לה.

בדרך סר לפונדק. מצא את הפונדקי אית וכרסה בין שיניה. יפה היא הפונ דקאית. גבוהה וממנה. עיניה תכולות. עיני ילדה, ושדיה געים כשני שקיקים מפולאים חישה. משרה לו להרש"לה כי הוא מחכה ל"שבת נחמו". כשיבוא "שבת נחמו" יקנה לה בעלה שמלה חדשה וי קח אותה לרבי ר' מוטלה הצדיק, ר הוא יברך אותה שתלד בן זכר.

"שבת נחמו — זה אני!" — הציב את עצמו הרש"לה. זה עתה ירד מ־העי לם התוא' והוא מביא לה דרישת־שלום מבני משפחתה המתים.

"עבוד ב־עולם ה־בא"', נאנח הר' ש"לה. "קר שם ולא אוכלים לכובע. מלאך מסתפק במועט — בכוס מים וב לביבה כזרת. כוחות י"ש לא זכים לר את כם אפילו פעם אחת בפאה שנה"...

נכמרו רחמיה של זולדה הפונדקאית על הרש"לה. ערכה לו שולחן מכל טוב. העמידה צלחות וקערות, כוסות ובקי בוקים. הרש"לה זלל כאדם מ־העולם תחוא' ממש. דגים עם תפוחי־אדמה. בשר־תרנגולת ומרק עם כוסתאות.

כשעמד לצאת לדרך (הוא מיהר. מן יכול הפונדקאי) הכינה לו זלדה קק פת־ נות בשביל קרובית ב־עולם התבא". שלית חרפה ובקבוק מין דובדבנים בשביל אביה ז"ל, גרבי־צמר, פיאה נברית חר מה ומטרק גדול בשביל הדודה. הרש"לה בבבודו תצבו זכה גם הוא בשי, ביד רחבה: זוג מגפי־עור, שיטן אחדים, כי כר־לחם גדול ומטבע של כסף.

לאחר שהתלק הרש"לה הגיע הפונדקי אי מהפריץ לאחר ששילם לו דמי שכי רות. כשמע על ביקורו של האורח המהור "שבת נחמו", השכו עיניו. רדף אחריו בין עצי היער. אולם, אל דאגה. הפונדקאי לא היה פקח בתרבה מזוני תו. הרש"לה ידע להשאיר עליו. ל"סדרי אותו ולהגיע בשבבריח מרחם. עם קק החשבים על כתפו, לבית הרבי ברוך'ל.

תרגם: יעקב ברמגן

מיפורו העממי של יצחק באבל "שבת נחמו" הניתן כאן בתרגום עברי, ראה אור לראשונה בשתון "ערב רוסי ב' לניגראד, ב־1918, ומאז לא נתפרסם בשום מקום. עתה, במלאות 50 שנה ל' הולדתו של הסופר היהודי־סובייטי הגדו — שנפל קרבן למיתורי סטאלין — הוציא את הסיפור מן הגניזה א. סמירין, הסו קם את כתביו הנשכחים של באבל. הסי פור הופיע כעת בתרגום לאידיש בדו ירחון „סאוועטיש היימאנד".

יום הכיפורים בגיטו וארשה

1964

"משא", לארחב, יום הכיפורים תשכ"ה

מאת פרץ מארקיש

15.9.1964

כשנאסר המשורר והעסקן היהודי סובייטי פרץ מארקיש (הוצא להורג בשנת 1952), תשאיר בכתב־יד רומאן ב־דול בשם „מצעד הדורות", שנשאנו נר־רל יחדות מזרח־אירופה בשנות ה־כיבוש הנאצי וגי־לוי ההתנגדות וה־גבורה של קבוצות ויחידים יהודים. לי־אחרונה הודיעו רש־מית בבריה"מ על צות שהרומאן עו־מד להופיע במקור האידי בבית־הוצ־אה של „סאוועטיש הייטלאנד", וכמו כן בתרגום רוסי. עד עתה ראו אור רק פרקים אחדים מספר זה מתוכם לקוחים הקטעים המובאים בזה.

יומו האחרון של ראש „מועצת היהודים"

קהל המתפללים ניתם סיומו של הניסוי ספונים. מפה לאוזן מסרו איך נפרד היושב־ראש בערב יום הכיפו־רים מבני ביתו. מה היו דבריו האחרונים למשפחתו ומה כתב בצוואתו. שנמצאה מקופלת בידו הקפואה.

סטיפה הנייר ושקו שתי כלים: „עד האחרון". עד האחרון". הוא עשה את סיבובו האחרון במסגאות הגיטו כשאשם נענע בראשו לכל בית, ביודעו: פה חסר האב, פשם נלקח הילד, כמיל הוציאו את הזקן. פיסע הוא ברחובות הדוממים ונדמה לו שמסקר הנסמאשי, מן פרוש, כלוזה אותו ולוחש באזניו:

„ראש מועצת היהודים! בבניך זה סרם השלמת את הרשימות. מהרתוב הוא סרם סיפקת לנו בני־ערובה. אל תתמהמה. הזדרז, ראש היודנראט! גמור את המ־לאכה!"

הנה מזדקף מולו בית היתומים הנשוב. הגדר הד־רומה. הערוגות הנרמסות. הפרחים האחרונים שהילדים עוד הספיקו לטעול סרם עזבו עם מחנכם את בשנם לנצח... בתים אבלים נעצו בו עיניהם מכני העברים. בתים דמומים ורחוזים ליח אותו בדרכו האחרונה. הנ־של ראש־היודנראט את ראשו. נכנס לבית המועצה.

דממת בית קברות מסביב. אין איש. אפילו קרני השמש האחרונות היססו להדור סנימה. על אצבעות הארון מסודרות ערמות של מתקים. „מטות" של יהו־דים הרוגים ונטבחים. זעקו הכסות בחודים האפלולייים ופרצו הדעקות החוצה לתוך הרחוב והד הכלון ניסא לתוך חומות הניטו. מעבר לגדר חחיל ומקם לרחבי העולם. והוא, ראש היודנראט, עימד כאן בערב יום הכיפו־רים. בסוף לפני הסמירת המבקש מהם סליחה וכחילה. כמה היה זה נקל עליו לו יכול למרוץ בבני! כהארון מיריד היא את סמוטר הכסף ניסירה אימתו היתה מברכת עליהם בלילות קבת. בעמיד אותם על השולחן. סותה את סידור התפילה ומסלסל בסמחים רועדות. „רבוני של עולם".

ופתאום מהרוממים „השמות" בעל האצבעות כאר־בע זקנו קומתם. מקיפים אותו מסביב ואומרים. „תוהם לא בגדת בנו. יושב ראש. היום מסאן אימה לבוא עקי־דותיו של סון פרוש".

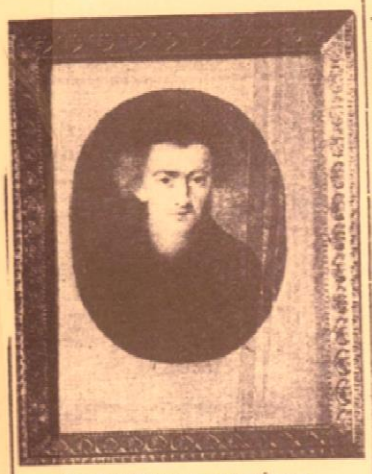
מסביב, מבתי הכנסת של הגיטו, בוקעות תפילות „כל נדרי". „הלואי ואמצא בי כוח ברגע אחרון זה — מסלמלות שפתיו.

„בערב יום כיפורים זה מוכן אני לקבל את עונשי על כל מעשי. מקבל אני עלי את כל מידת הדין. מקבלו אני עלי בכל חומרתו".

כפיסת נייר שהוחה חבוייה בכיס בעילו מוציא הוא בבושיות צ'אנקאלי. עם אימה למה ומסניר בשעם האחרונה. „מקבל אני עלי בזירת התעניות לבוצת לעולם ועד".

שלמה־לה קורא לנקמה

בבוקר יום הכיפורים נהרו יהודים עשושים בשליחות לבתי הכנסת לסתע נפרצו שערי הגיטו. ריצחי שלונות ההשמדה החלו לזרום למסגאות הדמוסות. כהרף עין נפרצו דלתות. נבקעו תריסים זקנים וחולים נקובי כדורים נפסו בפתחי בתים. יללה איומה, זעקת שבר. נישאה לפרופים מבתי התפילה, שם שפכו יהודים שיחם

רבי לב, רבה הראשי של קאמל

(מיניאטורה על שנהב, המאה הי"ח, גרמניה)

למה נבעים אנו לתלייתים? יהודים! יקול רם וצלול ניסא על כיכר החירות: „ה—ם—לך".

המכונה על מבצע הרצח הדליק סיבריה ורמז למי סקר. המסקר למסקה. המסקה לקלגסה. מכה מקלעים סילה את האוויר. שלסלה כורע. צנח. התהפך על גבי ירוק בדם על האדמה את המסוקים ואחרונים של תפילת יום הכיפורים. כאילו ניתן אות. משכו יהודים את שליחותיהם בעל ראשיהם. כמה אלפי קולות רחשים כאב ושם סני לשמים ועסקי. „נתנה תוקף קדושת היום".

בעץ הקיסיר ציני עגל בסני המסקר. גלגל המסקר מבעו למסקה. הידה המסקה למלוכת הס.ס. מרשתו מסרי נוה חיריה והרובים.

תוכתבו המליתית בדם. קרסי, נגלו הנסגעים תמ־תיהם וכבעו את סניהם בקרקע.

ואז בשם: מסינה נידחת בסיכר הרוגה. בקע ע"ר קול נכאים מבין: „הלולי". יהודים נרסמים. נלקחי כדורים נדבקו לרגבי האדמה. נסמו באנחות אחרונות. הוציאו את נשמותיהם.

מאדים יעקב בירמן

פרץ מארקיש

1952 - 1895

בן למשפחת „מלמד". נולד ב־17 בחב שירים. כלוקח במלחמת העולם הראשונה נבדה בקשר: 1917 ועמד עם אחיו בבי שיבורג ונוסדים הודיעו לאחיו כתבה את סטוריו: „הכלוף". לאחר שנפה ושבר בשלון צרפתית ובגרמנית. בשנים 1941 - 1939 נכחנים בגיטו וארשה ואחר־כך במחנה ריכוז טרבלינקא שם הוצא להורג.

„הכוכבי מאלבות הסוביטים" בגלי המשוררים הנדחים

12.8.1952

אסף חיסוף נאף הנרבות בגיטו וארשה כיאי סטלין. הוצאו להורג בי סופרי יידיש, ביהנטים, רופאים מדענים שיקון ופשאי. פרץ הוצאו אף הוא ועוד רבים אחרים!" הקלוף ה־ בשנים ובאף הכוכבים לחקן בחבי הסוביטים רבותיהם אחרונות מנוקות יהודית סובייטית, בין היה סופר.

1964

"מאזנים"
28.8.64

25 שנה לפרוץ מלחמת העולם השנייה

מכתב לחברה

מאת יוסף רבין

תעודה מיוחדת־במינה, המעידה על הכרה לאומית מקרב נוער יהודי בבריית־המועצות ועל פלידה מפני גילויים של התבוללות ושל הסתרת הזהות היהודית — מחווה ה„מכתב לחברה", מאת הסופר הסובייטי־יהודי י ו ס ף ר ב י ן, שנתפרסם ב„פאלקס שטימע" הווארשאי ושקפצים ממנו אנו מביאים כזה.

י. רבין, בן 64, נתחנך וגדל בווילנא. בראשית שנות העשרים בוח מפולין לבריית־המועצות. כיום הוא חבר מערכת „פאוועטש הימלאנד" וכותב פיטורים רבים על חיי היהודי בבריית־המועצות. כמה מספריו תורגמו לעברית.

סימה יקרה. אני פונה אליך בב־קשת עזה.

זכור לך ודאי, כשהיינו צעירות כינו אותי „היפה" ואותך „השק־דית". היופי שלי חלף מזמן עם ה־רוח. אילם את נשארת נבונה. לכן, יקירתי, קראי נא את מכתבי זה בתשומת לב ושני לי עליו.

בימים הראשונים למרוץ המלחמה הפציצו הבלבים הגרמנים את עיר־נו. מרבדים שלמים עלו באש. בעלי ישעיה גויים לצבא ואני עם ובקה בורושותי רצה ליער למצוא מחסה. כמוני הגיעו אמהות רבות ליער. האטון המשותף איחד אותנו. רחד־קים נתקרבו. ידידות נתקשרה ביני לבין שכנתי בריצתנו המשותפת. היתה זו אשה רוסיה. גם היא הת־בקה ילדה הקטנה אירוצ'קה.

לא הספקנו להחליף כמה משפטים ואש תופת הומטרה עלינו משמים. „לשכב להשתטח על הקרקע" — רשם קול גבר. שכנתי לא התרוממה עוד מהקרקע. בגם נשארה הקטנה בחיים. אספתי את שני הילדים והי־לכנו למעבה היער.

עם משפחתה של אירוצ'קה לא ידעתי לי. ושמעתי על שפיו. דבור־קין. העובדה, שצירה רק את השם ה־ראשון של אביה ואינושה. כך בכל אופן קראה לו אמה. כשפחי איח־נובה: אירוצ'קה איוונובה. שני הי־לדים היו בגיל אחד.

„תאומים"? — „בן־ תאומים" — מסבירה אני לבולם.

שנים חלפו. הילדים גדלו. המלח־מה נסתיימה. חזרתי לעירי. בעלי לא שב מהחזית. עמלתי קשה כדי לפרנס את שני הילדים.

יום אחד, כשאירקה עלתה לכי־תה התמימית. הציגה לי פתאום ש־אלה: „אמא, למה קוראים לי אירה אוונובה ולאחי — ולדימיר איסיי־ביץ. הלא אח ואחות אנחנו, תאו־מים. אב אחד לנו..."

„תעודת הלידה הרשמית, אירוצ־קה. הנרמנים שרטו את כל הנני־רות". — — —

*

סימה יקרה! אתמול התחלתי את מכתבי והיום אני ממשיכה. כידוע לך, איננו אדוקה ואינני שומרת את החגים המסורתיים. אולם בכל זה עמד מביא לי אחד הנכבוד. שם־הוא קילו מצות כמתנה. ובבה אדיש למצות. אבל אירקה חושקת בהן במשך כל השנה. שניהם להוטים אחרי אזני הפן. שמחה. אחי. סיפר לאירקה למה אוכלים במסח מצות ולמה אופים אזני הפן בפורים. מדי פעם מקשה לי אירקה: „נו, מתי חל החג הזה שבו מכינים עוגות עם פרג".

בבית אחי שמחה משוחחים ביד־דים. בפרט עם האם הזקנה. יום אחד הזמרה אירוצ'קה משולחבה. כולה קורנת מאושר.

יוסף רבין

„אמא למדתי שתי פלים ביידיש.

יא — זה דא. נכון ז'?

שתינו מתגלגלות מצחוק.

*

ערב אחד הזמיתי מתעבדה על השולחן עוגה סביטה ורימונים. פר־הים רשננים באנרמל ושתק: „לאמא הצעירה והיקרה שלנו מילדיה הכ־בוגרים. אנו כבר אזרחים. בעלי דרכונים". שניהם הגישו לי תעודות חדשות. נוצצות שריה הדפוס נדף מהן.

„דבורקין ולדימיר, איסייביץ'. דבורקינה אירינה איוונובה". המתר־חי את יבוני פילדי. לא היה לי כצב רוח באותו ערב. המותר לי להס־תיר מהם את האמת? היא עוד ילדה זה, עוד הספיק להכיר את העובדות.

*

אחי. שמחה ומשפחתו. נסעו לס־עון קיץ לסלבגה על שפת הים הבל־טי. הם הפיצו אותנו להתארח אצ־לם. אירקה חובבה לברוי לכיתה הש־שירית. שניהם חברים בקומסומול. וחבה החבבר, גבה. בעל סבבה גוף חסון. אירקה היא בלי עין רעה ימה־פיה עליונה. צוחלת, רוקדת ואינה הוסכת בביטויים הצופים. מה לה גיד לך. כשאני מסיילת עם „תאר־פי", לוטשים בנו עיניים והוצים לשון. אל תשאלי... אירקה הובבה רכשנו המון ידידים חדשים.

בשכנותנו גרות כמה משפחות יי־הודיות סניבולי גיסו קובנה. על שפת הים מקשיבה אירקה במשך שעות לטיפורי הזוועות שלהן. כר־לה רועדת מהם. „אמא, למה שנאו אותנו כל־כך הנרמנים ז'..."

סימה יקירה: הערב השלישי ש־אני מתיישבה לכתוב לך. יום אחד על המיילת בסלבגה הבירה אירקה זוג ידידים. היה זה לאחר שקיעת החמה. בשעה כזו אירקה תמיד בס־צב רוח מרומם מאוד.

„אני, דבורקינה. אירינה. איוונב־בה" — מציגה עצמה אירקה.

הבחור מסתכל בעיניה. מבטו מו־זר בסקצה. מסך לצג בעיניו. מסך היוך.

„האינך מתביישת, אירקה ז'" — מפליטה בת לחייתו. — „אנו יוד־עים מה שם אביך. אנו מכירים את אחיך. האם לא נאה לך להיקרא על שם אביך, איסייביץ'?"

אירקה המסיקה התחוירה. נשתק הינבור מפיה. עיניה נחשלאו דמ־עות. כל הדרך בחזרה בכתה. בחדר התלוננה:

„החייבת אני כל חיי לסבול בעד מעות ברישום? האם מהבישות אני באבי? למה מגיע לי כל העלבון הזה?"

סבורה היתי שלא תוסיף לראות את בני הזוג. אולם טעיתי. למחרת מיהרה אליהם להסביר את המשבה שבתעודת הלידה. מאז נהפכו לידי־דים. אירקה למדה אצל ידידתה ה־חדשה לכתוב את שמה הראשון ואת שם משפחתה ביידיש. ובבקה חיקה אותה ולמד גם הוא להתום את שמו באותיות יהודיות.

*

כבר ביום הראשון בחזרנו מסלב־גה אצה אירקה לבית הדוד שמחה. חישמה שם בכוננית ומצאה ספרים ברוסית על תולדות העם היהודי ו־פיטורים יהודיים מתורגמים לרוי־סית. שעות רבות שקועה היא עם חובה בקריאת ספרים אלה. הם מת־מכחים. מסבירים זה לזה.

ופתאום אורא הדבר. אירקה שהיא בבר ספרדנסית. קלטה באוקראי ב־בית הדוד שמחה כמה פלים שנשמרו עליו. פתאום נתחוור לה הכל: מ־דע קוראים לה איוונובה ולאחיה איסייביץ'. כשחזרה הביתה. התתננה למני למה לה הכל. לא יכולתי לע־מוד בזה. הגדתי לה את כל קורה־ניה. היא נפלה על צוארי:

„אמא. אפליה יקרה. רק אל ת־ספרי לחבה. שלא ידע. שלא ידע"... נבטחתי לה.

*

חבה מתייחס אל אירקה כאח ב־ור לאחותו הצעירה. הוא מיעץ לה עם כי לצאת ועם כי לא.

לפני שבוע התפרצה אירקה לח־ר' רותה כולה:

„אמא. הבטיחי לי למלא את דר־חתי: — אבקשך לבלות לחובה הבל. ספרי לו למה אני איוונובה ז'"

„נסרוה דעתך עליך, אירוצ'קה. ה קרה לך. הלא את ביקשת מפני שמור את הסוד ז'

„לא. אמא. עכשיו זה אחרת. הכל אחרת. וחבה יוצא עם כל מיני ב־ני. צריך להציל אותו. גלי לו. גלי לו את האמת"...

„מה שייך..."

„אמא. אינני יכולה עוד להמתיך קרבי. הוא איסייביץ'. אני איוונב־ה. המבינה את. אמא ז'

ונמלטה מהחדר.

סימה יקירתי, רעד עובר בכל גו־פי. הרואה את לאן הדברים הגיעו ז' מה כוונתה של אירקה? הביני אר־קי. שניהם ילדי. את ואחות. תאר־לי. יחד גדלו!

ערבי לי עצה. סימה. מה לעשות? אנא נבונה את. ושמא לחינם ש־בתי דיו לעניך ז'...

מיידיש יעקב כרמון

יעקב כרמן מאוידים

ב"משא" ובירושלים פוסט"

דרך היסורים של סוניה מייצאנר

1964
2.4.1964
"משא"

מאת יעקב כרמון

דרך היסורים של סוניה מיידאנר — מאז סיומם אקסנדר סוקורניצין. המועמד לפרס נובל לשנת 1964 את יום אחד בחיי איוואן דניסוביץ' בכתב הרבה בבריתות על סיפורי העינויים והטבח של האסירים הפוליטיים בשנות השלושים והארבעים של הדיקטטור סטאלין ועל ה"טכניקה" של האשמות־שווא והשפלת כבוד האדם.

גם הסופרים הישראלים פרסמו כמה נובלות על נושא זה והסיבה בזה היא זו של יוסף בן־אפרים. [illegible] לא הוסיף. בגליון נובמבר־דצמבר 1963 של הדו־חודון הירדי־סובייטי צעירה יהודיה, סוניה מיידאנו מרילנה היא גבורת הסיפור. הרקע: שנות ה־שלושים. ראשית שלטונו של הישלו ברוסיה. הנושר היהודי במזרח אי־רופה: בפולין, רומניה, ליטה בפולג. חלק חדוד הברה ציונית. ותחר בכל הדרכים, למולדת הסיסמדית. לחי הנעימה. ואילו חלק אחר של ה־ביתות הסיסיזיות באיתם "הסים הפרוצים לריה" נושא את עיניו למוסקבה. קו־סם לו ומעד שבבניה הצפוניה.

סוניה מיידאנר, הבת היחידה הצי־פלקסאלית. עוזבת את בית הוריה. את ירושה הצעיר. נוטבת את הגבול מבטיחה לאוטובה שבקרוב תחזור ב־עקבות הצבא האדום שיגאל את פו־לין וישחרר את הפולנים כולו.

אבוי רק שנתיים. בשנת 1939 נא־סרה טוניה במפורסן וקטסטרופל שב־אחת מערי בריתים בשטחה ריגול לטובת הסובייטים.

מסטרת היא להבריחה בתא בית־המחר: "לא המכות מסריחות אותי. לא זה שהכריחו אותי במשך ארבעה ימים לעמוד על הרגליים. הבריטויס שלהם גרמנים מסכנו. הרים מסכן. כל פעם שהוא מסיחים בפני שאני בר־גדה. מרגלה. קופא דמי. וכשלא יכו־לתי להביא יותר ופרצתי בבכי אכו־לי: (המחבר) "חייבת היית לבכות ב־שעה ששכבת עם קצינים פולניים" אינני מבינה מה מתרחש כאן. אינני מבינה. לא אוכל יותר להחזיק מע־מד". (מתוך הסיפור).

רק אדם אחד מבין מה מתרחש — המוהר הזקן בבית הכלא. לו יש נסיון רב בכוחן זה. רחמי נכמרים על ה־צעירה החינגית. הוא יודע מראש ש־ראשם בריגול ותירון לעשר ש־נות מאסר. ושכנתה לתא. הדיסיה מאוד בת השמונה עשרה. במה נא־שמה היא? שלא רצתה להתכחש לי־חברה וויסייץ (ויקטור) שאניי נאסר באשון לילה ונשלח לאוישם. נאמי־סרבת להפצרות חבריותיה להפרד מוויסייץ, להתנכר לו. לכן נכלאה. לי־כן מענים אותה. מאניה. מורקת את השמה בפרצופיהם". נאה על כך שה־מענים לא יכולים לה. לא כן סוניה. שלמה הרוחני מהמשטה מחקירה ל־חקירה. והא מנסה לאבד את עצמה לדעת. מוקיסוף בא היום המקווה. ה־חפים מפשע ישתחרר. סוניה שבה ל־איתנה. אולם זהי לא אותה סוניה משום השתנה. היא אינה מעניקה סיר אשראי של אטון לכל אחר. היא יודעת שלא כל "החבריה" הם הב־ריה אך אל נשכח: זה טיפור שנכ־תב בבריתים. "התפי אנדי מחייב ר־סוניה מסיקה בסקנה: "בבדי שזה לא יחזור לעולם. חייבים לוותים את בני הקיבוצים".

Israel singer at Polish youth camp

יפה ירקוני הביאה "שלום עליכם" לילדים והודים במחנה קיץ בפולין

YAFFA Yarkoni, who was awarded a prize at the Fourth International Festival of Song in Copoty, Poland, last month, took the opportunity to visit a summer camp for Jewish children in the nearby port town of Gdynia at the management's invitation. She sang Hebrew songs to the youngsters, taught them "Hevenu Shalom Aleichem" and accompanied their own Polish songs on the piano.

Pictures of Yaffa with conductors at the Festival, attended by representatives of 24 countries, were featured in the Polish press. She visited the children's camp in the company of two Soviet composers and a Dominican singer.

N. SHRAGA

"ירושלים פוסט"
20.9.1964

סיפורו
של תנוך "רבי מכיר" בפולין
14 שנים לפני האופיוור
הפולני הראשון מאוזא סלבוי
יומן באולוס
פשע אופיוור
2005-1978.

Bible stories are Polish best-sellers

TWO Polish books with a sympathetic approach to the Bible, Zenon Kosidowski's "Stories from the Bible" and Miroslaw Azebski's "God's Allies," have turned into best-sellers, first printings of 30,000 being exhausted within a few weeks.

It is noteworthy that the Polish critics praise both books for not making coarse anti-religious propaganda, and simply portraying the characters of the Bible as human beings with their qualities and failings and their ups and downs. Noting this, the respected weekly "Kultura" complains that Polish schoolchildren study the Iliad but not the Bible. Like many other languages, the weekly notes, Polish has assimilated many expressions from the Bible but young Poles are not even aware of their origin.

Guilt feeling

One contributory reason to this attitude — in addition to popular religious feeling underscored by the autonomy of the Catholic Church in Poland, the popularity of anti-Nazi Cardinal Wyszynski, etc. — is the guilt feeling of some Polish intellectuals for the Nazi atrocities committed in Poland against the Jews. Kosidowski, incidentally, has written articles in praise of modern Israeli archaeology.

15.9.1964 N. SHRAGA

אופנת פאריס והאשה הצרפתיה

משנו שונה...

1965
17.2

הקפלים הם המלה האחרונה באופנת פאריס. אפילו אז שאינם רוצים בקפלים כמו שאנל, קארדין — משתמשים באריגים רכים ומכווצים אותם ומפילא מתקבלת הרחבה (כעין קפלים) ליד הברך. בחליפות — המעטפונים קצרים וצרים והחצאיות רחבות.

נמאסה כנראה כבר הדמות הגברית והתפשים משתו הדום והפוף.

„הקולוסים" — מכוני התצאית קוד להם שביתה גם בחלבושת הקיץ (אופנה שאינה מתאימה לאקלים ארצנו).

אריג הטיפון השקוף הוא אריג העונה.

1) קוראנ'אז — שמלה קצרה מעל לברכיים בירוק- תגורה לבנה- מנפיים לבנות;
2) לאנוין — קפלים מתעופפים מעל לחצאית צרה;
3) באלמין — קפלי אקורדיון מקטורן קצר;
4) בוהאן מבית דיור, חצאית מכווצת ותפוחה;
5) טורבאן;
6) רונ'אר ויויאר — נעלים עם עקב מוכנס שאינו נראה כלפי חוץ.

„האשה הצרפתיה היא הרעייה האידיאלית". לסטפנה זו הגיע פופר פולני בספרו „צרפתים" שיצא זה עכשיו לאור בשלון בהוצאת הספרים „הקורא".

המחבר יאן נרוד מתאר טיפוסים שונים של נשים בעולם: האמריקנית מעריכה את הגבר לפי מספר הדולרים שבמקס הצ'יקים שלו. לאחר הנשואין היא מצליחה להסתדר כך שהעול העיקרי נופל על כתפי הבעל.

האנגלית מדברת בגובה על אהבה רק בספרים. אך בחיי יומיום היא מגלה רגישות רבה לסוס נזעי, לכלב, או לחתול בית ושחות מכך לבעלה.

האיטלקיה היא עליזה ומשוכבת. אולם מעורה. רוגזה וקצף לשכניך מסתוללות בתוכה.

הספרדיה כולה אש ודם. דעם הקנאה הנפך אותה לגמרי.

גם הבעל הדוסי מקנא בצרפתי. פחבר רב המכר הפולני בשפט קהלנה של מעגדם רוסי קונתרסקה ב„אינטסריה". „בבוקר טוקל עלי להקיל את הילדים לבית הספר. בערב, אם ברצוני לשעוד את ערבית עלי לערוך קודם את הקניות. הנשים שלנו משתדלות לעשוק מה שפחות בבית. אם אני ויזה בחולצה מגוהצת כהכורה חייב אני להודיע את הכלים. נשותינו גרמו לכך שמצבנו דומה למצב הבעלים באורצות הברית. האשה הסובייטית הדורה כיום במרכבת עליונותה. אנו הגברים הסובייטים חייבים להאבק בימינו על שוויון זכויות".

לעומת אלה מעלה המחבר על גם את גדולותיה של האשה הצרפ- תיה: „הן חינניות. נחמדות. נבונות ומכורות לבעל. אוהבות לנצח. מסעלות בבעליהן יותר מאשר בעצמן. בבעלות טובות הן לתן מעגות ומענות על „הזמן האבוד" בחסבה.

הצרפתיה מסורקת תמיד ולבושה בטעם אפילו אם הסמלה היא הגולה ביותר. היא יודעת את נוסחת הסלא של האהבה. יש לה שלום חזיות עשיר ורב תוכן והעיקרי. את הגבר היא מסריכה לפי הכוונותי ואמיתיות ולא רק לפי תכוש המשכורת שהוא מביא הביתה. גם הפין הגבוי אי אמריקני המשגיח באשה יפה עוברת על ידו בסדרכה יקסיע לכל אליה ולשאול אותה שאלה סטנדרטית: „האוכל ללחת אותך?" או: „נזמה לי שכבר נפגשנו פעם". יאילו הצרפתי אם „יתקל „בחתיכה" קיץ לה משהו" אפילו מעבר לכביש יישר את הקנות המעבר. יצפוף על הרמזורים. „יתחמק משוטר התנועה הרוצה לעצרו, ייתעה את הכבים בסכנת נפשות ממש ויתייצב מול מסרתו.

כוחו של חיוך

מתו הנשק הסודי היעיל ביותר של הצרפתיה מלבד עקב הסיכה המוסיף לה כמה סנטימטרים או החזייה המבליטה וכבויה את החזה: כותב המחבר „נשק זה הוא היכולת של הצרפתיה. החיוך המקסים והנצחי שאינו מל מפניה גם ברחוב כמהיא משיבה לברכת שלום. או כשהראה למיקוח כיתון דרך. הוא מחייכה בילדותה. בצעירותה ותחייך אינו נעלם ממנה גם כשמזקנת".

לעתים תכוסות מסריה הצרפתיה בחיוכה. הגיעו הדברים ליד כך שהרופא הצרפתי השפיע אחרות לבנות המין היפה: „רוצות אתן להפסיד פ.ציידים הארוך פרחי הנסטלים אליכן בצהר' יום בחצות ועיר אל תחייכי!" „בשציד כזה נפסיד אליך. נעצי מכם תריך במכנסיו. תוא יחשוב שפשהו לא בסדר בראשו. הוא יתחיל לבדוק. להתבלבל וירשה ממך".

ניקס: י. כרמון

1965

אופנהיימר רופא
1967-1904

רופא פרופ' לפיסיקה באוניברסיטה העברית. מנהל הפרויקט הלאומי למחשבים אלקטרוניים. בשנת 1942 נשלח ע"י הסוכנות היהודית לארה"ב לגייס תמיכה לתוכנית "בילטמור" להקמת מדינה יהודית. בשנת 1945 נבחר לחבר הוועד הפועל הציוני. בשנת 1946 נבחר לחבר הכנסת הראשונה מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1948 נבחר לחבר הכנסת השנייה מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1949 נבחר לחבר הכנסת השלישית מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1951 נבחר לחבר הכנסת הרביעית מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1955 נבחר לחבר הכנסת החמישית מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1956 נבחר לחבר הכנסת השישית מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1959 נבחר לחבר הכנסת השביעית מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1961 נבחר לחבר הכנסת השמינית מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1963 נבחר לחבר הכנסת התשיעית מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1965 נבחר לחבר הכנסת העשירית מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1966 נבחר לחבר הכנסת האחת עשרה מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת. בשנת 1967 נבחר לחבר הכנסת השתים עשרה מטעם מפלגת הפועלים המאוחדת.

"מקורות יזקב"

מאמר שפרסם יעקב כרמון בעיתון "מעריב" ב-1966 בעיקר בישראל.

יעקב מקורות

סופר ואמרגן ישראלי 1947-1956 שעלה לישראל בהשפעת המשפחה ובמהלך שהותו בארץ הפך לאחד האמרגנים המובילים בישראל. בין השנים 1947-1956 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1956-1967 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1967-1970 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1970-1973 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1973-1976 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1976-1979 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1979-1982 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1982-1985 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1985-1988 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1988-1991 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1991-1994 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1994-1997 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 1997-2000 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 2000-2003 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 2003-2006 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 2006-2009 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 2009-2012 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 2012-2015 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 2015-2018 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 2018-2021 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ". בין השנים 2021-2024 ניהל את "מקורות יזקב" ואת "מקורות יזקב בע"מ".

19.2.1965 "דבר"

פרופ' אופנהיימר לפני חוקריו

בפאריס מוקלה בעונה זו המחזה „תיק אופנהיימר" שבויים ע"י ז'אן ווילאר המפלא בו גם את תעמ־קיד הראשי.

המחזה נאמן לפרוטוקולים של ה־חקירה אשר התנהלה נגד הפיסיקאי היהודי ד"ר רוברט אופנהיימר בשנת 1954 במשך שלושה שבועות. המר־גז, יוצר הפצצה האטומית. מי שהיה בשעתו יושב ראש המועצה הסיעצת של הועדה לאנרגיה אטומית. סיוב משפטים מפוזמנים להשתתף ביצירת פצצת המימן. הוא הואשם בגרימת נזק למאמץ הצבאי של ארצות־הב־ריה וקולק מכל עבודה מדעית הנ־געת לבטחונה של המדינה. והוא סר־הר רק בדצמבר 1963 כאשר העניק לו הנשיא ג'ונסון פרס מדעי נבוה. הבה הרגעים שני קטעים מהמחזה:

התובע רוב: בשנות השלחמה עמדת בראש מחקר האטום בלוס אלאמוס?

הנאשם אופנהיימר: כן.

התובע: משנת 1943 היתה לך גישה חפשית לכל החומר הסודי ה־קשור עם הנשק האטומי?

הנאשם: כן. לבד מן הדו"חים של שידותי הבטחון.

התובע: התיתה ד"ר סמדוק, ידידתך לשעבר, הברה המפלגה ה־קומוניסטית?

הנאשם: היא היתה אשה הגו־רה רגשות דתיים עמוקים. היא אה־בה את אהבה. את עמה ואת מבעיו. האמת היא שזיר לה קשרים עם קו־מוניסטים שאותם הכרתי בשלב מא־חר יותר, אך אלה היו ידידותיים בלבד.

התובע: כמה פעמים נפגשה אתה בשנים 43-1939?

הנאשם: עשר פעמים אולי. ה־אם זה מספיק אותך?

התובע: באילו נסיבות נפגש־תם?

הנאשם: תמיד בהברה, כמיבן.

התובע: המיד?!

הנאשם (לאחר שתיקה קלה): כן. אני זוכר שנפגשתי אתה בפרבר בניו־יורק.

התובע: ההחזרה שם לעצמך מדוע היתה מעורניות להיפגש אתך?

התובע (לאחר התפסקה אריכה): אני מוכה לתשיבתך, דוקטור!

הנאשם: כן. היא אהבה אותי.

התובע: נפגשתם גם בהזדמנויות אחרות?

הנאשם: כן.

התובע: היכן?

הנאשם: בדירתה.

התובע: ומה אירע אחר כך?

הנאשם: היא ליימתה אותי לפ־תום ויותר לא ראיתיה.

התובע: כל זה היה בשנת 1943. ההיתה זו ד"ר סמדוק קומוניסטית?

הנאשם: מעולם לא שוחחנו על עניינים אלה.

התובע: במהלב לחעדת החקי־רה כתבה שהיא קומוניסטית לשע־בר. ההיה לך איזה יסוד להאמין שהיא עובדה את המפלגה בשנת 1943?

הנאשם: לא.

התובע: שוחית בדירתה לילה אחד. האין זאת?

הנאשם: נכון.

התובע: אותה עת היית מסו־גל על ביצוע תכנית צבאית סודית מסדרגה ראשונה?

הנאשם: כן.

התובע: ההתנגדת, לדעתך, ב־תאם למקבות הזמידים המחייבות?

הנאשם: בשתני שכן.

התובע: דוקטור, בפצצת המי־מן ספוניה כחות הרס השווים פי עשרת אלפים על זו שהשלה על הי־רושימה. נכון?

הנאשם: אפגם כן.

התובע: כבר בשנת 1942 עסקת בייצור פצצת המימן?

הנאשם: דיברנו או על כן.

התובע: מדוע עזבת את עבו־דתך בפעבדות הצבאיות בלוס אלא־מוס? למה עשית זאת?

הנאשם: רציתי לשוב לעבודה עיונית.

התובע: מדוע לא המשכת בתב־ניח ייצור הפצצה המימנית?

הנאשם: השתתפתי בהתייעצות על הסקת פצצה זו.

התובע: ואתה היית המתכנן הראשי. אתה הנית את ייצורה?

הנאשם: לא, לא אני. היה זה טלר.

התובע: ואתה יעצת גם לטלר לעזוב את לוס אלאמוס?

הנאשם: לא. זה לא היה בד־יוק כך.

התובע: הבעת או דעה בדבר רצונך לחזור „בישראלי" בעניין ייצור הפצצה. נכון?

הנאשם: יתכן שכך התבטאתי.

התובע: השינוי הרשב שלו השפיעה את שרוחיך והיית ניגש במרץ לביצוע התכנית והיית מושך אחריך גם מדענים אחרים והרשה בדרך זו את היכולתם ולבטיחם?

תשובה: לו עשיתי זאת הייתי שוגה.

התובע: בשנת 1950 נתן הב־ירא טרומאן הוראה הד־משמעים לביצוע תכנית ייצור הפצצה המי־מנית: אני שואל אותך ברורות:

תהיתה החלטתו זו של הנשיא סמר־לה מבחינה מיסרית?

הנאשם (לאחר השתקה): האמב־תי כי מצצת המימן הוא נשק הרס־ני מסוכן. מבחינה שכנית היתה זו עבודי הצעה מעניינת. מצ.. וכוב־שת אבל... והו נשק קשלני.

התובע: התתבטאת כך גם ב־פומבי?

הנאשם: הרשבני שכן.

התובע: מצפינך ייסר אותך? נאבקת עם עצמך?

הנאשם: אינני מכיר מדען ש־לא כא במבוכה כמוני.

התובע: השב ברורות: האם השתתפת בביצוע התכנית שנקבעה ע"י הנשיא?

תשובה: נטלתי חלק רב בש־לב הראשון, בעבודות ההכנה; וכן השתתפתי בישיבות המוצעה המד־עית.

התובע: דוקטור, כאשר עבדת בלוס אלאמוס, ובשנים שיימשת יד שב־ראש הוועדה לאנרגיה אטומית, המחרידו אותך ספיקות מיסריים? נפחלה עם מצפונך?

תשובה: בכדבן, כמובן.

התובע: בכל זאת המשכת ב־מחקר ולא ויבלת בתכניות. נכון?

תשובה: עסקתי במחקר. אין מחקר מדעי דומה לייציר הנשק ה־קשלני.

התובע: רציני לומר שכל זה לא היה אלא בעיוני אקדמאי בלבד?

תשובה: היו אלה נסיונות. רצי־נו לדעת מה התיינה התוצאות.

התובע: נדיה בפשים ציבור־יים לשם הענין עיוני, אקדמאי בל־בד?

תשובה: ייצור הפצצה המי־מנית אינו עניין אקדמאי; נחזר ש־לה של חיים או מוות.

עברית יעקב כרמון

„המערך" ושכונות העוני

מאמרו שחזה את המערך „עוז ולהמורה בשרם פורענות" („ל־מרחב" ו„דבר" כ־11.1.63) בקשר ל־מציע יצחק בן־אהרן בין השאר: „...רמת החיים של כ־25 אחוז מן האוכלוסיה יש להעלות במהלך אחד ונמהר".

אמנם נתקנו חוקים בשנים האח־רונות למובת המשפחות פרובות הילדים ומיעוטי השכר והיכולת: חוק הפיצויים, חוק המשפחה השב־היה. תיקונים בחוק הביטוח הל־אומי ועוד. אולם בזה לא מבי. המפר הולך ומתרחב. השסע מתרבה. אולם גם תנועי מעמיק. חייבים אנו לזהות הרדים למצב הרוחות השורר בזאדי סאליב, בשכונת התקח. בשכח ה־גדול ביפו, בשכונות מוסרארה, ה־קטנים ו„עיר גנים" בירושלים.

בבחירות לכנסת הרביעית והמבי־שית קצרה רשימת „הרות" הצל־חות ניברות בשכונות אלה. הדים־גוניה הסרציאלית מצאה שם אוזן קשבת. ההסתדרות ומוסדותיה „סב־ייחים" בעיני רבים מתושבי שכר־נות העוני בבאיני השבעים. כבאי כוח אלה „שים לחם".

„מרחב" 20.6.65
"הקמוניק"

מצבת זכרון לאשליה

מאת י. כרמון 13.8.65 "משמר"

בבירוביג'אן 14,300 יהודים המהווים 8.8 אחוזים מכלל האוכלוסיה. המונה 163 אלף נפש.

בריה"מ הנשימה. כיום, תוכניות ענק בתעשיה, בחקלאות. בפתוח אזורים חדשים — מדע לא הצליחה תוכנית בירוביג'אן? בתיאור מפורט של כל שלבי הביצוע של תוכנית ב"ב מנסה יעקב לבבי לענות על שאלה זו בספרו "המיישבות היהודית בבירוביג'אן".

המסלולה הסובייטית רצתה ליישב ולפתח את האיזור המיוחס במזרח הרחוק. לא תיתכן מהגבול האישורי. בין שאר המניעים, הפציה הבטחוני לא היה מן האחרונים. סטאלין, נשיאה של ס.ס.ס.ר. בשנות העשרים, שהיה אחד מיוזמי התוכנית, רצה בלבוש ליישב שם יהודים שנשלטו מעמדו? תיהם הכלכלית באזורי רוסיה המר כוית. יש להניח שבהתאם לתורת לנין על שיתוף "חברות סוציאליסטית בתוכנה הלאומית באזורמה" היו ה"לטונית משתיינים בדיכוז סוציאלי אלי של המוניים יהודיים באיזור האר מנומי. בפועל, הקומוניסטים יהודים ("יבסקציה") מצאו בתוכנית זו הזדמ נות "להכות בציונות ובדעיון האומר מי של הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל", והתלהבו מדעיון בירוביר ג'אן.

אילם. תיכר הזיקה הנפשית של המוני העם היהודי למולדת המלאכו תית על גדות הטמזל והביבה. הצדד תנועה עממית חלוצית והצדד זיקה היסטורית עמוקה. שהיו קמורים ב משך דורות בלב העם לארי בלבד. הם היו הנושאים לכשלון תכנית זו. כמו כל התכניות הטאורות של הקמת מדינה תחליף מהדן למולדת המזי מדינה.

בשנות השלושים הוקמו בבירוביר ג'אן מוסדות מיבוד והתרבות. שנשאו כולם אופי לאומי יהודי. לפי תפיסת הקומוניסטים, כמובן: שכניו שרבו ני יהודי שרוב הלפיידיו היו בהתהלה יהודים. שכניהן הקלאי יהודי. שכניהן ישראי יהודי לתובשים. שכניהן בירוב ביראבי יהודי למולדניות הרים של

ההתיישבות היהודית בבירוב ג'אן" מאת יעקב לבבי (באביצקי) סדרת "בניות" החברה הסיסורית הישראלית. ירושלים תשכ"ה. הוצאת ראובן מס. 445 עמודים

הקומוניזם הטמטי להעשיה כבדה. ועדה חקר מדעית ללימוד התרבות האוכלוסיה המבוא של המחה היהודי ה אוטונומי. יעוד ועוד. במרחבת השנים בשלה יהדיה כשפה הנראה בכל ה מוסדות תיל החרוסת ידיה מקומה.

בין השנים 1928—1948 ויגרו לבי רובידג'אן כ־50 אלף יהודים. מהם כ־1600 מהון לבריה"מ. רובם עזבו את האיזור. אולם המחבר מדגיש ש היו קבאים שניהנו ברות חלוצית. הם התגברו על כל התלאות וקשי האקלים והיו מבוני הקולוניות במ חוז. ב־מסע היהודים" של שנת 1948 נאמרו רבים מהמסקנים המסוי ריים של האיזור ובלבם ערם ההגירה.

כיום קיים בבירוביג'אן השהון הי הודי המקומי, המופיע "לום עפמים בשבוע בשם "ביראבידז'אנער שטע רן" (עודכו נחום קורצ'מינסקי). לד כותו יש לומר רק זאת, בשנים 1948/61 (עד להופעה "מאוטפיק זויאלאגנד") היה זה השהון היחידי בבריה"מ כולה שהופיע באופיה עב ריות. קיימת שם ספריה "לום עלי כמי שפחות 100 אלף ספרים. עשרת אלפים הם ביידיש, מקצתם ספרי יזדאיקה גם בעברית. קיימים שלשים אחרים. למשל, בתחנת הרכבת של עיר הבירה המזרחית. המזכירים שהנו "המחנו היהודי האוטונומי".

יש מקשים: למה מוסיף האיזור להיקרא "המחנו היהודי" בעוד שתר שבית היהודיים מהווים פחות מ־5 א חוזים? התשובה של המחבר היא: א) שאין זה כנראה לפי כבוד השל טונות הסובייטיים להחזות [illegible] באזרח רשמי שמאפציהם [illegible] "מחנו יהודי אוטונומי" נבשלו סו פיה. ב) מי יודע, אולי פרשת בירד ביג'אן טרם הגיעה ל סיומה וקהם המחנו, אפילו בצורתו של היום, ע שוי לסייע לשלשונות. היום־גן היפים במציינותם היהודית?

המחבר, מהנדס הקלאי מסקצנו, הקדיש לצורתה המש שנים לחקר התחישבות היהודית בבירוביג'אן. תיאור המאורעות ושלבי העלייה הי יהודה של "האיזור" מבוססים על חומר מקסטי. והערכותיו ומסקנותיו בעניות בהחידות ובשיקול דעת, וכ רוחקות מכל מגמתיות סכוינה. המב מה ואהידה בספרו של לבבי — לה ביא לפני הקורא תיאור נאמן ומצי אותי של המאורות.

בעולם היהודי

ביקורת על הערך ספרות עברית באנציקלופדיה הסובייטית

"הספרות העברית הישראלית ב־ קוטחת באנציקלופדיה הסובייטית — מתן מוסר יהודי בבריה"מ הסתננות. "אין זה נבון שהספרות בספרות העברית כפגרת. תחול מכאמני עד ג. טומקין. ש.י. עגנון ואחרים פני" תת ספרות עברית. שהסיפרה ב הרבה גם על סופרים היהודיים של ברית המועצות" — הערה זו ר רבות דומות בלולות במאמר בשם "בעיית הלולות הספרות היהודית", הזן על בקומה של הספרות ה עברית בברך השני של האנציקלו פדיה הסובייטית. המוסיפות שמו פיעה לאחרונה ושהסם בגליון ה אחרון (8) של "מאזעסיס וויס לאנד".

מחבר המאמר, המוסר אליעזר מר דרציק, מבקר קשות את הפרקים באנציקלופדיה המוקדשים לספרות העברית החדשה. של לפי הביניים והספרות החדשה. הוא טוען, ש רשימות המציאותיות בנושאי ופרוס סו לראשונה ברחוב היהודי בשפה העברית. למה. אם כן, ההתעלמות מעובדה היסטורית זו?

אחרון ליברמן היה הראשון ש הטיף סוציאליזם בשפתו של יצעיתו בן אמרץ" — אבר פורדצ'יק.

בהמשך מאמרו קובע המחבר ש גם הספרות בעברית וגם זו שב יהודים נוצרו על רקע המציאות ה יהודית היחודה. ומסריך שעבותיהם של אלה הרוצים להכביש סריו בין שתי ספרויות לאומיות אלה. המחבר מגנה את פרופ' ברל פארק, ש במחקרו על הספרות היהודית ב פולין, שפורסם באנציקלופדיה. הת עלם כליל מהספרות העברית בארץ זו. גם היצירה העברית בארצות הברית לא הוזכרה באנציקלופדיה.

ביקורת קשה במיוחד מותח ד מבקר על הסיסטמיזציה משה בלינקי. כותב הפרק על הספרות היהודית התעתיקה ושל יפי־הביניים באנציק לופדיה.

1965

ב נובמבר ראשון שמריק

שאלת בלוי

האנגלים ואייסד "לוי קיבוצו".

בעוון הבורגנות בעסיקה יום יעקב בלוי נגד מיקלשאפ נגד תק בינים ממשלת בישראל ב־1965 נגד כיבוש השלטון בעולה

הנשואין והלקה

ב שקה טובה ומצדחת נשא ר' עמרם בלוי. האבבא, ראש נשודי קרתא. לאשה את הגיורת ה צרפתיה, האשה החינגית, הסלומדת והצעיה, רות בן דוד. קלטלק בשנת. שלא כשני הגיבורים האסלליים ב־הרינק הצליח חזק החדש לי הגשים את משאת נפשו. קול חתן וקול כלה נשמע באישון הלילה בחוצות בני־ברק.

תוכה שעם נוספת. שעקשנות לי דבר טוב ועזוק סביבה שידות. תי אהבה. ולא חשוב אם זו אהבה מ מבט ראשון. ניצוצה את כל המוד טות. כי "מים רבים לא יוכלו לי כבות את האהבה ונהרות לא ישט פוה".

אם יזהיר ר' עמרם ביום ירח חרבש בסוד הצלחתו יבין. שדעת וחקול בארץ. תרגישה לקיימה ה שיש לבניה כלשהי. היא שיתרמה לנצחונו. חילונים ולא חילונים הבנו בלהם על זכותו של הגיב לי ברא בבריית נישואין ולחיות כרצו גם.

הלקח מכאן: אסור לכפות חר בבריות. יחיה כל אחד באמונתו ד לפי צו מצפונו.

אבו מאחלים "מזל טוב" לזוג ה אוהבים ומניחים, שהם יגיעו ב לנו לסמוך את חשבת צרצבנו. ר הקוויים שביהת נשק בין מאת שעי רים ורחוב שבמי ישראל ל־ ה שכונת החילונית בירושלים הבי ה. 3.9.65 יעקב כרמון

"משמר"

פיזורים בשנות השבעים לניק סיפה לספרים ואגדות יוסלה שומאכר. הבנאות החדים לנישואין סיפה רבה. על שרח הסלחת ולפון רוצה ביוחנן אין מה לעשות עם הבית. נגד שבי בכיר". על בן בשנים אחרונה הקודם זו בשיחה בלונדון" סיפרו לחברים שהם עומדים להתחתן בקרוב.

1965

הגיגים של „אברהם שרת"

"דבר" 12.11.1965

האם הסופר והמבקר אנדרי סיניאבסקי (יחידי במינואנו, הבר מצרכת „נובי מיר", שנאסר בפוסקבה. הוא אברהם טרק תחתים על חמש יצירות שהוציאו בחו"ל בשמות בדיוניים; הביקורת במערב התירה אותו כאחד הסופרים הרוסים „המהירים והקיצוניים" ביותר מתוך שהוא „הגש את המציאות הסובייטית ללא כחל ושרק וכמעט אינו כולל יהודי, אף לא סיניאבסקי, מכיוון שהסקפת עולם ניהיליסטית מסמרי האתרון. „מחשבות לא צמיחות"?

במח „אברהם טרק"? — ספרו האחרון. „מחשבות לא צמיחות", מחזיק בתרגום 85 עמודים. 39 מהם מלאים הגיגים ליריים בסגנון רזה על אלהים, דת, נצרות ומוות. „הכנסת הרוסית", נסיון אמנותי. הקורא פתרסם שטרק הוא „הרש־אליב" לנבי בעות מוציא־ליות. בניגוד למסקפת העולם הרשמית על „המחר הזוהר". ו„הצעידה המהממת לצלילי שירי לכת לציון האושר", טר טרק ניהיל ל יחיד נגד הדת, מחשש ומכלה טרק סגיבי יומי באמנות הנצרית. ביהם: לא־ מה תוסף הוא את „הקדושה והסופאה" שבאשה, מהשלכת על השוני בחוויות ביחסים המיוחים שבין בעל ואשתו לבין גבר ואחרת" — בניגוד לדוח הסיפורת הסובייטית, המדברת רק על „האהבה הטהורה" שטרק לדוח הסיפורת הסובייטית, המדברת רק על „האהבה הטהורה" ותוכנה. מי יודע ככה שנים עוד תעבורנה עד שדעות כאלה כמו של טרק תהיינה לגיטימיות בספרות הסובייטית? ומתי אפשר יהיה להם־ סיף — לא „בברי־כסירה", אלא בברים קצת יוצאי־דופן, ללא רשיון מתם ע"י איגוד הסופרים?

להלן תרגים קטעים מספרו של אברהם טרק „מחשבות לא־צמיחות":

השיכרות היא האשליה ה־ לאומית המתוקה והמחלה הלי־ אומית הקשה שלנו. האדם ה־ רוסי שותה לא מחמת מחמור ולא מחמת עצבות, כי אם כי־ תוך ערגה בת מאות בשנים לאותה תרוסת־המלא — ה־ ניסה הטרה.

ענשמה ניתקת מהאדמה ה־ תוסאת, ומרחפת אי־שם בש־ חקים, ודקה היא הניסוך ה־ לבן של האיכר הרוסי. הוא מצדיק אותה על פני האבנה. ענו הרוסים, נוותר על כל ישמחה בעבור בקבוק ספירט נקי.

השכרות, יחד עם הנטייה לקחת במשיכה", הקנו לנו מוניטין בעולם כולו. קל ל־ השתלט עלינו באמצעים אד־ מיניסטרטיביים. כי „ניכור אינו יציב. אינו מסוגל לש־ לוט בעצמו. הוא נגרר לסמ־ מה צרה שלמבוייה ויחסים אותו.

*

לעולם לא אבין מה פירוש „חופש הבחירה" — הגדרה מקובלת בפילוסופיה הליברי־ לית. האם נתונה בידינו הב־ רירה את מי לאהוב, במה ל־ האמין ועל מה להצטער? א־ הבה היא רודנות הפורלה ב־ תוכנו. חלוקת הכל בשבי ו־ לעולם אינה נרתעת.

כשאנו רוצים לחשתחרר מאלהים, או מחשק, אנו מש־ תעבדים על נקלה לכוח חדש. הלוחש באזנינו חופש עד ש־ הוא מכניע אותנו. חופש הוא רשב גדול, ערגה תמידית ל־ כוח חדש. אם מרבים לשפש עליו — אות היא שאנו נמצ־ אים במצב של דמדומים בין חלכות למלכות.

*

אדם חייב להאמין. לא בשל המסורת, לא בגלל פחד המ־ וות, לא מתוך כך שמישהו מבריח להאמין, לא כדי לב־ אול את הנפש. לא כדי לה־ יות מקודי. להאמין צריך מ־ ניבה פנימה — כי קיים אל־ הים.

*

קול אלהים בוקע בערבה ובדממה. הבידבר המבוחה הם מחסרים לנו. אנו שרודים רק בעצמנו. חרשים הננו בגלל הקולות הבאים מבחוץ. ואנו עוד מתפלאים שאלהים הס־ תיר את פניו מאתנו ומסרב להיגלות לנו.

*

אדם חי כדי למות. מבקשים אנו רק שנהיה ראויים לחס־ קדנו האחרון — לפגישה עם המוות. חרעד מחקץ הוא כמו פחדנות בשדה הקרב. גבר ס־ בוגר, אמיץ ומלומד — בעד קדימה, בחיוך על השפתים ק־ דימה לאין סוף, לכליון!

טוב למלמל בשעת הנסי־ סה: הזדרזו! עברנו, נמרנו וחסל!

*

האכן באלהים ככלב הבר שה באדינו. תפרוק לו — וב־ ריצה יניע אליך. לא חפוב לאן פניך מועדות. הכלב לא ייעצר. לא יטרידך. בשמחה ילווה אותך אפילו עד קצה הבל.

*

רק אם חלית במחלת־מין — מסוגל אתה לתפוס כמה נקיים הם בני־תמותה.

*

הגשים כרבות לחטוא מהגברים. אולם הן טובות מהם. האין זה מזר? חוטאות וגם טובות. הלכלוכיה נהסכת לזכה ונטהרה. הצבועה — ל־ כנה. והאכזרית — לנדיבה. מעבר זה קל לאשה. כתציית רחוב. היא נעצרה לרגע. ער־ כרת את הכביש ומשיכה ל־ לכת. שונה לגמרי והיא־היא עצמה.

(עברית: יעקב ברמן)

ליום השואה והמרד

חלוצים במחתרת ובקרב

"דבר" 30.4.65

מאת יעקב כרמון

בפיצ' „חלוצים במחתרת ובקר־ בי") ציניה פרקים: חלוצים בג־ דידהם; האגה לתרבית בציטאות; ניסי ארציה מיהברז; מרד בראליהם פיק. קרבות בחילמה; כדידות בגב־ לבנית וגליציה; התנגדות בערים אחרות; התקוממות במחנות.

המרקים המיוחדים בו הם הראשון „בני האחרונים. בראשון מצלה ה־ כלקס את סגולותיו העיקריות של הציעור החלוצי בישראל. שהם נאמנות עמם בגולה הסבייה. הזדהותם עמם. אהבת המאבק נגד הצורר ה־ נאצי והשלאת יהודים בכל הזדמנים והכבידים למילדת, לארץ ישראל.

בבני המרקים האחרונים לוקטי בכצעי גבורה של יחידים וקבוצות יהודים ב־45 עיירות בפולין ובלימה ביער מחנות ריכוז. יהודים אנו, יחסית, לא פעם על החיים והמוח היסמויות בביטי הראשה וניסאות גדד־ לים אחרים. אלים חסרית לנו צדיקן ידיעות על שהתרחש במאות ריכוזים יהודיים קטנים. ליבד שפיגמן ליקט מתוך ספרי זכרון רבים. מתוך קטעי עדיות ועדויות ניצולי קיאה הסער רב על בילוחי הגבורה היהודית ב־ כל אתר ובכל פינה עידות בשדה אירופה.

נבוא בזה שתי דוגמאות מתוך מאות. כספר ניצל העיירה פינסק מוביאצק: „לדעתי הגרמנים, מאז שהם הכיבו בפר הסלונות, היתם לא תצאינו מכאן", וניד התחילו ונד־ קים על הגרמנים גרוסאות ברזל, מכסידים, לבנים, אבנים, וכל הבא לידיהם. להיך הבנין הנעשר מעצות תבעירה. בקצת מן היהודים ירדו למטה, והחת ברד של כדורי מכונות יריה עקרו אבנים מן המרצפת וקלי־ ען ברוצחים".

משה גילדטמין, יהודי חרד, אשר הצפין אצלי ספר תירה ולא אבה להפרד ממנו עד הרגע האחרון, אמיץ את הספר אל לבו, משרשר

*) „חלוצים במחתרת ובקרב", מרקי מרי וגבורה של יהודים ביפו שלמון הנאצים באירופה, כפי ש־ לוקטו ופורסמו באידיש ע"י לייב שפיגמן ז"ל. תרגום, עיבוד ועריכה עבריית בידי משה הורביץ. קרית ספר, ירושלים.

לאחר הנסיגה — זינוק קדימה כיצד?

א תיידדה באחת המצביעים למשלנות המערך חייבת להת־ האגנו היחידה. ידענו, שבבסמי־ חל סילוג. היה ברור, שנחל"ת פת־ ייצבת בפתח הראפונה לבחידות. שומה עלינו לנתח גם את ה„גי־ אנרפיה" של הבחירות. חייבים אנו ללמוד לקח מכך שהמעוד קבל 55% בקלפיות צפון תל אביב 45% אחוזים ברזומה של העיר. מצדים אנו למרות על כך, למה ב־ שכונת ה„נחלאות" בירושלים, ב־ איזורי הפגן בבירה ובקטמונים אנו נמונים? למה ראוי סאיב בחפה מצביעה כפי שמצביעה.

קוראינו כותבים

לקוראי הנסיעה בבחירות 1965

הבאנו קטנים

מעציב הוא.

שמפים אינה יודעת להבדיל בין המערך לבין רפ"י. הפלטול עוד נאבק במפים עם השכל הישר ביחס למהתחה בתנועת העבודה הישרא־ לית בימים אלה. על מפים להכריע שאין דרך אחרת לבטא את הזרע תבוזנית של גחיל זאת הפלגנות של רפ"י מאשר כיצוץ חזית שמטית רחבה בראשות המערך.

מפים לבדה אינה מסוגלת למפים מחמנים נגד שתי הסכנות המתמאר רות. רק אנחנו. לא תרפיע.

ירושלים יעקב כרמון

1966

למרחב

עיטור סובייטי חדש לטייס יהודי מצטיין

למרחב
17.1.1966
מאת יעקב כרמון

מ סקרת הצבא הסובייטי הנחיצה לא מזמן עיטור צבאי חדש — "ט"יים ניסויים מצטיין של בית־המטעצות". בין עשרת הזוכים הראשונים בעיטור גבוה זה גם אלוף חיל־האויר היהודי־סובייטי, מארק לייזרוביץ (בן אליעזר) גאלאי, יליד לנינגראד.

מנקס השירות שלו מראה שביצע כורה ב־"מיג" דגם 9 ונחרג במילוי משימה זו.

את גישת הטייס למסוסו מתאר הוא כ־"יחסי אהבה ומסירות" בינו לבינה. הוא מפיח ממש נשמת חיים ב־מכונה חקרה. בצבעים ריאליסטיים מתאר הוא את הרשתקאות הטייסים בחלל, על הקרקע, בשעות השחל־מה, מנוחה ובידור.

באחד מסיפוריו מספר גאלאי מ־חוויותיו האישיות בשנות המלחמה. עת מסוסו נפגע בקרב אוויר. הוא מצוע קשה. יחד עם בן־לווייתו, צנ־חז מה־"צפור" אחרת הלחבות. שלר־שה שבועות נדדו ביער עד שהגיעו לשלוגת פארטיזנים. וכרונותיו על ניסוי הדגם "ראק 15" ו־"מיג 9" לא־חר כשלה חברו, פרחקים.

לצתונאי היהודי־סובייטי, שמואל גורדון, שביקר את אלוף הטיס ב־דירתו ב־כיכר הכתשכה" במוסקבה לא רצה לספור הרבה פרטים אי־שיים. הוא הורה בידו על הקיר, עליו תלויות תמונות־חייו־ומשר: "ראה, זהו אבי לייזר (אליעזר) גאלאי. זהו אמי, דינה בת אייזיק". צניחה למד כבר בגיל 16. סיים בית־ספר גבוה להנדסת אזירונאוטית, זכה בשמונה עיטורים צבאיים. הבולטים ביותר.

שאלו השתונאי: חבר אלוף, כמה טיסות צריך לבצע כדי לזכות ב־עיטור "טייס ניסויים מצטיין"?

תשובה: "השאלה לא מדוייקת. כי מה תפקידים צריך לבצע שחקן כדי זו שאלה של מספרים וחשבון. כי־אם של משחק יוצר. לנסות משוש חדש פירושו מעשה יצירה".

שאלה: "אולם שחקן העולה על הבמה אינו מסכל חייו ואתה ב־124 טיסות ניסוי סיכנת את חייך?"

תשובה: "אל תגזים. כשרוסא מבקר תולה במחלה מידבקת, האינו מסכן חייו?"

מארק לייזרוביץ גאלאי
אלוף טיס ופופר

עד עתה 124 טיסות בכורה נסיוניות בסוגים סובייטים מדגמים חדשים. נוסף לכך מפרסם לאחרונה גא־לאי סיפורים לא דמיוניים על מבצ־ע טיסה וגבורה שלו ושל חבריו. שלושה מהם — "מחסומים לא נר־אים" לעיל, "ניסויים בשמים", "ב־שעות טיסה וברגעי נחיתה" — סוד־סמו ב־נובי מיר" וזכו לשבחים רבים.

ב־מחסומים לא נראים לעין" מת־אר גאלאי את חברו הטייס א. נ. גרינצ'יק, הראשון שביצע טיסת ב־

"ג'רוזלם פוסט"

30,000 Jews in Poland today

FACTS about the cultural life of Polish Jewry today were presented at the Polish Cultural Congress held in Warsaw last month, during the celebrations marking 1,000 years of Poland's existence. Among the participants at the Congress was a delegation from the Cultural and Social Organization of Polish Jewry, which is the official representative body of the community, with the scholar Dr. David Spard at its head.

At one of the sessions, Dr. Spard surveyed the past and present of Poland's Jews. The community was three-and-a-half million strong in 1939, but at the end of the war was only 350,000. Today it numbers no more than 30,000, after most of the survivors had emigrated to Israel and various Western countries.

With official backing from the Polish authorities, the small Jewish community maintains an intensive cultural life, Dr. Spard said. There is a newspaper in Yiddish appearing four times a week, a Polish-language weekly, and a Yiddish-language literary monthly.

The community is proud of the Jewish Historical Institute, which has a distinguished reputation for scholarship. It has done a vast amount of research into the Holocaust, and is in close collegial touch with other Jewish research bodies in Israel and the Western world. Another prolific body is the "Yiddish Buch" publishing house, which has put out some 300 works by Jewish writers. Then there is the Jewish State Theatre in Warsaw, directed by the internationally-known Ida Kaminska, which has toured extensively abroad (though never in the Soviet Union for some reason).

Other institutions mentioned by Dr. Spard in his survey included the Jewish school network, the Jewish museum in the ancient Cracow synagogue, and the 25 libraries and 47 clubrooms in Jewish-inhabited localities.

Dr. Spard, who described the special contribution made by Jews to a thousand years of Polish cultural and economic existence, had one notable complaint — the fact that all too few Yiddish books are translated into Polish.

N. SHRAGA

8 JAN 1966

מעריב

סימפוזיון ראשי ארגוני־המחתרות

*

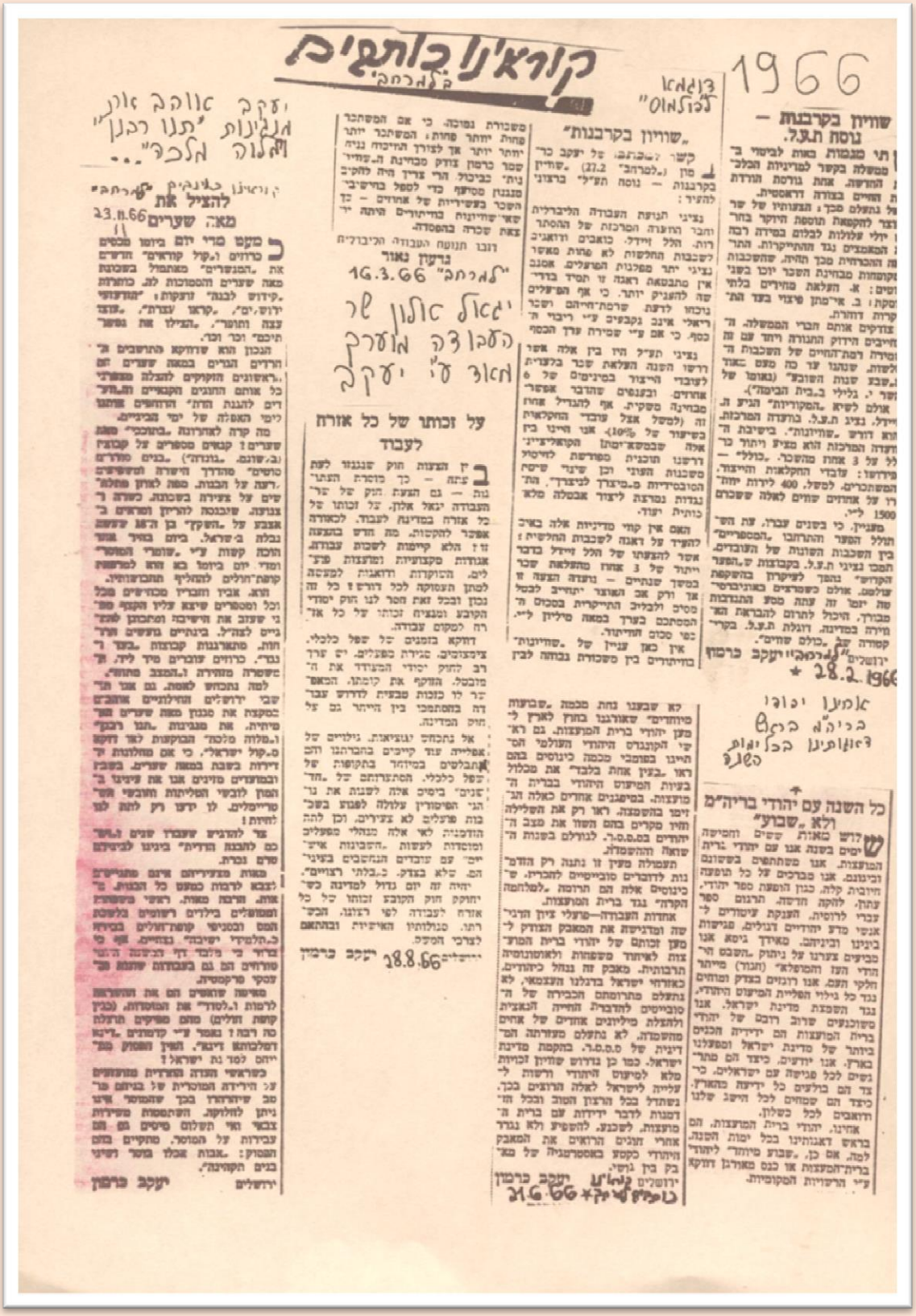
מבחינת ריענון הזכרון, ה־כותב וההבאה מבקריאה — היה הסימפוזיון על „ההגנה", אציל ולחיי מעניין מאוד. אך לם דוקן היסטורי ונאמנות ל־עובדות חסרו מי־כל הכבוד למנוחה גאולה כהן ולצוות מערכת „מעריב", שענר על־ידה. אולם היכלו להיות אוב־יקטיבים? הלא רוב המנחים השתייכו בעבר לאחד משני הארגונים „הפורשים". זה ני־כר היטב בשאלות ובמתן כיוון ידוע לסימפוזיון.

נוסף לזה, שתי המחתרות לשעבר, אצ"ל ולחי"י, פיצגנות היו על ידי „תותחיהן" הכב־דים ביותר: ח"כ מ. בגין, מר י. ילין־מור ואחרים. ואילו את הארגון הגדול ביותר, ה־„הגנה", לא ייצגו דובריו ה־מוסמכים ביותר. דיר משה מנה הוא גואם מבריק, פולמסן חריף ואיש שיחה מותח, אולם כיום, בשנת 1966 — היכול הוא, בגלל השינוי שחל ב־השקפותיו, ליייצג את „ההגנה" ומדיניותה בשנות הארבעים? מר א. ליבנה הוא יצחנאי ביד־חיי. אילם הוא התחנם למי־נוצא הציפרי יסמה לכלול בציות אחר, אם כי הסיב ב־יותר. ניכר היה בדברי שני־הם, שעל כמה שאלות „סד־רידות" השתדלו שלא לענות או לזרוק את האחריות על כתפי אחרים.

האם היה זה הוגן, דרך אגב, להתיז „קצת" בוץ ול־גולל האשמות נגד גשיא ה־מדינה הראשון, המבוז? האם צריך היה להשמיץ „קצת" את לבן ואחרים, שלא הס־תפי כלל בסימפוזיון? נדר־מה לי כנציג „ההגנה" ה־יקר שגילה עוז רוח ולקח עליו אחריות לענות על שא־לות „בתחת לתגורתי" — היה דווקא מר י. ריסקין, מנקודת השקפתו הסביר יפה מה היה פירוש מאנק צמוד לעלייה להעפלה, להתיישבות, בקר־צור: ליצירת מסד שעליו, ל־סר הכרתו, קמה מדינת־ישראל.

לסיכום: המבחים הם עתי־נאים ושובלי־צייסים מעולים. אולם שאלותיהם היו חד־סד־מיות. [illegible]

הדביר ב. הגנה" 9.5.1966
יעקב כרמון

קו־אור בחוצות
"למרחב"
"דבר"
1966
שוויון בקרבנות —
נוסח ת.ע.ל.
"שוויון בקרבנות"
28.2.1966
כל השנה עם יהודי בריה"מ
ולא "שבוע"
להציל את
23.11.66
מאה שערים
על זכותו של כל אזרח
לעבוד
יעקב אוהב אזרח
אנגינות "תנו רבנן"
ואהבה אלכה"...

אוסריה

"שלח ה'ימים" 1967

לפניה

מדיניות הרתעה מקרבת את השלום

מ. ק"י, לאחר שנפרדה מרק"ח, נוקטת בכמה שסחים במדיניות ישראלית עצמאית ואינה עונה «אמן» למישנים ושעורות של מדיניות ההוץ הסובייטית ביחסה לישראל. שולם מקיי טרם השתחררה «מדיבוק» הכרזות מתמיות על שלום. כשאין אחוריהן כיסוי.

במאמר הראשי בגליון היובל שי: «קול העם» נאבר בין השאר: «...אל מול מעשי ההבלה ואיומי המלחמה

גורמים אנו (מק"י) אסמרטגיה ר מאקסיקה הגנתית מובהקת שמני ש' אמצעים הגנתיים גרידא אינם סותי רים אלא משלימים ומחזיקים את האמצעים המדיניים"...

בסימפוזיון שנערך לאחרונה ב כפר רופין טען שוב עורך «קול העם», שהוא «גורם הגנה צבאית התקפה פוליטית ולא התקפה צב איה והגנה פוליטית שבהכרח תביא למלחמה בין היהודים לערבים». (מצוטט מ«מעריב»).

נשאלת השאלה. בתנאים הקוב קרטיים בהם נתונה מדינת ישראל פוקפת מדינות שאף אחת מהן, גם «המועלות למזרח» (מצרים, סוריה) גם הנוטות למערב (ירדן, לבנון) לא מכירה בקיום ישראל — היכולים ורשאים אנו להכריז שנתנהג רק במסקרה שהתבלגים למיניהם ייתפסו בתוך גבולות הארץ? היכולים אנו לאפץ לנו מדיניות במתון הנורמה שלא נפגע ולא נגיב אפילו יודעים אנו שבסיסי התקפה נגדנו נמצאים מחוץ לגבולות ישראל?

הגיע לשלום קבע ע"י כך ש' נכריז שגבולותינו יהיו תמיד חסר מים בפני מנים? הלא ייתפרש דבר זה שגבולותינו סמילא חשופים בפני מסתננים וחבלנים?

לא. מדיניות סלחנית זו נוסה נאנדי לא תגן על אזרחי ישראל.

בצדק הכריז שר העבודה. יגאל אלון, באחת מהשעותיו האחרונות שאין ניגוד בין מאחים ומאמצים לשלום בר־קיימא לבין מדיניות התרעתה.

מדיניות ההרתעה אין פרושה הרפתקנות צבאית. מדיניות ההרתעה אין זאת אומרת שאנו רואים פתרון כל הבעיות דרך החזר של הכוונת העלונה.

אולם מדיניות הרתעה נבונה וא מיצה יכולה לשכנע את האוייב ששוזא הוא חלומם להביס את יש ראל באמצעים צבאיים ובמעשי חבלה.

לכן, מדיניות שלום עקבית. אומר סיבה פוליטית למען הבנה ישראלית ערבית משולבת בהגנה אקטיבית נגד חוקמים יקרבו את השלום ר יבשתו קיום המדינה וביצורה.

ירושלים. יעקב כרמון

*

סופר סובייטי כותב על גטו וארשה

עם מעט מדי, נכתב עד כה ב ספרות הסובייטית על מרד גיטו וארשה. רק לאחרונה גילה מזכיר אגודת הסופרים הסובייטית, אלכסנדר פאלינסקי, שמצוי כתב־יד ברוסית של הסופר יאסיף יזוובסקי (מת ב־15 בדצמבר 1964) ונשאר הוא גיטו וארשה והמרד.

פרק זה על הגיטו כלול בספרו של יזוובסקי בשם «יזמן פולני», שרק פרקים אחדים ממנו פורסמו עד כה ב«נובי מיר» ו«לשרשור» בגרמניה.

בקרוב — מבטיח מזכיר אגודת הסופרים הסובייטים — יופיע הס־ פר כולו בשקוד, ברוסית, בבית הוצאה «הסופר הסובייטי».

יאסיף יזוובסקי היה אחד ממבק־ רי התיאטרון העבולים בברית המר עצות. ספריו הידועים (חלק מהם תורגם גם לאנגלית) הם: «דראמ־ טורגיה סוציאליסטית», «בודקי הת תיאטרון» ועוד. משנות השלושים ואילך שימשו ספריו ומאמריו כתד ריך לבמאים ולשחקנים סובייטיים. במשך שנים היה יושב ראש הסק ציה של מבקרים תיאטרוניים סו ביימים. כתב גם בלטריסטיקה.

י. יזוובסקי הוא יליד וארשה. מהמקורות הסובייטיים לא ברור, אם הוא ממוצא פולני או יהודי. בכל אופן, הביוגראפיה הסובייטי שלו מציין ש«הגורמים של נאציזם יימח» ואילו היא גם מצבת זכרון לקרו בים ולידידים שלו, שנגדעו בידי הרוצחים הפאשיסטיים».

פרק זה על גיטו וארשה מתפרסם לראשונה בתרגום יידי בגליון אס יריל ש. ז. של «מאזעטס היים» לאנדי. דבורי מבוא לפרק הנקרא «מצבה זכרון מתנוססת בוארשה» כתב מזכיר אגודת הסופרים הסו בייטית, א. פאלינסקי, בהקדמתו הוא מציין, שאת הפרק על גיטו וארשה כתב יזוובסקי בלילה ואה רון לחייו. ב־14 לדצמבר בשעה 10 בלילה עוד כתב. הקטע האחרון של הפרק, המכיל 11 עמודי דפוס (בעתון), מסתיים בדברים אלה: «...ב־8 למאי גילו הפאשיסטים את המחבוא בו התבצרו שפקודי המרד עם אניליבין בראשם. הם הקיפו את הבונקר. הנצורים השיבו אש. הגרמנים הבינו גזים פרעילים ל בונקר. אניליבין וחבריו הלוחמים בגיגו כדורי ציאנקלי». לאחר פס־ סק זה — מציין פאלינסקי — נפ סקה הכתיבה, ובשעה אחת־ עשרה בלילה, מת המחבר מיתה חמורה.

לא נותקו היחסים עם אחינו בארצות הגוש המזרחי

נו יודעים ובמחים, למרות א, התשמצה של העתונות הסובי־ טית, הפולנית והצכית, יהודי אר־ צות הגוש המזרחי בלבותיהם ר במצעונם לא ניתקו את היחסים אתנו, בלבם פנימה הם מתפללים לשלום ישראל ובאים בנו.

ביתי ממשלה זו, ממשלת הנצחון הצבאי הכביר, נפתח אשנב צר לי איחוד המשפחות. לא רחוק היום, ובתנאים יותר טובים יתחדשו ה־ יחסים הדיפלומטיים. והאשנב הצר של איחוד המשפחות ייהפך לשתח רחב בו יבואו לארצנו באולים.

זה מקורב ביקרה משלחת ה־ קונגרס היהודי העולמי באוגדות מארצות מזרח אירופה. לא ייארכו הימים ולא רק הנורדציה של ה־ קהילות היהודיות ברומניה. שזאב פרשה זה עתה לוחצה והחמצת של הקהילות היהודיות באירופה. אלא כל קהילות מזרח אירופה יקי רו קשרים יותר הדוקים עם ישראל והקונגרס היהודי העולמי.

בגליון האחרון מספר 6 של ה־ ירחון היהודי — מוסקבאי שהגיע לארץ, אין זכר למלחמה במזרח התיכון ולנצחון ישראל. אולם ב־ תגובים ממדיים שתיקת עציפה מ־ דברי בלע והשמצה.

סקריאה גלויונות ה«מולקס־שטי־ מי» מארקה נראה, שהמתרחק ר הצעצוח של הממשלה הרומנית — דוחיני. משא ומתן ישיר בין ישר־ אל לשכניהיה על שלום בר קיימא הם קרובים מאוד להלך רוחם של הקומוניסטים היהודיים במזרח אי רופה.

בגליון ה־18 ביוני כותב השבועון הפולני המרכזי «פולטיקה» (המופיע בוארשה) במאמר ראשי על המצב במזרח התיכון שמשים עוצה את הקואליציה המשלתית שעליה חש־ לשי הסוציולוגים.

עובדה זו ממושה איזה בזדים בחשים ביטים אלה בקורת השתר נית הפולנית.

נזכור ביטים אלה כי מאמצינו יאמצנו מכוונים גם להדק יותר את ה־ יחסים בינינו לבין לרכב מהם ארצות הגוש המזרחי

ירושלים, 11.7.68 יעקב כרמון

הקטע על עמנואל ריינגלבלום

בקרע «מצבת זכרון בוארשה» מציין המחבר, יזוובסקי, שהאמי שמיות היא הדבל של הדגלים ב־ «אנשי עולם», הוא מצטט את אמי־ רתו של ראון פול סארטר, שאף אחד לא בטוח בעולמנו. כל זמן שנשקפת סכנה אפילו ליהודי אחד. המחבר כותב בהתרגשות רבה על יאנוש קורצ'אק והלמידיו, מתאר את פבצעי הגבורה של «הארגון היהודי הלוחם», את הטעבר הנר רגתי של יהודי הגיטו מיאוש ל שעולות קרב ונקם.

על עמנואל ריינגלבלום כותב הוא בין הייתר: «לגיטו היה ההיסטור יון שלו. מדי יום ביומו היה כותב את כתב האשמה. הוא רשם גם שר טים קטנים, כי המרס הקטן עלול להשאיר רושם רב יותר מהמאורע הגדול. אתו יחד פעלו פתגדבים. שהביאו לו העזרות. עתוני מחתרת. יומנים של אנשים פשוטים. רבים כתבו. עם הטפר לא שכח יעודי».

יעקב כרמון

עמוד 4, «למרחב», 8.5.1967

1967

אנשי עמל בירושלים

"ישראל" 11.8.67

מאת יעקב כרמון

אין זה דבר שכיח שעסקן פיליפ בקהילה יגלה על הנייר, לאחר שנות העבודה המייגעות, דמויות אחן הוא נפגש בעבודתו השיגרתית. משה אלון, עובד ומיק במועצת פועלי ירושלים, פרסם במשך שנים בעלון המועצה וכן בעתונים שונים, רשימות על אנשים אתם הוא נפגש בתוך עבודתו. בסיום מרשימותיו קיבץ בספר הנקרא על שם אחד הסיפורים, "שלושה בחיפה עם קסם שחורים".)

ששים המתוארים בספר הם נציגי הם האסיתיים של האלפים הרבים והמהים את הפסיפס האנושי הרב־גוני בהתהדרות. כל אחד ומקצועו המיוחד. כל אחד ונסיונותיו ואהבותיו ותסיבוכו. המחבר דלה מכל דמות את יופיה, את האור הנגנז בה.

מחלון עבודתו בבית־ההסתדרות הישן בירושלים ראה את יחידות הצעירה. משחיות הסביבים, בהתהוותה ידידי משפחה נימל לדבר על ליבה שתפסוק את המרבל הגס ושתעסוק בשלאכה. „נאה" יותר. אולם יהודית, שלמדה גם שנתיים באוניברסיטה, נתנה רצונה להמשיך במקצוע אביה, איש העליה השניה. משחיו הסביבים השתתיק של ירושלים. לאה נזדקק, השתחמרת התיבנית, וכתה בסרט עבודה. בבית התרושת „עליון" בו היא עובדת הגישה לסיא בסגירת בקבוקי פנצילין. במשך 8 שעות עבר דה היא סוגרת 22.000 בקבוק. נערה רגילה, אחת מני רבות. ספק רב אם היא קוראת מאמרים על הגדלת ה פריון והיצור. ובכל זאת, יש בה משהו. אחד המפעלים הגדולים ב ירושלים הוא „רמונד אמקור" המייצ צר מנועים למקררי אמקור. ליד גב רים עובדות גם גשים במקצוע מסוגו זה. המחייב דיוק מכסימלי. יושבת ראש הועד בסמפל זה היא ל'לארה קלמר ותסירה. מניצולי השואה. אם שכניה מצוינים ובאדיבותה והליכו תיה הנאית כובשת את לב כל חבריה לעבודה. ר' אריה סלאמנ זה' עסק ליזני הם יהידי ירושלים. עבדקנים שלא עשו את התורה קרדום לחפור

*) הוצאת „קרית ספר", ירושלים.

מאחרוני הדור

"ישראל" 11.8.1967

מאת יעקב כרמון

„הנוצר שלי, „בלין אויצער") — הוא ספר השירים האחרון שהוציא בקהיוו באידיש בסופקבה בשיהו 1966 בבית־ההוצאה „הסופר הסוב ייטי". 180 השירים והבדהדת המ לוקטים הם מאת המשורר שמואל האלקין, שנאסר יחד עם עמיתיו בתקופת מאסר הסופרים היהודיים בברית־המועצות (52—1948).

שמואל האלקין

האלקין שכב הולה במשך שנה והצי בבית־החולים של בית הכנא. מוחרר. ומת בשנת 1960. הקובץ כולל את שיריו שנכתבו במשך 10 השנים האחרונות לחייו. חלק משירים אלה הכלולים בכדור „ל שר בגילי". מוקדשים לחוויות המכל והאימה בבתי־הכלא ובמחנות הגי רים הסובייטיים. בשיר „דשיקות בדעת החוב" משוחה הגבד עם סבו על מאסרו הל העלילות ונדד. השיר „בידיהו של סוקראטס" הוא שיר הלל לחבונה המצחית לאחר כל נסיונות הכאבק נגד הזרון וה רשע. חזק במיוחד הוא השיר „אני", רעיתו". בו נותן המשורר ביטוי לכבד הרב של נשי האסירים הפר לישיים. שבתוצים הקשים ביותר נשארו נאמנות והון משלוב נצות סיקיריזם חפים מספס:

„לא נתרך לי מנחם, לא
רחמים אנקש,
אשטוח כל אחד מכם אשר
להקל על צערי ינסה
אני רעיתה, האין זה מספיק ז
איניני זקוקה לניוני נחמה
יחד אתו אני בכל אתר ואתר
שם ירדפו הגורל האכזר.
אני רעיתו, שימו לב למלים.
את ידידי, הצער, את חבי

המופר,
לא אחליף בשמחה ובששון.
אשתו אני, זה אושרי, זהו
גם יגוני,
יחולו על ראשו כל הברכות
שאנשים מעניקים לב,
בתוכם גם אני,
אל תחשבו שרק בו הוגה אני
כיצד אוכל להפריד ידיד
מאותם שבילים עקלקלים
שם אחיי הוגלו ז
סלח לי, אחובי, על
מלתי הקשה,
אם כל הטוב והיפה
נמצא כעת מאחורי
סגור וברית:
שם גם מקומך, שם צריך
אתה להיות !"

שמואל האלקין נולד בשנת 1897 בלה קטנה בשם רוגאצ'וב בסלך של פודוליה שבאוקראינה. שכתב בשנים האחרונות לחייו, בציין האל חין: „גולדתי בילד תשיעי במש מחה. לא ידעתי כל רכוש מאבי ואבות אבותי. ירשתי רק ניגון ישנ. שם טוב ובדיחה יהודית עממית. עסיסית. העוברת מדור לדור". ועוד מוסיף הוא. שהשוורים אבן גבר רזל ויהודה הלוי השפיעו מאוד על שיהתו. ואכן. השפעת התנ"ך. השי רה העברית של ימי הביניים. סי פורי המסורים. ניכרת בכל „צירור

Most Soviet Yiddish writers abstain from anti-Israel petition

1.9.67

Only 13 of the 120 Jewish writers still publishing in Yiddish in the Soviet Union signed a petition published recently in "Sovietish Heimland" calling on Israel to withdraw from the occupied areas. Of the 11 members of the Yiddish monthly's editorial board, only five signed, including the Editor, Aharon Vergelis.

Most of the writers who emphasize Jewish themes in their works did not sign the petition, which purports to be the "voice of the Jewish writers in the Soviet Union." It quoted a statement by the late Albert Einstein to the effect that Israel's leaders must understand that Israel's independence and security depend on a lasting peace with her Arab neighbours. It also cites Mr. Kosygin's recent statement that the Soviet Union is "not against Israel but against aggressive policies."

N. SHRAGA

1967 אחרי "ששת הימים"

קוראינו כותבים

10.10.1967

תתן מפ"ם יד לאיחוד

לאחר סירובה של רס"י לי הצטרף למפלגת איחוד, אל לה למפ"ם להמס, לדחות ולהציג תנאים מקשים, עליה לנצל את ההזדמנות והצטרף ליוזמה של אחדות העבודה ומפא"י לנבש מפלגת עבודה ישראלית מאוחדת או לפחות להקים מערך עם שתי המפלגות הנ"ל.

פלחמת ששת הימים טישטשה את חילוקי הדעות וההבדלים הקטנים בין מפ"ם לבין המערך. כולנו נתונים בסירה אחת. האתגרים העומדים לפנינו הם בראש וראשונה, א) להבטיח את סירות הנצחון ולזכות בשלום בר קיימא בינינו לבין המדינות הערביות. ב) לבצר את המשטר הדמוקרטי בארץ.

לפיגינו פתחולל פלא. הצבא שלנו הוא הדימוקרטי ביותר בעולם. למרות עליית הפרספיקטיבה של הגרוע המזויינת שלנו, המוסדות הדימוקרטיים הנבחרים הם השולטים והמכריעים. נשמר חופש הביטוי, חופש ההתארגנות. כל זה ניתן לבצר ביתר שאת ולמנוע תקלות בעתיד אם יוגבר הליכוד בתנועת העבודה.

רס"י — לפי הודעת דובריה המסמכים — לא תפרוש למדבר פוליטי. אם לא יחול שינוי ברגע האחרון תחפש רס"י בני ברית בגח"ל. מפ"ם תשנה אם שוב תעמוד בצד כמו ערב המהירות לכנסת האחרונה.

רק גיבוש מועלי רחב שיקיף את מפא"י, אחדות העבודה, מפ"ם והמונים בלתי מפלגתיים יוכל להתמודד בהצלחה עם גוש שביסודו גח"ל ורס"י.

התלכדות מפ"ם עם המערך תגרום גם לכך, שהלקים חשובים ברס"י לא ירצו להנתק מתנועת העבודה ויתנגדו לצעוד יחד עם גח"ל.

הבירור הרעיוני הגלוי מעל עמודי „על המשמר" הוכיח, שאין כיום דבר יסודי המפריד בין מפ"ם לבין חברי המערך. אותן ההתלבטויות, אותן האכזבות, אותן ניצוצות של תקוה לעתיד.

במפלגה רחבה ודימוקרטית בה קיים ויכוח חופשי, תוגים רעיונים, במאוגים בכתב יש מקום לכל קשת הדעות המפגמנות שבאו לביטוי בבירור הרעיוני במפ"ם. לאחר שריקת הגדלת ע"י הנהגת רס"י פונים אנו למפ"ם לתת הדרמטה לאיחוד ולגיבוש תנועת העבודה בישראל.

ירושלים יעקב כרמון

*

ברכת ד. בן־גוריון

מי יחזור יכולת פיסית לענות לכל הברכות לשנה החדשה אותיה אסיר תודה אם תפרסמו בעתונכם הנכבד תודתי הכנה לכל המברכים וברכתי היא, שבשנה הבאה נדע לחזק ולהעביר שני הדברים שבהם תלוי קיומנו: כוחנו וצדקתנו.

דוד בן־גוריון

*

חזון ומצוקה חלקית בירושלים

11 ביולי ש.נ. נתקיים בירור שלים מושב הגיבי של סניאות הועד־הפועל של ההסתדרות שעמד בסימן המיסמה „והסתדרות למען ירושלים".

בכנס הגיבי זה, בהשתתפות ראש־הממשלה, נתקבלו החלטות על הקמת רשות מיוחדת של ההסתדרות שתסדיר ותתאם את רשת המפעלות לביסוס כוחה של ירושלים רבתי. „רשות זו — נאמר בהחלטות — תהיה כפופה להועד־הפועל ותסטל בפיתוח העיר בכל תחומי הפעילות ההסתדרותית".

עברן כחדשיים פיום קיום הסר שב: „ההסתדרות למען ירושלים" ומתברר „שהנשיאים והרוח" שרם הגיבו גשם ברכות.

בגליון האחרון (מספר 8) של ה־ירחון „במועצה" — בטאון פועצת פועלי ירושלים קוראים אנו בין ה־יתר שהאבטלה חזרה לממדים ש־לפני פלחמת ששת הימים, כלומר 1100 מובטלים. (פרם למובטלים ב־ירושלים המזרחית) נוסף לזה מאות פועלי בנין נשלחו לחופשה ממושכת ללא תשלום. יש לציין, אמנם, שינוי מסויים לטובה בענפי המלונאות והבידור בעיר. אולם חלת הרעה ניכרת בענפי המזון, הלבשה, הנעלה ועוד.

בסקירה של המצב בבירה מדגיש ראש המחלקה לאיגוד מקצועי, שלמה לוריא את החולשות המפציעות של „יבור השכירים ב־ירושלים. כגון: רק 16% מהעובדים בירושלים מועסקים בתעשיה לעומת 29% בתל־אביב. בעוד שבדרך כלל לחברה העובדים 24% מועסקים בתעשיה כשכירים, הרי בירושלים רק 8% מועסקים.

מכאן נובע היסוד היציבני החלש בקרב פועלי ירושלים. עומק האבטלה בירושלים המור במיוחד מ־כיוון ש־22 אחוזים של המשפחות בירושלים זן בנות 6 או 7 ילדים ויותר לעומת 8.5 אחוזים מהמשפחות בתל־אביב ובחיפה.

כמובן, שהמשתה לחקלת המצוקה בבירה נמצא קודם כל בידי המעשלה ו„חברת העובדים". שמחת אי־חודה של ירושלים תוחיה שלמה, כשתחל תנופה פתוחה ותחוסל פליל האבטלה.

יעקב כרמון

ירושלים.

קוראינו ★ כותבים 1967

1967

קול העם

17.8.1967 למרחב

גבורת ירושלים

ט"ז באב עשתה מערכת כתב העת "בהסתדרות" (בהוצאת ההדסה המערבית), שפירסמה בגליון האחרון קטעים מישיבות הדעה המרכזית של מועצת פועלי ירושלים בימי מלחמת השיחרור.

בימים שלאחר הנצחון במלחמת ששת הימים, כשהבירה משוחררת ומאוחדת כולה, סוב לרעננו את הדברים ולשחזר מחדש כיצד עמדה ירושלים בגבורה במצור לפני קרוב ל־20 שנה. והקטעים שפרסמו כולם פרוטוקולים מישיבות הדעה המרכזית של מועצת פועלי ירושלים בתאריכים שבין ה־22 באפריל 1948 עד ל־16 במאי אותה שנה.

משב גבורה בא מדברי חברי המועצה שניתלו את הענינים בתרשים הגרפיים והדגישו את סדר עלי ירושלים.

בימי רעב ומצור בירושלים המוצנח, כשאורח מבוגר קיבל בתלוקה מנה של 350 גרם לחם, וילד עד הקבל ב־16 למאי. אליהו לוי ז"ל: "העם דורש ציוד צבאי ולא אספקה. הדרישה היא לציוד ולא לאוכל. עלינו לחבוש ס.או.ס. לציד התעתיקה, כי עלינו הדם הזה"...

וחבר שני, יבדל לחיים אורוכים, קובע בדבריו ....המסקנה היא, שיש להשיל יותר כוחות לירושלים, ו־להביא כובשים לירושלים". מס־תתף שלישי סותן: "המערכה על ירושלים היא לא של יום אחד ו־נחוצים להחמים. הנשק צריך להיות בידי הלוחמים והמגינים ולא במחסני הנשק".

הבירה המוחזקת ביומינו אלה כ־כילה 300 אלף תושבים יהודים וערבים ומשתרעת על שטח של 80 אלף דונם בערך. ואילו בי־שיבת הדעה־המרכזית של מועצת פועלי ירושלים ב־4 באפריל 1948 ד־יברון על הקמת קיר מגן ברחוב שמואל הנביא ושיך בארח ורחוב המלך ג'ורג'.

דברים רבים נשתנו, כאמור, אך לם על מאורע אחד חל חוק התה־יישנות: בישיבת הועד־המרכזי מן ה־18 לאפריל 1948 קיבלה מזכירות המועצה ייפוי כוח להכריז שביתה בענף הקלנוע. בסקרה וענין תר־סמת היקף לא יסודר.

ירושלים יעקב כרמון

*

אליהו לפני שנתיים מבקר היה אריאל "פועלי ציון" והליונים המרקסיסטית. סביא שקיבא רבינוביץ השתתף שימו בשנת 1907 בוועד "פועלי ציון" בווילנה (בספר "עלי חייה", ניובובל, ע'152) ניובובל בעלי היה בהנהגה והדגיש בן אריון וכן בבי הביאו לכאה"ל שיתופם של חב' הפועלים עם ב.ג. שמזל.

כל הדרכים מובילות לירושלים

ס מרו האחרון של יעקב זרד־בבל ז"ל שידבא לאור "הוא הקובץ "בימי מלחמת ששים", שהושיע לאחרונה בהוצאת ה־ספרים "י. ל. מרן.

שש שנים בחיי המחבר פחד־ארות בספר זה. השנים 1918—1912. שנים אלה בקורות העם ה־יהודי ובתולדות העולם שקולות נגד שנות דור אחרות. היו אלה שנות מלחמת העולם הראשונה, מהפכת אוקטובר, הצהרת בלפור, שנות התקוה הגדולה, שנות הנהת הנדכים למדינה ישראל.

יעקב זרובבל ניתן ב־ניצוץ של פיוט" ונעים לכן לקרוא את פרקיו על הגליל.

כותב הוא: ....מסה אני מבפי ליטין — בפלוא הדרי ניצב הר תבור, כל אימת שבא אני לגלילי ורואה את הר תבור הניצב כה בודד ומצוחצח, כביכול, נבחר מ־בין חבריו ההרים, מתלפפת עלי תחושה של גיל, מעין הרגשת תג. מתאוזה אני לחוש אליו, להתעטל עליו, להתעלק בין דשאיו ולשאוב משמחה"...

השנים הנסקרות בספר התבססו בארץ הקומונות העבריות הראשו־נות. המחבר כותב על חברי "השו־מר" המזויינים, הדוהרים על סר־סותיהם ומשנים את אופי הישוב. בשנים אלן נרקמים התאים הרא־שונים של "התגנה" ונקלטות ה־מיסמאות על עבודה עברית והגנת הישוב.

י. זרובבל, חבר מערכת "את־דות", מתאר את המאבקים בישוב בשנים ההן, כגון: מלחמת העב־ריית בשפה הגרמנית שהיתה של־מת אז במוסדות החינוך, השבי־תות הראשונות במוריאון "בצלאל" ובסג'רה, ניצני האירגון המקצועי.

בשיבחות התעוקה באירופה

יעקב זרובבל שהיה כבר בשנים הזן עסקן בעל וחק במלבוה "סו־עלי ציון", לאחר שהשלטונות ה־תורכיים הוציאו נגדו צו גירוש, נסע לארצות־הברית. שם נפגשו גם י. בן־צבי והמנוח וייבצל "ז־יים ארוכים דוד בן־גוריון. השמקו הצעיר נרתם לעבודה ציבורית כנ־ציג ארץ־ישראל העובדת. עבר את הישיבובים היהודיים בארצות הב־ריה ובקנדה ואדבן יחזר עם אוריים ועד למען ארץ־ישראל העובדת. הוא היה בין מייסדי קופת פועלי ארץ־ישראל (קפא"י), ויזם קונגרס פועלים יהודי.

י. זרובבל היה אחד מעורכי קו־בץ "יזכור" שהושיע את בארצות הבריה לזכרם של חברי "השומר" שנפלו בארץ. הוא נבחר גם למד־כיר ראשון של ארגון "החלוץ" בארצות הבריה. יחד עם בן־צבי ובן־גוריון הוציא את קונגרס על "החלוץ".

הכסיון לבשר בשר

לאחר שהמשלחה המהכבנית ה־ראשונה ברוסיה בשנת 1917 פיר־סמה מינשר לכל המהכבנים הרוס־יים גם ב. בוזיכוב ו. זרובבל לחזור.

מטרתם, לחקים בשר בין התנועה המהכבנית ברוסיה לבין תנועת ארץ־ישראל העובדת. יחד עם חב־ריהם ברוסיה פתחו במאבק לאומר נוטיה יהודית תרבותית ולזכות להגדרה עצמית.

אולם נסיונות ההידברות בין ה־ציונות הסוציאליסטית לבין הקומר־ניזם נכשלו. זרובבל עוב את בריה המועצות, עבר לפולין, בה התרכזו בשנים הזן למעלה משלושה מיל־יון יהודים.

במקום אחד בספרו כתב (עמוד 229): "עד מתי אתרוצץ ברחבי הבל כמגדה בעון יהודתי ועל חטא מהסבנותי? האמנם לא יימצא מקום בפות למהכון יהודי "...

המקלט נמצא בשנות השלושים בארץ ישראל הנבנית.

ומכאן, מהמרכז, יוצא היה פעמים לפעם הסריבון העמסי למסעיו על פני הגולה ויהודית במזרח ובמע־רב ומביא לפרנות נידחות את אבר־קת המדינה וישראל העובדת.

יעקב כרמון

למרחב 2.7.67

* יעקב זרובבל היה אריאל "פועלי ציון" והליונים המרקסיסטית. סביא שקיבא רבינוביץ השתתף שימו בשנת 1907 בוועד "פועלי ציון" בווילנה (בספר "עלי חייה", זרובבל, ע'152) זרובבל בעלי היה בהנהגה והדגיש בן אריון וכן בבי הביאו לכאה"ל שיתופם של חב' הפועלים עם ב.ג. שמזל.

אוהרו "שלת הימים" קטעים מתוך רשימה מענינת על יחס "ברית המועצות לישראל"

יחסיהן הבינלאומיים של "אינטרנציונלים פרולטרי" ופירושו הסובייטי

כ שהנבחרת הסובייטית לכדור־רגל משחקת עם הנבחרת הצר־פתית בפאריס, לנצחון איזו קבוצה צריך ליחל כל קומוניסט אדוק ו„אינטרנאציונאליסט"? — על כך התנהל בשנות החמישים ויכוח חריף בעתון צרפתי קומוניסטי. היה זה לפני תמידיה העשירים של המלחמה הסובייטית בשנת 1956. בזיכוח זה על הכדורגל סעגו נאמני הקומוניזם ואז, שכיחתן שהמדינה הצרפתית וחא בורגנית „רעובה". לכן „הספריזם הצרפתי העקבי" צריך לקרוא ולידד נצחון הקבוצה הסובייטית שהיא מגיבה את „מולדת הפרולטריון בער־כם כולו".

וחיר משנות העשרים. עוד בחיין של לנין עד יסינו אלה. מהה ברית־המועצות את המדיניות הבינלאומית שלה. מדיניות האינטרסים המוגבלת של המעמלה הסובייטית עם — כבר כול — „טובת האנושיות כולה".

למושג „אינטרנציונאליזם פרולי־טרי" הקדיש סטאלין בבבחרו ובעצמו נאומים רבים וכלולים בקובץ משקו על הבניה הלאומית. לפי הדוקט־רינה של סטאלין והלפידיו, צריכים להיות האינטרסים של כל העמים והתנועות — הרוחשות אוהדה לברית־המועצות — משועבדים לצרכים ה־רבעיים של הסובייטים. * * *

בקיץ 1967 מניחים במוסקבה שוד לאומנים הערביים וחולמי האימפריה הערבית מסוגו של נאצר הם בני ברית־המועצות. שבצורתם אפשר לחצד את המדיניות האמריקנית במזרח התיכון. אם ישראל עומדת כמכשול בדרך צריך אולי לפי המתנם הרוסי „לנסות לכסות אותה בכבנים" (של נאצר) בעזרת הכדורים (הסובייטיים).

זם סעו בחשבון ולא התחירו. גם הקומוניסטים הישראליים אמרו „לא" תקיף לתכתיב מוסקבה. (מלבד קבר־צה קטנה של נסורי קרתא קומוניס־טים מיוחדה של ר"ק).

דוקא ניתוח קר של המדיניות הסובייטית שהיא כלל לא אידיא־ליסטית, כי אם מהתאמת לאינטרסים הגיאוגראליים החולמים של ברית־המר־עצות יכול ללמד לנו שאין זה בדי־רת הגורל שהשיבה הסובייטית ליש־ראל שהניעה לשראה ביוני־יולי 1967 תהיה בבחיה הסוף פסוק.

ידענו את שנת 1948. את הרומתה של ברית־המועצות הגדש המזרחי לתקומתה של ישראל. גם אז שללו והשפיעו אינטרסים מאוד ריאליים של ברית־המועצות.

אפשר לקות ולהניח שבצחנו ב־מלחמת ששת הימים, שבשונגו הת־עצמותנו בנוסף לגילוי כשרון התים־רון שלנו יבקיע את תומת השנאה ויוזיב את מוסקבה להעדכה מחדש ולפתיחה דו־שיח עם ישראל הקטנה אבל הצודקת והאמיצה.

ירושלים 6.8.67 יעקב כרמון

קוראינו כותבים

1968

41

י"ב בתשרי תשכ"ט
4 באוקטובר 1968

לספרות, אמנות ובקורת

כיום השתנה המצב מיסודו. יש ראל, מדינת היהודים מוכנה לק לוש כל אלה המתרשקים בשעורה.

הסיסמה „שלח את עמי" יכול להיות מזר ובעזרתי הקרוב אפשר אלית ובוערת ואנו מצווים לעשות הכל על מנת להיות מוכנים לקלוט רבים מאוד לא רק „מיקודה זר" והחה" כי אם גם מיהודות המצוקה הרוחנית הגדולה שבמזרח אירופה.

יעקב כרמון

ירושלים

ר' שטאל:
ישלח אותנו
יכולה לבוא
אחר ... אמריקאית

י. שוורץ בן שמונים

ב"אוקי כנען החפש שלנו: אמריקה" ומשקיף על יפרות לטאל ומאוות התעלק.

תהילים בבתי כנסת עתיקים

"אל תשכח דיבתו קמוץ" השור יהודי"

פקיינג אפונוש קדושיץ
בינפילק פכאריש פינעלייש מאת י. כרמון

י. שוורץ בן שמונים

הברולטרים מזיעים וחונפלח, כשר לחץ הפסיון ואחרים. הם כולו על התלאות והעיני של דור הטבעתים היהודים הראשון לארצות הברית, על מבצעי היינע והמעצות ואילו הוא קטר כתרים „לארץ כנען ה' הדמה שלי" (אדמת הברית).

ירית קונסיקי היא ירים של יהודים ויכולים ונצרנים (שולרים בלעז) שהגו סורים בארצם ומ דמה. הקורו בה. הקימו בית. קלי סי כאית אלפים כהנרים הדשים. ומכנו בהולים ואלוקים האבדוקנים. אדמת בתולה לקרקע סרה ודכי נה. ובכו בקצוות הדשים בתעד סיה. בכסמר. בבדל.

אולם בשכך הכנים למוך המשפ פתרגלה הסמרת היהודית. ניסוי את התערבות קשצים אברים כהי נוף היהודי הזה ובכנת עכיפה מרי חבת על הדשם והיהודי הבריא ותי נאה. שליטה דוידת של בית יהודי שע היאור הסיוור ב.בירת בשסי פי ומיהר כיהן הכאיכה בוקעת התעיה היהה הבכך לבית יהושע ובה „הוא תעבור של הסכך זה!

כאחב המעורר בארץ. „בעון ה חדשה שלו" וכה היא כך: „אהוב אני האדמה עליה אני עומד. מריחה ורקה היא האדמה. מוריה השנגה אדמת בתולה. והיערנית וקלילה". אילם מפוכח הוא הסיוור באהבי תו: „ידע אני. אדמה זו לא קדר מה בדם. אי שם במקום לחוק נחים עצמות אבי. אולם ילדי הוא חלק כאדמה זו. מתבשם באהבתה. קורן באהבה" (מתוך שירו „אהב אני את האדמה").

ב„שיר הדור החולף" כך י. י. מתארק על דור היהודי העציר ברצאות האמה שעזב את אי הדר בעצר באירופה. נכחף עם הזמן ר חקים בית הדם ביבשת אפריקה. הכיור בוקדים בהקרו לבעניניהיהם את המיל שפתחה את בותה ב ניידוק למהגרים החדשים. היהו קיים. קיימה בעצמת. כל דפנין. הכיבה הבכול הם ולינה ליהה ראי שונה.

כל גל כהגרים הבא אתו גם מסורתיים. סופרים עסקנים יהודיים צעירים. מקימי תנועת העבודה ה יהודית בארצות הברית.

ב.אור שלחי דקיטאל (ביידיש, על קובץ הסיפה ביידיש „לידער אין מאנצעל" (שירים ובאלמות כאן ". מתארק. בהוצאת „די גאלדענע קייט". תל־אביב. 1968).

כשבלאי 89 שנה לי י. מתארק, אחד בגדולי כשוררינו בידיש וגם בעברית יכבו על הבדוכה בעריצי בכית וגביא וטוכמי עצה במה לי כבדי בלבינו לנבורות (נולד בשנת 1886). התליטי להוציא קובץ שי היו הנכחרים ביידיש. אמרי וקיי מי. הקובץ „לידער אין מאנצעל" („שירים ופאריזית") בתוצאת די גאלדענע קיים" הוא כי הבדינה בת הנבדים ואחד כדור העכרים בשירתנו כשורר. „שירים הדהם" כלברי הם סין הוא י. י. מתארק.

לפני שים שנים הישמה בשיפל ביאליק יצירתי הגדולה „שירת כי מיר", שהוא גם תרגמה בדפיקיר לעברית ואני עברית! היא שירים ליהודים בעיר־ולות ל"שירת כל ה... ביאליק (את „המתמיד" תרגם בגיל 19 שנה) יבהוניאיב סקי. היא הכניס לבית יהודי יכרי התנ"ך הגבריית פיסי רבניים בתרי נכו שירי ר' יהודה הלוי, ר' שלמה אבן גבירול ועוד ועוד.

50 שירים ומיאיבות בתשבה כדר' רים כונסו בקובץ החדש הזה: „שי קים בשירת קנטוקי". „דוכה". „אוהב אני את האדמה". „ניסוח קאליפורניות" „בהנים העצירות". אל ישבת הקיבא. את שירו „ש נים צעירות" כתב דווקא בשנות הסיבה שלו. לאחר הסיבים שנית כבירים בארצות הברית הערת אחוי רה וכתב כיאיבה נפלאה על רבה על פנסוי בשפך דיך ויזהר. הע דיק ר' יצחק אלחנן.

אינר הסיוור בשירי (בתרגום מילולי): „בער הייתי באחזו יום רתוק בו נכשכיתי עם הרב / זקנה. עיניהי וקיה רעיץ הניי / עובד אני על פי תהים הדשים הסחור על הירבן ההבוא / ומאותו יום הבכושה בין הסמשות עוד זוהר האיר / קורן ועויה איד בראשית. בוקע איך זיים. איך סחר".

בשבך הכנים הלו שיניים כבני רים בחיי הנם. והכסיור פוסף להתחסם באיתה קרן איך שבקשה בהביקתה של ר' יצחק אלחנן. הצ דיק בדורו משערת ליסא.

קיה היא דרכו בשירה של

ספרת הודיה סובייטית

על ירושלים

ב אינשליה, בצרפת ובאורה"ב תורגם לאחרונה ספרה של ה' סופרת היהודיה־סובייטית ייבבנית בת שפעון ניבצבוב, שהיתה אסורה במשך 18 שנה (משנת 1937). בסח' נות ובבה־סוהר סובייטיים.

לאחר שוחררה כתבה ספר זכרו נות על שנות מאסרה שעמד להופיע בברית־המועצות. אולם הצנזורה הת ערבה, וספרה לא הופיע בסקור ב ארץ מגוריה. כי אם בתרגומים במע רב אירופה. באנגליה הופיע ספרה לאחרונה בתירגומם של מאול סבבר סון ומניה פרדי בשם „בתוך הסוד שה".

ייבבנית (דני) גינצבורג מתארת את גורלם של מהמכנים יהודים שהאמינו בעולם טוב יותר.

עם תופעת הסטר, משרסם הבליון „אחרון של בטאון הקומנדרם היהודי העולמי באנגלית „תלד גורי" (יה דות העולם) קטעים מפואימה שייב רה ייבבנית גינצבורג לפני למעלה משלושים שנה סמוך למאסרה. כ פואימה זו כותבת היא בין השאר: „לשוב במרורות אש וזעקה / אנו בהקוה / וקוללתינו מהדהדים ברמה / „בשנה הבאה בירושלים" / התעודד יהידי חקר / אם כי שעורה היא מזוננו יום יום ולא חבן חיורד כשבים / מכל זאת ברומה ליהודים / זקנים ובעלי שיבה / מאסינים אנו בארץ הערורה שלנו / בחצר הגוע שלנו, מוכים, / ערדשים, תזרים על הסתחים / ובכל זאת סבריחים ערב כל שנה חדשה / „בשנה הבאה בירושלים".

בשנות השלושים היתה ייבבנית ובעלה אפסיונגר (כנראה לא יהודי) בעלת מראשי המפלגה השלטון ה' מקומי, והיא היתה מרצה באוני ברסיטת וחברת מזכירות המערכת של העתון „מאסאריה שדומה". בש נת 1937 נאסרה בעוון „טרוריזם". ל אחר זמן מה נאסר גם בעלה. בש נות החמישים זכתה לריהביליטציה.

יעקב כרמון, ירושלים

1968 "ספר הסניגוריה של ישראל ועל מלחמת ששת הימים".
מניאו3'קו, סופר קומוניסט צ'כוסלובקי

על ספרו החדש של מניאצ'קו "למרחב" 26.7.1968

התחשבות מיוחדת בישראל

מאת י. כרמון

"ספר הסניגוריה של ישראל ועל מלחמת ששת הימים" כך אפשר לי כנות את ספרו החדש של לאדיסלאב מניאצ'קו "התוקפנים" *) (באידוגיה) שהופיע לאחרונה ב"ספריית הפועלים".

בניגוד לכתבי השלטחר והקיסרוב שהופיעו נגד ישראל במשך השנים האחרונות בברית המועצות, בני גוד למסע העתונות העוין נגד ישראל בארצות הגוש המזרחי מת ייצב ל. מניאצ'קו במסותיו בספר ה ג'ל לימין ישראל. מתוך הסופר ה קומוניסט הצ'כוסלובקי: "השלמה עם השמדת המדינה הזאת (ישראל) אינה יכולה להיות בקו האינטרסים של הסוציאליזם. יש לתמוך בישראל במאבקיה הציבילישוריים".

בניגוד לרוב הדוברים הקומוניס טיים הרשמיים רואה מניאצ'קו זוות בין מלחמת העם בווייטנאם נ גד האמריקנים והתגרנותה של "י ראל נגד המאיימים להשמידה ר כה כותב הוא: "מלחמת ישראל נ גד האיום הערבי אף היא מלחמה עממית המקיימה את האומה כולה למען קיום החירות, למען שמירת הקיום ממש, למען החיים כשהי מם".

ישראל אינה תגלית חדשה לי מניאצ'קו. הוא הכירה לפני 20 ש נה בחודשי מלחמת השחרור כשחנה במדין כמשורר של "התגים צ'כוסלו קיים. כעתונאי כיסה את משפט אייכמן וכתב עליו ספר. לכותרות העתונות העולמית עלה בשנה ה אחרונה.

שני עקרונות יסוד מלווים לאור רונה את דרכו של מניאצ'קו. המא בק לליברליזם הדימוקרטיזציה ב מולדתו (ספרו "שנים השלטוך") וה הברה שישראל ראויה לא לגינוי מצד העולם הקומוניסטי, לא להחר מה כי אם להתמיכה. לעיניו, לתח חשבות מיוחדת עבור הדשינים ש השינה בקידמה טכנית ותרבותית ובהיותה סבבר הדימוקרטית במז רח התיכון.

בשלטון חריף מקשה מניאצ'קו על עמדת ברית המועצות והמדינות הברודות לה (שואל: הלא ב־18 ב דצמבר 1957 כאשר מליאת העצרת של האו"ם ניסתה להגדיר באופן מדויק את התוקפנות היתה זאת הצעתה של ברית המועצות כי "תוכ רן כתוקפן כל מדינה אשר גורמת לחסימה והסגר צבאי של חלקי והנמלים של מדינה אחרת". ובכן, שואל מניאצ'קו, מהו היסוד המוס רי לשסות בישראל ולהאשימה ב תוקפנות נוכח ההגדרה המוביישת הנ"ל?

*) "התוקפנים — על אשמתם ועל צדקתם של היהלשים" מאת לאדיסלאב מניאצ'קו, ספריית פועלים 1968, עב ריה: נחמן בן עמי.

מניאצ'קו מזכיר לבני עמו, ל צ'כוסלובקים מה קרה להם בשנת 1938 כשנאלצו להכנע לאיומים. את אותם המדינאים והסופרים הצ'כוס לובקיים ומוריהם הנרדפים מישראל לחתור על ירושלים שואל מניאצ'קו, ארץ הסופרים והיתה מישבת עד גרמני. אולם לאחר שהגרמנים הפ סידו במלחמה קיבלה צ'כוסלובקיה בחזרה את שמה המחיים משום שחבל זה שייך היה לפני מאות בש נים למלכות בוהימיה. זכותם של ה יהודים לירושלים השלמה אף היא היסטורית, שהרי היתה שם בירת מלכות ישראל והיא הקוקה לבצה בזכרון הדורות, ובכן, מה שמותר לצ'כוסלובקים, לפולנים, לרומים ל מה שיהיה אסור לישראלים?

"האם", שואל הסופר בשם, "מה שעושה א נ י (כלומר הרוסים או הצ'כוסלובקים) זה מוסרי, אבל אם עושה זאת אחר (כלומר ישראל ב איחודה של ירושלים) זה בלתי מוסרי"?

מניאצ'קו מתפלסם בחריפות עם רבים מחבריו לעם בארצות הגוש המזרחי המושפעים מהמליצות ה אנטי־אימפריאליסטיות הרמות שמש מיעים רודני הארצות הערביות. הצא קובע: "שמתן תמיכה למשטרים צב איים הרשתניים, לאומניים לפולח עריצים, המפכחים, אינו יכול לשרת לא את הקידמה ולא את המר ציאליזם ואם נקראים בימינו כמה מן המשטרים הללו גם סוציאליסטיים, מן החובה לאמץ קנה את הזכרון ולזכור, מי היה הראשון שהחל ל התקפה בתואר הזה. האיש הזה היה היטלר. גם הוא הקים את הרייך ה גרמני הנדול על בסיס נאציונאל־ סוציאליסטי".

בצרק "קיבוץ אינו כפר" סוקר המחבר את התפתחות הקיבוץ בארץ והמיניעים שהלו בו במשך 20 הש נים והאורגנות ומסכם: "אם ישאלני מישהו, מה הדבר המרכז הן בעיני ביותר בארץ הזאת אשיב בכל עת, ללא היסוס כי זהו הקיבוץ".

לא כל התצות שמניאצ'קו מציע לנו מתקבלות על דעתנו. הוא מייחס לנו להישרד מהכתיב העברי ולסגל לשפתנו כתיב לטיני.

גם התגבלות הדתיות, בעיות נר שואר התערבות. סבל ילדיהם של אמהות לא יהדיות לא נעלמים מ עיני הסופר. "יש לכם דימוקרטיה נהדרה. תחוקה מודרנית יאה. יש לכם חופש עתונות, חופש הדיבור, חופש התאספות אבל לצד כל זה יש לכם גם הרבנות הראשית"...

בשנה שעברה שללו כידוע השל טונות הצ'כוסלובקיים את אזרחותו של הסופר שיצא לישראל. אז כתב מכתבו הגלוי לשחקנית היוונית ה ירדנה מליונה מרקוזיי בו הדגיש ש שני משפטים שונים: המשפט ה רודני באתונה שלל האזרחות מה שחקנית לחכות החופש והצירוק רטיה והמשפט המעות בארצו שלל ממנו האזרחות בגלל התייצבותו לי מין ישראל.

כתב מניאצ'קו במכתבו הגלוי בין היתר: "אשמל להדגיש אדם. אם שר להתווכח, לפגתו, להשמידו. א בל אי אפשר לשנות את העובדה ש הוא בת לאם יהודיה ואב יווני, או בן לאם צ'כוסלובקית ולאב צ'כוס לובקי".

בינתיים חלו שינויים במולדתו של הסופר. אזרחותו והחזרה לו ר לא במעט הודות למאבקו, להמעתו ולתחושת צדקתו.

יעקב חבר "מפלגת העבודה"

מימון מפלגת העבודה

א נ, חברי מפלגת העבודה. גם מן אותה עיי כן, שנשלם מס למפלגה. כמו שעשינו זאת עד סב רואר. כשהחרשנו מס חבר לאחד דות עבודה או למפא"י.

אמור, לדעתי, למען המפלגה עי תוספת מס מפלגתי למס האחיד צעה זו, אם תתקבל, עשויה לפגוע בכלליותה של ההסתדרות.

רבים הם החברים הבלתי־מפלג תיים בהסתדרות או חברי מפלגות שונות, אשר אולי לא יהיו מעוניי נים שתלוש המשכורת יגלה לאיזו מפלגה הם משתייכים, או אם הם מאורגנים בכלל באחת המפלגות. מה שטוב באנגליה, שם קיימת רק מפלגת עבודה אחת (להוציא קומץ קטן מאוד של קומוניסטים) לא רצוי בהסתדרות בישראל, בה פועלת קשת רחבה של מפלגות ובסיסי מפ לגות.

חברות במפלגה צריכה להתבטא בהזדהות נפשית לרעיון, לתוכנית המדיניות, וכל חבר צריך מרצונו החפשי להשריש מס חבר.

התגברנו בעבר הלא רחוק, וב צדק, לשיטות של ניכוי מס חבר ל מפלגה הרוב בהסתדרות באותם מ קומות העבודה שם היתה שמה זו מקובלת.

חלקים עויינים למפלגת העבודה בהסתדרות ומחוצה לה עלולים ל פרש תוספת מס מפלגתית למס אחיד כנטייה של כמיה על חלק מהעובדים. הם כבר מכינים הצעה זו. כ־מס פוליטי" והרווח יצא ב המסד לשמה הסוב ולערכיה המר מריים של מפלגת העבודה.

בראשית דרכנו הודגשה באיחוד מפלגות הפועלים אל יפילו יריבינו בנו שסע של חשד כאילו מעוניינת מפלגת העבודה לגייס לשורותיה ח ברים חדשים שלא באמצעות המב רה ושגילות רעיונית.

ירושלים יעקב כרמון

עמוד 3, "למרחב", 3.3.1968

1968

ג'כוסלובקיה. אחרי מלחמת העולם השנייה
ביטוי המאבקות בקרב חוגי השלטון הקומוניסטים
בצ'כוסלובקיה מתרוצצת. "הצופים של פרג" 1968 ינואר 22 אוגוסט
המנהיג אלכסנדר דובצ'ק בנסיון רפורמות פוליטיות

הספר: "טעם השלטון" הביוגרפיה לטעמו ומיבנו של יקב
מניובקו לסובייטלוב "משא" 16.2.68 כמוהן ב"ישראל"

השלטון המשחית

מאת י. כרמון

זכות הבכורה מגיעה לחוגי־דעות יוגוסלביים. לפני שנים הבחינו ב־עלית „המעמד החדש" בארצות הדיקטאליזם, ובצמוד הבדרתם המוזיר לובית את מקומו של מעמד זה — המשלכו לכלא. לאחר ה„חשיפה" ניתן ביטוי לכך גם בספרות ארצות אחרות בגוש המזרחי.

„יחזרו של לאזיסלאב מניאצ'קו, המחבר הכוסלובאקי המוזמה עתה בישראל כגולה ממולדתו בעוון הדיבתו עם מלחמת ישראל בששת הימים, הוא בבך שכספרו „סוף ה־שלטון" • הוא נותן לנו תיאור מר שלם של אכזריותם של „המעמד החדש".

הגיבור הראשי בספר, שאין לו שם אישי אלא תארים בלבד, כגון „ראש הקאבינט", או „הנפטר", או „המסקר", — אינו מיטוס שכולו שחור, או לבן. הוא כזה וגם כזה. בהקשרות שונות בזירי ובהבאים משתנים. הוא עובר את השלבים שאותם עברה המהפכה וחלק מסר־ והזמה בארצות הקרויות „דימוי קראפיות סמיולית". משנת הצמחון על וחילות ועד ימינו אלה.

לפנים היה צעיר, אסיר, נרגן. מצחיל בבאווה „חי הם המהפכה והמהפכה הם חיי", ולדבריים אלה היה אז צליל אמיתי. „הקילו רבדב־ נוה לא דבקה בהם". לפנים, בזיר תו בן 17. היה „מניף לובה שהלך מידי שומר כדי להנותיהו על גלי־ גלהו של השומר. בידיים כבולות הוא מובל אל הכלא, מוכר באוני המון נרגש". באותו ליל נהל, והוא מתבקן את נערתו הראשונה. את אשתו הראשונה מרגיה. כראש ק־ בוצת סטודנטים, הנהיר בשתי הבר־ רות כדורים, תולין את אנשיו ל־ התקפות. בכוחותיו האחרונים נערך לעת נסיגה בשלב הקשה. בלהט ה־ קרב הפציל את מכונת הירייה ושאב קללות באוני הנרצחים. השנים חר־ לפות. משקר המודיעינים לשעבר נהפך למנהיג. או לראש הקבינט. והוא ערוך סטודנט־צעיר ביצרות, מסיבות. „אחריות של זלילה בקרון המוכל של הרכבת המיוחדת שבה יצאו הנבחרים למסע כדי לראות בעד עיניהם את מבלות המרץ ש־ נגרמה במלחמה ילדים ערופים ל־ מחצה המתבוננים בהם מן הרציף".

מנהיג המודיעינים לשעבר, ביבור המרגלים והנרצר — „משקף כ־ יום על הציר מצוך זלזן ההזילה שלו או בעד שפעות המכונית ה־ מהממת בצלת שמונת הצילינדרים, או מול הבימה המקושטת הגיבית על המיכל הראשית".

הגיבור הראשי הוא תוצר הפש־

*) „טעם השלטון" מאת י. מניאצ־ ק'קו. עברית נתמן בן־קסר, הוצאת „מסדה שקולים", מרחביה.

סר המסתבר. פישיב מכלם להנגידך זאת ביבור הספר השני. הצלם מרא־ נק. פראנק הוא צלם „מטעם" של כל האירועים המכסים המשטל־ תיים החשובים. הוא, הבבו שילחות של המנהיג. לתם בשיקודו בשלונות המודיעיניים והצלומיל הם קודמיו התדיר. פראנק יודע את כל הסודות. „פראנק הביל אותם. והוא הביל את כולם משכבר, והוא זכר אותם עניין

מעט היותם מסתכנים נרשיים. הם היו גרסיים ביסים שהמהפכה עצמה עדיין היתה נרשית. ביצחיים נוסיבות המהפכה עצמה עבלבלת כהלכה וכ־ זאת מנת חלקם של המתכנים עצ־ מם כדוגמת הנפטר הזה" (ע' 33).

„המנהיג" שהודה באחריות יכיו מכל הפקידיו, מת מוות שבעי ממוד לה ממארת. נערך לו טכס לוייה ממלכתי. מתפקידו של הצלם פראנק לצלם את הטכס. בשעות אלה, ב־ עזרת הגורה לאחור (פלש־בק) סר־ קר הצלם את תולדות חייו של „ה־ מנהיג", האין זה חשוב אם היה ב־ שיא, או ראש ממשלה, או מזכיר הפלגה. הצלם מיסר את עצמו ר־ משותף גם אותנו בתרוצריו ומסיקר־ תיו. כיצד בבל זאת קורה שהלוחם הנרגל, הנשוי־לילא־חה, נהפך בם־ רוצת חיים לרודן? שינוי זה אינו מתרחש באופן פתאומי וזה־שעה־ תהליך השתנותו של העציר התולם והלחום לרודן מרושע. בעשה של בים־שלבים. תיאור השלבים. המע־ בדים, המניעים, המסיבות. הנסיון לפענח את הנורמים — הם האתגר שעמד לפני ל. מניאצ'קו. והוא עשה זאת בסתה רב ובמביקה מיפורית מעוללת.

בראשית כתובתו היה „המסקר". „לסדרת המניות והמישבים — ה־ איש הנבון בכתובה הזאת. מאחר יותר עמיד לרשותו אסטרטיות ר־ בות יותר וגם אמצעים הרבה יותר גדולים אבל אז כבר מזמן לא היה אותו איש שחיה בעבר" (ע' 45). א־

כל מדע? מדוע השתנה? לאשתו הראשונה המנרשת. לפרנית. יש תשובה פשוטה: בכל אשמה. „הב־ לוגיית המתמצנת". מזכירתו המק־ סימה והבשרונית. ואחר כך אשתו החתיקה, שואפת השררה. מצדיקה הבברים החוקים. „מרגית לא יכלה או לא רצתה להתאים את עצמה ל־ נסיבות החדשות, לא היה לה נוף יי־ צוני, ולא היתה לה הסיפה „יצוניה, והיא היתה נשארה פשוטה".

פראנק הצלם, אינו מסתפק בהסבר פשטני זה של מרגית. האם „הבלד־ גיית המתמצנת" והיא הסיבה ולא התוצאה של התנדדות המנהיג? פראנק מנתח גם את הנורמים האח־ רים: „בלום לא היה („המסקר" או „ראש הקאבינט") מוקף הנפנים ר־ בים מדי שיסיבצו אותו יום יום בדבר באוזניותו, בדבר יכולתו שהיו כמות, שאמרו, כי היה, זמנו. אר־ שיותו, הם דברים יקרים ביותר וכי כשום כך הוא זכאי ליחסר מן ה־ יאור. הוא רשאי לעשות הכל (ע' 213). שמא חלה ההתנדדות של המנהיג את הפל בעניין בינו, בפל השררה. לבין חבריו לשעבר. הב־ חופים האמיצים. בפלי האנרוף מי־ מי הקרבות הנועזים, שותפו וחבר־ לם? שמא החלה כשהמהפכנים „הזד־ מבך". „פראיזאנך — פיבו את מ־ קומם לשעון קיר. מכונית. שמחת תהילה? שמא פשינה שאיבבו את האמון בחבריו והתחיל לרבו ביניו את הכל. וחזל מחשלת שנשא על כתר שאינו מספק מצרכים ליניר עד לבחירת מופעמים מבין ספתנסים הראויים למילבה? פראנק, צלמו ר־ לויינו של „המנהיג", יודע שביבורן ביוכן את בזדלתו בבך שלא ידע כ־ צד לבפול בצד מסירות ואהבה. והא למד לחשוף, לקחת. לכן מתרגל פראנק בסכם המשכבה של יריניו שלא אתריים השפירתה. „אתה עצ־ מך (המסקר) לוקח את עצמך. ד־ מות של מנהיג שחזל להנהיג את עצמו אין לו ערך זכות לעמוד ב־ ראש" (ע' 221).

פראנק הצלם, המארסיזאן־לשעבר שלא עלה לנדולה, שנשאר אלמוני צנוע, ולכן לא נמחאב. לחוש כשלו בסכם האשכבה למסקר לשעבר: „מה הועילה לך כל המדינה שכב־ שה? מה היה מעמד של השלמון? האם הועיש לך? האם פתר לך דבר מה? פשם היית ברייא. חזק. פלא לחם ומאשר. האם נוסיף לך השל־ מון אחד נוסף?" (ע' 224). האם התהילה תהיה מספיק לאשר? „התהילה משכרת. למען התהילה. למען המר־ שלויות למען המרסום נכתבים בני אדם לעשות הכלי. המחבר נותן בפי אחד מבבדיו גם תשובה „יצונית

ת" *) שהופיע לאחרונה בתרגום
רי. הספר, שהוא בעצם רומאן,
טב בצורה מקורית מאוד, אין

*) כל קאופמן: „במעלה המדרגות
ורדות". עברית: דוד רין. הוצאת
ספרה", 1968. 274 עמ'.

על ספרו החדש של מניאצ'קו

התחשבות מיוחדת בישראל

מאת י. כרמון

„ספר הסניגוריה על ישראל ועל
לחמת ששת הימים" כך אפשר ל־
נות את ספרו החדש של לאדיסלאב
ניאצ'קו „התוקפנים" *) (באורגינל
והופיע לאחרונה ב„ספריית הפוע־
ים".

בניגוד לכתבי הפלסתר והקיטרוג
והופיעו נגד ישראל במשך השנים
אחרונות בברית המועצות, בני־
וד למסע העתונות העויין נגד
שראל בארצות הגוש המזרחי מת־
יצב ל. מניאצ'קו במסותיו בספר ה־
„על ליטין ישראל. טוען הסופר ה־
קומוניסט הצ'כוסלובקי: „השלמה
עם השמדת המדינה הזאת (ישראל)
אינה יכולה להיות בקו האינטרסים
של הסוציאליזם. יש לתמוך בישראל
במאמצים הציבוריים".

בניגוד לרוב הדוברים הקומוניס־
טיים הרשמיים רואה מניאצ'קו
חות בין מלחמת העם בווייטנאם ג־
גד האמריקנים והתגוננותה של יש־
ראל נגד המאיימים להשמידה ו־
נת כותב הוא: „מלחמת ישראל נ־
גד האיום הערבי אף היא מלחמה
עממית המקיפה את האומה כולה
למען קיום החירות, למען שמירת
הקיום ממש, למען החיים כפשו־
טם".

„ישראל אינה תגלית חדשה ל־
מניאצ'קו. הוא הכירה לפני 20 ש־
נה בחדשי מלחמת השחרור כשהיה
בארץ כסופרם של עתונים צ'כוסלו־
קיים. בעתונאי כיסה את משפט
אייכמן וכתב עליו ספר. לכותרות
העתונות העולמית עלה בשנה ה־
אחרונה.

שני עקרונות יסוד מלווים לאח־
רונה את דרכו של מניאצ'קו, המא־
בק לליברליזם ודימוקרטיזציה ב־
מולדתו (ספרו „טעם השלטון") וה־
הכרה שישראל ראוייה לא לגידוי
מצד העולם הקומוניסטי, לא להחר־
מה כי אם לתמיכה, לעידוד, להת־
חשבות מיוחדת עבור ההישגים ש־
השיגה בקידמה טכנית ותרבותית
ובהיותה מבצר הדימוקרטיה במז־
רח התיכון.

בפולמוס חריף מקשה מניאצ'קו
על עמדת ברית המועצות והמדינות
הגרורות לה ושואל: הלא ב־18 ב־
דצמבר 1957 כאשר מליאת העצרת
של האו„ם ניסתה להגדיר באופן
מדוייק את התוקפנות היתה זאת
הצעתה של ברית המועצות כי „תוכ־
רז כתוקפן כל מדינה אשר גורמת
לחסימה והסגר צבאי של חופף
והנמלים של מדינה אחרת". ובכן,
שואל מניאצ'קו, מהו היסוד המוס־
רי לשסות בישראל ולהאשימה ב־
תוקפנות נוכח ההגדרה הסובייטית
הנ"ל?

*) „התוקפנים — על אשמתם זעל
צדקתם של החלשים" מאת לאדיסלאב
מניאצ'קו, ספריית פועלים 1968, עב־

מניאצ'קו מזכיר לבני עמו, ל־
צ'כוסלובקים מה קרה להם בשנת
1938 כשנאלצו להכנע לאיומים, את
אותם המדינאים והסופרים הצ'כוס־
לובקיים ומוריהם הדורשים מישראל
לוותר על ירושלים שואל מניאצ'קו:
ארץ הסודטים היתה מיושבת עד
למלחמת העולם השניה ע„י רוב
גרמני. אולם לאחר שהגרמנים הס־
כידו במלחמה קיבלה צ'כוסלובקיה
בחזרה את שטח הסודטים משום
שחבל זה שייך היה לפני מאות בש־
נים למלכות בוהימיה. זכותם של ה־
יהודים לירושלים השלמה אף היא
היסטורית, שהרי היתה פעם בירת
מלכות ישראל והיא חקוקה לנצח
בזכרון הדורות, ובכן, מה שמותר
לצ'כוסלובקים, לפולנים, לרוסים ל־
מה שיהיה אסור לישראלים?

„האם", שואל הסופר בזעם, „מה
שעושה א ג י (כלומר הרוסים או
הצ'כוסלובקים) זה מוסרי, אבל אם
עושה זאת אחר (כלומר ישראל ב־
איחודה של ירושלים) זה בלתי
מוסרי"?

מניאצ'קו מתפלמס בחריפות עם
רבים מחבריו לעט בארצות הגוש
המזרחי המושפעים מהמליצות ה־
אנטי־אימפריאליסטיות הרמות שמש־
מיעים רודני הארצות הערביות. הוא
קובע: „שמתן תמיכה למשטרים צב־
איים הרפתקניים, לאומניים לעילא,
ערי־צים, המכפכים, אינו יכול לשרת
לא את הקידמה ולא את הסו־
ציאליזם ואם נקראים בימינו כמה
מן המשטרים הללו גם סוציאליסטיים,
מן החובה לאמץ קצת את הזכרון
ולזכור, מי היה הראשון שהחל ל־
התקשט בתואר הזה. האיש הזה היה
היטלר. גם הוא הקים את הרייך ה־
גרמני הגדול על בסיס נאציונאל־
סוציאליסטי".

בפרק „קיבוץ אינו כפר" סוקר
המחבר את התפתחות הקיבוץ בארץ
והשינויים שחלו בו במשך 20 הש־
נים האחרונות ומסכם: „אם ישאלני
מישהו, מה הדבר המוצא חן בעיני
ביותר בארץ הזאת אשיב בכל עת,
ללא היסוס כי זהו הקיבוץ".

לא כל העצות שמניאצ'קו משיא
לנו מתקבלות על דעתנו. הוא מייעץ
לנו להיפרד מהכתיב העברי ולסגל
לשפתנו כתיב לטיני.

גם התגבלות הדתיות, בעיות ני־
שואי התערובת, סבל ילדיהם של
אמהות לא „הודיות לא נעלמים מ־
עיני הסופר. „יש לכם דימוקרטיה
נהדרת, תחוקה מודרנית יאה, יש
לכם חופש עתונות, חופש הדיבור,
חופש ההתאספות אבל לצד כל זה
יש לכם גם הרבנות הראשית"...

בשנה שעברה שללו כידוע השל־
טונות הצ'כוסלובקיים את אזרחותו
של הסופר שיצא לישראל. אז כתב
מכתבו הגלוי לשחקנית היוונית ה־
ידועה מלינה מרקורי בו הדגיש ש־
שני משטרים שונים; המשטר ה־
רודני באחונה שלל האזרחות מה־
שחקנית לחמת החופש והדימוק־
רטיה והמשטר המעוות בארצו שלל
ממנו האזרחות בגלל התייצבותו לי־
מין ישראל.

כתב מניאצ'קו במכתבו הגלוי בין
היתר: „אפשר לוותר אדם, אם
שר להשתיקו, לקנותו, להשמידו, א־
בל אי אפשר לשנות את העובדה ש־
הוא בת לאם יוונית ואב יווני, או
בן לאם צ'כוסלובקית ולאב צ'כוס־
לובקי".

ביוזמים חלו שינויים במולדתו
של הסופר. אזרחותו הוחזרה לו ו־
לא במעט הודות למאבקו, להעזתו
ולתחושת צדקתו.

מולד

סדרה חדשה

יצאה לאור חוברת כפולה (5—6) של „מולד" המחודש

וזה תכנה:

פרקים אחרונים של הדום וכסא — שמואל יוסף עגנון; היסודות הדינמיים בהתפתחותה של מדינת ישראל — ב„צ דינור; מהו להיות יהודי — אליעזר שביד; ה„היסטורי" וה„נסי" במלחמת ששת הימים — זאב ויסמן; הבנסיות הנוצריות ומלחמת ששת הימים — יוגה מלאכי; ימין שמאל וחוזר חלילה — יוסף דן; ירידה צורך עליה? — ש. הלקין; בין הבנה לניתוק — יוסף הדרה; עמדות יהודיות לעומת אינטרסים יהודיים — יצחק שרב; לפני הנסיעה — לאובן בן יוסף; „בודאפשט וחזרה — אהרן מגד; על „הרצוב" לשאול בלו — אמנון הדרי; על אגף הסרטן לסולדניצין — עזרא זוסמן; חלומו של שאוול ניקולאיביץ רוסנוב — א. סולדניצין; הסובלנות במשנתו של הרב קוק — צבי [illegible]

1968

שלום אש

יליד פולין 1880-1957
סופר ומחבר בשפת היידיש
בתה לק בספרות.
התייחסותו שלו מי היהודים
בעייה ושל תנועת "ההשכלה"
רומנטיות ולאו בקורנית.
מחבר יצוג: "תהלים יהודי".
"קידוש השם" ונוספים,
ספרים על הפטורה היהודית
בתה לק על "שבתי צבי"
וה"חסידים".
"שירת העמק" ספר על חיי
ההלוצים בארץ
רוי ופעל בפולין, ארצות הברית
ושוב חיין בישראל בעיר תל-א.
ספרו "האיש מנצרת" (1939)
על תקופת הנצרות הקדם שנה"ה.
בשנה האחרונה חיבר את השיח
האחד הנשלם בשפת היידיש ושנה
לאחר פטירתו ראה אור הספר
"בדרכי המלכה" הוא
שלוש שנות לאחר מותו ל פרק-
חשובה ומעלה הספרים ביידיש
בספרות ושמו: "שם רודים
לפסתוק אות פי האומן
בסתכלים, אנו קרואים:
תלובלים הסירו ידיכם..."
בתקופת "תלמות סיני" סיפר
לרונה לאורות הברית
והיה פה תורגם פולין שנו, מבכר
אנו לומות תחת דגל תכלת לבן".

ספרים

דרכו של שלום אש

5.4.1968 מאת י. כרמון

כל דרכו הספרותית של שלום אש, מצירות הולדתו — קוטנה — דרך הטרכים סמרבורג, ורשה, מוסקבה, (הטרילוגיה "מלפני המבול"), סיפוריו ומחזותיו על חיי היהודים בסמלה אירופה, בגרמניה ובארצות הברית, הטרילוגיה הנוצרית ("האיש מנצרת", "השליח", "מרים"), סיפורין ומחזותיו התנ"כיים ומהעבר הקרוב, ("משה", "אסנתן ותמר", שבתאי צבי", המכשפה מקסימילית, האנוסים, קידוש השם ועוד) — כולם הובילו לנקודת מוקד אחת. ליהדות בה חי המשורר בשנותיו האחרונות. — למסקנה זו מגיע הסופר והתיאולוג יצחק מזרקוב, מחבר המונוגרפיה החדשה על ש. אש"). בעשרה פרקים בספר, ובמיוחד בשני הפרקים "קידוש השם", "עימותות, גאולה" ו"ארץ ישראל", מבסס המחבר את הנחתו הגיע בסיפוריו "שיר העמק" תיאר את מיבשי הביצות, גיבורי "דור המבוקר", קודחי הבארות, שכרון את קליפת המהונים, בסיפוריו ורשימות לאחר שלושת ביקוריו הראשונים בארץ ישראל עוד מלפני מלחמת העולם הראשונה גילה, כפי שהתבטא הוא עצמו, "כשרון לארץ־ישראלי". אך לם גם ביצירותיו הרבות שנכתבו חיי היהודים בארצות־הברית, מבצבצת בכל מקום ואהבה לארץ, הנה עוזם בקליפורניה מזכירים לו פושבה ביהודה; בשבוע המתאים הצעיר צרלי בספרו "הדוד פוזס", "המקום הוא קדושה כמו ארץ ישראל". בסיפורו "גרוסמן ובנו", מספר אחד מגיבוריו על "דור היתומים החדש שקם באי" (בשנות מלחמת העולם השניה), הצונחים לארץ אויב כדי לחבל את שאירת הפלישה מפתונות החשמונדה לארץ ישראל.

גם הטרילוגיה הנוצרית שלו (רק "האיש מנצרת" תורגם לעברית), מסוגה באהבה רבה לנוף הישראלי, לזוהי העברי הקדום, לחנים, למורדי הגליל, למאבקים המדיניים בימי הבית השני, לאנשי העם המשוסים מהם יצא ישו, אותו ראה אש גם כמי צולב בניסו וארשה.

המחבר מניע למסקנה שקשריו הרוקים של שלום אש עם ארץ־ישראל מלווים את יצירתו מתחדד, מהתחלה ועד סיומה. דרך ארץ־ישראל של הטיה השניה, עד מדינת ישראל. בסיפורו "המזמר" כותב אש: "חבר היה לי בקיבוץ. יהד למדנו לשון קודש תחת דף הגמרא בבית המדרש. בערבים היינו משיחים בדרך לבית התבורות וחלומים על שדות ארץ־ישראל". את הנחל הזורם בעיירה הולדתו ראה כירדן, את הרים מסביב לקיבוצם, כהרי הגלעד. בסרקי הסיפור האחרים מנתח, מוקבב את נושאי קידוש השם, הסופרים המשיחיים ורעיון המאולה. העוברים כתום השני ביצירותיו הרבות של שלום אש במשך 60 שנה, בכל יצירותיו חיפש אש את ניצוצי

*) "שלום אש: דרך אין קץ יהודי עבר אינטלקטואלי" ("דרכי של שלום אש ללמוד ישראל") מאת יצחק מזרחי ויהודה ברנדס, הוצ' בית שלום אש, ניו־יורק.

1968

אברהם סוצקבר

לזכור ולא לשכוח

"קול" 7.6.1968 מאת י. כרמון

„וידעו כדי לשכוח / ושכחנו / שכמותכי השיכחה / אי אפ־ שר לשכוח".

(„ברחמי השיכחה").

אברהם סוצקבר, לוחם גיטו וילנה ומאפרסאנן־לשעבר, יזדע לקורא ה־ עברי משני ספרי שיריו הקודמים שתורגמו לעברית. ב־1963 הופיעה ב־עם עובד" האנתיה שלו „עיר הסתרים", בתרגומו המפורה של י. בולה. „עיר הסתרים" הוא מערכת צינורות הביוב של וילנה בתוכה גל־ חמה קבוצת יהודים קטנה מאבק גר־ אש נגד הרוצחים הנאציים. ב־עיר אחרים" באותיות הנ"ל כותב המשו־ רר: „הנה נפשי לנצח פה נשארת / תפל „חיסר" בעיני הור / תביב המוק קלי מצרץ הודד / אין עוד אמת שבוה בלתי אם זאת / אשר הפק בחרוד לקצב", הוא מסיים: „לא מהם תושר שיר, בעל כרחי / קינת הביב מתוך לבי רקמה".

בשנת 1964 הופיע בעברית קובץ נוסף משלו, „ברכב אש", בתרגום צוות של 17 מתרגמים. ליד שיר־י מורגן. מרי ומאבק'גבורה. מופיעים בקובץ זה שירי מולדת. ב־לחזות זה מופיע מבית דפוס ראפ" שר הוא את שיר לזכר המתרגרת והיהודים ירדים מאותיות של בית הדפוס ה־ יהודי הישן בוילנה כדורים כדי לי־ רות באויב. וב־מדבר סיני" שר הוא על שירדי הביסאות וביצולי מתנות והשמדה שהם בין הלוחמים המפגר־ חים במלחמת סיני ב־1956.

סוצקובר הוא בין היחידים והמיר־ לים במשוררי יידיש המסגר בשירתו את שני הקטבים בעבר הקרוב וכ־ הזה שלנו את המורבן והתחייה ה־ לאומית גם יחד.

הקובץ החדש, „אותיות מרובעות (כותבתים") מכיל 6 מחזרים: „בסר־ עה האש", „אותות", „זכר לניסר", „לפראשות תבלי", „שר הפתיקה בב־ עם", „אותיות מרובעות ומופתים". גם בקובץ זה, כמו ב־רכב אש", מר־ חיב המשורר יריעתו, שר על מלחים, על שער עזה, על הצורף מאלוניקי, עולם „בעל כרחו קינת הביב מתוך לבו רוקמת". אין מנוס למשורר מ־ תורות וסיפורי העבר. מזכרונות גיטו וילנה. ממאבק המאפרסיאנים ורעת עמו.

„איני יכול לשכוח את הטבח / גם איני זוכרו / כי קטוף בפלית נפש הנרטם על אבני רחוב ספראי עוד" („איני יכול לשכוח אותו"). ב־מדורות ליב בעומר" כותב הוא: „וילנה שלי כלוחה באש / עיר וקר עיר מאוכלת באש / ואתם, גול חר סיני מסתירים את האפר משם". כלומר, פלחמת התרשית של

*) „פריאנטיקע אותיות אין מיפי תים" („אותיות מרובעות ומופתים"), הוצאת „די נאלדקנץ קיים", תל־ אביב.

" בתי מחפשת סוצקבר
נתירים לקן יופר
מסוגותיו הכאוסים של אבא."

סוצקבר מחבולי משוררי
ה"דש. התחנך בווילנה
ובין חומות הגיטו כתב
את יצירתו: "כל נדרי"
במלחמת העולם ה־2 נלחם
לפרטיזנים של "הבאו הסובוק".
היה קומוניסט סובוק.
ב־1947 אחרי שהסיע
במשפטי ניורנברג הגיע
ארצה סול אחיו.

"וילנה שלי כלוחה באש...
ואתם, מול הר סיני
כרעתם לעיבמון ישראל
במלחמה
מלהריס את האפר
משם."

סוצקבר קבל את
"פרס ישראל".
בשנים 1949-1998 היה
בין עורכי הרבעון ומיסדיו
הגוף של "די גאלדענע קייט"
"שרשרת הזהב"
בתם למשניו סופרי ביידיש.

1969 שנת מבנה.

מ"ידיעות הדמוקרטי" (אולי ויכלו)

ל"יהודי התקווה" על עלי"ה בעיקר

בין: 1969-1973 כ: 163 אולם עולים.

יעקב הרצוג בכנס. כבר שלמדנו הפנייה לפלן

על יהודי צפון אפריקה.

החלום והתקוה

קוריוז כועבים: "מרחב"

בבית המועצות

יסודות מחברת המועצות בתחילו שנת "שלש מיתים" להפנות מכתבים חול מוסדות סובייטים ופינלאוו"ם בחתימת "בבות הגירה".

בחודש 1969 שיגרו 18 יהודי משפחות מיהדות צפון אפריקה מכתב לעולם בו ביקשו להקביל על משלחת בבית המועצות להניח לפף לעזוב לישראל: "אנו מאמינים תבלוטיבו הגדול לשמים. אנו יודעים קיבלתם הזכות היהודים שחרור אחרונו לכל מדינה שבעולם. בהתאם לכללי חול המכתב הסתיים ב"ישראל או מוות" מתוארים 531 נפנים מפורסמים.

ה' שעה שש ו-5 דקות בבוקר. בישיבת הכנס של הסובייט העליון זכרון ראש הממשלה, א. קוסיגין, פותח ישנדות. הרגעים בכך, יוכלו בריה"מ. באפגאנה השנידות הר פרנס בבוקשבה תינתן להם שות להתשייד באפגה רק לישראל ולא לכל מדינה כערבית אחרת. בהמסך נאמנו הדגים שהלקים מ יהודי בריה"מ סובדים ל"כולדת אחרת", דהיינו לישראל. יהיה זה לשיבת בריה"מ. סביר קוסיגין ש הציונים הנוזיים, לדעתו, לאידי אולוגיה הסובייטית יגיבו את הפ דלנה במשך הקוסה לצרה וקצובה. והסע הגיל הוא ציד בבדר חלום, או בדיחה עצובה של האחד באפ ריל. אולם האם הזייה מן זו היא נעדרת סיכויים להבשמה? האם זוהי רק אשליה מהוקה. משאל לב?

ובכן, היו דברים ציולם. לא כאובת בדקרי הכרין נוסילקה לפני שנים בהארכה את נוסחת לך לך ליהודי שלין. הבל רק ערבים מהיצאים. בצוהרנם הרב. בוחרים במשכן ארצי בסיבה אשה בנמל קופנהגן או בהתנות צבא נשוים בסביבה. או יושבים על הסחורות בחיבה במקום לעלות על אניית המובילות לישראל.

במובן. היה זה אידיאלי, אילו יציאת יהודי שלין ביסינו אלה ה הגיה הנכספת של הנהר בריה"מ בצתיר הקרוב תבדצ בתקופה ר תנאים של ליברליזציה בארצות הגים והכזרחי. אבנת הציונית הסר ציאליסטית ליבדו ושינוי לני, ש הנוגעת השיתרוד הלאומית היהודית שונה בדרכי הבשמתה מכל הנגעה שיחרור אחרת בעילם. עיקרה: ניבוש עם יחידי יהודים בארץ־ יבראל.

נמרץ. הציונית האכזרית. הנר רלי של דיר קרון־כברדון זר בלמד מקיבוץ נאנית והיוצר נאית אי אפ אמרת מהבשום לא שנם בת נאי ראשקלה השוררת. במדינת הר יציאה הגליה לישראל" היא בב הינה הנצאה הכוזב ביהנו יהבי

משפחות קלאסיים בבואה ה יהיובל ישראל בתקופה שבין שתי מלחמות צולב הכריזו בשפתם באנני ההמונים היהודים "לך לך לא היה ליהודים רבים לאן ללכת. כי בתקופה המנדט הבריטי שפרי הארץ היו כמעט נעולים.

אשפר כיום לקבוע בתוראות, כי לו יהיה קיימת מדינה יהודית בש נות מלחמת העולם השניה. מיליר נים מאחינו היו ניצולים ומסה אם השטראר יכול היה להבשים את המתרחש המשר.

כיום נשותנו התנאים שינוי יסודי ליהודים נרדשים יש לאן ללכת. מחבה ומצשה להם מקום מקלם בעות. לא דרך כלך אחת והד ישראל. מסלולים שונים. למסמים נמשולים. מוליכים לעתים גם הם לדרך באולים.

רוסניה ושלין ביסינו אלה הן שתי דוגמות לתוקלות המוזרה ה שודרת בכל מדינה קומוניסטית ב יחס ליהודים וישראל. הראשונה מדינה יידותית מקימת יחסים תקינים עם ישראל. אולם דרכי ה קלה משם לישראל אבלות ושומ מה בימים אלה. בשלין ההסתה ומנגי־יהודית והמנגי־ישראלית ה גינה לשיאה. בכל זאת מאשרות מבשלתה יציאה רק לאלה המבזר רים שהם צולים לישראל.

אנו מקוים שאישור העליה ה זמני מרחיבה לישראל יבושל. גם ומגבמה המולניות ביחס ליציאת יהודים עשויה להשפיע על שלי מונות בריה"מ שלא לבבב בעד יהודים הרוצים לעזוב את הגו עדה הסובייטי ולעלות לישראל.

יהודים בדרך

מושלי יסוד: משלחן הסובייטי המנים "סוסיבי זון" (יסודם בלוי: "זין בלא משפט לשלום סוסיוויק") נוסף בין "מורבי ה"ל"ם".

ב אמרי 1970 בים ניסין של תכוסת מטוס קטן ב"מועדים", ניסיון שסוכל בשבתו ובשעתו.

1969

מאנטי ציונות לאנטישמיות

ההסתה נגד העם היהודי הפכה לקו מנחה במדיניות ברית־המועצות

מאת יעקב כרמון

10.8.69

"למרחב"

1969

ה אם המערכה נגד ישראל ר נגד היהדות בכללה המתנהלת לאחרונה בכל צינורות התקשורת בברית המועצות, בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה ובספרות הפוליטית היא רק המשך הוויכוח האידיאולוגי נגד הציונות שהחל בו לפני למעלה משישים שנה או שהסתה זו גולשת ומדרדרת לאנטישמיות פשוטה כמשמעה?

במלים אחרות, האם השלטון הסובייטי המרכזי מאמין, בניחוד לאחר מלחמת ששת הימים, את הטענה האנטישמית כקו מנחה במדיניותו? מוסתים לבעיות יהודי ברית המועצות והמזרח התיכון בכללם. הקורא אים את העתונות הסובייטית כולה ולא רק המרכזית המושפעת במיוחד קבוה. המאזינים לשידורי הרדיו הסובייטי בשפות שונות, הגיעו למסקנה שאכן אין להתעלם יותר בתעמולה הסובייטית בין אנטיציונות ל־אנטישמיות.

הגישה ליחסי ציונות, ליהדות ולעתיד היהודי בברית המועצות מוסתות מיהדות של העתון המרכזי כזו כותב באחד ממאמריו:

"הציונים שואפים ליליוני יהודים בשטחי התוקפנים הישראליים עלי כך שהם שודדים אנשי עבודה בכל אחר ואחר בעולם. מיליוני היהודים נלקחים מבתיהם של עמים בארצות הברית, אנגליה, צרפת, איטליה, בעזר שהציונים באנגליה אומנים עמודות טיליונים ליחידי שמלחמו עבור הטוקסנים הישראליים, הקלת מאזן, עזרק חיוני למלחמה הבריטית הסומה". ואם הסתה זו נגד "השודדים הציונים" אינה גובלת באנטישמיות הרחוק הציוני "בלורוס", ביטאון המפלגה הקומוניסטית ברוסיה המערבית, כתב לא מזמן:

"ציונות וניאו־נאציזם הם אחים תאומים. האחווה בין הציונות ל־ניאו־נאציזם החלה עוד בזמן שהכמטנים עלו. ציונות ומאוחרים ציונות האמריקאית הם נהיניי עורק מאותו מין. שניהם מזלפים בנשקות שוביניזם, אימה לאנשות ואנטי קומוניזם"...

לפי "בלורוס" גם רוקפלר הוא מנהיג ציוני. ואין זה מזכיר את שנות השלושים כשהתעמולה הנאצית הפכה את צ'רצ'יל ורוזבלט ל־ציונים?

העתון "אגוניוק", המופיע ביותר משני מיליון עמסים, כותב על "ה־ברית הבצורות בין המאשימים הציוניסטים ומשמיץ כמו שאר העיתונים הסובייטיים את "היהדות העולמית ואת הציונות" יותר מאשר את האימפריאליסטים בארצות הברית. יותר מאשר את הקולוניליסטים היהודים. יותר מאשר את האפרטהייד הדרומי־אפריקאי.

לא צריך להיות פסיכולוג כדי להסיק, שמאמרים כאלה המושתים בעתונות והמשודרים באמצעי תקשורת המונים שלוליים לעורר רגשות אנטישמיים נפוצים ואינסטינקטים שפלים הרדומים בנפש ההמון.

הקמעים שהובאו לעיל הם מתוך מעט מתוך ערמה של "ספרות" אנטיהודית ואנטי ישראלית המזהם את אחרוק שתרגמה לאנגלית בתוכנת האחרונה (מחודש יולי) של "יהודים במזרח אירופה", המופיעה בלונדון.

יורי איבאנוב "מתקן" את היהישמוניה

ספרו של יורי איבאנוב בשם "חזי־רות ציונות ו", קיבל לאחרונה ב־ברית המועצות גושפנקה מהמוסדות המרכזיים וזכה להילה של "קורט קצר" בעיניני ישראל, ציונות ו־יהדות.

המחבר מגדיר את "משטרו הכתב" הרוסי שלו כ־בסות על האידיאולוגיה האירגון והפרקטיקה של הציונות". הספר הוסיף הטנה בפוסקה ב־ברית המועצה של ספרות פולימית" ב־75 אלף עמסים, במחיר של 27 קופיקות.

י. איבאנוב אינו מסתפק בהזוה. הוא צולל לעבדי ההיסטוריה היהודית ו"קובע", שהיהודים לא גורשו כלל מארץ ישראל הקדומה. מכיוון מרצונם של ארץ הקודש וייסדו ישובים גדולים מחוץ לגבולות ה־ארץ המובטחת.

ועוד כותב המחבר: "היהישמוניזם והציונות בתיאור מלחמותיהם נגד הרוסאים כדי לזרוע בין היהודים זרע של רגשות אימה נגד האנטישיות". והנה מוסיף. "בסוד הציונים כחרד ה־יהודים מרצונם הסוד להיות ב־נימאות מכיוון שזה התאים לאינ־פרסים הפלסטים והפוליטיים של שכנתם השלטת".

מכל זה נסיק המחבר שהסענה כי עם מסויים פבל יותר מעמים אחרים בתולדות האנושיות הוא "ער־וות האמת, למען לבסס מגמות ר־תורות לאומניות, לאמץ את תורת הנצענות, כדי לדגול בהסדרה ר־לזרוע שנאה נגד כולם".

ובבן, יצא המרצע מן השק. איבא־נוב עוסק "בחקירת" העבר היהודי, כדי להעליל על ישראל. הציונות והיהדות בהווה. לפי הנדרנה, תפקיד מדינת ישראל הוא "לטפל עתודות לבן הבריה הבכיר, למעצמה האימ־פריאליסטית החזקה ביותר בימים אלה".

המתואנים היהודיים, לפי איבא־נוב, רואים בהקמת המדינה היהודית לא מטרה בפני עצמה כי אם מכשיר של השתלטות על התמונים היהודיים. מקור להתעשרות, לגריפת רווחים וביצוע האימפריאליזם. "במשך כל הזמן היתה הציונות הבין־לאומית בן בריה של האנטישמיות", משקר איבאנוב.

מתעוררת השאלה. האם לא יודע איבאנוב שבריה המועצות היתה ב־שנים 48—1947 בין תומכות המדינה היהודית? הסעולם לא קרא "המוס־הה" את נאומיהם של גרומיקו, צ'א־ראפקין ונציגים סובייטיים אחרים בעצרת האומות המאוחדות בשנים 49—1947?

התגדרות ש"ציונות ונאציזם הם תאומים" תורות ומדינות בספרים "המדעיים" של איבאנוב וקיבלו ב־בכל הביטאונים הסובייטיים. ישראל, שבמשך עשרים שנה נלחמת לקיומה וקלטה מאות אלפי שרידי שואה והיא כיום המדינה המוסמכת ביותר ב־ברית המועצות.

גילגולי קיבלקו

ספרו של איבאנוב "חזירות ציר־נות ו" הנמיד במקצת בצל את "ציריתר" החולניאנית השניה של "המדען" האוקראיני פ.ק. קיבלקו בשם "הדות וציונות". שולטיש לפני שנה בקיוב. ב־60 אלף עמסים. ב־מחיר של 14 קופיקות (זול יותר מספרו של איבאנוב).

כדאי לציין, שבשנת 1963 תיאור ה"ישראמוריציה גזמה" את קיבלקו בלשון זו:

"סטרוסון ומשתת־שעולה עם ה־נאצים, שנמנו הביצוע עמד כ־תיאמרדן בוויניצה, שיחה את ה־כובשים והזכה לאחר השחרור מ־שודות המפלגה הקומוניסטית". לאחר מלחמת ששת הימים עלה לגדולה. ב־20 בינואר 1968 העניק לו הסובייט העליון תואר מדעי גבוה לאחר שפורסם מאמרו הידוע לשימצה בשם: "הציונות מכשיר האימפריאליזם".

קיבלקו יוצא מהכלים, כדי להוכיח, שהדת היהודית אנטי מוסרית יותר מכל הדתות בעולם. האלהים היהודי מתרים, מקלל, הורג ומשמיד. ומי סיף קיבלקו:

"באמצי יהושע בן נון ... ה־עשרים משקמדים את הערבים, מנ־שלים אותם באכזריותם ומחללים את כל הערכים המוסריים".

הממדות הגלובליות של ההסתה

סובייטולוגים וקרמלינולוגים יהו־דיים במערב מבורים, שאין זה מק־רה שהתעמולה הסובייטית כורכת יחד את הנושנים "אימפריאליזם, ציונות, ניאו־קולוניאליזם, ניאו־נאצ־יזם". מאשימים ויהדות בין־לאומית". מיסמאות אלה, שנהפכו לאחרונה ל־נכסי ברזל של התפברה הסובייטית משרתות כמה יעדים בבת אחת.

בסיתון נשענת התזירה הסובייטית לארצות הערביות. לעמי אפריקה מסבירים, שישראל היא מכשיר וצי־נור של החיאת הניאוקולוניאליזם. היהדות הבין־לאומית, הציונות ויש־ראל משמשים בידי התעם,נים ה־סובייטים כשעיר לעזאזל בעד מה שמתרחש בצ'כיה. בעד זיכוי האזר־סליגנציה הסובייטית, הפגנות הסטו־דנטים וכו'.

היהדות הבין־לאומית מושמצת כ־סוכנות האימפריאליזם. מכשידיה הן ישראל והציונות ובאמצעותן תחדרת הנקוב חורים ושוגעת באינטרסים ה־סובייטים החיוניים. בקיצור במרץ: "הכה ביהדות הבין־לאומית תכה את אמא ברית המועצות ואיצות הגוש המזרחי".

קשה לנו לכן להתנחם. שקו זה הנקוט בידי מוסקבה הוא אנטי־ציונות מסורתית בלבד.

הפתרון המושלם יכול להיות רק אחד: "שלח את עמי". אתם בקרם־לין תשתחררו מסיוסים מלאכותיים ואנו נקלוט מאות אלפים אחים. ה־מכתים לנו ואנו להם.

1969 יקבה בנושאי כור מחצבתו:

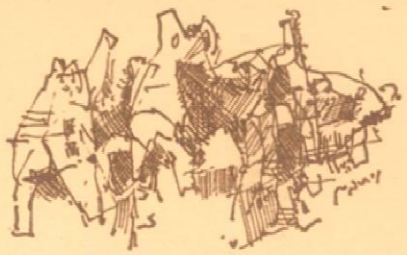
ניתוח ציוני־סוציאליסטי על יהודי פולין

4.4.69

מאת י. כרמון

מבין 600 מוכרי כעכים (״ביגע־לעך״) בוורשה הבירה 570 מהם היו יהודים. מספרים אלה מסמלים את מצבם הכלכלי והסוציאלי של שלושה מיליון יהודים בפולין ב־תקופה שבין שתי מלחמות עולם. (היהודים היוו 10 אחוזים מכלל ה־אוכלוסייה).

ד״ר רפאל מאהלר, פרופסור ל־היסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת תל־אביב ומחבר של ספרי היסטוריה רבים על יהודי פולין מדגיש את העובדה הנ״ל בספרו ה־חדש ״יהודי פולין בין שתי מלחמות עולם״. כדי להדגים את המבנה המיוחד והרעוע של הכלכלה היתר־דית בפולין, מעמד הפרעלים ה־יהודי הצמוח ברובו המכריע ב־משפלת הזעירים ובתעשיית התצ־רוכת. חוסר התעבודה שפה בקרבו. חייהם וסנדלרים היו לשם נרדף של בעלי מלאכה יהודיים. בתעשייה הכבדה הבסיסית, במכרות, בשקידות הממשלתית כמעט ולא היו יהודים

כי מדיניות ההפליה הלאומית ש־היתה נקוטה בידי הממשלות חמסה בפועל את הגישה לענפים העיק־ריים בכלכלה.

רק 2 מתוך 5 נערים יהודיים עוב־דים ישנו לבדם בבית ואילו 58 אחוז מן הנערים ו־65 אחוז מהנע־רות היו ישנים שניים ויותר ב־מיטה אחת.

ממשאל שנערך בשנת 1937 מת־ברר שלמעלה מ־26 אחוז יהודים היו בין מקבלי ״קמחא דפסחא״ (שי לפסח), עזרה לדלות מצמיקה ו־הולכת שאילצה את היהודים להתע־סוקיאליים בקרב כלל האוכלוסייה. הר־בחמש השנים האחרונות עד לפרוץ המלחמה הלך וגבר העזם של מדיניות ותעמולה אנטישמית גלויה מלווה במעשי אלימות ו־ר־עידות דמים.

היה זה לא אחר מאשר ראש ה־ממשלה הפולנית פ. סלאחוי — פקי־לאויקובסקי שהצהיר בשנת 1936, ״להכות את היהודים — לא. אולם מלחמה כלכלית בהם וחרם. אדר־בא ואודבא״. התנועות הנאציסטי־רצועה. התמה המהפיכה של שנ־את אנטית נגד יהודים גרמה להת־פרצויות של רצח המים בכל חבלי המדינה. באותה שנה (1936) פרצו פרעות בעיירות. פשיטיק, מינסק־מאזוביצק ואחרות.

הגורר היהודי עמד בפרץ ועשה כמיטב יכולתו כדי ״הגן על החיים והרכוש היהודי.

בשנים האן הנוכחית הקרקע כי פולין ?בשנים ההציות ו?מחנות ההשמדה בה? נרצחו ע״י הנאצים ועוזריהם מיליונים יהודים.

האינטליגנציה היהודית בין המצרים

בשנת האקדמאית 1921/22 היה אחוז היהודים בפוסדות להשכלה גבוהה בפולין למעלה מ־24 אחוז זים, ובשנת 1937—38, עד? שרץ המלחמה ירד אחוז הלומדים ה־יהודיים ל־8.2%, כלומר, יריזה בשני שלישים. כאלה היו התוצאות של הנומרוס קלאוזוס (נומרוס כמ־עט גוללום שנקבע? כלשי הדור ה־יהודי הצעיר הלומד.

45 אחוז? מכלל הסטודנטים ה־יהודי? היו מרוכזים בשנת 1938 בפקולטה? למשפטים (רק ?הדים בר־דרים נתקבלו לפקולטות למשפטים. לרפואה ולהנדסה. באותן השנים אור־גנה בפולין התעמולה אנטי במיוחד נגד היהודים בעלי המקצועות ה־חפשיי? תה? הסיסמא: ״שיחרור התרבות הפולנית מהשפעת זרות״. רק 19 יהודים הרשקן בהטראה באוניברסיטת? רובם לא בדרגת פרי־צה כי אם ערוך (אסיסטנט). מוס־דות הרפואה המפלחי? וקופת־חולים היו כמעט סגורים בפני רופ־אים יהודי? מלבד העיר לודז׳. שם היו הפוציאליסטים רוב בעיריית.

מן המספר הכולל של 6000 מנצר־סים יהודיים במדינה 60 אחוזים מ־הם היו בשנת 1937 פחותרי עבר־דה ולא יכלו לעבוד במקצועם.

לפי מפקד משנת 1936 רק 5.7 אחוז מכל הסוחרים היו יהודים. שיא ההשפלה היה כיצון ״ספסלי גיטרי מיוחדים לתלמידי? היהודיים באוניברסיטאות פולין בשנת 1936. התקלסות זו והשפלת הכבוד האנושי נתקלו בהתנגדות גם של חלק מ־חסרצים הפולניים שזוהתו עם הל־מידי? היהודיים.

עבודת ?לים השקיע פרופ׳ מאהלר באיסוף תעידכון החומר, הסטטיסי־טיקה, המבלאות הרבו? וקטעי ה־עתונות.

אין זה ספר מדעי ב?. המסמרים בזכים ?מקונגים על הדרישות. ה־עוולות והעיוותים שנגרמו ליהודי פולין בתקופה הנסקרת. בכל שורה מהספר מורגש הכאב על הקיבוץ היהודי הגדול שהי? ואינו עוד.

ר״ת שב

שירי יעל גרינפלד. רשמי מסע ושליחות של ברטוב. ספר־תיעוד על המחתרת בהולנד. תולדות חיפה בימי התורכים * נ. קלדרון. י. אורין בן־הרצל. י. כרמון. ש־ש.

לוצים בהולנד

כבושה

י. כרמון | ״משא״ 19.12.69

התחרת החלוצית בהולנד הכי־ליקמה ועיצבה עדינה כר־קרבה והביאה לרשום רגע ב. מהוצאת ״בית לוחמי הגי־ע״ם יצחק קצנלסון והקיבוץ הי־חד״, 1969.

הרשימה בסיכומנו של יקבה. ולפ ״אחותנת תלונית בשראיה הנוכרית״ ״משא״ 10.10.69 ועוד רשימות נוספות...

1969

מצבה ספרותית על קברה של יהדות פולין

21.2.1969

מאת י. כרמון

"דבר"

שריד האחרונים של הענף ה־ יהודי המפואר בפולין מתוללים ב־ ימים אלה ויסוד רחבי. אחדים מר־ צלם מסוערת ומסוערת האחרו־ נים מחרשים בימים אלה את ה־ „בלאט דינקוחצ" שלהם במסדרות האולפן בישראל. הירחון הספרדי האידי בפולין נסגר. העתו! שהופיע 4 פעמים בשבוע נהפך למפי בסיס־ תו לשבועון.

המסופר יחיאל דוסר, תושב ישראל משנת 1951. הציב ביצירותיו מצבה מתמדת ליהדות שלו. יהדות פולין. הוא מפשיך מסחרתם של שנקי סס־ רוזתנו י.ל. פרץ, שלום אש ואחרים. המסורת והעבריה נתעשרה חטנה בתרגום שני ספריו של יחיאל הטור לעברית: „תוצר בפוקרנה" *) ו־ הצוהילה „ר' חנוחם".

„תוצר בפוקרנה" מקיפה תקר־ מה של כמה עשרות שנות חיים יהודיים בהארשי החל משנות ה־ שמחים במאה שעברה. כמעט הכל מה שהיה ביהדות פולין יש ב־ „תבר בפוקרנה": יהודים אמידים חלים, סוחרים ובעלי מלאכה, ה־ סרדים ומתגברים, רוכלים ופועדת משק בית, אנשים להתעשר ושושני רגל, בעלי בת' מרזח יהודיים עם התבלינים היהודיים המסורתיים גם בעלי בתי מרזח של גויים שם שולטת בביטה ביטה' היידיש הפרה. יהודים פושטים ומתבוללים ב־ חברה הפולנית והרבוזה ושוטרים יהודיים מהפרובינציה הליטאית ר־

*) „תוצר בפוקרנה" מאת יחיאל הופר, תרגם מיידיש והקדים מבוא דב סדן. בהוצאת מוסד ביאליק, ירושלים.

(עמוד 152).

סיפורי של הילי'אנס הוא אחד־ היני לעידן המכנולוגיה המשפחידה את שרידי העבר הרחוקים.

....חלפה שנה ושמא חלפו שני־ חיים והילידנס נגרר ברחובות וארשה ונוספים בודדים בו. הקורן עצמו כמחצי בשעליו נשחקו, נת־ עגמו והתרשיטו עד בוא היום לא קרב אל הילי'דאנס אלא נוסע יחיד. הגרי הנאוש רקע מדחקנו ה־ גבוה לאמצעיתו של רחוב. חלף על פני הנוסע הבודד וצרורותיו, הצליף בסוסיו גבורתו טלטנים את סוסיו, הסליג מקרן סקרקרת ומר־ ראנוב ושוב לא נגלה בה שולמית." (עמוד 221).

סופר החמרן החסידי

יחיאל הופר כתב את „הצרוחנים" בשנים שלאחר השואה וכמחבן ש־ המבר היהודי הקרוב אחל הוא מתאר שוב בחיבר אהבה וחבלה. כל הפם קדושים למרות הבדלי הטעמדות, והחשקות, הפער, הקר־ סוב המצאלי. בבחיון (גם ביתר יצירותיו) הם קודם כל „החבריים". בן בית המומחה הוא לאורחם וחב־ עם של המוני החסידים שהתגדדו ב„שטיבלאך" (בתי הכנסת הסיחוד־ ים של החסידים). ה„שטיבל" ה־ חסידי הוא יותר מבית כנסת. יהו מוסד טרציאלי המקיף את כל כולם של חיי החסיד. ישנה חסידות ש־ עיקרה צניעות (חסידי הורקא) ־ ישנה חסידות שמאפיינת אותה ה־ יהודה (קוצק). חסידי גור האלב־ סנדר גבלים ביניהם לשד צורה והמגפיים שנעלו ולבוזה. המגפיים יש השלמת לחשקות עולמם.

יחיאל הופר שטיפורי מרתקים את הקורא הוא מרישאני בכתביו אשולו יחר על המיוחד. לשבחו. ר"ם־ זה הביקורת היהודית שהוא כובש את הקורא מבלי להשתמש כלל בסמנים של מין. אחרניות הברד שאלית? בניגוד לאחד מגדולי הי־ מספרים בימינו י. בשביש־זינגר.

„תוצר בפוקרנה" גלוייה ויודעה לו כמל קץ היל עד שמסקר אחד התמצא עליו: „במרחפים והא ספ־ תות ובעליות גג והא מסיים".

כל כך אהוב המחבר את שלל פיגוריו והמצולה כה רבה מתאר והא אותם עד שאין ביניהם כמעט פיגורים שליליים. הענדה שעליה למרידים והארה על ידך באור נגר הנרם.

יחיאל הופר קנה לו שם גם כמסאי בספרי שיחים תגיבם לעב־ ריית „עם עצמי ועם זולתי".

יחיאל הופר הוא רופא במקצועו ומכאן הקשר לספרי שיריו ביידיש בתים: „שירים מבית החולים" ד־ „שירי לילה".

יחיאל הופר זרק אימרה המופר הזת בחלל עולמנו: שנים. למני דורות ואיה שבריה לשון קדש ויידיש שפת דיבורו של ומעמן חרב. לאחרונה נתוללפר היוצרות. עברית היא שפת התחזר. שפת ה־ מדינה. שפת חנם ויידיש. לאחר ששפה מיליון דוברים נגדעו באב־ זריות והלכת ונהסכת עבור ולק גדול מהם ללשון ומעבר. לשון קדושים.

תרגומו של דב סדן הוא מלאכת מחשבת וחדגמה של נאמנות ל־ מקור.

End of Polish Jewry

THE JERUSALEM POST MAGAZINE — BOOK P.

YEHUDEI POLIN BEIN SHTEI MILHAMOT HAOLAM
(The Jews in Poland Between the Two World Wars), by Prof. Dr. Raphael Mahler. Dvir, Tel Aviv.

YEHUDIM VEYAHDUT BEMIZRAH EUROPA
(Eastern European Jewry), by Prof. Israel Halpern. Magnes Press, Jerusalem.

Reviewed by N. Shraga .

FRIDAY, APRIL 18, 1969

Khazars become Jews

AT the end of the Second Temple period Jews had already reached Eastern Europe, and the first communities were concentrated on the shores of the Black Sea. They were the first to bring to this area of the world the monotheistic ideology. During the eighth and ninth centuries some of the Khazar inhabitants became Jews.

The Jewish community in Poland began to grow during the 14th century with the influx of "Ashkenazi" Jews, mainly from Germany. They brought with them to Poland, Lithuania and to West Russia, their culture, their method of organization and the Yiddish language.

Prof. Halpern, one of the senior lecturers in Jewish History at the Hebrew University, devotes a good part of his study of the Jews of Eastern Europe to the development of Jewish autonomy, with special stress on the seventeenth and eighteenth centuries. He examines the attitudes of the Jewish communities to the Holy Land, the beginnings of the immigration of Hasaidim to Palestine in 1700, the growth of the Kabbalah movement, Hassidism in Poland, etc.

The volume contains a wealth of documents from ancient Jewish registers, material on the Karaite community and articles on rabbis and scholars whose influence on the development of the Jewish people is still to be seen today.

על סבכו
של כרוך
ישראל הלפרין
"יהודים
ויהדות
באירופה"
במגרה

1969

10.1.1969

"1919", בשנת 1969

מאת י. כרמון

אודה ולא אבוש. הרומן „1919" מאת אברהם פרימן,*) אחד מאחרוני הסופרים העבריים בברית־המועצות, (1890—1953) הלהיב אותי בשני היבטים עיקריים: ראשית, בשל החיכוכים והדיאלוגים המתוארים בעמודיו הרבים עד ימינו אלה. „1919" הוא רומן היסטורי במלוא מובן המלה כי הוא מתאר תקופה משבר ומעבר בחיי האומה, שנות מרשם דרכים. הן אלה הימים הראשונות לאחר מהפכת אוקטובר ולאחר הצהרת בל־פור. תקוות ואשליות רבות הוכקות ורדופות עולם נתבוני. מאידך חלום המדינה היהודית החל לקרום עור וגידים. הנוער היהודי היה אז מפר־לג לשני מחנות עיקריים ועמד לפני דילמה: „כאן ציונה גם ודגלי" או: „אין יהודים וגויים יש רק רבולוציה וקונטרבולוציה".

פרנצובקה, העיירה האוקראינית הדמיונית של א. פרימן, אותה הוא מתאר, מסמלת את המתיי היהודי הר־מאבקים ברחוב היהודי לפני 50 שנה. ואין זו כלל גוסטאלגיה אם נקבע שכמעט אותן הבעיות שניב־בו בפרנצובקה לפני דור ניצבו בימי פרד גישו ואריאל ומנטרות ומכאיבות בימינו אלה גם בכרכי וערי „הגולה השבעה".

סופר גדול הוא א. פרימן שב־היותו מבוחץ בשנות השישים הר־שלושים בברית־המועצות כהשפעה התרבות העברית, כהמולדת הגב־נית בארץ ישראל. ידע בכל זאת להת ביטוי חד לפיקרי הבעיות ול־רחשי בני דורו.

שלושה צעירים — שלושה זרמים רעיוניים

מתוך עשרות הסיפורים שבספר שלושה הם ביבודין העיקריים הם־בשאים את בני דורו הצעירים.

א. חילקה (חלק־ואב), נציג הזרם השמאלני, הקומוניסט, הקומסומולי־סי היהודי, על רקע הפרעות שהתר־חוללו אז נגד היהודים באוקראינה ע"י „הלבנים" שנלחמו ב„אדומים" נקלסו דעותיו של חילקה בחלק של הנוער.

אומר הוא בויכוחים המפורים: „...כל אותם האצילים, הכבלים, השודדים, הכמרים והסוחרים מסר־מכים את ההמונים זה בזה על מנת להסביע את המופכה בדם". סיס־מתו סופנית: „מלחמת לאי־שוויון ושלום לאחלים". לדידו „אין צורך בבית מדרש חדש, בניסו יהודי ב־תוך תרבולוציה". המהפכה, לדעתו, תשתור את הכל, גם את הבעיה היהודית.

ב. שמואל הוא נציג הנוער הר־ציוני, החלוצי. מדבריו: „די לנו שנתעינו בשוא במשך אלפי שנה. ביקשנו דרך אל מלכות‌א דרקינ. דרך הרוח אל המשיח... והם (הי־גויים) בין כך ריסקו את בשרינו, עשו אותנו שפיר לעזאזל על כל צעד ושעל. התעללו בנו..."

אולם שמואל אינו „ציוני" במובן המקובל בגולה. הוא נגד הציונים המסתפקים במלל וקוראים לאחר המרעות ל„... המיזמים. אומר הוא בלעג: „הציונים גיבורי התזחיה קוראים את הולעת יעקב לצום צום ולשאת נהי ומספד". ואולם שמואל קורא: „לעזו רוח, להברה עצמית

לאומית להחייאת רוח המכבי הע־תיק". כתשובה לעלילות „שהיהודים הם בולשביקים או היהודים הם ספ־מרים" צריך לעורר את הנוער לה־גנה יהודית עצמית ולעוררו „לע־מוד על משמר הכבוד הלאומי עד שיעת חדם האחרונה". לא יותר עשרת הדיבי מלכות, כי אם בר־כובא הוא הסמל „כדד עם קסן ודל מתקומם נגד לגיוני רומא".

ג. חיבתו של הסופר אוסתת ב־מיוחד את הציבור השלישי, את פולמון (שלמה) מארגן התגנבה ה־יהודית הצמית. פולמון בוחל ב־רשרירקה. אינו מגדיר את עצמו כשייך למסלבה או לזרם. את הוויי כוחים, ההולצות. השיירים המפורים לקשקש מבונת תשידה. „יירים ה־מביעים כליון נפש, עוני וצער" משאיר הוא לצעירות ה„בומד" ול־אחרים. סולומון דואג לרכישה „ב־לים" כלומר: אקדחים, ויובים. מצ־צות, כדורים לצרכי הגנה יהודית. הוא — החייל היהודי המשוחרר מצבא הצאר — מאמן את הנוער היהודי בנשק, הוא ובחוריו מגחר־תים פכות רצה לסוערים. הוא שר־תל בגוהים אחריו מושגים הרשים כבון: משמעת ואידבון. סולומון גר־רם להתעוררות גשלאה לחברות אמת בין שורות הנוער היהודי על כל זרמיו. גם הולקה גם שמואל משתתפים עמו שפולה.

„כל מחשבותיו (של סולומון) הצטמצמו במחשבה אחת. כל קו־לות ליבו התלכדו לקול אחד: לה־ציל את פרנצובקה". ופרנצובקה כאמור מסמלת את הערים העיירות היהודיות בגולה בתן התחוללו ה־פרעות.

בהתחלה היתה פרנצובקה רוח שני מושגים השכים וסולומון חדם לכך. „פרוס חדשה לבשה את פרנצובקה". נתעלו חברי ההגנה ב־עיני הבריות. אחיותיהם התאמרו בהם. אוהיהם הקשנים הסליבו בסר־פורי מעשיות אודות גבולתם". כ־שוחת הבר „והגנה" בספר: „כבר גדלנו ונעשינו כוח עומד ברשות עצמו, ובריל בברזל יורע..."

הסגנון

משפטים מספר על סגנונו העברי התוסס והגלהב של א. פרימן.

כך הוא מתאר את הגדרי של פרנצובקה: „פרוסת — פחד קתיק, חשוך ומסובך שנסמר כאן בירושה כמחלת רוח רעה מאבות לבנים מ־דור לדור."

„ספרות — אלהות חדשה, זרה והשכבנית אי משם, ממצוקות ה־פלחמה מעי תורבנה נתגלגלה לכ־אן. צא בן אדם וקספר! במה? אל תשאל בקמה, בסוכר, במנשקסורה, במלה. בתמרוקים ובלבד שתסמסר במלה. בתמרוקים ובלבד שתסמסר ובלבד שלא תעיה חשבונות רבים". את התבוסת הראשונה שנחלו ה־פורעים מידי בחורי ההגנה היהודית מתאר פרימן: „ירדו מאמאחות (כי־גוי לפורעים) סבדולתן, השפלו, נישאו ברעדה לאי אלו סמואות ומכואות, שקטו סוסים קרסילאיים, הבריקו באוכפיהם תחלקלקים"...

גורלו של הסופר

לספר „1919" מצורפת הוברת מ־יחדת בעריכתו של יחדה פלוצקי ובה ביוגרפיה של המחבר. בשנות השלושים גאסר א. פרימן ונשלח לעיירה נידחת מעבר להרי אוראל. בשנת 1946 שוחרר הנוחר לו לחי־זור לאוקראינה. אולם הוא כבר נשאר שבור ורצוץ עד יום מותו. במשך כל השנים עמד בקשרים עם מכריו מבין הסופרים העבריים ש־הצליחו לעלות לארץ ישראל. מכאן השתדלו לעזור לו, לשלוח לו תכי־לות מזון ושכר סופרים. מזמן לזמן היו מתפרסמים סרקים מסיפוריו ב־עתונות הספרותית בארץ ישראל בחתימתו א. פ. שני חלקים ראשו־נים של הספר „1919" התפרסו בש־נות השלושים ובשנת 1935 זכה המחבר (כמבן שלא בובוחותו) ב־„פרס ביאליק" ממעם עיריית תל־אביב.

הספר בשלמותו בשלושה חלקיו הופיע רק עתה, חמש עשרה שנה לאחר מותו. החלק השלישי, הטוב ביותר שבספר, מופיע זו הפעם ה־ראשונה. יהודה פלוצקי מציין ש־פרימן השלים גם חלק רביעי ואחד רון של הספר אולם אלינו סרס הגיע. נקוה שיבוא היום בו יתגלה גם כתב היד של החלק האחרון של הספר.

*) „1919", רומן מאת א ב ר ה ם פ ר י מ ן. הוצאת „עם עובד" 1968. 496 עמודים.

"אודה ולא אבוש... כותב יעקב, ברומן "1919"
הלהיב אותי בשל הויכוחים והדיאלוגים הסוערים בעמודיו
הרבים עד ימינו אלה..."

1969 הבחירות לכנסת השביעית
28.10.1969

הבחירות נערכו לאחר "מלחמת ששת הימים" בתקופה
של "מלחמת ההתשה".

"המערך": "המערך לאחדות פועלי ארץ ישראל", הברית בין מפא"י ו"אחדות העבודה - פועלי ציון", ברית שנוצרה לקראת הבחירות לכנסת השישית.
במפלגת הברית התאחדו עם רשימת מפ"ם ורפ"י. לקראת הבחירות נפרדה ארגון מוצק של 63 אנשים. נציגות המערך בשיפוץ. בפברואר 1969 נבחר אשכול לראש הממשלה לכשעות המשלה צדד אשר בין אדריכל הניצחון ב-1967. בחלופת השלטונית הייתה גולדה-"גוש רוברט לוברלינסקס" היקום ב-1965, ביטוחי ענתם בין. בבחירות נפתח מצליח אחוזה בבוחר.
אחרי הבחירות התברר כי "המערך" אובד אות הרוב הפרלמנטרי שהו ניתק לבחירות ובכך ה-56 אנשים בלבד, אובל הייתה נו התוצאה הציבורית מיוחד לה בכך המערך אול כל מפלגה גדולה, אי פעם.

יעקב רוצה מרמוש אות הניצוח על שלבים.

קלפיות

בקבוצות נוצרות ה בחירות לטיוב שובני המציע

כלתניות

"לא רחב"

מי יקבע את מועמדי המפלגה

כ צד ומי יקבע את המועמדים מטעם מפלגת העבודה לבחירות הכנסת, לרשויות המקומיות ולמוסדות הסתדרות?

קראנו בעתונים, שראשי סיעת רפ"י משעבר עומדים על הזכות הבלעדית של שלוש החטיבות הקודמות: אחדות־העבודה, מפא"י ורפ"י, לקבוע את המועמדים מטעם חטיבתי.

הבעה זו, אם תתקבל, תקשה ביותר בשנים הבאות על תהליך מיזוג הסיעות לשעבר למפלגה אחת.

המציין הוא, שרפ"י לשעבר, שהיא הקטנה ועידה נבחרת תוכף לאחר האיחוד, דוקא רבים מצטקנית מצדים כמה בזכות הנצחת המיעוטיות מי יודע למה שנים. מיום האיחוד עדים אנו לתופעה אמית מדי אב. חיובית, שחברים יוצאי סיעות שונות נוקטים בבעיות אקטואליות דעות חדשות שאינן נמורות דוקא לפי המוצא המיפתי.

הבעת רפ"י לבחור במועמדים על בסיס חטיבתי, עלולה להקשות תהליך הסמיכה ומיזוג ב־העבודה. נקח לדוגמה את אחד החברים הבולטים והצעירים מסיעת רפ"י לשעבר, אברהם חלפמן. מאמריו המחשבתיים בעתונות הסתלים ומהופעותיו הפומביות ברור שצינו נוקט בדעות של רבים מביעתו לשעבר. האם דעותיו כיום יכולות לשים סיכוי לא למנותו למועמד לנציגות ? דוגמה זו תלה גם על אנשים אחרים הסבורים, שלא תמיד צריכים למחות [illegible]
העבר.

לדעתי, רק ועידת המפלגה או לפחות מיניים מטעמה מוסמכת לתת בקביעת מועמדים.

9.3.69
יעקב כרמון
ירושלים

ירידה בבחירות והלקח

ל א צדקו "הארץ" ו"הירוס" שהעירכו את תוצאות הבחירות לי אינגד עובדי המדינה כ"תבוסה" למערך. אולם גם חוברי הראשים של "המערך" לא ציפו כשראו בקבלת 52 אחוזים מהקולות וכיצד למערך מפלגת "העבודה" ומפ"ם.

סיעת נח"ל זכתה לעלייה ניכרת את קיבלה יחד עם התנדרות עובדים לאומית קרוב לרבע מכלל הקולות של עובדי המדינה. מבחינתו צדק השר בלי חוץ מנחם בגין שבכנס שנילי נח"ל קבע (לפי "הירוס" 7.4.69) ש"התקוות שתלה נח"ל בקמה" סיעת תבלית־לבן בהסתדרות הוצדקו.

סבורני כי שלוש סיבות גרמו לירידת המערך בבחירות הנ"ל ולעליית כוחו של נח"ל.

א) שיפור התדמית של נח"ל בקרב הציבור הישראלי על רקע הכשרותיו של השר בגין "אף שעל אדמה" וקביעתו, שסיעתו משתתפת בממשלה רק כדי לתגן על שלימות הארץ. נח"ל מכריז כידוע שאינו שותף לקואליציה בכל מה שנוגע למדיניות הכלכלית, המפלגתית, הפנימית, יחסי וכו'. ייחודו של נח"ל, בהיותו להסברתו, רק להשניה בשבע עיניים על כשרותם של השרים מ"העבודה" ומפ"ם בייחס למוסלכים בדיניות חוץ ובטחון. הכרזות אלה של השרים בנין וי. ספיר מרימים יוקרתם של "חרות" וליברלים בעיני חלק מהבוחרים.

ב) אי אפשר להגיד הפעם, שהאקטאים הכשילו את המערך. המנדטים וחלק ניכר מהעובדים ואקטאיים לא השתתפו כלל בבחירות. יותר נכון לקבוע, שרבים מעובדי המדינה המשובצים בדרגות השכר הנמוכות והבינוניות? לא הציבו השפם בצד המערך ובזה הביעו מחאה נגד השפר בשכר המתבטא בקיום 16 דרגות שכר בקרב עובדי השירותים הציבוריים.

21.4.1969

שכיח הוא שגושי עובדים העסוקים בעבודה שחה מקבלים דרגות שכר שונות לפי "תוארים" כגון: "מזכיר ראשון", "מזכיר שני". אשנבאי סוג א', סוג ב' כשלמעשה אין תוכן שונה בתפקידיהם.

כמובן שנח"ל אינו מעוניין כלל לבסל עיוותים אלה. אולם מבצל לשובתו אי־שביעות רצונם של חלקים מהפריפריה של המערך ומפ"ם.

הגיע הזמן לגשר על הפער בין עובדי השירותים ולקבוע הפס או שש דרגות בלבד. צורך דחוף הוא להעלות שכרם של המקופחים ביותר שבקרב עובדי השרותים.

ג) כידוע, רובו הפסדים של צד בור עובדי המדינה משובץ בדרגות נמוכות ובינוניות. כיצד זה קרה שרשימות המועמדים לבחירות מ־טעם "המערך" הכילו במקומות ה־ראליים רק מעטים מסוגי העובדים ששכרם נמוך באופן יחסי?

האם מרכיבי הרשימות סבורים שרק הסקיד הגבוה מקובל על הצבור ומסוגל יותר טוב לזגן על העובד ואינדוד המקצועי? האם מי שמקבל שתי" שכר הוא חלילה פגום בשכלו? כבר מרקס קבע פעם, אשלייה היא שרק אלה שלמעלה. המציירים את מהותם הרשמית של הצביונים מסוגלים להבריע בהם".

לקראת הבחירות הקרובות להסתדרות חייבים אנו לתקן תקנה שגם נציגי "עמך", באי כוח של ועדי עובדים מקובלים על הציבור יבחרו במספר רב למוסדות הסתדרותיים כי גם "מבני עניים תצא תורה".

מוגש לקבוע ש"המערך" נחל תבוסה בבחירות לאינגד עובדי המדינה. אולם חלה ירידה ניכרת. טוב לדעת את המצב לאשורו כדי ללמוד לקח ולתקן את הראוי לתיקון.

יעקב כרמון
ירושלים

תוצאות הבחירות הבלתי 1969

עשירים ועניים בהצבעה

ן ולכנסת הרביעי ביתר שאת מ־
גמות המסתמנות מזה עשר שנים
אחוז השכבות הדלות. הירידות ב־
הכנסתן, המצביעות בעד מפלגות
השמאל הולך ויורד תאחוז שקבל
ח"ל בשכונות דלת העם עולה.
תופעה זו, המנוגדת לכלל קבוע
בארצות אירופה המערבית. שם ירוד
למשל שהליברל מקבל רוב מכריע
באזורים פרוליים, מלמדת על מחול
רציני של הנהגת ההסתדרות ל־
זכות באמונם של חלק רב של
השכבות המקופחות ברמת חייהן.
הרחבת הפער הסוציאלי בין שכ־
בות שונות בהסתדרות. "היד הח־
זקה" שמוסדות הסתדרות הפגינו לא
שפע נגד מיעוט יכולת (עובדי ב־
מלים: דוחרים ועוד). הסלחנות ר־
המחילה לבורגנות בישראל שאינה
משלמת. בתקופת חירום זו, מסים
לפי רווחיה הריאליים (תרגומה ה־
מוחשיים ביותר: מלוחה במחן ב־
התנדבות ולא פלוחה במחן חובה)
משפיעים בקרב שכבות רחבות ש־
ההסתדרות חולה למלא אחד מייעו־
דיה העיקריים. דהיינו: צמצום ה־
פער, יותר שוויון וחמכת מצמם
הכלכלי של שכבות שוני שאינן
מסוגלות להגות קבוצות לחץ.

באחד מנאומיו החשובים מסר
מזכ"ל משלנת העבודה השר מנחם
פשר מספרים פרוזאיים על גידול
ניכר מאוד ברווחי נפו של התע־
שיינים בישראל. בנאום ערב בחי־
רות קבע השר ז. שרף בצדק:
"בי הפער בין שכבות האוכלוסיה
השונות חייב לחציע אותנו". ב־
התייחסו לפער בין "אלה שיש להם
לבין אלה שאין להם" אמר השר
כי "חובת המשלה להכשיח שסירב
התוספת בצריכה תהיה בקרב הש־
כבות שרמת הכנסתן נמוכה". (מצר
סס פ.למחיב" מיום (26.10.69).
מלים נכונות מאוד אנו מאמינים
שהממשלה החדשה ההסתדרות יד־
שו להגשמתן.

בין "יריב" ל"אויב"

כ תלמיד בית־ספר תיכון
בארץ, כל עולה חדש מסיים
אולפן לעברית יודע להבדיל בין
התוכן השונה של שתי המלים
העבריות "יריב" ו"אויב".

כל מדבר עברית מהבטא: "אמצ־
הוא אויב למדינת ישראל" ואילו
ניקסון האמפרי היו במערכת הבחי־
רות האחרונות יריבים זה לזה.

אין אנו הנפדים ביואל ברקוס,
סופרו של "הארץ", לעניני משלנה.
בכך שכמכמני הלשון העברית ורים
לו. מכל זאת, כשהוא דן בבעיותיה
של הנהגת העבודה הישראלית, א־
שלו את המבנון העבר" היימתי
הוא מסלף וקובע משבעות לשון
תרשלת.

"למשל מאמרו ב"הארץ", בשם:
"אין מקום מספיק לחברי" (מיום
ה־18.12.68) באחד המשפטים הוא
כותב: ....אם יתברר מחוך דמשמעת
שמיה בן־גוריון, דיין, אלמוגי ופרס
היו אויבי הנהלים ביותר של לבון
התביאו בשנת 1961 להדחתו".

אין אנו דנים בתיכונו של המאמר.
אולם י, מקום, בחדה שרירותיה.
מחלים את היוצרות המכנה "יריב"
בשם "אויב", שני מושגים המנוגדים
זה לזה.

אין זו טעות בלשונית גרידא.
זוי משנה פסיכולוגי. "הארץ" מחליף
יריבים באויבים לא בגלל היותו
עתון "מסתרר", לעניות דעתו יש
לעירבוב מושגים מעין זה מיקשה
אידיאולוגי. כלומר, כל מה שמנצ
ביוקרתה של הנהגת העבודה ואי־
שיה הרי זה משובה בעיני עורכי
"הארץ".

אולם מה אשמה הלשון העברית?

ירושלים 5.1.69 יעקב כרמון

"קו־איש כותבים"

1969

נקודות תורפה במדיניות השכר

ת קופה של מתח במחוני, של
מתאמות הולכות ובדלות לר־
כיפת כלים היוניים לצה"ל, כגון
הנפטומים אינה מתאימה להפלאת
שכר סיטונית. אדריכל המדיניות
הכלכלית שלנו, יכולים להתברך ב־
שני היתיעים: א) אין כמעט אבט־
לת באוץ (למעיצא כנראה רצונות
עזות); ב) יציבות במחירים — תר־
פעה "יציבה מזה כמה שנים.

בכל זאת, עדים אנו לכמה עי־
תוחים במדיניות השכר של ומם־
תדרות ובניסות מצמה לקראת ה־
בחירות. אסור להתעלם מהם.

דשדשנו לאחרונה במבלאגי שכר
במקצועות שונים ומבאנו שפרעל
בגין בדרגה הנמוכה שכרו הזמני
הוא 17.65 ל"י, פועל בגין סוג
מעולה משתכר 25.35 ל"י ליום.
הפרשיות כזו בשכל הוא מוב־
דלת. כל אחד מכיר את ההבדל
בין פרעל בגין בעל יידע ומומחה
במקצותו לבין פרעל לא מקצועי.
הפרשיות זו מדרבנת למשלם ב־
מקצוע ואמנם אגודת פועלי הבנין
תגבוחות אחרות עושות הרבה ב־
איגדן קורסים להשלמות ולקר־
דום העובד במקצועו.

שונה קצת הדבר בתעשייה. פר־
על מקצועי מעולה בתעשייה בסר־
מית בתחנת משתכר 27.1 לירות
ליום, פועל הלבשה רק 13.8 ל"י.
מובן שבתנועת המזורי. במיוחד
התחנתות והתעשייה הצבאית דורש
פועל מתמה בעל רמה גבוהה. מ־
איזך אל נתעלם מכך. שחלק גדול
מהמובדים בענף הלבשה הן נשים.
המשלות, בכידוד. מושלות לרמה
התערוך הנמוך באותר מקצוע.

שונה לגמרי היא התמונה בין
עובדי השירותים המובדים תמב־
הליט. הנשמיב לענף זה היא לא
התרשרשות בשוכר כי אם המקר.
הירוע האחיד שנקבע מוסית ב־
1.4.65 וייחס בין הרמה הגבוהה
ביותר לבין הדמה הנמוכה ביותר
הוא 1:5 שפר זה היא תוצאה מ־
חלוקת העובדים ל־3 דרגות.

נוסף גם, שהתאגים הסוציאליים
כגון: הוספה, תוספת משפחה וחקצ
של עובדי השרותים עולים על ה־
מצוי בין עובדי בנין. הרמות ה־
חקלאות.

רבים מדברים בימינו על ירידת
קרנה של ההסתדרות. על החלר
אים חברתיים. אם נפרש את הסיבה
הכללית, המתמית הרי הסיבה ה־
שפר היא אחת הגרכים הירילות
המובילות לתיקון החברה בישראל.

לקראת הבחירות להסתדרות
צריך להצלות על סדר היום בעיית
לגמרי לא שוליות בנין סיוג דר־
נות (בשרותים) והצלאת שכר ל־
שכבות המקופחות ביותר.

ירושלים 20.5.69 יעקב כרמון

"קו־איש כותבים"

* יצחק בן־אהרן
1906–2006
מנהיג מפלגתי ומדינאי
בית המשפט שלום בתל־אביב
הפועלים בישראל.
מנהיג כוחות מפלגת
ועורך "דבר" וה"מצפה".
בחירות משנת 1969 ב־
ראשות הממשלה. ציון שיא
הקשר הארוך שבין יעקב
ובין מפלגת העבודה.

תכנית הבראה להסתדרות

30.9.69

א אינו נלחב ביותר למרוצי־
דותיו של יצחק בן־אהרן* לתפ־
קיד מזכיר ההסתדרות. ברשי־
מות ועקיצות עיתונאיות מבטה
עיתון זה לגמד את דמותו של
בן־אהרן, המזדקר לאחרונה כ־
ריפורמטור קונסטרוקטיבי במי־
שור ההסתדרותי. גם לעורך
"ידיעות אחרונות" יש "ספקות"
ביחס לבן־אהרן (בקטע מ־
מאמרו הראשי, בכותרת "אל־
מוגי").

לי נראה, שהסתייגותם של "ידי־
ד" ההסתדרות המתיקים הללו כאש־
רות את התנחה. ש. בן־אהרון
תשש יותר מכל אחר את הבעיות
בצירוף ראשן ומסוגל להביא ל־
הבראה המיוחלת בבית ההסתדרות.

צדק י. יואלי שקבע בדשימתו
(.דבר" 18.9.69) שאין מתמד קוב
מאשר מחבר המאמר: "צוד להמי־
רה בסרט פרוענות". צודקים דברי
יואלי, כי "בעשור האחרון הוא
(בן־אהרון) הקדים ובעד לפחות פע־
מים לפני התנועה. הוא הראשון
שורים את "דל המערך והקרוי
בכך את המשלנות בשנים אחדות.
בן־אהרון הוא שכפה על המדינה
את המפנה בעניני העליה והקלי־
טה.

ראוי לציין, שבן אהרון הוא ה־
יחידי מכל המועמדים להסקיד מז־
כיר ההסתדרות שלפני הבחירות ד־
לאחריהן כשרשם ראשי שרקים מדר־
ייקים, בה הוא עומד על תיקונים
הכרחיים למניעת הידרדרותה של
ההסתדרות. הוא חוזר ומדגיש על
כך, שאנו מוכים בשכבות עוני
מקופחות מבחינה סוציאלית. הוא
מגדיר את הקרע בין הלקים גדר־
לים של האינפלציה העובדת
לבין הסימפד ההסתדרותי.

במשך ארבע שנים, בין בחי־
רות לבחירות בהסתדרות, מדברים
על דיסקרימינציה במוסדות, אולם
עצות המעיים, שלובים ממולר־
בתן יש "חזקה" נצחית כמעט, ושי־
כים המיד את הקביה על שיה.
בסנוית זו, בראיונו עם ישראל
בש" (.מעריב" 5.9.69) אמר בן־
אהרון בין השאר: ....אנו הולכים
לשתות מסלול שני בהסתדרות ש־
זה, ועדיין אין העצימים הישירים
בבחירות ומשתרים בהתאם לאמון
שהעיבור נותן בהם".

בהחלטה שנתקבלה סה"אחר ב־
ועדה מיוחדת להצעת רומצה ר־
חילוסים בשילוחות ראש בן־אהרון
"תקנה שהמצע התחוות בצינות
מתמדת שבמוסו של דבר ממנה זו
את זו".

לדעתו של בן־אהרון "ההסתדרות
היא עצמאית לכל דבר, עומדת
ברשות עצמה". יחד עם זה: "מולי
ישראל רואים את עצמם כעמוד
שדרה למדינה כולה".

ראוי הניש וראויה ההסתדרות ש־
יימסרו לו מכשירי ביצוע להגשמת
רעיונותיו.

הציונות החדשה בבריה"מ והמחבלים

14.5.70

19.70

אור הכשב קלם המילה שלנו בזמן האחרון מלים ומושגים חדשים כגון: „סובייטיזציה של מצרים", „אמריקניזציה של מדיניות בריה המועצות".

נדמה לי שאנו עדים בימים אלה למזגה חדש המשתרש במדיניות הסובייטית והוא ערפאתיזציה (מלשון יאסר ערפאת).

בכנס התנועות שנתקיים לפני כי חודשים במוסקבה, בקשר למצב במזרח התיכון, היה אחד מראשי המדברים בניסן דימשיץ, המפקד היהודי הבכיר ביותר באדמיניס־ טרציה הסובייטית. הוא חבר ה־ סובייט העליון ומשמש כאחד מסגני ראש הממשלה.

באותו כנס שאל חברי שפירא, מושרה הקבוע במוסקבה של סוכנות „יונייטד פרס", שאלה נוקבת בדו הלשון:

„מנהיגי המפלגה (בלשונו של שפירא) מכריזים שמטרתם לחסל את מדינת ישראל, כשראש ה„מתי יאסר ערפאת הזר מביקודו בבריה המועצות הכריז שארגונו יקבל כיום מהסובייטים. האם עזרה סובייטית זו מיועדת הסכמה למטרה לחסל את מדינת ישראל?" (התרגום הוא מהנוסח המלא של מא"ם, סוכנות הידיעות הסובייטית).

בניסן דימשיץ עצם השתובה דו־ פרצופית, המשתמעת לכאן ולכאן. הוא השיב שברית המועצות תמשיכ את המאבק של התנועה המשחרי־ רית (קרי, ארגוני החבלה) לשחרור השטחים „הכבושים" לצורך. מאידך גיסא טען: „אנו מחייבים קיום מדינת ישראל שחורת שלום".

אנו רוצים לשאול באותו עניין גניה (אנו בטוח שזה לא יקרה) שישראל תוזרת לקווי ה־5 ביוני 1967. האם ארגוני הטירור יפסיקו בזה? הלא „פתח" התארגן החל לפעול שנתיים ויותר לפני מלחמת ששת הימים.

האם ארצות ערב לא יוסיפו לי תמוך בארגוני המחבלים גם לאחר נסיגה ישראלית?

האם ברית המועצות לא תתמוך בארגוני הטירור ומדינות ערב לי החזיר את ישראל לגבולות החלוקה של נובמבר 1947, שיוודאו למעשה פירוק ישראל?

לאור ההכרזות הניטשות של ה־ מדיניות הסובייטית על עזרה בלתי מסויגת לארגוני הטירור. סכנת הערפאתיזציה — היא מוחשית.

ירושלים יעקב כרמון

1970
עניני
היום
בישראל ומל
בריה"מ

בגליון זה ובגליונות הבאים של „משא"*

החלק הראשון מאמרה של ד"ר רבינה דייויד־מאירי על בעיות האומנויות הסובייטיות, לקוח מתוך קובץ מאמרים בשלונית על תיאוריות מודרניות של הקולנוע, שיצא לאור מטעם האקדמיה לאמנות בורשה, בשנת 1955. המחברת היא עולה חדשה משלונית שמשמשה דיקאן במכון הגבוה לקולנוע בלודז. מפרה על אמנות הקולנוע אצל אייזנשטיין, עומד להיתרגם לעברית.

גליון על ספרות ואמנות בבריה"מ

הפרק השני של מאמר זה ישתרסם בגליון מיוחד של „משא" שיצא לאור ב־14 לפברואר ויוקדש לבריה"המועצות. ואשלפה בגליון זה יבואו גם מיסר מאת אנדריי סלאמונוב (בתרגומה של גילי מירסקי) שירים מאת אוניה מנדלשטאם ויוסף ברודסקי (בתרגום עזרא זוסמן) ומאמרים ורשימות (מאת שלמה גרודזינסקי, פרופ' בניסין הירשנזון, יעקב כרמון וד"ר ש. רדלר).

גליון על ספרות־ילדים

הגליון הבא של „משא" יוקדש לספרות־ילדים ובעיותיה. יובאו בו דברים מתוך סימפוזיון שיזמה מערכת „משא". יהיה בהשתתפות סנדם רנב ובהשתתפות אורה איתן, נחום גרוסמן ע. חלל, משה ויל, רות צירקוי, מיכל רז ואלישבע שנאלי). 231.70 משא

* בגליון הבא של „מרחב" ייתפרסם מאמרו של ד"ר יוסף שיש, „משא" יביא בגיליון הבא מאמרו של ד"ר יוסף שיש.

** האיחוד „מרחבי הספרות" שהוקם בשנת 1951 ע"י הסופרים העבריים בברית המועצות, ריכז תחילה כמה שנים את כל הסופרים העבריים בברית המועצות, ואחר כך התפרק. חבריו הוגלו לסיביר, נורו או נספו בדרכים שונות. האיחוד „מרחבי הספרות" הוקם מחדש ע"י הסופרים העבריים בברית המועצות לאחר מותו של סטלין.

מי ישא בנטל המסים?

ה עלאת שיעורי המס על מכו־ ניות ומוצרי צריכה יקרים מ־ יובאים נתקבלה, בדרך כלל, ב־ תגנה בציבור. גם הנסגעים, בעלי הרכב, מביעים שכל מימשל מת־ קדם בישראל הנאלץ, עקב הצ־ את הכסתון העדולות, לכסות את הגרעון בתקציב המדינה, חייב קודם כל להעלות את המיסוי של מוצרי מותרות ולא לבטל את ה־ סובסידיות הניתנות ללחם, לחלב, לבישים, לבשר וכיוצ'.

לצערנו, לא זו דעתו של סופר „למרחב" לענייני כלכלה.

אברהם קושניר במאמרו „המ־ כונית כשרה הולבת" („למרחב" מ־ 13.2.70), מהלך עלינו אימים ש־ המיסוי הגדל על כלי הרכב לא יתרום לבטיחות בכבישים.

גם אני סבור שמכונית לכל איש עובד אינה מותרות. אולם מיהם למה מכונית אינה בותרות?

ייצא נא השר קושניר לבית־ הרושת, לשדרות על בנין, לעיירת שיתוף וישאל את איש דלת העם, דוגרי, במצב חירום זה, בתנאי ... שנוצר בין הבטחות המדינה לבין הוצאותיה: על מה הוא מע־ דיף להעלות מסים על לחם, על ירקות, על תשלומים לטים, על השמל, לעיריות או על מכונות ר־ סיגריות „קנט"?

קושניר מציע במאמרו להעלות מסים על חמרי גלם, ופרט נא. בבקשה, על איזה מהי חמרי גלם יש להטיל יותר מכס בתנאי שלא ייקרו את הייצור? שעורם ה־ יסודית של השר קושניר ומשרים כלכליים אחרים המזדמנים אתנו, הוא מצד אחד ההכללה המחמית, כגון „אין מנוס מהרחבת בסיס המס". אולם הם לא מזדמנים להגדיר, איזה מסים להעלות? על מי לי המיל נטל נוסף? על איזו שכבות בעם? על בעלי היכולת או על נמולי האמצעים? מאידך גיסא מ־ ציעים מומרים לעניני כלכלה, ה־ קושניר ביניהם, על שכבות מסויי־ מות שאינן נמנות דווקא על מוני המקומות ביותר בישראל, כגון בעלי הרכב. והיכן כאן התגיון ד־ השכל הישר?

ירושלים 19.70 יעקב כרמון

ב חוברת גדושת תוכן ונאה בצורתה בשם „על יהודי בריי־ ה"מ" המבהלה סקירות, עדויות, תעודות, שהוושיה זה עתה פעמם שרות הפרסומים במערך החינוך והתרבות כותב סגן ראש הממשלה יגאל אלון בדברי הקדמתו בין היתר: .... האם יהודי בריה"מ ואחיהם בישראל ובתפוצות מרימים קולם למען זכויותיהם התרבותיות והלאומיות, כולל זכות להתאחד עם בני משפחותיהם או לעלות למולדתם ההיסטורית. הרי לא למ־ ען נגוע את המשפר בבריה"מ הם עושים כן, אלא למען עמם ת־ רבותו הלאומי. עד כאן יגאל אלון.

ראש הממשלה, גולדה מאיר, ב־ תשובתה לשאלה בכנס מעמם מר־ כז הכבירה בת"א ענתה: .... כי ישראל לא קיבלה על עצמה להר־ לחם את מלחמתו של העולם ה־ מערבי בשמה". אנו נלחמים על קיומנו הפיזי" — אברה.

תשובתה של ראש הממשלה ב־ כנס הנ"ל, הדגשתו של יגאל אלון ברשימתו „הדרת הדממה הזועקת" בחוברת הנ"ל משקיפים שפם נוס־ את שמאבקנו למען זכות יהודי בריה"מ לעלות לישראל אינו קשור ואינו תלוי במלחמה הקרה ובצי־ מות הגלובאלי שבין שתי מעצמות העל.

ומה אומרים אותם מציוני בריי־ ה"מ שהצליחו במשך השנים האח־ רונות להגיע בנפתולי דרך שונים למחוז חפצם לישראל? בנוסף לי דברים שנכתבו כבר על ספרו של „בן תורין" — מה קרה שם? סיפורו של יהודי מבריה"מ, רופא במקצועו שעלה לישראל, ראוי לי הצגים בסידור מחשבות ורציונות יסודיים אחרים אותם מביע המח־ בר בספרו שהיגה אמנם גלים ב־ ארץ, אולם עיקרי דבריו טרם נק־ לטו.

הציונות בבריה"מ — סבור בן תורין" — אינה תנועה אנטי־סו־ ביטית כי אם א־סובייטית. כלומר הציונים רואים את רוסיה כגולה. „לא לחקך את רוסיה שואפים ה־ ציונים הצעירים, כי אם לעזוב אר־ תה, לעלות לישראל ולשאת באח־ ריות לבניית מולדתם ההיסטורית האמיתית. בן תורין קובע, שגם בין אנשי האופוזיציה למשטר ב־ בריה"מ מצויים אנטישמים מובהי־ קים. לכן מוסב שהיתעדים הצעי־ נים לא יבגישו ראשיהם בין הס־ טיס והמגל.

את התנחות הנוצרות של המחי־ בי היא שגם בצמרת הסובייטית ישנם, כנראה, אחדים הסבורים שהעלייה לישראל היא דרך קלה ונוחה כדי ... להישאל ביהודים. בעידן זה מסתמך „בן־תורין" על „היתר העליה" לישראל שניתן ע"י גרומילקו. יתכן, שיגיע יום והשאי־ פה הצוה והחתירה לעלות לישראל בכל הדרכים ורצון השלטונות ה־ סובייטיים „להיפטר מציונים" מאי־ דך גיסא יבשילו סתירות סדק ל־ יהודים בשערי היציאה מבריה"מ.

רציונותיו וקביעותיו של מחבר הספר „מה קורה שם" תואמות ב־ מידה רבה התבטאותה של ראש הממשלה בכנס מרכז ההסברה וכן דבריו הקצרים של יגאל אלון ב־ פרסום „על יהודי בריה"מ".

ישנם חוגים בישראל המעוניי־ נים לנגח את הממשלה על שגיאה עושה, כביכול, די כדי להוציץ את דעת הקהל למען יהודי בריה"מ.

אולם עדותו המרשימה של צעיר יהודי אינשלינסקי, מפוכח מלגיי־ גואלי שבדבק לציונות לא מתוך „גיסא דינקותא" דווקא, כי אם מתוך המציאות הסובייטית הממר־ בבת, מוכיחה שאין קרע בין רצר־ נם, הגיונים של ציוני בריה"מ לבין הלך המחשבה והדרכי הפעולה של ממשלתנו בענין הנוגע עזרה ליהודי בריה"מ.

16.8.70

ירושלים יעקב כרמון

56
א' בשבט תש"ל
9.1.70
לספרות, אמנות ובקורת
1970

ספרא וסייפא ירדו כרוכים

שזר בן השמונים

חוקר, סופר וטריבון-עממי

דב סדן וחורש ג. שלום מעלים בפסוותיהם בקובץ את השאלה אם צריך היה שזר לפזר את כוחותיו על פני תחומים כה רבים ושונים זה מזה? האם לא היה יותר טוב לו להתמיד רק בחקירה? העורך מ. ביילינסון, חברו של שזר במשך רבת "דבר" מביר אחרת, הוא מעין: "יפה הוא (שזר) עושה מה שהוא עושה. אם יהיה עם ולא יהיו הס פרים האלה סופם שיהיו. אך אם יהיו הספרים האלה, ולא יהיה עם ?"...

עשרות מאמרים בקובץ מספרים על שזר הנואם בחסד, הפרובן העממי המלהיב, התרצב בהופעותיו להבות אש בשליחות התנועה, הס התדרות, העם ומדינה. בראשית פעילותו: ארגון ההגנה היהודית בעיר הולדתו סמולנסק, ואירגון ש' ביתת אורנים בבית החרושת של דודו. שני צעדים ראשונים אלה בדרכו של נער שני סמלים הם. ניצני התמרדות נגד הפשטר הק' יום והברה עמוקה במערכת היסו' רים המנחות. "שנאה בקרבה את רבות".

אבות התנועה הציונית-סוציאליס' טית מבחינים בכשרונותיו של הנ' ער המשתלב במערכות הבטאונים הראשונים של התנועה. הוא מתר' גם את חיבורי ברוכוב ו. בן צבי בחוברת לידיש, יושב במאסר קצר בווילנה ולומד באקדמיה לחכמת ישראל" בסטרבורג. בשנת 1910 הוא מפרסם מאמר בו הוא קורא לאיחוד תנועת הפועלים היהודית. בשנת 1911 בביקורו הראשון בא' רץ-ישראל נפגש עם ב. כצנלסון ועם המשוררת רחל, ומתחיל לפר' סם ב-"אחדות". בשנת פלחמת ה' עולם הראשונה משתלם שזר ב' היסטוריה בגרמנית. ומפרסם מח' קרים על התנועה השבתאית, על פראנק והפראנקיסטים ועל ביקורת המקרא. בשנת 1914 הוא מפרסם את ספרונו: "על תלי בית פראנק". ובשנת 1916 הוא מפרסם מאמר הקורא לארגון "החלוץ" באירופה ומייסד את מסלנת פועלי ציון ב' גרמניה. בשנת 1918 הוא מסייעד מפלגת "פועלי ציון" בפולין. עורך קבצים. כתבי עת ותתונים. בשנת 1920 הוא יוצא יחד עם ד"ר נ סירקין האחרים לארץ ישראל כ' משלחת שם הוא מנסח את התכ' נית הקונספרוקטיבית הראשונה של תנועת ארץ-ישראל העובדת (כינון משק הפועלים).

בשנת 1923 בין שליחות לשלי' חות מסיים שזר יחד עם מ. פולי' ביץ'ק את ספרו "תולדות בקו' רת המקרא" ובשנת 1929 כשהוא עושה באירופה לארגון קונגרס עו' למי למען אי' העובדת ספרס

היסטוריון הזרמים שחתרו לגאולה

בשנת 1913 פורסם ב"השילוח" מחקרו רב הערך של ז. רובשוב בשם "פורו של משיח" (הכתובה לשמואל פרימו, דוברו ומזכירו של שבתי צבי). היתה זו קריאת תגר פוחצת נגד החוקרים המקובלים של ההיסטוריה היהודית וביחוד נגד גרץ שראו בתנועה השבתאית "עוד ריקים, הולכים ופוחתים" קבע או שזר במחקרו הנ"ל: "לא כת היתה השבתאות בשנות אביבה. לא יחי' דים פורצי גדר הרימו את דגלה... תנועה עממית היתה. מלב העם יצ' או נושאיה ומתוך תוכה של האומה יצקה. התגלו בה מעיינות תחום של כוח לאומי חי ורעננ מלא לשד האומה ונעגוגי הגאולה". בהסתמכו על נקודת ראות זו המשיך שזר לפתח את רעיונו שתנועת שבת' צבי היא זו שהעלתה על סדר יר' מה את העליה לארץ ישראל. עור' רה את ניצני התחייה והחברה ה' לאומית. רעיון הגאולה שבשבתאות

השפיע והסביע את חותמו על ר' יהודה חסיד ותלמידיו שעלו לארץ אבות בשנת 1700. אליבא דשזר הלמידים של האינקוויזיציה והחר' בות של קלנסי המילניציקי היו בין מיילדי התנועה שהתשוקה לזיכאל שבתה את נפשה. השבתאים הדרישו את מאווייהם לחסידות הבע"שטית. בתנועות המשיחיות בישראל רואה שזר חוליות הכרחיות בסיזונות ר' במאמצי העם לשחרור לאומי ומ' דיני. "זה רבי יהודה חסיד. הסנסן. הגלחב המלחיב הנחיל לראשונה בפולין ואשכנז את הדעה שהיחה

בשעתה מהפכנית ומפתיעה. קוסמת לבודדים ומפחידה את הרבים וא' שר בעינינו ביום אין כפותה ל' משפות ולמוסגות. כי אין דרך ל' גאולה ולמשיח. אם לפני כן לא תהא עליה יהודית המונית מארצות הגולה" (מתוך מסתו של ז. שזר "בקום חזוק).

הציר המרכזי בכל מפותיו ומח' קרין ההיסטוריים של ז. שזר אינה החברה היהודית הנלחמת על קיו' מה כי אם, לפי ביטויו של פרופ' ג. רוזנשטריך, "העם המבקש לזו' גאל". אליבא דשזר: היתה במרכז הלאומיות העברית השאיפה לעצמ' אות לאומית-מדינית בארץ ישראל והיא שימשה סם מרפא וסם חיים ליחודי הגולה. "בזיכרון הגורלי בין הפרנסים והשתולנים ובין חוזי ה' גאולה הלאומית הכריעה ההיסטו' ריה העברית לצד החזים ודורנו קוצר היום את אשר זרעו הס' מגמתו של שזר במחקריו היתה לנסור גשר בין עברה של האומה לעתידה. הוא מעריך את פרשת העבר. הוא מדגיש את הכלל ב' היסטוריה של עמנו שאין גן שו' שנים בלבד אלא גן שושנים חור' חים גם יחד. אולם גם התחתים (הכוונה לתנועות כמו הפרנקיסטים) הם עצם מעצמנו "אף כשהם דוק' רים כמדקרות חרב בבשרנו".

(על הקובץ "לזכרו של שזר נשיא וסופר" בהוצאת הספרים ע"י ל. פרץ 1969. העורך: אברהם לוין).

אוסף עשיר בספריה העברית בלנינגרד

מאת יעקב כרמון

אוסף נדיר של אוצרות הרבות עברית מימי הביניים שמור בספריה הענקית בלנינגרד ע"ש שלטיקוב־שצ'רין. מאות אלפי ארונות הספרים (200,000!) שנאספו במשך 50 שנה ע"י הרב החכם הקראי אברהם פירקוביץ מכיר לים אלפי כתבי יד, מהם יחידים בעולם. פרי רוחם של סופרים, משוררים, חוקרים וגאונים יהודיים מימי הבינים. המלומד היהודי טובייסי בן שמנון זלמן כהן (במקור קהאן) פרסם בירחון היהודי־סובייטי „סאוועטסקי היימאנד" (גיליון דצמבר האחרון) מאמר מקיף בו הוא מכ"ם את היצירות הנמצאות בארכיון הספרייה הלנינגרדית. בצער קובע זלמן כהן שאף על פי שהיצירות נמצאות בארכיון הספרייה מאז 1862 שרם מדין, נבדק, מוצנע ואפילו נקרא בדייקנות כל החומר הרב. „ונשאר עוד לדור שלנו ולדורות הבאים מעיין עמוק שממנו נוכל לשאוב חכמה, דעת ויידע רב על התפתחות התרבות היהודית". אוסף מיוחד במינו זה מכיל יצירות דתיות, אמנותיות, פולקלור, פילוסופיה, היסטוריה. מיליוני יצירות נדירות בשפתים אחרים ש־נכתבו במשך מאות של שנים בתולדות התרבות היהודית.

מיהו אברהם פירקוביץ?

החכם הקראי אברהם פירקוביץ נולד בשנת 1785 במשפחה חקלאים יהודים בעיר לוצק בולין, ובגיל צעיר היה עובד אדמה. בגלל לימדונתו הנכחר בתואר „חכם" ובמהר לרבה של העדה הקראית ביוסופאטמיה. ביקר בשנים הראשונה בארץ־ישראל יחד עם החכם הקראי שלמה בוקוביץ ואסף חומר נדיר. בשנת 1843 ערך מסע לימודי במצרים, הקר ונקנה שם כתבי יד נדירים לחקר התרבות העברית והקראית. נתמנה מזלו הממשלה הרוסית הציעה לו באופן רשמי לחקור בשיטה את תולדות הקראים. בהתלהבות ובשקידה רבה נרתם פירקוביץ הצעיר למשימה זו. הוא עבר על פני קהילות יהודיות ברחבי העולם, אסף וקיבץ שטרות, גוילים, כתבי־יד, חקר וחישט בכתי כנסת עתיקים ועמל ביל הפוגה בשטחי המחקר והארכיאולוגיה עד יומו האחרון (נפטר בשיבה טובה בגיל למעלה מ־90 שנה).

בשנת 1862 באישורו של הצאר קנתה ממנו הספריה הסנקט־פטרבורגית אוסף ראשון ושלמה לו מאה אלף רובל זהב (סכום ענק לפני מאה שנה). אוסף זה הכיל 1490 כתבי יד וביניהם „ספר נביאים" שנכתב בשנת 916. בשנת 1876 לאחר מותו של פירקוביץ רכשה הספריה הגיל את אוסף השני שהכיל בין היתר כתבי יד של משוררי „תקופת הזהב" בספרד: יהודה הלוי, שלמה אבן גבירול, יהודה אלחריזי ואחרים.

בין הספרים המקוריים של אברהם פירקוביץ יש לציין במיוחד ספר בשם „ספר אבני זכרון" בו מתאר המחבר את מסעיו בעולם הדי הגדי וכן מחקריו על נושא מצבות יהודיות על בתי קברות של יהודים קראיים החל מהמאה השניה. על ספרו הגיל החם בשם אבן שרף קיצור ספר של אברהם בן שמואל פירקוביץ. באוסף של פירקוביץ ס' צויים בין השאר 194 ספרי תורה עתיקים מימי הביניים כתובים על גוויל או עור דג, חיבורי רבנים שנכתבו בין השנים 1196 — 932. ספרי דקדוק עבריים מהמאה הי־ מיטיים והאלף הביניים. „ספר השנה" מהמאה השמינית. כתבי יד של דק דוק עברי מאת אברהם אבן עזרא, נפתלי בן יחיאל, דוד קמחי ואחרים. פירושי תנ"ך מארצות וחלקי עולם שונים המלמדים בין היתר על מצב היהודים באותן המדינות בתן נכתבו.

ספרות קראית

מקום מיוחד באוסף תופסת ספרות הקראים נגד הנצרות ונגד חז"ל מדים קראים נגד הנצרות ונגד חז"ל. צירת הרבנית כנגן החיבור בשם: „חילוק הקראים והרבנים" שנכתב במאה ה־15 לספירה. ספר „חיזוק האמונה" מאת החכם הקראי יצחק בן אברהם וכתב־היד העזיר (יחידי בעולם) בשם „טענות נגד הרבנים".

חומר רב באוסף מוקדש לתולדות ייסוד ופלג הקראים ביהדות ובו ספרים על גאוני העדה הקראית הם יחכים את מוצאם לדוד המלך.

בין היצירות החילוניות מימי הבינים המצויות באוסף יש לציין את „ספר המכתים" כתבו של הנוכח אליהו הזקן מהמאה התשיעית. בחיבורו הגיל חומר רב־גוני על הכוזרים ופעמים אחרים שהתיישבו על גדות הים הכספי. תיאור המקומות החקרים הקדושים בארץ אבות יעוד ועוד. יצירות היסטוריות וספרותיות נוספות בקובץ הן מאת מחבר בשם יוסף בן גוריון שכתב במאה התשיעית את ספר היסטורי על העמים בני ישמ. ספר הפיוטים של יוסף בן חנחום הירושלמי מהמאות ה־13 וה־14 מצוי גם הוא באוסף וכן פירושו של אליעזר בן הלפון על יצירותיו הפיוטיות של משה אבן עזרא, ספרו של רס' ישעיה ביקם „מלאכת השיר". יצויין שארכיון מיוחד באוסף המוקדש ליצירתיו ותולדותיו של יחודה אלחריזי תופס 1000 דפים. נדגיש שהמהדורה השמונית האחרונה של יצירות אלחרזי הופיעה בתל־אביב בשנת 1952.

מהדורה אחרת באוסף מוקדשת למנהגים, נוהלים ואורח חיים של היהודים בימי הביניים. הוא מכיל את „ספר המצוות" מאת אלי־אבן חסן מהמאה העשירית. „חשובה ה־ גאונים", פיוטים ומחזורים מחקר פות שונות וגלויות שונות המלמ־ דים על מנהגים ספציפיים של יהו־ דים בארץ־ישראל, סוריה, מצרים וה־צות אירופה ויצירות רבניות רבות מתמאת השביעית והלאה.

מהדורה מיוחדת של ספרים בעב־ רית וחרגומים על נושאי רפואה. זואולוגיה. אסטרונומיה מצויים אף הם באוסף וכן ספרים ראשונים בעברית שהופיעו בדפוס קושטא וונציה.

האוסף מכיל גם כתבי יד המי־ יחסים לתרבות הערבית שהמאת השש עשרה והשבע עשרה וכן כתב יד מאת אבי אברהם אבי־ שכתב במאה האחת עשרה על ה־ יחדות המשותפים בין הלשונות העברית והערבית. מצויה גם באוסף מהדורה מיוחדת על התרבות ה־ שומרונית. בסוף המאמר מביא מ־ ספים של הוקרים יהודיים ה־ יקר דיים שחקרו בעבר ועוסקים גם ב־ ימים אלה בסיוע החומר ובמחקר הארצד הרוחני של אברהם פירקוביץ.

מאמרו של זלמן קהאן מוכיח ש־ לספרות המצוקה הרוחנית של יהודי ברית המועצות עוד מצויים אנשי רוח שיוא שכחו ולא התכחשו לי־ גיונם אלה בסיוע החומר ומוסיפים לשמור ולספח את גחלת התרבות העברית.

הספרות האחרת בבריה"מ

מאת י. כרמון "Iced"

מאז מחסכת אוקטובר קיימת ב־ ברית המועצות בצד הספרות ה־ רשמית המסותמת גם ספרות מסוג אחר: „ספרות המגירות" שהצנזור רה אוסרת את פרסומה או „מתקי־ נת" אותה בצורות שונות.

קורה, ו„ספרות המגירות" פר־ צאה דרכה לבתי הוצאה במערב ולזה להד רב לאחר פרסומה.

איזאק (יצחק) באבל מחבר „סי־ פורי אודיסה" ו„חיל הפרשים" הבריז בשנת 1934, בעת קיום ה־ ועידה הראשונה של הסופרים ה־ סובייטיים על סנו. ביסודי חדש בברית־המועצות דחיינו, ספרות ה־ שתיקה. הוא בעצמו נחשף ל„גאון השתיקה" ובזו הדרך הביע מחאה נגד מדיניות הספרות המצוותה של צמרת השלטון. רבים לא הלכו בעקבותיו ותוסיפו לכתוב. חלק מ־ יצירותיהם פורסם, בצורה פסול־ מת אמנם, בברית המועצות וחלק רב יותר במערב.

פרופ' פריבדרג, מומחה ומרצה לספרות רוסית במכללות ארצות הברית מציין בחיבורו שנתפרסם בכתב עת „מידסטרים" שספרייתו הפרטית גדושה ספרי פרוזה ושירה רוסיים שהופיעו בשנים האחרונות במערב.

שתי מוסריות

בין אנשי העם הסובייטים שלא זכו ליוקרה רשמית בפוסקבה גם נית לידיה צ'וקובסקיה סופרת ב־ שנות השישים ובתו של הסופר הידוע קורניי צ'וקובסקי. ספרה ב־ שם „חבית העזוב" הוא סיפורה של אשה שנטרפה דעתה כתוצאה מהמאסרים של בני משפחתה. הוא נשברה לחלוטין לאחר שנים בנה הוגלה לארץ גזירה באשמת פעי־ לות אנטי־סובייטית.

הסיפור. המאפיין המתנים ר־ אשמות השוא בשנות השלושים ר־ הארבעים הם גם נושא ספרה של „יבגנית גינצבורג. אמו של הסופר הצעיר וסילי אקסיונוב. ספרה ב־ שם „המצעד המיוצע" הוא גם ספר חייה של יבגנית שישבה שנים רבות בבתי סוהר ובמחנות הסגר. הספר בשלימותו לא הופיע בברית המועצות מחמת איסור ה־ צנזורה.

„לב הכלב" אלינוריות על המשטר

לאחרונה הופיעו במערב מהדו־ רות חדשות של ספרי אחד הסופ־ רים הסובייטיים המתוננים ביותר, מיכאל בולגקוב שמת לפני 30 שנה.

הוא היה עובד תיאטרון והבין בשעתו להצגה את „הנשפות ה־ מהות" מאת גוגול. בספרו הראשון בשם „רומאן התיאטרון" הוא מ־ בקר קשות את שיטות עבודתו של הבמאי ק. סטאניסלבסקי.

ספרו השני בשם „האדון ומר־ גריתה" הוא על נושא יש־ ה־ נוצרי וראשית הנצרות וחופיע ב־ מולדתו בצורה מצונזרת ומקוטעת. הספר יצא עתה בעברית תחת השם „שטן במוסקבה". אולם יצירתו ה־ חשובה ביותר „לב הכלב" לא פורסמה כלל בברית המועצות. זו הי סאטירה אקטואלית ביותר דווי־ קא בימים אלה.

אבר של בן אדם נשתל בכלב. כתוצאה מכך איבד הכלב את כל תכונותיו החיובית כגון: מסירות. כנות ושטות ונדבקו בו תכונות „אנושיות" כגון: ציטוט הציתון „פראבדה" ושתיית חדקה. כובן. הצנזורים בברית המועצות ראו ביצירה זו השמצת המשטר והאדם הסובייטי „החדש".

„מוסרי המגירות" — סבור פרופ' פריבדרג — הם ממשיכי המסורת של הספרות הרוסית הקל־ סית באשר הם מבטאים את סבן יחסי אנוש הנדיפים. חיפושי אל־ הים, החלל שנוצר לאחר הרס ה־ מסורת הדתית. הם עורים יותר מ־ הסופרים הסובייטיים המומחים ל־ ביצית הצדק החברתי. חופש. אר־ שר וכבל. הם משוחררים יותר מ־ עמיתיהם הסופרים הרשמיים ב־ ברית המועצות כתדוקטרינה ש־ תורת המרכסיזם־לניניזם שותרת כביכול את כל בעיות אנוש.

1970

ליום הזכרון לשואה ולמרד הגיטאות

חיים והווי בגיטו וארשה

מאת יעקב כרמון

"למרחב" 1.5.70

הסיפים הראשיים והמרתקים ביותר בספרו של יונאס סורקוב - "היה היתה וארשה יהודית" - הם אלה המתארים את היום־יום בגיטו המחבר, שהוא אחד האחים משפחת סורקוב הידועה, היה שותף־אחן ב"תיאטרון הקאמרי" היהודי בוארשה עד סגירת התיאטרון. לאחר הכיבוש הי נאצי היה פעיל במבצעי העזרה העצמית בגיטו. עמד בראש אגף הדיור והשיכון. הכיר את ניהול המערכה המרכזית לה צבורה. היה שליח גם ב"אנטיס". האירגון לסיוע לילדים יהודיים. שייצר בעין חוה ובלב יהודי חם ורגיש. מתצפית עסקניתי הציבורית והתרבותית השיק יהבחין על הנעשה בגיטו. הכתיב ניהול יומן אותו סכם בצורה ערב חיסול הגיטו "העליה לניותי לאחר שיחרור שלין. צדיק על חיי ה" גיטו מצפיות בעין חוה יכלכ הם ילדים. של אדם אשר עסקניתו חצ"רית "התרבותית הקנו לה עמדה נאשית מעניינת של אחריי הזמן ההוא.

"יהודים מצורעים לשרשיהם". רשל ליהודונים" — אלה היו ועי קות האפסוף הפוליני לאחר שהי גרמנים לבשו את הבירה השלנית בילוי לב יללא כחל ושרק. מתאר סורקוב לא רק את מרכז הבורה ומסירות הנפש בגיטו, הוא לא נר תע לכתוב גם על המחי השאים. על היהודים המעטים, משתפי־הפ עולה עם הנאצים. ביקי הרעב בי גיטו צירע שאם "יהודיה אכלה מביצי ילדה המת. "היתה זו אכה קסנה ורזה עם פנים ניקשים נע דרך דם עם עיניים מיוסמסות ל לא כל הבעה".

לץ הגיטו צעיר בשם ריבי שטרן מתהלך היה בשיממת הי ניי יקדיש: "עכשיו כילנו שוחט. עשר תנני. יפה ומכיתר. איש לא ישתמש בן המחית". הליצן יחזן בראיית השחיר יותר מרבים ש עמדו בראש כיתצת היהודים.

עבדת תיבות מליצה התגולה בגיטו. חכם להקות הוטרנו כמי

*) קטעים מן הרשימה המבוא בספרו של יעקב

מחקר יסודי על אנטישמיות בהונגריה

**

הוגש"י בפרשת הגזה של ד" בפה בעברי. "היה צדק האנטי" סמיות הגזענית. "הדמוקרטיה" בתקה זו בנין ד"ר בנקאל בספרה בחסרי "אנטישמיות בהונגריה 1867 — 1914".

יעקב כרמון

בשנים 1867-1914 גדלה ההגירה היהודית מגליציה לתוך אזורי המ פר של הונגריה. היתה זו אמתלה לאנטישמים ליצון שאלמונים מ מרים וחם כים חדשים למדינה. "שמולה אנטישמית זו מיוסדת גם רק לצלילת הדם של מיסה־אשלי. בראשית שנות השלושים נתארגנה מפלגת העם הארצלית" ביוזמתה של "המפלגה האנטישמית". היא נהפכה לנושא דגל האנטישמיות ד תחמכה ע"י בעלי הקרקעות והכי נסיה. ספלגה זו תיתה על רגלה

"למרחב" 1.5.70

"בתוך עמי, בתוך עירי"

קובץ מכתבי ודברי א. ארסט ז"ל

1970

מאת יעקב כרמון

ביוזמתה של הועדה ציבורית מורכבת מחבריו הקרובים ביותר של אברהם ארסט ז"ל, הושיע לי אקאדמי בהוצאת "הקיבוץ המאוחד" ספר־זכרון ובצריכתו של שלמה אבן שושן קובץ בשם: "בתוך עמי, בתוך עירי" המכיל לקט מכל מה שפירסם אברהם ארסט בעתונות הפועלים בארץ וכן מהופעותיו במועצת פועלי ירושלים, בעיריה ועוד.

אין זה מקרה שירושלים, בעיר־תיה, מאבקה ואישיה תופסים מקום בולט בקובץ. בצדק מודגש בו: "מאז מאורעות תרפ"ט נאבק (ארסט) על דמותה של ירושלים למען תהא גדולה ומשגשגת, קו־לטת ומתרחבת ודואגת להמוני העם".

בעצרת לזכרו של ארסט בשלו־שים למותו אמר ל. לויטה בין היתר: "ירושלים שהוא (ארסט) דבק בה היתה ירושלים של ממש, ירושלים של מובטלים וקשיי חיים, של מטבח הפועלים, פועלי הבנין, חוצבים באבן וכובשי־עבודה ב־סדום וים המלח, ירושלים של מצור וניתוק, של בדידות ותר־גה...".

באותה עצרת הספד כינה דב ליסוב את ארסט "כבעל טובה גדול" לבני אדם "הכל זה מבלי לשאת זאת כמשא כבד על הכתף ומבלי לכרוע תחתיו".

מציב יד רשם לפשומי עם

נדמה לי שהפניניים הספרותיות היפות ביותר בקובץ הן רשימו־תיו הקצרות של ארסט לזכר חב־רים שנפטרו והלכו בטרם עת. הוא הציב מצבה בכתב לא רק לרבים ממבניהי הדור, מעצבי תנו־עת הפועלים הישראלית, כי אם גם לחברים פשוטי עם אפורים שחייהם ומעשיהם היו קודש ל־ציבור אולם מטבעם לא יכלו ולא רצו להתבלט.

כשארסט מספיד בכתב את הח־יהודה שמעוני ז"ל הוא מכנה אותו בכינוי האציל ביותר המ־אפיין את דמותו, "האיש היה פולו לבי". ואכן, כל מי שהכיר אותו ונפגש עמו ידע שתואר כבוד זה ממצה את כל יישותו של שמעוני. ארסט הנציח בכתב אר־תם חברים עבורי החיים שבמאמ־ציהם ובמעשיהם התייצבו תמיד "לימין העשוקים". לא רק את ...ש ותכונותיו החיוביות מתאר ארסט ברשימותיו הקצרות. את אבנר שהלך מספיד הוא על רקע ירושלים, נופה, חוויותיה ומצי־אותה. משפטיו — קצרים, קול־עים ומכילים עולם ומלואו.

גרשון זומר ז"ל היה אשנבאי בקופת חולים וכך מתאר אותו ארסט: "... ומדי יום ביומו — עזרה למר נפש ולחסר יכולת בצר לו. התמקדיד של האיש ס־אחורי האשנב הפך לפעולת סי־פול מתמדת בשכבות העתני של ירושלים, טיפול שקט וצנוע. ה־איש מאחורי האשנב, מופיע כעי־מד בשער..." (הדברים נכתבו בשנת 1935). על אחד מהרופאים הראשונים והמסורים ביותר בקו־פת חולים כותב ארסט קצרות: "תכונתו העיקרית של ד"ר פרדי זיעין היתה האהבה; אוהב יש־ראל, אוהב אדמת הארץ, אוהב האדם".

"האיש שאיכפת לו — כך מוגדר בקובץ אברהם ארסט. "פ־עולם לא נסתגר בתוך עצמו וב־פינתו. מעולם לא ביקש מפלט בשאננות ומרגוע. עירני, מתבונן, כואב ומגיב".

באחת מהופעותיו הרבות של בעיות ירושלים אמר: "סבא שלי עלה לירושלים לפני 60 שנה כדי למות בה ולהיקבר בקרבת הר המוריה. אני עליתי לירושלים לפני 30 שנה כדי לחיות בה".

50 שנה בשירות תנועת העבודה

בקובץ משובצים פרקים על כל דרכו של אברהם ארסט. הנער הצעיר במוסקבה בן למשפחת קנטוניסטים למד בגימנסיה העב־רית היחידה במוסקבה של אז בשנים 21—1918, התבשם מהשי־רה והספרות העברית והרוסית. היה פעיל בתנועת נוער ציונית במחתרת בברית המועצות, זכה להיות סדרן בהופעתה הראשונה של "הבימה" במוסקבה לפני 50 שנה. בן י"ח שנים עלה לארץ. היה פועל בנין בחיפה. השתתף בעיר הגפל במאבק על עבודה עברית, נאסר והועמד למשפט.

בפרקיו הכתובים בקובץ מתאר ארסט את ירושלים בשנות העש־רים והשלושים, את גיבוש ציבור הפועלים בעיר, ימי חוסר עבו־דה, סיוע, מאבק ומרי.

הרוצה ללמוד תולדות ירושלים הפועלית יקרא את רשימותיו על פרשת רוממה ושביתת פרוטין ב־שנת 1932. כתבר המפקדה המוא־זית של ה„הגנה" בעיר וכמנהל „קול המגן העברי" השאיר ארסט פרקים רעננים ותוססים על ירי־שלים במצור ועל פרשיות השמירה בימי המאבק להקמת מדינת יש־ראל.

קצר המצע מלהשתרע ולפרט את כל הנושאים, אותם הקיף ארסט ברשימותיו, זכרונותיו ומא־מריו.

הקובץ, הנאה בצורתו ומקיף בתכנו, חורג מהמסגרת של האיש, עסקן הפועלים המסור, שותר ה־תרבות והאמנות ומשקף במידה רבה גם את תולדות הבירה במשך 40 שנה עד יום מותו של אברהם ארסט.

רצוי וכדאי שאנשי ירושלים יקראו ויתבשמו מהדברים הכלו־לים בקובץ רב התוכן: „בתוך עמי, בתוך עירי".

אברהם ארסט ז"ל
"מרחוב" אוהב ירושלים

מאת יעקב כרמון

"במחנה" =
"מחנה פועלי
ירושלים"
!כן ב"מרחוב"
4.10.1970

אברהם ארסט

אברהם שהיה לנו מצביר
מחנה הפועלים היה
יהודי על יקרה.
נסיעתי לעלות עוד מסע
אוזניהן מאבר לעובדה
שרחוב בירושלים נושא אותו
שמעולם הרומי הטובר והמשורר
שמן שבד בעלם רופא מסבר
על הברונקס באושר היו
מרבים בבני אנשי "לחוד העבודה"
רוצים שמאז אנשי ירושלים בתוך
כיבד אברהם הובילו ללחוד
בגיות ההינוך".
מסעות הלילות נאבו ארסט
מחיק לאוהבתו: "לנובה בן
הפסלים" בחלונות עין
הגורדים בעניין הקמת הבן
על שם בילי רוב בירושלים

1971

קיבוץ-פלאשי ליד גבול סומאליה

מאת יעקב כרמון "למרחב"

10.271

לאחר המתקת גזר־הדין

העולם הזה 1970

העולם הזה 4.2.71

הקיבוץ הדתי

עוני פרץ ירושלים-השכונות

1971

מ. דזיילס וא. סילונה על הדצמבר הפולני

הוא המאפיין את המהפכנות הקומוניסטית הרוסית בארצות הגוש המזרחי. מאבק הסטודנטים למחשבה ולבריאות חברתית באוניברסיטה הוא חלק מהמאבק הכללי נגד הדיכוי הפוליטי והחברתי.

הסופר האיטלקי הסוציאליסטי אי. סילונה פירסם ב„קולטורה" ורשה הגיל על המאורעות בדצמבר האחרון. הוא כותב על שותפיו לשליחות הפולנית לא התייצבה לי יכין הסופרים ששבתו והצטרפו בערי העמל בפולין. הוא סבור שלו הצטרפה בימי דצמבר האינטלקטואלים הסופרים היו בתחום הדימוקרטיזציה בפולין.

ירושלים יעקב כרמון

* גם בישראל האשכולי של יעקב בשחר" שהתפרסם ב-1.6.71 עם "דבר"

תלמים כותבים

לויות, להסבת רמת חייהם. לחופש ביטוי. בסיכום: לסוציאליזם דימוקרטי ללא סכסם המנוגד היזנוסלבי הכללי. מי דבון דזילאס את מלחמתו למתנגדים הפולנים הסוציאליסטים שפורסם ברחוון הפולני קולטורה המוסדות באמריס.

דזילאס מדגיש במאמרו שאינו מאמין בביצוע דיקטטורת ותיקונים יסודיים במשטר קומוניסטי. האלטרנטיבה למשטר הטוטאליטארי ביותר אידיאלית היא רק בביטול הדיקטטורה של מפלגה אחת, כלומר המפלגה הקומוניסטית והקמת מפלגות של דימוקרטי. דזילאס סבור שבפולין נמצא בצ'כוסלובקיה נמצאה גם היא בעובדה שהוא דבק במשטר חד מפלגתי והיסס להגיד בהקמת מפרץ דימוקרטי בתיאבק האינטלקטואלים לחופש ביטוי הסופרים להסבת הנאיהם.

תנועת הניוזסלבי — סבור הוא משבר המרקד לא רק את פולין כי אם את כל מזרח אירופה. התיסורים בעתיד לא יוכלו להסיח את הנתונה של גומולקה במאבק לעצמאות לאומית. אולם המיסטוריה נתנה לו הזדמנות והוא לא ידע איך לנצל אותה. והא התחיל בתנועות/חיים חקוקה שלטונו בחרשה. עזרונג הדגמתי, תאחתו לשלטון. צרות השקפת עולמו היו בעוקרין — סבור דזילאס. אפילו קארל קורש הגיע לשלטון בהנגריה בעזרת הילדים ורכוב על המאבקים. הסובייטים זוכה ליותר אחת מאשר הפנדלון הפולני המובס.

דזילאס מסיים שדסטליניזציה היא רק הקלה באמצעי לחץ, אולם אינה מובנת ביסודה. המשטר הקומוניסטי הטוטאליטארי. לאחר 25 שנים של כינון המשטר החיים ב- מולין הקשר בין המפלגה השלטת לבין הסמנים היה בעיקר באמצעות שנים ומכונות יריה מתוצרת סובייטית. אפילו „פראבדה" קובל על ניתוק הקשר בין ה„אפרט" (כלומר, המפלגה הפולנית) לבין המוני העמלים. גם התנחון המסקבאי נאלץ להתמודד במדיניות כלכלית של ייצור מזון ותוצרת לאוכלוסיה.

דזילאס מדגיש שהנוקטנטורטיזם

1 בדאבר הפולני 1970.
בקבוצת ניקוי משאדיני בגדולי היסוד, פרצו הפגנות שהתלו בדרי החוץ. פעלה בומאר בשל הפגנות נידות בהמונים הפגינו - אלוות נהרגו. הפגנה ניידות בהמונים הפגינו - אלוות נהרגו. הסמכות הפשטה לשמור על הסדר: שביתות ושיתפגנות סוללים בכפי החרושת.
הפסקת ליאונוב בכלניב מנעים ביום הפגנות ראשון בלילה. ברזנסוב בלילה לאחרי הראשון של הפגנה הקומוניסטית. הוגשו שיגויים כלכליים, אסירים פוליטיים, בשכר עלה 12 מר תקופה תפקיד "בונין של העם".

יוגוסלביה.
ב-1945 הקומוניסטים בהנהגת טיטו ובאבו התגבור, ניצחו את "הדרכים בדיל" בוקמה " הפרטיזנים בפרוגית בפרלמנט של יוגוסלביה" ואחרי כן: "הפרטיזנים בפרלמנט הסוציאליסטית של יוגוסלביה" הפוכה מפלגת הקומוניסטית ויוגוסלביה בניגוד לקו הקומוניסטית הסובייטית הפנימית.

במשפט טיטו, הפגינו ואפק בהם הפרטיזנים סיפ הפלוגות נעמדים בעומד נגד בהם הכיבוש הנאצי. טיטו היה מנהיג יוגוסלביה מסוף מלחמת העולם עד למותו ב-1980. זוהי יוגוסלביה הפנים בדיקטטורה לבו ההגונות הקומוניזם אבל סירב להיכנע לעבדותו סטלין טיטו אחת בקורת על "משק המלחמה" של "בריה נאטו". ב 1961 הפיחה יוגוסלביה את "ארחאן מאזינות הבלתי מיבדות".
במשפל- הנשיא היה כל יכול". בשלב מסויים נקט בהקלות לזרות בשטח הקומוניסטי כאן למשל בעבודה בוסף תנועה בני הגדה המערבית ובמזרח.
ב-1970 - 1971 בגלל "האביב הקרואטי".

2 מילובאן ג'ילס.
הוא מבר קרוב לטיטו ומקורב לסטלין. לאחר בביקורו ומיקרו לבי הוא לביקורו אל הסובייטים בן ומינל שד כביכול אחרת הגבוה אושר לה בלית כל ריוון ובמשבר אושר הוא מת מהבון הבוי לדבריו: "אשתף הדעת" בשנת 1958.

3 הוולנרוק קרוב ויוגוס
ב 1956 באוקטובר ברגע העקומות שמאוית, הוולנרוק בשם אחדות ווגוס" ובקשה הברית שיני הפוליטיות של קם. הסובייטים בשטר ואחרו טבחו בהונגריה - הפקבה מיוחדת ניתוק כשלום בומם".

4 טיטו
סילונה איגנאציו (שם עט)
מחבר ואיש ציבור איטלקי.
הסובייטים הוציאו אותו מן המפלגה הקומוניסטית ב 1930 בשווייץ.
הכריז על התנגדותו לסטלין.

5 בספרו "ניתוק בספר לציונות" מביא התבטאות לכל צורה של סטליניזם.
בספר בשנת 1942.
ב 1969 נבחר לנשיא ישראל" לאחר הפרסום הפרוגרמה של הפרטיזנים בהונגריה.

1971

"לשמר"

19.5.71 קול העם 12.2.71 ידיעות אחרונות

עוד גילגול ל"באבי יאר" כשהערבים "הפרוגרסיביים" רוצחים אפריקנים

ב[illegible] רם קראנו ב"ז ימים" (18.12.70) את תקצי[illegible]ים של "באבי יאר", שי נפסלו ע"י הצנזורה הסובי יטית לפני שנים אחדות. בספר שהושק בבירת הי מוצעות, השקפתו אנאמנ לי קונפורמיזם פרסמים כיו לית להשתלק שם. קונפ[illegible]ז

כזאי, לכן, לציין שספי סור מרתק על ניא ההדיגה בשם "באבי יאר" נכתב ע"י סופר יהודי-סובייטי אחציק קיסנים עוד לפני 26 שנים. אולם, שלטונות רו סיה מנעו במשך 25 שנים את הופעתה. ההסתר הזי סים מצינור, מסולף ומסו רס רק בשנת 1969.

הסיפור נכתב על-ידי אי צ'ק קיסנין לאחר ביקורו בבאבי יאר ב-29 בספטמבר 1944, ביום השנה השלישי לרצח הנורא של עשרות אלפים יהודים. שבוצע במ קום זה. בשנת 1960 הופיע הסיפור המקורי בהוצאת ספרים יהודית ניו-יורקית. פיצורן של קיסנים במקו רו. לוחם באהבת ישראל. באמונה בנצח ישראל וב תקוות שהעם היהודי יקים פחדים הרימיהו, יעקוב ד יבביר את אויביו.

למני שנה חופיע במוסק בה קבץ סיפורים באידיש מסורסה. בשם "צום לעבן (לחיים). בקובץ כלול גם סיפורו של קיסנים "באבי יאר". אלא שקטעים רבים. המדגישים את הסבל הה סרבנית של העם היהודי חסרים לגמרי בהצאה ה סובייטית.

כך, למשל, כתב קיסנים במהדורה האמריקנית של הסיפור: ...ב-24 בספטמ בר 1944, ואנחנו היתר רים, העם היהודי הנהלש. אבל הלא-צרוף, לומדים עודד, קטע זה צ.נ.ר על-ידי הרוסים. האין זו הוכ חה ניצחת ליהמה של בריה"מ-הסיפוצית לעם ישר אל?

יעקב פרמן
ירושלים

"באבי יאר"
הוא הוא
שבו רבתי
הנאצים ב-1941
ב[illegible]אה אלף
יהודים.
רק בשנת
1991
הודה
אונדסה
לכבר
הקורבנות
היהודים.
אומלי
קונצרטה
"באבי
יאר"
רומן תעודה
הנוסח השלם
בעברית מצונזר
1968

יבגני יבטושנקו
בפרולוג
"באבי יאר"
ב-1961
"... על באבי יאר
איין יד זכרון מעבות
שרוף הנאצי
כדאוק גועל
על קבר
אני מאוד אוהב
היום לבוא כאן
לא אני הרגתי
היהודי שמשכיב
בפולין בפרולוג
ביער הסיאדונה ה 13 שלנו.

"היותה "הציוני האמריקני", בס- אין התסדרות הציונית בארצות הברית קובע שיעטות הציוני בתן נוקטים שליטי הרסום עולות על אלו של השלטון הקולוניזטורי. ה- עולם "הגאור" שותק כפי ששתק ביטי ליטר ביאפרה. תנועת השח- רור הדרום סודאנית הפועלת מאז 1962 מבודדת במאמצי הטיכונע ש- לה בגלל הרכב מוסדות האומות ה- מאוחדות בהם יש למדינות הגוש הערבי ותקומוניסטי משקל מכריע.

אין זה מקרה שהציונות היתר דית בארצות הברית ערה ביחס לי- מתרחש בדרום סודאן. מי יכול לה- יות רגיש יותר מיהודים נוכח רצח עם המבוצע במפעמי אפריקה? אלה הנוקטים בשיטות הרצח הברוטאלי באפריקה בימים אלה הם, בסופו של דבר, שותפים גם להשמיד את ישראל.

יעקב פרמן
ירושלים

ציתונות היהודית בארצות הב- רית מקדישה מקום רב לסבלה של האוכלוסיה השחורה בדרום- סודאן הנאבקת נגד משטר הטילור והזיעבי של שלטונות הארטום. לי- אחרונה קם באיזורי דרום-סודאן שלטון עצמי בהנהגת "חזית העמי- רור הדרום סודאנית" והזרות העב- ירית הנקראת "אנאניא-באיט".

בהצהרת "החזית" שפורסמה לב- שאונה עצרת האסיפה המאחדות ב-17 בדצמבר נאמר בין היתר: "שיטות רצח עם השקולו נגד 4 טילון דרום סודאנים מכיוון שאנו אפריקנים, מכיוון שאנו שחורים, מכיוון שאינו כושלמים, פרה מ- שלישי במדינה".

ניימס שלדון, שתוגבי פעיל ב- "ועד האמריקני למניעת שלחמת עולם שלישית", במאמר מפורט ש- פורסם בירחון בשם "הציוני האמ- ריקני" (באנגלית, בגליון חודש מא- רס) מתאר ממקור ראשון את ה- מתרחש בסודאן. חצי מיליון דרום סודאנים נרצחו בקרבות ובמבצעי השמדה של ניימת חרטום. שלוש מאות אלף הועלו מאדמותיהם. אשר לו צדדי בקר מוסצצים מאווירונים של השלטון המרכזי. הציונדים בין הצפון והדרום הם גם על רקע דתי. האוכלוסייה הכפרית באיזורים ה- נידחים בדרום מורכבת ברוב מש- בשים עובדי אלילים ותושבי הע- רים, המסורות בדרום הם גרצחים. 258 משלחות נוצלות בדרום נאסרו או גורשו מהמדינה. עשרות כמרים מקומיים נרצחו. שגילות הרבותית של המוסדות הנוצריים אסורה. ה- אוכלוסיה בצפון ובמרכז היא מוס- למית ומהווה את השכבה השלימה במדינה. מקורות הכסף של הצילום הם בדרום ומכאן מגמתה של כמ- שלת חרטום לדכא את המורדים הדרומיים בכל מחיר. בעוד ש.החזית הלאומית" של דרום סודאן" דוגלת ברעיון מבנה פדרטיבי של המדינה, שלשטונות חרטום נוקטים בשיטות דיכוי פוטאליים ונהנים מעזרה מצ- רים, זוב טורים. השבשים המורדים מנוהקים מאספקת מזון וציוד רפו- אי. באות אלפים, ביניהם נשים ו- ילדים נחעים מרעב. כספים רבים זורמים כנסיבות כדיה למטרת דיר כדי ההתנגדות בדרום. שידורי מוס- קבה בדומה לכלי התיקשורת של ארצות הגיבה הערבית מכנים את תנועת השחרור הדרום סודאנית "כ- כנטיות של פושעים וגנבים המ- שמשים מכשיר בידי האימפריאליזם והציונות" גם סקין התייצבה להגי- נתו של נימיירי שליט סודאן נשק סיני למכביר נפל בידי המורדים הדרום סודאנים.

1.10.1971 "משא" 1971

משורר רוסי צעיר כותב על העם היהודי, יידיש, השואה:

רוסי בלאומיותו ויהודי בשירתו

מאת יעקב כרמון

בגליונות האחרונים של כתב־העת הירדי „ירדשע קולטור", ה־רואה־אור בניו־יורק, הודפסה חלי־פת מכתבים מעניינת בין משורר רוסי צעיר הכותב יידיש — אלכ־סנדר בלאומוב לבין הסופר ה־יהודי יחמיאל בריקס.

אלכסנדר בלאומוב הוא צעיר רוסי לא יהודי, תלמיד המכון הפדאגוגי בעיר קוביטב בברית־המועצות, שבשנים האחרונות הש־תלם באופן יסודי בשפות עברית ויידיש. וראה זה פלא! הוא כו־תב שירים ביידיש משוכללת. אחד משיריו הראשונים שפורסמו הוא השיר „קדושים", לזכר קורבנות השואה היהודיים (נתפרסם בירי־חון „סאוויטיש היימלאנד" המוסד קבאי). נושא שירו: „בית־הכנסת היהודי העתיק הבונד באחת מ־ערים אימראינה. יהודים מובלים לבאיות ההריגה. בליל יפה ב־1968 לא יכול המשורר להרגע ולהתחמק מצללי הקדושים ה־רודפים אחריו: „מה רוצים הם ב־ראש אני אשב? הלא כשעים הדן עוד ניזדקי?". והמשורר נשבע: „כל עוד יזפק לפי / כל עוד חזי קה וזיקי / כל עוד פאם חזרים פאן לוזי / ובכל שורה שלי חיים שלו קרם תשומרי". בשיר שני מ־בלאומוב את סובייה החולב ובנו תו. „היכן אתה שוביה ובכוחך ונבריך וניצוי?" שואל המשורר היודד לחשפם בגיא ובבקעה, שם נפלו גבורים ונהערבבו בדם אחים, שק על שכמו, שיר על שפ־תי. אילם לקולו אין הד. „היכן אתה עיבייה?"

שיר הלל ללשון יידיש מאת אלכסנדר בלאומוב, שנתפרסם ב־עתון הסרי־קומוניסטי היהודי „פרייהייט" המופיע בניו־יורק, תורגם לעברית בידי יוסף אחאי, וזה לשונו:

חו יידיש, אם זקנה ששערי ראשה כסוף,
ראי, בא בן־חורג אליך, שם הוא.
צעיר הוא, ואולם ראשו כפוף, מיצוי הוא על בנים, ממך נלקחו.

אל תדיחיני אם! אינני זר לא השבעתני מתק־נחת־רוח. השיר, אשר מתוך לבי ניגר, בדם ואש סבול הוא ומשוח.

אם אל ימין אפנה אם אשמאיל, תמיד הן אמצאך בדוי ורבר. אל אבן־מצבה מוליך כל שביל, הארץ — גבנוני־ציוני־קבר.

עוד לי שלום נלחב ותסיסי, אלי אחי נפוצו אשגרת. אמת אומר, כשם שאני רוסי: — שיריך, יידיש, הבה נזמרה!

גם בשיריו הלירים העצובים, של בלאומוב מודקרת הנימה ה־יהודית. בשירו „לפסלי" אוהב הוא את העיניים העמוקות והחודרות של המשורר היהודי, והוא נותנ מאפיותיו וקובלנותיו של פלאך־המוות וכיוון שלאחר השואה הס־רים לו קרבנות יהודיים (בשירו: „שעונתיו של פלאך־המוות").

בחליפת־המכתבים עם יחמיאל בריקס שהתפרסמה ב„יידישע קול־טור" קובע בלאומוב שפל אף היותו רוסי בלאומיותו הריתו משו־רר יהודי בתמונו ובתוכנו, והוא מוסיף שהמשוררת הרוסיה ה־ארץ־ישראלית אלישבע זיל הקדי־מה אותו בשירתה העברית. „די־רתי בתוכנה היא לאומיות־יהודית, אין לשים לב למוצא" — אומר בלאומוב. הוא מספר על עצמו של בריקס המופיע במקור או ב־תרגום אנגלי או עברי. הוא מחב־נן לתרגם לרוסית את סיפרו של בריקס „הקיסר" וכן להמחיז את „החברה רגינה", בגורת הסיפור „הקיסר". כל יצירה של בריקס שברשותו הוא נותן לקרוא למכ־רין היהודיים בריה־המועצות.

*

יחמיאל בריקס, חתי בארצות־הברית ושעתו התכתב בראשונה הוא כרוניסטן ומספר יידי מהבול־סים בספרות השואה. נושאו ה־עיקרי של בריקס הוא גיטו לודז' (בדומה לישעיהו שפיגל). יצי־רותיו הידועות ביותר הן: „תהול בגיטו"; אסופת־סיפורים בשם „על קידוש השם"; הרומאן „ה־פלך" (המהווה לראש מוצעת־ה„הו־דים בגטו לודז', מרדכי חיים רומ־קובסקי, המכונה הקיסר של גי־טו לודז'); „כתר של גיזר" ש־הופיע בשנת 1969. „הגבלטים" ו־עוד. דב סדן מגדיר את יצירו־תיו של בריקס כ„קול היענים ה־בוקע ועולה מתוהומו של גיא ההריגה". יצירות אלה תורגמו ל־הרבה לשונות וחלק מהן הוסחה.

את דרכו בספרות החל בריקס כמשורר בגיטו לודז' ב־1940. ב־אחד משיריו הראשונים „אל יאנש" (1940) שר הוא: „אל יאנש, ילדי / אילנות עתיקים אנחנו / מעמיק שוש מאדמה / אילנות חסונים, מעמיקי שרש / נחנו פירות מוזרים לעולם / לכך נהיה / אך רוח חולפת היא / אל יאנש, ילדי". (עברית: אלחנן אינדלמן). ש.י. עגנון העריך ב־יותר את בריקס וכתב לו זמן קצר לפני מותו: „אף שאני מוצער מצרות שעברו עליך הריני מש־תומם על כותך, עליך וכתיבתך". לפני שנים אחדות תורגם לעברית ספרו של בריקס „תהול בגיטו" ד־לאחרונה תורגם לעברית אוסף סיפוריו „על קידוש השם", וכו הסיפור „בריילי בגיטו".

בריילי היה אחד הילדים בגיטו לודז' שהשתתפו בתנועת המח־תרת של איחוד המשלנות בגיטו. „באפיסות המחתרת שמעו חיל־רים סיפורים מלהיבים על גבורים שזיהיפו את נפשם למות על חזון החרות וזל אנשים משעממים ש־הציעו לחירות מתוך באסה קשה. לשמע חדריים לבשו הילדים רוח גבורה והיו מוכנים גם הם למ־סור את נפשם על הייתם. משאת־נפשי של בריילי היתה לחזות „בגיבור ניהודי המכפיר" (מתוך „בריילי בגיטו"). כפי בריילי, המו־רד הקטן ב„קיסר" רוסקובסקי, שומעים אנו את שיר הלעג וה־כאב שהיה רווח בגיטו לודז' „שלי כבר חיים / הוא איש טוב / עוד יאבילנו לחם לרוב... / בראש „ה־קיסר" / מחשבות „מזויות" / הוא בולא הרבה חומות / נישו פנה. אוכל מנץ / והצדיק מלמו לנה / ויושמפפרי חיים / ראש היהודים / הוא חביב חנסמאפו / הוא אחינו / הוא אמינו / עוד יאבילנו מפתיי.

*

בחליפת המכתבים האמורה סו־תר בלאומוב את סענתו של בריקס כי יצחק באשוויס הוא גדול ה־סופרים היהודיים בדורנו. „אין ב־יצירותיו של באשוויס ביטוי לאו־מי מושלם למעיה היהודית ב־יותיר סופן בלאומוב. „אמנם הוא פולקלוריסט מוב, אך מדגיש את המורא במעשיות הסבי מלפני מאות פנים, „חיות־המעשיות". בלאומוב מפריך את דעתו של באשוויס, כי סופר שבגיטו לא היה עד לשואה אסור לו לכתוב עליה. „אלה סלים יפות וריקות. כמוהן שיותר קל לכתוב על נפש ונפלאות במקום לכתוב על חורבן בית שלישי". „ליוזיק לא היה שם ובכל זאת לשוייהחורבן שלו שרד

יחמיאל בריקס

אמנותי רב. גם סרן מארקוס לא היה שם בגיטו ובכל זאת חדר מאז שלו „מצבי דחיות" על דמיון בגשו ואדישה הנצית את היהודים. לעומת זה כתבי רבנים הפאר־שדי עדיודי אלה שהיו עדים חיים לשואה ולזוועה". בלאומוב כועד על עצמו, שבכל יום לומד הוא תוכנית ישראל. מעריך את התלמוד והשולחן־ערוך. הוא מע־ריך את ערכי המוסר של יהודים הנביא ונביאים אחרים ומתנגד ל־אימרות כלפי סוב כלב חי מ־אריה מתי שהם הם נאמרו על־ידי יהודים. הוא רואה בבריקס: „סופר המטלא באמונה את השלי־חות שקם ישראל השיל עליהי. הוא משבחה את המשפט שבריקס שם בפי אחד מגיבוריו: „טוב למות כבן אדם מאשר לחיות כפלבי.

האם „ילד פלא" חד בדורו הוא אלכסנדר בלאומוב, העוסק בליטוד עברית ויידיש ובמקורות היהדות, הכותב בין היתר שירי שואה ב־יידיש ורואה את עצמו כיורש ל־כישורית הרוסית־עברית ארץ־יש־ראלית אלישבע זיל? ואולי משוקת הוא איזה זרם המסכה בנבכי נפ־שו של חלק מהנוער הסובייטי המתייסר על העוול שנגרם לנכדים ולנינים של סוביה החולב?

* „משא" מאשים לפחות כאחד מיוזמי הפצה" עם ליהוד מיכוש לאחיכם"
עד "בגד" הישמיע יוני 1971.

הרשימה האחרונה של יעקב ב"משא"

הסתה בשפת יידיש

יום ה, כ"ח באב תשל"א, 19 באגוסט

"סאוועטיש היימלאנד" 1 הוציא מהגרוטאות האידיאולוגיה הייבסקית

מאת יעקב כרמון

לפני 10 שנים, בשנת 1961, החל מוסיף במוסקווה הדו"יחזן ביידיש "סאוועטיש היימלאנד" ש־לאחר־כמה שנים לקיומו היה לירחון. אם־כי הכותרת בכל גל־יון מגדיר: איזו כ„רחון סם־רוזי־אבנות", בשאון אגודת ה־סופרים הסובייטים", בכל זאת היה זה בשעתו, אות לטובה, ש־לאחר 13 שנים של אלם וטיפ־שוב כתב־עת באידיש, ולו גם בכתיב הייבסק, המסוים (בשנים 61—1948) הוסיף ביידיש רק עלון צלוב בבורובידז'אן בשם „השטרן הבירובידז'אנר").

השנים הראשונות להופעתו חת־מו עלו את חותמה של תקופת חרושצוב והחליך הדסטליניזציה בברית המועצות. עד מלחמת ששת הימים הופיעו בכתב־העת רק מא־מרים פוליטיים־סולמוסים מע־סים, התרגום מכיבו כ־120 אנש־עם יהודים־סובייטים, שנשארו ל־פליטה אחרי השנים האפלות

אהרן וורגליס 1

1911—1936 ו־52—1948, בהן הצ־אי להורג מובהי הסופרים והכו־רים היהודים־סובייטים. דפי ה־, בשם השנים הראשונות ל־ הופיעו מיידיים היו לאספקטים שונים של החיים היהודים. כגון שיחות־ישיבים על השואה, וה־ נגיעה האפיזודית היהודית לכוי־שים הנאציים. פורסמו מחדש סיפוריהם ושיריהם של אנשי־שם היהודים שהוצאו ל־הורג ע"י סטאלין. לרבים משירים וסיפורים אלה נלווייתה הערה — „המחבר היה קרבן של תקופת פולחן האישיות". הקורא מוזמד הבין את הרמז, מה גם שאנשי־עם אלה זכו בשנות החמישים ל־רהביליטציה, ואלה שחזרו מכוי־גות העבודה, נרתמו מחדש ליצי־רה הספרותית (שמואל האלקין ואחרים).

בשנה חל בשתין לאחר כלי־תמה. עשות הימים. תעורך אהרן ורשבסקי ועורכי הקיבוץ

גלזיון יוני 1971

בגליון „סאוועטיש היימלאנד" ביוני 1971 מתפרסם מאמר־המע־צה נגד ישראל והציונות בשם „אבי אתה בחרנו" כאת אחד ב־ רייכטר, אשר התניים ל... את „מהותה האמיתית של הציו־ניזם". תוכן המאמר דומה לחוב־ רית ההשמצה של אישאנדי־ פוצלי. באיתו גליון מיפיע גם אוסף לכתים נבחרים בייחוד ו־ מנתקים מן התוכן הכללי של ה־ מאמרים. בתוך העתון הלי־אבי־ כי ביידיש „לעצעט ניעס" על המצב הכלכלי בישראל, ש„אנ־ שים בגל לבעלה מ־50 שנה ביתי־ קשים למצוא בה תעסוקה". כמו־ כן מובאת כתבה גדולה ומסולפת על מפלס־העלילה בלנינגראד. ב־ הפרי־מסעי של „סאוועטיש היימלאנד" מתפרסמים באחד גליון, אוסף השמצות על „פעילותם הבלתי־ של הציונים בארצות מיערב־אירו־ פה ובייחוד בבלגיה. „בחנות נא־ ציה, תחייה הלאומיות היהודית בברית־המועצות בשנים „אחרי־ נות, השאיפה של חמוני יהודים נוסעי לעלות לישראל התחילה לא בשום את הסולימרוקים של „אר־ יפנים היימלאנד". הם הוציאו מהקשרן ובהשמטות את האירוי־ ליגיה חשנה של הייבסקציה מי שנות השמיים. רק כך אפשר להבין את כאמרו „הפלומדי של המתבולל ייחד איציק קוה, שנאד" פרסם בגליון ספטמבר 1970 של ה„היימלאנד" בשם „התורה הלני־ נית על הלאומיות והקאסמופוליטי בד־זמננו". הוא מחדש את התורה הישנה שאבד עליה כלח, שיהודי־ דים אינם לאום בבריה־המועצות, מכיוון שאין להם טריטוריה בה והיו רוב. והמחרון הרציי הוא התבוללות בתוך עמי הרוב. בהוב

(המשך מע' 7)

חסרו קובע הוא, שבכל זאת מו־ תר ליישר כמה בתי־ספר, בהם ילכדו ילדים יהודיים גם יידיש. אבל הוא תוהר ודבדים, שלגין התנגד לאלול של תלאומנות.

בירובידג'אן

אין זה גם מקרה, שהוציאו מן המקרר את בירובידג'אן ו„סאוע־ טיש היימלאנד" משבח וכמאר ב־ גליונותיו האחרונים את „תחיית היהודים". בביכול, בבירובידז'אן, „האיזור היהודי האוטונומי", בו חיים רק כ־15 אלף יהודים שהם כ־9 אחוזים בלן שאר־לוכיה הכלי־ לית. בשונה סובייטי לא־יהודי מתמזג בנחת, באמרו ב„היימ־ לאנד" בשם „ביקור בבירובי־ דז'אן", על שמצא שם משפחות, בהן מבשלים „מאכלים יהודיים לאומיים" (הכוונה, כנראה, לה־ גין ולדגים ממולאים) וכשוחר יהודי תושב בירובידז'אן כפרסם שיר התפעלות בנושא: „בואו אלי־ נו, לנשמת הרחוק יהודים / חיים כבר המרחק אינו רב / לאחר ארוחת בוקר בכוסקוה עלה לא־ ויירין / ולצהריים קוראה לך ב־ יידיות הבריוסקי".

יהודים הבודדים מישראל ל־

ברית המועצות זוכים לשתולאר־ יות כיוחדת בעתרת „היימלאנד", שפרסם דרוש מלא מסתמרזין מיוחד שנערך לכבודם, בו הש־ תתפו כלבד היהודים, קציגים ב־ כירים לשעבר בצבא הסובייטי (ב־ גון דרגינסקי) ומדענים יהודיים אחרים. היהודים השמיעו סיפורי בדים בנושא „אלף לילה ולילה" על תלאותיהם בישראל. כגון „ב־ ישראל עובדים 16 או 18 שעות ביממה", מיצאים את מחצית ה־ משכורת לשתיה בחום הלוהט ו־ כי וכו'. ואיזה הוא, באספקלריית ה„היימלאנד", התגון הנפוץ ביש־ ראל, אשר המונים קוראים בו ר־ מתשפעים ממנו? הלא זה בטאון ועצי, „המתנך את העם ביפרי־ אל", ו„אומרי שפרי ממנו מצוי סטים בהרחבה ביוחון היידי מוס־ קואי.

האם נרצחו סופרים יהודיים בברה"מ

הדגשנו, שבשנים הראשונות ל־ הופעתו פרסם ה„היימלאנד" יצי־ רות רבות מאת הסופרים והמשו־ ררים היהודיים שהוצאו להורג ו־ העתון היה מלוהה כל סיפור ושיר בהערת, שהמחבר היה קרבן פול־ הן האיטיות אי אפילו קרבן פול־ הן סטאלין. הערות אלו נעלמו כליל בשנים האחרונות.

בגליון ספטמבר 1970 של הע־ תון, בכלאות 70 שנה להולדתו של המשורר איציק פפר, הוקדשו לו בעתון ארבעה עמודים, שב־ להן נשיירו ישני כאמרים, ש־ אחד מהם נכתב ציי ושרגלים בכבודו ובעצמו. לא הוזכר כלל, כה היה סיפי המיאבי של המשוי רר, שהוצא להורג עם חבריו ה־ סופרים באוגוסט 1952. הקורא ה־ תמים יכול להסיק שאיציק פפר עזבנו חי בכוסקוה או אפילו ב־ מעון קיץ בקרים. כן מזכירים את שיריו. שכתב בבית־הסוהר בקיוב בימי שלטונו של דזיגין, אולם הם מלהזכיר, שבשבועתיו האחרו־ נות ישב בבית־הכלא פלוציאנסק, משם לא יצא עוד חי.

הסיפרת והמשוררת שפרה חיי לזמקי, אחותו של המשורר דוד חיימוביץ, פיסמה מאמר זכרו־ נות על אחיה (היה גם בישראל בשנת 1925 ופרסם מאמרים ושי־ רים בעתונות העברית דאז) ולא הזכירה כלל, שבאותו אוגוסט 1952 נרצח אחיה עם הסופרים האחרים. סביר מאוד להניח, ש־ לא ניתן לאחותו להזכיר באילו נסיבות נחתך פתיל חייו.

זהו הנוהג הכללי בשנים האח־ רונות ב„סאוועטיש היימלאנד" ב־ יחס לאנשי־העם היהודים שהוצאו להורג ב„שנים האפלות". מסיימים לעתים את דברי השבח עליהם במשפט סתמי: בנין „שירת את ה־ עם הסובייטי עד לרגע האחרון ל־ חייו" (ביחס לסופר). או „מת מות גבורים" (ביחס לחוקר שפת יידיש אלי שפרבק) בלי לרמוז כלל, מה עלה בגורלם.

יעקב כרמון

עיתונות יהודית היסטורית
Historical Jewish Press

עיתון: ??? - Davar תאריך: 16 דצמ' 1971 עמוד: 10

מכתבים למערכת

נגד העלאת התקרה של תוספת־היוקר

לו נמצא אחד בינינו מקבץ את כל הנאומים והמאמרים שנאמרו ונכתבו בגנות העמקת הפער וב־זכות יתר שווין בציבור השכי־רים בארץ היה יכול להוציא לאור קובץ עב־כרס. אולם ישנם אנשי־ציבור חשובים ומטורים שבשעת מבחן שוכחים את כל ההצהרות היפות והותרים במרץ דווקא בכי־וון ההפוך, כלומר, לתת יותר לאלה שיש להם אפילו על חשבון הנחותים בשכרם ובהכנסותיהם.

נקח לדוגמה את ההצעות המת־גבשות בצמרת ההסתדרות בדבר העלאת תיקרת שכר היסוד שעליו משלמים תוספת היוקר. נקבע לפני שנים, שהתיקרה תהיה 700 לירות שכר יסוד, וזאת במגמה לצמצם במקצת את ההבדלים בשכר ולא להרחיב יותר מדי את הפער בין שכבות שונות של שכירים. (בשי־ריונים, למשל, מסווגים העובדים ב־22 דרגות שכר).

מדיווחים, שנתפרסמו ב„דבר" אנו למדים שנציגים מרכזיים מס־עם מפלגת העבודה בצמרת ההס־תדרות כמו אשר ידלין, מזכיר חברת העובדים, א. אברהמוביץ, יו"ר המחלקה לאיגוד מקצועי, א. מויאל, הבר הוועדה המרכזת, מצי־עים להעלות את תיקרת שכר הי־סוד (למתן תוספת יוקר) לאלף או 1200 לירות. דעה לגיטימית בהחלט. אולם, האם סבורים חברים אלה, שלקראת השגה ההדסה אפ־שר גם לשפר את מצבם של בעלי השכר הנמוך והתנאים הסוציאליים הירודים וגם להעניק הטבות ני־רות לרבים בתוכנו המשתכרים למעלה משכר בינוני?

דוד הורוביץ, נגיד בנק ישראל לשעבר, המודהה בדרך כלל עם מדיניות הקפאת השכר קבע בשי־חתו עם סופר „דבר" (29.10.71): „...אני מוציא מהכלל לגבי הקפאת הכנסות את עשרים האחוזים הנ־מוכים (בשכרם) באוכלוסייה, בכל־לם שבעה אחוזים הנמצאים מת־חת לקו העוני"...

לכן מתובת ההסתדרות לשפר קודם כל את מצבם של אלה המשתכרים פחות מ־700 לירות שכר יסוד, לפעול שתוספת היוקר על בסיס התיקרה הנוכחית תשו־לם במלואה, בלי שייעקרו מכדד ההתייקרויות הנובעות מן הפיחות. ורק אחר כך, כשירווח לנו, לד־אוג להעלאת התיקרה של שכר היסוד לאלה המשתכרים יותר מ־700 ל"י שכר יסוד.

יעקב כרמון

ירושלים

עיתונות יהודית היסטורית

עיתון: ??? - Davar תאריך: 2 פבר' 1972 עמוד: 10

שכר הוגן לכל עובד

הסכימות הבסיסית היא שיבבה מקופחה בישראל ויש למצוא לה דיוקא עכשיו. "סערון מכובד, גלוי ודעת" — סבור זניאל בגון. אבל גם, הוא קובע, "כי יש לשקול את אידיאולוגיות הפער והתפרסיות", אולם באיזה מידה הוא מסוגל להשפיע של דבר, כלומר, התעלמות משכר וסיפור ההגאים של אלה המשתכרים למעלה ממה מציע ומנמאים פבחינת תגאי הם הכלכליים בראש העיתונים ב" צבור העכירים.

הוגן הכוכבר של הבכירים פו" ען, "בדבת השכר המשתתית הז" רה, רחבוא ליבלן, למשק הוש" ראלי. "ההבדל בהכנסות נפר בין סקידים בכירים ובין עובדים בדר" גת בהנהלה ומלכות הוא קטן בהחר"... כדאי היה לפרסם ב" דבר" טבלות שכר של קבוצות עובדים בדרגות 20, 30 ו־40 נקו" דות לפי הדירוג האחיד כדי שידע הקורא את הדברים לאשורם ושי" פים. כדאי לפרסם גם טבלות שכר של פרטלי יוצרו. אפילו בדרכם א. כדי להיוכח אם יש בין אלה אחר הבשהבכר יותר בשקיד בדר" גת שכר בעונית?

"חיבת להיפצא דרך לתת לפ" קידת הבכירה שכר הוגן" — פו" סק ה. בגון. "זה, אולם כלל צרי" כור העובדים, על כל שכבותיו זכאי לשכר הוגן? האם הבכירים הם בדאש סילם המקופחים בישי" דאל?

ניסוק גוסף שכול, לדעתי, פע" לה ד. בלוך בסיום מאמרו: "דוי" כני שכר שרוצה למצוע התפר" חות של תוספות שליליות בסקטור הציבורי ובחברה הישראלית חייב בהשוה ובאוכון... למצוא לה... פתי" רון מכובד. גלוי ודעת, — כלו" כר, יש לתת תוספות שכר לבכי" רים. האם באמת כבור בעל המא" מר. כי אלה המעורבים בפרטיות "רדי", "אוטורס", "נהיבי נפט" ועוד, סרהו בכלל שכרם הנמוך. בכימול? האם תוספות שכר לא" לה, כאינם מקופחים כלל, הן שרוכה לוושר, לצניעות ולניהול יעיל?

חייבים אנו להדים על נס את המלטותיה האחרונות של ההסתדי" רות בענין שכר מינימום. פיצוי של התהיקרות, תוספת שכר, אפי" לו מינימאלית. אולם אשרינו ב"רג" שים של אמת" של ההסתדרות גם" צאים סוציליסטים מקרב המתנה ההסתדרותי המזדרזים לפתוח "חזית שנית" של הכחת דעת לי מען "תוספת שכר" בסבל השיבי בה העליונה והכבירה בציבור של השכון המקופחים באמת.

יעקב כרמון

ירושלים

דניאל בלוך מעיר:

גם עדה כימון וגם יעקב כרמון מהוכחים עם דברים שלא בתכני כלל. בשום מקום לא טענתי, ש" עובדים בכירים צריכים להרוויח 80 אלף לירות לשנה, כפי שמרי" ויחים כמה כעכ"לים בחברות ממשלתיות. אולם טענתי, ואני חו" זר עליון, שמקידים בכירים בש" רות המדינה כמו מקופחים היום בשכרם נגד בהשוואה לעקמוד הי" צירדי. שכרו של מנהל אגף או סגן מנהל כללי אינו עולה על 900 לירות נטו במקרה הטוב, ו" שכר זה נמוך משכרם של עובדים מקצועיים בדרגות נבוהות בהרבה. יאף משכרם של סופרי ייצור מק" צועיים. פועלי בנין וכו'. צייצתי בכפורש, שאני קולל אידיאולוגיה של שער, ואינני הזכב, שמנהל חייב להשתכר יותר מפועל, אולם יש לתת למנהל אפשרות להתי" קיים בכבור בהנאם לרמת־החיים חמקובלת בחברה הישראלית של שנות ה־70.

יש לזכור כי שיטת השכר למ" עידות הבכירה אינה מאפשרת עבו" דה בשעות נוספות, שיטת פרמיות ועוד. ומשום כך ניצר החברת ב" הטבות מתנת לכולנו, כהן, לדוג" מה, מכוניות פכל וכל. אינני מבין את הגובת הזעם על דרישת ש" מנהל כללי של משרד הפשטון, למשל, או של משרד האוצר, שפל כתפיהם בינתת אהריות כבחה ב" יותר ועבודה ללא גבול, ישתכרו לא ייהה, אך לא סחוט. פעובדי הוא שפרות בחברת החשמל או מ" מנהלי העבודה בנמל אשדוד. ש" עבודתם, גם הפיזית וגם הנרוניה, אינה קטה כשל מנכ"ל.

Jews lived on the Vistula

VEN DI VAISL HOT GEREDT YIDDISH חען די ווייסל האט גערעדט יידיש
(When the Vistula spoke Yiddish) by S.L. Shneiderman. Illustrated by Haim Goldberg. Tel Aviv, Peretz. 240 pp.

Reviewed by N. Shraga

EVERYTHING depends on luck. Even the fate of books commemorating the East European Jewish towns destroyed in the Holocaust. The American Jewish poet, writer and publicist, S.L. Shneiderman, who travelled extensively in Poland during the years 1957-59, has done a highly commendable job in this book on his native town Kozmir (Kazimierz) on the banks of the Vistula river. Kozmir is a town deeply rooted in Polish-Jewish history. At one time thousands of Jews made their home there; today, not one is left.

There is a fascinating old legend, authenticated by the historian Heinrich Graetz, according to which the Polish King Casimir III the Great (1333-1370) had a mistress named Esterka, the daughter of a Jewish tailor, who bore him two sons and a daughter. Casimir built his beloved a palace near the town of Kozmir and would come to her whenever he was home from his numerous campaigns. In the many lonely nights when the king was away from her, Esterka wove a beautiful curtain *(parochet)* for the Holy Ark in the Kozmir synagogue. The *parochet* was in existence until World War II and during the summer months many Jewish and non-Jewish visitors would flock to the town to see it.

Over the years, stories, plays and poems were written about Esterka and her royal lover. In a dramatic poem written by the Polish poet Gilinsky in 1901, Esterka says: "The king gave me his heart as a gift /the heart that holds a thousand mercies for the Jews."

The Yiddish poet Jacob Glatstein wrote a poem about Esterka sending a letter to the Jewish People from her palace, tied to the wing of a golden peacock. The letter never reached its destination, as the bird lost its way in a storm. In 1932 the Hebrew-Yiddish poet Aharon Zeitlin published a play called "Esterka and Casimir the Great." The same theme recurred in a play produced by Maurice Schwartz at the Yiddish Art Theatre in New York on the eve of World War II. The Polish poetess Marja Koncewicz wrote: "I return to the valley of the Vistula, to the ruins of the palace haunted by the spirit of the king who loved Esterka."

The well-to-do Polish Jewish writers used to spend their summers in Kozmir, imbibing the mystic atmosphere described by Y.L. Peretz in his "At Night in the Old Market." It was the Jews of Kozmir who served as the heroes of Z. Segalowitz's "Casimir," "Raisele the Schochet's Daughter," and — after the Holocaust—"A Tree in Poland. Sholem Asch, too, patterned the heroes of his "The Sheteti" and "The Tehillim Jew" after the Jews of Kozmir.

The Kozmir Jews boasted of Rabbi Yehezkel "The Wonder Worker" who lived there in the first half of the 19th century. He is supposed to have shown great prowess in exorcizing demons that used to plague the local shoemakers by making holes in their newly soled shoes, and used to overturn and smash the Sabbath *cholent* pots. He was also famous for his cheerfulness and the happy tunes he composed and sang—a tradition carried on to this day by his descendants, the Modzitz Hassidic rabbinical dynasty.

Shneiderman also describes a visit to the town of Gur, the former seat of the famous Hassidic dynasty bearing that town's name. The former court of the Gur Rabbi was now the headquarters of the Farmers Mutual Help Cooperative, and the Beit Midrash was a chemical-fertilizer warehouse.

The Gur Hassidim were great lovers of Eretz Yisrael. The story is told how during the Polish rising against the Russians in 1863, the Gur Rebbe, Rabbi Yitzhak Meir Alter, burst into the synagogue on a Saturday afternoon, as his Hassidim were about to start the *Se'uda Shlishit* meal, and upbraided them saying:

"Jews, I'm afraid that in Heaven there is a case going against the Jewish People. See how the Poles are sacrificing themselves for the liberation of their homeland, while we, — what are we doing for our Holy Land of Israel?!"

And indeed, his descendants were to be among the first Hassidic Rabbis to establish themselves here, and the Gur court today is in Jerusalem.

The illustrations by the Israeli artist Haim Goldberg, who was born in Kozmir, are excellently suited to the contents of the book.

A nostalgic book which it is difficult to put down once one starts reading it.

כתבים מן העזבון יעקב קרמר-כרמון 1947-1971

כתבים מן העיזבון של יעקב קרמר - כרמון

רשימות ומסמכים בנושאים שונים

1947 הקידוש האחרון בעיר העתיקה

1948 שוטרי ירושלים נשבעים לדגל

הכרח לשפר את משכרתו של השוטר היהודי

1949 נגד הכינוי "כושי" למתווך ראלף באנץ'

1951 מהווי חיינו:קיצוב מזון ופערים ב "תקופת הצנע".

עולים חדשים נקלטים בפקידות בירושלים.

1953 ההסתה הגזעית מתגברת בארץ - גם זיכרון מבילסק

1955 ספור – שמואליק הוותיק חניך מצטיין בגדודו

1958 ב "בדיחות הדעת" על עובדי המדינה

1958 על "הרפורמים" יעקב מעדיף 'השטיבל' של חסידי גור על 'ההיכל הרפורמי'

1958 – 1962 תקופת השתתפותו בהכנת הספר "לאש ולמגן"

1958 יעקב על גיוסו לנוטרות-על יחידת 'השוטרים המוספים" (מ-1938)

דוגמא לעדות-אוטו פריד על קבוצת הכדורגל של נוטרי ירושלים.

1962 יעקב-'ספר על שנות חיינו היפות ביותר'

1963 שורר זיוי "לאש ולמגן" בעיתון "דבר"

1963 (ביומנו) 'כמעט כל מה שנכתב בספר על ירושלים נכתב על ידי'

1963 הוקרת העורך ב"מערכות" על עבודתו בספר:תכנון, דיבוב,ואיסוף החומרים והעדויות

"יד ושם"

1961 לעובדי 'יד ושם' "המתייחדים תמיד עם העם"

יעקב בטקס ב'אהל יזכור' עם המשורר והסופר איציק מאנגר

1962 א . ל . קובובי יו"ר 'יד ושם' לכרמון ' אני מודה לך במיוחד על יחסך הנפשי לעבודתנו'

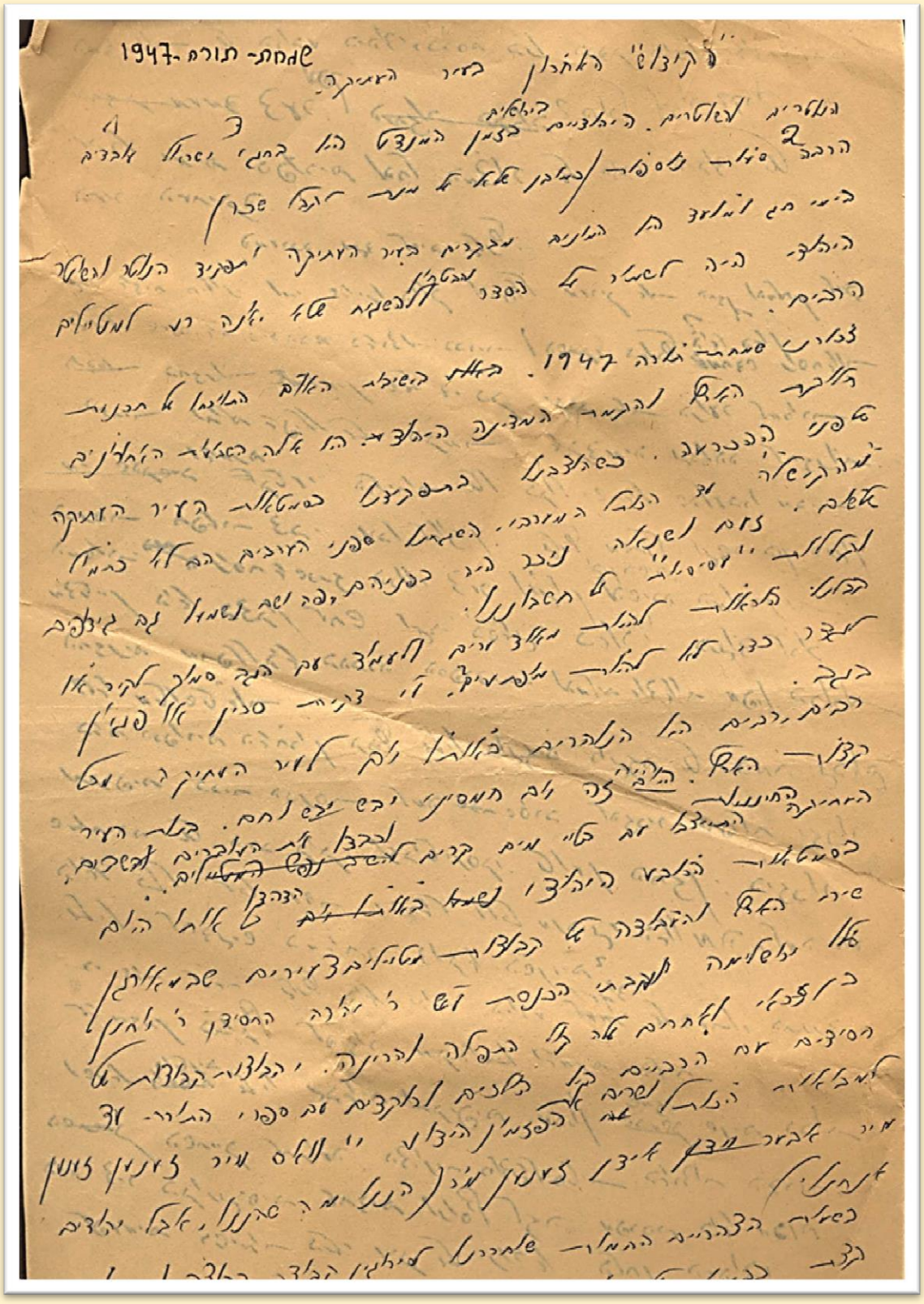
1969 יום הזכרון לחברי ה"הגנה"

1971 על "הפנתרים השחורים" - גולדה - ויידיש .

על קברו של יעקב ז"ל בתמונה פנינה,מיכה בתיה וחלק מן הנכדים (עומר ,ישי –יעקב ואיילת)

ישי –יעקב קרוי על שמו ועל שם אחיה של פנינה- יששכר.

שני העמודים משלימים את התוכן הרצוף

1949 יעקב קראב "על הכוונה בשלג" = רוסלג בורגאי

בורגאי, בוסלוים (הפרובינציה) אומרקוי. בשנה נולד בברזוב ב 1947, בורגאי. ברזוב השפיע בעיקר על יעקב בתקופת הקצרה. בורגאי מילאו אותו מקומו. מאוד מתעניין בהיסטוריה. ב1949 שהיתה נשוי. ב-1950 בא בורגאי, הפרס "נובל לספרות".

יעקב נשבר ה אוניברסיטה הפיזיקה
בהדרין בא לחיי.
ועד עלות ניתוח עם יעקב אותו שלמות בורגאי

ל בהרבה ניתוח.

כשי ירושלים עורכי בשנה בורגאי בשנה כשי.

להשתתף בשנה.

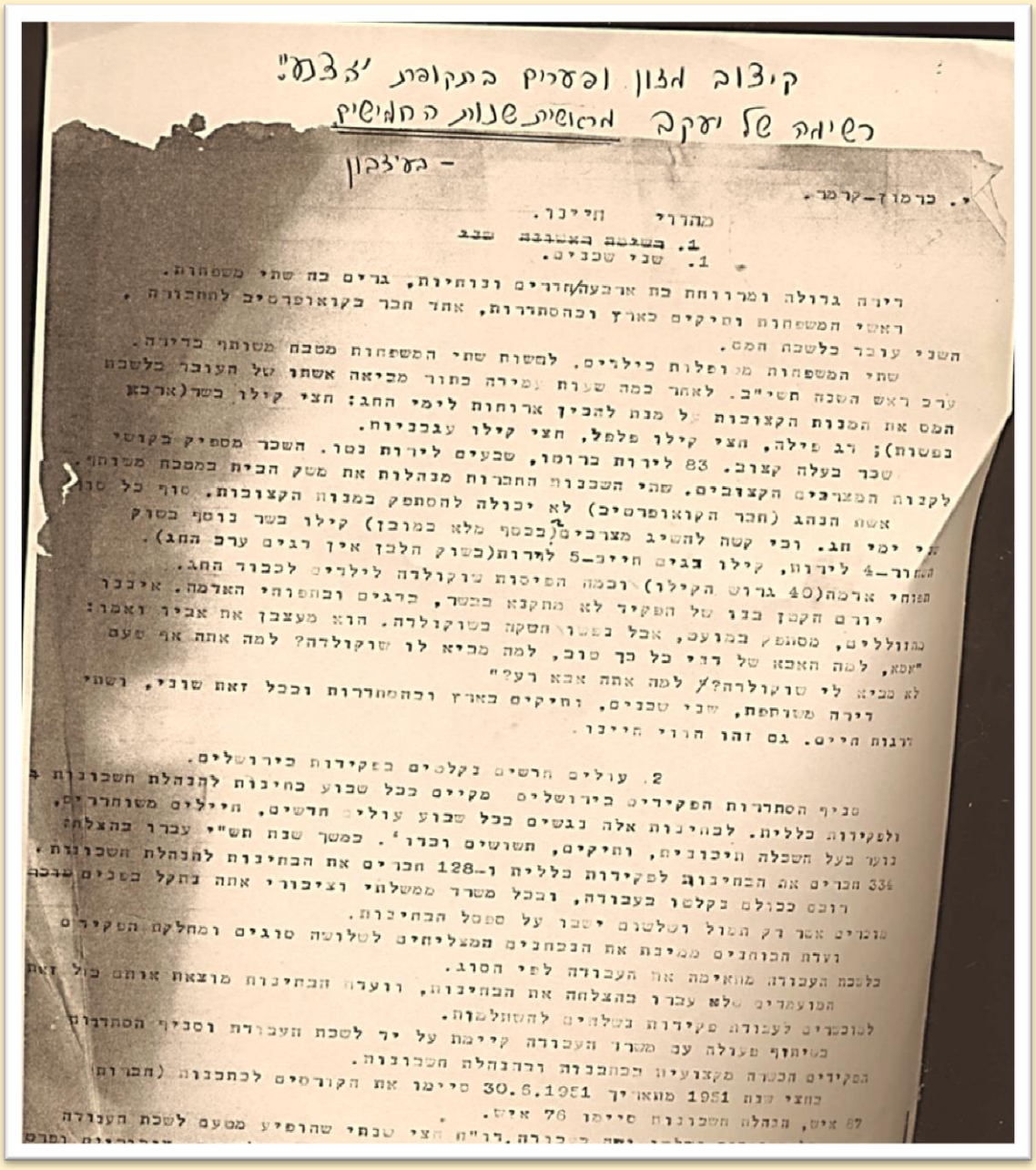
ישראלים שיתוף שיתוף בורגאי שיתוף בורגאי

שיתוף כשי בורגאי בשנה בורגאי שיתוף בורגאי

שיתוף בורגאי שיתוף

ד"ר דב יוסף "שר הצנע"

ההסתה הגזענית שתגברה בארץ
ההסתה הגזענית שתגברה אחרי
מאת: יעקב כרטון. בישיבת שיבת הצברונית
בחרותנו בקיבוץ.
רשימה משנת 1953

צהרי יום שבת מפסיקי בירושלים. העיר היתה בימי מתיחות. משני עברי
החומה נועלים קרבנות חפים מפשע. הועדה הפעלתה - המחרחרת "חוקרת" מי נתן
את היריה הראשונה. שליטים בארצות ערב וביטחאל מפגינים כוח לפני בואו
של העלאך הגואל והמוסיע טוסטר דאלס אשר יטהדל להכניס תחת כנפין, כנפי
הקוד המזרח תיכוני, את כל היריבים והצלפים למיניהם. (הקר האת ב1953

האולם הגדול ביותר בעיר קולנוע "אדיסון" טלא על גדותיו. אתה פסתכל
בנוכחים. הרבה מאוד פועלים, אמוטרי עבודה ומחוטרי כל.

תמול שלשום, ראית אותם ליד אשכבי לשכות העבודה בעיר. תמול שלשום
הפגינו טרירותם ונקמם על כביש הביטון הירושלמי. היום יושבים הרבה כהם
צפופים ודרוכים באולם הזחום. הם נתכנסו לשמוע המלה "הגואלת" מפי המנהיג
נוטא די-גול תוצרת ישראל.

על הבמה נוטא דברו לעם השוכן בציון... מנחם בגין. הנושא: "ציון
כולה טלי". המנהיג כתיפח: "גלעד והבשן נכרתו מהמולדת, כרבת עמון עיר
עברית קדמוניה, זרים פושלים בה, השרגו את השבועה: "רעל כסאו לא ישב זר".
הירדן הקדוש טוסא... "אין תקוה ואין תוחלת לפדינה בלי החלק ההוא ולכן
נשוב ... נשוב לשם בשבך 24 שעות. נכבוש את כל הארץ. שמי אטיה למדו מאתנו
איך להלחם." (מאושרים אתם לוחמי וישמין וקוריאה, שכולכם עברתם בית ספר
צבאי של צ"ל ולמדתם תורה מפי טנהיג צ"ל איך להלחם לתוכף ולעצמאות.

אני טוכר לרגע עיני. נוכר בעיר שבה נולדתי בטולין. לפני עשרים שנה
בערך היה הדבר ואני עודני נער. על יד ביתאבי היה המקרון של המפלגה
האנטישמית הפאשיסטית הפולנית. ביום ראשון אחד, בא בוקר מעיר הבירה ונטא
דברו להמונים מתקהלים ליד המועדון. "רע לכם, אתם רעבים. אתם מחוסרי
עבודה טכיון שהיהודים השתלטו בכל, הם מוצצים את דמכם, הם אוכלים לשד הארץ".
ובתום הנאום יצאו מורעים עם טקלות וטכיגים לרחוב, הרבה יהודים נפצעו, רכוש
יהודי נשדד. המשטרה היתה גיטראלית. כעבור שעה קלה יצאו לרחוב פועלים
פולנים ויהודים טוניגים אף הם בטקלות ובקרדומות: "השפיזים לא יעבור",
השליטו סדר ברחוב, הפורעים טשבו מכות וחזרו למאורתם.

יעקב כרסון
רח' בילו מס.8
ירושלים.

15.8.1955

לכבוד
"כתובים",
ת.ד. 1491,
תל-אביב.

שמואליק הותיק חנין מצטיין בגדודו.

בעיר מתנהלת מלחמת הכל בכל בחריפות רבה. מודעות ענק, רמקולים, גדופים, השמצות, ג'ז, רקדניות, זמרים ובן גוריון וסבנקין מצטטים מה כל אחד מהם אמר וכתב לפני 40 - 30 או 20 שנה.

בימים האלה יצא שמואליק עם הגדוד לאמונים אי שם בחבל לכיש. בעיר אוירה מחניקה, קיתונות של בוץ והשמצה בלתי מרוסנת ובחבל לכיש אויר זך וצונן ורוח קרירה נושבת ומרחבים ירוקים לאין סוף ואדמה משוועת לידים עובדות, לסיס, לעמל אנוש, לתחייה.

נפגשו בגדוד שמואליק חבר ההגנה הותיק וחייל הבריגדה, חיים לוחם אצ"ל לשעבר ואסיר אריתריאה ונפתלי ששון עולה חדש ממרוקו ובני הפרסיזן מיערות פולסיה. נפגשו פועלים, מקידים, בורגנים ועובדים. מכל הפלגות והגוונים, דוברי כל הלשונות רצים הם יחד בהתעמלות בוקר, עומדים הם יחד דום בטכדר, "משפשפים" אותם בצורתא וכך מתאחים הקרעים.לאומה אחת, לגוף אחד מוכן לעמוד בפני כל צר ואויב.

לילה במחנה, אתה שומע רק יללת התנים וצעדי השומרים. סוקר שמואליק הותיק על שמיכתו באוהל הסירים את עשרות השנים שעברו עליו בארץ. חבר ההגנה מזה 25 שנה. בתקופה ההיא רק רובים בודדים, אקדוחי פרבלום, מצנזת פולניות שלא תפיד מעלו. אבל היתה אז מסירות, התנדבות וחברות. והנה יפיה הראשונים של מלחמת השחרור. במחסנים רק מסנים, מסנים. ובלב היתה תפילה וצפיה לנשק, לתת מקלעים, למרגמות, לתותח. סוקר שמואליק את מחסן מלוגתו, פלוגת חיל רגלי, מצוידת היא בכל, בנשק חדיש ומודרני וחילי צה"ל לובשים מדים נקיים ומתאימים לגוף והוגריב הגור והאוכל בשפע והאספקה דופקת.

בסתרי לבו "שבטוש" שמואליק שהוציאו אותו דוקא מכשיו לשבועיים. בעיר במקום עבודתו בקר אותו כבר סגן המנהל ושאל אותו לאיזו מפלגה הוא שייך. שמואליק חייך, שמואליק לא יכול להתאים את עצמו לשום מפלגה. שמואליק סרב לתרום לקרן הבחירות של המפלגה הגדולה ושמואליק יודע שלא ישבע נחת בעבודתו, לא יכניסו אותו לרשימת המועמדים לעליה בדרגה, יקפחו אותו, ירמסו אותו ברמיסה כי הוא לא "משלנו".

אבל בשדה מרגיש הוא עצמו שווה בין שווים. כאן בין הטוראים לא שואלים להשתייכותו המפלגתית. כאן מעריכים ומעריצים את שמואליק, הזורק את הרימון למרחק רב, הקולע בדיקנות למטרה, ונעליו מצוחצחים במסדה.

1958 יקבה בה דיחוין בפתח עם שובבי ה מדינה

"מאבק על קיבוץ"

קיבוץ ערבי מדינה למשפחתי בכלו ציוריה

ימה. יפי/אי ציבורי בולט על המעלה הקרקעית עם נוף ומדינה

עמה בישוב. שלמה שהתרכז אחר יצחק בדיחי

על רשתן שלחי- הרחה, הוסיפים, המצעיים ציור-

ציבורית ועבד.

בינלאומי בשנת. משתתפים משנה מספר למשפחה בבנין בעל ומחולת

פרס, בשנים בזמן מלון בבירה.

מספרים רבים על מנת בשלב צלם תמונות למלון

פרס לשלמה העמלה- הפרעה החייב, הלאו פלן מחיר

מחיר מלון צבון

משלחי ו על תחנה, הבניין ציורים המינה בינלאומי, ושנים

טפל קיבוצים.

למספרים על בתשובה הדשה לקבל המבקרי במשבצת

הבינה בבה-כה, על-ידי לבית עמי נלאו על

ציור לעלות ז"ל, השקיעים מתבצרים

כי-בוא שלה הניתן במשבצים הינן אז ב שלוחן.

שהיה כי בשנה $\frac{1}{2}$ ב פשט מנקיא לסבי ענינים

ביתות"פ. שה המשקה. ו כון שמשלה בינלאומי בלון ז שבת

שלה המשקה בינלאומי כון שמשלה בינלאומי בלון ז שבת

1958 יעקב: מהדרכה לניהול וחיים" ובה"חוזרי"
קהילת "הרצל": "הנגלות לימי שנות חיבור פרקי" הוקמה בירושלים

"אמרי הפיות" בשפת הפלמ"ח ומה בשפתים

כידוע עמדת אחדות הפלמ"ח הפרנסיבית בישראל, "הכל הפלמ"ח"

לא מיקם הימים בשלושים השנים

הוא – להיות מאוחד בכל הפלמ"ח הרבה למען "בוטרקליה" להתגייס בשמים.

עמדת לצדה.

יש הפלה המוחד מקדמה בשנה זו בלבד, שה הפלה סתירה עמיכה בתוך שנה בלבד. בישוב הדבר ציבור הגון ומלא עלה טוב בין הפלמ"ח, בשלושים שנה לעלות ולהגיע מספר לשתי יבנה עסקים להגיע להפלה ולמנוע בה. בשנים שנים מהפלגות יחד בין מחנות, הבנין עלה מיבשת לקבל, הפלה הגיעה הון המחנות בין הפלגות הפלה תפלה בשנה בין הפלגות מאוחד זו מעניין להתבשל החיים הבתים

ל הולך שלה בשנה מצוה הן בעניין בה עלמה יו הפלה מעט לחה אלה עבדה בשנים הקרובה עם הבנין הוא שיהו על חנם מנת בין בשלה לבנים הקרובה

בשבוע לעלות הבית הפלגה הפלגות המשבע: יום יהיה עם עולה פעם להפלה, ובבוא בעל בין הפלגות עם המדינה – שבל.

לאש ולמגן

לאש
ולמגן
תולדות הנוטרות העברית

לחברים

חברים יקרים,

הנדון: — חספר „לאש ולמגן"

אנו שמחים להודיע לחבריגו שספר מקיף על הנוטרות לשלוחותיה השונות, המתאר את פעולות הנוטרים בארץ־ישראל מראשיתן ב־1936 ועד חקמת המדינה, חופיע. ב־1962.

הספר מעלה לראשונה, בחיקף רחב, תקופה שהיתה עשירה במאורעות ובאירועים שהטביעו את חותמם על חיי הישוב בשנים שלפני קום המדינה — ובעיקר השביעה חותמה על חיי כל אחד ואחד מאתנו. ששירתנו בשורות הנוטרות, על חילותיה השונים. בספר, העשיר בחומר דוקומנטרי וספרותי, מוקדשים פרקים מיוחדים לכל אחת משלוחות הנוטרים, והוא מלווה בספחר רב של תמונות המשחזרות ומעלות מחדש אותה תקופה רבת פתח ועניו בחייגו.

אין ספק, כי כל אחד מאתנו ירצה לרכוש לעצמו ספר רב־ערך זה, חמספר על תקופה יקרה בחייגו.

עלינו באנו לכלל הסכם עם בית־החוצאה של עח"ל על הנחה מיוחדת לחבריגו. מחיר הספר למי שהיו נוטרים יהיה 7.50 ל"י, מחיר שיאפשר, כפי שאנו מקווים, לכל נוטר־בעבר לרכוש לעצמו את ספר הנוטרות.

למען נוכל להבטיח ספר לכל אחד מחבריגו שירצה בו, אנגו מבקשים ממך להודיענו ע"י השופט הרצוף בזה על הזמנת חספר.

חברים ומוסדות חרוצים לרכוש יותר מעותק אחד — יפנו־גא ואת במפורש בחזמנתם.

האגודה
להנצחת הנוטרות
בישראל

יום 1 ביולי 1958

א ש ר ר

זאת לעדות שה' כרמון שקב הנהו נציג אגודתנו בששה ירושלים
העיר והסביבה.

נא להושיט לו את כלוא העזרה באיסוף החומר הדרוש לו בקשר

ירושלים, 25.8.58

על יחידת השוערים המוסלמים (S.A.S) בירושלים

רשימת ראשונה נמסרת ע"י יעקב בורנו

ב-1938 גבר הטירור הערבי בארץ, בנצרת נהרג במשרדו סגן המחוז הבריטי. התקפות הדמים נגד מרכזי מישוב מיהודי מכפו ורבו. רק אז החלו שלטונות המנדט לנקוט באמצעים נגד הגוף הערבי העליון שבראשותו של המופתי הירושלמי.

דרישותיו של הישוב היהודי המאורגן לנשק סגן ליצלי נשלחו בחלקן ומחוך עודדת ההבנה החלו להתארגן יחידות הנוטרים הראשונות בירושלים. היינן אז פועלי בנין, צעירים, עולים חדשים לרוב סטודנטים עד מחוסרי עבודה. ימים ולחשים הול באפריל 1936 רבאנו בעמדות ההגנה ברובע היהודי בעיר העתיקה, בהר הצופים ובמרבדי ירושלים בגרוך: מחניים, מנחמיה, תל-ארזה, בית וגן, מקור חיים, בית הכרם ואחרים.

כיום בחיר אחד, למעי עשרים שנה ויתר זה בספטמבר הופיעו מפקדינו עם רשימת מוכנה של כמאה בחורים שעליהם להתרכז בבית ספר "אליאנס", שם יהיו שני קציני בריטים וקציני קשר "משלנו" מטעם הסוכנות ושם ייבחרו הנוטרים הסטאיסים. קבלנו גם הוראות מה לענות לשאלותיהם, השקפות של הקציניים, איך להתנהג וכו'.

יום שלם התזיקו אותנו בחצר אליאנס. בדקו את צ'צ'וחינו, אחר כך נשלחנו הנבחרים לקישלה' המפורסמת בעיר העתיקה בירושלים שם קבלו אותנו קציני טוטרים יהודיים ומיקים. נתנו לנו פרי חקי, ש לפשק שחור, שני זוגות נעליים, מעטפ, רובים אנגליים או קנדיים ו-50 כדורי לכל אחד ושלחו אותנו ל"לוקי האריה", לנקודות הרגישות במערכת ההגנה בגון לתחנת הרכבת, לתחנת הכח של חברת החשמל, למחנים של "שלח ומוקדנו", למחני המים במחוץ ירושלים, לסדום דלים הפלח ועוד. קבלנו הוראות מפורטות איך להגן ולשמור על נקודות אלה במקרה של התקפה.

זאת היתה ההתחלה. הדוכה, הכדורים הקולפאק, הנעליים, חיי בריטיים שכל השידוך היה עברי ישראלי. למרות עיין היתה המקדה במגרש הרוסים, שכל המיקוד האמיתי היה בחיר קטן בבנין הירושלם פוסט (פלסטין פוסט דאז) שם ישב קציין קשר של הסוכנות, בחדר בחיר שער ובעל עיניים

משוטרים רגילים). קמה יחידת נוטרי הרכבת, נוטרי חיל האויר והחשובה מכולן משטרת היישובים העבריים, חובשי הכובעים האוסטראליים, בית היוצר למדריכים, לקציניים ומפקדים לצה"ל עד היום הזה.

בפרוץ מלחמת העולם השניה הסתעפו התפקידים ונוספה גם השמירה על מחנות צבא, מחנות הרכוז של האזרחיים הגרמניים לווי שיירות האסירים עד לאוסטרליה וכו' וכו'.

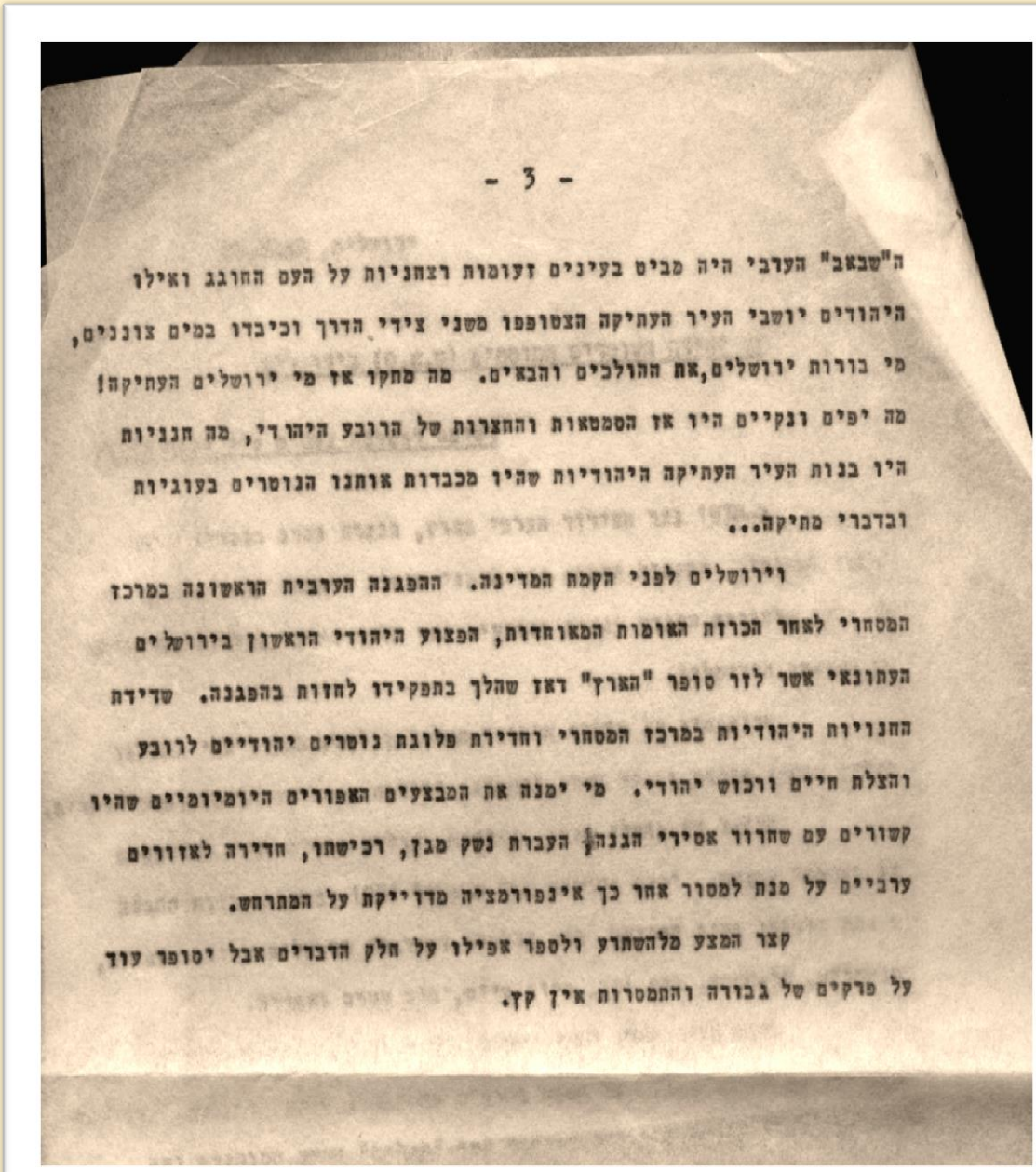
במשך הזמן למדנו וידענו: לא אנחנו השאור שבעיסה. קמו יחידות ופלוגות שתפקידם גדול היה וכבד מתפקידנו והם היחידות העבריות בצבא הבריטי, הבריגדה היהודית ובתוך הארץ פלוגות הפלמ"ח ובכל זאת בימים אלה כשנכתבת ההיסטוריה של הקמת המדינה וכשכולנו משוכנעים שהיא לא קמה באופן פתאומי על ידי איזו שהיא "דקלרציה", כי אם קדמו לה דורות של בונים, לוחמים, חורשים, זורעים ומחזיקי שלח, לא נפקד גם מקומו של הנפיר והנוטר היהודי אחד מדרועות המגן של הישוב בדרכו האפורה למדינה ולקוממיות.

הייחוד שבנוטר היהודי דאז היה בזה שהוא יותר מאחרים בא במגע עם אנגלים וערבים והיתה לו אפשרות לדעת, לחקור, ולגלות את המזימות שנרקמו נגד הישוב היהודי, נגד פוסדותיו ונגד אנשי המגן המרכזיים ביחוד בשנת המאבק והמרי. ואמנם, רובו המכריע של לובשי המדים עמדו לשרות הישוב היהודי המאורגן, רשם אז פרקים יפים במאבק העם לחרותו ע"י הספקת אינפורמציה מדוייקת למוסדות ההגנה המתאימים, ע"י רכישת נשק מגן, חישוף מכנות, שחרור אסירי ההגנה ועוד ועוד.

השלטון המנדטורי לא היה מעונין שהנוטר היהודי יקבל הכשרה צבאית מספיקה. האמון הרשמי היה רק ברובה ולפעמים גם באקדח התופי ותו לא. אבל הנוטר היהודי קבל הכשרתו הצבאית הנוספת בקורסים של "הגנה" והמדריך הבריטי או הערבי של הנוטרים התפלא לא פעם היכן למד ורכש הטירון היהודי את כל התורה הצבאית.

הרבה זכרונות מציפים אותך בימים אלה, קשה לדעת איך ובמה להתחיל, הלא כל אחד מאתנו נשא לבנה ותרם תרומה ולו גם צנועה להקמת היכל המדינה.

נזכר אני בשבתות ובחגים בירושלים לפני עשרים או חמש עשרה שנה. בבוקר היו מתרכזים המון מסיילים מכל קצות הארץ ליד המסעדה הקואופרטיבית ויוצאים לטייל לעיר העתיקה, לכותל המערבי ולמקומות ההיסטוריים. לפעמים נראה גם צועד בשורות הראשונות מיודענו אברהם הרצפלד שהיה פותח בריקוד בזמרה ובנגון חסידי והמוני מסיילים מלווים אותו. אנו הנוטרים הופקדנו

- 3 -

ה"שבאב" הערבי היה מביט בעינים זעומות רצחניות על העם החוגג ואילו היהודים יושבי העיר העתיקה הצטופפו משני צידי הדרך וכיבדו במים צוננים, מי בורות ירושלים, את ההולכים והבאים. מה מחקו אז מי ירושלים העתיקה! מה יפים ונקיים היו אז הסמטאות והחצרות של הרובע היהודי, מה חנניות היו בנות העיר העתיקה היהודיות שהיו מכבדות אותנו הנוטרים בעוגיות ובדברי מתיקה...

וירושלים לפני הקמת המדינה. ההפגנה הערבית הראשונה במרכז המסחרי לאחר הכרזת האומות המאוחדות, הפצוע היהודי הראשון בירושלים העתונאי אשר לזר סופר "הארץ" דאז שהלך בתפקידו לחדות בהפגנה. שדידת החנויות היהודיות במרכז המסחרי וחדירת פלוגת נוטרים יהודיים לרובע והצלת חיים ורכוש יהודי. מי ימנה את המבצעים האפורים היומיומיים שהיו קשורים עם שחרור אסירי הגנה העברת נשק מגן, רכישתו, חדירה לאזורים ערביים על מנת למסור אחר כך אינפורמציה מדוייקת על המתרחש.

קצר המצע מלהשתרע ולספר אפילו על חלק הדברים אבל יסופר עוד על פרקים של גבורה והתמסרות אין קץ.

על השירות בנוטרות-כתב יעקב כרמון , לכבוד הוצאתו לאור של הספר " לאש ולמגן"

ירושלים, 8.12.58

רשימתו של מר אוטו פריד, ראש קבוצת הכדור-רגל
של הנוטרים בירושלים בשנת 1942-45.
כיום משרת במשטרת ישראל וחבר באגוד השופטים
הבינלאומי בכדור רגל (פיפא-)

אוטו פריד נכנס לי מיד כשופט קו ושופט כדורגל.
את סיפורו נתן לי בשיחה בין עשרות משחקים שניהלתי יחד.

קבוצת כדור-רגל בין הנוטרים.

בתאריך 21.8.1942 גויסתי לנוטרות ליחידת השוטרים המוספים ע"י הסמל גייר יחד עם אחי **פול** שהתפרסם כעבור זמן מה כאחד משחקני הכדור-רגל המפורסמים בישראל. כיום משחק בקבוצי ידוע בארצות-הברית.

בשנת 1942 הטיל עלי הסמל גייר לארגן קבוצה כדור-רגל שתשתתף בליגה הירושלמית הקבוצתית.

בקבוצה הנוטרים נכללו שחקנים ידועי שם כגון **יהושע וויסמן** ז"ל (נפל במגנת עטרות ב-1947), אריה בילאוס (מורה אקדמאי), השוער הידוע בזמנו פליישר ועוד.

קבלנו תמיכה רבה מהסמל גייר שהתבטאה בזה שנתן לנו הקלות שונות בשטירה על מנת שנוכל להתמסר לאמונים ולמשחקים. קבלנו גם תמיכה מקצין הקשר של הסוכנות נעמן סתוי. לא האמינו שנוכל להיות קבוצה רצינית ובהתחלה לעגו לנו אבל התגברנו על כל הקשיים והצלחנו במשך הזמן להיות אחת הקבוצות המעולות בירושלים.

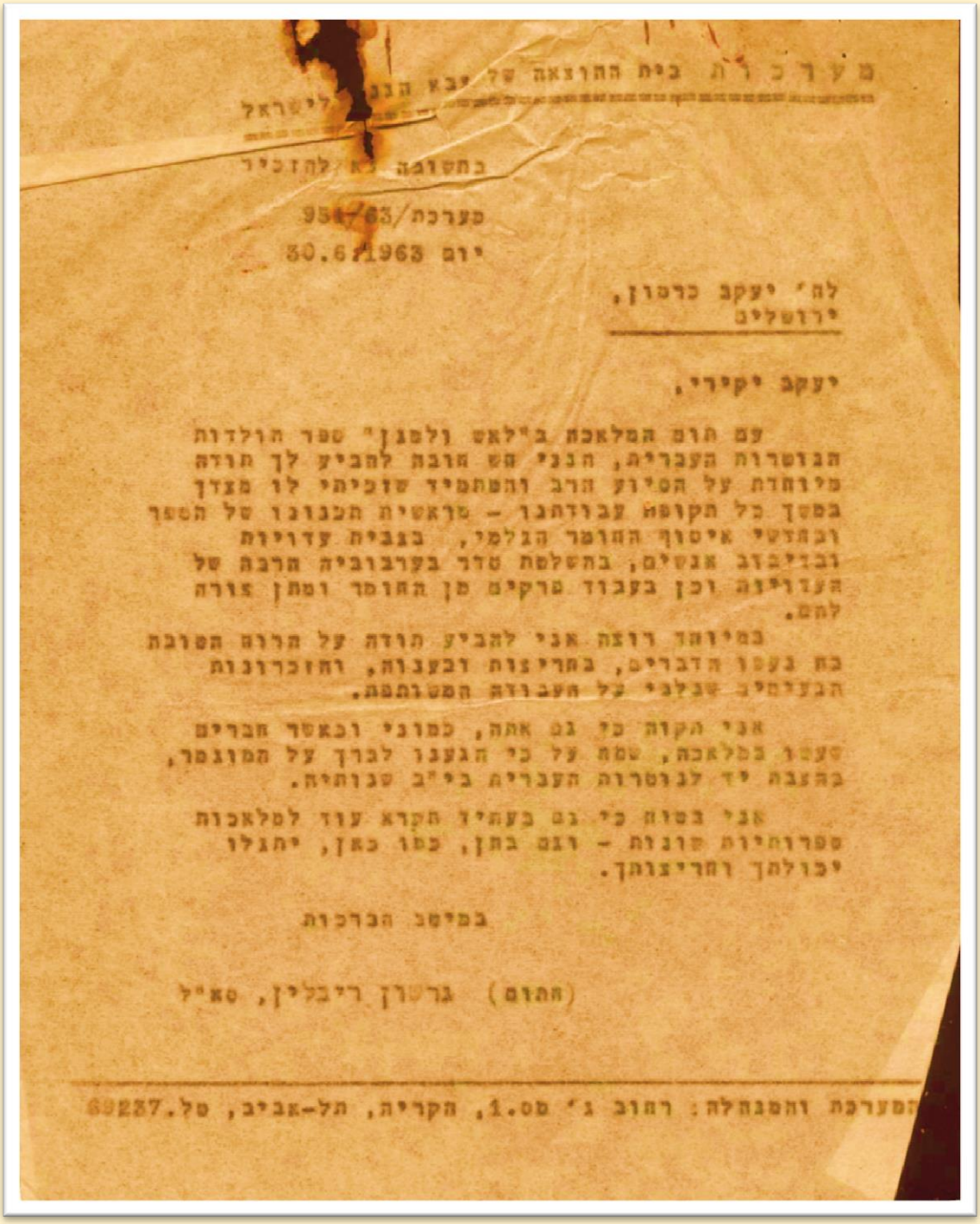
ניצחנו בין היתר את הקבוצה הידועה של "**הפסח**" (חברת ים המלח) שכללה את השחקנים: ברויער, נבחרת ישראל-דאז, פנץ ז"ל, נבחרת ישראל דאז, סימון אלפסי ויחזקאל ועוד. שני האחרונים היו בעבר מבין השחקנים הידועים והטובים בארץ.

בסבלה תפסנו אחד מהמקומות הראשונים. הבסנו קבוצות כגון: הדואר, חברת "שכל" שכללו שחקנים ידועים. גם הבריטים התלו להתלהב מכושר משחקנו והושיטו לנו עזרה רבה.

באחד הימים והיה זה, נדמה לי, בשנת 1943, הוזמנו למשחק לקראת הצופים עם קבוצה רצינית של המשטרה הבריטית ונצחנו אותם בתוצאות 2:1 ואז נתפרסמנו כקבוצה רצינית ביותר בירושלים.

קבוצות אזרחיות רבות רצו לשחק ולהתחרות אתנו, אולם לרגל התקידנו יכולנו להענות רק לחלק מהם.

הקבוצה היתה קיימת עד שנת 1945, היא פורקה בזמן שסיימתי את תפקידי בנוטרות.

מ ע ר כ ת בית התוצאה של יבא הבנ[illegible] לישראל

בתשובה נא לחזכיר

מערכת/953/63

יום 30.6.1963

לה' יעקב כרמון,
ירושלים

יעקב יקירי,

עם תום המלאכת ב"לאש ולמגן" ספר תולדות הנוטרות העברית, חנני שש חובת להביע לך תודה מיוחדת על הסיוע הרב והמתמיד שזכיתי לו מצדך במשך כל תקופת עבודתנו - מראשית התכוננו של הספר ובמהלך איסוף החומר הגלמי, בצביית עדויות ובריכוז אנשים, בהשלמת סדר בערכויות חרבה של העדויות וכן בעבוד מרקים מן החומר ומתן צורה להם.

במיוחד רוצה אני להביע תודה על תרומה חשובת בת נעמו הדברים, בהריצות ובעצות, והזכרונות הבלתי שגלבי על העבודה המשותפת.

אני הקוה כי גם אתה, כמוני וכאשר חברים שעמו במלאכה, שמח על כי הגענו לגרך על המוגמר, בהצבת יד לנוטרות העברית בי"ב שנותיה.

אני בטוח כי גם בעתיד תקרא עוד למלאכות ספרותיות חונות - וגם בתן, כמו כאן, יתגלו יכולתך וחריצותך.

בכבוד הברכות

(חתום) גרשון ריבלין, סא"ל

המערכת והמנהלה: רחוב ג' מס.1, הקריה, תל-אביב, טל.69287

"לאש ולמגן" 1962

הספר הזה לא היה רואה אור ללא עזרתם של רבים, ויתי הוא עצמו מבע־תודה לכל העוזרים הרבים שנתנו ידם להופעתו. אך לא אוכל לפסוך עצמי בלא ברכת־תודה מיוחדת לאלה שהסו שכמם לעשות עמי במלאכה:

ראשית, המעוררים לעשיה, חברי האגודה להנצחת הנוטרות, ולחרוצים שבהם זלמן צבי קרול ואלימלך ליפציק, שהפכו להיות כבני־בית ב„מערכות" ושלא היו מאמץ ופרזה למען הספר שכבדו מהם;

לחיה כהן־מננבוים, יעקב כרמון, חיים לוי, דוד ליפקין, תמר קפלן, וזב שמיין, ששמו נאמנה באיסוף החומר;

לשאול אביגור, ישראל גלילי, אל"מ אלעזר גלילי וד"ר יהודה סלוצקי — שעמדו לי לעצה ולעזרה;

למערכת „תולדות ההגנה", על רשותה להשתמש בגנזיה,

וליוסף קופילוב, אשר על ארכיון ה„הגנה", ל„ארכיון מאיר דפקסור" ולחוה דפקסור, אשר שמרה עליו והעמידה אותו לרשותנו;

לשפלו של המנוח א. ש. שמיין בקובץ „עשר שנות נוטרות";

לרפיק צבי טינר, אשר עשה עמי בריכוז הנספחים;

ולמרים נתנאל, מטה מרן ולשמעון קופמן — שנתנו ענם ודעתם לשמור את הספר מתקלות של רגע אחרון.

תודתי להם, ולכל המסייעים הרבים, ומעל לכל לנוטרים לשעבר, — שהספר הוא שלהם — ומשלהם.

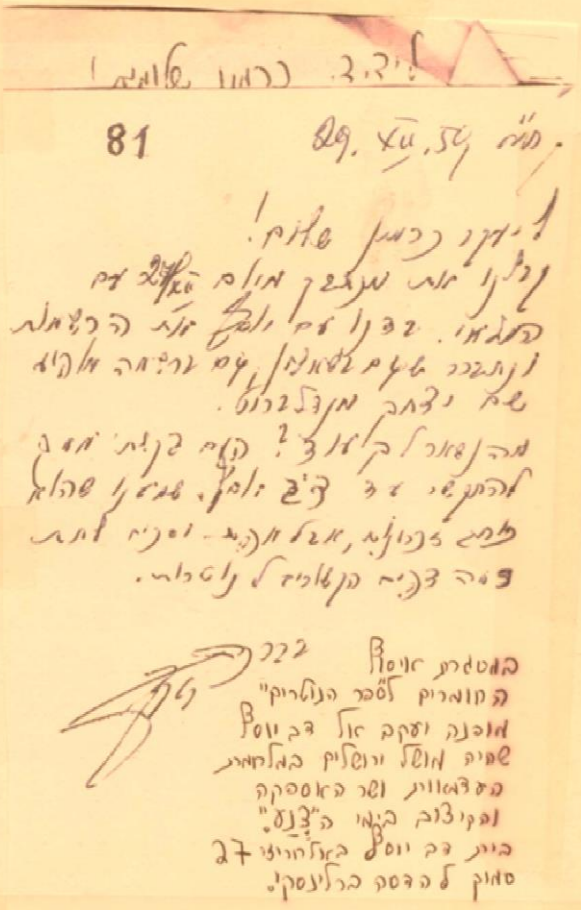
גרשון ריבלין

בשתי הספר

בשתיות.

צבור להנצחת הנטרות
הוצ'ע
1962
"לאש ולמגן"
בהוצאת „מערכות"
תולדות הנוטרות העברית
ערך מא"ל גרשון ריבלין
דברי מבוא: פ. שרת ז"ל. גלילי
נוטרים לשעבר
כולים לקבלו במחיר מיוחד בכתובות חבאות:
תל־אביב: ההוצאה לאור של משה"ב הקריה, רח' א' בית 9.
בוועדים של ההסתדרות, בט. אולחורוב. הגל
ביה אצל ח' בן־נחום.
חיפה: פועלי חיפה, אצל ח' לב או קייזר.
ירושלים: יעקב ברשטן, רחוב בילו 8 קטמון.
באר־שבע: פ. זיזיק, רחוב גבעה 31.
השיכיר הסרכזי.
מרכזים הסתדרות. בית רמז אצל ח' יחל או מרגל.
הזמנות: משה"ב, נא לשלוח לפי הכתובת: ת. ד. 7005
הקריה תל־אביב.

81

יעקב השתמש ביומנו המאמר לצורך עבודות ומריכה
לספר ההיסטוריה: "לנוש ולמען"

להופעת קיבוץ הנוטרות

25.7.1962 לארץ

ספר על שנות חיינו היפות

מאת יעקב כרמון

א לפני זמן־מה חזרו לחברים מ־
טעם „האגדה להצעות הנוטרות".
ובו הודעה על הוצאתו הקרובה של
„ספר הנוטרות" בעריכתו של ס/אל.
גרשון ריבלין מ„שערכות".

במחוז נאמר בקיצור: „הספר יצ־
לח לראשונה. בהיקף רחב. תקופה
שהיתה עשירה במאורעות ובאירוע־
ים, אשר הסביבו את חותמם על
חיי היישוב בשנים שלפני קום המ־
דינה. ובעיקר — על חיי כל אחד ו־
אחד מאתנו, עיצירתנו בשורות ה־
נוטרות על חילותיה השונים. בספר,
העשיר בחומר דוקומנטרי וספרותי,
מוקדשים פרקים מיוחדים לכל אחת
משלוחות הנוטרים, והוא סלוח ב־
מספר רב של תמונות. המשתזרות
ומעלות מחדש אותה תקופה רבת־
סתה ומעניין בחיינו".

במשך שלוש השנים האחרונות
דיברנו מאות אנשים ונוסף חופר ל־
מכביר של אותן 12 שנים גורליות.
מפרוץ מאורעות־הדמים באפריל 1936
עד הקמת המדינה.

דברי מבוא לקובץ נכתבים ע״י
ח״כ משה שרת וישראל גלילי, אנשי־
אחדות העבודה להצעות הנוטרות.

מי לא היה נוטר?

אם נבדוק תולדות חייהם של רוב
מפקדי צה״ל, נמצא שכשלב זה או
אחר היה כל אחד מהם נוטר ועבר
מבילת־אש ראשונה בלילות וימגיים
או במישמר המנדר הדרוזי.

מספר מ.ד. „מפקד המנדר לשע־
בר בעפולה: „בקורס מפקדי מחל־
קות של פלוגות־השדה בשנת 1937
בכפר־ויתקין השתתפו, בין השאר:
יגאל ידין... נפתלי לבנון, משה דיין,
קד המנדר בגוש שבריה, שמעון אבידן שפקד אז על המנדר
שהיה בתפקיד מקביל בגוש נהלל,
במורו הגליל, ואת ירדשלים ייצג
בזאתו זמן רושם מאיר ספקטור
ז״ל. מי שהיה מפעם המוכרנות הי־
חידת אחראי על ניזם יחידות הי־
נוטרים באזורי תל־אביב ונהגיה, ש־
ריבר עם ישראל (גלילי) ברבר המד־
ריך לקורס הקרוב: „הוא (ישראל)
הבטיח לי שייענו לנו אדם מוכשר
לשלוחי המשימה... בכל אופן, אין
כישראל מבין את המצב. ומסכמים
שמשה (כרמל) מתאים לתפ־
קיד זה.

נשאנו את העם על שכמנו

על תפקידם של נוטרי משמר ה־
יוסיף יעל הוורה מעשלים מאניית
„שבתאי לוינסקי" כותב א.ר., סגל
נ.: „שעבר של גוש בדרה:

„בים ככה האוניה החלה
מתקרבת לחוף במהירות ובעצרה כ־
150 מטרים בערך מהיבשה. אנשינו,
שהתמנינו לאות, נכנסו למים. חצי־
עו לאניה, לקחו על זרועותיהם ר־
כשיהם עולים, חוריכו אותם בחוף
וחזרו חלוך ושוב ללא לאות עם
„מישקע" של אחים ניצולים. אלה ש־
ירדו יישבו על כתפי הבחורים ל־
חוף נלקחו ע״י קבוצות אנשים א־
חרות. לפי תכנון מוקדם, למבוגרות
ותוסנו לקיימות שונים במהירות. ל־
אחר שחורר בערך כשליש מנוסעי
האניה, נמצאנו מוקפים לשתע ע״י
הצבא והמשטרה. שוחלנו לסדוך ב־
בשטח, לעצור את אנשינו ולהעביר
רם למכלאות במחנות־העבאה. מספר
ניכר של נוטרים מגדרה, בן יבנה ו־
כפר־יהבורג היו בין אלה שהועברו
ע״י הצבא לחיפה. ומשם לקפריסין".

שיר מזמור למנדר

את המקרי „משפחת הישובים ה־
עבריים", חובשי הכובעים האוסטר־
ליים ונחתי המנדרים המפורסמים
מסכם בקצרה בזכרונותיו ש.ש.:

„...מנדר" היה מושג. שם דבר. סנ־
דר — הוא אופר — 8 או 10 בחר־
רים נוטרים הברי ההגנה נאמנים
הלובשים מדים של משטרת היישו־
בים, ניידים ומשמשים כמוח־המתק
לת של המנדר. שהיתה מורכבת מ־
מיירים ומאחרים ביום ובלילה. הוא־
מנו עליהן המקרידים מטעם ההגנה ב־
אזור שרק הוא (המנדר), עקב תנר־
עתו החושיות יחסית, יכול היה ל־
בצעם. צוות המנדר מקח על המרכבת
של הברי ה„הגנה" ביישובי האזור,
המוצאו המתאמנים במניים, העברת
מחסני־נשק, חפירת „מליקים", אר־
גון קורסים וכדומה.

ה„מנדר" היה הרוח והיה בכל הפ־
עילות השנמה של ההגנה בסביבה ר־
אם ביום היתה הפעילות הבלתי־לינ־
ליח של המנדר מוגבלת, — הרי ב־
לילה היה כולו שלנו".

„המכתב את הדוידקה המפורסמת"

פי שהיה מסל נוטרים בראש פר־
נה. ע. ש., כותב: „בתקופת מלחמת־
העולם השניה ונתה בראש־פינה יותר
דת חיל־המסר הירדני, אשר עקבה
במיוחד אחר פעולות ההעפלה.

העולים היו מניעים בדרך כלל עד
אילת־השחר, ומשם עברו דרך שביל
צר, שעקף את המרשבה ומתנת־הנ־
בא והמשטרה. בלילה הועברו הער־
לים בחשאי לאוטובוסים לחיפה. וה־
נוטרים היו משכשים להם מורי־דרך
ומבטיחים. פעולותינו אלה גרשמו
ביומן והתנה כ„ניצאה לסיור שיג־
רתי", או משהו בדומה לכך... „בש־
הבריטים פינו את ראש־פינה קי־
בלנו אנו, הנוטרים, את תחנת־
המשטרה מידיהם. מסרנו את ה־
תחנה לשלמיה הוקמה בה משקרת
חטיבת „פתח". ערב שחרור צפת
העמכנו את ה„דוידקה" המפורסמת
על פרידות ויצאנו אתה רגע יתר ז־
ציוד לצפת, לעזור בשחרורה".

„חיציאה מחוץ לגדרה"

„...מדריך נוטרים בירושלים ב־
שנות המאורעות ב־1936. מציין
„אנשי הכנופיות, שבסיסם היה בעין
כרם (כפר ע״י הבירתן), היו תופסים
עמדות על גבעה סמוכה לשכונות
בית־זגן ובית־הכרם. צולפים ומש־
תיקים כל הנשנה. המגינים היו כפר־
תים בתוך עמדות, עונים באש ולא
פוגעים במורעים. שניו מוסתרים מ־
אחורי הסלעים.

יום אחד קיבל יצחק שדה את ה־
פיקוד על האזור. הפריש כיתה של
10 לוחמים, בפרם יורשך הפסה ה־

(סוף בעמ' 5)

ספר על שנות חיינו היפות

(סוף מעמ' 4)

כיתה את הגבעה. הניפה את הנ־
נופיה הערבית והמשיכה אש על
עין־כרם, מאותו לילה חל שינוי רדי־
קלי במצבן של שכונות הספר בירד־
שלים".

דבר דומה מבצע יצחק שדה גם
במגדל־צדק, מסיפקה באותו זמן
אבן. סיד והצץ לבניה בתל־אביב
ובסביבתה. עם פרוץ מאורעות הדמים
בשנת תרצ״ו נפתם המקור. ערבי־
מגדל צדק והסביבה הרסו יפוצצו
את המחצבות ומערכות־התצץ. „ר־
אמנם — מספר י. ו. — 15 מתנדבים
היו אלה אשר יצאו לשנות ערב. ב־
יום ה־13 באפריל 1937, בנשם שו־
סף, לכבוש את מגדל־צדק במיקר־
דו של יצחק שדה". והצליחו.

על השלושה שאינם עוד

פרק מיוחד ב„ספר הנוטרות העב־
ריית" יהיה מוקדש לפעולות המזכי־
רות הטראגיות של הנוטרים. היה זה
מוסד קייצב את החטיבות השונות
ודאג לכל. „מכדורים ועד שרוך
נעל". המזכירות עיפלה בהקפה מר־
עדנים, בעזרה כלכלית למשפחות
המגוייסים, בעיקום המשפחות הש־
כולות, בהשוחאת זכויותיו של הער־
סר לאלה של החייל המגוייס. המז־
כירות הארצית יזמה שיכונים, ה־
קימה ארגוני התרשבות של משוחר־
רים. המציאה „משפט חברים", כדי
שחמגוייסים לא יחדקו לעורכאות
הזרים, ובמגעים הפרוטוקולים של
ישיבות המזכירות רשומים אפילו
דיונים על סכסוכי משפחה בין נוטר
ורעייתו.

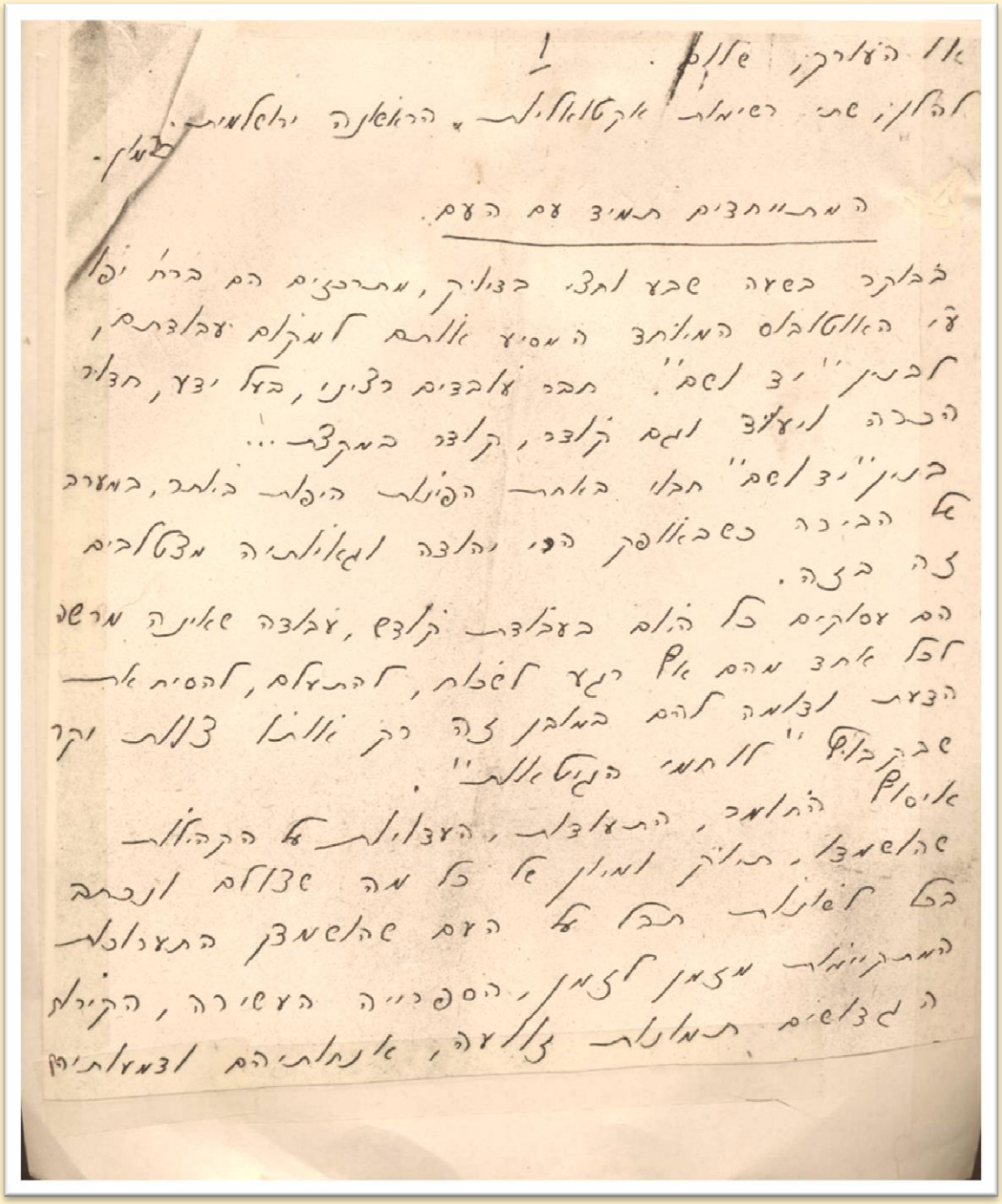
שלושה שאינם כבר בחיים היו
עמודי־התווך של המזכירות ונשאו
בעול במשך השנים הנוראיות. היו
אלה: יהושע פיכמן, סגל נוטר של
משטרת היישובים העבריים. איש
מושב צופית: ס.א. ברענה (ברוינ־
נגלר), שהתנדב לנוטרות לפרוץ
גילו הגבוה והיה סניגורם של הנוט־
רים בתוקף תפקיד של התמדרות
ומוסדותיו השונים, את חיפה והמ־
ביבה „יצג הנוסד ישראל אהרונסון).
תוא היה מעין קצין העתונות של
מזכירות הנוטרים. ניהל תזכירים לר־
חסים למוכנות. תבע, קבל, לא הש־
לים עם הסבישות. שגנרנו היה ב־
נוטר: „אנו מזהירים". „השעה דר־
קה" וכדומה. בקובץ יזכה גם ציון
לשתנות הנוטרים, שהוצאה לרוב
במסמכילים ותיה בהם מהר חיפים
והם. כגון: „קול פנטורה", במאון
נוטרי החופים בראשית המלחמה. „ב־
מחנה", עתונם של נוטרי הגליל ח־
עליון. „גיב הנוטר" — כלי ביטר־
יים של נוטרי ישראל ועוד.

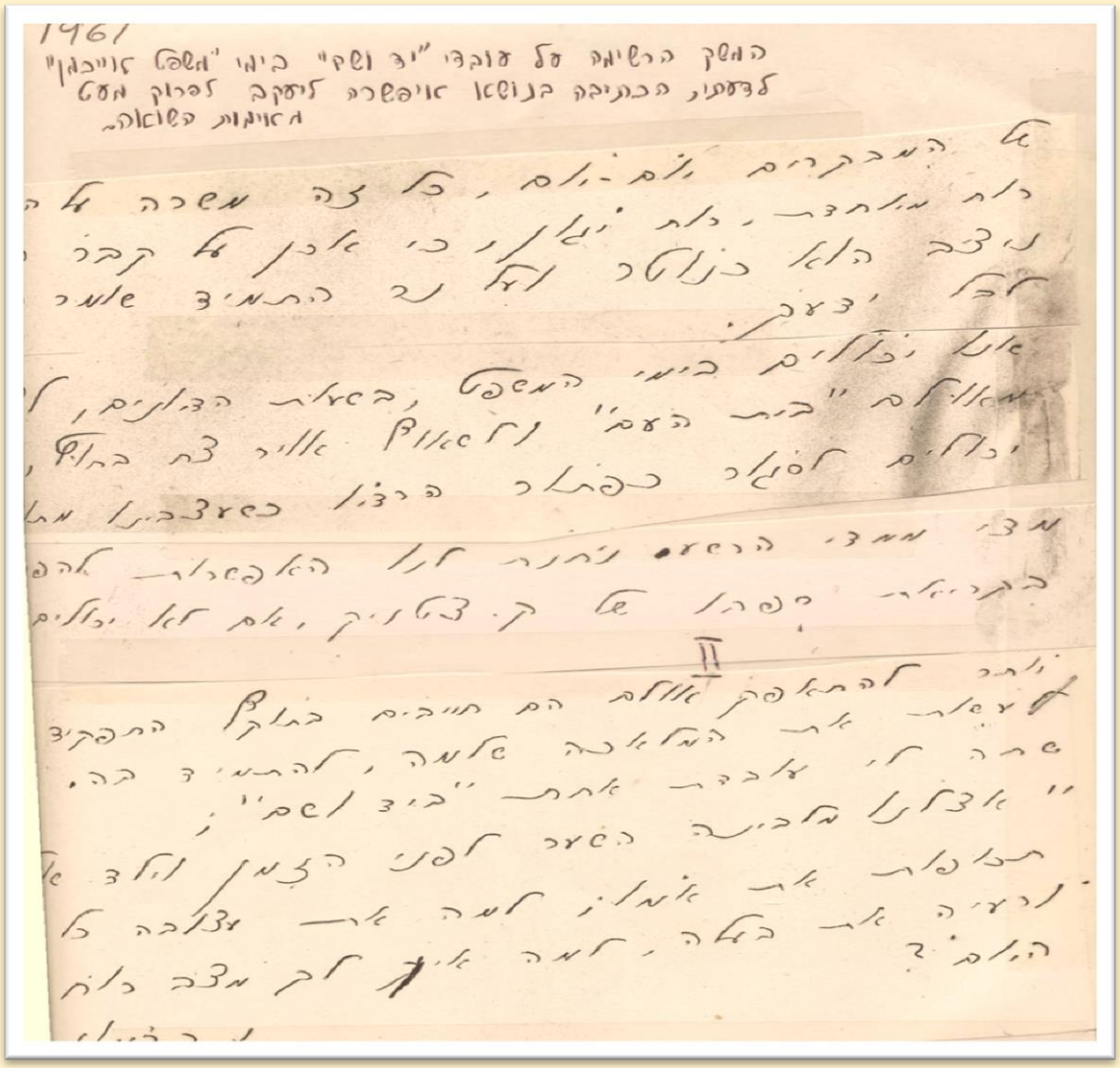

"דבר" 11.1.1963

"יד ושם"

יעקב כותב על אנשי "יד ושם" ועבודתם הקשה והסוחטת-מובא בקשר לעבודתו במוסד זה

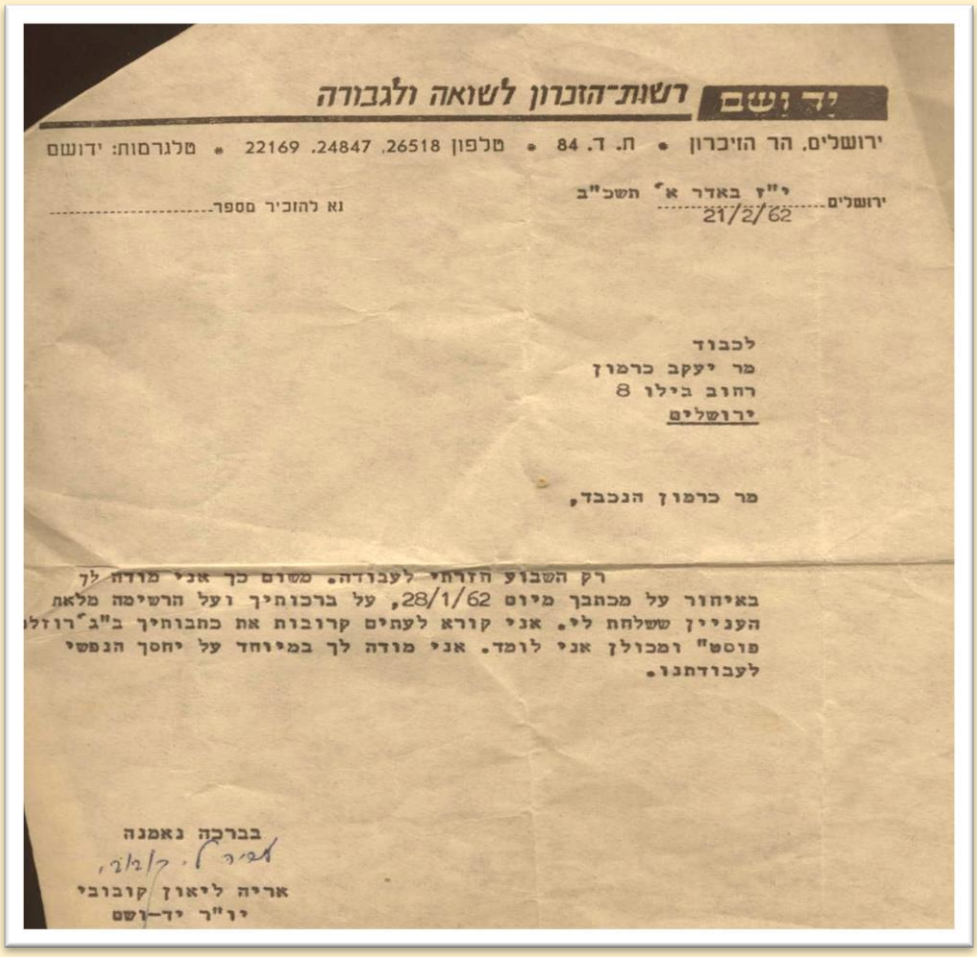

יעקב (מסומן) בטקס ביד-ושם עם איציק מאנגר

יד ושם רשות־הזכרון לשואה ולגבורה

ירושלים, הר הזיכרון • ת. ד. 84 • טלפון 26518, 24847, 22169 • טלגרמות: ידושם

ירושלים, י"ז באדר א' תשכ"ב
21/2/62

נא להזכיר מספר

לכבוד
מר יעקב כרמון
רחוב בילו 8
ירושלים

מר כרמון הנכבד,

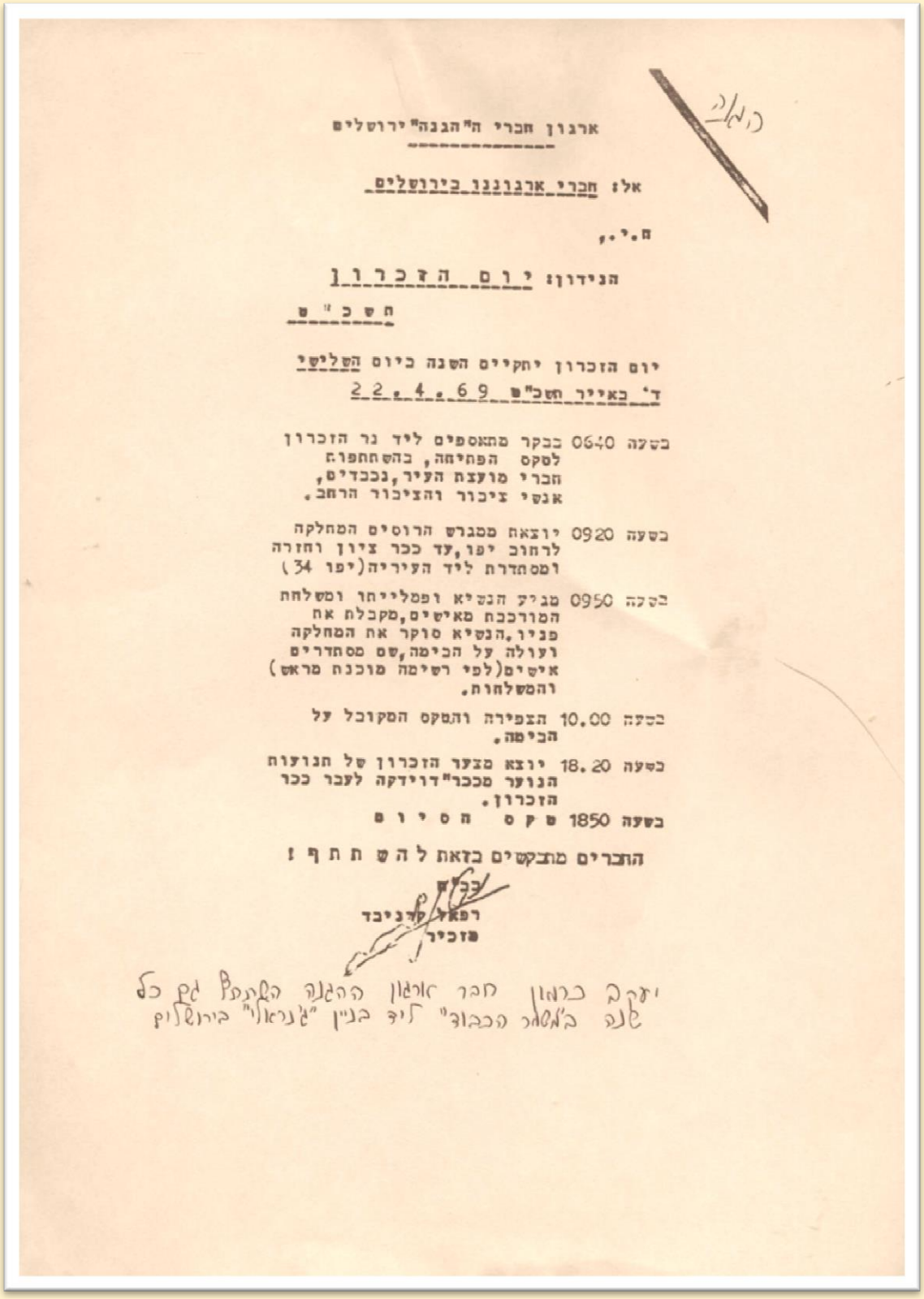
רק השבוע הזדמן לעבודה. משום כך אני מודה לך באיחור על מכתבך מיום 28/1/62, על ברכותיך ועל הרשימה מלאת העניין ששלחת לי. אני קורא לעתים קרובות את כתבותיך ב"ג'רוזלם פוסט" ומכולן אני לומד. אני מודה לך במיוחד על יחסך הנפשי לעבודתנו.

בברכה נאמנה

אריה ליאון קובובי
יו"ר יד-ושם

חברות פעילה בארגון חברי ההגנה

יעקב חבר בארגון משנת 1936

ארגון חברי ה"הגנה" ירושלים

אל: חברי ארגוננו בירושלים

ח.י.,

הנידון: י ו ם ה ז כ ר ו ן
ת ש כ " ט

יום הזכרון יתקיים השנה כיום השלישי
ד' באייר תש"ט 22.4.69

בשעה 0640 בבקר מתאספים ליד גר הזכרון
לטקס הפתיחה, בהשתתפות
חברי מועצת העיר, נכבדים,
אנשי ציבור והציבור הרחב.

בשעה 0920 יוצאת מסגרש הרוסים המחלקה
לרחוב יפו, עד ככר ציון וחזרה
ומסתדרת ליד העיריה (יפו 34)

בשעה 0950 מגיע הנשיא ופמלייתו ומשלחת
המורכבת מאישים, מקבלת את
פניו. הנשיא סוקר את המחלקה
ועולה על הבימה, שם מסתדרים
אישים (לפי רשימה מוכנה מראש)
והמשלחות.

בשעה 10.00 הצפירה והטקס המסכול על
הבימה.

בשעה 18.20 יוצא מצער הזכרון של הנועזות
הנוער מככר "דוידקה לעבר ככר
הזכרון.

בשעה 1850 ש ק ס ה ס י ו ם

הוברים מתבקשים בזאת ל ה ש ת ת ף !

בכבוד
רפאל קדנבד
מזכיר

יעקב ברמן חבר ארגון ההגנה השתתף גם כן
שנה ב'מסע הכבוד' ליד בנין "צבאי" בירושלים

1971 רשימה בתוך "יומן משרדו"
שכתב יקב בעניני השקה
בירושלים.

מתוך הח'מרים
שב'שאיר.
"הפלנתרים וויפיש"

"בין וויפיש לבין בעזות
המוני בישרבולג"

I

הפגישה נתן "ויפיש"

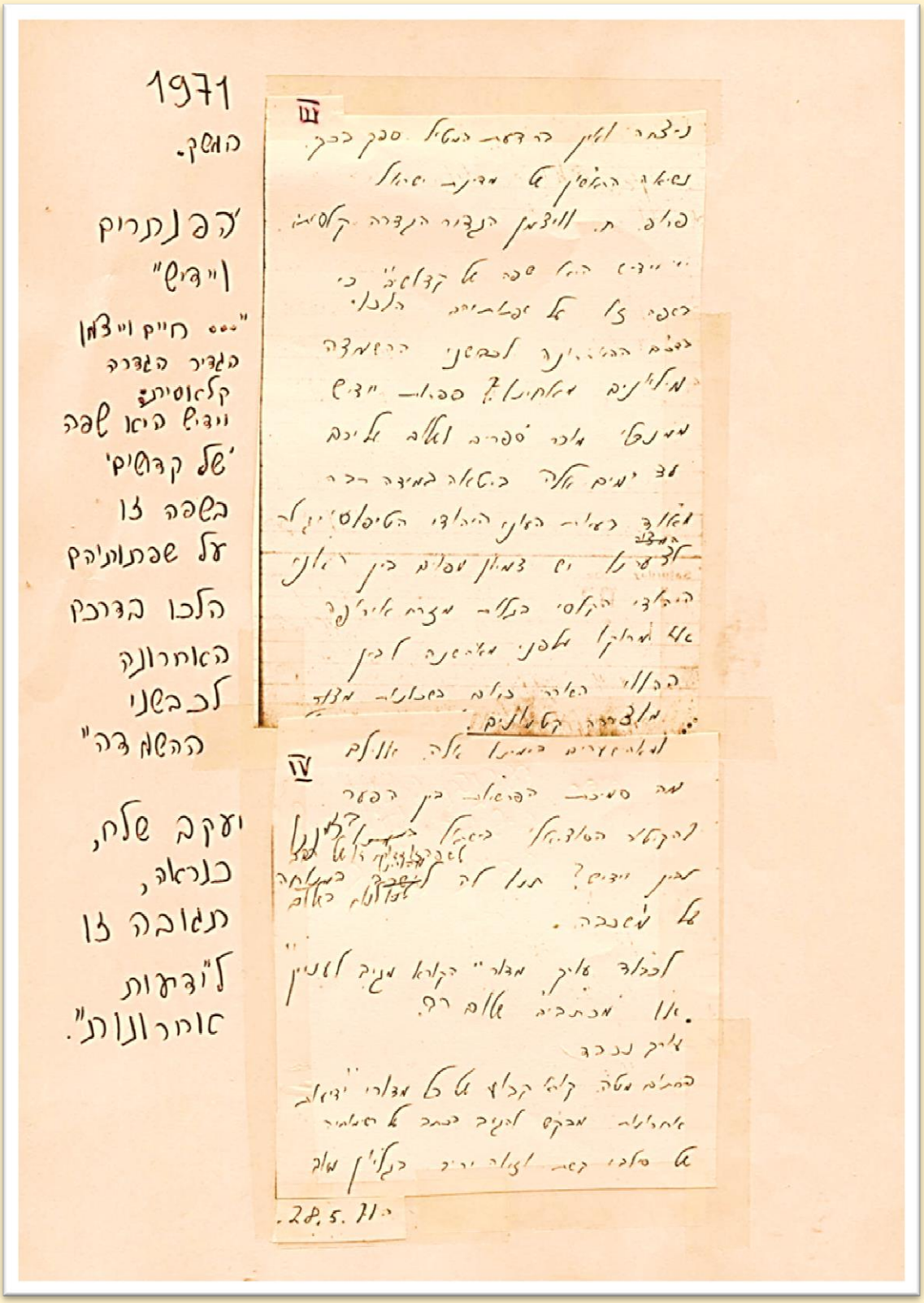
ביקורו של [illegible] בירושלים
ביום [illegible]
בקולנוע [illegible] ב-5.9.1971
[illegible]

[illegible]

II

ויפיש לוין כשהוא הולך ומדבר
עם הבלשים המלווים אותו בכל
מקום שהוא הולך ומבקר בו
בירושלים, ומשקיף היטב
על [illegible]
מבקר אחד שאל את ויפיש
מדוע הוא מבקר בישראל
ומדוע הוא מתעניין
[illegible]
ויפיש ענה שהוא מבקר
בישראל כדי לראות
[illegible]
[illegible]

טיסתו הפתאומית של
"הפלנתרים" ליבדה,
לשם שיחתו ויפיש.
יקב הלן
שפרט הוויפיש.

1971

המשך.

לה לנדרוס

ו"ויקיש"

"... חיים ו"צמן

מעיר הגדרה

קלאוסיוס

וויקיש היתה שפה

שלם קטנים,

בשפה בו

על שפתותיהם

הלכו בדרכים

האומרונה

לכבשני

ההשמדה"

ויקבה שלח,

כנראה,

תשובה בו

ל"ויקיות

אומרות".

הספיח : יעקב - קרמר - כרמון
בעבודתו ותחומי פעולותיו

ספיח

מילים : רזוכ לזון : יהודה שרת

"הן לא חרשתי , עם לא נרעתי ,

לא התפללתי על המטר .

ופתע ראה נא שדותי הצמיחו

דגן ברוך שמש במקום דרדר..."

המשוררת רחל

ספיח הוא הצומח מהגרעין הנופל מאליו . ספיח הוא גם העניין שנוצר בעקבות מאורע , מעשה או פרשה .

במסגרת הספיח ייחשפו עוד הבטים בחיי אבא מימי 'המדינה בדרך' ובישראל , בארץ ובירושלים , בהסתדרות והעובדים , בדיונים וחוגי בית שעלו ב 'דבר ירושלים' ו 'דבר' , ב 'על המשמר' ו 'מעריב' ואף ב 'ג'רוזלם

פוסט' - כלי הביטוי להשקפה הישראלית וראי ליהודי התפוצות , לתיירים ולזרים . עיתון "למרחב" שהיה לאבא ל "במה" מרכזית טרם הועלה באתר ה 'עיתונות יהודית היסטורית' ובו , מן הסתם , עניינים נוספים . הסקירה תתייחס מאז עלייתו לארץ – ישראל (1935) ועד לסוף שנות השישים .

1935 "אגודת הסבל העברי" מטרתה הייתה לארגן את כל הסבלים היהודים ולחדור לשוק העבודה ההולך ונשמט מידי הסבל העברי . יסודות האגודה : שמונה שעות עבודה , ביטוח בקופת חולים ומתן עזרה במקרה אסון . החברה מקבלת עליה כל עבודות הובלה וסבלות וממלאת את עבודתה בדייקנות , באחריות ובעבודה עברית . האגודה נוסדה חדשים לאחר עליית יעקב ואכן - בשנת 1935 היה לחבר ב "קופת חולים" . ייתכן וכבר אז עבד לקיומו כ "סבל" . (עיתון 'דבר' דצמ')

1943 מכתבים שהתקבלו ולא הגיעו ליעדם . פרנקו - מזכיר עירית ירושלים מבקש למסור שנתקבלו אצלו מכתבים בשביל יעקב קרמר ונוספים . (עיתון 'הצופה' אפר')

1948 ועדת הגיוס – ב מפ"ם : 'מפלגת הפועלים המאוחדת' מתכנסת בבניין רטיסבון בירושלים ומוזמן גם החבר קרמר .

(עיתון 'על המשמר' פבר')

בניין רטיסבון-ירושלים

1948 " זה היה רק אתמול " - בעיתון " דבר ירושלים "

'היה זה רק לפני כמה חדשים , ולי נדמה שהיה זה בתקופה הטרום – היסטורית . הייתי אז שוטר באחת מתחנות המשטרה בירושלים , שוטר ותיק ובעל נסיון , אבל מאנשי – המקום "נייטיב" , חובש קלפאק ונועל נעליים כבדות (להבדיל מן הנעליים הקלות של השוטרים הבריטים) .

קולפאק כובע צ'רקסי שחבשו נוטרים ושוטרים-

יהודים וערבים –

בתקופת המנדט

הוא היה אז סרז'נט , חובש כובע כחול (מ "גזע האצילים") מצוחצח , מגודל שפם . הוא שנא אותי מן הרגע שהכירני . היה פונה אלי "אסמע" ואני הייתי עונה לו, שצריכים לקרוא אותי בשמי. היה פונה אלי בקול תקיף ומצווה . הרגשתי , כי הלשון הערבית יותר מדי שגורה בפיו , נודע לי שאשתו ערבייה והוא אינו אוהד ביותר "נייטיבס" בני דת משה .

ראיתיו לפני כשלושה שבועות בערך במקרה. הוא נמצא בין החמשה מחברת החשמל . הציץ בי וכבש את פניו בקרקע . הוא ראה את ה "נייטיב " חובש כובע קאסקט וחוגר אקדוח . '

החתום ב . א - כך חתם אבא ב 'דבר ירושלים' כלומר : בן אליעזר (שם הסבא של מיכה) . המדובר , כנראה לפי 'העיתונות ההיסטורית' במאסרים שהיו קשורים לפרשת ריגול של בריטים בחודש יולי 1948 . האצ"ל בירושלים העביר את העצורים לידי 'צבא ההגנה לישראל' תוך התחייבות הצבא למצות את החקירה ולקיים משפט פומבי .

אבא – עם 'כובע הקאסקט והאקדוח ' היה אז קצין חקירות ב'משטרה הצבאית' בחטיבת ירושלים .

יעקב לא היה עיתונאי אבל כתב פרקי הווי ירושלמי ב 'דבר ירושלים' - עיתונם של פועלי ירושלים - העיתון המשותף של העיתונאים .

העיתון הודפס בתקופה בה המצור החלקי מנע מהעיר גם 'מזון רוחני' - את העיתונים שהודפסו בתל – אביב .

בן אליעזר כאיש המשטרה כתב גם את הרשימה הבאה " משפט צבאי " ניכר באבא שהסיפור עורר בו עניין – הבנה - הזדהות והרהורים .

'הוא אחד מנהגי השיירות האצים טסים מדי יום ביומו בכביש בורמה , בואכה ירושלים וחזרה .הוא מביא לנו מזון ועוד דברים אחרים הנחוצים לנו כאוויר לנשימה בימים טרופים אלה .

היא , אחות מתנדבת במגן דוד אדום , מגויסת באופן חלקי . המפקדת אומרת עליה שבימי ההפגזות עבדה במסירות יומם ולילה כשד ממש .

דרך בורמה

והנה עשה הוא "שטות" ונתפס בקלקלתו .

הוא רצה לקחת את ידידתו לכמה ימים לתל – אביב . ומכיוון שלא היה לה רישיון לעזוב את העיר , החליט הוא לקחתה על ידי צירוף שמה לרישיונו הוא . והנה נתפסו שניהם על יד המחסום במוצא והובאו לבית – דין צבאי .

אחרי שהתובע העלה את תביעתו לעונש חמור , ניתנה רשות הדבור לנאשם

עצמו . והוא למד סנגוריה על עצמו בערך בזו הלשון : "רבותי השופטים הנני

מודה שחטאתי , עיני לא היו לבצע. עשיתי מה שעשיתי , מכיוון שרציתי

שידידתי תבלה ימים מספר בתל – אביב ותנוח מרוב עמל ומתיחות . אני איש

שירות ותיק , אף על פי שצעיר הנני לימים . הייתי בשיירות לכפר עציון וגם

נפצעתי שם .

לפני זמן מה נשארתי תקוע בירושלים ללא יכולת לצאת ממנה .

כפר עציון

היה זה עוד טרם נסללה דרך בורמה , ואז מצאתי מחסה בבית הורי הנערה , ואף על פי שבירושלים שרר אז מחסור ורעב , חילקה המשפחה אתי את פת לחמה . התקשרתי אז לנערה זו ובקשתי לקחתה לתל – אביב .

לחנך ולהדריך

הסנגור מצדו טען : "הצבא שלנו מוכן להקרבה עצמית ומצטיין בגבורה עילאית ובחירוף נפש . אולם הוא צבא צעיר לימים שרק עכשיו מתארגן ולובש עור וגידים . הבחורים שלנו רק עכשיו לבשו מדים ולכן יש שהמשמעת לקויה אצלם במקצת , תפקידו של בית דין צבאי לא רק לענוש , כי אם גם לחנך ולהדריך , ולכן המתיקו נא את הדין ואל תחמירו" .

השופטים יוצאים, מתייעצים ופוסקים : הנאשם עבר עברה . יהיה עלינו לדונו לשלושה חודשי מאסר , אך בהתחשב בהתנהגותו , ובעברו יהא עונשו רק אזהרה ונזיפה חמורה .

קהל החיילים בבית הדין נושם לרווחה .

הזוג הצעיר עוזב את האולם שלוב זרוע .'

<u>1949</u> מפ"ם "הקרן הפוליטית מאי 1949" (בעיתון 'על המשמר')

יעקב ופנינה קרמר מופיעים ברשימה ח' של נושאי תעודות מילוי – חובה בסניף ירושלים של המפלגה . המדובר בימי 'הכנסת הראשונה' הימים שסיעת מפ"ם בכנסת מנתה עשרים חברי כנסת .

תעודות 'מילוי – חובה' היו של קרן התרמה למפלגה (מילוי מלשון 'למלא' – לתרום . על כך למדתי מפרופ' אלי צור חוקר ההיסטוריה של העם , הציונות והשמאל הישראלי העומד גם בראש 'המכון לחקר תולדות תנועות הנוער' במכון "יד יערי" - בגבעת חביבה) .

1949 קרמר , כנראה אבא , מטעם המחלקה לתרבות במועצת פועלי ירושלים בשיחה – בחוג 'במלאת עשרים ותשע שנים להקמתה של ההסתדרות' . (עיתון 'דבר' דצמ')

1950 'קיפוח חברי מפ"ם' - קרמר משתתף בכינוס וועדי עולים חברי המפלגה שנדונו בו בעיות שיכון וקליטה . (עיתון 'על המשמר' ינו')

1950 "ביום העצמאות" יעקב קרמר

מצעד צה"ל 1950

'את חג העצמאות השתא בירושלים התחלתי לחוג עם תחילת בנית בימת המצעד . ההכנות לחג עוררו בי גל שמחה ושימשו לי הזדמנות לחשבון נפש על העשייה הגדולה הנעשית במדינתנו בכל שטחי העשייה והיצירה . מחשבתי הייתה נתונה כל הזמן לבנינו אשר בחייהם ובמותם הנחילו לנו ולדורות הבאים כבוד ומעמד . מן הדין היה לקוות , שביום ציון המאורע ההיסטורי יוזמנו ההורים השכולים אשר בזכות גבורת בניהם הגענו עד הלום . לצערי לא כן היה הדבר . הבימה הייתה אמנם מלאה אדם עד אפס מקום , היו פקידים גבוהים ,

מנהלי מוסדות , אורחים מחוץ לארץ וכו' , אבל ההורים השכולים לא היו .
זהו בעצם הנהוג אצלנו מיום הקמת המדינה .
בעבר הלא רחוק כשברל ובילינסון ז"ל האצילו מרוחם על תנועתנו . היה האדם הפרט במרכז חיינו ויצירתנו .בימים ההם צבורינו לא נחלק עדיין לנכבדים ולפשוטי עם . להולכי רגל מזה ולנוסעי מכונית מפוארת מזה . עם קום המדינה העמד האדם הפשוט בצל ואת מקומו ירש המומחה והפקיד הגבוה .ראיתי את שומרי החפירות שמסרו את כוחם וזמנם בעבר הקרוב – רחוק .ראיתי אותם בחג העצמאות מצטופפים בפינות שונות ברחובות העיר כדי למצוא אפשרות ולחזות במצעד הצבאי . האם נועדו איש העבודה ואיש המגן לשעבר רק למאמץ והקרבה , ואינם ראויים להיות בין המסובים ביום שמחה ? הרבים הם האוצרות העומדים לרשותנו מחוץ לאוצר האדם שהתברכנו בו ? יתכן שקולי זה ישמע כקול קורא במדבר כי העתים השתנו . אולם חושבני שהכרחי לחזור למקור מחצבתנו ' (בעיתון 'דבר' במדור "בשולי דברים" מאי)

1951 בחטיבה של מפ"ם הרצאה על בעיות אקטואליות בעולם ובארץ .
(עיתון 'על המשמר' ינו')

1951 הפגנה בירושלים (עיתון 'דבר', ינו')

1951 מטעם המחלקה לתרבות של מועצת פועלי ירושלים במסגרת הרצאות במקומות העבודה , קרמר ב"המקשר" - לקראת "האחד במאי"
(עיתון 'דבר' אפר')

1951 בהודעה בה ברכות לאריה צימוקי עם נישואיו . קרמר עם אחרים ובהם מש' ארסט - וקובלנוב . אברהם - אברשה ארסט היה ממנהיגי תנועת העבודה בירושלים ואברהם קובלנוב מראשי מפ"ם בעיר .

לאבא יעקב היו 'נקודות מפגש' עם צימוקי - שניהם מעולי 'פולין' , חברי 'ההגנה' ושירות במשטרה . עם קום המדינה צימוקי היה הדובר של "משטרת ישראל" . בהמשך דרכו היה אריה צימוקי עיתונאי בעיתונים: 'על המשמר' ,'דבר' ו 'ידיעות אחרונות' בנושאים פוליטיים ומדיניים . בתו - טובה צימוקי היא הכתבת לענייני משפט ב 'ידיעות אחרונות' .

(הברכות - 'על המשמר' אפר')

1951 יעקב קרמר באסיפת חברים ואוהדים המתקיימת ב 'מחנה עולים גבעת שאול ב' בירושלים' (עיתון 'על המשמר' יול')

1951 כרמון - מזכיר אגודה מקצועית בירושלים חתום ביחד עם 224 אלף נוספים על 'עצומת השלום' . בעיתון גם תמונת "יונת השלום" . העורך מקדים : 'ההחתמה עוברת בהצלחה גדולה בכל רחבי הארץ ובזה ניתנה תשובה למתנגדי תנועת – השלום , המנסים להפריע למאבק בעד השלום בישראל" החותמים מופיעים ברשימות לפי : אנשי ציבור ; רוח ; רופאים ; מהנדסים ; אדריכלים ; עורכי דין...בין אנשי הרוח : המשוררת - לאה גולדברג והסופר - יגאל מוסינזון . (עיתון 'על המשמר' אוק')

1951 'גם פועלי ירושלים יפתחו במערכה להטבת מצב המזון ' יעקב כרמון - חבר מזכירות הסתדרות הפקידים בירושלים פותח את

האסיפה של המועצה המקצועית של מפ"ם בעיר , בהשתתפותם של עשרות מקומות – עבודה. הדיון עסק בהתארגנות והתחלת הפעולה של פועלי ירושלים על רקע המצב החמור באספקה . כרמון ציין כי 'מועצת פועלי ירושלים' למרות הבטחותיה , טרם כינסה ישיבה לדיון מקיף בבעיות . עם סיום הישיבה , לאחר הדברים הנוקבים של א . קובלנוב , התקבלו החלטות לפעולה בין פועלי ירושלים . (עיתון 'על המשמר' אוק')

1952 במלחמה נגד הורדת רמת החיים . אבא יעקב נטל חלק בכינוס ארצי של פועלים שנערך ב 'בית החלוצות' בשכונת "רחביה" בירושלים . יעקב השתתף בדיון וסיפר כי באחד ממקומות העבודה הגדולים בירושלים השיגה מפ"ם בזמן האחרון שבעה מקומות בוועד העובדים לעומת ארבעה שהיו לה קודם . 'כרמון הדגיש כי יש לשאוף להשגת הרוב בהסתדרות ולשם כך , יש להגביר את ההסברה במקומות העבודה' ('על המשמר' אפר')

בית החלוצות ירושלים -1950

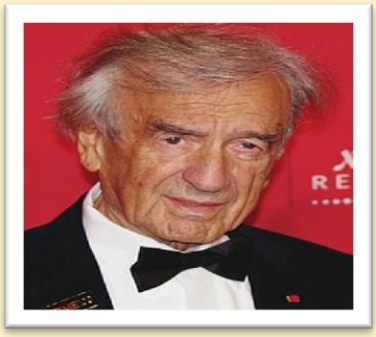
1952 כרמון ב 'חטיבה הצעירה' של מפ"ם בשעה 2100 בסניף על הנושא : המצב הכלכלי בארץ . (עיתון 'על המשמר' יול')

1962 בעקבות "המהפך" בהשקפותיו הפוליטיות – חברתיות של אבא יעקב התגברו מאמציו ומאבקיו למקום עבודה בשירות המדינה שיהיה רציני

עבורו לפי כישוריו ובהתחשב בוותק ובמכלול תפקידיו הקודמים מאז עלייתו לארץ ומאז קום המדינה . על רקע זה הופיעה הרשימה של אריאל ויינשטיין ' עובדי משרד העבודה – נגד קבלת פעיל "אחדות העבודה" כפקיד' . 'הפעיל' (בעיתון : י . כ .) הוא : יעקב כרמון . שר העבודה באותם ימים היה יגאל אלון איש "אחדות העבודה" . לשון הכתבה : ועד העובדים במשרד העבודה מאיים "בהסקת מסקנות" נוכח כוונה להחדיר למשרד פקיד זוטר מהאוצר , הטוען , שמקפחים אותו שם , גם משום שהוא חבר פעיל באחדות העבודה . כוונת הנהלת המשרד לקבל לעבודה איש מחוץ למשרד . שאין לה תקן ו "שיוצרים אותה למען האיש" , עוררה סערה במשרד והביאה לחליפת מכתבים חריפה עם מועצת פועלי ירושלים ועם איגוד עובדי המדינה . מוסדות אלה תומכים בקבלתו של העובד , מר י . כ . משום שעבד בשעתו במועצת פועלי ירושלים "ויש התחייבויות אישיות כלפיו" . חבר ועד העובדים אמר לנו כי לעבודה זו בדרגה הנמוכה יש לקבל איש מהמשרד לקידומו "איננו בטוחים , שלעובד החדש יהיה כאן טוב יותר , וזו אינה צריכה להיות דאגה שלנו" . שאלת "הכף והמזלג" כפי שהגדרתי את תקופת השנים בחיי אבא אחרי ימי 'מועצת פועלי ירושלים' הגיעה לימי רוגע ושלווה כעבור חדשים אחדים כאשר בעבודתו ב 'קופת החולים הכללית' - בין השנים 1963 ועד למותו בשנת 1972 מצא יותר שקט ומנוחה .

1965 'ספינות החלל נעות במסלולים שנקבעו על – ידי מדען יהודי' המדען עליו כתב יעקב הוא פרופ' ארי שטרנפלד . הרשימה בעיתון 'מעריב' (ללא ציון שם הכותב) מקבילה מילולית לרשימה בעיתון 'ג'רוזלם פוסט' עליה חתום " נ . שרגא " – הוא הנכד של שרגא . שרגא הוא הסבא רבא של מיכה . כנראה שגם הכתבה ב'מעריב' נכתבה על ידי אבא .

הרשימה להבנתי , מעניינת גם בהיבט ההיסטורי. המדובר בתקופת ההתעוררות של הזהות הלאומית היהודית בקרב יהדות ברית המועצות – 'יהדות הדממה' עליה כתב באותה שנה אלי ויזל , אחרי שביקר בברית המועצות .

אליעזר (אלי) ויזֶל הוא עיתונאי, פילוסוף, אינטלקטואל וסופר יהודי ניצול השואה. חתן פרס נובל לשלום. עוסק בפעילויות חינוכיות להנצחת זכר השואה ומניעת מקרי רצח עם אחרים ברחבי העולם.

השנים שבקעה בהן הקריאה "שלח את עמי" .

יעקב בירנבאום שהיה אז סטודנט , מספר על מאבק הצעירים היהודים בארצות הברית כאשר ערכו ברובע מנהטן , בחג הפסח , את 'מצעד יריחו' בו הקיפו את בניין המשלחת הסובייטית לאומות המאוחדות - גברים עטופים בטליתות ותוקעים בשופרות במטרה להפיל את 'חומות האיבה' .

על הכתבה ב 'ג'רוזלם פוסט' בעניין המדען היהודי קיבל אבא מכתב מתיירת יהודיה , ממדינת 'אוהיו' בארצות הברית , ששהתה במלון 'גני יהודה' בירושלים (היום 'דיפלומט') וכותבת בהתפעלות ממה שראו עיניה בישראל . לדעתה המדינה יכולה , צריכה ומוכרחה לקלוט עלייה המונית של יהודי ברית המועצות

(הכתבה בעיתונים : 'מעריב' יונ' וכן ב 'ג'רוזלם פוסט')

1965 יעקב בחוג בית בשכונת 'עין כרם' בירושלים – במסגרת "המערך"

עין כרם

לאחדות פועלי ארץ ישראל . (עיתון 'דבר' ספט')

1965 "המערך..." בירושלים - פגישה עם י . כרמון (עיתון 'דבר' אוק')

1966 "בציבור" - פעילות במסגרת "המערך" בעיר גנים ב בירושלים .
(עיתון 'דבר' נוב')

סוף דבר

בחודש נובמבר - 2014 מלאו מאה שנים להולדת יעקב.

אבא נולד ונפטר באותו חודש .

בהגות חכמים – לא סתירה יש כאן , כי היה לנו אותו את יעקב .המוות הוא גם 'תפאורה ומצע' למהות החיים .

מעטים היו ימי שני חייו .

'יום ועוד יום ועוד יום בלעדיך... לא איך ולא היה מתי...' (הזמרת והיוצרת קרן פלס - 'נובמבר') .

וכבר...ישאלו נכדינו את סבתא וסבא : מי היה האיש - שהיה ? האם אהב ימים לראות טוב ...נצר לשונו מרע ושפתיו ממרמה...היה סר מרע...מבקש שלום ורודף צדק ?

וליוצאי חלצינו נשיב - אם אתם רוצים לדעת - ספר גם נספר : כי כמיהתם של בני אנוש נישאת תמיד אל השלום וגם נביא מלשונו ודבר שפתיו .

נגלה לכם ונוסיף איך את הספר 'בנינו' - חומריו ערמנו ותכניו ערכנו .

הספר מוקף בשנים וזיכרונות . מה נטמע בזיכרון ? הרי הזיכרונות נערמים אבל אף מתכלים , עברו להן הרבה שנים של ימים אפורים .

הנה תמונה מן האלבום - אפילו אם צבעה החד נעלם , אולי תצייר לנו את מה שסבותינו בביתם חלמו ?

לנו יש מקום של כבוד גם ל 'מורשת' - התרבותית והחברתית .

ב 'בית המורשת' שלנו על כתליו מדפים עמוסים וגם ב 'עיתונים היסטוריים' אם נחפש היטב בין הדפים והרשימות של הספר נוכל למצוא גוף ונשמה .

משהו עמוק בליבנו אומר לנו - אם תרצו - או לא .

ילדינו – נכדינו – יקירינו

שלכם ולכם הוא ספר הזיכרון ליעקב .